

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL DİLBİLİM ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

**TÜRKÇEDE İKNA SÖYLEMİ:
SÖZBİLİMSEL SORULARIN SÖYLEM-
EDİMBİLİMSEL İŞLEVLERİ**

Demet OTAN

Danışman
Prof. Dr. Semiramis YAĞCIOĞLU

2010

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “**Türkçede İkna Söylemi: Sözbilimsel Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevleri**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Demet OTAN

ÖZET
Doktora Tezi
TÜRKÇEDE İKNA SÖYLEMİ:
SÖZBİLİMSEL SORULARIN SÖYLEM-EDİMBİLİMSEL İŞLEVLERİ
Demet OTAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Genel Dilbilim Anabilim Dalı
Genel Dilbilim Programı

Gazete köşe yazıları bağlamında yazarın okuyucuyu ikna etmek için gerçekleştirmeye çalıştığı hamleler, bazı dilsel kodlar, araçlar ya da stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın konusunu, yazarın okuyucunun düşünce, tutum ve fikrini değiştirmeyi ve kendi düşündüğü yönde okuyucuyu ikna etmeyi amaçladığı Türkçede ikna söyleminde kullanılan dilsel araçlardan biri olan sözbilimsel sorular oluşturmaktadır. Bu çalışmada, yazarın okuyucuyla kişilerarası ilişkiyi gerçekleştirmeye çalışırken sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, sözbilimsel sorular etkili ikna stratejileri olarak ele alınmış ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmanın veri tabanını 5 farklı gazetenin 3 yazarının 4 aylık köşe yazılarından elde edilmiş sözbilimsel sorular oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda bu çalışmanın sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerdeki sözbilimsel soruların yazarlar tarafından 7 farklı türde kullanıldıkları saptanmıştır: 1) *nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular*, 2) *“nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular”*, 3) *zıt kutup belirten sözbilimsel sorular*, 4) *“neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular*, 5) *yardımcı sözbilimsel sorular*, 6) *soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorular*, 7) *tetikleyici sözbilimsel sorular*. 7 farklı türdeki sözbilimsel sorular, söylem-edimbilimsel işlevleri açısından değerlendirildiğinde ise 4 farklı işlev ortaya çıkmıştır: 1) *düşüngüdüleme işlevi*, 2) *yönlendirme işlevi*, 3) *paylaşılan-öznellik işlevi*, 4) *tetikleme işlevi*.

Anahtar Sözcükler: Sözbilimsel Sorular, İkna Söylemi, Savlama, Edim-eytişimsel Yaklaşım.

ABSTRACT

Doctoral Thesis

PERSUASION IN TURKISH OP-ED ARTICLES: THE DISCOURSE-PRAGMATIC FUNCTIONS OF RHETORICAL QUESTIONS

Demet OTAN

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of General Linguistics
General Linguistics Program

This study investigates rhetorical questions which are one of the linguistic tools used in op-ed articles in Turkish newspapers as instances of persuasive discourse.. The writer aims at altering the readers' thought, attitude and ideas, and persuading the readers in the way he thinks. Rhetorical questions are used as effective persuasion strategies, and this study seeks the answer to discourse-pragmatic functions of rhetorical questions. The database includes rhetorical questions from Turkish op-ed articles of three writers in a period of four months that appeared in five different newspapers. The findings of the study show that the rhetorical questions are used in seven different ways by the writers: 1) *rhetorical questions functioning as argument where reasoning is explicitly stated in the text*, 2) *rhetorical questions functioning as standpoint where reasoning is explicitly stated in the text*, 3) *rhetorical questions stating opposite polarity*, 4) *rhetorical questions with the question word "why" explicitly stated*, 5) *conducive rhetorical questions*, 6) *adjacent pairs where rhetorical questions are followed by answers*, 7) *triggering rhetorical questions*. With respect to their discourse-pragmatic functions, the database reveals that writers opt for rhetorical questions and persuasive tools for their 1) *argumentative function*, 2) *manipulating function*, 3) *shared-subjectivity function*, 4) *triggering function*.

Key words: Rhetorical Questions, Persuasion Discourse, Argumentation, Pragma-dialectical Approach.

**TÜRKÇEDE İKNA SÖYLEMİ:
SÖZBİLİMSEL SORULARIN SÖYLEM-EDİMBİLİMSEL
İŞLEVLERİ
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	II
YEMİN METNİ	III
ÖZET	IVV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VII
EKLER DİZİNİ	IXX
TABLolar DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
İKNA SÖYLEMİ**

1.1. İKNA SÖYLEMİ	8
1.2. METİN TÜRÜ	14
1.2.1. Metin türü olarak gazete köşe yazıları	20

**İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ARTALAN**

2.1. SÖZBİLİM	25
2.2. SÖZBİLİMSEL SORULAR	28
2.2.1. Sözbilimsel Soruların Özellikleri	31
2.2.2. Sözbilimsel Soruların Söylem-edimbilimsel İşlevleri	34
2.2.2.1. Düşüngüdüleme İşlevi	34
2.2.2.2. Yönlendirme İşlevi	40
2.2.2.2.1. Zıt Kutup Belirten Sözbilimsel Sorular	41
2.2.2.2.2. “Neden” Soru Sözcüğü İle Belirtilen Sözbilimsel Sorular	44
2.2.2.2.3. Yardımcı Sözbilimsel Sorular	45

2.2.2.3 Paylaşılan-Öznellik İşlevi	45
2.3. SÖZEYLEM KURAMI	47
2.3.1. Sözeylem Kuramı Ve Sözbilimsel Sorular	50
2.4. SAVLAMA	52
2.4.1. Fikir Farklılıkları	55
2.4.2. Savlayıcı Metinlerin Sözbilimsel Yapısı:.....	60
2.4.3. Savlayıcı Söylemde İfade Edilmemiş Öğeler	62
2.4.4. Dolaylı Anlatım Ve İletişim Kuralları	63
2.4.5. İfade Edilmemiş Öğeleri Açığa Çıkarmak.....	66
2.4.5.1. <i>Modus Ponens</i> Nedensellik Dizisi	68
2.4.5.2. <i>Modus Tollens</i> Nedensellik Dizisi	69
2.4.6. Sözbilimsel Soruların Savlayıcı Kullanımı	70
2.5. EDİM-EYTIŞİMSEL YAKLAŞIM.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI

3.1. VERİ TABANI	83
------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA	91
4.1.1. SÖZBİLİMSEL SORULARIN TÜRLERİ	98
4.1.1.1. Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Sav İşlevli Sözbilimsel Sorular	98
4.1.1.2 Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Görüş İşlevli Sözbilimsel Sorular	106
4.1.1.3. Zıt kutup Belirten Sözbilimsel Sorular	112
4.1.1.4. “Neden” Soru Sözcüğü İle Belirtilen Sözbilimsel Sorular	116
4.1.1.5. Yardımcı Sözbilimsel Sorular	120
4.1.1.6. Soruların Yanıtlarıyla Birlikte Verildiği Sözbilimsel Sorular (Soru-Yanıt Biçimindeki Sözbilimsel Sorular)	124
4.1.1.7. Tetikleyici Sözbilimsel Sorular.....	128

4.1.2. SÖZBİLİMSEL SORULARIN SÖYLEM-EDİMBİLİMSEL İŞLEVLERİ	134
4.1.2.1. Sözbilimsel Soruların Düşüngüdüleme İşlevi.....	141
4.1.2.2. Sözbilimsel Soruların Yönlendirme İşlevi	143
4.1.2.3. Sözbilimsel Soruların Paylaşılan-öznellik İşlevi	146
4.1.2.4. Sözbilimsel Soruların Tetikleme İşlevi.....	147
SONUÇ	149
KAYNAKÇA	159
EKLER	171

EKLER DİZİNİ

EK 1: Cumhuriyet Gazetesinde	
Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular	173
EK 2: Cumhuriyet Gazetesinde	
Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular	192
EK 3: Cumhuriyet Gazetesinde	
“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular	201
EK 4: Cumhuriyet Gazetesindeki Yardımcı Sorular	205
EK 5: Cumhuriyet Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı	
ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular	206
EK 6: Cumhuriyet Gazetesindeki Tetikleyici sözbilimsel sorular	212
EK 7: Radikal Gazetesinde	
Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular	216
EK 8: Radikal Gazetesinde	
Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular	232
EK 9: Radikal Gazetesinde	
“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular	241
EK 10: Radikal Gazetesindeki Yardımcı Sorular	245
EK 11: Radikal Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı	
ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular	247
EK 12: Radikal Gazetesindeki Tetikleyici sözbilimsel sorular	253
EK 13: Yeni Mesaj Gazetesinde	
Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular	258
EK 14: Yeni Mesaj Gazetesinde	
Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular	265
EK 15: Yeni Mesaj Gazetesinde	
“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular	274
EK 16: Yeni Mesaj Gazetesindeki Yardımcı Sorular	279
EK 17: Yeni Mesaj Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı	
ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular	281
EK 18: Yeni Mesaj Gazetesindeki Tetikleyici sözbilimsel sorular	285

EK 19: Yeni Şafak Gazetesinde	
Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular	289
EK 20: Yeni Şafak Gazetesinde	
Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular	295
EK 21: Yeni Şafak Gazetesinde	
“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular	305
EK 22: Yeni Şafak Gazetesindeki Yardımcı Sorular	309
EK 23: Yeni Şafak Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı	
ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular	310
EK 24: Yeni Şafak Gazetesindeki Tetikleyici sözbilimsel sorular	316
EK 25: Hürriyet Gazetesinde	
Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular	321
EK 26: Hürriyet Gazetesinde	
Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular	331
EK 27: Hürriyet Gazetesinde	
“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular	344
EK 28: Hürriyet Gazetesindeki Yardımcı Sorular	347
EK 29: Hürriyet Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı	
ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular	348
EK 30: Hürriyet Gazetesindeki Tetikleyici sözbilimsel sorular	354
EK 31: Veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorular ve ilgili	
tanımlayıcı istatistikler	361
EK 32: Ki-kare Testleri	364

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: Sözbilimsel sorulara karşı cevap, bilgi, eylem gerektiren gerçek sorular	30
Tablo 2: Gazete ve soru türlerine göre elde edilen soru sayıları	93
Tablo 3: Tüm soru ve gazete türlerindeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler	361
Tablo 4: 5 farklı gazete türü için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler	361
Tablo 5: 7 farklı türdeki soru türleri için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler	362
Tablo 6: Gazete ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre elde edilen soru sayıları	135
Tablo 7: Tüm sözbilimsel soru işlevleri ve gazetelerdeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler	362
Tablo 8: 5 farklı gazete için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler	363
Tablo 9: 4 farklı türdeki soru işlevleri için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler	363
Tablo 10: Gazete ve Soru Türleri İçin Ki-Kare Bağımsız Testi Sonuçları	366
Tablo 11: Gazete Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi	367
Tablo 12: Soru Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi	368
Tablo 13: Gazete ve Soru İşlevleri İçin Ki-Kare Bağımsız Testi Sonuçları	369
Tablo 14: Gazete Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi	370
Tablo 15: Soru İşlevleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi	371

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Sözbilimsel sorular ve türleri için çubuk grafiği	94
Şekil 2: Cumhuriyet gazetesi için sözbilimsel sorular ve türlerine göre çubuk grafiği	95
Şekil 3: Radikal gazetesi için sözbilimsel sorular ve türlerine göre çubuk grafiği	95
Şekil 4: Yeni Mesaj gazetesi için sözbilimsel sorular ve türlerine göre çubuk grafiği	96
Şekil 5: Yeni Şafak gazetesi için sözbilimsel sorular ve türlerine göre çubuk grafiği	96
Şekil 6: Hürriyet gazetesi için sözbilimsel sorular ve türlerine göre çubuk grafiği	97
Şekil 7: Nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	105
Şekil 8: Nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	112
Şekil 9: Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	116
Şekil 10: “Neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	120
Şekil 11: Yardımcı sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	124
Şekil 12: Soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	128
Şekil 13: Tetikleyici sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	133
Şekil 14: Cumhuriyet gazetesi için sözbilimsel sorular ve soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre çubuk grafiği	136
Şekil 15: Radikal gazetesi için sözbilimsel sorular ve soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre çubuk grafiği	136

Şekil 16: Yeni Mesaj gazetesi için sözbilimsel sorular ve soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre çubuk grafiği	137
Şekil 17: Yeni Şafak gazetesi için sözbilimsel sorular ve soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre çubuk grafiği	137
Şekil 18: Hürriyet gazetesi için sözbilimsel sorular ve soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre çubuk grafiği	138
Şekil 19: Düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	143
Şekil 20: Yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	145
Şekil 21: Paylaşılan-öznellik işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	147
Şekil 22: Tetikleme işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği	148

GİRİŞ

İkna süreci konuşucu-dinleyici ya da yazar-okuyucu gibi iki katılımcının da yer aldığı etkileşimsel bir ortamda gerçekleşmekte, katılımcılardan biri diğerini, kullandığı dilsel stratejilerle ve içinde bulunduğu iletişim ortamına göre gerçekleştirdiği hamlelerle ikna etme çabası içinde bulunmakta ve hedef kişide sözeylem olarak ikna etme sürecini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yani ikna söylemi, yazarın/konuşucunun karşısındaki kişinin yani okuyucunun/dinleyicinin, düşünce ve davranışını değiştirmeyi amaçladığı etkileşimsel ve eytişimsel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü söz konusu katılımcılar karşılıklı etkileşim içine girmekte ve sözeylem olarak gerçekleştirilmeye çalışılan ikna girişimi de karşılıklı bir yapı içinde meydana gelmektedir. Bu karşılıklı etkileşim sürecinde ikna etme çabası içindeki katılımcı yani yazar, içinde bulunduğu iletişim ortamında diğer katılımcı olan hedef kişi ya da kitleyi yani okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadır. Bu da, ikna sürecinin eytişimsel boyutunu ortaya koymaktadır (Walton, 2007; Virtanen, ve Halmari, 2004; Halmari, 2004; Simon ve diğ.,2001; O’Keefe, 2002).

İkna söyleminde yazar belli bir amaç doğrultusunda metin türünü belirlemekte ve seçtiği metin türünün özelliklerine göre de hamlelerini yöneltmektedir (Bhatia, 1997). Metin türü, metin yazarının belli bir amaç doğrultusunda seçtiği yapıları ve dilsel araçları, gerçekleştirmeye çalıştığı hamleleri ve onun kişisel seçimlerini yansıtmaktadır (Bhatia, 1993). İkna söylemi ve metin türü arasındaki kesişim her ikisinin de iletişimsel amaçları doğrultusunda kullanıldığını göstermektedir. Metin türü, dilsel sınıflandırmanın dinamikliğini temsil etmekte ve dil kullanıcılarının kendi iletişimsel amaçları doğrultusunda içinde buldukları iletişimsel durumdan yarar sağlamalarına katkıda bulunmaktadır (Virtanen ve Halmari; 2004). Dolayısıyla metin türü olarak gazete köşe yazılarında katılımcılarından biri olan dil kullanıcısı yani yazar, okuyucuyu ikna etmeyi ve okuyucunun diğer kişi, nesne ve konular hakkında genel yargı ve tutumlarını değiştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda da gazete köşe yazılarının *savlayıcı* (argumentative) ve *sözbilimsel* (rhetorical) anlatım özellikleri taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü gazete köşe yazılarında yazarın niyeti, ikna edilmesi

amaçlanan katılımcının yani okuyucunun değer, inanç ve fikirlerinde bir değişim yaratmaktır, yani gazete köşe yazılarında amaç, yazarın okuyucuyu ikna etmesidir ve yazar, okuyucuyu inandıracak düşünceleri, savları ortaya koymakta ve bunu kanıtlar sunarak gerçekleştirmektedir (Van Dijk, 1996; Howell ve Kemp, 2005; Günay, 2007; Yağcıoğlu ve Cem Değer, 2001b; Özyıldırım;2003). Sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerini saptama amaçlı bu çalışmada da okuyucuyu içinde bulunduğu iletişimsel ortamda ikna etmeye katkıda bulunan metin türü olarak gazete köşe yazılarından yararlanılacaktır.

Metin türü iletişimsel bir olgudur ve söylemin bütüncül düzenini oluşturarak o söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimleri de etkilemektedir (Swales, 1990: 58). Metin türü olarak gazete köşe yazılarının da yazarın söylem topluluğu üyeleriyle yani okuyucularla kişilerarası ilişkiler kurmasında rol oynadığı söylenebilir (Van Dijk, 1996). Dilin kişilerarası işlevi insanların başkalarıyla iletişimsel eylemlere katılmalarını ve duygu, tutum ve yargıları anlama ve ifade etmelerini sağlamaktadır (Halliday, 1994). Dilin kişilerarası bileşeniyle de, dil kullanıcısı yani yazar, kendi tutum ve yargılarını sergilemekte ve okuyucunun tutum ve davranışlarını da yönlendirmektedir (Halliday, 1978). Bu bakış açısından yola çıkarak, yazarın, gazete köşe yazıları aracılığıyla okuyucuyla kişilerarası bir ilişki gerçekleştirmekte olduğu ve bu süreçte yazılarında seçtiği dilsel araçlarla ve gerçekleştirdiği hamlelerle metnini kurgulamakta; okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda inandırmaya ve ikna etmeye çalışmakta olduğu söylenebilir. Bu açıdan gazete köşe yazıları, toplumun gündemindeki olayları tartışma amacının yanında, yazar ve okuyucu ilişkisinin kişilerarası bir düzlemde ele alındığı ve yazarın okuyucuyu bazı dilsel stratejilerle ikna etmeye çalıştığı bir düzlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun gündemindeki olayları tartışma amacının yanı sıra, kişilerarası düzlemde ortaya çıkan gazete köşe yazıları bağlamında yazarın okuyucuyu ikna etmek için gerçekleştirmeye çalıştığı hamleler, bazı dilsel kodlar, araçlar ya da stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da yazarın, okuyucunun düşünce, tutum ve fikrini değiştirmeyi ve kendi düşündüğü yönde okuyucuyu ikna etmeyi amaçladığı Türkçede ikna söyleminde kullanılan dilsel

araçlardan biri olan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Sözbilimsel sorular, soran kişinin zaten kendisinin de bildiği ve karşı tarafa sezdirdiği yanıtın sorulan kişi tarafından çıkarsamasını sağlaması amacıyla sorulan sorulardır (Ilie, 1994; Koshik, 2005; Obenauer ve Poletto, 2000; Badarneh, 2003; Han, 2002; Swasy ve Munch, 1988). Soruyu soran kişi kurguladığı önermeyi sözbilimsel soru ile karşı tarafa bildirmekte ve farkındalık yaratmaktadır. Bu bağlamda soruyu soranın yapmak istediği, bir düşünce, sav, inancı sürdürmek, güçlendirmek veya reddetmek gibi söylemleri yerine getirmektir. Bu şekilde kendisinin de inandığı düşünceyi, inancı karşı tarafa kabul ettirmeye ve bu doğrultuda karşı tarafı ikna etmeye çalışmaktır. Bu bilgiler doğrultusunda biçim ve işlev ikili yapısından dolayı sözbilimsel soruların hem gerçek soruların hem bildirim tümcelerinin sınırlılıklarına uymak zorunda oldukları söylenebilmektedir (Ilie, 1994).

Sözbilimsel sorular, iletilmek istenen mesajı açık bir şekilde ifade etmezler. İletilmek istenen mesaj diğer bütün olası yanıtları dışarıda bırakan örtük yanıtta türemektedir. Anlamın bu şekilde örtük olarak ifade edilmesi sözbilimsel soruların önemli bir özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu özellik ilgili tümce savlayıcı söylemde yeteri kadar ikna edici değilse iletilmek istenen görüşlerin etkisini ve gücünü arttırmak için kullanılabileceği gibi ilgili tümce bağlamda savlayıcı olarak fazla kuvvetliyse kendini savunma ve güç artırma olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sözbilimsel sorular dinleyicinin zihnindeki inançları, düşünceleri, varsayımları eyleme geçirmekte, güçlendirmekte ve değiştirmektedir. Yani sözbilimsel sorular, soran kişinin istediği doğrultuda karşısındakini ikna etmesine yardımcı olan dilsel araçlardır (Ilie, 1994; Ilie, 1999; Koshik, 2005; Halmari, 2004; Ahluvalia ve Burnkrant, 2004; Blankenship ve Craig, 2006; Ashley, 2004; Petty ve diğ., 1981; Swasy ve Munch, 1985).

Sözbilimsel sorular dinleyicinin/okuyucunun zihnindeki inançları, düşünceleri, varsayımları eyleme geçirme, güçlendirme ve değiştirme gibi söylemleri yerine getirmektedirler. Yani sözbilimsel sorular, soran kişinin istediği

doğrultuda karşısındakini ikna etmesine yardımcı olan dilsel araçlardır (Ahluwalia ve Burnkrant; 2004). Sözbilimsel sorular aracılığıyla da yazar/konuşucu, bir fikir ya da bakış açısını geliştirme, bir fikri savunma, bir tartışmayı sonuca bağlama gibi pek çok sözeylemi gerçekleştirebilmektedir (Ilie, 1994: 39). Bu çalışmada da sözbilimsel soruların yazarın okuyucuyla kişilerarası ilişkiyi gazete köşe yazıları aracılığıyla nasıl gerçekleştirmeye çalıştığı ve bu süreçte, yazılarında seçtiği sözbilimsel soruları hangi amaçla, hangi hamleleri gerçekleştirmek amacıyla kullandığını yani Türkçede ikna söylemi içinde sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, Türkçede ikna söyleminde yazar tarafından kullanılan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerini ortaya çıkarmak amacıyla savlayıcı metinlerin işlevsel ve etkileşimsel amacına ışık tutan edimsel kuramlardan biri olan Van Eemeren ve Grootendorst'un *edim-eytişimsel yaklaşımından (pragmadiialectical approach)* yararlanılmaktadır (Van Eemeren ve diğ., 1997; Van Eemeren ve diğ, 2007; Oswald, 2007; Henkemans, 2001; Van Eemeren ve Houtlousser; 1999). *Edim-eytişimsel yaklaşım*, savlayıcı söylem aracılığıyla farklı bakış açılarını, farklı fikirleri çözme amaçlı bir yaklaşımdır. Savlayıcı söylem ise bir fikrin onaylanmaması sonucu ortaya çıkan ve anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması amaçlı yapılan stratejileri oluşturmaktadır. Yazarlar savlayıcı stratejiler sayesinde bu anlaşmazlık ortamını ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar (Van Eemeren, Grootendorst; 1992; Henkemans, 2001). Yani savlayıcı metinler, bir konu hakkında sav ileri süren ve buna karşı çıkan kişi arasındaki iletişim ortamında oluşmaktadır; savlama (argumentation) ise, sav ileri süren kişinin, üzerinde tartışma açtığı konu hakkındaki kendi görüşlerine bu sava karşı çıkan kişinin katılması ve onaylaması için giriştiği ikna etme girişimidir (Henkemans, 2001).

Van Eemeren ve Grotendorts'un (1992) *edim-eytişimsellik kavramı* bir tartışma ortamında hamlelerin değişimi yoluyla düşünce farklılıklarını çözmeyi amaçlayan iki tarafı ve iletişimsel süreçte tarafların (ya da bazen sadece tek tarafın) kanıtlar ileri sürerek gerçekliği ve onun çelişmelerini inceleyen ve bu çelişmeleri

aşmayı sağlayan akıl yürütme yöntemini kapsarken; edimsellik kavramı ise bu hamlelerin tanımlanmasını temsil etmektedir.

Van Eemeren ve Grotendorst'un edim-eytişimsel yaklaşımında *savlama*, düşünce farklılıklarını ortadan kaldırmayı hedefleyen karmaşık söylemler olarak tanımlanmaktadır ve fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır (Van Eemeren ve Grotendorst; 1992: 9-10). Var olan fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak ve akla uygunluk koşullarını yerine getirmek için edim-eytişimsel yaklaşımın savlayıcı söylem çözümlerinde sunduğu dört düzlem bulunmaktadır; *işlevselleştirme (functionalization)*, *toplumsallaştırma (socialization)*, *dışsallaştırma (externalization)*, *eytişimselleştirme (dialectification)*¹ (Van Eemeren ve Grotendorst, 1992; Henkemans, 2001; Van Eemeren ve diğ, 2007).

Edim-eytişimsel yaklaşımın savlayıcı söylem çözümlerinde sunduğu bu düzlemler, bu çalışmada sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerini ortaya çıkarmada önem taşımaktadır. Söylemlerin *işlevselleştirilmesi* aşamasında edim-eytişimsel yaklaşım önem taşımaktadır çünkü sözel ifadelerin anlaşılabilir olması için söylemleri içinde buldukları bağlamın bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir ve bağlamından kopuk şekilde ifade edilen söylemlerin ikna edici etkisi bulunmamaktadır. Bu tür söylemlerin ikna ediciliğini elde etmek için bir bağlam içinde okuyucuya sunulması gerekmektedir (Van Eemeren ve Grotendorst, 1992; Henkemans, 2001; Van Eemeren ve diğ, 2007). Dolayısıyla sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin ortaya çıkarılması amaçlanan bu çalışmada sözbilimsel sorular, gazete köşe yazıları bağlamında ele alınmaktadır. Ayrıca yazar ve okuyucu arasındaki bu iletişim ortamında okuyucuların ne düşündükleri ya da neye inandıklarındansa yazarın açık ya da örtük olarak ne ifade ettikleri incelenmektedir. Yazarların sadece söylemlerindeki sunumda ortaya çıkan *dışsallaştırılmış* kararları dikkate alınmaktadır (Henkemans, 2001:233). Bununla birlikte, *eytişimselleştirme* düzlemi, yazarın savlayıcı metinlerin, karşı tarafı ikna etmek için akılcı bir araç olarak kullanılmasına katkıda bulunmakta ve yazarların sözbilimsel soruları kullanmadaki amacının söz konusu tartışmayı yok etmek değil,

---

¹ Edim-eytişimsel yaklaşımın savlayıcı söylem çözümlerinde sunduğu dört düzlem bölüm 2.5.'de ele alınacaktır.

sistemli bir şekilde şüphelerin üstesinden gelmek ve fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak olduğunu göstermektedir (Van Eemeren ve Grootendort, 1992; Henkemans, 2001; van Eemeren ve diğ., 2007). *Toplumsallaştırma* düzlemi ise, söz konusu tartışmayı ve fikir farklılıklarını yok etmek için gazete köşe yazıları bağlamındaki katılımcıların arasındaki sürecin etkileşimsel bir süreç olduğunu ve ikna söyleminde bu iki katılımcı arasında kişilerarası bir ilişki olduğunu göstermektedir (Van Eemeren ve Grootendort, 1992; Henkemans, 2001; Van Eemeren ve diğ., 2007).

Bu anlatılanlara bağlı olarak bu çalışmada, yazarın, gazete köşe yazıları aracılığıyla okuyucuyla kişilerarası bir ilişki gerçekleştirmekte ve bu süreçte yazılarında seçtiği dilsel araçlarla ve gerçekleştirdiği hamlelerle metnini kurgulamakta; okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda inandırmaya ve ikna etmeye çalışmakta olduğu öngörülmüştür ve

1) Köşe yazarlarının kullandığı dilsel belirteçlere ve sözbilimsel hamlelere göre sözbilimsel soruların bir sınıflandırılması yapılabilir mi?

2) Belirlenen türlerin söylem-edimbilimsel işlevleri nelerdir?

soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Belirlenen bu araştırma soruları doğrultusunda, bu çalışmanın *Giriş Bölümü*'nde çalışmamızın çerçevesini oluşturan metin türü olarak gazete köşe yazıları, bu türün söylem-edimbilimsel işlevine ışık tutacak olan edim-eytişimsel yaklaşım aracılığıyla çözümlenen sav metinleri ve ikna söyleminin nasıl kodlandığını bulmaya yardımcı olacak ve çalışmamızın temel araştırma konusunu oluşturan sözbilimsel sorular gibi araştırmamızın temel kavramlarına ilişkin genel bilgi verilmiştir.

Birinci Bölüm'de ikna söylemi tanımlanmış;, *metin türü ve metin türü olarak gazete köşe yazıları* kavramları ele alınarak metin türünün söylem çözümleme

çalışmalarındaki öneminden ve bu çalışmada gazete köşe yazılarının seçilme sebebinden bahsedilmiştir. *İkinci Bölüm*'de, geleneksel ve modern sözbilim kavramları ele alınmış, çalışmamızın temel araştırma konusunu oluşturan *sözbilimsel sorulara* ilişkin bilgi verilmiş; sözbilimsel soruların bir söylem olarak algılandığı düşüncesinden yola çıkarak *Sözeylem Kuramı* tanıtılmış ve söylem ve sözbilimsel soruların arasındaki ilişki ele alınmıştır. Daha sonra, sözbilimsel soruların bağlam içinde savlayıcı işlevlere sahip olduğu bilgisinden yola çıkarak *savlama* yaklaşımından söz edilmiş; savlama yaklaşımının çıkış noktası ve bu yaklaşıma ilişkin özellikler incelenmiş ve bu kavramın çalışmamızın temel konusu olan sözbilimsel sorular ile ilişkisi ele alınmıştır. En son ise, savlayıcı söylem çözümlenmelerini açıklayan *edim-eytişimsel yaklaşım* ile ilgili bilgiler yer almıştır. *Üçüncü Bölüm*'de veri tabanı ile ilgili bilgiler verilmiştir. *Dördüncü Bölümde* bulgu ve değerlendirmelere yer verilerek sonuçlar yorumlanmaya çalışılmış ve Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların türleri ve söylem-edimbilimsel işlevleri belirlenmiştir.

Ayrıca, farklı politik yapılara, söylemlere sahip bu çalışmanın veri tabanını oluşturan Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların farklı dağılım gösterip göstermediği de incelenmiştir. Bu doğrultuda sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri ile ilgili veriler girilmiş, bu verilere göre tanımlayıcı istatistikler yapılmış ve sonucunda şekiller ve grafikler yorumlanmıştır; daha sonra ise “Ki-Kare Uyum İyiliği” ve “Ki-Kare Bağımsızlık Testi” uygulanarak gazeteler ve sözbilimsel soruların türleri ve söylem-edimbilimsel işlevleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ekler Bölümünde, veri tabanını oluşturan gazetelerdeki sözbilimsel soruların yazarlar tarafından 7 farklı türde nasıl kullanıldıkları, her bir gazetenin bu türlerdeki sözbilimsel soruları ve yazarlar tarafından kullanılan “nedenselliğin metin içinde örtük olarak belirtildiği” sözbilimsel soruları, okuyucunun, yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda nedensellik ilişkisini yüzey metinde olmayan ancak zihninde saptadığı nedensellik bağlayıcıları sayesinde nasıl kodladığı yer almıştır. *Ekler bölümünde*, ayrıca, gazeteler ve sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasını sağlayan testler yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKNA SÖYLEMİ

1.1. İKNA SÖYLEMİ

Başkalarının davranışlarını, tutumlarını, yargılarını konuşarak ya da yazarak etkilemek için başvurulan her türlü adıma ikna denir (Nothstine,1989). Simon ve diğ (2001) iknayı, başkalarının düşünme, hissetme ve davranışta bulunma yollarını değiştirmeyi amaçlayan etkileme girişimi olarak tanımlamaktadır. O’Keefe (2002) iletişim aracılığıyla belli bir durumda başkalarının zihinsel durumlarını etkileyen tasarlanmış çabayı ikna olarak nitelemektedir. Mortensen’a göre, yaşa, mesleğe, dine, felsefi inançlara bakmaksızın insanlar birbirlerini ikna etme çabası içindedirler (Mortensen, 2004:21). Bu çabanın amacı ise, karşı taraftakilerin düşüncelerini, davranışlarını, tutumlarını, yaklaşımlarını konuşucunun ya da yazarın kendi amacı doğrultusunda değiştirmektir. İkna bir yöntem olarak ele alındığında her türlü bireye ya da gruba ve her olaya ya da duruma göre uyarlanabilmelidir.

İletişimde ikna girişimlerini etkileyen birçok değişken bulunmaktadır ve dil, ikna edici iletişim için en sık kullanılan, en önemli araçtır. Aristoteles ve Quintilian gibi filozoflar bazı dil etmenlerinin iletişimde karşı tarafı ikna etme sürecini ve bu amaçla gerçekleştirilen girişimleri etkilediğini belirtmişlerdir (Ashley, 2004:11-12; Hosman, 2002:371). Ayrıca, ikna girişimlerinin, *etki*, *güç* ve *motivasyon* gibi kavramlarla birlikte ele alınması gerekmektedir (Mortensen, 2004:21). Etki ile ikna eden kişinin kim olduğu ve iletiyi nasıl etkileyeceği anlatılmak istenmiştir. Burada ikna etmeye çalışan kişinin inanılabilirliği, güvenilirliği önemli rol oynamaktadır. Güç ile kişinin etkileme ve ikna gücü anlatılmak istenmektedir. Bu güç ikna süreci boyunca bilgisi, otoritesi olan kişi tarafından kullanılmaktadır. Motivasyon ise ikna eden kişinin ortaya attığı fikir ve düşüncelere uygun olarak davranmasını teşvik edebilme yeteneği olarak belirtilmektedir (Mortensen, 2004:20-21).

Bir savın ifade edilme biçimi ve dil kullanımı ikna edilebilirliği etkilemektedir. Dolayısıyla iletişimin dilsel biçimi ikna edici etkiyi sağlamada önemli rol oynamaktadır, bu da dilsel ve dilötesi (paralinguistic) olgularla dolu yapıyı oluşturan dilsel biçimin önemini arttırmaktadır (Holtgraves, 2001; aktaran Blakenship ve Holtgraves, 2005:4). Böylece ikna edici söylemde bir şeyin nasıl söylendiği, ne söylendiğinden daha önemli hale gelebilmektedir. Söylemin nasıl sunulduğu aşamasında taraflar-katılımcılar bir konu hakkında kendi savlarını hedef kişiyi yani dinleyiciyi ya da okuyucuyu etkileyerek ikna etme çabası içinde bulunmaktadır. Bir konuyu hedef kişiye kabul ettirme çabası içinde bulunma *kanıt, ikna etme ve sorgu* hakkındaki eski Yunan yazılarına özellikle Aristoteles'e dayanmaktadır (Van Eemeren ve diğ., 1997:210). Çünkü ikna becerisi, eski Yunanda doğuştan gelen bir yetenek olarak değerlendirilmekteydi; ancak iknanın öğrenilebilir bir dil becerisi olduğunu dile getiren "The Art of Rhetoric" kitabı ile ilk Aristoteles oldu (Aristoteles,2004:37; Mortensen,2004:22; Parrish, 1995: 40-41;)

Aristoteles ikna söyleminde başarılı olabilmenin en önemli koşullarından birini,

a. *ethos*,

b. *pathos* ve

c. *logos* olarak adlandırdığı üç bileşenin söylemde yer alması gerekliliği olarak açıklamakta ve yazarların ya da konuşucuların bir takım dilsel araçlarla bu özellikleri kazandıklarını ileri sürmektedir. Aristoteles bu üç bileşeni şu şekilde özetlemektedir (Aristoteles, 2004:38; Virtanen, ve Halmari, 2004:5; Mortensen, 2004:21-23).

a. *Ethos*, ikna edenin sesi, yani konuşucunun kişisel özelliğini yansıtmaktadır. Aristoteles, dinleyicinin konuşucuyu güvenilir olarak algıladığı sürece ikna etmenin kolay olduğunu dile getirmektedir. *Ethos*, konuşucu-dinleyici arasındaki etkileşimin bir yorumudur ve fiziksel görünüm, hareket, giyim, ün, unvan, ses kalitesi, sözcük seçimi, göz teması, samimiyet, güven, uzmanlık gibi dinleyicinin konuşucu hakkındaki algısını içermektedir (Aristoteles,2004:38; Mortensen, 2004:21-23). Bu özelliklerden bir kısmı, konuşmacının fiziksel görünümü, giyimi, konuşma biçimi,

hareketleri, davranışları ya da dürüstlük, deneyim, konusunda bir ün ya da unvanının olması gibi dinleyicinin sunumdan önce algılayacağı özelliklerdir. Bir kısmı ise, seçilen sözcükler, dil kullanımı, göz teması, gibi iletinin etkinliğinde önemli rol oynayan özelliklerdir.

b. *Pathos*, dinleyicinin psikolojik durumu ile ilgilidir (Aristoteles, 2004:38; Virtanen, ve Halmari, 2004:5; Mortensen, 2004:21-23). Dinleyicinin psikolojik ve duygusal durumu ikna etme sürecini etkilemektedir; çünkü kişinin mutlu olduğunda verdiği yargı ile çaresiz olduğunda verdiği yargı birbirinden farklılık gösterebilmektedir (Mortensen, 2004:21-23).

c. *Logos*, dinleyiciye kanıt sağlayabilmesi için sunulan mesajın özüdür. Konuşucu, dinleyicinin bilgi sürecini en mantıksal yolla değerlendirip karara varma yeteneğine güvenmektedir ve dinleyicinin bunu nasıl yapacağını, nasıl bir mantık yürüteceğini tahmin ederek hareket etmektedir. Yani, kişinin bir iletinin inandırıcı olduğuna ikna olabilmesi için söz konusu iletinin içeriğine ve akla uygunluğuna dikkat edilmektedir (Aristoteles, 2004:38; Mortensen, 2004:21-23). Bir ikna süreci olarak *logosun*, çoğunlukla tür olarak gazete köşe yazılarında ağır bastığı söylenebilir; çünkü köşe yazarları yazılarında okuyucuların akla uygun düşünme süreçlerine başvurmaktadırlar (Virtanen ve Halmari; 2004:6; Yağcıoğlu ve Cem-Değer, 2001a: 109-121).

Aristoteles'in ikna sürecini etkileyen bu üç bileşenin metin türüne göre kullanımı farklılık gösterebilmektedir. Hangi türde hangi kavramın üzerinde durulacağı bilgisi ile hareket edildiğinde, ileri sürülen savın ikna ediciliği ve inandırıcılığı artmaktadır. Örneğin, politik söylemde bu üç bileşenin de kullanıldığı görülmektedir. Yani, politik söylemde, konuşucular, söylemlerini, doğruluğu kanıtlanabilir veriler kullanarak dinleyicinin mantıksal çıkarımlar yapmasına olanak sağlayan *logos*; sadece kendilerinin güvenilir olduğunu ileri sürerek dinleyicileri ikna etmeyi amaçladıkları *ethos* ve seçtikleri sözcüklerle dinleyicilerin duygularını etkilemeye yönelik *pathos* bileşenleri aracılığıyla kurgulamaktadırlar (Virtanen, ve Halmari; 2004:7).

Halmari ve Virtanen'e göre, klasik sözbilimde olduğu gibi çağdaş sözbilimde de sözbilim ve dinleyici arasında karşılıklı bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. İkna edici iletişimde dinleyicinin önemi her zaman kabul edilmektedir (Halmari, 2004). Ancak ikna etme sürecinin etkileşimli (interactional), karşılıklı/diyalojik (dialogical) ve eytişimsel (dialectical) boyutu düşünüldüğünde bir metnin ikna edici olduğunu söyleyebilmek için dinleyici etkisinden çok daha fazla etmene ihtiyaç duyulmaktadır. Çoğunlukla bilinemediği için dinleyici tepkileri bir metnin ikna edici olup olmadığını tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Jucker (1997; aktaran Halmari, 2004) bir metnin ikna edici olabilmesi için okuyucunun ikna olduğunun varsayıldığını, yani yazarın, konuşucunun ikna etme niyetinin gerçekleşmiş olduğunun farzedildiğini ileri sürmektedir. Yazarlar tarafından kullanılan dilsel stratejilerin seçimi ise, ikna söyleminin dinamik ve etkileşimsel doğasından etkilenmektedir. İkna etme niyetindeki yazar dilsel seçimlerini bazen açık bazen çıkarsanan tepkilere göre denetlemekte, değerlendirmekte ve değiştirebilmektedir (Halmari ve Virtanen; 2004:7-8).

Walton'a göre ikna etme, *uyaran-tepki (stimulus-response)* çatısı altında tepkiyi değiştiren, şekillendiren ve güçlendiren bir uyaran olarak belirlemektedir. Yani, savunulan konu ile ilgili olarak tepki, düşünce, inanç ve değerlerde bir değişimin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Ancak, ikna sürecini bu şekilde tanımlamak yeterli değildir. Aynı zamanda bir grubun diğeri ile iletişimde hamlelerin sezdirimine olanak sağlayacak bilişsel ve eytişimsel bileşenler de gereklidir; yani, ikna sürecini "inancın değişimi" olarak tanımlamak mümkündür (Walton, 2007: 48-49).

İkna sürecinin bir iletişim ortamında gerçekleştiği olgusundan yola çıkarak bu sürecin etkileşimsel ve eytişimsel bir süreç olduğu söylenebilir. Bu süreçte iki katılımcı (yazar/okuyucu ya da konuşucu/dinleyici) bulunmaktadır. Walton'ın 'inancın değişimi' olarak tanımladığı bu süreçte bir fikirden, inançtan, değerden

diğerine geçiş katılımcılardan biri yani yazar tarafından gerçekleştirilir.² Söz konusu katılımcılar karşılıklı etkileşim içine girerler. Dolayısıyla szylem olarak gerçekleştirilmeye çalışılan ikna girişimi karşılıklı bir yapı içinde gerçekleşir. Bu karşılıklı etkileşim sürecinde ikna etme çabası içindeki katılımcı yani yazar içinde bulunduğu iletişim ortamında diğer katılımcı olan hedef kişi ya da kitleyi yani okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadır. Bu da, ikna sürecinin eytişimsel boyutunu ortaya koymaktadır. Bu bakış açısıyla ikna söylemi, iletişimsel eylemin ayırt edici bir özelliği olarak karşımıza çıkmakta ve bir szylem olarak belirlemektedir (Walton, 2007: 46-47).

Doğası gereği ikna söylemi örtük bir yapı sergilemektedir (Halmari ve Virtanen, 2004; Östman, 2004:185). Halmari ve Virtanen (2004) ve stman (2004) ikna girişiminin etkili olabilmesi için örtük olması gerekliliğinden bahsetmektedirler. Söylem içinde ikna girişiminin açık verildiği durumlarda gücünü kaybedeceği belirtilmektedir. Dolayısıyla metinde ikna amacı ile kullanılan dilsel belirticiler okuyucuyu ikna etmeye çalışan yazar tarafından dengeli kullanılmak zorundadırlar. Çünkü yazar iletmek istediği iletinin okuyucu tarafından algılanabilmesi, okuyucu da belli bir davranış değişikliğine yol açabilmesi için ikna amaçlı kullandığı dilsel stratejiyi yeterince açık ifade etmeli; ancak, ikna söyleminin gücünü kaybetmemesi için de örtük olarak belirtmelidir (Halmari,2004). İkna söyleminin bu dinamik yapısı ileilmek istenen iletinin okuyucuda yarattığı etkiyi doğrudan etkilemektedir. Okuyucuda yaratılan ya da yaratılmak istenen bu etki ikna söyleminin eytişimsel boyutunu ortaya çıkarmaktadır (Halmari ve Virtanen, 2004).

Parrish'e göre söylemin ikna edici olabilmesi için konuşucunun kişiliği, metnin içeriği, mantık, güdüleme ve biçem gibi bazı özellikleri içermesi gerekmektedir. Sözlü söylemde ses, görüntü, tavır gibi özellikler önem taşırken yazılı söylemde yazarın erdem, zeka ve iyi niyet gibi özellikleri ikna edici etkiyi yaratmada önem taşmaktadır. Ayrıca metnin içeriği, bu içeriği nasıl sunduğunu gösteren yazarın biçemi yani, yazarın dil seçimi ve bu seçim içinde yaptığı düzenlemeler de

---

² Bu çalışmada ikna süreci içinde yer alan ve ikna etme çabası içinde bulunan katılımcı kişi, yazar, yazarın ikna etmeye çalıştığı hedef kişi, ikna sürecinin diğer katılımcısı ise okuyucu olarak belirtilecektir.

ikna edici etkiyi arttırmaktadır. Kronolojik şekilde yazılmış bir metin yazarın düşüncelerinin sırasını açığa çıkarırken mantıksal dizide yazılmış bir metin ise yazarın söz konusu düşüncelerinin geçerliliğini açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla okuyucu mantıksal diziyi zihninde oluşturabildiği sürece ikna süreci gerçekleşmektedir. İkna sürecinde en önemli özellik ise güdülemenin olmasıdır. İkna edici bir yazar okuyucusunun isteklerine, arzularına, içgüdülerine yanıt verebilen ve okuyucuda sözeylem olarak güdülemeyi gerçekleştirebilen kişidir (Perrish, 1995: 41-45).

Tüm dil kullanımları bir bakıma ikna edici olarak değerlendirilebilir. Ancak bu tanımlı sınırlandırmak gerekirse ikna, dinleyicinin davranışını, düşüncelerini değiştirmeyi, etkilemeyi amaçlayan ya da dinleyicinin inançlarını kuvvetlendirmek için yapılan her türlü dilsel davranış olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu dinleyiciler görünür ya da görünmez; gerçek ya da ima edilen; dinleyen, izleyen ya da okuyan olabilirler ve ikna sürecine katkıda bulunabilirler. İkna süreci, içinde bulunduğu durumsal ve sosyo-kültürel bağlamdan etkilenmekte ve bu bağlamın yapılmasına da yararlı olmaktadır (Virtanen, ve Halmari; 2004). İkna süreci konuşucu/dinleyici ya da yazar/okuyucu gibi iki katılımcının da yer aldığı etkileşimsel ortamda gerçekleşmektedir. Katılımcılardan biri diğerini, kullandığı dilsel stratejilerle ve içinde bulunduğu iletişim ortamına göre gerçekleştirdiği hamlelerle ikna etme çabası içinde bulunmakta ve hedef kişide sözeylem olarak ikna etme sürecini gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Walton,2007).

İkna söylemi, dinleyicilerin düşünce ve davranışını değiştirmeyi amaçlayan bir sözeylemdir ve etkileşimsel bir süreçtir. Farklı dil kullanımlarının yer aldığı çeşitli durumlardan ortaya çıkan bağlamsal etmenlerce şekillenmektedir. Farklı metin türleri, yapısı, biçimi, işlevi ve anlamı açısından ikna edici olarak tanımlanabilmektedir (Halmari, 2004:8). İkna söylemi ve metin türü arasındaki kesişim her ikisinin iletişimsel amaçları doğrultusunda kullanıldığını göstermektedir. Metin türü, dilsel sınıflandırmanın dinamikliğini temsil etmektedir. Bununla birlikte metin türü, dil kullanıcılarının yani yazar ya da konuşmacının kendi iletişimsel amaçları doğrultusunda içinde buldukları iletişimsel durumdan yarar sağlamalarına

yardımcı olmaktadır (Virtanen ve Halmari; 2004: 10). Bu çalışmada Türkçede ikna söylemi, yazarın, okuyucuyu ikna etme girişimlerini gerçekleştirdiği iletişim ortamı olarak gazete köşe yazılarında incelenecektir. Metin türü olarak gazete köşe yazılarında yazar/okuyucu ilişkisinin nasıl kurgulandığı ve yazarın bu iletişimsel durumdan nasıl yararlandığı; nasıl kişilerarası bir ilişki kurduğu incelenecektir. Dolayısıyla bir sonraki bölümde ikna etme çabasında olan bir dil kullanıcısının iletişimsel amaçlarını metin türü aracılığıyla nasıl gerçekleştirmeye çalıştığını anlamaya yönelik olarak metin türü kavramı ve bir metin türü olarak gazete köşe yazıları ve özellikleri tanıtılacaktır.

1.2. METİN TÜRÜ

Bu çalışmada ikna söylemi, yazarın, okuyucuyu ikna etme girişimlerini gerçekleştirdiği iletişim ortamı olarak gazete köşe yazılarında incelenecektir. Metin türü olarak gazete köşe yazıları bağlamında, ikna süreci yazar ve okuyucu arasındaki etkileşimsel ve eytişimsel boyutta bir söylem olarak gerçekleşmektedir. Bu süreç yazarın okuyucu ile kişilerarası ilişki kurmaya çalıştığı bir düzlemde belirlemektedir (Walton,2007; Halmari ve Virtanen, 2005; Halmari, 2004; Van Dijk, 1996; Perrish, 1995). Metin türü olarak gazete köşe yazılarında yazarın okuyucu ile nasıl kişilerarası ilişki kurmaya çalıştığını ve sözbilimsel soruların bu düzlemde nasıl işlev gördüğünü anlayabilmek için, bu bölümde öncelikle metin türü kavramı üzerinde durulacak daha sonra ise bir metin türü olarak gazete köşe yazılarının ikna söylemi çerçevesinde öneminden bahsedilecektir.

Okuyucunun anlamlandırma işlemini yönlendiren bilgiler arasında metin türü ile ilgili beklentilerinin önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Harris, 1998; aktaran Akman, 2000; Chandler, 1997). Bu çalışmada metin türü tanımlaması söylem-edimbilimsel bir yaklaşımla iletişimin amacı doğrultusunda ele alınacaktır. Çünkü metnin bir iletişim eylemi olarak okuyucunun üstünde ne gibi etkiler yaratmak üzere yazar tarafından kullanıldığının önemli olduğu düşünülmektedir Çünkü metin türü sosyal bir olgu olarak ele alınmaktadır (Hodge ve Kress;1979:13).

Bulduğumuz toplum içinde sosyal gerçeğin nasıl tanımlandığı, düzenlendiği, iletişim kurduğu metin türü ile önem kazanmaktadır. Yani metin türünün tanımlanmasında toplumsal roller, grup amaçları, kültürel sınırlamalar önemli rol oynamaktadır. Kress (1985:19) belirli sosyal olayların geleneksel özellikleri, katılımcıların amaç ve hedefleri gibi faktörlerin bu sosyal olaylar içerisinde oluşan metin üzerinde büyük etkileri olduğunu söylemektedir. Bir başka ifade ile metin türü, metin yazarının belli bir amaç doğrultusunda seçtiği yapıları ve dilsel araçları, gerçekleştirmeye çalıştığı hamleleri ve onun kişisel seçimlerini yansıtmaktadır. Yazar tarafından kullanılan bu dilsel seçimler, stratejiler de metni daha etkili yapmak, okuyucunun beklentilerini yerine getirmek ya da birtakım kurumsal sınırlamaları gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Bhatia, 1993: 20-21).

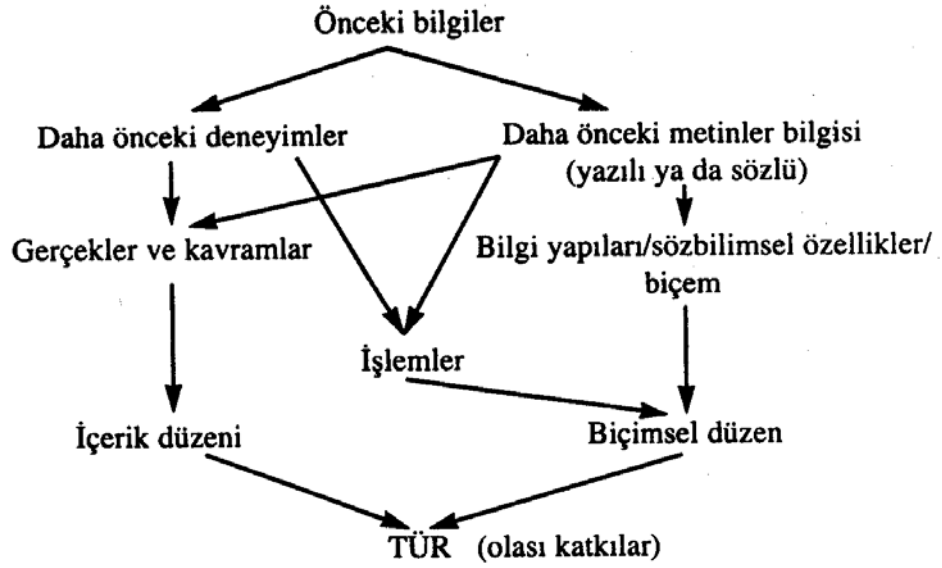
Bhatia (1993) iletişimsel amacın gerçekleşmesinde, metin türünün önemli olduğunu belirtmektedir; çünkü Bhatia'ya göre bazı dilsel yapılar belirli bir iletişimsel amaca ulaşmak için metin türünün ya da söylemin üyeleri tarafından o türün oluşturulmasında ve algılanmasında kullanılmaktadırlar. Yazar tarafından iletişimsel amacı gerçekleştirmek için seçmiş olduğu metin türü de, özel bir söylemin veya topluluğun sosyal bilgisini yansıtır. Metin türünün iletişimsel amacı ile onun dilsel yapısı arasındaki kaçınılmaz ilişkiye örnek olarak tipik bir gazete haberi ile bir köşe yazısının karşılaştırması verilebilir. Gazete haberinde nesnel bir anlatım bulunmasına karşın köşe yazılarında ilginç ve zıt olayların dengeli bir çözümlenmesinin yapılması beklenir. İletişimsel amaçtaki bu değişiklikler bu iki türde değişik stratejiler uygulanmasını gerektirir ve bunlar da metin yazarının gerçekleştirmeye çalıştığı hamlelerde ve kullandığı dilsel yapılarda ortaya çıkmaktadır (Bhatia,1993 : 21).

Ayrıca Bhatia (1997) yazarın okuyucusunu güdüleme sürecinde metin türünün öneminden bahsetmekte ve yazarın, metin türünü gerçekleştirmeye çalıştığı hamleler doğrultusunda seçtiğini belirtmektedir. Bunlar yazarın güdüleme ve eyletim (manipulation) gibi niyetlerini gerçekleştirmek amaçlı yaptığı hamlelerdir. Yani,

yazar belli bir amaç doğrultusunda metin türünü belirlemekte ve seçtiği metin türünün özelliklerine göre de hamlelerini yöneltmektedir (Bhatia, 1997: 367).

Metin türü kavramını belirlemeye çalışan araştırmacılardan bir diğeri ise Swales'dır. Swales (1990:58) "bir dizi iletişim olayını bir metin türü altında sınıflandırmanın başat koşulu aynı iletişim amacına yönelmektir" der. Metin, insan düşüncesini, duygusunu kalıcı kılarken toplumsal yapıyı da oluşturur. Tür çözümleneciler için dilbilimsel ve toplumsal olgular arasındaki ilişkinin vurgulanması çok önemlidir. Böyle bir bakış açısıyla Swales (1990: 58) türü şu şekilde tanımlamaktadır: "Tür bir dizi iletişimsel amacı paylaşan üyelerden oluşan iletişimsel bir olaydır. Paylaşılan amaçlar uzman üyeler tarafından algılanır, kabul edilir ve böylece de türün temel mantık yapısı ortaya çıkar. Bu bilişsel yapı aynı zamanda söylemin bütüncül düzenini oluşturarak o söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimlerini de etkiler." Diğeri bir deyişle, türler belirli sosyal durumlardan ortaya çıkarlar; belirli bir amaca yöneliktirler, bir veya daha fazla katılımcı ile gerçekleşirler ve kendilerine has özellik ve yapıları vardır. Katılımcıların amaç ve hedefleri gibi faktörlerin belirli sosyal olaylar içerisinde oluşan metin üzerinde çok büyük etkileri bulunmaktadır.

Swales, (1990) insanların iletişimsel davranışlarını kısmen de olsa tür bilgileri aracılığıyla gerçekleştirdiklerini söylemekte ve bir insanda belli bir tür bilgisinin oluşmasını aşağıdaki şema ile açıklamaktadır: (Swales; 1990.84).

Özetle, Swales, (1985) tür kavramının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır: (Swales; 1985: 13).

1) Türler geleneksel olarak kabul görmüş ve herkes tarafından paylaşılan ortak bir amacı olan iletişimsel olaylardır.

2) Bir tür belirli özgürlük sınırları içerisinde yapılaşarak standartlaşan bir olaydır ve amaç ve yapı olarak sınırlamaları vardır.

3) Bir türün geleneksel bilgisi bu işin içinde olan uzmanlarda diğerlerine göre daha fazladır.

4) Toplumlar sürekli tekrarladığını düşündükleri iletişimsel olaylara tür adını verirler.

5) Aynı şekilde alt-türlerin ortaya çıkması da tekrarlayan ve dikkat çekici ortak özellikler üzerine kurulmuştur.

Metin türü kavramının kapsamını belirlemeye çalışan bir başka araştırmacı ise Hanauer'dir(1998). Hanauer, (1998) metin türlerini okuma sürecini denetleyen bir yol olarak tanımlamakta; okumayı, sosyal, bilişsel ve metinsel değişkenlerden etkilenen, belirli okuma süreçlerini kapsayan genel bir terim altında toplarken, türü biçimin, bilişsel süreçlerin ve sosyal işlevlerin birleşme noktası olarak nitelendirmektedir.

Bu doğrultuda bir başka yaklaşımı ise Virtanen ve Halmari (2004) sergilemektedir. Virtanen ve Halmari'ye göre (2004: 10) tür, dilsel sınıflandırmanın dinamikliğini temsil etmektedir. Bu bakış açısı ile değerlendirildiğinde ise tür, dil kullanıcılarının kendi iletişimsel amaçları doğrultusunda içinde buldukları iletişimsel durumdan yarar sağlamalarına katkıda bulunmaktadır (Virtanen ve Halmari; 2004: 10).

Metin türü kavramına Virtanen ve Halmari'ye benzer bir başka yaklaşımı ise Martin ve Rose (2003) getirir. Martin ve Rose metin türünü, "aşamalandırılmış, hedef-yönelimli toplumsal süreçler" olarak betimlemektedir. Bunun nedenini de şöyle açıklamaktadırlar: "Metin türü toplumsaldır, çünkü metin türlerine diğer insanlarla birlikte katılır, paylaşırız. Metin türü hedef- yönelimlidir, çünkü bir şeylerin yapılması, gerçekleşmesi için metin türlerini kullanırız. Metin türü aşamalandırılmıştır, çünkü genellikle hedeflerimize birkaç hamlede ulaşıyoruz".(Martin ve Rose; 2003: 7-8)

Bir metin türünü betimleyebilmek için o metin türüne özgü gelenekleri ve dilsel araçları anlayabilmek gereklidir. Metinlerde kullanılan dilsel yapılar söz konusu türde kullanılan metin tiplerini ortaya çıkartmakta, böylece metin türünün özelliklerini taşıdığı söylemin çözümlemesini kolaylaştırmaktadır. Metin tipi, bazı ortak yönlerle ilgili olarak sınıflandırılmış metnin genel özelliğini, daha genel metin ulamlarını belirtmektedir. Yazar oluşturduğu metinde bir şey anlatmak, betimlemek ya da açıklamak isteyebilir. Yazarın bu yaklaşımına göre metin tiplerinden söz edilebilir. Metin tipi, yazarın varsaydığı okuyucusundan dolayı yapacağı, gerçekleştireceği ya da hayal edeceği şeylerle ilgili bir tanımlamadır. Her metin ya da metin parçasının metnin işlevi denen temel bir özelliği vardır. Yazarın niyetine ve yazar tarafından metnin düzenlenişine bağlı olarak bir metnin tipinden söz etmek mümkündür. Bir metnin tipinin belirlenmesi, yazarın niyetiyle doğrudan ilintilidir. Tip bakımından sekiz tür olan metinler, söylem türüne göre beş grupta toplanabilir: (Günay; 2007: 230):

- a. *bildirme*: anlatısal, betimleyici, açıklayıcı, önceden haber verici (narrative, informative, predictive)
- b. *inandırma*: kanıtlayıcı – savlayıcı (argumentative)
- c. *sorma*: söyleşimsel (conversational)
- d. *buyurma*: buyurucu (instructive)
- e. *ikna etme*: sözbilimsel (rhetorical).

Genel anlamda yazarın her döneme ve okuyucuya göre oluşturduğu bir teması bulunmaktadır. Okuyucu, metnin içeriğinden kendine göre, biraz da toplumsal boyutla ilişkili olarak bir anlam çıkartır. Okuyucunun metnin içeriğinden çıkarttığı anlam aslında yazarın niyeti doğrultusunda şekillenmektedir. Bir başka ifadeyle, yazar metnine örtük ya da açık bir ileti yüklemektedir. Okuyucu ise, metnin içinde yazar tarafından örtük ya da açık olarak ifade edilen iletiyi kendi zihninde yeniden tasarlamakta ve kendi zihinsel tasarımı sonucu bir anlam çıkartmaktadır.

Metin türlerini belirleme genel ulamlar ortaya konularak yapılmaktadır. Bir metin türü ait olduğu ulamın genel özelliklerini belirtmektedir. Metin türleri, değişik toplum ve kültürlerde farklılaşan bir düzene bağlı olarak düzenlenen ulamlardan oluşan belli biçimsel özelliklere sahiptir. Oluşturulan bu ulamlar belli ilkeler içinde gelişmektedir. Ulamlar arasındaki fark her bir türün kendine özgü anlatım özelliklerine bağlıdır. Bu özellikler dilin işlevleri ile ilgili olabilmektedir (Günay, 2007: 357-358).

Gazete köşe yazıları, ele aldığı konuların doğruluğunu ve gerçekliğini sorgulayan polemik içerikli metin türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metinsel türle, yazarın okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda ikna etmeyi amaçlandığı düşünülmektedir. Bu çalışmanın veri tabanını oluşturan gazete köşe yazıları, metin türü olarak amaçları doğrultusunda belli düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemeler, metin tipinin işlevleriyle bağlantılı olarak yazar tarafından kurgulanmaktadır. Gazete köşe yazılarında yazarların kendi bakış açıları doğrultusunda okuyucuyu ikna etme ve inandırma amaçlarının bulunduğu ileri sürülmekte, bu da gazete köşe yazılarının kanıtlayıcı – savlayıcı ve sözbilimsel metin

tipine dahil olduğunu göstermektedir (Bowell ve Kemp, 2005: 29-30; Günay, 2007: 372; Özyıldırım;2003: 94-95). Gazete köşe yazıları, sözbilimseldir, çünkü yazarın niyeti, ikna edilmesi amaçlanan katılımcının yani okuyucunun değer, inanç ve fikirlerinde bir değişim yaratmasıdır, yani yazarın okuyucuyu ikna etmesi hedeflenmektedir. Gazete köşe yazıları, kanıtlayıcı –savlayıcıdır, çünkü yazar, okuyucuyu inandıracak düşünceleri, savları ortaya koymakta ve bunu kanıtlar sunarak gerçekleştirmektedir.

Bu tanım ve yaklaşımların ışığında biz de çalışmamızda kanıtlayıcı - savlayıcı metin tipini kapsayan ikna söylemini gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların ışığında ortaya çıkarmayı hedeflemekteyiz. Dolayısıyla bir sonraki alt başlıkta metin türü olarak gazete köşe yazılarının özelliklerinden bahsedilecektir.

1.2.1. Metin türü olarak gazete köşe yazıları

Köşe yazıları bir gazetede her gün aynı sayfada, aynı yerde yayınlanan ve aynı yazar tarafından yazılan güncel, siyasal ve toplumsal sorunları ele alan yazılardır. Bu tür yazılar düşünsel bir planda oluşturulur. Bunu gerçekleştirirken de yazar, düşüncüyü ya da öne sürülen savı kanıtlamaya yönelir. Bir başka ifade ile köşe yazıları savlama veya kanıtlama yazılarıdır. Yani, köşe yazısında önemli stratejilerden biri yazarın öne sürülen savı inandırıcı kılmasıdır (van Dijk, 1996: 1). Köşe yazıları, temeli düşünce olan yazılardır ve konu sınırlamaları yoktur. Bir düşünce, toplumsal bir olay, bilimsel bir gerçek, söz sanatları, plastik sanatlar v.b. köşe yazılarının konusunu oluşturabilir. Köşe yazıları bir tezi savunma yazılarıdır, bu nedenle yapısı ortaya atılan bir görüş ve bu görüşü destekleyen düşüncelerle örülür (İleri, 1998: 110). Farklı toplumsal grupların üyeleri olan gazeteci ve yazarlar tarafından üretilen köşe yazıları, toplumsal temsillerinin düşünce ve ideolojilerini sergilemekte ve kurumsal ideolojilerin yeniden kurgulanmasına katkıda bulunmaktadır (Van Dijk, 1996).

Toplumsal bir iletişim aracı olan gazetelerin işlevi dış dünyada olanlar konusunda okuyucularını bilgilendirmektir. Bunu yaparken dil kullanımında yaptıkları seçimler okuyucuları bilgilendirirken dünyayı gazetenin kendi görüşleri

doğrultusunda görmelerini sağlar (Kress, 1996'dan aktaran Yağcıoğlu, 2002). Gazetelerin politik işlevi ise deneyimsel, fiziksel ve toplumsal dünyadaki olayları yapılandırıp işlemekten geçirerek ideolojik olarak birleştirilmiş bir paket haline getirmek ve tartışma dizgelerini kullanarak toplumun ahlaki düzeninin risk altında olduğuna ikna etmek suretiyle var olan okuyucu kitlelerini elinde tutmak ya da sayısını genişletmektir (Kress, 1983: 43-44). Bir metin türü olan gazete köşe yazıları da toplumun güncel olaylarına göre yazarın belli bir konuda oluşturduğu düşünce dizileridir. Ayrıca, okuyucuların dünyada olup bitenlerle ilgili fikir sahibi olmalarına yardım etmektedirler. Kamuoyunun oluşumu ve değişiminde, politik gündemi belirlemede ve bunların toplumsal olarak tartışılmasını etkilemede, karar verme aşamasında ve diğer toplumsal ve politik olaylarda etkin rol oynamaktadırlar (Van Dijk, 1996: 1).

Van Dijk (1996), gazete köşe yazılarının da içinde yer aldığı düşünce söyleminin en önemli özelliğinin düşüncelerin tartışma dizileriyle desteklenmesi, savlayıcı (argumentative) anlatım özellikleri taşıması, olduğunu belirtmektedir. Düşünceler kişisel olduğu ya da gruptan gruba değişkenlik gösterebildiği için kişilerin neden böyle bir düşüncesi olduğunu göstermeleri beklenir. Okuyucular, yazarın düşüncesine arka çıkmasını, diğer bir ifadeyle savunmasını, desteklemesini ve kabul edilmesini sağlamasını beklerler. Tartışmalar, düşüncelerin olduğu gibi, kişiden kişiye farklılık gösterebilen zihinsel temsillere dayalı olmaları nedeniyle toplumca paylaşılan bilgi, tutum, ideoloji, kural ve değerleri içeren öğelerdir (Van Dijk, 1996: 8-9).

Savlayıcı söylemde okuyucunun ikna edilmesi ve diğer kişiler, nesnelere ve konular hakkındaki genel yargı ve tutumlarını değiştirmeleri hedeflenmektedir. Savlayıcı anlatım özellikleri taşıyan köşe yazılarında da yazarlarının metinlerinde okuyucularını yazdıkları metnin doğruluğuna ve gerçekliğine ikna etmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, köşe yazıları tartışmalı, savlayıcı anlatım özelliklerinin yanı sıra ikna edici anlatım özellikleri taşımaktadır (van Dijk, 1996: 8-9; Eveland, 2002:691).

Van Dijk (1996), savlayıcı söylemde, fikir birliği ya da ayrılığının ifade edildiği; okuyucunun ikna edilmeye çalışıldığı durumlarda yazarların düşüncelerini ifade etmek amacıyla farklı söylemler kullandıklarını söylemekte ve dil kullanıcılarının düşüncelerini ifade etmekte kullandıkları bu söylem türlerini 'düşünce söylemi' (*opinion discourse*) olarak nitelendirmektedir. Van Dijk'a göre (1996), herhangi bir konu, olgu ya da kişi hakkında bir düşünceye, fikre sahip olmak, onun hakkında zihinsel bir temsile sahip olmak anlamına gelmektedir. Düşünceler değer yargılarının bir sonucudur; toplumsal veya kültürel tabanlı olabilmektedir. Kişiler bir konu hakkındaki kişisel düşüncelerini genellikle grubun diğer üyeleriyle paylaşmak, tartışmak isterler. Düşünce söylemi, sadece bir konu ya da durum hakkındaki düşünceye değil, bu düşüncelerin nasıl düzenlenmesi konusundaki bağlam sınırlamalarını da içeren bir söylem türüdür. Bu bağlamda düşünüldüğünde ise gazete köşe yazıları, düşünce söyleminin özelliklerini taşımaktadır. Köşe yazarları kendilerinin ve okuyucuların beklentileri hakkındaki varsayımlarını, bilgilerini ve tutumlarını gazeteci, elit, orta sınıf vs. olarak temsil ve ifade etmekte ve okuyucularını kendi düşüncelerinin doğruluğuna ikna etmeyi hedeflemektedirler (Van Dijk,1996:6-7).

Yazarların ideolojilerinin düşüncelerini etkilemesi köşe yazılarının söylem yapısını da etkilemektedir. Bu düşünceler tutum ve değerlere dayalı çeşitli çıkarım kurallarıyla onları daha akla yakın kılmak için bir dizi belirtmelerle desteklenmektedir. Köşe yazıları dizgesel bir biçimde ilişkilendirilen sağlam nedenlerle söz konusu savın geçerliliğini kabul etmeleri için okuyucuları güdülemeyi hedeflemekte; üzerinde tartışılan savların geçerliliğine odaklanmakta ve bunları tartışarak eleştirmeye ya da doğruluğunu kanıtlamaya çalışmaktadırlar (Yağcıoğlu ve Değer, 2001b:831-832).

Okuyucuyu ikna etmek, inandırmak amaçlı kurgulanan gazete köşe yazılarında yazar tarafından kullanılan stratejilerden biri metnin mantıksal bir çerçevede düzenlenmesidir. Yazar metni mantıksal bir gelişme içinde vermekte ve savlarını, düşüncelerini, görüşlerini de bu paralelde sunmaktadır. Okuyucuyu ikna amaçlı kurgulanan gazete köşe yazılarından bir diğer öne çıkan özellik ise okuyucunun dikkatini çekecek bir biçim geliştirmektir. Bu şekilde yazar metni

okuyucunun dikkatini toplayacak nitelikteki dilsel araçlarla kodlar. Bu şekilde düzenlenmiş bir metin karşısında okuyucu kendisini yazarla özdeşleştirebilir. Bunun yanı sıra yazar, iletmek istediği konuda okuyucu ile ortak düşündüğünü de belirtebilmektedir (Van Dijk, 1996; Yağcıoğlu ve Cem Değer, 2001b; Yağcıoğlu ve Ercan, 2004).

Gazete köşe yazılarında okuyucuyu ikna etme sürecinde ilk basamak okuyucuyu inandıracak düşüncenin ortaya konulması, bir başka ifadeyle yazarın kendi düşüncesini kanıtlamasıdır. Yazarın bu hamlesiyle okuyucunun, yazarın kanıtlamaya çalıştığı savı kendi düşüncesi gibi benimseyeceği öngörülmektedir. Yazarın okuyucuyu inandırmak, ikna etmek ve okuyucunun da kendisi gibi düşünmesini sağlamak gibi söylemleri yerine getirebilmesi ya da bir bakış açısını savunması için bazı kanıtlayıcı stratejilerinin kullanılması gereklidir. Bu stratejilerin kullanımındaki amaç, okuyucuyu inandırmak, kendi bakış açısını ve düşüncelerini okuyucuya kabul ettirmek ve kendisinin inanmadığı başkasına ait olan bakış açısının yanlışlığını okuyucuya kabul ettirmektir. Yani, yazar, bu niyetleri doğrultusunda metni kurgulamaktadır (Van Dijk, 2006:360; Scheufele, 1999:111).

Sonuç olarak, metin türü iletişimsel bir olgudur ve söylemin bütüncül düzenini oluşturarak o söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimleri etkilemektedir (Swales, 1990: 58). Metin türü olarak gazete köşe yazılarının da yazarın söylem topluluğu üyeleriyle yani okuyucularla kişilerarası ilişkiler kurmasında rol oynadığı söylenebilir (Van Dijk, 1996). Dilin kişilerarası işlevi insanların başkalarıyla iletişimsel eylemlere katılmalarını ve duygu, tutum ve yargıları anlama ve ifade etmelerini sağlamaktadır (Halliday, 1994: 179). Dilin kişilerarası bileşeniyle, dil kullanıcısı yani yazar, kendi tutum ve yargılarını sergilemekte ve okuyucunun tutum ve davranışlarını da yönlendirmektedir (Halliday, 1978:112). Bu bakış açısından yola çıkarak, yazarın, gazete köşe yazıları aracılığıyla okuyucuyla kişilerarası bir ilişki gerçekleştirmekte olduğu ve bu süreçte yazılarında seçtiği dilsel araçlarla ve gerçekleştirdiği hamlelerle metnini kurgulamakta; okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda inandırmaya ve ikna etmeye çalışmakta olduğu söylenebilir. Bu açıdan gazete köşe yazıları yazar ve okuyucu ilişkisinin

kişilerarası bir düzlemde ele alındığı ve yazarın okuyucuyu bazı dilsel stratejilerle ikna etmeye çalıştığı bir düzlem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda anlatılmaya çalışıldığı gibi gazete köşe yazıları metinsel tür olarak amaçları doğrultusunda belli düzenlemeleri, aşamaları içermektedir. Bu düzenlemeler, metin tipinin işlevleriyle bağlantılı olarak yazar tarafından kurgulanmaktadır. Köşe yazılarında genellikle anlatım öznelidir. Okur kitlesini, kendi ideolojik yapısı doğrultusunda düşündürmeyi amaçlayan köşe yazıları bu çalışmanın veri tabanını oluşturmaktadır. Söz konusu yazıların ikna edici, kanıtlayıcı- savlayıcı metin tipi dâhilinde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, yazarın ikna edici söylemi nasıl kurgulamaya çalıştığını sözbilimsel soruların ışığında ortaya çıkarmayı hedeflemekteyiz. Bu doğrultuda bir sonraki bölümde *sözbilim* kavramına değinilecek ve bu çalışmanın temel konusunu oluşturan sözbilimsel sorular açıklanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ARTALAN

2.1. SÖZBİLİM

Aslında kökeni Yunancaya dayanan *retorik* kavramı Latinceye *oratoria*, Türkçeye ise *sözbilim* olarak çevrilmiştir ve *sözbilim*, “inandırıcı, etkileyici konuşma sanatı” anlamına gelmektedir (Ilie, 1994:10; Plett, 1985:59; Aristoteles: 2004:37, Tindale, 1999:7). Söylemin incelenmesine tarihsel açıdan bakıldığında dil olgularıyla ilgilenen ilk disiplinlerden biri sözbilimdir ve insanları söylem aracılığıyla yönlendirme sanatı olarak bilinmektedir (Aristoteles, 2004:35; Öztokat, 2005:98). Bu bağlamda söylemin dinleyiciyi yönlendirmeye göre kurulmuş olduğu söylenebilmektedir. Beşinci yüzyılda Yunan dünyasında doğan sözbilim, Quintilian’ın değişiyile güzel söz söyleme sanatı, yirminci yüzyılda ise güzel konuşma sanatı olarak tanımlanmıştır. Güzel ve iyi konuşmanın amacı söylem yoluyla karşıdaki insanı etkilemek, inandırmak ve kendi yanına çekmek anlamına gelmektedir (Richards, 2008; Booth, 2004; Öztokat, 2005; Kennedy, 1999; Dixon, 1984).

Bir disiplin olarak karşımıza çıkan yeni sözbilim, bazı açılardan klasik sözbilimden farklılık göstermektedir. Modern ya da yeni sözbilim, dinleyici/okuyucu merkezlidir; kuralcı değil, üretici ilkelere dayanmaktadır; mantığın içsel kurallarına uyan tanımlar geliştirir ve pratik uygulanabilirlik ile değerlendirilebilir. Bu bağlamda yeni sözbilim dört temel ölçüte dayanmaktadır; çözümleyici bakış açısı, üretici ilke, mantıksal bağdaşıklık ve kullanışlılık (Eisenhart ve Johnstone, 2008; Mootz, 2006; Tapia; 2001; Warnick, 2000; Plett,1985).

Geleneksel sözbilim beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “yaratım”dır (*inventio*). Yaratım, söylemin tasarlanması, ele alınacak konunun ve kanıtların saptanmasıdır. Bu bölüm söylemin etkili olmasını kapsamaktadır. İkna etmek dinleyicinin sonuç çıkarmasını ve duygusal açıdan etkilenmesini içermektedir. Bu aşamada da dinleyici kitlesini etkilemek isteyen konuşucunun karakterini ortaya

koyan *ethos*, dinleyici de uyanması amaçlanan tutku ve heyecanın tümü olarak tanımlanan *pathos* ve dinleyiciye kanıt sağlayabilmesi için sunulan mantık ya da mesajın özünü oluşturan *logos* kavramları karşımıza çıkmaktadır. İkinci bölüm “düzenleme”dir (*dispositio*). Yaratım için gerekli öğelerin düzenlenmesi, kanıtlamaların sıraya konmasını içermektedir. Üçüncü bölüm (*elocutio*) biçemle ve söylemin biçeminin nasıl oluşturulması gerektiği ile ilgilidir. Dördüncü bölüm bellek (*memoria*) söylemin hem akılda tutulması hem de doğaçlamayı içermektedir. Son bölüm (*actio*) ise “eylem”e geçmeyi içermektedir. Sonuç olarak sözbilim yalnızca sözlü söylemin değil, reklamların, televizyondaki gösterimlerin, sloganların, politik söylemin de incelenmesini amaçlamaktadır. Bugün bilimsel çevrelerde yeni sözbilim ise iki temel alanda karşımıza çıkmaktadır. Birincisi dilbilim kökenli ve yazınsal metinlerde söylem özelliklerini araştıran ve günümüzde “yazınbilim” adıyla anılan disiplinin doğmasına aracı olan sözbilimdir. İkincisi ise dilin toplumsal yönüne ağırlık veren, sözün gerçeklikle ilişkisi üzerine kurulu edimbilimsel yaklaşımlı sözbilimdir. Özellikle ticaret, siyaset, hukuk alanlarında ikna etme amacıyla söylemlerin çözümlenmesini ele alan çalışmalarda kanıtlama, ikna etme ölçütleri bilimsel temeli oluşturmaktadır (Enkvist, 1985:14-22; Plett, 1985:59-61; Gass ve Seiter: 2003: 195; Öztokat, 2005).

Bu çalışma sözbilimin bu ikinci kullanımı yani toplumsal yönüne ağırlık veren ve ikna etme amacını kapsayan kullanımı üzerinde oluşmaktadır. Sözbilimin bu kullanımı ise Aristoteles’e uzanmakta ve ikna edici söylemin kuramı olarak tanımlanmakta ayrıca bu söylemde yer alan tekniklerin anlaşılmasını, açıklanmasını amaçlamaktadır. Böylece sözbilim hukuk ve siyaset alanlarına özgü söylemler, daha genel olarak da ikna edici söylemleri ele alan bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak sözbilim Aristoteles’in tanımı ile “ikna olgusunun verili herhangi bir durumda incelenmesi, belli bir durumda elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisi” olarak nitelendirilmiş, daha sonra ise bu tanım “insanları ikna etmek ve etkilemek, dinleyici ya da okuyucuda beklenen etkiyi yaratabilmek amacıyla dilin kullanım sanatı” olarak geliştirilmiştir. Aristoteles bu tanımıyla sözbilimin belirli kuralları olan bir teknik değil, verili bir söylemde ikna edici öğeleri bulmak için geliştirilen bir yetenek olduğundan bahsetmektedir (Aristotle, 1954:23;

Aristoteles; 2004:36; Parrish, 1995: 41; Wichelns, 1995: 22; Brock, Scott ve Chesebro; 1990:27; Yarbrough, 1999:16; Öztokat, 2005:100; Gass ve Seiter; 2003: 195; Walton, 2007:22; Dillard ve Pfau,2002: x).

Bu tanıma göre sözbilimsel düşünme, konuşucu/ yazarın dinleyici/okuyucusunun neye inanması istediğini bildiği aşamada başlamaktadır. Yani sözbilim, konuşucu/yazarın zaten bildiği gerçeği diğerlerine iletmesi, onları inandırması ve ikna etmesi amaçlı kullanılmaktadır. Sözbilim, yazara gerçekleri doğrudan değil, gerçeğin bir başka görünüşünü yani gerçeğin kendi bakış açısı doğrultusundaki görünüşünü okuyucuya örtük bir şekilde iletmesini sağlamaktadır. Böylece yazar, sözbilim sayesinde okuyucusunu memnun eder ya da bıktırır; bilgilendirir ya da aldatır; över ya da kınar; teselli eder ya da telaşlandırır (Yarbrough, 1999:16-19).

Sözbilim, özetle ve en genel tanımıyla güzel söz söyleme, sözü güzel söyleme sanatıdır; ancak, sözbilimi diğer güzel konuşma sanatlarından ayıran temel özelliği sözbilimin amacının inandırıcılık ve ikna edicilik oluşudur. Bir yazarın ya da konuşmacının savlarını tartışma yoluyla başkalarının kabul etmesini sağlamaya çalıştığı durumlarda sözbilim önemli bir rol oynamaktadır. Siyasal sözbilim dendiğinde ise siyaset adamlarının toplumsal projelerini topluma anlatma ve bu projeleri kabul etmesini sağlama ve bu bağlamda toplumun rızasını alma biçimleri kastedilmektedir. Sözbilim kavramının en önemli özelliği ise iddiaların kabul edilmesinde eleştirel bir tartışma ortamının yaratılması ve akla uygunluk kavramı çerçevesinde hareket edilmesidir (Bitzer, 1981:227-228).

Bu bağlamda yazarın okuyucusunu kendi isteği doğrultusunda yönlendirebilmesi, okuyucuyu kendi bakış açısının gerçekliğine inandırması ve bu şekilde ikna etmeye çalışmasına yardımcı olacak önemli stratejilerden biri de bu tezin araştırma konusunu oluşturan sözbilimsel sorulardır (Walton, 2007; Blankenship ve Craig; 2006; Koshik, 2005; Halmari, 2004; Ahluvalia ve Burnkrant, 2004; Ashley, 2004; Ilie,1994; Swasy ve Munch,1985;1988; Petty ve diğ, 1981). Bir sonraki bölümde sözbilimsel sorular tanıtılacaktır.

2.2. SÖZBİLİMSEL SORULAR

Sözbilimsel sorular (rhetorical questions), Latin sözbilimcileri Cicero ve Quintilian ile birlikte yorumlanmaya başlamıştır. Her iki sözbilimci de sözbilimsel soruları *düşünme sanatı* araçları içinde tanımlamışlardır. Bu tanımlama ile de soru biçimi ve işlevinin birbirinden ayrıldığını ileri sürmüşlerdir. Quintilian, soru-yanıt işleyişine farklı bir bakış açısı getirmiş ve iki soru stratejisi olduğunu ileri sürmüştür: i) bilgi edinmek amacı ile yapılan: *sormak*; ii) bir şeyi kanıtlamak için belli bir noktayı vurgulamak ve bir düşünce ileri sürmek amacı ile yapılan: *soruşturmak*. Soruşturma sürecinde soru, *değişmeceli (figurative)* bir işlev yüklenmekte bu da sözbilimsel soruların çıkış noktasını oluşturmaktadır (Ilie, 1994:10-11).

Sözbilimsel soru ile ifade edilen iletinin en belirgin ve kendine has özelliği soru soranın sezdirilen cevabın önermesel içeriğine olan kesin *adanmışlığıdır*. Konuşucu/yazar, dinleyici/okuyucudan inançlarını, varsayımlarını yeniden gözden geçirmek amacıyla bu adanmışlığının farkında olmasını ister. Sezdirilmek istenen yanıt adanmışlığını gösteren konuşucu/yazar bir inancı, düşünceyi ya da savı iletirmek, pekiştirmek ya da reddetmek gibi sözeylemleri gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yanıtın örtük olarak ifade edildiği önerme *kanıtlayıcı-savlayıcı* karşılıklı konuşma bağlamında *sav* rolünü üstlenmektedir. *Sav* rolünü üstlenen sözbilimsel sorular soru soranın bir tartışmada karşı tarafı kendi görüşleri doğrultusunda ikna etme amaçlı kullandığı türden sorulardır. Bu tür sorular bir fikri ileri sürmek, savunmak, karşı çıkmak veya sonuçlandırmak amaçlı sorulmaktadır ve sözbilimsel soruların önermesel içeriğini reddederek ya da savunarak ifade edilmektedir. Van Eemeren ve Grootendorst (1992)'e göre, *sav* amaçlı kullanılan sözbilimsel soruların özel iletişimsel ve etkileşimsel işlevleri bulunmaktadır. Bu da, ifade edilen bir düşüncenin kabul edilebilirliğini diğer dil kullanıcılarına kabul ettirme, yani karşı tarafı ikna etme işlevidir (Ilie,1994:38-39).

Sözbilimsel sorular soru tümcesi ve bildirim tümcesi arasında melez bir işlev görmektedirler. Hem soru tümcelerinin hem de bildirim tümcelerinin bazı özelliklerini taşımaktadırlar. Herhangi bir soru gibi, yanıtları olan, ancak, bu yanıtın

konusucu/yazar tarafından bilinmesi nedeniyle dinleyiciden/okuyucudan bilgi istemeyen soru tümceleridir (Ilie, 1994; Koshik, 2005; Badarneh, 2003).

Ilie (1994)'e göre sözbilimsel sorular belli bir bilgi istemezler, yani bilgi seçici değildirler. Bu sorulara verilen yanıt da aslında soruyu soran kişi tarafından bilinen bir yanıttır. Dolayısıyla bu yanıtın yeni bir bilgi iletme özelliği yoktur. Soran kişinin sözbilimsel soruyu sormadaki amacı zaten kendisinin de bildiği ve karşı tarafa sezdirdiği yanıtın sorulan kişi tarafından çıkarsamasını sağlamaktır. Diğer bir önemli özellik ise, sözbilimsel sorunun sezdirilen yanıtında bir önerme bulunmasıdır. Soruyu soran kişi kurguladığı önermeyi sözbilimsel soru ile karşı tarafa bildirmekte ve farkındalık yaratmaktadır. Bu bağlamda soruyu soranın yapmak istediği, bir düşünce, sav, inancı sürdürmek, güçlendirmek veya reddetmek gibi söylemleri yerine getirmektir. Bu şekilde soruyu soran kişi, kendisinin de inandığı düşünceyi, inancı karşı tarafa kabul ettirmeye ve bu doğrultuda karşı tarafı ikna etmeye çalışmaktadır. Bu açıdan sözbilimsel sorular, soru soran kişinin yani bu çalışma kapsamında yazarın soruyu yönelttiği söylem topluluğu üyeleriyle yani okuyucularla kişilerarası ilişkiler kurmasında önemli rol oynamaktadır (Ilie, 1994:45-63).

Bu bilgiler doğrultusunda biçim ve işlev ikili yapısından dolayı sözbilimsel soruların hem gerçek soruların hem bildirim tümcelerinin sınırlılıklarına uymak zorunda oldukları söylenebilmektedir. Sözbilimsel sorular ve dilbilgisel sorular arasındaki farklılıkları Ilie (1994:129) aşağıdaki gibi göstermektedir.

Tablo 1: Sözbilimsel Sorulara Karşı Cevap, Bilgi, Eylem Gerektiren Dilbilgisel Sorular

<u>Sözbilimsel sorular</u>	<u>Dilbilgisel sorular</u>
Dolaylı şekilde anlatılamaz, temsil edilemez, ancak alıntılanabilir	Dolaylı şekilde anlatılır, temsil edilebilir, alıntılanabilir
Olumlu bir soru olumsuz bir sav ileri sürerken; olumsuz bir soru olumlu bir sav ileri sürmektedir	Olumlu bir soru olumsuz bir sav ileri süremez; olumsuz bir soru olumlu bir sav ileri süremez
Dinleyicinin çıkarımda bulunması beklenen konuşucunun adanmışlığını gösteren örtük bir yanıt bulunmaktadır	Dinleyicinin çıkarımda bulunması beklenmez, konuşucunun adanmışlığı söz konusu değildir, örtük bir yanıt içermemektedir
Aynı anda hem soru hem bildirim tümcesi olarak işlev görmektedir	Yanıt bekleyen bir soru ya da buyurum tümcesi olarak işlev görmektedir ama asla aynı anda değil
Daha önceki bir soruya geçerli bir yanıt olarak işlev görebilmektedir	Daha önceki bir soruya geçerli bir yanıt olarak işlev göremez
Zihinsel yanıtlar elde ederler, ancak bazen sözel yanıtlar da verilebilir	Sadece sözel yanıtlar verilebilir
Bir fikre katılma ya da katılmama gibi anlaşma ya da anlaşmazlık ifade eden yanıtlar verilebilir	Bir fikre katılma ya da katılmama gibi anlaşma ya da anlaşmazlık ifade eden yanıtlar verilemez

(Ilie, 1994: 129).

Sözbilimsel soruların kapsamını belirlemeye çalışan bir diğer araştırmacı da Halmari'dir . Halmariye (2004)'e göre sözbilimsel sorular, özellikle politik söylemde iletmek istenilen konu ile ilgili dinleyicilerin/okuyucuların düşüncelerini sağlayarak bir etki yaratmaya çalışmak için sorulan sorulardır ve bilgi ya da yanıt edinmek niyetiyle sorulmazlar. Bilgiyi dolaylı yolla ifade etmeye çalışırlar. Dinleyicileri/okuyucuları belli bir düşünme sürecinin içine alarak ortak bir noktada buluşmayı amaç edinirler ve bu doğrultuda dinleyicileri/okuyucuları ikna etmeye

çabalarlar. Bu süreç iletilmek istenen iletinin ya da örtük yanıtın konuşucu/yazar ve dinleyici/okuyucu arasındaki ortak bir anlaşma gibi görülmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla sözbilimsel sorular özellikle politika söyleminde güçlü bir ikna etme düzeneği olarak kullanılmaktadır (Halmari, 2004).

Sözbilimsel soruları güçlü bir ikna etme düzeneği olarak gören ve sözbilimsel soruları bu çerçevede belirlemeye çalışan araştırmacılardan bir diğeri de Blankenship ve Craig'tir (Blankenship ve Craig:2006:111-115). Blankenship ve Craig (2006)'ya göre sözbilimsel sorular metin içinde verilen konu ile ilgili olmasalar bile dinleyicilerin/okuyucuların bilişsel olarak fikirlerini harekete geçirirler. Yani, sözbilimsel sorular, kendi bakış açısı dışındaki bir konu hakkında bile olsa okuyucunun o konu hakkında güçlü tavırlar beslemesine yardımcı olurlar (Blankenship ve Craig:2006:111-115).

2.2.1. Sözbilimsel Soruların Özellikleri

a) Soru tümcesi görünümünde olan, ancak, gerçekte soru sormayan bildirim tümceleridir (Ilie, 1994; Koshik, 2005; Han, 2002:202; Obenauer ve Poletto, 2000:122; Swasy ve Munch, 1988:69). Aşağıda gösterilen (1) numaralı örnekte altı çizili soruyu soran kişinin bu soru tümcesi ile yapmak istediği şey karşı tarafa “hiç kimse bilmiyor” bildirim tümcesini iletmektir.

(1) Öğretmen: Ali bugün okula gelmedi mi?

Öğrenci: Hayır, gelmedi.

Öğretmen: Peki neden?

Öğrenci: Kim bilir? (Daylak, 2004:10).

b) Sözbilimsel soru ile ortaya çıkan yanıt soran kişi tarafından sezdirilmekte ve sorulan kişinin bu sezdirimi anlaması beklenmektedir. Sözbilimsel sorunun yanıtı sorunun içinde örtük olarak bulunmakta ve dinleyicinin/okuyucunun çıkarımda bulunması gerekmektedir. Aşağıda gösterilen (2) numaralı örnekte altı çizili soruyla, soran kişinin amaçladığı davranış, sezdirildiği “sen dün okula gelmedin diye

ödevlerinden muaf sayılmazsın” düşüncesinin dinleyici tarafından da anlaşılması ve onaylanmasıdır.

(2) Öğretmen: Sen şimdi dün okula gelmedin diye ödevlerinden muaf mı sayılıyorsun? Ödevlerin senin sorumluluğundur.

Öğrenci: Evet, haklısınız (Daylak, 2004: 11).

c) Amaç bilgi seçmek değildir. Dinleyicinin düşüncelerini, inançların güçlendirmek, değiştirmek, ortadan kaldırmaktadır. Bu, konuşucunun arzu ettiği yönde gerçekleşmektedir (Ilie, 1994; Koshik, 2005; Han, 2002:202; Obenauer ve Poletto, 2000:122; Swasy ve Munch, 1988:69). Konuşucu tarafından denetlenmekte ve yönlendirilmektedir (3) numaralı örnekte altı çizili olan sözbilimsel soru, soruyu soran kişinin düşüncesini karşı tarafa iletmekte ve karşı taraftan da bu iletiyle aynı fikirde olduğunu göstermesini hedeflemektedir.

(3) Aysun: Sen şirketten ayrılırsan, şirket iflas mı edecek sanıyorsun? İnan bana yerini hemen doldururlar.

Vedat: Demek öyle (Daylak, 2004: 12).

ç) Olumlu sözbilimsel sorular genellikle olumsuz bir ifadeyi, olumsuz sözbilimsel sorular ise olumlu bir ifadeyi sezdirirler (4a) örneğindeki olumlu sözbilimsel soruda “hiçbir şey yapmamış” ifadesi sezdirilirken; (4b) örneğindeki olumsuz sözbilimsel soruda “çok şey yapmış” ifadesi sezdirilmektedir.

(4) a. What has John ever done for Sam?

b. What hasn't John done for Sam? (Han, 2002:202).

(4) a. John Sam için şimdiye kadar ne yapmış?

b. John Sam için şimdiye kadar neler yapmamış? (Han, 2002:202).

d) Sözbilimsel sorulara açık yanıtlar verilebilmesi bu soruların bir bakıma gerçek sorular gibi işlev gördüklerinin bir kanıtıdır. Örneğin bir fikre katılma ya da katılmama gibi anlaşma ya da anlaşmazlık ifade eden yanıtlar verilebilmesi bu

soruların bir dereceye kadar dolaylı bildirim tümceleri olarak işlev gördüklerini göstermektedir.

(5) Winfrey: Not only that, you grew up with Bonanza and Pa, and...

Landon: That's right.

Winfrey: Yeah, I mean, what could be beter than that?

Landon: **That's right.** (Ilie,1994:50).

(5) Winfrey: Sadece Bonanza ve Pa ile büyümeniz değil, ve...

Landon: Evet doğru.

Winfrey: Yani bundan daha iyi ne olabilir?

Landon: **Evet haklısın** (Ilie,1994:50).

e) Sözbilimsel soruların dolaylı bildirim tümceleri olarak işlev gördüklerini gösteren bir diğer kanıt ise bu soruların “de-” (say), “yanıtla-” (reply) gibi eylemlerle aktarılmasıdır.

(6)Guest: Jane also tried to describe-was saying that she was watching pornographic movies. And a lot of people probably say, “What's so bad about that?What's so bad about watching two people make love?” That's not what you see in pornographic movies. You see people beeing abused and used and tortured (Ilie,1994: 87).

(6) Konuk: Jayne pornografik film seyrettiğini anlatmaya çalışıyordu. Birçok insan muhtemelen şöyle **der**, “Bunda kötü olan ne?, “İki insanın sevişmesini izlemenin neyi kötü olabilir?. Pornografik filmde gördüğünüz bu değil. İnsanların kötüye kullanıldığını görürsünüz (Ilie,1994: 87).

Bu soruların sözbilimsel gücü yanıtın örtüklüğü ve dolayısıyla soru ve bildirim tümcesi olarak belirtilen çift etkiyi yaratmasına bağlanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi sözbilimsel sorular iletilmek istenen iletiyi açık bir şekilde ifade etmezler. İletilmek istenen mesaj diğer bütün olası yanıtları dışarıda bırakan örtük yanıtta türemektedir. Bir başka ifade ile sözbilimsel sorulara, metin içerisinde dinleyici /okuyucu tarafından verileceği varsayılan yanıtlar verilebilir ya da yanıtlara dinleyicinin/okuyucunun tümevarıma dayalı mantıksal çıkarım yoluyla ulaşacağı

varsayılarak sorular yanıtlanmadan bırakılır ve okuyucunun mantıksal çıkarım yoluyla zihinsel olarak yanıt bulması beklenir (Ilie, 1994: 39; Ilie, 1999: 977-978; Swasy ve Munch, 1985:877-878; Swasy ve Munch, 1988:69). Dolayısıyla dinleyicinin/okuyucunun bu belirli yanıtı çıkarsaması önem taşımaktadır. Anlamın bu şekilde örtük olarak ifade edilmesi sözbilimsel soruların önemli bir özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu özellik ilgili tümce, savlayıcı metinlerde yeteri kadar ikna edici değilse iletilmek istenen görüşlerin etkisini ve gücünü arttırmak için kullanılabileceği gibi ilgili tümce savlayıcı metinlerde fazla kuvvetliyse kendini savunma ve güç arttırma olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sözbilimsel sorular dinleyicinin/okuyucunun zihnindeki inançları, düşünceleri, varsayımları eyleme geçirme, güçlendirme ve değiştirme gibi sözeylemleri yerine getirmektedirler. Yani sözbilimsel sorular, soran kişinin istediği doğrultuda karşısındakini ikna etmesine yardımcı olan dilsel araçlardır (Ahluwalia ve Burnkrant; 2004: 26-42).

Sonuç olarak en genel tanımıyla sözbilimsel sorular soru olarak duyulan, görülen ancak düz tümce olarak algılanan, anlaşılabilir soru biçimleridir. Sözbilimsel sorular, örtük sözbilimsel yanıtlar sayesinde konuşucuya /yazara amaçlarını, niyetlerini gerçekleştirebilecekleri ortamı sağlamaktadırlar. Bu bağlamda birincil amaç dinleyicinin /okuyucunun örtük sözbilimsel yanıtı çıkarsayarak sorunun sözbilimsel gücünü onaylamasını sağlamaktır. İkincil ve son amaç ise dinleyicinin /okuyucunun örtük sözbilimsel yanıtından çıkartılan dolaylı düz tümceye katılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla konuşucunun / yazarın sözbilimsel soru ile ortaya çıkardığı zihinsel yanıt ilk olarak dinleyicinin /okuyucunun çıkarsamasını daha sonra ise onaylamasını içermektedir (Ilie, 1994).

2.2.2. Sözbilimsel Soruların Söylem-edimbilimsel İşlevleri

2.2.2.1. Düşüngüdüleme İşlevi

Ilie (1994) dünyada ihtiyaçlarımızı karşılayan tek bir gerçeklik olmadığını, farklı yapılarla ifade edilen birbiri ile rekabet eden bir sürü gerçeklik olduğunu ve

bizlerin, bunların bazılarını seçtiğimizi ileri sürmektedir. Dolayısıyla bir konuşmanın/metnin sunum biçimi, dinleyicinin/okuyucun zihninde var olan bilgilerini, düşüncelerini güçlendirebilmek, değiştirebilmek ya da yok edebilmek gibi söylemleri yerine getirebilmektedir. Sözbilimsel sorular aracılığıyla da yazar/konuşucu, bir fikir ya da bakış açısını geliştirme, bir fikri savunma, bir tartışmayı sonuca bağlama gibi pek çok söylemi gerçekleştirebilmektedir (Ilie, 1994: 39). Bu bakış açısından yola çıkarak Ilie, (1994) sözbilimsel soruların bağlam içinde *savlayıcı (argumentative)* bir işleve sahip olduklarını söylemektedir (Ilie, 1994: 134-145).

Bu çalışmada Kaş tarafından önerilen *düşüngüdüleme* kavramından yola çıkarak (Kaş,1985; Yağcıoğlu ve Cem-Değer, 2001a), biz bu işlevi *düşüngüdüleme işlevi* olarak adlandırdık. Çünkü bu çalışma sözbilimsel soruları yazarın okuyucusunu kendi isteği doğrultusunda yönlendirebilmesi, okuyucuyu kendi bakış açısının gerçekliğine inandırması ve bu şekilde ikna etmeye çalışmasına yardımcı olacak önemli dilsel stratejilerden biri olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, düşüngüdüleyici metinlerde, yazarın amacı, belli bir bakış açısını ortaya koymak, savunmak, kanıtlamak ve okuyucusunu da kendisi gibi düşünmesi için ikna etmek ve inandırmaktır. Bu sözcüğün de gazete köşe yazıları bağlamında, yazarın okuyucusunu belli bir yönde düşünmeye yönlendirme, yani güdüleme olarak ortaya çıkan sözbilimsel amaca göre düzenlendiği düşünülmektedir (Yağcıoğlu ve Cem-Değer, 2001a). Bu bakış açısından yola çıkarak bu çalışmada sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden biri düşüngüdüleme işlevi olarak nitelendirilmektedir.

Yazar, düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel sorular aracılığıyla bir fikri, savı, inancı, düşünceyi güçlendirerek, değiştirerek ya da reddederek bazı söylemleri gerçekleştirmeyi hedeflemekte, bu şekilde kendisinin de inandığı düşünceyi, inancı karşı tarafa kabul ettirmeye ve bu doğrultuda karşı tarafı ikna etmeye çalışmaktadır. Bir başka ifade ile yazar, bu ikna girişimi ile kendi bakış açısı doğrultusunda okuyucuyu düşünmeye güdülemektedir. Bu noktada da Ilie (1994) yazarın okuyucuyla kişilerarası ilişki kurduğu bu düzlemde sözbilimsel soruların okuyucuyu

belli bir bakış açısı doğrultusunda düşünmeye güdülediğini, yani sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevi olduğunu ileri sürmektedir (1994: 134-145).

Bu bağlamda metnin/ konuşmanın sunum biçimi önem kazanmaktadır. Bu aşamada sözbilimsel sorular dinleyiciyi/ okuyucuyu düşünmeye güdüleme dolayısıyla ikna etme gibi önemli işlevler taşımaktadır. Ayrıca Ilie'ye göre, sözbilimsel soruların politik söylemde kullanılma biçimleri bu soruların bazı ayırt edici özelliklerini ortaya koymaktadır: (Ilie, 1999:979-980; 1994:134-145).

1) Sözbilimsel sorular konuşucunun/yazarın durumunu destekleyerek ve doğrulayarak ya da aleyhinde konuşulan kişinin/ grubun suçlarını ortaya koyarak ve kınayarak okuyucunun/ dinleyicinin düşüncelerini manipüle etmek için kullanılmaktadır.

2) Sözbilimsel soruların hafızaya yardımcı işlevi olduğu ve dinleyici/okuyucunun zihninde bilgi depolanmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

3) Sözbilimsel sorular karşı tarafla birliktelik duygusu yaratabilmek ve aleyhinde konuşulan kişiye/ gruba karşı olumsuz tavır oluşturabilmek için ironik eylemler olarak kullanılmaktadır.

Sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevi özellikle politik sav söyleminde karşımıza çıkmakta ve sözbilimsel sorular aracılığıyla politik sav söylem çözümlenmeleri Van Eemeren ve Grootendorst'un *edim-eytişimsel yaklaşımıyla (pragma-dialectical approach)* çözümlenmektedir (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 13; Van Eemeren ve Grootendorst: 2004:18; Van Eemeren, Grootendorst, ve Henkemans;2002: 38-42; Ilie, 1994:145). Bu yaklaşımda üzerinde durulan nokta bir bakış açısını kabul etme ya da reddetme sürecinde dilsel ve dil dışı öğelerin rol oynayıp oynamadıklarını gösteren yolları açıklamak üzerinde odaklanmıştır (Ilie, 1994:145). Sav metinlerini çözümlenmede Van Eemeren, Grootendorst ve Ilie iki kavram öne sürmüşlerdir: *görüş (standpoint)* ve *sav (argument)*. Görüş, bir tartışmada belli bir konumu gerektiren bakış açısını ifade etmektedir; sav ise, görüş ile ortaya çıkarılmış konumu korumak ve savunmak için yapılan her türlü çabayı ve aynı zamanda karşıdakini ikna etmek için öne sürülen her türlü delil, kanıt ve konuyu

ifade etmektedir. Ilie'ye göre (1994) bu ayırım sözbilimsel soruların farklı türlerini çözümlenmede önemli rol oynamaktadır, çünkü sözbilimsel soruların bazıları görüş ifade ederken bazıları sav ifade etmektedirler. Van Eemeren ve Grootendorst (Van Eemeren, Grootendorst; 1992:12-13; Ilie, 1994) sav metinlerinin sözbilimsel sorular gibi dolaylı belirtme işlevi gören örtük sözeylemlerden oluştuğunu belirtmektedirler.

Sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevi bu soruların yazar tarafından ikna edici düzenekler olarak kullanıldığında ortaya çıkmaktadır ve Ilie'ye göre (1994) sözbilimsel sorular ikna edici düzenekler olarak kullanıldığında *görüş* ve *sav* olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla Ilie (1994) düşüngüdüleme işlevleri doğrultusunda sözbilimsel soruları iki ulamda incelemektedir: i) görüş olarak işlev görenler ve ii) sav olarak işlev görenler (Ilie, 1994: 145-152).

(i) görüş olarak işlev görenler:

- konuşucu yanıtıyla takip edilen

- konuşucu yanıtıyla takip edilmeyen (Ilie, 1994: 148).

Yedi numaralı soru konuşucu yanıtıyla takip edilen ve görüş olarak işlev gören bir sözbilimsel soruya örnektir:

(7) Böyle bir Partiye nasıl güvenilir? Her zaman günübirlik bir politikaya sahipler.

(7a) Görüşüm böyle bir Partiye nasıl güvenileceğini anlamamın zor olduğu doğrultusundadır.

(7b) Savım her zaman günübirlik bir politikaya sahip oldukları yönündedir (Ilie, 1994: 146).

(7c) Böyle bir partiye güvenilirmez, çünkü her zaman günübirlik bir politikaya sahiptirler.

(7) numaralı sözbilimsel soru “böyle bir partiye güvenilirmez” bildirim tümcesi şeklinde algılanmakta ve görüş olarak işlev görmektedir ve (7a)daki gibi yorumlanabilmektedir (7c)de aslında yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce ise, görüş olarak işlev gören sözbilimsel

sorunun savı olarak işlev görmektedir. Sav, sözbilimsel soruyu soran kişinin kendi yanıtıyla sağlanmaktadır ve görüşün sebebini ayrıntılarıyla ortaya koymaktadır. Bu da (7b)deki gibi düzenlenebilmektedir. Bu bağlamda konuşucunun sözbilimsel soruya verdiği ve sav olarak işlev gören yanıt konuşucunun adanmışlığını da ifade etmektedir. Ayrıca bu şekilde konuşucu/yazar, görüşün kabul edilebilirliğini dinleyicinin/okuyucunun onaylamasını sağlayarak dinleyicinin/okuyucunun zihnindeki inançları, düşünceleri, varsayımları eyleme geçirme, güçlendirme ve değiştirebilme gibi sözeylemeleri yerine getirebilmektedir (7) numaralı sözbilimsel soru ile konuşucu/yazar, dinleyici/okuyucu ile arasında kişilerarası bir ilişki kurmakta, dinleyiciyle/okuyucuyla arasında bir dayanışma yaratmayı hedeflemekte ve bu doğrultuda dinleyici/okuyucuyu kendi görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülemeye çalışmaktadır (Ilie, 1994:146).

Konuşusu yanıtıyla takip edilmeyen ve görüş işlevli sözbilimsel soruya bir örnek ise aşağıdaki gibidir:

(8) Labour would reverse all that. Give power back to unions. Allow secondary strikes. Can you imagine anything more calamitous for the country? (Ilie, 1994: 149)

İşçi partisi hepsini geri çevirecek. Sendikaya gücünü geri verecek. Grevlere izin verecek Ülke için daha felaket bir şey düşünebiliyor musunuz? (Ilie,1994: 149).

Buradaki sözbilimsel sorunu ardından bir yanıt gelmemektedir. Söz konusu soru görüş işlevli bir tümcedir. Çünkü burada yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlama şu şekilde belirlemektedir: “Ülke için daha felaket bir şey yok çünkü işçi partisi grevlere izin verecek”. Görüş, “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümcedir ve sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimindedir.

Şimdi sav olarak işlev gören sözbilimsel soruları inceleyelim.

(ii) sav olarak işlev görenler:

- konuşucu yanıtıyla takip edilen

- konuşucu yanıtıyla takip edilmeyen

(9) Şemsiye alalım, ya da/yoksa ıslanmak mı istiyorsun?

(9a) Görüşüm şemsiye almanın uygun olduğu doğrultusundadır.

(9b) Savım ıslanmak istemeyeceğimiz yönündedir (Ilie, 1994: 145–146)

(9c) Şemsiye alalım, çünkü ıslanmak istemezsin.

(9) numaralı sözbilimsel soru ise, dinleyici/okuyucunun şemsiye alması gerektiğini belirten görüş için bir sav oluşturmaktadır. Yani konuşucun/yazarın görüşü (9a)daki gibi yorumlanabilmektedir. Bu görüşün savı ise (9b)deki gibi yeniden düzenlenebilmektedir (9c)de ise yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan, “ıslanmak istemezsin” şeklinde algılanan sözbilimsel sorunun sav olarak işlev gördüğü görülmektedir. Yani yazar/konuşucu dile getirdiği sözbilimsel soruyu okuyucuyu/dinleyiciyi yönlendirerek düşüncesini değiştirmek için, yani okuyucuyu bu yönde düşünmeye güdülemek için kullanmaktadır.

Konuşusu yanıtıyla takip edilmeyen ve sav işlevli sözbilimsel soruya bir örnek ise aşağıdaki gibidir:

(10) How can Britain flourish, if the unions are to be offered back the power to act as wreckers of the economy? (Ilie, 1994: 151)

Ekonominin kurtarıcıları olarak sendikalara güçleri geri verilirse, İngiltere nasıl gelişir? (Ilie,1994:151).

Burada “sendikalara güçleri geri verilmemeli çünkü bu şekilde İngiltere gelişemez” şeklinde okuyucunun zihninde beliren savlamada, aslında yüzey metinde olmayan ancak yazarın hamlesi sonucunda ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden sonra gelen tümce sav işlevli sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimidir.

2.2.2.2. Yönlendirme İşlevi

White, (2003) gazete söyleminde yazar tarafından kullanılan sözbilimsel soruların kullanımının gazete köşe yazıları bağlamındaki katılımcıların arasında yani yazar ve okuyucunun arasında sanki karşılıklı bir konuşma hissi uyandırdığını ileri sürmektedir. Bu anlamda sözbilimsel soruları, yapısı gereği diyalojik/söyleşimsel/karşılıklı (dialogic) olarak tanımlamaktadır. Sözbilimsel soruların bu diyalojik yapısını belirtmek için de bu soruların iki işlevinden bahsetmektedir: 1) sözbilimsel sorular birçok görüşten sadece bir tanesini olası kılan önermeyi öne sürmek için kullanılır; 2) sözbilimsel sorularda önerme o kadar açık bir şekilde ifade edilmiştir ki metinde açıklanması gerekli değildir, yani önermedeki anlamın çıkarsaması okuyucuya bırakılır. Bir başka ifade ile White, (2003) sözbilimsel sorunun içindeki iletinin okuyucu tarafından çıkarsamanın zor olmadığını, bu soruları yönelterek yazarın başka bir seçeneğin olası olmasının mümkün olmayacağı duygusunu yansıttığını, yani sözbilimsel soruların okuyucuyu yönlendirdiğini ileri sürmektedir. Böylelikle yazar, okuyucuyla sanki aynı fikirdeymiş duygusunu okuyucuya yansıtmaya çalışmakta ve okuyucuyla diyalojik bir işbirliği kurmaktadır. Dolayısıyla okuyucu okuma sürecinde sözbilimsel soruları alımlayarak yazarın görüşünü kendi görüşüymüş gibi algılayacak ve sözbilimsel sorular da, okuyucuyu yönlendirerek yazarın ikna etme girişimini yerine getirmiş olacaktır (White, 2003: 267-268).

Sözbilimsel soruların yönlendirme işlevi de sözbilimsel soruyu soran kişinin yani yazarın, soruyu yönelttiği diğer katılımcı yani okuyucu ile arasında kurduğu kişilerarası düzleminde ortaya çıkmaktadır. Burada yazar yönlendirme işlevli sözbilimsel soruları yönelterek okuyucuda zihinsel olarak belli bir konuya yani yazarın iletmeye çalıştığı ileti doğrultusundaki bir konuya yönelme, o bakış açısı ile düşünme sözeylemini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yani yazar hem kendi tutum ve yargılarını sergilemektedir hem de okuyucunun tutum ve davranışlarını yönlendirmektedir.

Yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların ilkinin *zıt kutup belirten sözbilimsel sorular (reversed polarity questions)* başlığı altında değerlendirmek mümkündür (Koshik, 2005):

2.2.2.2.1. Zıt Kutup Belirten Sözbilimsel Sorular

Sözbilimsel soruların en önemli özelliği okuyucunun bilgisini gerektiren sorular değil, bir sav ileri süren sorular olmasıdır ve ileri sürülen sav *zıt kutup* ifade etmektedir. Yani olumlu bir soru olumsuz bir sav ileri sürerken; olumsuz bir soru olumlu bir sav ileri sürmektedir. Sözbilimsel soruların zıt kutup ifade eden bir sav ileri sürme özelliği, bu soruların çeşitli sosyal eylemleri yerine getirmek için kullanılmasına olanak sunmaktadır. Bu bağlamda sözbilimsel soruların işlevini daha net belirtmek için Koshik (2005) bu soruları *ters çevrilmiş zıt kutuplu sorular (reversed polarity questions)* olarak adlandırmaktadır (Koshik, 2005:1-2):

OLUMLU

(11) “Bu üzölmek için bir neden mi?”

[Elbette değil.]

OLUMSUZ

(12) “Cevap açık değil mi?”

[Elbette açık.]

Koshik’e göre (2005) “evet/hayır soruları” (soru eki ile yapılandırılan sorular) ters çevrilmiş zıt kutuplu savlar taşıyarak konuşucunun - yazarın *bilgisel tutumunu* ifade etmektedirler. Yani, soru soran kişinin sorunun yanıtı olan bilgiye erişimi olduğunu göstermesidir. Soru soran kişi, gerçekte sorunun yanıtını bilmektedir. Dolayısıyla zıt kutuplu evet/hayır soruları gerçek sorular olarak işlev görmezler. Bu sorular bilgi seçici değillerdir; soruyu soranın iletmek istediği savı ileri süren sözbilimsel sorulardır ve zıt kutuplu sav ileri süren bu tür sorular soru soranın *bilgisel tutumunu (epistemic stance)* yansıtmaktadır. Soru zaten bilgi kaynaklarında var olan olay ya da kavramlarla ilgilidir. Dolayısıyla bilgisel olarak güçlü olan tarafından sorulduğunda meydan okuma işleviyle sorulurlar (Koshik; 2005: 12).

Koshik'in (2005) ters çevrilmiş zıt kutuplu sorular olarak adlandırdığı soruların bir başka özelliği ise konuşucunun - yazarın tutumunu yansıtan belli bir yanıt için tercih taşımalarıdır. Yani 'evet/hayır soruları'nda olumlu ya da olumsuz olan iki seçenektan biri diğerine tercih edilir. Bu seçimlik yanıt türleri *tercih edilen* ya da *tercih edilmeyen* yanıtlar olarak adlandırılmaktadır. Bu tercihler psikolojik tercihleri değil, yapısal ilişkileri ifade etmektedirler. Tercih edilen yanıtlar bir söylemin yerine getirilmesinde olası seçeneği sunarken tercih edilmeyen yanıtlar beklenmedik olanı sunmaktadırlar. Karşılıklı bir konuşma bağlamında bir fikir beyan etme, o fikri onaylama; bir şey teklif etme, teklif edileni kabul etme; ricada bulunma, ricada bulunulan şeyi kabul etme gibi söylemlerin tercih edildiğini göstermektedir. Fikri onaylamama, teklifi ve ricayı reddetme ise tercih edilmeyen yanıtları ifade etmektedir. Tercih yapısı, sorunun sorulma biçimi ile de şekillenebilmektedir. Bu da, dilbilgisel, bürünsel ve sözcük seçimi ile gerçekleşmektedir.

(13) "You're not going downtown, are you? (Koshik; 2005: 10)

"Şehir merkezine gitmiyorsun, değil mi?" (Koshik; 2005: 10)

Yukarıdaki soru 'şehir merkezine gitmek isteyen birinin ricası' olarak algılandığında ricasının kabul edildiğini gösteren söylem olarak "evet" (evet, gidiyorum) yanıtı tercih edilecektir. Ancak dilbilgisel olarak incelendiğinde, bu soru "hayır" yanıtının tercih edileceği bir soru türüdür.

Beklenen yanıtların zıttını gerektiren sorular zıt kutuplu sözbilimsel sorular kapsamında ele alınmaktadır: (Koshik; 2005: 10, Koshik; 2002: 1853-1854).

(14) "Do you really want to leave now?"

"Gerçekten şimdi mi gitmek istiyorsun?"

14 numaralı soru, dilbilgisel olarak olumlu bir soru olmasına rağmen olumsuz bir yanıt beklemektedir.

- (15) “Hasn’t the boat left already?” (Koshik; 2005: 10-11)
“Gemi henüz kalkmadı mı?”

15 numaralı soru, olumsuz bir soru olmasına rağmen olumlu bir yanıt beklemektedir.

Yani, yazar metninde kullandığı dilsel stratejilerle okuyucuyu belli bir yönde düşünmeye yönlendirmektedir. Bu şekilde oluşturulan sözbilimsel soruların, okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak sorulan sorunun zıt yönündeki biçimiyle belireceği ve okuyucunun iletiyi o yönde algılayacağı öngörülmektedir. Yani, yazar, okuyucuyu kendi istediği yönde düşünmesi için onu yönlendirmektedir. Koshik, (2005) bu tür soruların yönlendirme işlevi taşıdıklarını belirtmektedir çünkü bu sorular okuyucuyu yazarın yönlendirdiği biçimde yazarın tercih ettiği örtük olarak sorunun içinde bulunan ileti doğrultusunda düşünmesi için yazarlar tarafından dilsel araçlar olarak kullanılmaktadır.

Zıt kutuplu evet/hayır soruları (soru eki ile yapılandırılan sorular) gibi zıt kutuplu NE- soruları (soru sözcükleri ile yapılandırılan sorular) da bulunmaktadır. Bu sorular da diğer olası yanıtları eler ve okuyucuyu sorunun içindeki örtük ileti doğrultusunda yönlendirir: (Koshik; 2005: 10, Koshik; 2002: 1853-1854; Caponigro ve Sprouse, 2007:122-123).

- (16) Who knows / cares? (Noboby knows / cares)
Kim bilir / umursar? (Kimse bilmez / umursamaz)
- (17) What difference does it make? (It makes no difference)
Ne fark eder? (Hiç fark etmez)
- (18) How should I know?(There is no reason why I should know)(Koshik; 2005:40)
Nasıl bilebilirim? (Bilmem için hiçbir sebep yok) (Koshik; 2005: 40).

Yukarıda soru sözcükleriyle verilen sorular (wh- soruları) soru soranın açık bir şekilde bu sorulara olan tutumunu göstermektedir. Burada soruyu yönelten kişi parantez içinde belirtilen zıt kutup yanıtlarını sözbilimsel sorunun içinde örtük olarak göstermektedir. Sorunun içinde örtük olarak bulunan yanıtlar yazarın okuyucuya

iletmek istediği görüşünü yansıtmaktadır. Yazar, burada görüşünü açık bir şekilde okuyucuya iletmek yerine sözbilimsel soru kullanmakta, bu hamle ile de okuyucuyu ikna etme girişimi içinde bulunmaktadır. Yazarın bu ikna girişimi ise, kendi görüşünü okuyucuya örtük olarak ileterek okuyucunun o yönde düşünmesi için onu yönlendirmektedir.

Yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların bir diğerini “*Neden*” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular başlığı altında değerlendirmek mümkündür (Koshik, 2005:51-52):

2.2.2.2.2. “Neden” Soru Sözcüğü İle Belirtilen Sözbilimsel Sorular

Soru sözcüğü ile yapılandırılan sözbilimsel sorulardan biri de “neden” soru sözcüğü ile yapılandırılan sözbilimsel sorulardır. Koshik (2005) bu tür soruları da zıt kutuplu sözbilimsel sorular çerçevesinde incelemektedir (2005: 52-54):

(19) Young: You should’ve put more vegetables into the stew. Why did you put so few?
(Koshik, 2005: 53)

Young: Yemeğe daha fazla sebze koymalıydın. Neden bu kadar az koydun?

19 numaralı örnekte Young, oda arkadaşı olan Jeong’a hazırladığı yemekteki sebzenin yetersiz olduğunu söylemekte ve arkadaşının bu davranışının problemliliğini ona sezdirmekte, “neden” soru sözcüğü ile ilettiği sözbilimsel soruda da bu problem ile ilgili şikâyetini dile getirmektedir.

Yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların sonuncusunu da yardımcı sözbilimsel sorular başlığı altında değerlendirmek mümkündür (Koshik, 2005:10-11):

2.2.2.2.3. Yardımcı Sözbilimsel Sorular

Sözbilimsel soruların yukarıda bahsedilen tercih yapısına paralel bir diğer kavram ise *yardımcı (conducive)* kavramıdır. Yardımcı sorular konuşucunun/yazarın beklediği yanıtı alabilmek için sorulan sorulardır. Bir başka ifade ile bu tür sorular soran kişinin, yani konuşmacı ya da yazarın, hedef kişiden çıkarsamasını beklediği yanıtı tek olası yanıt olarak sunduğu izlenimini veren sorulardır. Böylece okuyucu/dinleyici, sözbilimsel sorunun içindeki çıkarsanması öngörülen örtük yanıtı yönelmiş olacaktır (Koshik; 2005: 10, Koshik; 2002: 1853-1854; Caponigro ve Sprouse, 2007:122-123).

Dilbilgisel olumsuz sorular olumsuz yanıtları, olumlu sorular ise olumlu yanıtları gerektirmektedir.

- (20) “Didn’t he arrive yet?”
“Henüz gelmedi mi?”

20 numaralı örnekte dilbilgisel olarak olumsuz soru, olumsuz bir yanıt beklemektedir.

- (21) “Did someone call?”
“Biri aradı mı?”

21 numaralı örnekte ise dilbilgisel olarak olumlu soru, olumlu bir yanıt beklemektedir (Koshik; 2005: 10, Koshik; 2002: 1853-1854).

2.2.2.3 Paylaşılan-Öznellik İşlevi

Ilie’ye göre (1994: 103) sözbilimsel soruların yanıtları hedef kişi tarafından sorunun içinde örtük olarak bulunan iletiyi alımlayarak ortaya çıkarılmaktadır ve bu, *örtük yanıt (implicit answer)* olarak nitelendirilmektedir. Ancak bazen, yanıtın açık olarak verildiği durumlar da söz konusudur ki bu da, *açık yanıt (explicit answer)*

olarak nitelendirilmektedir. Bu durum soru soran kişinin yani yazar ya da konuşucunun, sorunun içindeki iletiye karşı olan tutumunu göstermektedir. Yani yazar bu tür bir dilsel stratejiyi kullanarak yani, sözbilimsel soruların ardından yanıtlarını açık bir şekilde vererek iletmek istedikleri konu ile ilgili okuyucuda bir farkındalık yaratma ve iletmek istedikleri konu ile ilgili okuyucunun odaklanmasını sağlama gibi hedefleri yerine getirmeye çalışmaktadır (Ilie,1994:103; Caponigro ve Sprouse, 2007:124.)

Bununla birlikte iletmeye çalıştığı söz konusu konu ile ilgili öznel görüşünü ortaya koymakta ve paylaşılır kılmaktadır; ayrıca söz konusu konuyu öznel tutumunu örtükleştirerek nesnel ve genel bir gerçekmiş gibi sunmaktadır (Comorovski, 1996:21-22). Bu tür sözbilimsel sorular yazarın, söylem topluluğunun üyeleri olan okuyucularla dayanışma sağlaması ve böylece kendi öznel görüşlerinin okuyucular tarafından da paylaşıldığı önvarsayımını belirtmesi işlevlerini yerine getirmektedir (Sargın, 2010).

Bu yaklaşımla, yazarın, yanıtlarını vererek okuyucuya ilettiği sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden bir diğerinin paylaşılan-öznel işlevi olduğunu söylemek mümkündür. *Paylaşılan-öznel*, öznel bir durumun iki ya da daha fazla kişi tarafından paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Nyuts, 2001a: 35; Scheff, 2006).

Nuyts da Lyons (2001a; 2001b) tarafından önerilen *paylaşılan-öznel* kavramı, yazarın/konuşucunun verdiği bilginin doğruluğuna ilişkin sorumluluğu tek başına yüklenmediği, etkileşim içerisinde olduğu, aynı kanıt ve sonuçlara sahip kişi ya da kişilerle paylaştığı durumlar anlamına gelmektedir. Bu şekilde yazarın, öznel tutumunu dilsel stratejiler kullanarak örtüklediği ve genel bir gerçekmiş gibi sunduğu görülmektedir. Yazarın/konuşucunun bu şekilde, bilgiyi öznel tutumunu örtükleştirerek nesnel bir gerçekmiş gibi sunması, sunduğu bilginin doğruluğuna ilişkin sorumluluğu tek başına yüklenmeyip, karşısındaki kişi yani okuyucu/dinleyici ile etkileşim içerisinde olduğu ve sunduğu bilgiyi ya da ilettiği mesajı onlarla

paylaşması anlamına gelen tutumu yansıtmaktadır (Nuyts, 2001a: 36; Nuyts, 2001b: 393).

Bu bilgiler ışığında sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden birinin de paylaşılan-öznellik işlevi olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmanın bulgularından elde edilen değerlendirmeye göre, *paylaşılan-öznellik işlevli sözbilimsel soruların* metin içinde yanıtlarının verildiği sorular olduğu söylenebilir, yani söz konusu sorular yazarlar tarafından “soru-yanıt biçiminde” metinde yer alan sorulardır:

(22) Bu durumda A kişinin B kişisinden, S çubuğunun boyuna ilişkin olarak daha fazla bilgisi vardır diyebilir miyiz? Sağduyusal olarak, bu sorunun cevabı “hayır” olmalıdır; çünkü “evet” olsaydı, sadece adlandırma yaparak bir takım bilgileri edindiğimiz gibi bir sonuca varmaktayız.(Sargın, 2010)

(23) Anonim metin onun “*Doğunun derinliklerinden, Ekbatana*” (Türkistan)’dan geldiğini yazmakla yetinirken, Demetrius Chrysoloras Timur’u Kuzeyin en uç köşesinden gelen hükümdar olarak sunuyor. Burada Timur’a Kuzeyli denilmesi acaba onun Altın Orda Hanlığına karşı yaptığı faaliyetlerle ilgili midir? Bu mümkün (Sargın, 2010).

2.3. SÖZEYLEM KURAMI

Ilie (1994)’e göre, dolaylı bakış açısından bakıldığında söylem kuramı sözbilimsel soruların soru ve bildirim olarak nitelenen çift yönlü işlevine ışık tutmaktadır. Dolayısıyla söylem kuramı sözbilimsel soruları anlamada önem taşımaktadır. Çünkü sözbilimsel sorular, yazar/konuşucu tarafından okuyucuyu/dinleyiciyi ikna etmek için kullanılan dilsel bir stratejidir ve sözbilimsel sorular aracılığıyla yazar, ikna etme söylemini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Ilie,1994; Halmari, 2004; Koshik, 2005; Blankenship ve Craig: 2006; Walton, 2007).

Sözeylem, söylem çalışmalarını destekleyen, Austin ve Searle'ün öncülük ettiği bir kavramdır ve söylenişi bir eylem oluşturan sözce olarak tanımlanmaktadır (Kocaman, 2003:3). Kuramda tümcelerin salt yapısal birimler değil, bir eylem oldukları gerçeğinin altı çizilmektedir. Bir başka deyişle, dildeki sözceler, söylenenlere, kullandıkları bağlama, dinleyen ve söyleyenin amacına, beklentilerine, varsayımlarına göre anlamlandırılmaktadır (Kocaman, 2003:3-4).

Sözeylem Kuramı dilin iş yapmak için kullanıldığı temel inanişından hareketle John Austin ve John Searle tarafından geliştirilmiştir (Schiffin 1994:49). Searle (1980: VII) kuramın temelini oluşturan temel düşüncüyü şöyle açıklamaktadır: “Söz eylem kuramı insan bildirişiminin küçük biriminin tümce ya da diğer anlatım değil de, belli çeşit eylemlerin icrası olduğu varsayımı ile başlar (düz ifade kurma, soru sorma, emir verme, betimleme, açıklama, özür dileme, teşekkür etme, tebrik etme vs.)” (Schiffin 1994:49; Asher ve Lascarides, 2001: 183-185). Austin betimleyici ve edimsel sözceler arasında ayırım yapmıştır:

Betimleyici sözceler, düz tümcelerdir: işlevleri bir olayı, işlemi ya da durumu betimlemektir. Bu sözceler doğru ya da yanlış olma özelliğine sahiptir.

Edimsel sözceler doğruluk değerine sahip değildir: bir olay durumunu anlatmak yerine iş yapmak için kullanılırlar (Lyons 1979:726). Austin edimsel sözcelerin başarılı olabilmesi için üç çeşit gerçekleşme kuralını taşımaları gerektiğini belirtmektedir (Levinson 1992:229):

- (1) Uzlaşım sal etkiye sahip uzlaşım sal bir süreç olmalıdır.
- (2) Şartlar ve kişiler süreçte açıklandığı gibi uygun olmalıdır.
- (3) Süreç, doğru ve tam yönetilmelidir. Sıklıkla, kişilerin süreçte açıklandığı gibi gerekli düşünceleri, hisleri ve niyetleri olmalıdır.

Dili toplumsal bir olgu olarak ele alan bilim insanları sözcük ve dilbilgisi yapılarının anlamlarından çok bunların hangi işlevi üstlendikleri konusuna değinmişlerdir. Sözeylem kuramında dilin işlevleri terimiyle bireylerin dille ne yaptıkları açıklanmaya çalışılmıştır. Her tümcenin sözle yerine getirilen bir eylem

olduğu varsayılmakta ve tümcelerın bir eylem olduğu varsayımından yola çıkarak sözeylemin üç ögeden oluştđu düşünölmektedir: düzsöz, edimsöz ve etkisöz. Bir başka ifadeyle tüm sözcelerin sahip oldukları anlamdan başka, belli güçlerle belli işler yaptıkları söylenebilir. Austin üç çeşit eylemden bahsetmektedir:

(i) **düzsöz** : kesin bir anlam ve gönderimle olan bir tümcenin sözcésidir; yani, anlamı olan sesler ve tümcelerdir.

(ii) **edimsöz**: bir tümceyi söyleyerek onunla çağrıştırılan uzlaşım sal güçle (ya da onun açık edimsel açıklamasıyla) bağıntılı düz ifadede bulunma, ikram etme, söz verme vs.; yani, gelenekselleşmiş iletişim gücü olan sözcelerdir bir başka ifadeyle, sözeylemin işlevini gösteren bölümdür.

(iii) **etkisöz**: bir tümceyi söyleyerek dinleyici üstünde sözcenin şartlarına özel etkilere yol açma; yani, sözün yarattığı etki, sözeylemin sonucunu ya da etkisini gösteren bölüm olarak değerlendirilmektedir (Levinson 1992:236:236; Schiffrin, 1994:51; Zeyrek, 2003:31-32).

Söz eylemleri iki genel grupta toplamak olasıdır:

Dolaysız söz eylemler

Dolaylı söz eylemler:

Sözeylem dolaysız olduğu gibi dolaylı da olabilir. Örneğin “burası çok sıcak” sözcési “pencereyi açar mısınız?” türünden dolaylı bir sözeylemi dile getirebilmektedir (Kocaman ve Osam, 2000).

Searle, dolaysız ve dolaylı sözeylemleri şöyle ayırt etmektedir: Sözeylem kuramında dolaysız sözeylemlerle (konuşucunun ne demek istediğini söylediği) dolaylı sözeylemler (konuşucunun söylediğinden daha fazlasını demek istediği) arasında geleneksel bir ayırım vardır. Örneğin, akşam yemeği masası durumunda, konuşucu “Tuzu uzatabilir misiniz?” dediğinde, dinleyicinin tuzu uzatıp uzatamayacağı dolaysız sözeylemini icra eder ama normalde aynı zamanda dinleyiciye tuzu uzatmasını rica eden dolaylı sözeylemdir. Sözeylem kuramı temelde insanların dille ne yaptığı ve dilin işlevleri ile ilgilendiği için edimbilimin ya da söylem çözümlemesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

2.3.1. Sözeylem Kuramı Ve Sözbilimsel Sorular

Sözeylem kuramcıları konuşma ortamında tüm sözeylemleri inceleyerek dilbilimsel etkileşimin edimbilimsel yönüne dikkat çekerler. Austin (1962) (Austin, 1962; aktaran Ilie, 1994) edimsel eylemi dilin işlevinin temel kategorisi olarak tanıtarak dilin iletişimsel kullanımını vurgulamaktadır. Dolaylı sözeylemlerde sözceler, sadece önermesel olarak düşünceyi ifade etmedeki işlevi yüklenmezler, aynı zamanda konuşucunun ifade edilen düşünceye karşı tutumunu da açığa çıkarmaktadır. Bir düşünceyi açık olarak ifade eden sözcü, bir başka düşünceyi de örtük olarak ifade edebilmektedir. Soru sormak, bildirimde bulunmak gibi edimsel eylemler davranışın kural denetimli biçimleridir. Ancak sözbilimsel soruların özellikleri incelendiğinde normal sorulardan farklılık gösterdiği görülmektedir (Ilie,1994:35-36).

Edimsel eylem ve etkisöz arasındaki farklıktan bahsedilirken edimsel eylemin yaratılmak istenen etkinin üretimi ile ilgili olduğu ileri sürülmektedir. İletişimde başarılı olabilmek için okuyucunun anlamasını sağlayarak belli bir etki yaratabilmek ve okuyucuda bir tepkiye yol açmak gerekmektedir. Etkileşimsel düzeyde etkisöz ise *ikna etmek*, *inandırmak* gibi amaçların başarılması ile gerçekleşmektedir. Etkisöz, ifade edilen sözcenin sonucu olarak okuyucunun bilgi, fikir ve düşüncesinin değişikliğe uğraması olarak nitelendirilmektedir. Bazen sözbilimsel sorularda da olduğu gibi yazarın niyetlendiği etkisöz ile okuyucununki birbirinden farklı olabilmektedir. Ancak bu, yazarın niyetinin çürütüldüğü anlamına gelmemektedir. Bu durum, sözbilimsel soruların, edimsel eylem ve etkisözlerinin onaylanması ve tanımlanmasını göstermenin bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır (Ilie, 1994:37).

Edimsel eylem ve etkisöz arasındaki bu ilişkiyi daha net anlayabilmek için okuyucunun ve yazarın rollerine ve amaçlarına ayrı ayrı bakmak gerekmektedir; yani yazarın niyet ve adanmışlığı, okuyucunun ise beklentileri, adanmışlığı ve gönderilen iletiyi algılayışını ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Bu şekilde sözbilimsel

soruların okuyucu üzerindeki etkisi, yazarın niyeti, okuyucunun beklentileri ve bilişsel artalan bilgilerine bağlı olarak iki aşamada incelenebilmektedir. İlk aşamada yazarın birincil amacı yer almaktadır. Burada okuyucunun sorulan sorunun sözbilimsel kullanımını tanıması ve onaylaması beklenmektedir. Bir başka deyişle, bu aşama temel gereksinimi karşılamalıdır, yani okuyucu, yazarın iletmiş sözbilimsel sorudaki iletiyi anlamalıdır. İkinci aşamada, yazarın son amacı yer almaktadır. Bu aşamada amaç okuyucunun sözbilimsel soru ile sezdirilmek istenen mesajı zihinsel olarak onaylamasını sağlamaktır (Ilie,1994:38).

Sözbilimsel sorular iletinin örtük verildiği dolaylı sözeylemler olarak ifade edildiğinden, bu soruları anlamadaki ilk adım van Eemeren ve Grootendorst'un *içsel etkisöz* olarak adlandırdığı birincil etkilerdir. Dolayısıyla soru sözbilimsel olarak algılanacak ve örtük biçimde bulunan yanıt ise, yazarın iletmek istediği mesajın çekirdeği kabul edilecektir. Ancak sözbilimsel sorularda asıl amaca ulaşmak, dolayısıyla yazarın okuyucuyu ikna etme amaçlı niyetini başarmak için van Eemeren ve Grootendorst'un *ardışık etkisöz sonucu* olarak adlandırdığı en uygun etkiyi tetiklemesi gerekmektedir. Yazarın inanç ve fikirleri okuyucu ile uyumlu olmadığı sürece, yazarın niyeti gerçekleşmemiş; yani sözbilimsel soruyu kullanmadaki amaca ulaşılmamış demektir (Ilie, 1994:40). Van Eemeren ve Grootendorst'un sözbilimsel soruları yukarıda açıklanan şekilde iki adımda gerçekleştiğini belirtmesindeki amaç ilk olarak okuyucunun sorulan sorudaki sözbilimsel kullanımı fark etmelerini sağlamak, yani iletilmek istenen mesajı algılamasını sağlamaktır. İkinci aşamadaki amaç ise, sözbilimsel soru ile sezdirilen mesaja okuyucunun adanmışlığını yani iletiyi kabul etmesini sağlamaktır (aktaran Ilie, 1994:40).

Okuyucuyu ikna etme sürecinde ise okuyucu ve yazar arasındaki fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak ve okuyucuyu istenilen yönde düşündürmek için ikna etmek isteyen yazar belli bazı deliller, kanıtlar sunmaktadırlar. İşte bu noktada yazarın, okuyucuyu kanıtlar ve nedenler göstererek ikna etmeye çalıştığında beliren ve sosyal bir pratik olan savlama karşımıza çıkmaktadır (Vorobej, 2006: 3). Bir sonraki bölümde *savlama (argumentation)* kavramına yer verilmektedir.

2.4. SAVLAMA (ARGUMENTATION)

Sav, *tartışma* anlamının yanı sıra *mantıksal argüman* anlamına gelmekte ve bu anlamıyla “temel amacı akıl yürütme biçimlerine etki ederek kişiyi ikna etmek olan önermeler dizisi” olarak tanımlanmaktadır (Rudinov ve Barry, 2004; aktaran Büyükkantarcıoğlu ve Yarar, 2006). Vorobej’e göre savlayıcı metinler bir başkasının aklını çelmeyi, düşüncelerini, inançlarını değiştirmeyi ve hatta kendi düşüncelerini bir başkasına dayatmayı; yani, bir başka ifadeyle onları kendi düşünceleri doğrultusunda ikna etmeyi amaçlamaktadır (Vorobej; 2006: 18). Waton’a göre “doğruluğundan şüphe edilen söz konusu bir iddiayı desteklemek için nedenlerin sunulması sürecine” savlama denir (Walton,2006:1). Govier (1987) savlamayı, “bir iddianın gerçekliği ile ilgili başkalarını ikna etmeye çalışan söylem” olarak tanımlarken; Govier (2010) savlamayı, “bir iddianın yani öncülün, bir başka iddia yani sonuç için, nedenlerin ileri sürüldüğü bir önermeler dizisi” olarak tanımlamaktadır (Govier, 1987:4; Govier, 2010: 1). Tindale, savlamayı, “görüşlerin değiş-tokuş edildiği ve değiştirildiği, yeni anlamların keşfedildiği, kavramların geliştirildiği, aynı zamanda da insanların ikna olduğu ve anlaşmazlıkların çözüldüğü bir ortam” olarak nitelemektedir. (Tindale, 2004:2-3). Willard, savlamayı, “iki ya da daha fazla insanın birbiri ile çelişen durumlarını çözüme ulaşmasını sağlamaya çalıştıkları etkileşimin bir biçimi” olarak tanımlamaktadır (Willard, 1989:1). Günay, savlamayı, “bilinen ya da söylenen düşünceye katılmama nedenini belirterek, var olan düşünceden farklı olan düşüncüyü ortaya koyma ve bu düşüncenin bir başkası tarafından (okuyucu ya da dinleyici) kabul edilmesini sağlamak” olarak tanımlamakta ve savlayıcı metinleri *kanıtlayıcı metinler* olarak adlandırmaktadır (Günay, 2007: 324). Yani, sonuç olarak bu tür metinlerde yazarın amacı, belli bir bakış açısını ortaya koymak, savunmak, kanıtlamak ve okuyucusunu da kendisi gibi düşünmesi için ikna etmek ve inandırmaktır.

Daha önce bahsedildiği gibi Aristoteles’in sözbilimi, verili bir durumda elde bulunan tüm inandırma araçlarını gözleme becerisi olarak tanımlanmakta (Wichelns, 1995; Brock, Scott ve Chesebro; 1990:27; Yarbrough, 1999:16; Öztokat, 2005:100; Mutlu, 1998) ve bu süreçte savlamanın önemli bir ikna aracı olduğu ileri

sürülmektedir (Walton, 2007:46; Van Eemeren ve Grootendorst, 1992, 2004; Van Eemeren ve diğ, 1997; Kennedy, 1991; aktaran Yağcıoğlu ve Cem-Değer,2001a). Bu doğrultuda savlama, bir savın doğruluğu-kabul edilebilirliği konusunda karşı tarafı, yani okuyucu ya da dinleyiciyi ikna etme yöntemi olarak belirlemektedir (Van Eemeren ve diğ., 1997:218-219). Savlama, tartışmalı bir görüşün kabul edilebilirliğini arttırmayı ya da azaltmayı hedefleyen sözel ve sosyal bir eylemdir. Bu da, savlamanın diğer sözel eylemlerden ayırt edilmesini sağlamaktadır (Amossy, 2005:87-89). Savlama, sözel, sosyal ve nesnel bir eylemdir: sözeldir, çünkü dil kullanımı ile ortaya çıkmaktadır; sosyaldır, çünkü bir kişinin kendini diğer insanlara yöneltmesiyle gerçekleşmektedir, yani kişilerarasıdır ve son olarak neseldir, çünkü bir görüşü kabul edilebilirliği doğrultusunda savunmak amaçlanmaktadır (Van Eemeren ve Grotendorst, 2004: 1-8; Van Eemeren, Grootendorst ve Henkemans; 2002: xi-xii). Her söylemin kaçınılmaz olarak konuşanın/yazarın, dinleyicisini/okuyucusunu ikna etmeye yönelik bir söylem olarak ele alınması gerekmektedir, bu da yazarın, okuyucusunu savladığı anlamına gelmektedir. Perelman (1982; aktaran Halmari, 2004) ve Walton (2007) ikna girişimini savlamanın bir parçası olarak görmekte ve savlamanın ikna etmeyi amaçlayan söylemin bütününe kapsadığını belirtmektedir.

Walton (2007) ikna girişimlerinin *savlayıcı metinlerin* ilk amacı olduğunu ileri sürmekte; ancak ikna sürecinde aynı zamanda karşı tarafı ikna etmeye çalışan grubun çıkarlarının da önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü Walton (2007), görüş ileri süren kişinin ancak kendi çıkarları doğrultusunda karşı tarafı ikna etmeye çalıştığında bunun başarılı bir ikna süreci olduğunu belirtmektedir. Bu aşamada önemli olan ikna etmeye çalışan kişinin, (yazar / konuşucu), ikna sürecinde doğru hamleyi gerçekleştirebilmesidir. Çünkü ikna sürecinde neyin doğru olduğundan çok hedef kişinin yani ikna olması hedeflenen kişinin, (okuyucu/dinleyici), o doğruya giden yolda ikna olup olmadığı önemlidir. Bu aşamada ikna etmeyi hedefleyen kişi, yani yazar yanıltıcı bir söylem geliştirse de amaç bu süreçte hedef kişiyi, yani okuyucuyu çıkarlar doğrultusunda ikna edebilmektir (Walton, 2007: 43-44). Özetle, Walton'a göre *savlamanın* amacı birinin bir şeyi doğru olarak kabul etmesidir (Walton, 2007: 46).

Walton (2007) *savlayıcı söylemde* beliren ikna tanımında üç aşamadan bahseder. Her şeyden önce “A” önermesinin doğruluğunu kabul etmesi için karşı tarafı ikna eden bir savunucu bulunmaktadır ki bu çalışmada savunucu yazar olarak belirlenmiştir ve söz konusu savunucu hedef kişiye yani okuyucuya tündengelimli bir biçimde geçerli savları sunar. Savlamadaki çıkarım, yani okuyucunun zihninde oluşturması beklenen çıkarım, öncüllerden sonuca giden süreçte ortaya çıkar; yani öncüller okuyucu tarafından kabul edildikçe sonuç şüphesiz doğru kabul edilecektir. Daha sonra, okuyucunun öncüllere inanması ve kabul etmesi gerekmektedir. Yani okuyucu, ikna sürecinin sonucunda yazarın sunmuş olduğu öncülleri kabul ederse bu süreçte sonuca giden yol geçerli sayılacaktır. Son olarak da yazarın görüşünü yansıtan sonuca varılmaktadır ki bu sonuç ikna sürecinin sonlandığını ve amacına ulaştığını göstermektedir (Walton, 2007: 55-57).

Sav metinleri, dili, bir görüş açısını doğrulamak ya da yalanlamak için kullanılmaktadır. Genel olarak iki amaç üzerinde odaklanır: ya iki veya daha fazla insanın yönlendirdiği etkileşim ya da bir kişinin sav ileri sürdüğü yazılı ya da sözlü metinler. Savlama süreci, öne sürülen iddia ve destek düzenlemesinden oluşan monolog paketler şeklinde var olabileceği gibi bir görüş açısı ileri süren kişi ve bu görüş açısına meydan okuyan diğer kişi ya da kişiler arasında da kurulabilmektedir. Van Eemeren ve diğ., (1997) savlamanın özelliklerini şu şekilde belirlemektedir:

1. sav olarak öne sürülen önermeler ve söz konusu savı doğrulayan ya da yalanlayan diğer önermeler.
2. savı öne süren ya da savunan kişi (protagonist) ve söz konusu sava karşı çıkan kişi (antagonist) (Van Eemeren ve diğ.; 2007: 9)

Dolayısıyla *sav metinleri*, yazarın /konuşucunun, okuyucusunu / dinleyicisini belli bir yönde düşünmeye yönlendirme, yani güdüleme olarak ortaya çıkan sözbilimsel amaca hizmet etmektedir (Yağcıoğlu ve Cem-Değer, 2001a). Hedef kişiyi belli bir yönde düşünmeye yönlendirme, yani güdüleme amacındaki sav metin türleri günümüzde reklam metinlerinden politik söyleme kadar birçok alanda kullanılmaktadır.

İkna girişimleri, kişilerin tutum ve davranışlarını etkileme süreci olarak tanımlandığında *savlama*, ikna sürecinin mantıksal yönü olarak açıklanmaktadır. *Savlama*, ikna sürecinin sadece bir aşamasını içermekte bu da Yunan sözbilimcilerinin *logos* olarak adlandırdığı kavramla eş tutulmaktadır. Dolayısıyla *savlama*, insanları etkilemek için mantığın kullanıldığı iletişim süreci olarak tanımlanmakta ve tutum ve davranışları değiştirmek ya da yenilerini kabul ettirmek için kullanılmaktadır. Bu da, sözlü ya da yazılı söylemde gerçekleşmektedir. *Savlayıcı metinlerin* taraf tutma, savunma, propaganda, eğitim, araştırma, tartışma gibi birden fazla türü bulunmaktadır. Dolayısıyla ilk olarak savlayıcı dilsel düzenekleri gerektiren konuların türlerini bilmek gerekmektedir. Çünkü bazı konular akla dayanan, mantıklı bir söylem gerektirirken, bazıları daha duygusal bir söylem gerektirmektedir (Huber, 2005:8-9).

Van Eemeren, Grootendorst ve Henkemans'a göre (2002) *savlamamanın* ortaya çıkışı fikir farklılıklarından doğmaktadır.

2.4.1. Fikir Farklılıkları

İnsanlar çoğunlukla birbirleriyle anlaşmazlık içinde bulunurlar. Bu anlaşmazlığa sebep olan ise farklı fikirlere, görüşlere ve düşüncelere sahip olmaktır ve birçok durumda bu anlaşmazlık kolayca çözümlenemez. Dolayısıyla anlaşmazlığı çözecek bir tartışma ortamı yaratılır ve fikir birliğine ulaşmaya çalışılır. Karşılıklı gruplar fikir farklılıklarını çözmek için *savlayıcı metinleri* bir araç olarak seçerlerse grupların içinde buldukları tartışmaya, *savlayıcı tartışma* adı verilmektedir. Savlayıcı tartışma da akla uygun bir karara, bir anlaşmaya varmayı amaçlamaktadır. (Van Eemeren, Grootendorst ve Henkemans, 2002).

Savlayıcı tartışmada akla uygunluk kurallarına uygun açık ya da örtük ifadeler yer almaktadır, ancak pratikte akla uygunluk koşullarından ve fikir farklılıklarını çözmeye yönelik hamlelerden uzaklaşlabilmektedir. Dolayısıyla *savlayıcı metinlerde* tüm öğeler dikkate alınarak akla uygunluk koşulları

çerçevesinde bir uzlaşmaya varmak amaçlanmakta ve bu doğrultuda çözümlenmeler yapılmaktadır. Çözümlemenin çıkış noktası ise anlaşmazlığın kaynağını oluşturan fikir farklılıklarıdır (Van Eemeren, Grootendorst ve Henkemans, 2002).

Fikir farklılıkları iki kişi ya da grubun bir görüşe katılmamasından doğmaktadır. Taraflardan birinin farklı bir görüşe sahip olabildiği gibi görüş bildirmediği yani sadece var olan görüşe karşı çıktığı durumlar da söz konusudur. Bir başka deyişle kişi ya da gruplarda birinin var olan görüşe karşı şüphelerinin olması bile fikir farklılıklarına yol açabilmektedir: (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 4).

(24) Paula: I think schools should spend more time teaching writing skills.

Jack: I don't know, I've never really thought about it.

Paula: Bence okullar yazma becerisini geliştirmek için daha fazla zaman harcamalıdır.

Jack: Bilemiyorum. Bu konu hakkında hiç düşünmemiştim (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 4).

Fikir farklılığı ya da anlaşmazlık en az iki kişi ya da grubu içermelidir. Taraflardan biri bir görüş bildirmekte, karşı taraf ise o görüş ile ilgili şüphelerini ifade etmekte ya da görüşü tamamen reddetmektedir.

(25) Paula: I think schools should spend more time teaching writing skills.

Dan: That's ridiculous. More than enough time is spent on that already (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 4).

Paula: Bence okullar yazma becerisini geliştirmek için daha fazla zaman harcamalıdır.

Dan: Bu çok saçma. Zaten yeteri kadar zaman harcandı (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 4).

24 ve 25 numaralı örneklerde fikir farklılıkları açık bir şekilde belirtilmektedir. Ancak durum her zaman bu kadar açık bir biçimde gerçekleşmez. Özellikle yazılı söylemde fikir farklılığı çoğunlukla örtük olarak ifade edilmektedir. Çünkü taraflardan sadece biri görüşünü ileri sürmektedir.

(26) Paula: schools should spend more time teaching writing skills because students these days have a hard time putting their thoughts on paper. Furthermore, our schools spend little time on these skills compared to other countries (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 5).

Paula: okullar yazma becerisini geliştirmek için daha fazla zaman harcamalıdır çünkü öğrenciler düşüncelerini kağıda dökmekte zorlanmaktadır. Dahası, okullarımız diğer ülkelerle kıyaslandığında bu tür beceriler için çok az zaman harcamaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 5).

26 numaralı örnekte Paula'nın, görüşünün herkes tarafından hemen kabul edilmeyeceğini öngördüğü anlaşılmaktadır. Çünkü ileri sürdüğü görüşü desteklemek için görüşünü savlarla tamamladığı görülmektedir.

Okuyucuyu ikna etme sürecinde fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak ve hedef kişiyi yani okuyucuyu istenilen yönde düşündürmek için ikna etmek isteyen yazar belli bazı deliller, kanıtlar sunmaktadırlar. Sosyal bir pratik olan *savlama* ise yazarın, hedef kişiyi, yani okuyucuyu kanıtlar ve nedenler göstererek ikna etmeye çalıştığı bir ortam sunmaktadır (Vorobej, 2006: 3).

Savlamanın ikna eylemini amaçlayan sözel bir eylem olduğu (Freeman, 1991:26-33; Schlesinger ve diğ., 2001:16) ve *nedensellik* ile doğrudan ilişkili olduğu söylenmektedir (Schlesinger ve diğ., 2001: 1-11). Yani, *savlama*, bir önermenin doğruluğunu kanıtlamak için *nedenlerin* verildiği, inançların tanımlandığı türden eylemlerin gerçekleştirildiği alandır. *Savlayıcı* söylemde yazar, bir ya da daha fazla önermenin ya da öncülün bir başka önermenin ya da sonucun gerçekliği için kanıtlar sunmaktadır (Tindale, 1999:20). Bu bağlamda Aristoteles'in mantığı, kanıtın kuramı olarak nitelendirilmekte ve Aristoteles'in gerçekliğin yapısını göstererek çıkarımların

biçimsel sistemini geliştirdiği savunulmaktadır (Tindale, 1999:22). Aristoteles'in mantığı çerçevesinde düşünöldüğünde, doğru olarak kabul edilen iki öncölden üçüncü bir öncöl/sonuç çıkarma sürecine *tasım (syllogism)* ; öncöllerden birinin açık olarak dile getirilmeyip düşünöcede tamamlandığı tasıma da *örtük tasım (enthymeme)* denmektedir. Savlayıcı metinlerde ise bir görüşün okuyucu tarafından kabul edilebilmesi ve tüm dengeli olarak geçerli sayılabilmesi Aristoteles'in tasım mantığı çerçevesinde değerlendirilmesi ve savlayıcı metinlerdeki örtük olan ifadelerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. 27 numaralı örnekte göröldüğü gibi Aristoteles'in tasım mantığında iki öncöl ve bir sonuç bulunmaktadır ve söz konusu öncöller sonucun çıkarıldığı *nedene* verilen addır, 28 numaralı örnekte göröldüğü gibi *savlayıcı* söylemde ise savlar okuyucunun düşünöcesinde tamamladığı tasımdaki sonucu doğrulayan *nedenler* sumaktadırlar. Dolayısıyla *savlayıcı* söylem, nedenler kabul edildikçe ve sonuç nedenlerle desteklendikçe geçerli sayılmaktadır (Walton,2007:11-12; Walton, 2006:54-55; Phelan ve Reynolds, 1996: 16).

(27) All men are mortal.

Socrates is a man.

Therefore, Socrates is mortal (Ilie, 1994: 147)

Bütün insanlar ölümlüdür.

Birinci öncöl - neden

Sokrates bir insandır.

İkinci öncöl - neden

Dolayısıyla, Sokrates ölümlüdür.

Sonuç -sonuç

(28) The world is full of suffering. If there were a God, there wouldn't be so much suffering.

(Therefore, there is no God.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

Dünya acılarla dolu. Tanrı olsaydı bu kadar acı olmazdı.

(Dolayısıyla Tanrı yok.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

Savlayıcı metinlerde kullanılan sözceler aslında bir önermenin doğruluğunu kanıtlamak için sunulan *nedenleri* ifade etmektedirler; bir başka değişle *nedensellik*

ilişkisini açıkça ortaya koymaktadırlar. Sav ve görüşleri diğer sözcelerden ayıran özellik bu *neden* ifade eden yani nedensellik ilişkisini ortaya koyan işlevidir. Yani ne savlar ne görüşler kendi biçim ve içeriğiyle şekillenirler. Bir metin içerisinde yazarın görüş ya da sav ifade etmesi yazarın söz konusu metinde nedensellik ilişkisini açıkça ortaya koyma niyetiyle ilişkilidir. Dolayısıyla yazar okuyucusuna iletmek istediği iletiyi nedensellik ilişkisini açıkça belirterek okuyucusunun şüphelerinden arınmasını ve yazarın bakış açısı doğrultusunda bakmasını sağlamaktadır (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 13; Van Eemeren, Grootendorst, ve Henkemans;2002: 56-58).

Metin içerisinde bazen aynı sözcü farklı işlevlerde bulunabilir. Örneğin; “Kapitalizmin artık bir geleceği yok.” tümcesi “tüm yatırımlar ulusallaştırılmalı” görüşünün savunulduğu bir metinde sav olarak işlev görebilmektedir.

(29) “Tüm yatırımlar ulusallaştırılmalı **çünkü** kapitalizmin artık bir geleceği yok”

Yazar olarak görüşüm: Tüm yatırımlar ulusallaştırılmalı.

Yazar olarak bu görüşümüm destekleyen savım: Kapitalizmin artık bir geleceğinin olmaması.

Bu bağlamda 29 numaralı örnekteki gibi bir savlama yaratılmakta ve yüzey metnin içinde olmayan ancak okuyucunun düşünsel olarak gerçekleştirdiği savlamada ortaya çıkan “*çünkü*”den belirticisinden önce yer alan tümcenin görüş işlevi, sonra yer alan tümcenin ise sav işlevi taşıdığı söylenebilmektedir.

Bunun yanı sıra aynı tümce yani, “Kapitalizmin artık bir geleceği yok.” tümcesi “kapitalizmin ekonomik krizi engellemede başarısız olduğu” konusunun tartışmaya açıldığı ve okuyucuyu bu yönde ikna etmeye çalışan bir metinde ise görüş olarak işlev görebilmektedir: (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:14).

(30) “Kapitalizmin artık bir geleceği yok çünkü kapitalizmin ekonomik krizi engellemede başarısızdır”

şeklinde bir savlama yaratılmakta ve 29 numaralı savlamada sav işlevi taşıyan tümce 30 numaralı savlamada görüş işlevi taşıyabilmektedir.

Fikir farklılığını çözmek ve uzlaşmaya varmak için de yazarın görüşünü desteklemek ve savunmak için ne tür savlar geliştirdiğini bulmak gerekmektedir. Savlayıcı ifadelerin tanımlanmasına yardımcı olan çeşitli sözel ipuçları vardır. Savlamanın amacı her zaman bir görüşü savunmaktır. Söz konusu görüş olumlu ise, görüşü savunma amaçlı kullanılan sav bu görüşe gönderimde bulunan önermeyi doğrulama amacı içermektedir. Görüş olumsuz ise görüşü savunma amaçlı kullanılan sav bu görüşe gönderimde bulunan önermeyi çürütme, yalanlama amacı içermektedir. Dolayısıyla sav her zaman bir görüşü ya doğrulama ya da yalanlamayı amaçlayan bir çabadır (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:13-14). Ancak önemli olan sav metinlerinde ifade edilen görüş ve savları bulmak ve ortaya çıkarabilmektir. Savlamayı oluşturan sözcelerin tümü her zaman belli bir görüş ile ilişkilidir. Dolayısıyla ilk olarak görüşü bulmak, ortaya çıkarmak ve tanımlamak yazarın ileri sürdüğü savı tanımlamada ilk basamak olarak nitelendirilmektedir.

2.4.2. Savlayıcı Metinlerin Sözbilimsel Yapısı:

a. görüş;

b. sav.

Savlayıcı metinleri çözümlene aşamasında Van Eemeren, Grootendorst ve Henkemas (2002) sözbilimsel yapının düzenlenmesinde iki işlev öne sürmüşlerdir: görüş ve sav. Görüş, bir tartışmada belli bir konumu gerektiren bakış açısını ifade etmekte; sav ise görüş ile ortaya çıkarılmış konumu korumak ve savunmak için yapılan her türlü çabayı ifade etmektedir.

Savlayıcı metinlerde sav ve görüşler arasındaki mantıksal ilişkiyi gösteren bazı belirteciler bulunmaktadır. Yani, savlayıcı söylemi çözümlenmede sözel ipuçları sav ve görüşleri tanımlamada kolaylık sağlamaktadır. Böylece okuyucu yazarın metnin tümünde iletmek istediği görüşü ve bu görüşü nasıl savduğunu gösteren savları ortaya çıkarabilmektedir.

Bir tümcenin sözbilimsel olarak sav işlevi taşıdığını gösteren belirtecilerden bazıları *zira, madem ki, gerçekten de, çünkü* gibi belirtecilerdir. Bu belirteciler sav ve görüşler arasındaki mantıksal ilişkiyi belirleyebilmektedir. Dolayısıyla savlayıcı söylem çözümlemelerinde sav belirtecilerinden herhangi birinin varlığı aynı zamanda söylemdeki görüşün de kolayca ortaya çıkarılabileceğini göstermektedir. Bu belirtecilerden sonra yer alan tümce savları, önce yer alan ise görüşleri belirtmektedir.

- (31) “Children must learn not to satisfy every urge they feel *because* otherwise they would sit in front of the TV eating chips all day long.” (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 40).

“Çocuklar istedikleri her şeyi elde edemeyeceklerini öğrenmeliler *çünkü* aksi takdirde bütün gün televizyon önünde oturan ve cips yiyen bireylere dönüşürler.”

31 numaralı örnekte yazarın görüşü “çünkü” belirtecisinden önce yer alan “Çocuklar istedikleri her şeyi elde edemeyeceklerini öğrenmeliler” tümcesidir; sav ise “çünkü” belirtecisinden sonra yer alan “aksi takdirde bütün gün televizyon önünde oturan ve cips yiyen bireylere dönüşürler.” tümcesidir. Yazar “çocukların istedikleri her şeyi elde etmemeleri gerektiği” görüşünü desteklemek için de okuyucuyu düşünmeye güdülemek amacıyla “aksi takdirde çocukların TV önünde oturan ve cips yiyen bireylere dönüşecekleri” tümcesini iletmektedir.

Bir tümcenin sözbilimsel olarak görüş işlevi taşıdığını gösteren belirtecilerden bazıları ise *dolayısıyla, bu sebepten, böylece, öyleyse, o halde, bu nedenle* gibi belirtecilerdir. Bu belirteciler, görüşün savden sonra verildiğini göstermektedir.

- (32) “Children who watch television as much as they want to don’t get their homework done. *Therefore*, parents should limit their children’s access to television.” (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 40).

“İstedikleri kadar televizyon seyreden çocuklar ödevlerini yapmazlar. *Dolayısıyla* aileler çocuklarının televizyon ile ilişkilerini sınırlandırmalıdır.”

32 numaralı örnekte ise yazarın görüşünün “dolayısıyla” belirticisinden sonra yer alan tümce olduğu söylenebilmektedir. Bu görüşünü desteklemek içinde “dolayısıyla” belirticisinden önce yer alan sav işlevli tümce yer almaktadır.

Ancak savlayıcı metinlerde her zaman sav ve görüşü açıkça belirten ifadeler bulunmamaktadır. Bununla birlikte söylemde hangisinin önce ya da sonra yer aldığı da her zaman açık bir şekilde belirtilmemektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 41).

2.4.3. Savlayıcı Söylemde İfade Edilmemiş Öğeler

Savlayıcı söylemde bazı öğelerin ifade edilmeden yer alması oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bu öğeler söylemde örtük olarak bulunurlar ve yazarın niyeti doğrultusunda dolaylı bir şekilde gösterilirler. Bu tür durumlar çoğunlukla yazarın sunduğu içerikten daha fazla şey iletme, ifade etme niyetiyle ilişkilidir.

Pratikte, sav metinlerinde bazı öğeler ifade edilmezler. Bu, yazarın kendi niyeti doğrultusunda gerçekleşen bir durumdur. Bu şekilde örtük olarak belirtilen ifadeler “ifade edilmemiş” (unexpressed) olarak adlandırılmaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 49-50).

(33) I wouldn't even consider getting a different job, because in most other jobs I wouldn't be able to bring my dog Sherry (and I have to be able to bring Sherry) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

“Başka bir işe girmeyi düşünmedim bile, çünkü diğer bütün mesleklerde köpeğim Sherry’i getirme olanağım olmayacak (ve Sherry’i getirmek zorundayım.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

33 numaralı örnekte Van Eemeren ve diğ (2002) üniversite binasının bekçiliğinden sorumlu kişi tarafından oluşturulmuş bir söylemi örnek olarak göstermekte ve söylemde parantez içinde verilenleri de *ifade edilmemiş* öncül olarak değerlendirmektedirler. Yani, burada parantez içindeki tümce konuşucu tarafından dile getirilmemekte, ancak dinleyici bu çıkarımı yapabilmektedir.

Savlayıcı söylemde de görüşler ifade edilmeyebilirler. 33 numaralı örnekte parantez içinde verilen görüş, örtük olarak beliren ve ifade edilmemiş bir görüştür.

- (34) The world is full of suffering. If there were a God, there wouldn't be so much suffering (Therefore, there is no God.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

Dünya acılarla dolu. Tanrı olsaydı bu kadar acı olmazdı (Dolayısıyla Tanrı yok.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

34 numaralı örnekte parantez içinde verilen “Tanrı yok” ifade edilmemiş görüştür ve oluşturulan söylemde okuyucu/dinleyici tarafından kolayca anlaşılabilir. Ancak ifade edilmemiş öğeleri bu şekilde kolayca açığa çıkarmak her zaman bu kadar basit gerçekleşmemektedir.

2.4.4. Dolaylı Anlatım Ve İletişim Kuralları

İfade edilmemiş öncül ve görüşler yazılı ve sözlü söylemde dolaylı dil kullanımının en tipik örneklerindedir. Dolaylı dil kullanımı, konuşucu ya da yazarın söylemek istediği şeyi dolambaçlı yollardan dile getirmesi anlamına gelmektedir. “Bu paketi postaneye kadar götürmek bir problem yaratır mı?” sorusu aslında dinleyicinin o işi yerine getirmesi için yapılmış bir rica anlamı taşımaktadır ve bu rica konuşucu tarafından dolaylı bir şekilde dile getirilmektedir. Bu tür dolaylı dil kullanımı, örtük dil kullanımının özel bir biçimidir. Ancak bu şekilde kullanılan dil kullanımı özellikle yazılı metinlerde yazarın belirttiğinden daha fazla şey ifade etmesi ve niyetini de dolambaçlı yollardan yerine getirmesi anlamına gelmektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 51).

Dolaylı dil kullanarak yazar sadece söylemek istediğinden daha fazlasını dolambaçlı yollarla ifade etmez aynı zamanda okuyucusunun bu dolaylı anlatımı anlamasını da ister. Çünkü aksi takdirde bu dil kullanımını hiçbir iletişimi yerine getiremez. Problem de bu noktada doğmaktadır. Çünkü asıl önemli olan yazarın bu dolaylı anlatımı nasıl sağlayacağını ve okuyucunun söylenenden daha fazla şey sezdirilmeye çalışıldığını nasıl algılayacağını bulmaktır. Bu noktada da insanların bir iletişim ortamına girdiklerinde “iletişim ilkeleri”ni (communication principle) takip ettikleri bilinmektedir. Bu ilkelere göre birbirleriyle iletişim içinde bulunan insanlar iletişimin amacının gerçekleşebilmesi için mümkün olduğunca iletişime katkıda bulunmaya çalışırlar. Bunun için de bazı iletişim kurallarını gözetmek zorundadırlar. Bu kurallar ise şunlardır:

1. *açık ol*

2. *samimi ol*

3. *etkili ol*

4. *isabetli ol* (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 52; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 50).

Açıklık kuralı iletişim ortamında söylenenlerin ya da yazılanların mümkün olduğunca anlaşılabilir olması gerektiğini vurgulamaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 52). Yani dinleyici/okuyucu söylemin iletişimsel işlevini ve ifade edilen önermeleri tanımlayabilmelidir (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 50). Samimi olma kuralı konuşucunun/yazarın ifade ettiği önermenin kabul edilebilirliğine inanması anlamına gelmektedir. Etkili olma kuralı söylemin gereksiz ve anlamsız olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin yazar okuyucusunun çoktan ikna olduğunu yani okuyucusunun, savunulan görüşü çoktan kabul ettiğini biliyorsa, bir başka deyişle okuyucu görüşün kabul edilebilirliğini çoktan onaylamışsa savlayıcı söylem gereksiz ve anlamsız yere üretilmektedir. Dördüncü ve son kural ise uygunluk kuralıdır. Bu kural, savlayıcı metinde daha önce yer alan tümcelerle sonradan yer alanların uygun ve anlaşılır bir biçimde bağlantılı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yani söylemlerin birbirleriyle ilişkili olması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu kurallar çoğunlukla iletişim içinde bulunan insanlar tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla kullanılmadıklarında kolayca fark

edilebilirler. Bu sebeple konuşucular/ yazarlar sözcelerin ya da sözcüklerin gerçek anlamlarından farklı bir şey iletmek istediklerinde bu kuralları bozarak iletişim kurarlar. Böylelikle dinleyiciler/ okuyucular söylenenden daha farklı bir şey ifade edilmeye çalışıldığını anlarlar. Bu açıdan iletişim ilkeleri dil kullanıcılarının dolaylı dil kullanımından yararlanmaları için önemli fırsatlar sunmaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 52; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 50-51).

Savlayıcı metinleri çözümlene aşamasında hem edimbilimsel hem de mantıksal seviyede çözümlenmeler yapılmalıdır. Edimbilimsel seviyede çözümlene savları oluşturan sözeylemlerin yeniden yapılandırılmasını, mantıksal seviyede ise yeniden yapılanan savların temelindeki nedenselliği içermektedir. Eğer savlayıcı metinlerde bazı bölümler örtük olarak belirtilmişse o zaman mantıksal çözümlene zorunludur. İfade edilmemiş öncüllerin bulunduğu metinlerde eksik öğelerin tanımlanması, açık olarak belirtilmiş öğelerin tanımlanmasından başlamaktadır ve daha sonra savlama yapılandırılmaktadır. Böylece sözeylem mantıksal olarak geçerli olabilmektedir (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 60-61).

Savlayıcı söylemde de öğelerin örtük olarak verilmesi ya da dolaylı sözeylemlerin kullanılması oldukça sık rastlanan bir olaydır. Edimbilimsel bakış açısından bakıldığında bu, söylemin kusurlu olduğunu değil daha fazla şey anlatılmak istediğini göstermektedir.

Sav söyleminde bazen örtük ya da dolaylı sözeylemin tanımı oldukça kolaydır. Örneğin; (a) “Bütün kadınlar meraklıdır.” ve (b) “Angie gerçek bir kadındır.” tümcelerini savunan biri aslında ifade edilmemiş görüş olan (c) “Angie meraklıdır.” tümcesini çıkarsayabilmektedir (c) tümcesi, öncülleri (a) ve (b)’de belirtilen savlamanın sonucu olarak düşünüldüğünde mantıksal olarak geçerli bir sav söylemi elde edilmektedir (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 62-64).

Hangi öğenin ifade edilmemiş olduğunu bulabilmek için mantıksal geçerlilik ölçütlerine başvurulmaktadır. Öncüllerden birinin ifade edilmemesi ilk bakışta iletişim kurallarının tahribi olarak algılanmaktadır. Ancak bu, açık olarak ifade

edilen ögelerden başka hiçbir şey dikkate alınmazsa geçerlidir. Dolayısıyla ifade edilmemiş ögeleri bulabilmek için onları dolaylı söylemin bir çeşidi gibi nitelendirmek gerekmektedir.

Savlanmanın aynı zamanda bir söylem olduğu düşüncesinden yola çıkarak söylemin uyduğu gibi savlanmanın de uyması gereken bazı doğruluk koşulları bulunmaktadır. Bunlar “hazırlık koşulları” ve “sorumluluk koşulları olarak adlandırılmaktadır. Hazırlık koşulları yazarın görüşünü karşı tarafa onaylatabileceğine dair inancını belirtmekte, sorumluluk koşulları ise yazarın görüşünün kabul edilebilirliğine inanmasını belirtmektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 53; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 61).

2.4.5. İfade Edilmemiş Ögeleri Açığa Çıkarmak

Savlayıcı metinlerde ifade edilmemiş ögeleri açığa çıkarmak okuyucuların yazarın öne sürdüğü görüşü çıkarsamaları sürecinde önem kazanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi yazarlar görüşlerini her zaman açık olarak ifade etmemelerine rağmen okuyucuların öne sürülen görüşü çıkarsamalarını beklemektedirler. Savlayıcı metinlerde ögeler örtük olarak ifade edilirse, örtük olan bu ögeleri ortaya çıkarmak dolaylı söylemlerden daha kolaydır. Çünkü örtük olan ögeleri ortaya çıkarma felsefenin bir alt dalı olan “mantık” ile gerçekleşmektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 56)

Savlayıcı metinlerde bazı ögeler bu şekilde örtük olarak belirtilmişse mantıksal çözümleme zorunludur, böylece savlayıcı söylemin temelindeki nedensellik ortaya çıkarılabilmektedir. Çünkü tüm savlayıcı söylemler nedenselliğe bağlıdır. Yazarlar bu nedenselliğin geçerliliğine inanırlar ve sav söylemini geçerli olarak varsaydıkları bu nedensellik üzerine kurarlar. En basit durumda savunma, bir dizi nedenselliğe dayalı tek savdan oluşmaktadır. Savunulan görüş ifade edilmemişse nedenselliği tamamlayan dizide sonuç eksik olacaktır ve okuyucular nedenselliği geçerli olarak kabul edip eksik olan sonucu kendileri sağlayacaktır. Bir diğer ifadeyle okuyucular mantıksal olarak ilerleyen nedensellik dizisinde mantıksal akıl

yürütmeye yani, mantık tasımları sayesinde zihinlerinde bir sonuç formüle etmeye ve bu şekilde çıkarımda bulunmaya çalışacaklardır. Aşağıdaki konuşmada röportajı gerçekleştiren heykeltıraş konuşmasını yarıda keserek sonucu dinleyicinin elde etmesini beklemektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 56)

- (35) The only good museum director is of course one who buys your work. If he doesn't do that, he's a real jerk. Now Mr. Bianchi has never bought anything of mine, so...

Tek iyi müze yöneticisi tabii ki malınızı satın alandır. Eğer bunu yapmıyorsa gerçek bir aptaldır. Şimdiye kadar Bay Bianchi benden hiçbir şey satın almadı, yani...

35 numaralı örnekte verilen savlayıcı söylemin nedenselliğini yapılandırarak bir çıkarım elde etmek oldukça basittir: (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 56).

1. Eğer müze yöneticisi benim malımı satın almıyorsa, o zaman gerçek bir aptaldır.
2. Bay Bianchi benim malımı satın almadı.
- Dolayısıyla 3. Bay Bianchi gerçek bir aptaldır.

Zihinde bu şekilde oluşturulan nedensellik dizisi geçerli bir nedensellik dizisidir, çünkü mantığında hiçbir boşluk yer almamaktadır. 1. ve 2. önermeyi doğru olarak kabul eden kişinin sonucu da zihninde bu şekilde onaylamış olacağı düşünülmektedir. Ancak her savlayıcı söylemin nedenselliğini açığa çıkarmak ve bir çıkarıma ulaşmak her zaman bu kadar basit bir şekilde gerçekleşmemektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 57):

- (36) Olga: Claus likes to yodel, because he comes from Tyrol.

Olga: Claus ani atlayışlarla türkü çağırmayı sever, çünkü o Tirol'lü.

34 numaralı örnekte Claus'un Tirol'lü olmasını gösteren ifade, Claus'un ani atlayışlarla türkü çağırmayı sevmesi sonucunu doğrulamamaktadır. Buradaki

nedenselliğin geçerli olarak kabul edilebilmesi, yani dinleyicinin/okuyucunun buradaki görüşü anlamlandırabilmesi için okuyucunun örtük olan ifadeyi çıkarsayabilmesi gerekmektedir. Yani, zihninde bu örtük olan ifadeyi kurgulayabildiği sürece buradaki nedensellik geçerli kabul edilebilir. Eklenecek ifade açık olarak belirtilmiş öncülü, görüşe “ eğer, o zaman” ifadesinin yardımı ile bağlayarak ortaya çıkabilir. Açık olarak belirtilen öncül “eğer” ile görüş ise “o zaman” ile tamamlanmaktadır. Bu da aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

Eğer Claus Tirol’lü ise, o zaman ani atlayışlarla türkü çağırmayı seviyordur.

Eğer bu ifade savlama sürecine eklenirse, nedensellik mantıksal olarak geçerli sayılacaktır. Öncüller doğru ise sonuç da doğrudur. Bu şekilde tanımlanan ve mantıksal geçerliliği olan nedensellik dizisi “*modus ponens*” olarak adlandırılmaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 57; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 63-64).

2.4.5.1. *Modus Ponens* Nedensellik Dizisi

Modus ponens olarak adlandırılan nedensellik dizisi okuyucuya metinlerdeki ifade edilmemiş öğeleri zihinsel olarak açığa çıkarabilmesi için bir araç olarak sunulmaktadır. Yani, okuyucu metinde var olan bulgulardan yola çıkarak ve zihninde *modus ponens* nedensellik dizisini oluşturarak bir yoruma ulaşabilmektedir. Bu doğrultuda dinleyicinin/okuyucunun zihninde kurguladığı bağlam 34 numaralı örnekteki gibi formüle edilebilmektedir:

1. Eğer p ise, o zaman q

2. p

Dolayısıyla, 3. q

- (37)
1. Eğer (*p*) Claus Tirol’lü ise, o zaman (*q*)ani atlayışlarla türkü çağırmayı seviyordur.
  2. Claus Tirol’lü.
  - Dolayısıyla, 3. Claus ani atlayışlarla türkü çağırmayı sever.

Sonuç olarak, okuyucu *modus ponens* olarak adlandırılan nedensellik dizisinin yardımı ile zihninde yukarıdaki gibi bir çıkarım yapabilmekte ve dolayısıyla “Claus’un ani atlayışlarla türkü çağırmaı sevmesi” sonucu doğrulanmaktadır.

Birden fazla seçeneğin olabileceği durumlarda, okuyucu metnin artalan bilgisi ve bağlamı ışığında en uygun görüşü ya da öncülü seçmektedir (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 57; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 66; Oswald, 2007:150).

2.4.5.2. Modus Tollens Nedensellik Dizisi

Okuyucunun metinde ifade edilmemiş öğeleri açığa çıkarabilmesine ve yorum yapabilmesine olanak sağlayan bir diğer araç ise “*modus tollens*” olarak adlandırılan nedensellik dizisidir. (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 94–95; Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 70–71). Burada da okuyucu var olan bulgulardan yola çıkarak zihinlerinde bir bağlam oluşturmaya, böylelikle yorum yapmaya ve dolayısıyla bir çıkarımda bulunmaya çalışmaktadır.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

(38) The world is full of suffering. If there were a God, there wouldn’t be so much suffering (Therefore, there is no God.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

Dünya acılarla dolu. Tanrı olsaydı bu kadar acı olmazdı (Dolayısıyla Tanrı yok.) (Van Eemeren, Grootendorst, Henkemans, 2002: 50).

1. **Eğer (p)** Tanrı olsaydı, **o zaman (q)** bu kadar acı olmazdı.

2. Dünya acılarla dolu **(q) değil**

Dolayısıyla 3. Tanrı yok (p) değil

Burada okuyucu, *modus tollens* olarak adlandırılan nedensellik dizisi sayesinde zihninde yukarıdaki gibi bir bağlam formüle edebilmektedir. Zihninde kurguladığı bu formül ile de açık olarak ifade edilmemiş “Tanrı yok” görüşünü çıkarsayabilmektedir.

2.4.6. Sözbilimsel Soruların Savlayıcı Kullanımı

Ilie'ye göre (1994) sözbilimsel sorular savlama söyleminde mantıksal çıkarımları yönlendirmek amacıyla iki biçimde kullanılabilir: a. görüş, b. sav. Görüş, bir tartışmada belli bir konumu gerektiren bakış açısını ifade etmektedir; sav ise, görüş ile ortaya çıkarılmış konumu korumak ve savunmak için yapılan her türlü çabayı, hamleyi ifade etmektedir.

Bu ayırım sözbilimsel soruların farklı türlerini çözümlmek için önemli rol oynamaktadır. Çünkü sözbilimsel soruların bazıları görüş ifade ederken bazıları sav ifade etmektedirler. Görüş olarak işlev gören sözbilimsel soruların iletmek istediği ileti ile sav olarak işlev gören sözbilimsel soruların iletmek istediği ileti arasındaki bağıntıyı kuran da *nedensellik* ilişkisidir (Ilie,1994:147). Bu doğrultuda savlamadaki mantıksal ilişkileri değerlendirmek ve savlamayı oluşturan öncüllerin ve sonucun birbirlerine bağlanma yollarını açığa çıkaran iki tür nedensellik ilişkisinden bahsedilebilir; *tümdengelimli nedensellik*, *tümevarımlı nedensellik* (Spurgin, 1994:9-10;163-164,165). Ancak tümevarımlı nedensellik bilinenden bilinmeyene doğru ilerlediği için sonucunu asla garanti edemez. Tümevarımlı bir savlamada öncüllerin sadece sonucu destekleme özellikleri vardır. Oysaki tümdengelimli nedenselliğe dayalı savlamada öncüller sonucu garanti etmek için bulunmaktadırlar. Dolayısıyla tümdengelimli nedenselliğe dayalı savlamada sonuç her zaman geçerli olarak kabul edilmektedir. Bu iki nedensellik arasındaki farkı şu şekilde gösterebiliriz:

- (39) Ross: “I was paid last Friday and on the two Fridays before that. In fact I've been paid every Friday since I came here. I know that I will be paid today, since today is Friday” (Spurgin,1994: 165)

Ross: “Geçen Cuma maaşım verildi ve ondan önceki geçen iki Cumada da. Aslında buraya geldiğimden beri her Cuma maaşım verildi. Biliyorum ki bugün de maaşım verilecek çünkü bugün Cuma”

(40) Smith: “Since today is Friday, and every Friday is payday, I know I will get a check today” (Spurgin,1994: 165)

Smith: “ Bugün Cuma olduğu için ve her Cuma maaş günü olduğu için, biliyorum ki bugün de maaşımı alacağım.”

39 numaralı örnek tümevarım 40 numaralı örnek ise tümdengelimli bir savlama sergilemektedir. Her iki savlamada da “konuşucunun bugün maaşını alması” sonuç tümcesi elde edilmektedir. Ancak birinci örnekte sonucu destekleyen öncüllerin tümü doğru ve sonuca mantıksal olarak bağlı ise, sonuç muhtemeldir fakat kaçınılmaz bir sonuç değildir. Çünkü son anda gerçekleşecek herhangi bir problem maaşların ödenmesini geciktirebilir. Ancak 40 numaralı örnekte öncüllerin hepsi doğru ise ve sonuca mantıksal olarak bağlı ise sonuç doğru ve kesindir (Spurgin,1994: 165). Dolayısıyla savlamalardaki sonuçların doğru ve geçerli olabilmesi için tümdengelimli nedensellik tercih edilmektedir (Ilie,1994:147; Spurgin,1994: 165).

Tümdengelimli nedenselliğe dayalı savlayıcı stratejilerde dinleyici/okuyucunun zihninde kurguladığı *tasım (syllogism)* iki öncülden ve bir sonuçtan oluşan bir savlamadır. Okuyucu zihninde yarattığı bu tasıma göre savlamayı kurgulamakta; dolayısıyla çıkarım yapabilmektedir: (Ilie, 1994: 147).

(41) All men are mortal.
Socrates is a man.
Therefore, Socrates is mortal.

Bütün insanlar ölümlüdür.	Birinci öncül
Sokrates bir insandır.	İkinci öncül
Dolayısıyla, Sokrates ölümlüdür.	Sonuç

Ancak yazarlar savlayıcı söylemde tamamlanmamış sav tümceleri kullanılabilirler; yani öncüllerden biri örtük olarak belirtilebilir. Böyle bir durumda, yani öncüllerden birinin ifade edilmediği durumda ifade edilmeyen öncülün okuyucu tarafından çıkarsamasının yapılması beklenmektedir.

- (42) Bütün insanlar ölümlüdür. Birinci öncül
Dolayısıyla, Socrates ölümlüdür. Sonuç

42 numaralı örnekte “Socrates bir insandır” öncülü, savlamanın geçerli olabilmesi için gereklidir; ancak örtük olarak ifade edilmektedir. Savlamanın geçerli olabilmesi için de okuyucunun bu öncülü çıkarsayabilmesi gerekmektedir. Yani okuyucu zihninde belli bir tasım kurgulayabilmeli ve ifade edilmemiş olan öncülü çıkarsayabilmelidir. Böylelikle ileri sürülen görüşün kabul edilebilirliğinden bahsedilebilir.

- (43) He must be a socialist because he favors a graduated income-tax (Ilie, 1994: 147)

O sosyalist olmalı, çünkü derecelendirilmiş gelir vergisini savunuyor.

43 numaralı örnekte ise “*O sosyalist olmalı*” sonucu “*derecelendirilmiş gelir vergisini savunuyor*” öncülünden ve aslında metinde ifade edilmemiş olarak bulunan “*derecelendirilmiş gelir vergisini savunan herkes sosyalisttir*” öncülünden anlaşılmaktadır. Okuyucu, “*o sosyalist olmalı*” görüşünün geçerliliğini *modus ponens* olarak adlandırılan mantıksal nedensellik dizisini zihninde kurgulayarak gerçekleştirmektedir. Okuyucunun “*o sosyalist olmalı*” görüşünü alımlayabilmesi için de zihninde gerçekleştirdiği nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir:

Eğer p (kim derecelendirilmiş gelir vergisini savunuyorsa), **o zaman q** (o sosyalisttir.)

p (o, derecelendirilmiş gelir vergisini savunuyor)

Dolayısıyla q (o, sosyalisttir.)

Aynı mantıksal geçerlilik dizisini iletilmek istenen görüş ve sav belirten tümceleri açığa çıkarmak için sözbilimsel sorularda da gerçekleştirmek mümkündür (Ilie,1994:149-150-151-152). Okuyucu sözbilimsel sorular aracılığıyla iletilmek istenen görüş ve sav belirten tümceleri eğer yazar tarafından açık olarak ifade edilmemişlerse zihninde bir nedensellik dizisi formüle ederek açığa çıkarmaya çalışır (Ilie, 1994: 149):

(44) Labour would reverse all that. Give power back to unions. Allow secondary strikes. Can you imagine anything more calamitous for the country?

İşçi partisi hepsini geri çevirecek. Sendikaya gücünü geri verecek. Grevlere izin verecek Ülke için daha felaket bir şey düşünebiliyor musunuz?

Buradaki 44 numaralı sözbilimsel soru “(Eminim ki) ülke için daha felaket bir şey düşünemiyorsunuzdur” tümcesi şeklinde algılanmakta ve işçi partisine dolaylı bir kınamayı ifade etmektedir. Okuyucunun zihninde *modus ponens* mantıksal dizisi ile kurgulayarak anlamlandırmaya çalıştığı savlama ise şu şekilde yapılandırılabilir:

(43) **Eğer p** (bir parti sendikaya gücünü geri veriyor, grevlere izin veriyorsa) **o zaman q** (bu parti felakettir).

p (işçi partisi sendikayı destekliyor, grevlere izin veriyor)

Dolayısıyla q (işçi partili bir hükümet ülke için en felaket durumdur.)

45 numarada formüle edilmiş olarak gösterilen savlamadan anlaşılacağı gibi 44 numaralı örnekteki sözbilimsel sorunun görüş olarak işlev gördüğü söylenebilir. Okuyucu ise “işçi partili bir hükümet ülke için en felaket durumdur çünkü işçi partisi sendikayı desteklemekte ve grevlere izin vermektedir” yorumunu yapabilmektedir. Bu durumda yüzey metinde olmayan ancak okuyucunun zihinsel olarak kurguladığı savlayıcı söylemde ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile bağlanan tümce görüşü savunan, destekleyen bir sav olarak belirlemektedir. Yani, okuyucunun *modus ponens* nedensellik dizisi yardımı ile zihninde kurguladığı yorum olan “işçi partili bir hükümet ülke için en felaket durumdur çünkü işçi partisi sendikayı desteklemekte ve grevlere izin vermektedir” savlayıcı söylem tümcesinde “çünkü” belirticisinden önce

yer alan tümcenin yazarın görüşünü, sonra yer alan tümcenin ise bu görüşü desteklemek için kullanılan savı ifade ettiği söylenebilir.

- (46) Let's not forget what we have done for the country. We've tripled the number of shareholders. Spread ownership. Tamed overmighty trade union barons. Reestablished Britain's place in the world. And who says you can't improve public services and cut taxes at the same time? We did both (Ilie, 1994: 147)

Ülke için neler yaptığımızı unutmayalım. Hissedarların sayısını üç katına çıkardık. Mülkiyeti yaydık. Sendika baronlarını ehlileştirirdik. İngilterenin dünyadaki yerini yeniden saptadık. Kim aynı anda halk hizmetlerinin geliştirilip vergilerin düşürülemeyeceğini söylemiş? Biz her ikisini de yaptık (Ilie, 1994:149).

46 numaralı örnekte altı çizili şekilde belirtilen sözbilimsel soru görüş işlevi, hemen arkasından gelen tümce ise sav işlevi görmektedir ve okuyucunun zihninde “ *kimse aynı anda halk hizmetlerinin geliştirip vergilerin düşürülemeyeceğini söyleyemez, çünkü biz yaptık*” savlayıcı söylem tümcesi oluşturulmaktadır. “Çünkü” ile bağlanan tümce sözbilimsel soruda savunulan görüşü destekleyen savı göstermektedir. “Çünkü”nün öncesinde yer alan sözbilimsel soru ise desteklenmeyi gerektiren bakış açısını göstermektedir.

- (47) How can Britain flourish, if the unions are to be offered back the power to act as wreckers of the economy? (Ilie, 1994: 151)

Ekonominin kurtarıcıları olarak sendikalara güçleri geri verilirse, İngiltere nasıl gelişir?

47 numaralı örnekte ise okuyucunun zihninde kurgulamaya çalıştığı mantıksal dizi *modus tollens* ile yapılandırılmaktadır ve *modus tollens* yardımı ile zihninde gerçekleştirdiği yorum sonucunda buradaki sorunun sav işlevli bir sözbilimsel soru olduğu söylenebilir: (Ilie, 1994:151):

Eğer p ise, o zaman q
q değil
Dolayısıyla, p değil

Okuyucunun zihninde kurgulayarak anlamlandırmaya çalıştığı savlama ise şu şekilde formüle edilebilir:

- (48) **Eğer p** (sendikalara güçleri geri verilirse) **o zaman q** (İngiltere gelişemez.)
q değil (İngiltere gelişmeli - gelişti)
Dolayısıyla, p değil (sendikalara güçleri geri verilmemeli.)

48 numarada formüle edilmiş olarak gösterilen savlamadan anlaşılacağı gibi 47 numaralı örnekte “*sendikaya güçleri verilmemeli*” görüşü ileri sürülmektedir ve bu görüş sözbilimsel sorudan önce yer alan tümcede örtük olarak ifade edilmektedir. Bu görüşü desteklemek için de sav olarak işlev gören sözbilimsel soru yer almaktadır. “İngiltere nasıl gelişir?” sorusu “İngiltere gelişmeli” bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Okuyucu *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihninde “*İngiltere gelişmeli dolayısıyla sendikaya güçleri verilmemeli*” savlayıcı tümceyi kurgulayabilmektedir. Okuyucunun *modus tollens* nedensellik dizisini zihninde formüle ederek elde ettiği bulgulardan yolla çıkıp yorumladığı ve zihninde kurguladığı savlayıcı tümcede “dolayısıyla” belirticisinden önce yer alan tümce bildirim tümcesi olarak algılanan ancak metinde sözbilimsel soru olarak ifade edilen sav işlevli tümceyi göstermektedir.

Politik söylemde okuyucuların çıkarımlarda bulunabilmesi için zihinlerinde kurguladıkları *modus ponens* ve *modus tollens*'den başka bir de *ayrıştırıcı tasım* (*disjunctive syllogism*) olarak adlandırılan tündengelimli savlama çeşidi bulunmaktadır ve aşağıdaki gibi biçimlendirilmektedir (Ilie,1994: 151-152):

Ya p ya da q
p değil
Dolayısıyla q.

Modus ponens ve *modus tollens*'e dayalı savlar koşul tümceleri ile yapılandırılırken *ayrıştırıcı tasım*, *ayırma (disjunction)* ile desteklenmektedir. Ayrıştırıcı tasımın geçerli olabilmesi için iki *ayrık önermeden (disjunct)* en az biri doğru olmak zorundadır. Soruyu soranın sözbilimsel soruda verilen iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığı bir başka ifadeyle kesin inancı açıkça belli olmaktadır (Ilie,1994:151-152):

(49) Britain today has more secrets than any other counrty in Europe. Do you think the government keep their secrets for our benefit, or for their own?

İngiltere'nin bugün diğer bütün Avrupa kentlerinden daha fazla sırrı vardır. Hükümetin sırlarını halkın iyiliği için mi yoksa kendi iyiliği için mi gizli tuttuğunu düşünüyorsunuz?

49 numaralı örnekte birinci ayrık önermenin, *p*, konuşucu tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (*hükümet sırlarını halkın iyiliği için gizli tutuyor*), ikinci ayrık önerme, *q*, olası seçenek olarak belirlemektedir (*hükümet sırlarını kendi iyiliği için gizli tutuyor*).

Savlama, dil kullanımı aracılığıyla ortaya çıkmasına rağmen, savlayıcı söylem sadece betimleyici dilbilgisi ile açıklanamaz. Çünkü eğer sadece dilbilimsel ifadeler ile açıklanabilseydi o zaman nedenselliğin kuralcı görünüşü dikkate alınmazdı; dolayısıyla savlama, ileilmek istenen söz konusu görüşün kabul edilebilirliğinin eleştirel değerlendirmesine olanak sağlayamazdı. Bir diğer taraftan da savlama sadece kuralcı mantık ile de açıklanamaz. Van Eemeren ve Grotendorst (1992:9-10) ise savlayıcı söylem çözümlemelerine sistemli bir biçimde birleştirilmiş betimlemeli ve kuralcı dilbilgisi yaklaşımını önermekte ve savlayıcı söylem çözümlemelerini *edim-eytişimsel yaklaşımla (pragma-dialectical approach)* açıklamaktadırlar.

Savlayıcı söylem bir fikrin onaylanmaması sonucu ortaya çıkan ve anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması amaçlı yapılan stratejileri oluşturmaktadır. Konuşucular/ yazarlar savlayıcı stratejiler sayesinde bu anlaşmazlık ortamını ortadan

kaldırmaya çalışmaktadırlar. İşte bu noktada savlayıcı söylem aracılığıyla farklı bakış açılarını, farklı fikirleri çözme amaçlı bir yaklaşım olan *edim-eytişimsel yaklaşım* karşımıza çıkmaktadır (Van Eemeren, Grootendorst; 1992: 13). Bu sayede görüşün kabul edilebilirliğinden bahsedilebilmektedir (Van Eemeren ve Grootendorst,1992:9-10; Van Eemeren ve Houtlosser, 2005:3).

Bu çalışmada biz savlayıcı söylem çözümlemelerinin işlevsel ve etkileşimsel amacına ışık tutan edimsel kuramlardan biri olan Van Eemeren ve Grootendorst'un *edim-eytişimsel yaklaşımından* yararlanmaktayız (Van Eemeren ve diğ., 1997). Dolayısıyla bir sonraki bölümde *edim-eytişimsel yaklaşıma* yer verilecektir.

2.5. EDİM-EYTIŞİMSEL YAKLAŞIM

Herhangi bir konu hakkındaki tartışmada katılımcılar kendi görüşlerini ortaya koyarlar ve her bir katılımcı kendi görüşünü karşı tarafa kabul ettirmeye çalışır. Bu tartışma sırasında fikir birliği sağlanana kadar katılımcıların görüşleri ortaya konacak, eleştirilecek, savunulacak, belki de değişikliğe uğrayacaktır. Katılımcıların karşılıklı konuşma sürecinde buldukları bu durum *etkileşimli durumlar* olarak adlandırılmaktadır. Katılımcılar hem kendi görüşlerini sunmak hem de görüşlerini diğer tarafın görüşleriyle karşı karşıya bırakarak sınamak isterler. Bu şekilde bir fikir birliğine ulaşılabilir ya da güçlü-güçsüz görüşler ortaya çıkabilir. Bu tür durumlar da *eytişimsel durumlar* olarak tanımlanmaktadır (Freeman, 1991:17-18).

Eytişimsellik batı felsefesi geleneğinde birçok anlamda kullanılmıştır ve eytişimsellik ile en sık ilişkilendirilen kavram *karşı sav (opposition)* kavramı olmuştur (Freeman, 1991:19). Ancak eytişimselliğin sadece karşı sav kavramı ile açıklanamayacağı ileri sürülmüş ve eytişimsel durum kısaca şu şekilde tanımlanmıştır: eytişimsel durum, ortaya atılan bir sav ile ilgili olarak katılımcılar arasındaki karşı sav ve bu savı sınamak için etkileşimli sorgulama içermekte ve bu süreç kural denetimli tutum içinde ilerlemektedir. Bu şekilde tanımlanan eytişimsel durum bir çeşit sav modeli olarak işlev görmektedir (Freeman, 1991:19-20). Yani savlama, bir konu hakkında sav ileri süren ve buna karşı çıkan kişi arasındaki

konuşma sırasından oluşmaktadır. Savlama, sav ileri süren kişinin, üzerinde tartışma açtığı konu hakkındaki kendi görüşlerine bu sava karşı çıkan kişinin katılması ve onaylaması için giriştiği ikna etme girişimidir (Henkemans, 2001:231). Elbette ki tüm savlayıcı söylemler karşılıklı konuşmalardan oluşmazlar; birçoğu da monolog şeklinde ortaya çıkmaktadır. Denemelerde ve köşe yazılarında savlama, monolog şeklinde belirmektedir. (Freeman, 1991:21-22).

Eytişimsel yaklaşımda, savlama süreci insan iletişiminin doğal bir sürecidir ve üç kavramı kapsamaktadır: *süreç, yöntem ve ürün*. Süreç olarak düşünüldüğünde savlama, kişilerarası ve etkileşimlidir: bir ya da daha fazla sosyal aktörü gerektirir. Yöntem olarak düşünüldüğünde savlama, savlayıcı iletişimi kontrol edebilmek için kurallardan oluşmaktadır, böylece ortak bir karara ulaşabilmek için dinleyiciler de işbirlikli şekilde bu sürecin içinde yer almaktadırlar. Ürün olarak düşünüldüğünde ise süreç ve yöntemin oluşturduğunu dilsel olarak yeniden yapılanmasını sağlamaktadır. Öncüller ve sonuçlar tanımlanarak yazarların ileri sürdüğü sav işlevli tümcelerin ikna edilebilirliği sağlanmaktadır. Van Eemeren (1987) (van Eemeren,1987; aktaran Freeman, 1991) ileri sürülen sav ve savın kabul edilebilirliği arasında bir boşluk olduğunu, savın kuşku içerdiğini ve savlamanın amacının da bu kuşkuyu gidermeye çalışmak olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla savlamanın amacı sadece bir sav ileri sürmek değil, söz konusu savı karşı tarafa kabul ettirmeye çalışmaktır. Savlamanın bu amacı doğrultusunda, yani karşı tarafı ikna etme amacı doğrultusunda, eytişimsel model savlayıcı söylemi anlamada önemli işlev görmektedir. Eytişimsel durumlar ikna ediciliği amaçlayan durumlardır. Dolayısıyla eytişimsel durum savlayıcı söylemin amacını ortaya çıkarmak için geniş kapsamlı bir savlama betimlemesi sunmaktadır (Freeman, 1991: 23–24).

Sav metinlerinin işlevsel ve etkileşimsel amacına ışık tutan edimbilimsel yaklaşımlardan biri de Van Eemeren ve Grootendorst'un *edim-eytişimsel yaklaşımıdır (pragma-dialectical approach)* (Van Eemeren ve diğ., 1997, van Eemeren ve diğ, 2007; Oswald, 2007). Edim-eytişimsel yaklaşım savlayıcı söylemin amacının, farklı fikirlerin ortak bir çözüme ulaşmasını sağlamak olduğunu ileri sürmektedir. Savlama, belli bir bağlam içinde iki farklı görüşün olduğu bir tür

etkileşimdir ve savlayıcı metinlerin en önemli özelliği farklı görüşler arasında bir çözüm yolu, uzlaşım bulma çabasıdır (Henkemans, 2001:231).

Edim-eytişimsel yaklaşım, savlayıcı söylem modelini biçim ve içerik olarak değil, bir tartışma yöntemi olarak sunmakta; katılımcıların becerileri, tutumları ve güçleri ile ilgili de ön koşullar belirtmektedir (Van Eemeren ve diğ., 1997). Van Eemeren ve Grootendorst'a göre (1992) savlayıcı söylemin çözümlenmesi ve değerlendirilmesi üzerine geliştirilen edim-eytişimsel yaklaşım, söylemleri içeren edimbilimsel anlayış ile eleştirel tartışmayı içeren eytişimsel anlayışı bir araya getiren bir yaklaşımdır.

Savlayıcı söylem çözümlenmeleri edim-eytişimsel yaklaşım doğrultusunda ele alındığında söylemin bütününde *silme*, *ekleme*, *yer değiştirme*, *değiştirim* gibi bazı dönüştürüm kuralları uygulanmaktadır. *Silme*; tartışmanın bir çözüme ulaşması sürecine katkıda bulunmak için söylemin bütünündeki bazı öğelerin silinmesi anlamına gelmektedir. Bu dönüştürüm yazarın amacına ulaşma aşamasında gereksiz olan bilginin çıkartılması demektir. *Ekleme*; tartışmanın bir çözüme ulaşması sürecine yardımcı olacağı düşünülen özellikle de ifade edilmemiş bazı öğelerin tamamlanması anlamına gelmektedir. Ancak bu süreçte sadece çözüme ulaşmaya katkıda bulunacağı düşünülen öğeler açığa çıkarılmaktadır. Bu dönüştürüm bir bakıma örtük ifadelerin açık hale gelmesi anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle söylemde ifade edilmemiş öncül ya da sonuçların açığa çıkarılması demektir. *Yer değiştirme*; söylemdeki öğelerin bazen kronolojik olarak düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Son olarak *değiştirim* ise; söylemin eytişimsel işlevini gerçekleştirebilmek için söylemdeki bazı öğelerin açık bir biçimini ortaya çıkarma çabasını temsil etmektedir. Örneğin sözbilimsel soru olarak formüle edilen bazı öğeler yazarın görüşünü savunmak için kullandığı kanıtlar olarak işlev görebilirler. İşte bu durumda değiştirim söylemde hangi öğelerin ne işlevler yüklendiğinin bulunmasına katkıda bulunmaktadır (Van Eemeren, Grootendorst, Jackson, ve Jacobs ;1993: 60-61-62; Van Eemeren ve Houtlosser,2009:1).

Edim-eytişimsel yaklaşımda *akla uygunluk* kavramı önemli rol oynamaktadır. Akla uygunluk, katılımcılar arasındaki düşünce farklılığını ortadan kaldırmaya yönelik bir tartışma ortamının varlığına bağlıdır. Tartışmaya katılan taraflar anlaşmazlıkları ortadan kaldırmaya çalışarak ortak bir noktada buluşma eğilimi göstermektedirler ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli araçlara başvururlar. Edim-eytişimsel yaklaşımın eytişimsel boyutu akla uygunluk koşullarının sağlanması gerektiğini vurgularken, edimbilimsel boyutu sözeylemler olarak tüm kanıtlama ve ikna etme davranışlarının bir anlaşmazlık ortamında işlev gördükleri savından yola çıkmaktadır (Van Eemeren ve Houtlousser; 1999).

Savlama, dil kullanımının bir ürünü olmasına rağmen, savlayıcı söylem sadece dilbilim ile açıklanamaz, çünkü dilbilim dilin betimleyici (descriptive) kısmıyla ilgilenmektedir. Dolayısıyla, nedenselliğin kuralcı (normative) yanı dikkate alınmaz ve savlama, savların kabul edilebilirliğinin eleştirel değerlendirmesini gerçekleştiremez. Diğer bir taraftan savlama sadece kuralcı mantık ile de açıklanamaz. Van Emeren ve Grotendorst (1992:9–10) savlayıcı yaklaşıma hem betimleyici hem de kuralcı yaklaşımları birleştiren bir yöntem sunmaktadırlar. Betimleyici kısmını sözeylem kuramına, kuralcı kısmını ise *geçerlilik*, *tutarlılık* ve *akılcılık* ile ilgilenen diyalektiğe dayandıran edim-eytişimsel modeli önermektedirler. Böylelikle Van Eemeren ve Grootendorst (1992:10), eleştirel tartışmada akla uygunluk kurallarını katmaktadırlar. Eytişimsel bakış bir tartışmada hamlelerin değişimi sayesinde fikir farklılıklarını çözümlenmeyi amaçlarken edimsel yaklaşım sözeylemler olarak hamlelerin tanımlanmasını temsil etmektedir.

Edim-eytişimsel yaklaşımda savlama karmaşık sözeylemler olarak tanımlanır ve fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır. Var olan fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak ve akla uygunluk koşullarını yerine getirmek için edim-eytişimsel yaklaşımın savlayıcı söylem çözümlenmelerinde sunduğu dört düzlem bulunmaktadır; *işlevselleştirme(functionalization)*, *toplumsallaştırma (socialization)*, *dışsallaştırma (externalization)*, *eytişimselleştirme (dialectification)* (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:10; Henkemans, 2001:233; Van Eemeren ve diğ, 2007:2-5).

İşlevselleştirme: İşlevselleştirme, savlayıcı söylem parçalarını bağımsız mantıksal çıkarımlar yerine, gerçek hayattaki söylemler olarak algılamaktadır. Çünkü sözel ifadelerin anlaşılabilir olması için söylemleri içinde buldukları bağlamın bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir. Sözeylem kuramında, mantıksal çıkarımların savlama amaçlı olarak karşı taraftaki dil kullanıcılarını ikna etme amacı bulunmamaktadır. İkna sürecinde ise okuyucu tarafından zihinsel olarak oluşturulan mantıksal çıkarımlar ancak belli bir bağlam içinde verildiğinde anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla bağlamından kopuk şekilde ifade edilen söylemlerin ikna edici etkisi bulunmamaktadır. Bu tür söylemlerin ikna ediciliğini elde etmek için bir bağlam içinde okuyucuya sunulması gerekmektedir. Bu da söylemlerin işlevselleştirilmesi anlamına gelmektedir (Van Eemerev ve Grootendosrt, 1992:10; Henkemans, 2001:233; van Eemeren ve diğ, 2007:2-5).

Toplumsallaştırma: Toplumsallaştırma, savlamayı tek dil kullanıcısının ürünü değil, iki ya da daha fazla dil kullanıcısının arasındaki etkileşimsel bir süreç olarak değerlendirmektedir. Çünkü tartışma tek kişinin sonuca ulaşmasıyla açıklanamaz; yani, savlama tek kişilik bir eylem değildir. Çünkü eğer savlama bir monolog olarak algılsaydı karşı taraftaki dil kullanıcısının yazarın ya da konuşucunun ileri sürdüğü görüşü kabul edip onaylaması yani görüş farklılığının ortadan kalkması olanaksız olurdu (Van Eemeren ve Grootendosrt, 1992:10). Bu doğrultuda da sav söyleminde her iki katılımcının itirazlarının işbirlikli bir şekilde çözümlenmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle toplumsallaştırma, tarafları belli bir noktada buluşturmayı amaçlamaktadır (Henkemans, 2001:233; van Eemeren ve diğ, 2007:2-5).

Dışsallaştırma: Dışsallaştırma, insanların ne düşündükleri ya da neye inandıklarındansa açık ya da örtük olarak ne ifade ettiklerini inceleyerek elde edilmektedir. Yani, katılımcıların psikolojik eğilimleri ve iç düşünceleri dikkate alınmamaktadır. Sadece söylemlerindeki sunumda ortaya çıkan dışsallaştırılmış kararları dikkate alınmaktadır (Henkemans, 2001:233). Çünkü zihnin içsel durumu ulaşılabilir değildir ve insan zihni kontrol edilemez. Dolayısıyla savlamanın dışsallaştırılması ile gereksiz tahminlerden kaçınılacaktır. Ayrıca, uygun

yapılandırılmalarla açığa çıkarılabileceği için örtük öğeler de kullanılabilir (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:10; van Eemeren ve diğ, 2007:2-5).

Eytişimselleştirme: Eytişimselleştirme, sav metinlerini karşı tarafı ikna etmek için akılcı bir araç olarak kullanır. Önemli olan söz konusu tartışmayı yok etmek değil, sistemli bir şekilde şüphelerin üstesinden gelmek ve fikir farklılıklarını ortadan kaldırmaktır (Henkemans, 2001:233; (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:10–11; van Eemeren ve diğ, 2007:2-5).

Sonuç olarak, edim-eytişimsel yaklaşımda sav işlevli tümceler karmaşık söylemler olarak nitelendirilmektedirler ve sav söyleminin tümce düzeyinde savlama, metin düzeyinde ise tartışma olan iki iletişimsel işlevi vardır ve tek başlarına var olamazlar yani başka söylemlerle bağlantılı olmalıdırlar. Savlamaların ortaya atıldığı ve tartışma ortamının yaratıldığı edimbilimsel boyutta taraflar tüm kanıtlama ve ikna etme davranışlarını belli bir noktada buluşma ve bir çözüme ulaşma amacıyla kullanmaktadırlar (Van Eemeren ve Houtlousser; 1999; Henkemans, 2001; van Eemeren ve diğ, 2007).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI

3.1. VERİ TABANI

Bu çalışmada veri tabanı olarak gazete köşe yazıları seçilmiştir. Çünkü bu çalışma, yazarın, gazete köşe yazıları aracılığıyla okuyucuyla kişilerarası bir ilişki gerçekleştirmekte ve bu süreçte yazılarında seçtiği dilsel araçlarla ve gerçekleştirdiği hamlelerle metnini kurgulamakta; okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda inandırmaya ve kendi bakış açısının doğruluğu konusunda okuyucuyu ikna etmeye çalışmakta olduğunu savlamaktadır. Ayrıca, gazete köşe yazıları, yazarın okuyucuyu bazı dilsel stratejilerle ikna etmeye çalıştığı bir metin türü olarak ele alınmış ve sözbilimsel soruların gazete köşe yazılarında ikna edici düzenekler olarak kullanıldığı düşüncesinden yola çıkarak Türkçe gazete köşe yazılarında geçen sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğu sorusunun yanıtları aranmıştır.

Çalışmamızda veri tabanı olarak gazete köşe yazıları seçilmiştir, ancak daha sonraki çalışmalarda farklı metin türleri incelenerek Türkçede sözbilimsel soruların farklı açılardan değerlendirilmesi yapılabilir. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular sadece veri tabanımızı oluşturan gazetelerden elde ettiğimiz sözbilimsel sorular ile sınırlandırılmış, bulgularımız başka metin türleri açısından genellenmemiştir.

Veri tabanımızı tanıtmadan önce araştırma sorularımızı anımsayalım:

1) Köşe yazarlarının kullandığı dilsel belirtilere ve sözbilimsel hamlelere göre sözbilimsel soruların bir sınıflandırılması yapılabilir mi?

2) Belirlenen türlerin söylem-edimbilimsel işlevleri nelerdir?

Yukarıda belirtilen araştırma sorularını yanıtlayabilmek amacıyla beş farklı Türkçe gazeteden yararlanılmıştır. Bunlar *Cumhuriyet*, *Radikal*, *Yeni Mesaj*, *Yeni Şafak* ve *Hürriyet* gazeteleridir.

Çalışmamızda ilk olarak, her bir gazetenin paralel tarihli (Eylül 2004, Ekim 2004, Kasım 2004, Aralık 2004) sayıları toplanmış ve her bir gazetenin köşe yazarlarından 3 yazar seçilmiştir. Daha sonra 5 gazetenin aynı tarihli 3 farklı yazarın köşe yazıları okunarak içinde geçen sözbilimsel sorular çıkarılmıştır. Böylece, veri tabanını söz konusu gazetelerden 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarında geçen toplam 1054 adet sözbilimsel soru oluşturmaktadır. Veri tabanını oluşturan söz konusu 1054 adet sözbilimsel soru, bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda *sözbilimsel soruların türlerine*³ göre sınıflandırılmış ve bu çalışmanın *ekler bölümünde* yer almaktadır.

Söz konusu köşe yazılarından elde edilen sözbilimsel sorularda herhangi bir temaya ilişkin sınıflandırma yapılmamıştır. Bir başka ifade ile çalışmamızda, o dönemin gündemindeki konularla ilgili ayırım yapılmamış, sadece tarihler göz önünde bulundurularak bir veri tabanına ulaşılmış, köşe yazılarının temaları bir değişken olarak değerlendirilmemiştir.

Bu çalışmada, yukarıda adı geçen beş gazeteyi seçmemize, Türkiye gündemine dair farklı perspektife sahip olmaları ve olaylara kendi siyasi, ekonomik, kültürel temelleri doğrultusunda yaklaşımları neden olmuştur. Yani, bu gazetelerin, siyasi, ekonomik, kültürel olarak yelpazeyi tamamladığı öngörülmektedir. *Cumhuriyet* gazetesi demokrat, çoğulcu tavrı, sermaye yapısındaki farklı duruşuyla, *Radikal* gazetesi Aydın Doğan Grubu olarak nitelenen bir medya yapılanması içerisindeki yeriyle, *Hürriyet* gazetesi liberal tavrıyla çalışmamıza konu olurken, *Yeni Şafak* muhafazakâr, sağcı bir söylemin temsilcisi, *Yeni Mesaj* Gazetesi ise sağ görüşlü gazetelerin içerisinde aşırı milliyetçilik ile dinciliği aynı potada eritmesi anlamında incelemeye değer görülmüştür.

---

³ Sözbilimsel soruların türlerine göre nasıl sınıflandırıldığı 4.1.1 numaralı bölümde açıklanacaktır.

Çalışmamızda farklı politik yapılara, söylemlere sahip veri tabanını oluşturan Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların farklı dağılım gösterip göstermediği de incelenmiştir. Buna göre, sözbilimsel soruların türleri⁴ ve söylem-edimbilimsel işlevleri⁵ ile ilgili veriler değerlendirilerek, bu verilere göre tanımlayıcı istatistikler yapılmış, daha sonra ise “Ki-Kare Uyum İyiliği” ve “Ki-Kare Bağımsızlık Testi” uygulanarak gazeteler ve sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri arasındaki ilişki incelenmiştir⁶. Yapılan istatistiksel çözümler sonucunda gazeteler ile soru türleri ve söylem-edimbilimsel işlevleri arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle gazeteler ile soru türleri ve işlevleri birbirine bağlıdır denilebilir. Bu da, farklı politik yapılara, söylemlere sahip Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların farklı dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ancak, bu çalışmada sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri, ideolojik boyutta irdelenmemiştir. Yani, sözbilimsel soruların türlerinin ve işlevlerinin belirlenmesinde ideolojik boyut bir değişken olarak değerlendirilmemiştir. Ancak, elde ettiğimiz sonuçların başka veri tabanları üzerinde yapılacak benzer çalışmalara basamak oluşturmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

Bu aşamada, çalışmamıza konu olan gazetelerin Türk yayın hayatındaki yeri, okur profilleri, sermaye yapısı ve yayın politikaları hakkında genel bir bilgilenme yararlı olacaktır.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet, 7 Mayıs 1924 tarihinden beri Türkiye’de yayımlanan günlük bir gazetedir. Türkiye’de, günümüzde de yayımlanan gazeteler içinde en eskisidir. Gazetenin başlangıcı Milli mücadele öncesine dayanmaktadır. Yenigün adlı gazete 1918’de İstanbul’da Yunus Nadi tarafından çıkarılmaya başlanmış, milli mücadeleye büyük destek veren gazetenin matbaası İngilizler tarafından kapatılınca matbaayı gizlice Ankara’ya ya kaçırın Nadi, burada 1920’den itibaren tekrar yayımlamaya

---

⁴ Sözbilimsel soruların türlerine göre nasıl sınıflandırıldığı 4.1.1 numaralı bölümde açıklanacaktır.

⁵ Sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre nasıl sınıflandırıldığı 4.1.2 numaralı bölümde açıklanacaktır.

⁶ Gazeteler ve sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan “Ki-Kare Uyum İyiliği” ve “Ki-Kare Bağımsızlık Testi” Ek 32’de verilmiştir.

başladığı gazeteyi Anadolu’da Yeni Gün adıyla çıkarmıştır. Cumhuriyet’in ilanı sonrasında 1924’te Cumhuriyet adıyla kurulan gazete aslen Yeni Gün gazetesinin devamıdır. Yunus Nadi’nin Milli mücadeleye ve Atatürk devrimlerine destek veren yayın politikası, Cumhuriyet gazetesinde günümüze kadar gelmiştir (Kozok, 2007:41).

Yeni Gün adıyla çıktığı dönemden başlayarak Milli mücadele döneminin gazetesi olan ve sonrasında adını taşıdığı “Cumhuriyet”in gazetesi olarak bu kimliğini günümüze kadar taşıyan gazete, Türk modernleşmesinin canlı tanığıdır. Çağdaş Türkiye için öncülük etmeyi de amaçları arasına alan gazete, ilk dönemlerinde CHP’ye çok yakındır ve muhalefet yerine destek veren türde bir yayın politikası izlemiştir. Çok partili rejime geçiş aşamasında, 1940’larda çok seslilik adına Demokrat Parti’ye destek vermiştir. Çok partili rejimin yerleşmesi için verilen bu destek, Demokrat Parti iktidarı döneminde geri çekilmiş ve tekrar CHP’ye destek verilmiştir. 1960 ihtilalinden sonra ülkede ılımlı sol görüşlü söylemler daha rahat ifade edilebilir duruma geldiğinde Cumhuriyet Gazetesi de sol görüşlü gazete kimliğini oluşturmuşsa da, solun sınırlarını zorlamamış meşru görülmeyen görüşlere destek vermemiştir (Yılmaz, 2002: 90-92)

Siyasi ve fikir gazetesi kimliğini her zaman ön planda tutan gazete, bu özelliğini hemen her dönemde sürdürmüştür. Haber içeriklerinde öncelikleri arasında iç ve dış politik gündem haberleri her zaman en başta yer almıştır. Gazete genellikle sağ, muhafazakâr iktidarlara karşı muhalif bir yayın politikası sergilemektedir. Cumhuriyet gazetesinin, özellikle iktidarlara, icraatların düzeltilmesi konusunda telkin ve tavsiyelerde bulunan ve okurlarını da aktif siyasi katılımcı olmaya çağıran yayın politikası günümüzde de devam etmektedir. Siyasi yönelimi “Kemalizm ve ulusalcılık” olarak nitelenmektedir. Atatürk devrimleriyle başlangıçtan bu yana sıkı gönül bağı olan gazete, Türkiye’nin modernleşmesinin basın ayağındaki bekçisi konumundadır ve aynı söylemi değiştirmeden korumaktadır. Cumhuriyet gazetesi, Türkiye’de genellikle okuma yazma ve sosyo-ekonomik seviyesi yüksek, lise ve üzeri eğitim seviyesindeki kişiler tarafından okunmaktadır. Gazete okur profilini, solcu, laik, yenilikçi ve demokrat olarak tanımlanmaktadır. Tiraj konusunda sıkıntı

yaşayan hatta bir dönem satışı kırk bin'lere düşen gazete, AKP iktidarına sert muhalefetiyle öne çıktığı için tirajında yükselme görülmüştür (Atılğan,1994: 45-47; Yılmaz, 2002: 90-92)

Gazetenin tirajı bazı zamanlarda tepkisel olarak artış gösterse de, sabit okur diye tanımlayabileceğimiz bir kitle tarafından düzenli olarak okunmaktadır ve dünyada okur kulübü olan tek gazetedir. Belirli bir gruba ya da şahsa bağlı olmayan gazete Vakıf gazetesine dönüşmüştür. Bu nedenle, tüm eleştirel yaklaşımlara karşın gazete, holding gazetesi olmaktan korunması nedeniyle kendi okurlarının gözünde saygın bir çizgidedir. Bu çok sesli basın ortamında kendine özgü yayın çizgisini oluşturmuş, ulusal basının güçlü muhalif tavırlı sesi olma özelliğini devam ettirmeye çalışan gazete, gündem oluşturmada çok satılan pek çok gazeteden daha güçlüdür. Şuan ki tirajı 65.988'dir.

Radikal Gazetesi

Radikal, Doğan Yayın Holding tarafından 14 Temmuz 1997'den beri yayımlanan günlük gazetedir. “Gazete gibi gazete çıkarmak” sloganıyla başlangıçta liberal, sol eğilimli yazı kadrosuyla işe başlayan gazete, yayın yaşamı boyunca farklı görüşten yazarlara da köşelerinde yer açmıştır. Kültür-sanat sayfalarının genişliği, detaylı teknoloji sayfası, yaşam stili dergileriyle ve *Radikal 2* ekiyle tam bir kent gazetesi görünümünde olan Radikal, Türkiye’yi bütünsel olarak temsil eden bir yayın organı değildir. Gazetede yer alan ekonomi sayfaları, az sayfalı bir gazete olan Radikal’in toplam sayfa sayısı ile oranlandığında- oldukça geniş alan kaplamaktadır. Sol, sol-liberal gazete olarak tanıtılan gazetenin ekonomi sayfalarının tamamına yakını kentli sermaye sahibi ve yatırımcılara yönelik bir içeriğe sahiptir. Siyasi yönelimi “sosyal demokrat” olarak nitelenmektedir (Yılmaz, 2002:98)

Gazete, toplam sayfa sayısı ile da oranlandığında, haber içeriği az olmayan ve değerlendirme yazılarına da yer veren, eğitimli insanların aradığı gazete olma amacı gütmektedir. Cemiyet magazini türüne fazla yer vermeyen gazetenin yüzü, Batılı yaşam stili ve değerlerine dönüktür. Radikal, başlangıcından günümüze dek, insan hakları ihlalleri ve ülkenin sık sık kesintiye uğramış olan demokrasi süreci, faili

meçhul cinayetler, düşünce özgürlüğü gibi konularda hassasiyetini devam ettirmiştir. Gazete, zorunlu olmadıkça yerli cemiyet magazini haberlerine ve popüler ünlülere sayfalarında yer ayırmamaktadır. Kadın sorunlarına duyarlı olan, geleneksel kadın rollerini sayfalarında üretmemeye özen gösteren, yayın çizgisini kadın bedeni üzerinden geliştirme yönüne gitmeyen yayın çizgisini uzun süredir sürdürmektedir.

Gazete ayrıca, ağırlıklı olarak erkeklerin ilgi gösterdiği futbol, boks, güreş gibi spor dallarına “dozunda” yer vermekte; diğer spor dallarını da tamamen ihmal etmemeye çalışmaktadır. Radikal gazetesi, ülkede gerek manşetleri gerekse köşe yazarlarının yazılarıyla gündem oluşturabilen bir gazete olmayı başarmaktadır. Şuan ki tirajı 40.454’tür. Radikal Gazetesi kültür-sanat sorumlusu Cem Erciyes, gazetenin yayın politikası için “Sadece temel gazetecilik prensipleri ve demokratik perspektiflerle çıkartılan bir gazeteyiz” yorumunu yapmaktadır. <http://www.medyatava.com/haber.asp>. Erişim tarihi: 05.6.2010.

Yeni Mesaj Gazetesi

Yeni Mesaj, Türkiye’de yayımlanan günlük ulusal gazetedir. Mesaj TV, Meltem TV, Melpa, Bağımsız Türkiye Partisi ve Meltem Koleji kurumları ile birlikte aynı gruba aittir. Siyasi yönelimi “muhafazakâr, milliyetçi” olarak nitelenmektedir. Bağımsız Türkiye Partisi (BTP) Genel Başkanı Prof. Dr. Haydar Baş’ın parti yayın organı olarak görülen ve aşırı milliyetçilikle, muhafazakârlığın bir arada yer bulduğu Yeni Mesaj Gazetesi; özelleştirme karşıtı, milli ekonomi modelini benimseyen yayımlarıyla dikkat çekmektedir. Şuan ki tirajı 5.700’dür.

Yeni Şafak Gazetesi

Yeni Şafak, 19 Eylül 1994 yılında Hekimler Birliği Vakfı Başkanı Dr. Yakup Yönten ve Tufan Mengi’nin öncülüğünde kurulan günlük bir gazetedir. Vakıf, gazeteyi 1,5 ay çıkardıktan sonra ekonomik zorluklar nedeniyle yayına ara verilmiş, daha sonra gazete dönemin Ensar Vakfı Başkanı Ahmet Şişman tarafından satın alınmış ve 23 Ocak 1995 tarihinde farklı bir kimlikle yayına başlanmıştır. Gazetenin

kuruluş yıldönümü olarak satın alınma tarihi esas alınmaktadır. Gazetenin şuan ki sahibi Albayrak Grubu adına Ahmet Albayrak'tır. Siyasi yönelimi “muhafazakâr, dinci” olarak nitelenmektedir. Şuan ki tirajı 102.669'dur. Yazı kurulunda İslami entelektüellerin yer aldığı bir gazete olarak nitelenmekte ve hedef kitle olarak fikir hayatını ve gündemi takip eden dinamik üniversite kesimini almaktadır (Yılmaz, 2002:96)

Hürriyet Gazetesi

Gazete, 1948'de Sedat Simavi tarafından kurulmuş ve 1 Mayıs 1948'de yayımlanmaya başlamıştır. Sedat Simavi'nin 1953'te ölmesinden sonra yönetimi ortaklaşa üstlenen oğulları Haldun Simavi ve Erol Simavi döneminde de, gazete aynı çizgiyi sürdürmüştür. Siyasi yönelimi “liberal” olarak nitelenmektedir (Kılıç,2003: 100; Ekici, 2006:3; Bulut, 2007:63). Hürriyet gazetesi Türkiye'nin “egemen” basını denilen “merkez”deki gazetelerin en “büyük” ve en “etkili” olanıdır (Çalhan, 2008:2).

İlk renkli fotoğrafı basma, ilk seri ilanı yayımlama gibi fark yaratan uygulamalarla okurun dikkatini çeken Hürriyet, Türkiye'de yüksek tirajlı bir halk gazetesidir. 1971 sonrasında sırasıyla İzmir, Ankara, Adana ve Erzurum'da bürolar açan Hürriyet 1973'te ofset baskı sistemine geçerek özellikle renkli fotoğraf kullanımıyla büyük avantaj sağlamıştır. Hürriyet'in bütün yazıları ortanın altında bir kültür düzeyinde olan okuyucuların kolaylıkla anlayabileceği bir dilde yazılmış, bu da geniş okuyucu kitleleri kazandırmıştır (Topuz;1973:175; Atmaca;2009:12). Şuan ki tirajı 460.117'dir.

Hürriyet gazetesi, 1994 yılında Doğan Grubu tarafından satın alınmış ve halen Doğan Grubu'na bağlı olarak yayım yapan bir günlük gazetedir. Günlük yarım milyonu aşan tirajıyla, Türk basınının en etkili gazetelerinden biridir. Yayımladığı cumartesi ve pazar eklerinin yüksek satışları, günlük ortalama tirajı arttıran satış sayılarına ulaşmasını sağlamaktadır (Yılmaz,2002: 105-106). 1980'lere kadar “medyanın holdingleşmesi” olarak adlandırılan süreç, 1980'ler ve özellikle 1990'lı

yıllardan itibaren “holdinglerin medyaya girişi” sürecine dönüşmüştür (Özsever, 2004:19). 1980’li yıllar gazetecilik alanında sermaye egemenliğinin yerleşiklik kazandığı dönemin başlangıcı olarak dönemselleştirildiğinde, alanın en önemli gazetelerinden *Hürriyet*’in 1980 yılında işadamı Aydın Doğan tarafından alınması da bu dönemin simgesel başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bu tarih, toplumsal kaynakların dağılımından hukuki yapıya kadar alanın hemen tüm kurallarının ve geleneklerinin, ekonomik sermayenin en az maliyetle en fazla kâra ulaşma, kendini yeniden üretme ve büyüme amaçlarına göre düzenlenmesi süreci açısından da bir dönüm noktası olmuştur (Yüce, 2007:96).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, sözbilimsel sorular Van Eemeren, Grootendorts ve diğerlerinin (1992, 1993, 1997, 2002, 2004) *edim-eytişimsel yaklaşımı* doğrultusunda ele alınmış; Ilie, (1994); Koshik, (2005); Halmari, (2004); Ahluvalia ve Burnkrant, (2004); Ashley, (2004); Blankenship ve Craig, (2006); Petty ve diğ (1981); Swasy ve Munch, (1985; 1988) gibi araştırmacıların savladığı gibi ikna edici düzenekler olarak kullanıldığı önvaryayılmış ve önce

1) Köşe yazarlarının kullandığı dilsel belirticilere ve sözbilimsel hamlelere göre sözbilimsel soruların bir sınıflandırılması yapılabilir mi?

sorusuna yanıt aranmıştır. Daha sonra da,

2) Belirlenen türlerin söylem-edimbilimsel işlevleri nelerdir?

sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

İkna söylemi çerçevesinde yazarın okuyucuyu ikna etmek için gerçekleştirmeye çalıştığı hamlelerin, bazı dilsel kodlar, belirticiler ya da stratejiler olarak karşımıza çıktığı bilgisinden yola çıkarak bu soruları yanıtlama aşamasında, Türkçe gazete köşe yazıları bağlamında yazarın, okuyucunun düşünce, tutum ve fikirlerini değiştirmeyi ve kendi düşündüğü yönde okuyucuyu ikna etmeyi amaçladığı ikna söyleminde kullanılan dilsel araçlardan birinin sözbilimsel sorular olduğu savlanmıştır.

Çalışmanın araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla 5 farklı gazetenin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarında geçen toplam 1054 adet

sözbilimsel sorunun köşe yazarlarınca farklı sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmek amacıyla farklı türlerde kullanıldıkları gözlenmiştir.

Birinci araştırma sorusunu yanıtlayabilmek için de söz konusu sözbilimsel sorular ilk olarak yazarların gerçekleştirmeye çalıştığı hamleler doğrultusunda türlerine göre sınıflandırılmıştır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda sözbilimsel soruların yazarlar tarafından 7 farklı türde kullanıldıkları ortaya çıkmıştır. Bunları;

1. nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular,
2. nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular,
3. zıt kutup belirten sözbilimsel sorular,
4. “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular,
5. yardımcı sözbilimsel sorular,
6. soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorular,
7. tetikleyici sözbilimsel sorular

şeklinde belirtmek mümkündür. Bu türleri ayrıntılarıyla incelemeyen önce yapılan araştırma sonucunda elde edilen söz konusu sözbilimsel soru türlerinin gazetelere göre dağılımını inceleyelim:

Veri tabanını oluşturan 5 farklı gazetenin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarında geçen toplam 1054 adet sözbilimsel sorunun türlerine göre elde edilen soru sayıları Tablo 2’de verilmektedir.

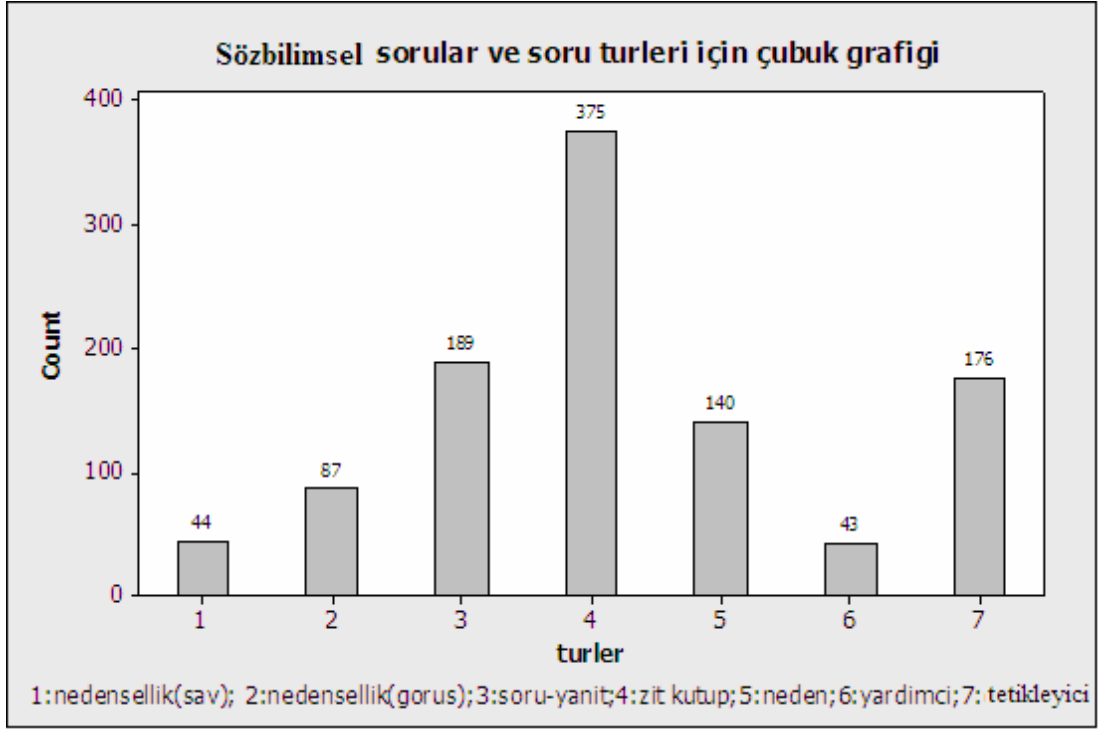
Tablo 2: Gazete ve soru türlerine göre elde edilen soru sayıları

Tür Gazete	Nedensellik (Sav)	Nedensellik (Görüş)	Soru- yanıt	Zıt- kutup	'neden'	'yardımcı'	Tetikleyici	Toplam
Cumhuriyet	13	26	48	75	29	4	26	221
Radikal	17	20	42	80	28	15	36	238
Yeni Mesaj	2	18	30	65	36	16	36	203
Yeni Şafak	7	6	33	64	27	2	36	175
Hürriyet	5	17	36	91	20	6	42	217
Toplam	44	87	189	375	140	43	176	1054

Çalışmanın sonucunda elde edilmiş sözbilimsel soruların türleri ile ilgili tablo 2'de gösterilen verilere göre tanımlayıcı istatistikler yapılmış ve sonucunda şekiller ve grafikler yorumlanmıştır. Tanımlayıcı istatistikler bir veri seti hakkında kısaca bilgi edinmemizi sağlayan istatistiklerdir. Herhangi bir çözümleme yapmadan önce ilk olarak veri setine ait tanımlayıcı istatistikler bulunmalıdır. Tablo 2'ye göre elde edilen tüm soru ve gazete türlerindeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler elde edilmiş ve tablo 3'te gösterilmiştir (Tablo 3 ve elde edilen bulgular Ek 31'de yer almaktadır.)

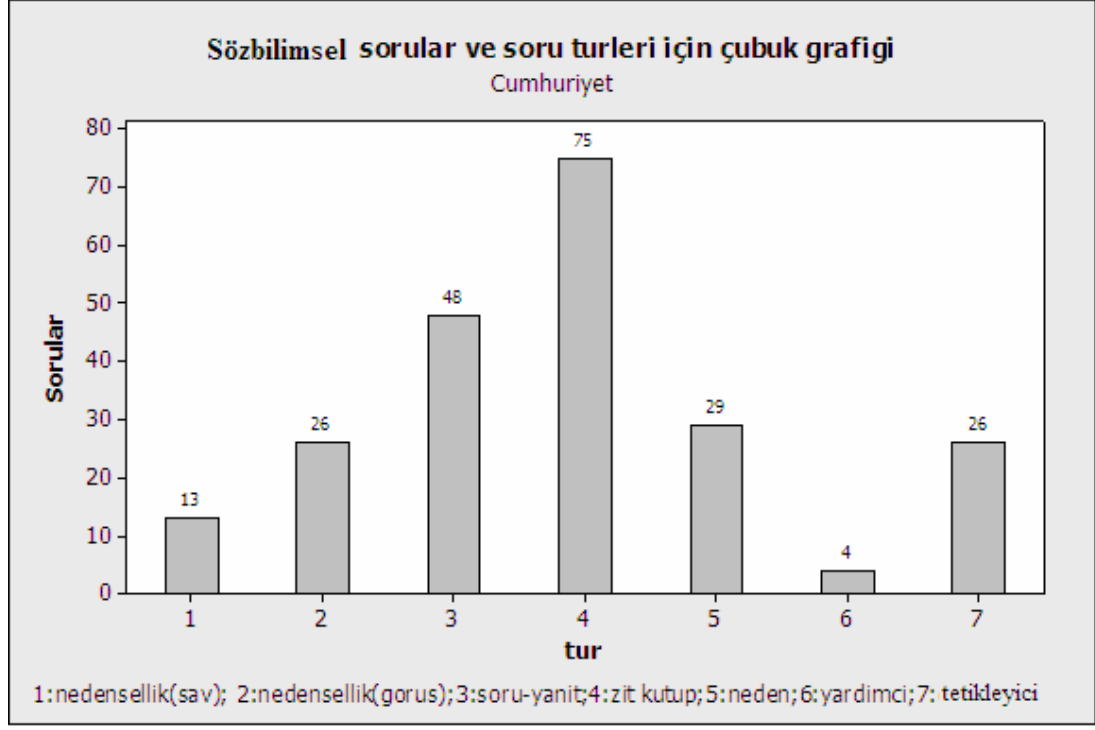
Tablo 2 temel alınarak soru türleri için soru sayılarının dağılımına ait çubuk grafikleri Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1: Sözbilimsel Sorular Ve Türleri İçin Çubuk Grafiği

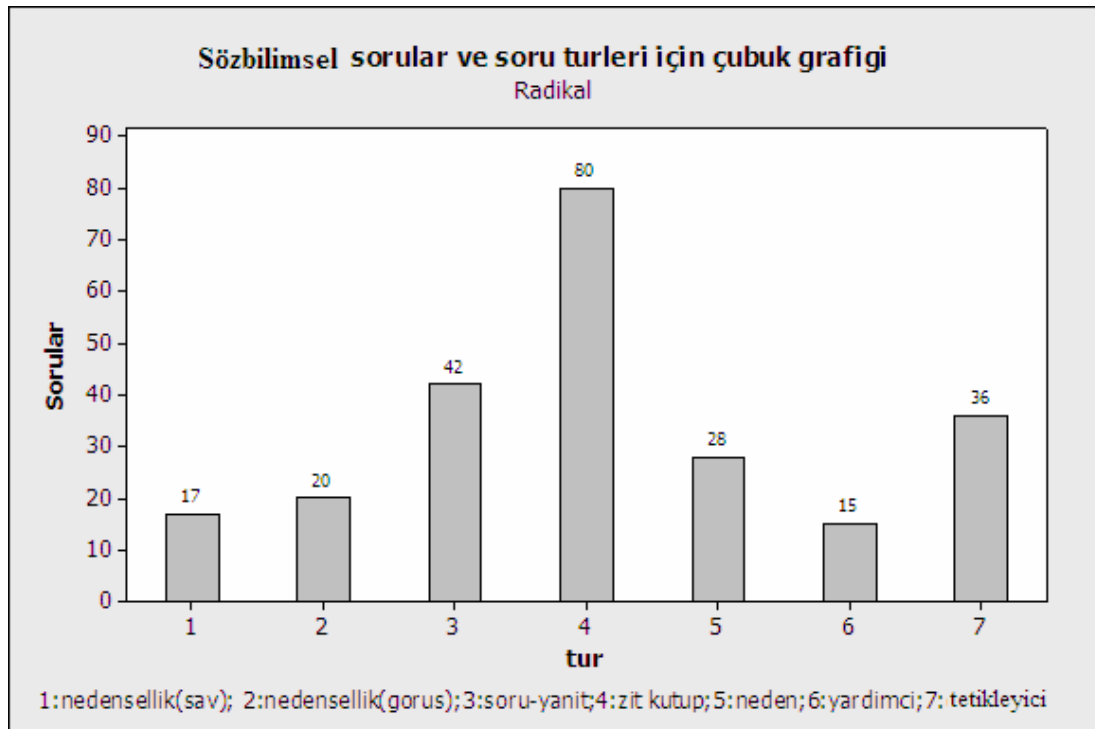

Tablo 2 temel alınarak 5 farklı gazete için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 4’de verilmektedir (Tablo 4 ve elde edilen bulgular Ek 31’de yer almaktadır.) Bu tanımlayıcı istatistik sonucunda yine Tablo 2 temel alınarak her bir gazeteye bağlı olarak 7 farklı soru türü için soru sayılarının dağılımına ait çubuk grafikleri Şekil 2, 3, 4, 5 ve 6 ‘da verilmiştir.

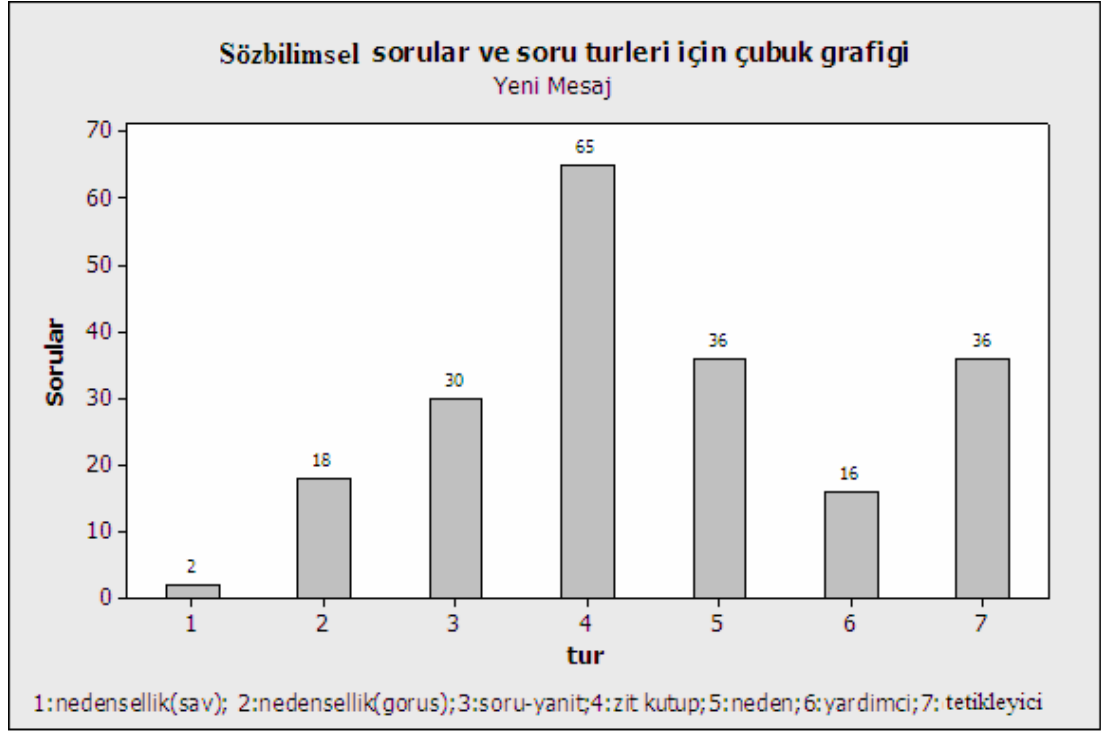
Şekil 2: Cumhuriyet Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Türlerine Göre Çubuk Grafiği

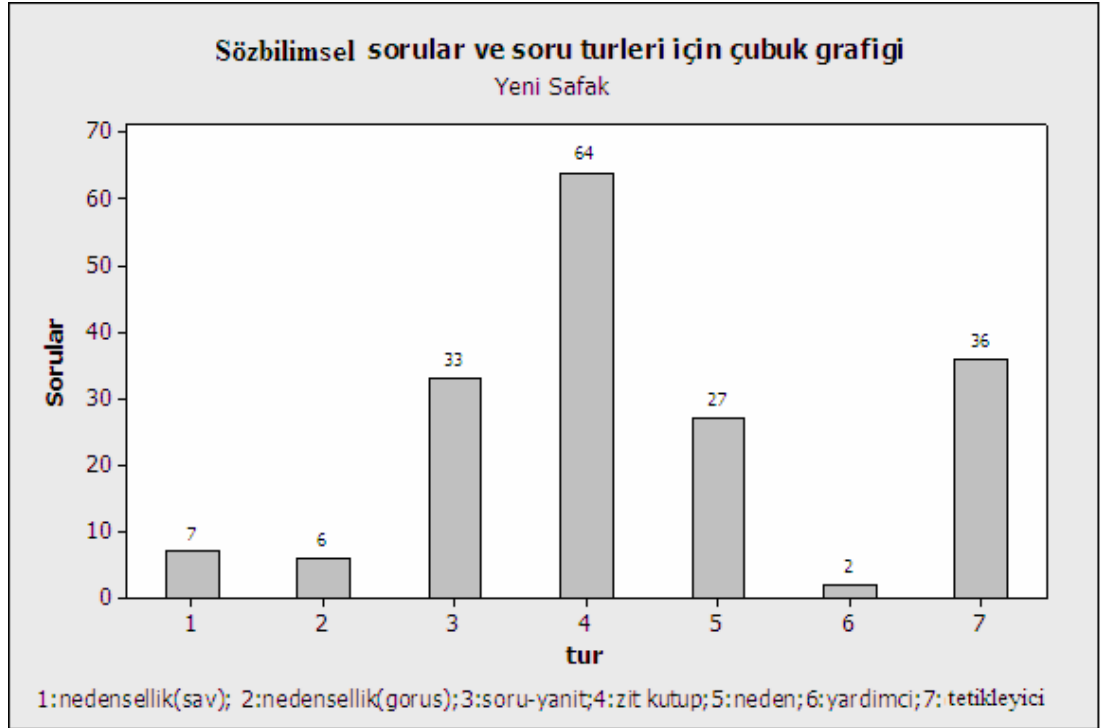
Şekil 3: Radikal Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Türlerine Göre Çubuk Grafiği

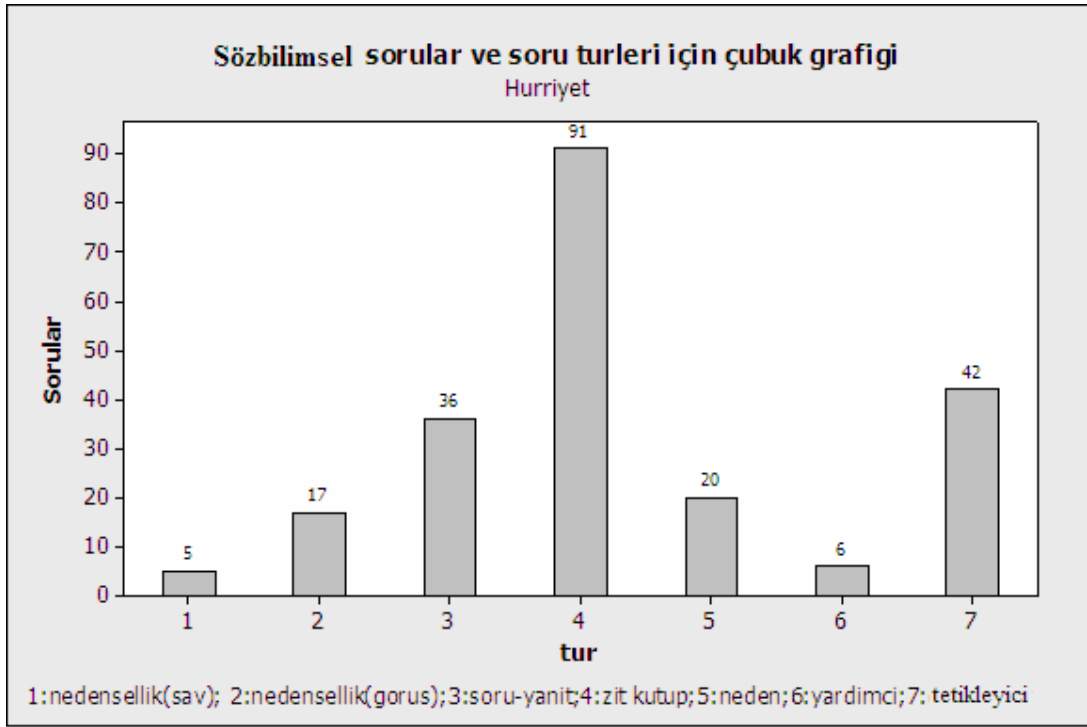
Şekil 4: Yeni Mesaj Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Şekil 5: Yeni Şafak Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Şekil 6: Hürriyet Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Bu şekillere göre, tüm gazetelerde, yazarların soru sorma şekillerinden zıt kutup soru şeklinin sayısı diğerlerine göre çok fazladır. Sayı olarak bakıldığında en az olanlar gazeteden gazeteye farklılık göstermektedir. Örneğin Cumhuriyet, Radikal ve Yeni Şafak gazeteleri için yardımcı türde soru sorma şeklinin sayısı az iken Yeni Mesaj ve Hürriyet gazetelerinde nedensellik(sav) soru sorma şeklinin sayısı az bulunmuştur.

Tablo 2 temel alınarak 7 farklı soru türü için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 5’de verilmektedir (Tablo 5 ve elde edilen bulgular Ek 31’de yer almaktadır.) Tablo 5’de verilen istatistiklere göre sözbilimsel soru türlerinden zıt kutup belirten sözbilimsel soru sayısı, 75 ortalama ile diğer soru türlerine göre büyük bulunmuştur. Tablo 5’den elde edilen istatistikler sonucunda diğer soru türlerinin ortalamaları ise şu şekildedir:

Nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular: 8.80

Nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular: 17.40

Soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorular: 37.80

“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular: 28

Yardımcı sözbilimsel sorular: 8.60

Tetikleyici sözbilimsel sorular: 35.20

Bir sonraki bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sözbilimsel soruların türleri incelenecek, yazarların gerçekleştirdikleri sözbilimsel hamleler tartışılacak ve yine Tablo 2 temel alınarak her bir sözbilimsel soru türüne bağlı olarak 5 gazete için sözbilimsel soru sayılarının dağılımına ait çubuk grafikleri Şekil 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13’de verilecektir:

4.1.1. SÖZBİLİMSEL SORULARIN TÜRLERİ

4.1.1.1. Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Sav İşlevli Sözbilimsel Sorular⁷

Ilie’ye göre (1994) sözbilimsel sorular ikna edici düzenekler olarak kullanıldığında *görüş* ve *sav* olarak işlev görmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, *görüş*, bir tartışmada belli bir konumu gerektiren bakış açısını ifade etmekte; *sav* ise, görüş ile ortaya çıkarılmış konumu korumak ve savunmak için yapılan her türlü çabayı ve aynı zamanda karşıdakini ikna etmek için öne sürülen her türlü delil, kanıt ve konuyu ifade etmektedir. Ilie’ye göre (1994) bu ayrım sözbilimsel soruların farklı türlerini çözümllemek için önemli rol oynamaktadır çünkü sözbilimsel soruların bazıları görüş ifade ederken bazıları sav ifade etmektedirler.

---

⁷ Veri tabanını oluşturan Cumhuriyet gazetesinde kullanılan nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel soruların tümü ek 1’de yer almaktadır. Bu sorular ek 1’de 2, 7,11, 12, 14, 17, 30, 32, 33, 34, 35, 37 ve 39 numaralı sorulardır.

Radikal gazetesinde kullanılan nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel soruların tümü ek 7’de yer almaktadır. Bu sorular ek 7’de, 2, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 19, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35 numaralı sorulardır.

Yeni mesaj gazetesinde sav işlevli sözbilimsel soruların tümü ek 13’de yer almaktadır. Bu sorular, 1 ve 6 numaralı sorulardır.

Yeni Şafak gazetesinde sav işlevli sözbilimsel soruların tümü ek 19’da yer almaktadır. Bu sorular, 1, 2, 3, 4, 6, 7 ve 8 numaralı sorulardır.

Hürriyet gazetesinde sav işlevli sözbilimsel soruların tümü ek 25’de yer almaktadır. Bu sorular, 7, 12, 15, 16, 22 numaralı sorulardır.

4.1.1.1.’de bu sorulardan bazıları örnek amacıyla kullanılacaktır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ikna söylemi çerçevesinde Türkçe köşe yazılarında bazı sözbilimsel soruların yazarlarca *sav* işlevli kullanıldığı gözlenmiştir. *Sav* işlevli kullanılan sözbilimsel soruların bazıları okuyucuların mantıksal ilişkileri gösteren *modus ponens*⁸, *modus tollens*⁹ ya da *ayrıştırıcı tasım*¹⁰ gibi *mantıksal tasımları*, zihinsel olarak kurgulayarak; bazıları ise aslında yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” gibi nedensellik ilişkisinin açıklandığı bazı belirtecilerle elde edilmektedir. Yani, okuyucu, metinde ifade edilen *savı* (ya da *görüşleri*¹¹) yazarın niyeti doğrultusunda zihninde mantıksal ilişkileri kurgulayarak elde etmekte; edim-yetişimsel yaklaşımın sunmuş olduğu *dışsallaştırma* düzlemi doğrultusunda yazarın sunduğu ifadeler arasındaki nedensellik bağlayıcılarını zihinsel olarak saptayabilmektedir. Bir başka ifade ile yazar, okuyucunun zihninde mantıksal ilişkiyi kurgulaması için metnini *sav* (ya da *görüş*) işlevli sözbilimsel sorular aracılığıyla düzenlemekte ve bu ilişkiyi okuyucunun zihninde tetiklemeyi hedeflemektedir. Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların bu kullanımı Ilie'nin (1994) öne sürdüğü yaklaşımıyla da örtüşür görünmektedir.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, *sav işlevli sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:¹²

Örnek 1: Cumhuriyet Gazetesi¹³

"Değerli yazarımız Orhan Birgit DSP'lidir; yine değerli yazarımız Yakup Kepenek CHP'lidir. Bu iki arkadaşımız Cumhuriyet'te buluşuyorlar da neden bir partide buluşamıyorlar?.." Eğer bu iki partinin programları arasında temel farklılıklar varsa, diyecek bir şey yok!.. Ama iki partinin programları temelde aynıysa, iş değişiyor...Neden değişiyor?..Çünkü laik öğretimi değiştirmek üzerine girişimleri ve zina konusundaki tutumundan sonra AKP'nin takıyyeciliği üstüne kuşku kalmadı... Merkez sağın bu konuda sesi soluğu çıkmıyor... Ama laik Cumhuriyet tehlikede! (12) Bu tehlikeyi görüp de birleşemeyenler, Atatürk 'ün dediği gibi "gaflet, dalalet, hatta ihanet içindedirler" demek

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.4.5.1

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.4.5.2

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.4.6. sf: 75

¹¹ Görüş işlevli sözbilimsel sorular bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

¹² Bu bölümde bazılarının örnek olarak verildiği *sav* işlevli sözbilimsel soruların tümü Ek 1, 7, 13, 19 ve 25'de yer almaktadır.

¹³ Ek 1'de yer alan 12 numaralı sözbilimsel soru.

haksızlık mıdır? CHP ile DSP'nin programları temelde bir ise bu ikilik neden?. (Cumhuriyet, Eylül 2004).

Örnek 1’de gösterilen sözbilimsel soru, yazar tarafından okuyucunun *modus ponens* mantıksal tasımını zihninde kurgulaması amaçlı sorulmuştur. Burada yazar “CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir” görüşünü okuyucuya iletmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus ponens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi de şu şekilde formüle edilebilir:

1. Eğer p ise, o zaman q
2. p
- Dolayısıyla, 3. q

- 1.Eğer (p) bir parti bu tehlikeyi görüp de birleşmiyorsa, (q)gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir.
- 2 (p)CHP ve DSP birleşmiyor.
- Dolayısıyla, 3. (q)CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir.

Burada formüle edilen nedensellik dizisi bize onikinci sözbilimsel sorunun sav işlevi taşıdığını göstermektedir. *Modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile elde edilen sonuç yazarın görüşünü göstermekte ve bu görüşü desteklemek içinde sav işlevli sözbilimsel soru sorulmaktadır. Burada yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği savlama “*CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir çünkü CHP ve DSP bu tehlikeyi görüp de birleşmiyor*” şeklinde oluşturulabilmektedir. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce görüş; sonrasındaki ise sav işlevi üstlenmektedir. Dolayısıyla 12. sözbilimsel soru “CHP ve DSP bu tehlikeyi görüp de birleşmiyor” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve sav işlevi görmektedir.

Örnek 2: Radikal Gazetesi¹⁴

Tamam, bütün Müslümanlar terörist değil, ama (Elraşid'in de belirttiği gibi) teröristlerin çoğunluğu Müslüman. Neden dersiniz? Can alıcı soru burada. Yanıtı hazır: "Müslümanlar eziliyor da ondan," diyorlar. Bu yanıt hiç de yeterli gözüküyor bana. Petrol içinde yüzen İran, Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya gibi ülkelerin 'ezildiğini' söylemenin pek bir mantığı yok. Açlıktan perişan olan ve Müslüman olmayan Afrikalılara bakın. Asıl ezilip perişan olanlar onlar. Hem de bir kısmı, Sudan'da olduğu gibi, Müslüman Araplar tarafından ezilip perişan ediliyorlar (2) "Ezildiği için terörist olma" kıstasıyla hareket edersek, dünyada en çok teröristin kara Afrika'dan çıkması gerekmez miydi? ?" (Radikal, Eylül: 2004)

Yazar, “ ülkeler ya da dinler, ezildiği için terörist değildir; dolayısıyla, Müslümanlar da ezildiği için terörist değildir” görüşünü bildirmekte ve sözbilimsel soruyu da bu görüşü desteklemek için sav amaçlı sormaktadır. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “ ülkeler ya da dinler, ezildiği için terörist değildir; dolayısıyla, Müslümanlar da ezildiği için terörist değildir” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Dolayısıyla yazarın okuyucunun zihninde yaratmak istediği süreç gerçekleşmektedir. Yani, “Müslümanların ezildikleri için terörist olmadıkları” görüşünü örtük bir şekilde iletmektedir. Sav işlevi taşıyan sözbilimsel soru ile de bu görüşü desteklemektedir. Yazarın kurmak istediği savlama, “*Müslümanlar ezildiği için terörist değildir; çünkü ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edersek, dünyada en çok teröristin kara Afrikadan çıkması gerekirdi*” şeklinde özetlenebilir. *Modus tollens* nedensellik dizisi sayesinde de ifade edilmemiş öncül, “en çok teröristin kara Afrikadan çıkmadığı”, ortaya çıkarılmaktadır. Burada yüzey metinde olmayan; yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlamada ortaya çıkan “çünkü”den sonra yer alan tümce sözbilimsel sorunun iletmek istediği bildirim tümcesidir ve yazar tarafından sav işlevli kullanılmaktadır.

---

¹⁴ Ek 7'de yer alan 2 numaralı sözbilimsel soru.

1. Eğer p ise, o zaman q
  2. q değil
- Dolayısıyla 3. p değil

1. Eğer (p) ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edersek, o zaman (q)dünyada en çok teröristin kara Afrikadan çıkması gerekirdi.
  2. Dünyada en çok terörist kara Afrikadan çıkmıyor (q değil).
- Dolayısıyla 3. ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edemeyiz (p değil).

Örnek 3: Yeni Mesaj Gazetesi ¹⁵

“Dalgalı kur politikasında da dövizin gerçek değerini belirleyen ne devlet, ne de yerli sermaye grupları. Türkiye’nin döviz konusunda kalbi olan Tahtakale’ de günlük işlem hacmi 200–250 milyon dolar civarında. HSBC ve City Bank ‘ın günlük işlem hacimleri ise 1–1,5 milyar dolara kadar çıkabiliyor **(1)Şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını kim belirliyor siz söyleyin?** Yabancı sermaye Türkiye’de istediği gibi oynayabiliyor.” (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Örnek 3’de gösterilen sözbilimsel sorudan elde edilen nedensellik ilişkisi okuyucunun zihninde mantıksal tasım kurgulanarak değil, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirtecisi ile sağlanmaktadır. Burada sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş “yabancı sermayenin Türkiye ile istediği gibi oynayabilmesi”dir. Bunu desteklemek için de bu görüşün öncesinde yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Söz konusu sözbilimsel soru da ‘şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını yabancı sermaye belirliyor’ bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı savlama ise şu şekilde yorumlanabilir: “*Yabancı sermaye Türkiye de istediği gibi oynayabiliyor, çünkü şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını yabancı sermaye belirliyor*”. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda okuyucunun zihninde kurgulanması öngörülen nedensellik dizisi ile oluşturulan savlamada ‘çünkü’ ile açıklanan bölüm görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir, bu da, 1 numaralı sözbilimsel sorudur.

---

¹⁵ Ek 13’de 1 numaralı sözbilimsel soru.

Örnek 4: Yeni Şafak Gazetesi¹⁶

Ama İslam adına kelle koparma seremonileri de, bunların dünya kamuoyuna takdimi de inancıma, onunla iç içe olan insanlığıma ters geliyor. Bazı okuyucularım soruyor: Ebu Gruyb'de yakınlarınız bulunsaydı ne yapardınız? Ebu Gureyb'in gardiyanlarıyla, işgalcilerle savaşırdım, ama (1) Fransız gazetecileri rehin alır mıydım? (2) Nepalli işçileri katleder miydim? (3) Türk şoförlerin kafasını keser miydim? (4) Bir okul dolusu öğrenciyi rehin alır mıydım? Hayır, bunları yapmazdım, yapamazdım! Kur'an'da defalarca "haddi aşmayın!" diye seslenir Yaratan. "Allah haddi aşanları sevmez!" Had... Sınır... Sınırı olandır Müslüman... Elini, dilini, kalbini, sınırlayandır (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Burada yazar, 1, 2, 3 ve 4 numaralı sözbilimsel soruları sav işlevli sormaktadır; yani söz konusu sözbilimsel sorular okuyucu tarafından “gazetecileri rehin almam, Nepalli işçileri katletmem, Türk şoförlerin kafasını kesmem, bir okul dolusu öğrenciyi rehin almam” bildirim tümceleri olarak algılanmakta ve sav işlevli sorulmaktadır. Ancak yazarın, okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile tetiklediği savlamada yazarın “bütün bu olayları yapanın Müslüman olmadığı” görüşünü iletme niyetinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve yazarın niyeti doğrultusunda okuyucunun zihninde kurgulaması öngörülen savlama ise şu şekildedir: “*Fransız gazetecileri rehin alan, Nepalli işçileri katleden, Türk şoförlerin kafasını kesen, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alan kişi Müslüman olamaz çünkü Müslümanlıkta bu tarz sınırını aşan olaylar yaşanmaz; ancak bu olaylar yaşanmıştır*”.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

1. Eğer (p) kişi Müslümansa, o zaman (q) sınırını bilir; yani, Fransız gazetecileri rehin almaz, Nepalli işçileri katletmez, Türk şoförlerin kafasını kesmez, bir okul dolusu öğrenciyi rehin almaz.

¹⁶ Ek 19'da 1, 2, 3 ve 4 numaralı sözbilimsel sorular.

2 (q) değil: Sınır aşılmıştır; yani, Fransız gazetecileri rehin alınmış, Nepalli işçileri katledilmiş, Türk şoförlerin kafasını kesilmiş, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alınmıştır.

3. Dolayısıyla; bunları yapan Müslüman olamaz.

Okuyucunun zihninde tetiklenen savlama sayesinde 1, 2, 3 ve 4 numaralı sözbilimsel soruların yazarın görüşünü desteklemek için sunduğu sav işlevli sorular olduğu söylenebilmektedir. Okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “*Fransız gazetecileri rehin alan, Nepalli işçileri katleden, Türk şoförlerin kafasını kesen, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alan kişi Müslüman olamaz*” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir.

Örnek 5: Hürriyet Gazetesi¹⁷

Koyun bunun üzerine ‘Yerel Yönetim Reformu’ ile zabıtaya verilecek polisiye yetkileri... Çünkü kendi tesettürlü-ahlaki (!) yaşamlarını elbette tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır (12) Kadının -din tüccarlarına kıyasla milyon kere daha yüce- iffetini polisiye tedbirlerle korumaya kalkan bir kafadan bunları beklemez de neyi beklersiniz? (Hürriyet, Eylül 2004).

Örnek 5’de gösterilen sözbilimsel sorudan elde edilen nedensellik ilişkisi okuyucunun zihninde mantıksal tasım kurgulayarak değil, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile sağlanmaktadır. Oniki numaralı sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş “Kendi tesettürlü-ahlaki yaşamlarını tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır” tümcesinde ifade edilmektedir. Bunu desteklemek için de bu görüşün sonrasında yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde savlayıcı olarak yorumlanmasını hedeflediği savlayıcı bağlam ise “*Kendi tesettürlü-ahlaki yaşamlarını tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır çünkü kadının iffetini polisiye tedbirlerle korumaya kalkıyorlar.*” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde kodlandığı varsayılan “çünkü” belirticisinden önce yer alan bölüm görüş; “çünkü” ile nedenselliği açıklanan bölüm

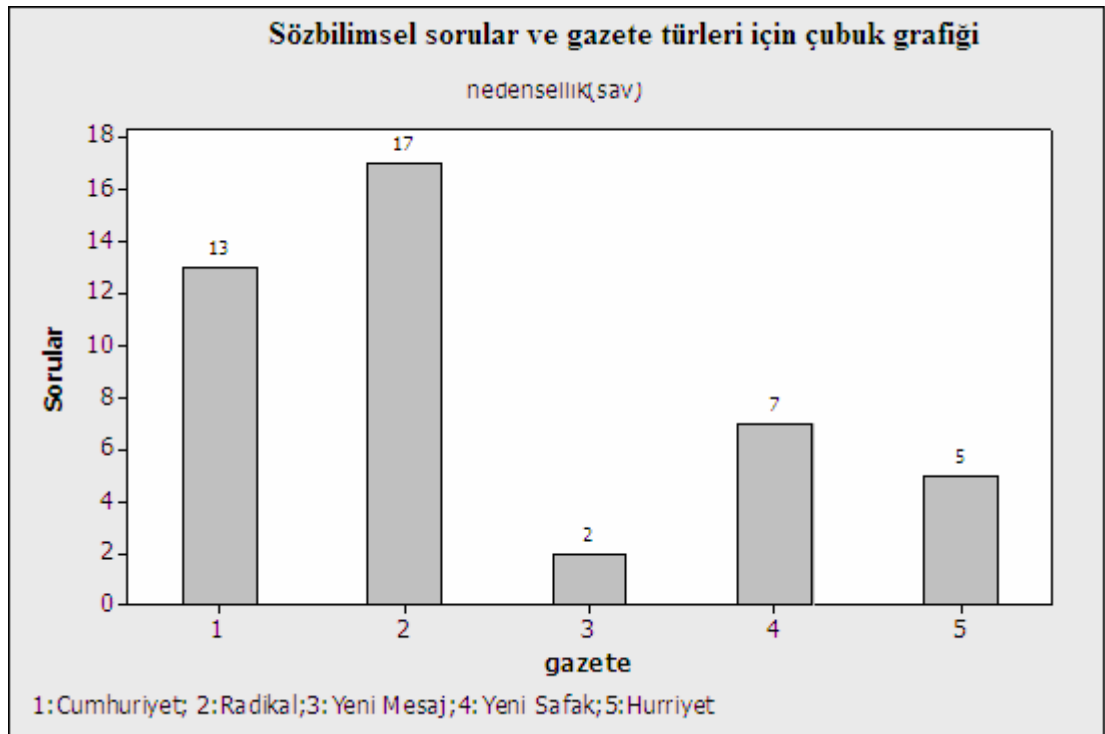
¹⁷ Ek 25’de 12 numaralı sözbilimsel soru.

ise görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir bu da sözbilimsel soru ile verilmektedir.

Yukarıda örneklerinin verildiği sözbilimsel sorular Türkçe köşe yazılarında kullanılan *sav işlevli sözbilimsel sorulardır*. Burada yazarların, *sav işlevli sözbilimsel soruları* kullanmaları, okuyucuya iletmek istedikleri görüşlerinin doğruluğunu kanıtlama çabası içinde olduğunu göstermektedir. Böylece okuyucunun zihninde tetiklemeye çalıştıkları görüşlerini, *sav işlevli sözbilimsel sorular* sayesinde desteklemektedirler.

Şekil 7’de nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Bu şekle göre veri tabanını oluşturan sav işlevli sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 13, Radikal gazetesinde 17, Yeni Mesaj gazetesinde 2, Yeni Şafak gazetesinde 7 ve Hürriyet gazetesinde 5 adet olduğu gözlenmektedir.

Şekil 7: Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Sav İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Bir sonraki bölümde nedenselliğin metin içinde verildiği *görüş işlevli sözbilimsel sorular* tartışılacaktır:

4.1.1.2 Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Görüş İşlevli Sözbilimsel Sorular¹⁸

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ikna söylemi çerçevesinde Türkçe köşe yazılarında bazı sözbilimsel soruların yazarlarca *görüş işlevli* kullanıldığı gözlenmiştir. *Sav* işlevli sözbilimsel sorular gibi *görüş işlevli* kullanılan sözbilimsel soruların da bazıları okuyucuların mantıksal ilişkileri gösteren *tasımları* zihinsel olarak kurgulayarak; bazıları da, aslında yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” gibi nedensellik ilişkisinin açıklandığı bazı belirtecilerle elde edilmektedir. Yani, okuyucu, metinde ifade edilen *görüşleri* yazarın niyeti doğrultusunda zihninde mantıksal ilişkileri kurgulayarak elde etmektedir. Bir başka ifade ile yazar, okuyucunun zihninde mantıksal ilişkiyi kurgulaması için metnini *görüş işlevli sözbilimsel sorular* aracılığıyla düzenlemekte ve bu ilişkiyi okuyucunun zihninde tetiklemeyi hedeflemektedir. Böylece yazar, görüşünü okuyucuya iletmekte ancak bu süreçte nedensellik ilişkilerini okuyucunun kurgulayabilmesi için metnini düzenlemektedir. Bu nedensellik ilişkisi çerçevesinde de görüşünün doğruluğu ile ilgili okuyucunun şüphelerinden arınmasını ve görüşünün kabul edilebilir olmasını sağladığını söylemek mümkündür. Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların bu kullanımı Ilie'nin (1994) öne sürdüğü yaklaşımıyla da örtüşür görünmektedir.

---

¹⁸ Veri tabanını oluşturan Cumhuriyet gazetesinde kullanılan nedenselliğin metin içinde verildiği *görüş işlevli sözbilimsel soruların* tümü ek 1'de yer almaktadır. Bu sorular ek 1'de : 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 36 ve 38 numaralı sorulardır.

Radikal gazetesinde kullanılan nedenselliğin metin içinde verildiği *görüş işlevli sözbilimsel soruların* tümü ek 7'de yer almaktadır. Bu sorular ek 7'de, : 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 34, 36, 37 numaralı sorulardır.

Yeni mesaj gazetesinde *görüş işlevli sözbilimsel soruların* tümü ek 13'de yer almaktadır. Bu sorular, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 112, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 numaralı sorulardır.

Yeni Şafak gazetesinde *görüş işlevli sözbilimsel soruların* tümü ek 19'da yer almaktadır. Bu sorular, 5, 9, 10, 11, 12, 13 numaralı sorulardır.

Hürriyet gazetesinde *görüş işlevli sözbilimsel soruların* tümü ek 25'de yer almaktadır. Bu sorular, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 19, 20, ve 21 numaralı sorulardır.

Bölüm 4.1.1.2.'de bu sorulardan bazıları örnek amacıyla kullanılacaktır.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, *görüş* işlevli sözbilimsel soruların yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim: ¹⁹

Örnek 6: Cumhuriyet Gazetesi²⁰

Oysa, Avrupalı gibi davranmak, Avrupalı olmak?.. Sokakta, lokantada, işyerindeki - tartışmaları değil- sadece yüksek sesli konuşmalardan rahatsız olmak, adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinlemek, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmelerini, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmaları, çatal bıçak gürültüleriyle yaşamak gibi (29) küçük ve basit örnekler diye omuz silkeceğimiz ama mide bulandıran öğeler ulus olarak henüz Avrupalı gibi yaşamadığımızı -bir ölçüde- kanıtlamıyor mu? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve bu da, 29. sözbilimsel sorunun görüş işlevli oluşunu kanıtlamaktadır:

1. Eğer p ise, o zaman q
2. p
- Dolayısıyla, 3. q

1. Eğer (p) adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinliyorsak, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmeleriyle, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmalarla, çatal bıçak gürültüleriyle yaşıyorsak, o zaman (q) biz (ulus olarak) Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz.

2 (p) Biz adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinliyoruz, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmeleriyle, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmalarla, çatal bıçak gürültüleriyle yaşıyoruz.

Dolayısıyla 3 (q) biz Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz.

---

¹⁹ Bu bölümde bazılarının örnek olarak verildiği görüş işlevli sözbilimsel soruların tümü Ek 1, 7, 13, 19 ve 25’de yer almaktadır.

²⁰ Ek 1’de yer alan 29 numaralı sözbilimsel soru.

Yukarıdaki gibi formüle edilen nedensellik dizisinde elde edilen sonuç, “Biz Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz”, 29. sözbilimsel sorunun görüş işlevli olduğunu göstermektedir. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde buradaki nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır.

Örnek 7: Radikal Gazetesi²¹

(1) “Evli bir erkek karısını aldatır ya da evli bir kadın kocasını. Sizce bu, hapse atılmayı gerektiren bir 'suç' mudur?” ... Devletin ne yatak odalarımızda bir işi var ne de bizim mutluluğumuzu belirlemeye hakkı. Bırakın özel olan özel kalsın (Radikal, Eylül 2004).

Örnek 7’de gösterilen sözbilimsel sorudan elde edilen nedensellik ilişkisi okuyucunun zihninde mantıksal tasım kurgulanarak değil, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile sağlanmaktadır. 7 numaralı örnekte gösterilen (1) numaralı sözbilimsel soruda yazar evli bir erkeğin karısını aldatmasının ya da evli bir kadının kocasını aldatmasının hapse atılmayı gerektiren bir suç olmadığı görüşünü okuyucuya aktarmaktadır. Burada sözbilimsel soru “zina hapse atılmayı gerektiren bir suç değildir” şeklinde algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. Bu görüşü desteklemek için yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “Zina hapse atılmayı gerektiren bir suç değildir, çünkü zina özel hayatla ilgilidir ve devletin yatak odasıyla işi olmamalıdır”. Yani, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce 1 numaralı sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimdir ve görüş işlevli bir sorudur. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır. Bu şekilde okuyucunun zihninde 1. sözbilimsel soru sayesinde yazarın hedeflediği savlayıcı bağlamı oluşturduğu ve yazarın görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülendiği öngörülmektedir.

---

²¹ Ek 7’de yer alan 1 numaralı sözbilimsel soru

Örnek 8: Yeni Mesaj Gazetesi²²

“Dini açıdan mümkün değil, çünkü İslam dini, dini ya da milliyeti ne olursa olsun rehinelere öldürmeyi ve onlara işkence yapmayı yasaklamıştır (3) Karıncaı bile incitmekten imtina eden bir anlayış nasıl olur da insanları suçsuz yere öldürür? Bu hiç mümkün değil.” (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru görüş işlevi görmektedir ve okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin kurgulanması sayesinde “rehineleri öldürenler Müslüman olamaz” bildirim tümcesi olarak yorumlanabilmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “rehineleri öldürenler Müslüman olamaz” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Savlayıcı olarak yorumlandığında ise yazarın okuyucunun zihninde kurgulanmasını hedeflediği nedensellik “*rehineleri öldürenler Müslümanlar olamaz çünkü İslam dini rehinelere suçsuz yere öldürmeyecek bir anlayışa sahip*” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla buradaki sözbilimsel soru görüş, sorudan önceki ifadeler ise sav işlevi taşımaktadırlar.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

1.Eğer (p) bir anlayış karıncaı bile incitmekten imtina ediyorsa, o zaman (q) insanları suçsuz yere öldürmez (İslam dini rehinelere suçsuz yere öldürmeyecek bir anlayışa sahip)

2.(q değil) Rehinelere suçsuz yere öldürülmüş.

Dolayısıyla 3.(p değil) bunu yapan (rehineleri öldüren) İslam olamaz.

---

²² Ek 13’de yer alan 3 numaralı sözbilimsel soru

Örnek 9: Yeni Şafak Gazetesi²³

YÖK, Kardiyoloji Bölümü'nde yargı kararlarını uygulamayan rektörü "görevden alınması" istemiyle Cumhurbaşkanı Sezer'e havale etti. YÖK üyelerinin laikliği, hele Atatürkçülüğü tartışılmayacağına göre... Cumhurbaşkanı onaylarsa, Alemdaroğlu görevden alınacak (13) İyi de, bu neyi değiştirecek ki? Asıl, Çelikel ve Tanör'ün işaret ettiği "sakınca"yı, yani böyle bir YÖK'ü meşrulaştıran yasaları ortadan kaldırmak lazım (Yeni Şafak, Eylül 2004).

Örnek 9'da gösterilen 13 numaralı özbilimsel sorudan elde edilen nedensellik ilişkisi okuyucunun zihninde mantıksal tasım kurgulanarak değil, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde tetiklediği savlamada ortaya çıkan "çünkü" belirticisi ile sağlanmaktadır. 13 numaralı sözbilimsel soruda yazar, 'Alemdaroğlu'nun görevden alınması hiçbir şeyi değiştirmeyecek' görüşünü iletmektedir. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde "*Alemdaroğlu'nun görevden alınması hiçbir şeyi değiştirmeyecek çünkü yapılması gereken asıl şey YÖK'ü meşrulaştıran yasaları ortadan kaldırmak*" savlamasını oluşturmasını sağlamaktır. Böylece örtük olarak iletmek istediği iletiyi okuyucuya aktarmakta ve okuyucunun zihninde bu şekilde bir nedensellik ilişkisi oluşturmayı sağlayarak okuyucunun şüphelerini yok etmeye ve okuyucuyu bu yönde ikna etmeye çalışmaktadır. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlamada "çünkü"den önce yer alan tümce 13. sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimdir ve 13. sorunun yazarın görüş işlevli kullandığı bir soru olduğunu göstermektedir.

Örnek 10: Hürriyet Gazetesi²⁴

Kadını bir köle gibi görüp, onu mirasta, tanıklıkta, sosyal yaşamda adam yerine koymayan... Başını örtüp, yaz günü palto giydiren zihniyet, namus ve haysiyeti beklemek için ise polis gerektiğini düşünse de...(4) Şimdi samimilerse; AB'ye girmemeleri gerekmez mi? Namus uğruna.. (Hürriyet, Eylül 2004).

²³ Ek 19'da yer alan 13 numaralı sözbilimsel soru.

²⁴ Ek 25'de yer alan 4 numaralı sözbilimsel soru.

Burada sözbilimsel soru görüş işlevi görmektedir ve okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin kurgulanması sayesinde “AB’ye girmemeleri gerekir, yani söylediklerinde samimi değiller” bildirim tümcesi olarak yorumlanabilmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “söylediklerinde samimi değiller” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Savlayıcı olarak yorumlandığında ise yazarın okuyucunun zihninde kurgulanmasını hedeflediği nedensellik “*Şimdi samimilerse AB’ye girmemeleri gerekir çünkü bu zihniyet kadını köle gibi görmüş, onu mirasta, tanıklıkta, sosyal yaşamda adam yerine koymamış, başını örtüp, yaz günü palto giydirmiş, namus ve haysiyeti beklemek için ise polis gerektiğini düşünmüştür.*” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla buradaki sözbilimsel soru görüş, sorudan önceki ifadeler ise sav işlevi taşımaktadırlar.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

1.Eğer (p)AB’ye girmek istiyorsan, o zaman (q)kadına insan gibi davranmalısın.

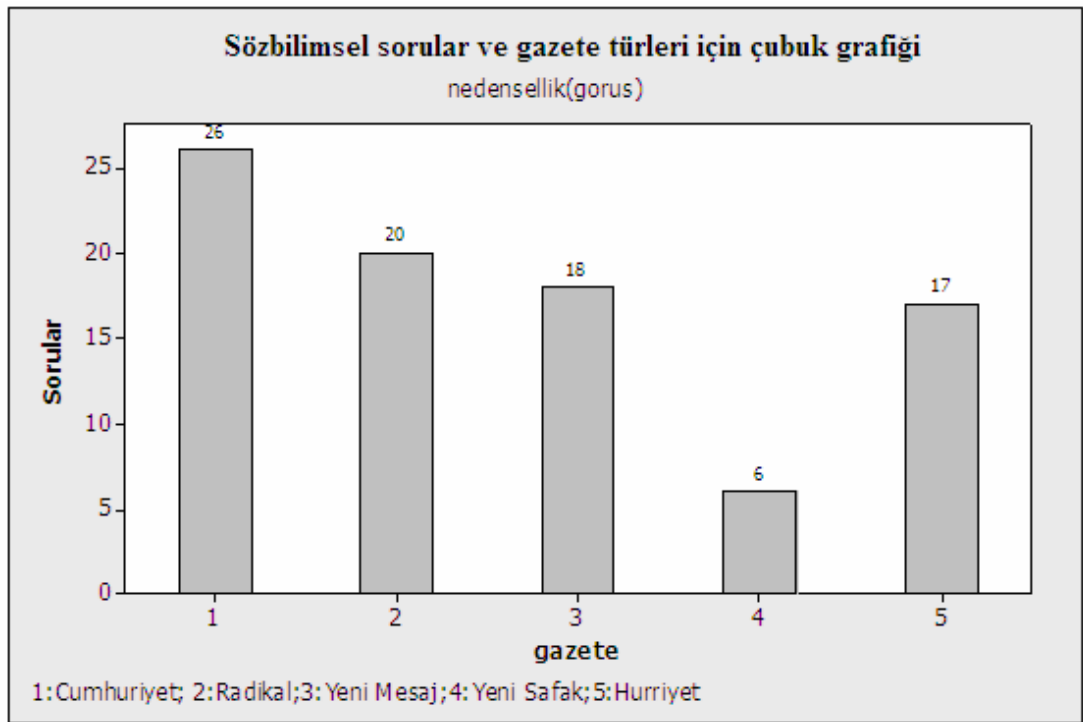
2.(q değil) Kadına insan gibi davranılmıyor.

Dolayısıyla 3 (p değil) AB’ye girmemeleri gerekir. Yani samimi değiller.

Yukarıda örneklerinin verildiği sözbilimsel sorular, Türkçe köşe yazılarında kullanılan *görüş* işlevli sözbilimsel sorulardır. Burada yazarlar, görüşlerini okuyucuya *görüş işlevli sözbilimsel soruları* yönelterek iletmektedir. Bu süreçte yazarlar, okuyucuların zihinlerinde nedensellik ilişkilerini tetiklemekte ve okuyucuların söz konusu görüşü bu nedensellik dizisi içinde alımlamalarını hedeflemektedirler. Böylece okuyucuların yazarın görüşünü kabul edilebilir olarak algılayacağı düşünülmektedir.

Şekil 8’de nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Bu şekle göre veri tabanını oluşturan görüş işlevli sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 26, Radikal gazetesinde 20, Yeni Mesaj gazetesinde 18, Yeni Şafak gazetesinde 6 ve Hürriyet gazetesinde 17 adet olduğu gözlenmektedir.

Şekil 8: Nedenselliğin Metin İçinde Verildiği Görüş İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan *zıt kutup belirten sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

4.1.1.3. Zıt kutup Belirten Sözbilimsel Sorular

Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular, dilbilgisel olarak beklenen yanıtların zıttını gerektiren sorulardır. Bir başka ifadeyle olumsuz soruların okuyucuların zihninde olumlu yanıtlarıyla, olumlu soruların ise olumsuz yanıtlarıyla belirdiği varsayılmaktadır. Koshik’ e göre (2002, 2005) bu tür sorular bilgi seçmek yerine sav

ileri süren sözbilimsel sorulardır ve zıt kutuplu sav ileri süren bu tür sorular soru soranın bilgisel tutumunu yansıtmaktadır. Soru zaten bilgi kaynaklarında var olan olay ya da kavramlarla ilgilidir. Ayrıca, bu sorular konuşucunun beklediği yanıtı alabilmek için soruyu önceden hazırladığı izlenimini veren sorulardır (Koshik; 2005: 10, Koshik; 2002: 1853-1854). Bu çalışmanın bulgularından elde edilen değerlendirmeye göre Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların bu kullanımının Koshik'in (2005) öne sürdüğü yaklaşımıyla örtüştüğü söylenebilir.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan örnekler vererek *zıt kutup belirten sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

Örnek 11: Cumhuriyet Gazetesi²⁵

İktidar sözcüleri AB'den gelen son dayatmaları (sanki zinayı gündeme kendileri getirmemiş gibi) çok değişik biçimde algılayıp yorumluyorlar. Örneğin Türkiye üzerinde oyun oynandığını söyleyen sözcü Çiçek, Bakanlar Kurulu'nda TCY ile ilgili bir karar olup olmadığı sorularına uzun yanıtlar verirken, dikkatleri çekmeyen bir vurgulama yaptı: "*Bir süreden beri Türkiye'nin önüne gelen konular, dışarıdan talep yerine içeriden talebin AB üzerinden Türkiye'nin önüne getirildiği*" gibi kanıtlanması zorunlu bir sav öne sürdü (5) "*Kendi ülkesi üzerinde, bir başkası taraftan baskı yaptırma gayreti içinde*" bulunan veya bulunanları, varsa kurumları; üstelik görevi Adalet Bakanlığı olan Çiçek 'in kanıtlayarak açıklaması **gerekmiyor mu**? (Cumhuriyet, Eylül 2004).

Örnek 11de gösterilen 5 nolu sözbilimsel sorunun okuyucu zihninde uyandırdığı varsayılan ileti "*Kendi ülkesi üzerinde, bir başkası taraftan baskı yaptırma gayreti içinde*" bulunan veya bulunanları, varsa kurumları; üstelik görevi Adalet Bakanlığı olan Çiçek 'in kanıtlayarak açıklaması **gerekliyor**" şeklindedir. Yani, dilbilgisel olarak olumsuz sorunun, ("gerekmiyor mu"), okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu bir biçime ("gerekliyor") dönüştüğü öngörülmektedir.

²⁵ Cumhuriyet gazetesinde kullanılan zıt kutuplu sözbilimsel soruların tümü ek 2'de yer almaktadır. Örnek 11, ek 2'de yer alan 5 nolu sorudur.

Örnek 12: Radikal Gazetesi²⁶

(7) İyi de, Amerika'nın, Rusya'nın, İsrail'in yaptıkları **doğru mudur?** (8) İnsanlar bu yapılanları görmezlikten gelip **sineye mi çeksinler?** Yalnız Amerika, Rusya ve İsrail değil, dünyadaki pek çok ülke, pek çok dönemlerde insanlığa sığmayan şeyler yapmıştır, hâlâ da yapmaktadır. Bunlara elbette tepki göstermek gerekir. Önemli olan, gösterdiğimiz tepkinin biçimidir. Günahsız bebeleri kalkan yapıp, rehine tutup, sonra kurşunlayarak Rusya'nın yaptıklarını engellesek bile, bu yanlış bir şeydir, mazur görülecek, 'ama'lanacak bir yanı yoktur (Radikal, Eylül 2004)

Buradaki sözbilimsel sorunun (7 ve 8 nolu) okuyucunun zihninde; “*Amerika'nın, Rusya'nın, İsrail'in yaptıkları **doğru değil**” ve “*insanlar bu yapılanları görüp **sineye çekemezler**” şeklinde kodlandığı öngörülmektedir. Yani, bu sorular dilbilgisel olarak sorunun zıttını gerektiren sorulardır.**

Örnek 13: Yeni Mesaj Gazetesi²⁷

Yerine göre Şiiler ile, yerine göre Kürtler ile ve özelde Türkmenler ile yakından ilgilenmesi kaçınılmaz olan Türkiye, ABD'nin emperyal açılımları karşısında pek bir varlık gösteremedi. Bu bilinen bir gerçek (5) ABD'ye sırtını dayayan Talabani ve Barzani Ankara'ya zaman zaman **kafa tutmadı mı?** (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Örnek 13'de gösterilen 5no'lu sözbilimsel sorunun da “*ABD'ye sırtını dayayan Talabani ve Barzani Ankara'ya zaman zaman **kafa tuttu**” bildirim tümcesi olarak algılandığı öngörülmektedir. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda söz konusu tümcenin, dilbilgisel olarak olumsuz verilen sözbilimsel sorunun zıttının kodlanmasıyla okuyucunun zihninde belirlemekte olduğu varsayılmaktadır.*

²⁶ Radikal gazetesinde kullanılan zıt kutuplu sözbilimsel soruların tümü ek 8'de yer almaktadır. Örnek 12, ek 8'de yer alana 7 nolu sorudur.

²⁷ Yeni Mesaj gazetesinde kullanılan zıt kutuplu sözbilimsel soruların tümü ek 14'de yer almaktadır. Örnek 13, ek 14'de yer alan 5 nolu sorudur.

Örnek 14: Yeni Şafak Gazetesi²⁸

(6) Şimdi 'zina' konusunda, sırf geri adım atmamak için, AB şansını zora sokma pahasına, ısrar ettiğinde, başörtüsü yasağı ve meslek liselerine uygulanan adaletsizlik yüzünden mağdur olanlara, "Bizim haklı konularımız için neden böyle ısrarcı davranılmadı" deme hakkı **doğmaz mı**? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Örnek 14'de gösterilen 6 no'lu sözbilimsel sorunun okuyucu zihninde uyandırdığı varsayılan ileti "*Şimdi 'zina' konusunda, sırf geri adım atmamak için, AB şansını zora sokma pahasına, ısrar ettiğinde, başörtüsü yasağı ve meslek liselerine uygulanan adaletsizlik yüzünden mağdur olanlara, "Bizim haklı konularımız için neden böyle ısrarcı davranılmadı" deme hakkı **doğar***" şeklindedir. Yani, dilbilgisel olarak olumsuz bir soru olan "**doğmaz mı**"nın, okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu bir biçime, "**doğar**"a dönüştüğü varsayılmaktadır.

Örnek 15: Hürriyet Gazetesi²⁹

(5) Bu yasa çıkarsa, iki evli kimi partililer, kimi milletvekilleri, kimi belediye başkanları, kimi iktidar yandaşı bürokratların içeri atılması **gerekmez mi**? (Hürriyet, Eylül 2004)

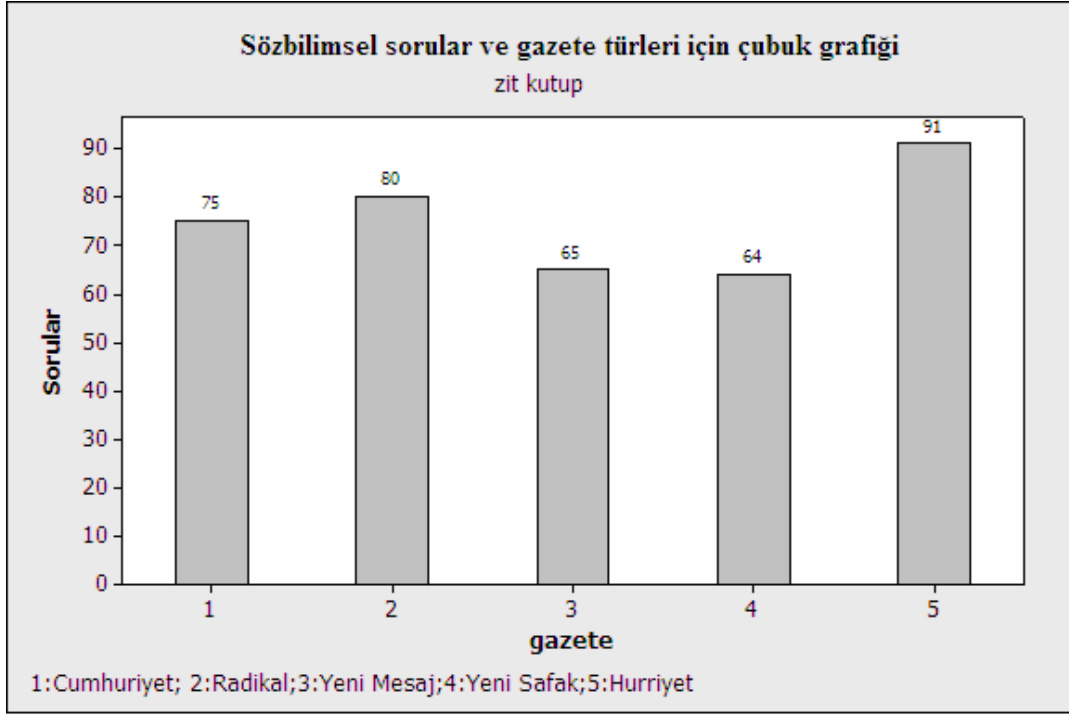
Örnek 15'de gösterilen 5 no'lu sözbilimsel sorunun okuyucu zihninde uyandırdığı varsayılan ileti "*Bu yasa çıkarsa, iki evli kimi partililer, kimi milletvekilleri, kimi belediye başkanları, kimi iktidar yandaşı bürokratların içeri atılması **gerekir***" şeklindedir. Yani, dilbilgisel olarak olumsuz bir soru olan "**gerekmez mi**" ifadesinin, okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu bir biçime, "**gerekir**" ifadesine dönüştüğü varsayılmaktadır.

Şekil 9'da *zıt kutup belirten sözbilimsel sorular* ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Buna göre, veri tabanını oluşturan zıt kutuplu sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 75, Radikal gazetesinde 80, Yeni Mesaj gazetesinde 65, Yeni Şafak gazetesinde 64 ve Hürriyet gazetesinde 91 adet olduğu gözlenmektedir.

²⁸ Yeni Şafak gazetesinde kullanılan zıt kutuplu sözbilimsel soruların tümü ek 20'de yer almaktadır. Örnek 14, ek 20'de yer alan 6 nolu sorudur.

²⁹ Hürriyet gazetesinde kullanılan zıt kutuplu sözbilimsel soruların tümü ek 26'da yer almaktadır. Örnek 15, ek 26'da yer alan 5 nolu sorudur.

Şekil 9: Zıt Kutup Belirten Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.1.4. “Neden” Soru Sözcüğü İle Belirtilen Sözbilimsel Sorular

Bu bölümde yazarlar veri tabanını oluşturan köşe yazılarında “neden”, “nasıl olur da” gibi soru sözcüklerini yüzey metinde kullanarak okuyucuya sözbilimsel sorular iletmektedirler. Bu durum, yani, “neden” soru sözcüğü ile okuyucuya iletilen bu sorular, yazarın iletmeye çalıştığı belirli bir durum ile ilgili hesap sorma söylemini ifade etmektedir. Ayrıca bu sorular, yazarın hesap sorduğu kişi ya da grupların davranışlarındaki tutarsızlıkları sergilemesi amaçlı sorulan sorulardır. Bir başka ifade ile yazar bu şekilde iletmek istediği konu ile ilgili bir suçlama yöneltmekte; şikâyette bulunmakta ve var olan tutarsız davranışları sergilemektedir. Okuyucunun da yazarın “neden” soru sözcüğü ile ilettiği soruyu bir şikâyet olarak alımlayacağı ve bu şekilde yazarın suçlama olarak yönelttiği konuyu onaylayacağı ya da onaylamayacağı öngörülmektedir. Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların bu kullanımı Koshik’in (2005) öne sürdüğü yaklaşımıyla da örtüşür görünmektedir.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan örnekler vererek “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

Örnek 16: Cumhuriyet Gazetesi³⁰

Bu köşede geçen gün sordum: (10) Emine Erdoğan Hanım, Kuran'daki tesettürü benimsiyor da evlilik hukukunu neden hiçe sayıyor? (11) Kadın haklarında şeriatı neden dışlıyor? AKP yöneticileri ve eşleri tam bir fikir keşmekeşi içinde yaşıyorlar... Türkiye Kemalist devrimle tüm hukuk yapısını çağdaşlık yolunda değiştirmeseydi, bugün AB yoluna girebilir miydik?. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Örnek 16’da gösterilen 10 ve 11 no’lu sorular yazarın, Emine Erdoğan’ın durumuyla ilgili ortaya koyduğu bir suçlamayı göstermektedir. Burada, yazar, “Emine Erdoğan’ın Kurandaki tesettürü benimsediği gibi evlilik hukukunu da benimsemesi gerektiğini”, ancak “evlilik hukukunu hiçe saydığını” ve bu açıdan Emine Erdoğan’ın davranışında bir tutarsızlık olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Bu tutarsızlığı da, yazarın, “neden” soru sözcüğü ile okuyucuya ilettiği düşünülmektedir.

Örnek 17: Radikal Gazetesi³¹

(20) Madem ABD yönetimi de artık Kerkük'e yönelik Kürt girişimlerinin Irak'taki istikrarsızlığa yeni bir tür çatışma biçimi ve kaynağı ekleyeceğine inanıyor, o zaman neden bu durumun önüne geçemiyor? Amerikalı kaynağım şöyle diyor: "Sürekli uyarıyoruz. Belki yeterince ciddiye almıyor ama, uyarıyoruz. Yalnız biz değil, bildiğim kadarıyla İngilizler de uyarıyor. Geçenlerde bölgeye giden İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw da uyardı. Bunu daha sonra Ankara'ya geldiğinde Türk Dışişleri'ne de söyledi." (Radikal, Ekim 2004).

---

³⁰ Cumhuriyet gazetesinde kullanılan “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların tümü ek 3’de yer almaktadır.

³¹ Radikal gazetesinde kullanılan “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların tümü ek 9’da yer almaktadır.

Örnek 17’de gösterilen 20 no’lu sözbilimsel soru, yazarın iletmeye çalıştığı konu ile ilgili şikayetini göstermektedir. Burada yazar, “ADD yönetiminin Kerkük'e yönelik Kürt girişimlerinin Irak'taki istikrarsızlığa yeni bir tür çatışma biçimi ve kaynağı ekleyeceğine inandığına göre, ABD yönetiminin bu durumun önüne geçmesi gerektiğinin beklendiğini”, ancak bunu yapmadığı için bu davranıştaki tutarsızlığı okuyucuya iletmekte ve bu yöndeki suçlamasını dile getirmektedir.

Örnek 18: Yeni Mesaj Gazetesi³²

Bu temel gerçekten yola çıkıldığında, Başbakanımızın “ABD bizim doğal müttefikimizdir”, “Eğer AB bizi almazsa, Kopenhag kriterlerine ‘Ankara Kriterleri’ der, yolumuza devam ederiz” şeklindeki açıklamalar anlamını tamamen yitirmektedir. Çünkü hiçbir zaman ülkeler “doğal” müttefik olmaz, müttefik ise de bu tek taraflı fayda şeklinde olmaz (16) Diğer taraftan bizi kendi coğrafyasında görmek istemeyenlerin bizi sömürmek için davattığı siyasi ve ekonomik kriterleri niçin bu kadar uygulamakta ısrar ediyoruz veya edeceğimizi ifade ediyoruz? ABD ve AB bizim milli çıkarlarımıza uygun hareket ediyorsa, bizden istedikleri bu çıkarlarımıza uygun ve ulusal güvenliğimizi tehdit etmiyorsa, onlarla kurduğumuz askeri, ekonomik ve siyasi birliktelikler bizi bir adım daha ileriye taşıyorsa o zaman yolumuza devam edebiliriz (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Örnek 18’ge gösterilen 16 no’lu sözbilimsel soru, yazarın “AB’ye girmek için hükümetin ısrar etmesi” ile ilgili şikâyetini ifade etmektedir. Yazar bu şikâyetini de “neden” soru söcüğü ile ilettiği sözbilimsel soru ile gerçekleştirmektedir.

Örnek 19: Yeni Şafak Gazetesi³³

(12) CHP niçin halkla, fakir fukarayla değil de, devletle ve özellikle statükoyla bütünleşti?
(13) Nasıl oldu da, insan hakları ve demokrasi duyarlığı konularındaki önceliği "dinci" addedilen partiye kattı? (14) Neden kendi özü olan "emek"ten uzaklaşıp "devlet solculuğu", "seçincilik" ve "bürokratik solculuk" gibi çıkışı olmayan yollara saplandı? (15) Ve niçin iktidara gelememektedir? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

³² Yeni Mesaj gazetesinde kullanılan “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların tümü ek15’de yer almaktadır.

³³ Yeni Şafak gazetesinde kullanılan “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların tümü ek 21’de yer almaktadır.

Örnek 19’da gösterilen 12, 13,14 ve 15 no’lu sözbilimsel soruların tümü “neden” soru sözcüğü ile belirtilmektedir. Yazar, burada, CHP’ye hesap sormakta ve CHP’nin davranışlarındaki tutarsızlıkları sergilemeye çalışmaktadır. Yazar bu şekilde okuyucuya kendisinin tutarsız bulduğu bu tür davranışları iletmeye çalışmakta ve söz konusu konu ile ilgili bir suçlama yöneltmektedir. Bunu da, “neden” soru sözcüğü ile okuyucuya ilettiği sözbilimsel sorular sayesinde gerçekleştirmektedir.

Örnek 20: Hürriyet Gazetesi³⁴

(3) Nasıl olur; varlıklı ve güçlü suçluların yaptıkları her zaman yanlarına kar kalıyor? Asla kaybetmiyorlar. Ama yoksul ve güçsüz suçlular içeridekilerdir (Hürriyet, Eylül 2004)

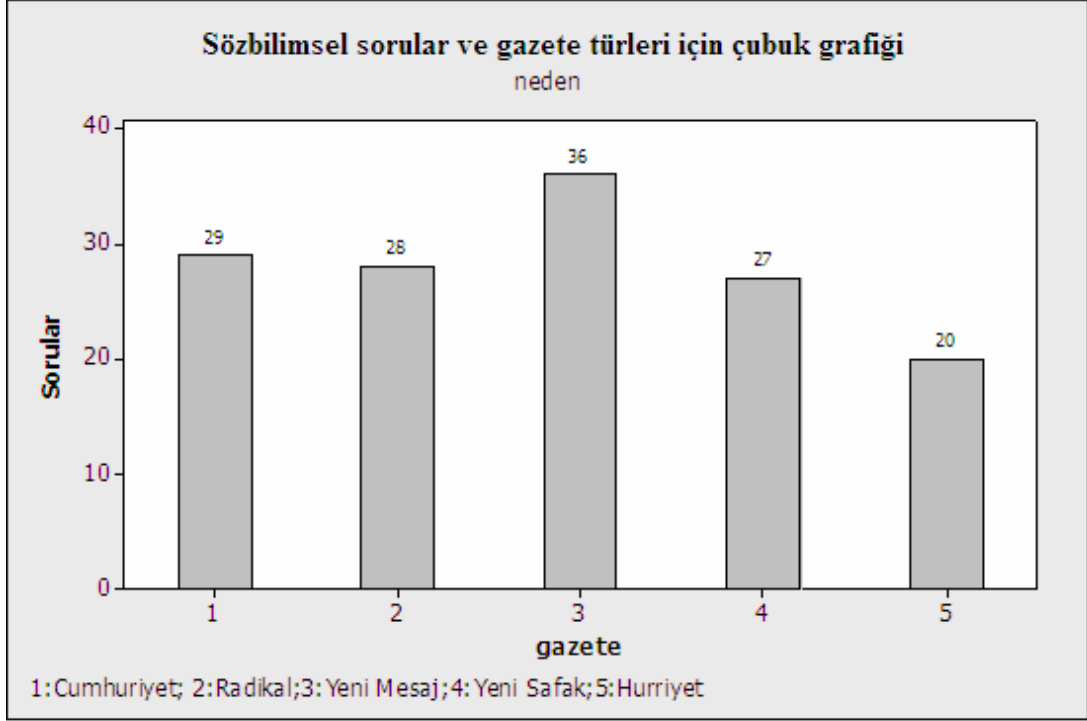
Örnek 20’de gösterilen 3 no’lu sözbilimsel soru “nasıl olur” belirticisi ile okuyucuya iletilmekte ve yazarın “varlıklı ve güçlü suçluların yaptıklarının her zaman yanlarına kar kalması” durumu ile ilgili şikayetini ifade etmektedir. Bu şikayetini de bir bildirim tümcesi ile değil, bir sözbilimsel soru ile okuyucuya iletmekte, böylece okuyucunun da söz konusu konuyu bir şikayet olarak algılamasını hedeflemektedir.

Şekil 10’da “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Buna göre, veri tabanını oluşturan zıt kutuplu sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 29, Radikal gazetesinde 28, Yeni Mesaj gazetesinde 36, Yeni Şafak gazetesinde 27 ve Hürriyet gazetesinde 20 adet olduğu gözlenmektedir.

---

³⁴ Hürriyet gazetesinde kullanılan “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel soruların tümü ek 27’de yer almaktadır.

Şekil 10: “Neden” Soru Sözcüğü İle Belirtilen Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.1.5. Yardımcı Sözbilimsel Sorular

Yardımcı (conducive) sözbilimsel sorular, yazarlar tarafından okuyucuyu yönlendirme amaçlı kullanılan türden sorulardır. Burada, dilbilgisel olumsuz sorular olumsuz yanıtları, olumlu sorular ise olumlu yanıtları gerektirmekte ve bu şekilde okuyucunun olumlu ya da olumsuz olarak iletilen sorunun içinde gizlenen bildirim tümcesine yöneldiği düşünülmektedir. Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların bu kullanımı Koshik'in (2005) öne sürdüğü yaklaşımıyla da örtüşür görünmektedir.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan örnekler vererek *yardımcı sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

Örnek 21: Cumhuriyet Gazetesi³⁵

ABD basınında çıkan haberlerse İncirlik'in statüsünün hâlâ kesinleşmediği yönündeydi.(2) Acaba hükümet geçmiş gizli anlaşmalardan birinin herhangi bir maddesine sığınıp yeni bir hukuksal adım atmadan ABD'ye yardım ve yataklık etmeye mi hazırlanıyor? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Örnek 21'de yer alan 2 no'lu sözbilimsel sorunun okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen yanıt, bu sorunun dilbilgisel olarak benzer kutbunu göstermektedir. Bir başka ifade ile 2 numaralı soru dilbilgisel olarak olumlu bir sorudur ve okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu bir şekilde çıkarsanması, yani, okuyucunun zihninde tümcenin şu şekilde belirmesi öngörülmektedir: "hükümet geçmiş gizli anlaşmalardan birinin herhangi bir maddesine sığınıp yeni bir hukuksal adım atmadan ABD'ye yardım ve yataklık etmeye hazırlanıyor." Yazar, burada iletmek istediği bu görüşü bildirim tümcesi ile değil, yardımcı söbilimsel soru ile okuyucuya sunmaktadır.

Örnek 22: Radikal Gazetesi³⁶

AKP'li Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger'in ise konuşacak enerjisi fazlasıyla vardı. Partisini, ayrı kökenlerden gelen insanların oluşturduğu bir tür 'aşureye' benzetti. Ancak aşurenin pişirilmesi gerekiyordu (4) Parti politikasının bütünü oluşturan görüşlerden birini temsil etmesi, çığ kalma işareti miydi? (5) Bir söz ustası olan ve siyaseti Demirel'le öğrenen Dülger, acaba aşurenin pişirilmemesi halinde, yani parti politikalarının tartışılarak oluşturulmaması halinde, içindeki her tahılın kendisi olarak kalacağı, belki de her an bütünden ayıklanmaya hazır durduğunu mu ima ediyordu? Bu soruyu fazla iddialı bulanlar varsa, Dülger'in sözlerini "TCK bir siyasi sakarlıktı, düzeltilir" diyerek tamamlamasını dikkate alabilir (Radikal, Eylül 2004).

Örnek 22'de yer alan 4 ve 5 no'lu sözbilimsel sorular yardımcı sözbilimsel soru kapsamında ele alınmaktadır. Çünkü burada yazarın sözbilimsel soruları kullanarak aslında okuyucuya "AKP'li Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger'in parti politikasının bütünü oluşturan görüşlerden birini temsil etmesi, çığ kalma işaretidir" ve "Bir söz ustası olan ve siyaseti Demirel'le öğrenen Dülger, parti politikalarının tartışılarak oluşturulmaması halinde her an bütünden ayıklanmaya

³⁵ Cumhuriyet gazetesinde kullanılan yardımcı sözbilimsel soruların tümü ek 4'de yer almaktadır.

³⁶ Radikal gazetesinde kullanılan yardımcı sözbilimsel soruların tümü ek 10'da yer almaktadır.

hazır durduğunu ima ediyordu” şeklindeki düşüncelerini iletmeye çalıştığı, bunu da, sözbilimsel soruları kullanarak gerçekleştirdiği düşünülmektedir.

Örnek 23: Yeni Mesaj Gazetesi³⁷

Komiser Verheugen teftişe gelecek, Türk güvenlik güçlerinin sivillere işkence yaptığına dikkat çekecek ve Türk askerinin Doğu ve Güneydoğu’da bölge halkına kötü davranıyor olmasından şikâyetçi olacak. Böyle öngörmüştük. Verheugen bizleri şaşırtdı. Ne Türk polisine ne Türk askerine doğrudan bir laf etmedi. Komisyon’daki görevinde son günlerini yaşayan Verheugen, biranda Türk dostu oluvermişti (7) Kendi evinde farklı, deplasmanda farklı açıklamalar mıydı bunlar? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Örnek 23’de yazar, “Komiser Verheugen’in tutarsız bir davranış sergilediğini” okuyucuya iletmeye çalışmakta, bunu da 7 no’lu sözbilimsel soru ile gerçekleştirmektedir. Burada yazarın, 7 no’lu sözbilimsel soruyu sorarak “Komiser Verheugen kendi evinde farklı, deplasmanda (Türkiye’de) farklı açıklamalar yapıyor” şeklindeki düşüncesinin okuyucu tarafından alımlanmasını hedeflediği düşünülmektedir.

Örnek 24: Yeni Şafak Gazetesi³⁸

(1) Kıbrıs Rum yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımak, sonra onu AB’ye tam üye yapmak ve daha sonra da Türkiye ile ilişkilerde Rumları etkin bir oyuncu olarak devreye sokmak, AB’nin, diyelim Fransa’nın, Almanya’nın ve ötekilerinin hayati çıkarları ile ilgili bir durum mudur? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Örnek 24’de gösterilen 1 no’lu sözbilimsel soru dilbilgisel olarak olumlu bir sorudur ve yardımcı sözbilimsel soru türünde yer almaktadır. Çünkü burada yazar, bu sorunun okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu bir şekilde çıkarsanmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla, yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde oluşması öngörülen ifade şu şekildedir: “Kıbrıs Rum yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımak, sonra onu AB’ye tam üye yapmak ve daha sonra da Türkiye ile ilişkilerde Rumları etkin bir oyuncu olarak devreye

³⁷ Yeni Mesaj gazetesinde kullanılan yardımcı sözbilimsel soruların tümü ek 16’da yer almaktadır.

³⁸ Yeni Şafak gazetesinde kullanılan yardımcı sözbilimsel soruların tümü ek 22’de yer almaktadır.

sokmak, AB'nin, diyelim Fransa'nın, Almanya'nın ve ötekilerinin hayati çıkarları ile ilgili bir durumdur”.

Örnek 25: Hürriyet Gazetesi³⁹

Örneğin raporda ‘Türk’ kavramını atıp ‘Türkiyeli’ kavramını koyma öneriliyorsa -ki durum aynen böyledir- Kaboğlu ‘O terim bize değil Baskın Oran’a ait’ diyemez. Efendim ‘devletin dili olmaz’mış, ‘devletin resmi dili’ olurmuş. Doğru... Doğru ama.. (3) Bunu diyenler 1982 Anayasası’nın ne kadar Türkçe fukarası bir Anayasa olduğunu yeni mi fark ediyorlar? (Hürriyet, Kasım 2004).

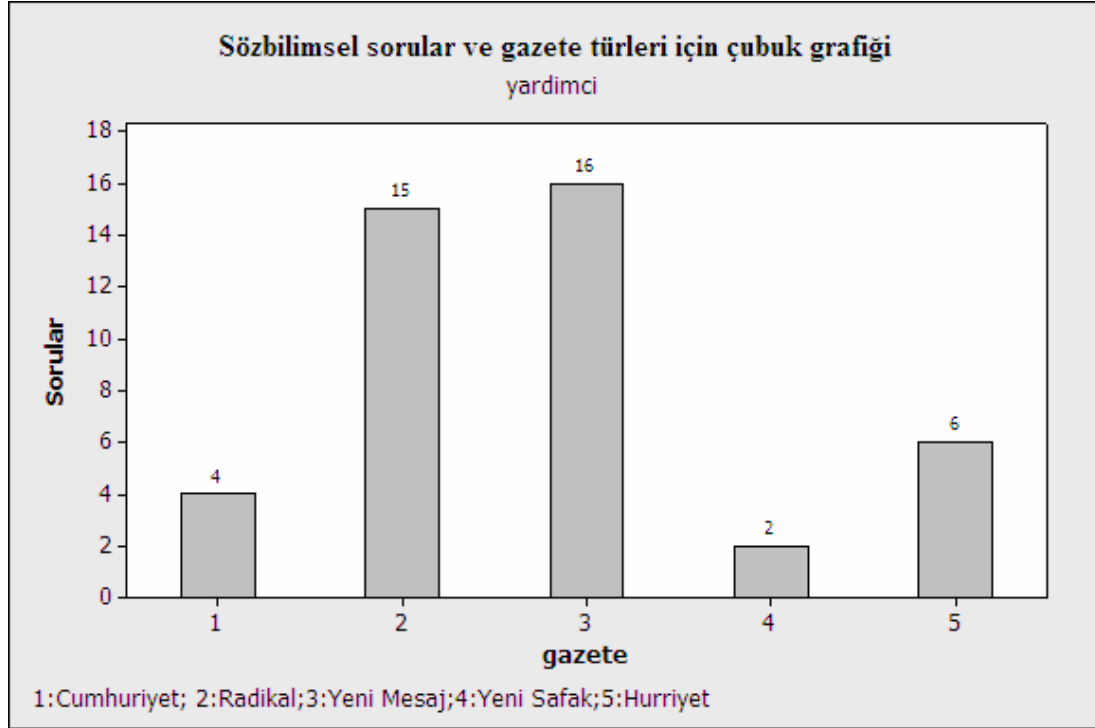
Örnek 25’de yer alan 3 numaralı sözbilimsel soru, yardımcı sözbilimsel sorudur. Yani, bu soru dilbilgisel olarak olumlu bir sorudur ve okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak olumlu yanıt hazırladığı düşünülmektedir. Burada, okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen yanıt, bu sorunun dilbilgisel olarak benzer kutbunu göstermektedir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen ifade şu şekildedir: “‘devletin dili olmaz’mış, ‘devletin resmi dili’ olurmuş” diyenler 1982 Anayasası’nın ne kadar Türkçe fukarası bir Anayasa olduğunu yeni fark ediyorlar.”

Şekil 11’de *yardımcı sözbilimsel sorular* ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Buna göre, veri tabanını oluşturan zıt kutuplu sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 4, Radikal gazetesinde 15, Yeni Mesaj gazetesinde 16, Yeni Şafak gazetesinde 2 ve Hürriyet gazetesinde 6 adet olduğu gözlenmektedir.

---

³⁹ Hürriyet gazetesinde kullanılan yardımcı sözbilimsel soruların tümü ek 28’de yer almaktadır.

Şekil 11: Yardımcı Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.1.6. Soruların Yanıtlarıyla Birlikte Verildiği Sözbilimsel Sorular (Soru-Yanıt Biçimindeki Sözbilimsel Sorular)

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre sözbilimsel soruların bir diğer türü de yanıtlarıyla birlikte verilen sorulardır, yani soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorulardır. Burada yazarlar okuyuculara bazı sorular yöneltmekte ve yönelttikleri bu soruların da hemen ardından yanıtlarını vermektedirler.⁴⁰ Burada yazar okuyucunun zihninde bir nedensellik ilişkisinin oluşmasını hedeflememektedir. Çünkü sordukları soruların yanıtları hemen soruların ardından verilmektedir. Burada yazarların bu soruları sormada ki amacı iletmek istedikleri konu ile ilgili okuyucuda bir farkındalık yaratma ve de iletmek istedikleri konu ile ilgili okuyucunun odaklanmasını sağlamaktır. Bununla birlikte yazar sorduğu soruyu yine kendisi yanıtlayarak özgün, öznel görüşünü ortaya koymakta ve paylaşılır kılmaktadır. Bu tür sözbilimsel sorular katılım sağlama ve yandaşlık oluşturma amacı taşımakta ve okuyucuyla kişilerarası ilişkiler kurmaktadır. Burada soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruyu kullanarak

⁴⁰ Verilen örneklerde sözbilimsel sorular altı çizili, yanıtları ise **koyu** olarak yazılmıştır.

yazar, ileri sürdüğü fikri paylaşılr kılmak istemekte; bu şekilde, bilgiyi nesnel bir gerçekmiş gibi sunmaktadır.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan örnekler vererek *soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

Örnek 26: Cumhuriyet Gazetesi⁴¹

Devletin bankaları var, yatırım kredilerini özel girişimciye açmak gerekmez mi?.. Dış dünyanın acımasız rekabetine karşı, tarım ve endüstri kesimlerinde özel girişimciyi korumak da devletin görevi değil midir?.. Elinde sermayesi olan özel girişimcinin yatırım yapması için, piyasada eşitlik kuralına uyarak, devlet her türlü desteği sağlamalı.. (32) Peki, devlet adına bu işleri üstlenen AKP iktidarı ne yapıyor?.. Özel girişimciyi ayırıyor: İşadamı dinci oldu mu, bu iktidarı destekledi mi, her türlü kolaylık, destek, ayrıcalık gösteriliyor; laik girişimci ise hava alıyor, Atatürkçü işadamına güçlükler çıkarmak, tarafsızın çanına ot tıkmak için her şey yapıyor! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Örnek 26'da yazar 32 no'lu sözbilimsel soruyu sormakta ve hemen ardından bu sorunun yanıtını vermektedir. Bu şekilde yazar burada, “devlet adına bu tür işleri üstlenen AKP iktidarı Atatürkçü işadamına zorluk çıkarıyor, dinci işadamını destekliyor” görüşünü ortaya koyarak bu görüşü paylaşılır kılmaya, kendi görüşünü okuyucu tarafından kabul edilen bir durummuş gibi sunmaya çalışmaktadır.

Örnek 27: Radikal Gazetesi⁴²

(7) Peki, Avrupalı öyle dedi ya da düşünüyor diye kendi parlamentomuzun yasama hakkını mı inkâr edeceğiz? Hayır, elbette değil. Ama unutmayın, idam cezasını da Avrupa standardı öyle olduğu için kaldırdık (Radikal, Eylül 2004)

---

⁴¹ Cumhuriyet gazetesinde kullanılan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların tümü ek 5'de yer almaktadır.

⁴² Radikal gazetesinde kullanılan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların tümü ek 11'de yer almaktadır.

Örnek 27’de yazar 7 no’lu sözbilimsel soruyu sormakta ve hemen ardından bu sorunun yanıtını vermektedir. Burada yazar, “Avrupalı öyle dedi ya da düşünüyor diye kendi parlamentomuzun yasama hakkını elbette inkâr etmeyeceğiz” görüşünü okuyucuyla paylaşmak ve okuyucu tarafından kabul edilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bu hedefini gerçekleştirmek için de sözbilimsel bir hamle olarak soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruyu okuyucuya iletmektedir.

Örnek 28: Yeni Mesaj Gazetesi⁴³

Etnik dilleri ön plana çıkarın –Ki sizi daha çabuk bölüp, parçalayıp, yutabilelim– dediler, bizimkiler hemen itaat ettiler, hem de devletin televizyonunda bile yer vererek. AB dedi bizimkiler yaptı, AB dedi bizimkiler yaptı, AB dedi bizimkiler yaptı (8) Peki ne uğruna, sonucunda ne aldık, ne elde ettik? Koskoca bir HİÇ.. (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Örnek 28’de yazar 8 no’lu sözbilimsel soruyu sormakta ve hemen ardından bu soruya bir yanıt getirmektedir. Böylece okuyucuya kabul ettirmeye çalıştığı görüşünün şu şekilde alımlanacağı öngörülmektedir: “AB’nin tüm dediklerini yaptık, ancak sonucunda hiçbir şey elde edemedik”.

Örnek 29: Yeni Şafak Gazetesi⁴⁴

"Türk" yerine "Türkiyeli" ifadesinin kullanılması da, aslında "Türk" tanımlamasının ırki muhtevasının, bazı toplum kesimlerince kabul edilmeyeceği varsayımına ve daha yumuşak bir tanımlamanın daha kabule şayan olabileceği düşüncesine dayanıyor (20) Bütün bunların sorunu, yani bazı toplum kesimlerinin "Türk" diye tanımlanmak yerine kendi etnik kökenleriyle tanınma isteğini ortadan kaldırdığı söylenebilir mi? Sanmıyorum. Ne "Kürtlerin kökeninin Türk olduğu" tezi, ne de "Ne mutlu Türküm diyene" sözünün yumuşak izahı farklılık bilinci içindeki toplum kesimlerinde yankı bulmuyor, ya da tersine bir yankı buluyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Örnek 29’da yazar 20 no’lu sözbilimsel soruyu sormakta ve hemen ardından bu sorunun yanıtını vermektedir. Bu şekilde yazar burada, “bazı toplum kesimlerinin "Türk" diye tanımlanmak yerine kendi etnik kökenleriyle tanınma isteğini ortada var

⁴³ Yeni Mesaj gazetesinde kullanılan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların tümü ek 17’de yer almaktadır.

⁴⁴ Yeni Şafak gazetesinde kullanılan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların tümü ek 23’de yer almaktadır.

olan sorunu ortadan kaldırmayacaktır” görüşünü ortaya koyarak bu görüşü paylaşılır kılmaya, kendi görüşünü okuyucu tarafından kabul edilen bir durummuş gibi sunmaya çalışmaktadır.

Örnek 30: Hürriyet Gazetesi⁴⁵

(5) AKP’liler yakın ilişki içinde oldukları tarikat mensuplarının aklına uysalardı ne olurdu? Bir de ona bakalım? İçeride Adalet ve Kalkınma Partisi ‘sözüne güvenilmez parti’ damgasını verdi. Dışarıda da Avrupa Birliği (AB) konusunda bizi destekleyen tüm çevreler, ‘Lanet olsun! Türkler son dakikada bir çuval inciri berbat ettiler’ diyerek ellerini eteklerini çekerlerdi (Hürriyet, Eylül 2004)

Örnek 30’da yazar 5 no’lu sözbilimsel soruyu sormakta ve hemen ardından bu soruya bir yanıt getirmektedir. Böylece okuyucuya kabul ettirmeye çalıştığı görüşünün şu şekilde alımlanacağı öngörülmektedir: “AKP’liler yakın ilişki içinde oldukları tarikat mensuplarının aklına uysalardı içeride Adalet ve Kalkınma Partisi ‘sözüne güvenilmez parti’ damgasını verdi; dışarıda da Avrupa Birliği konusunda bizi destekleyen tüm çevreler ellerini eteklerini çekerlerdi.”

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, örneklerde görüldüğü gibi bazı sözbilimsel sorular metinde yanıtlarıyla birlikte yer almaktadır. Burada söz konusu sözbilimsel soruların ve verilen yanıtlarının işlevinin, okuyucuyu yazarın fikrini kabul etmeye ikna etme çabası olduğu söylenebilmektedir.

Yazar kendi fikrini mantıksal olarak herkesçe kabul edilmesi gereken bir gerçek gibi sunmaktadır. Bu bölümdeki sorular incelendiğinde de bu soruların yanıtlarının birlikte verilmesi bize yazarın kurguladığı önermeyi sözbilimsel soru ile karşı tarafa bildirmeyi hedeflediklerini ve farkındalık yaratmaya çalıştıklarını, bununla birlikte özgün görüşünü ortaya koyarak paylaşılır kıldığını, kendi öznel görüşünü çoğunluk tarafından kabul edilen bir durummuş gibi sunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yazarın yapmak istediği, kendi düşüncesini, savını,

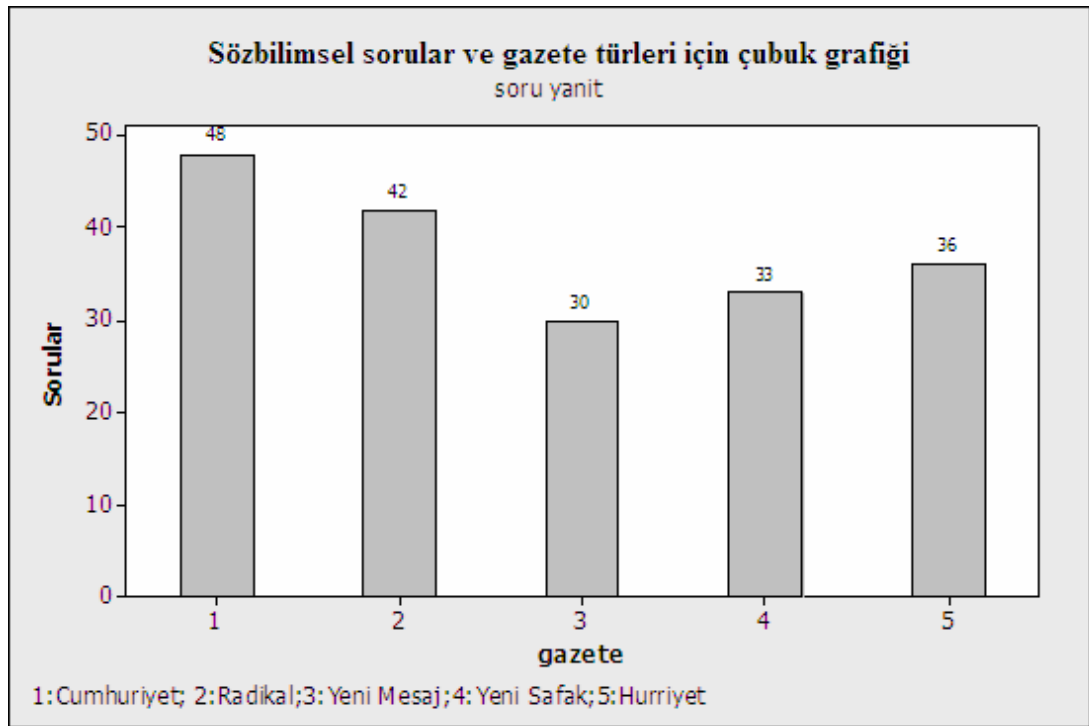
---

⁴⁵ Hürriyet gazetesinde kullanılan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların tümü ek 29’da yer almaktadır.

inancı sürdürmek, güçlendirmek veya reddetmek gibi söylemleri yerine getirmektir. Bu şekilde kendisinin de inandığı düşünceyi, inancı okuyucuya kabul ettirmeye ve bu doğrultuda okuyucuyu ikna etmeye ve ileri sürdüğü fikri paylaşırlı kılmaya çalışmakta olduğu söylenebilir.

Şekil 12’de *soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorular* ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Buna göre, veri tabanını oluşturan soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 48, Radikal gazetesinde 42, Yeni Mesaj gazetesinde 30, Yeni Şafak gazetesinde 33 ve Hürriyet gazetesinde 36 adet olduğu gözlenmektedir.

Şekil 12: Soru-Yanıt Biçimindeki Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.1.7. Tetikleyici sözbilimsel sorular

Yapılan araştırmalar doğrultusunda sözbilimsel soruların yazarlar tarafından 7 farklı türde kullanıldıkları ortaya çıkmıştır ve bu türlerin ilk altısı önceki bölümlerde anlatılmıştır. Buna göre nedenselliğin metin içinde verildiği *sav ve görüş işlevli*

sözbilimsel sorular Ilie'nin yaklaşımıyla (1994), *zıt kutup belirten*, “*neden*” *soru sözcüğü ile belirtilen ve yardımcı sözbilimsel sorular* Koshik'in (2005) yaklaşımı ile, *soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorular* Ilie'nin (1994) yaklaşımı ile örtüşür bulunmuştur.

Bu çalışmada yapılan araştırmaya göre daha önce sınıflandırılmamış ancak bu çalışmanın bulguları sonucunda ortaya çıkan Türkçe gazete köşe yazılarında bir grup soru türüne rastlanmıştır. Biz, bu türü *tetikleyici sözbilimsel sorular* olarak adlandırdık. Çünkü bu sözbilimsel soruların okuyucularda farklı tetikleyici etkilere yol açtığı ve Türkçe gazete köşe yazılarında yazarlar tarafından farklı sözbilimsel amaçlara hizmet etmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Tetikleyici sözbilimsel soruları kullanarak yazarların, *tartışılan konuya farklı bir bakış açısı katma*, *tartışılan konuyu gündeme getirme* ve *söz konusu konu ile ilgili olarak farkındalık yaratma* gibi sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Tetikleyici sözbilimsel soruların, yazarların iletmek istedikleri konuyla ilgili tetikleyici dilsel stratejiler oluşturduğu; böylece okuyucuda, bakış açısında değişiklik, belli bir konu ile ilgili farkında olma gibi eylemleri tetiklediği düşünülmektedir.

Yazarların bu tür sözbilimsel hamleleri çoğunlukla “ne, nasıl, ne zaman, hangi” gibi soru sözcüklerini kullanarak okuyucuda farkındalık yaratmayı hedefledikleri gözlenmiştir. Ayrıca, yazarların, okuyucunun aklında olmadığını varsaydığı konuya dikkatlerini çekmek, yani okuyucunun dikkatini bir biçimde yönlendirmek için “ne demeli, ne dersiniz, nasıl olacak” gibi belirtecileri kullandıkları gözlenmiştir. Bu belirtecileri kullanarak yazarların, okuyucunun farklı noktalara eğilmesini, farklı bakış açıları elde etmesini tetiklemeye çalıştıkları söylenebilir. Ancak, bu çalışmada aynı zamanda yazarların “soru ekleri” ile bu etkiyi yaratmaya çalıştıkları da gözlenmiştir. Burada yazarlar okuyucuların sözbilimsel soruları zıt ya da benzer kutuplu bir tümceye dönüştürmesini hedeflememektedirler. Burada, yazarların bu tür tetikleyici sözbilimsel sorularla okuyucuda *farkındalık yaratma* ya da okuyucunun *dikkatini yönlendirme* gibi sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmeye çalıştıkları söylenebilir.

Şimdi Türkçe gazete köşe yazılarında, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan örnekler vererek *tetikleyici sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından nasıl kullanıldığını inceleyelim:

Örnek 31: Cumhuriyet gazetesi⁴⁶

(8) Ya Atatürk 'ün mareşal üniformalı tablosunun karşısına Selimiye Camii önünde çarşafli kadın figürlerinin bulunduğu, üzerinde Arapça Allah yazılı tablonun asılması ve tepkiler üzerine kaldırılması olayına ne demeli? Bu olaylar başkanın eskiye, eski günlere özlemine yansıtan düşüncelerden süratle vazgeçtiğini kanıtlıyor... (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Örnek 31'de yazarın “ne demeli” belirticisi ile okuyucuya bir soru yönelttiği görülmektedir. Burada yazarın 8 numaralı sözbilimsel soruyu kullanarak *tartışılan konuya farklı bir bakış açısı katma* hamlesini gerçekleştirmeye çalıştığını söylemek mümkündür. Bu sorunun yazar tarafından söz konusu konu ile ilgili okuyucunun *bakış açısında bir değişiklik yaratmayı* gerçekleştirmek için tetikleyici bir hamle olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, okuyucuda farklı bir bakış açısını tetiklemeye yardımcı olduğu düşüncesinden yola çıkarak bu soruyu tetikleyici sözbilimsel soru olarak nitelendirebiliriz.

Örnek 32: Radikal gazetesi⁴⁷

Herkes aynı şeyi soruyordu: (9) 6 Ekim'den önce çıkacağı yolunda hükümetin söz verdiği yeni Türk Ceza Kanunu'nun zina konusu nedeniyle dondurulması ne anlama geliyor? Cemil Çiçek, çoğu soruları yalnızca gülümseyerek geçiştirdi. Bir kısmına ise, bir gün önce Bakanlar Kurulu çıkışında söylediklerini özetleyerek yanıt verdi. Bakan yeni bir şey söylemeyince bu kez diplomatlar ve gazeteciler, daha çok da gazeteciler, kendi zihinlerindeki senaryoları söyleyip, bakana doğrulama ya da yalanlatma yolunu denediler. Çiçek bu eski Kızılderili oyununa düşmeyecek kadar deneyimliydi (Radikal, Eylül 2004).

32 numaralı örnekte görüldüğü gibi yazar, 9 numaralı sözbilimsel soruyu okuyucuya yönelterek okuyucuda “TCK'nin zina nedeniyle dondurulması” *konusunu*

⁴⁶ Cumhuriyet gazetesinde kullanılan tetikleyici sözbilimsel soruların tümü ek 6'da yer almaktadır.

⁴⁷ Radikal gazetesinde kullanılan tetikleyici sözbilimsel soruların tümü ek 12'de yer almaktadır.

gündeme getirmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede, “TCK’nin dondurulmasına neden olacak kadar öneme sahip zina” üzerine okuyucunun ilgisini odaklamanın ve yazarın *gündeme getirdiği konu* hakkında okuyucuda bir merakı tetiklemenin hedeflendiği düşünülmektedir. Bunu da “ne anlama geliyor” şeklinde sorduğu sözbilimsel soru ile gerçekleştirmektedir.

Örnek 33: Yeni Mesaj gazetesi⁴⁸

(2) Kuzey Osetya’daki terör(!) eyleminden sonra Endonezya ve Pakistan’da yaşanan havadan ve karadan bombalama eylemleri ile aynı günün sabahının ilk ışıklarında eşzamanlı olarak Irak ve Filistin’de katledilen sivillere ne demeli? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Yazarın, “ Kuzey Osetya’daki terör olayları, Endonezya, Pakistan’da yaşanan bombalama eylemleri ve Irak, Filistin’de yaşanan sivillere yönelik katliam arasındaki eşzamanlı ilişkiye” okuyucunun dikkatini çekerek bir *farkındalık yaratmayı* amaçladığı öngörülmektedir. Yazarın dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan benzer şiddet olaylarına ilişkin bir perspektif geliştirerek bu olaylar arasında bir bağ kurup okuyucuda *farkındalığı* tetiklediği düşünülmektedir. Bunu da, “ne demeli” belirticisi ile gerçekleştirmekte ve böylece okuyucuda bu farkındalığı teteiklemeye çalışmaktadır.

Örnek 34: Yeni Şafak gazetesi⁴⁹

Ak Partililerin ellerindeki bütün işi gücü bırakıp şu soruya cevap aramalarının zamanı: (14)Bu krizin sonunda Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin önu kesilirse, ardından gelecek siyasî çalkantıda ayakta durabilir miyiz?" Bu soruyu sadece kendileri için değil, Ak Parti'ye umut bağlayanlar ve bütün Türkiye için de sormalılar.. (Yeni Şafak, Eylül 2004).

Örnek 34’de yazar sözbilimsel soruyu “ne, ne demeli, nasıl” gibi bir belirtici ile değil, soru eki ile yöneltmektedir. Yazarın, 14 numaralı soru ile “AB üyeliğinin önu kesilmesi durumunda Türkiye’de yaşanacak muhtemel siyasî kriz ve çalkantılar” konusunda okuyucuda *farkındalığı* tetiklemeyi amaçladığı düşünülmektedir. Burada

⁴⁸ Yeni Mesaj gazetesinde kullanılan tetikleyici sözbilimsel soruların tümü ek 18’de yer almaktadır.

⁴⁹ Yeni Şafak gazetesinde kullanılan tetikleyici sözbilimsel soruların tümü ek 24’de yer almaktadır.

yazarın okuyucuda tetiklemeye çalıştığı, “ayakta durabiliriz” ya da “ayakta duramayız” gibi ifadeler değildir. Sorunun içerisinde yazarın görüşünün “yaşanacak çalkantıların ‘ayakta durmayı’ güçleştirecek denli büyük olacağı” yönünde olduğu görülmektedir. Yazarın bu doğrultuda bir *farkındalığı* okurda yaratmayı istediği öngörülmektedir.

Örnek 35: Hürriyet gazetesi⁵⁰

(13) Depremin nasıl bir üretim ve tüketim sektörüne dönüştüğünün, nasıl reyting sağlayan, hatta yeni yeni yıldızlar yetiştiren bir türlü pop-star değilse bile dep-star haline geldiğinin farkında mısınız? Bir yandan iktidar yeni yeni kaçak yapıları teşvik ederken, medya kendi depremi ile mutlu ve özel sektör bol bol kasa satıyor. Ama depreme dayanıklı binalar, kentler için bir adım bile yok. İstanbul; depremini bir Türk gibi bekliyor. Ben ise deprem kelimesini duyunca sallıyorum (Hürriyet, Ekim 2004).

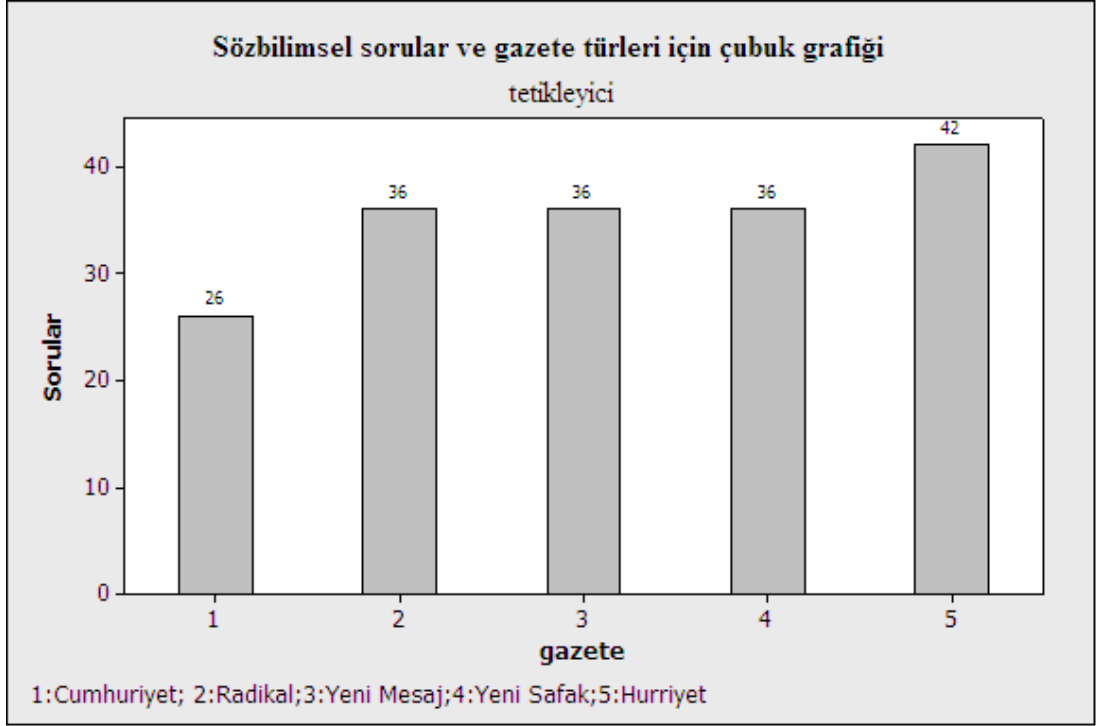
Örnek 35’de yazar, okuyucuya “farkında mısınız” şeklindeki 13 no’lu soruyu yöneltmektedir. Bu şekilde, yazarın, “depremin sektörleşmesi, metalaşması ve bir getirim aracı haline dönüşmesi” ile ilgili düşünceleri hakkında okuyucuda *farkındalık yaratmayı* amaçladığı görülmektedir. Soruyu “farkında mısınız?” şeklinde bitirmesinin, “farkında olun” anlamını içerdiği, depreme ilişkin düşünme tarzlarına bu yönde bir tetikleyici ile tamamladığını öngörülmektedir. Ayrıca, “her şey gibi depremin de medya eliyle reyting aracına dönüştürüldüğü” görüşünü okuyucuda daha etkin şekilde tetiklemek için yazarın, “pop-star” örneği ile benzerlik kurarak “dep-star” isimlendirmesi yaptığı düşünülmektedir

Şekil 13’de *tetikleyici sözbilimsel sorular* ve gazete türlerine göre çubuk grafiği verilmiştir. Buna göre, veri tabanını oluşturan tetikleyici sözbilimsel soruların; Cumhuriyet gazetesinde 26, Radikal gazetesinde 36, Yeni Mesaj gazetesinde 36, Yeni Şafak gazetesinde 36 ve Hürriyet gazetesinde 42 adet olduğu gözlenmektedir.

⁵⁰ Hürriyet gazetesinde kullanılan tetikleyici sözbilimsel soruların tümü ek 30’da yer almaktadır.

Şekil 13: Tetikleyici Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

Bir sonraki bölümde ikinci araştırma sorumuz olan “sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri nelerdir” sorusu yanıtlanmaya çalışılacaktır.

4.1.2. SÖZBİLİMSEL SORULARIN SÖYLEM-EDİMBİLİMSEL İŞLEVLERİ

Daha önce de bahsedildiği gibi çalışmanın araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla 5 farklı gazetenin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarında geçen toplam 1054 adet sözbilimsel sorunun köşe yazarlarınca farklı sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmek amacıyla kullanıldıkları gözlenmiştir. Birinci araştırma sorusunu yanıtlayabilmek için de söz konusu sözbilimsel sorular sınıflandırılmış ve bölüm 4.1.1’de ayrıntılandırılmıştır.

Bu bölümde ise ikinci araştırma sorusunu yanıtlayabilmek için veri tabanını oluşturan ve türlerine göre sınıflandırılan sözbilimsel soruların tür ve söylem-edimbilimsel işlevler arasındaki bağlantısı incelenecek ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri belirlenecektir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda bu çalışmadan elde edilen 7 farklı türdeki sözbilimsel sorular, söylem-edimbilimsel işlevleri açısından değerlendirildiğinde ise 4 farklı işlev ortaya çıkmıştır. Bunları;

1. düşüngüdüleme işlevi,
2. yönlendirme işlevi,
3. paylaşılan-öznellik işlevi,
4. tetikleme işlevi

şeklinde özetlemek olası görünmektedir.

Sözbilimsel soruların *düşüngüdüleme işlevini* yerine getiren tür, “*nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular*”dır ve bu sorular kendi içinde “*görüş ve sav belirten sözbilimsel sorular*” olarak ikiye ayrılmaktadır.

Yönlendirme işlevini yerine getiren tür, “*zıt kutup belirten sözbilimsel sorular*”, “*“neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular*” ve “*yardımcı sözbilimsel sorular*”dır.

Paylaşılan-öznellik işlevini yerine getiren tür, “soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorular”dır.

Tetikleme işlevini yerine getiren tür de “tetikleyici sözbilimsel sorular” ulamında yer almaktadır.

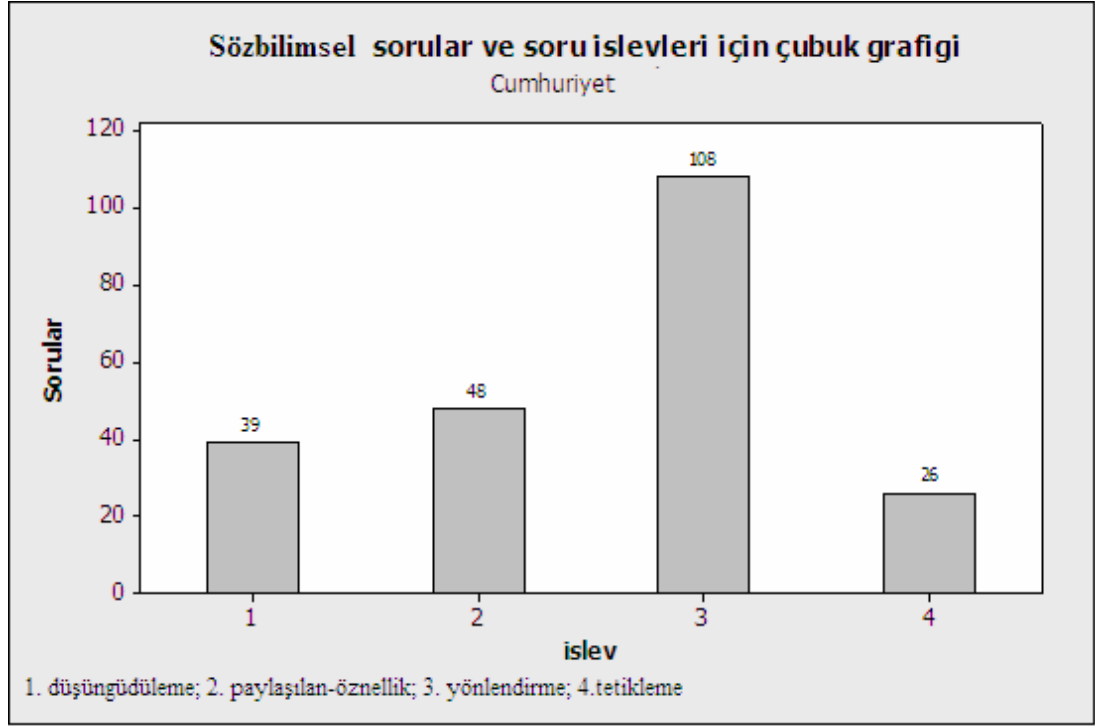
Tablo 6, veri tabanını oluşturan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin gazetelere göre dağılımı göstermektedir:

Tablo 6: Gazete ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre elde edilen soru sayıları

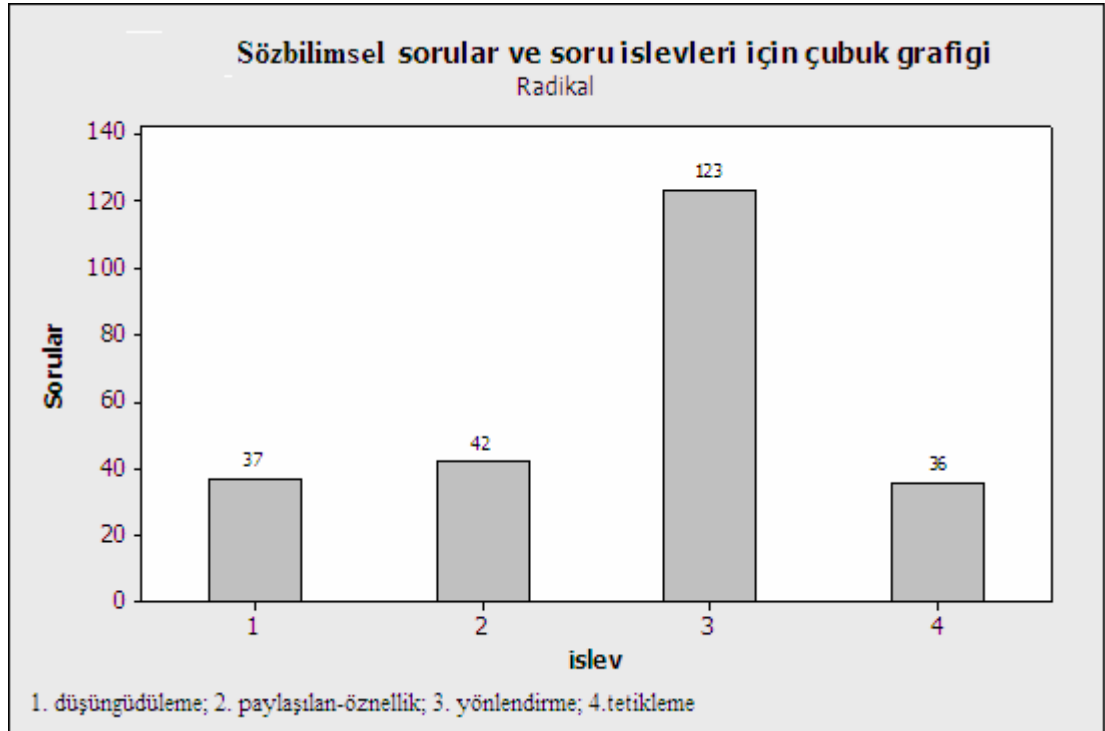
Gazete \ İşlev	Düşüngüdüleme	Paylaşılan-öznellik	Yönlendirme	Tetikleme	Toplam
Cumhuriyet	39	48	108	26	221
Radikal	37	42	123	36	238
Yeni Mesaj	20	30	117	36	203
Yeni Şafak	13	33	93	36	175
Hürriyet	22	36	117	42	217
Toplam	131	189	558	176	1054

Tablo 6’ya göre elde edilen tüm soru işlevleri ve gazetelerdeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler Tablo 7’deki gibi elde edilmiş (Tablo 7 ve ilgili açıklamalar Ek 31’de yer almaktadır.) ve yine tablo 6 temel alınarak 5 farklı gazete türü için soru işlevlerine ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 8’de verilmiştir (Tablo 8 ve ilgili açıklamalar Ek 31’de yer almaktadır.). Buna göre, gazetelere bağlı olarak sözbilimsel soruların 4 söylem-edimbilimsel işlevi için soru sayılarının dağılımına ait çubuk grafikleri Şekil 14, 15, 16, 17 ve 18’de verilmektedir:

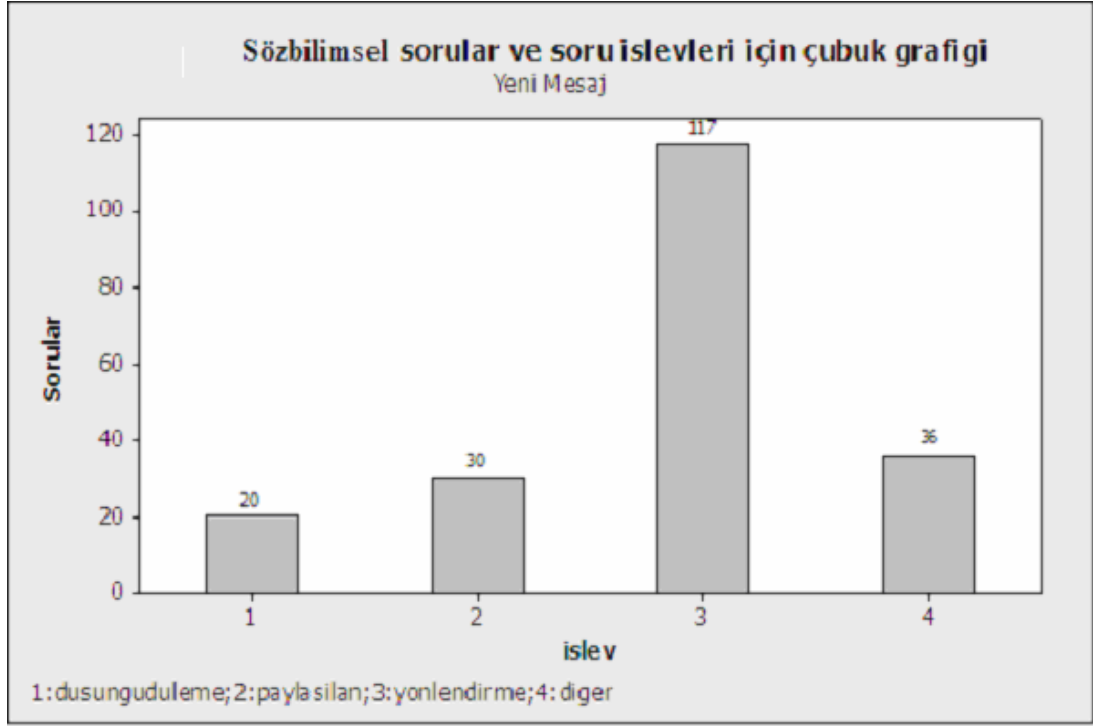
Şekil 14: Cumhuriyet Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevlerine Göre Çubuk Grafiği

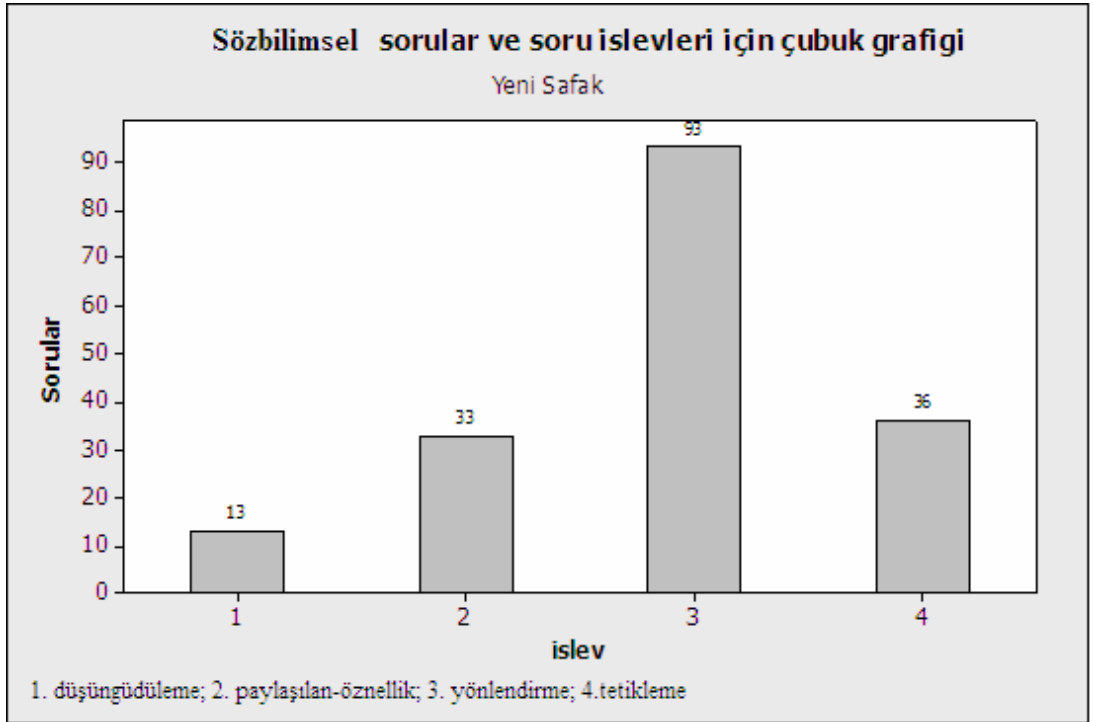
Şekil 15: Radikal Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevlerine Göre Çubuk Grafiği

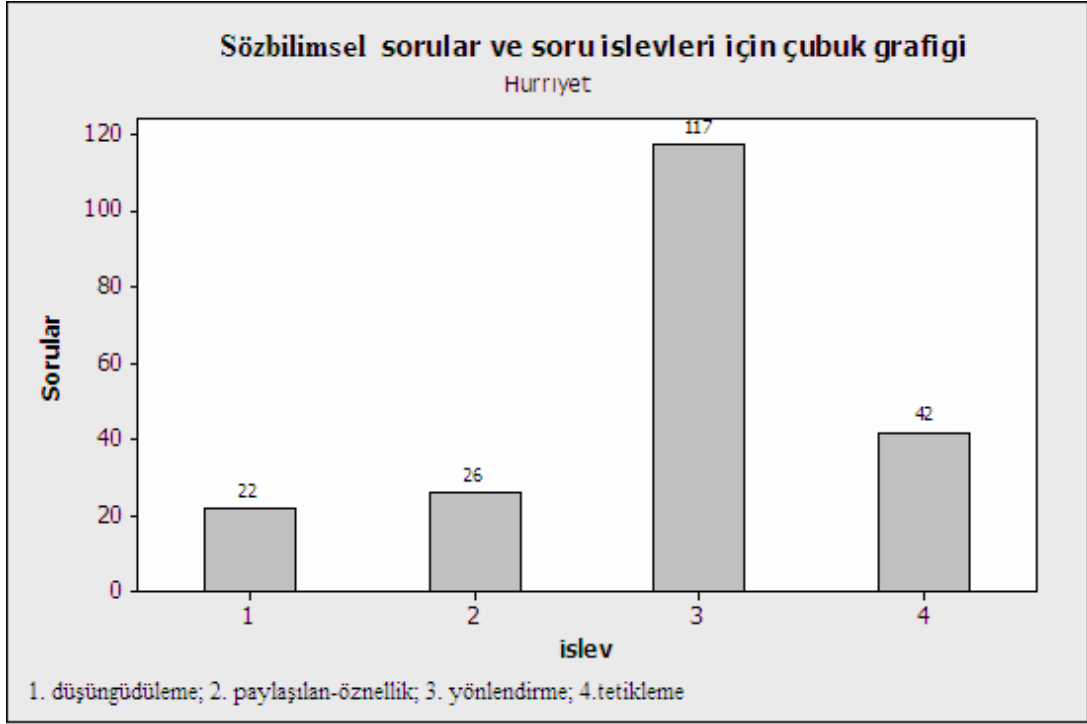
Şekil 16: Yeni Mesaj Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevlerine Göre Çubuk Grafiği

Şekil 17: Yeni Şafak Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevlerine Göre Çubuk Grafiği

Şekil 18: Hürriyet Gazetesi İçin Sözbilimsel Sorular Ve Soruların Söylem-Edimbilimsel İşlevlerine Göre Çubuk Grafiği

Bu şekillere göre, veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorulardan *yönlendirme işlevli soruların*⁵¹ sayısı diğerlerine göre çok fazladır. Sayı olarak bakıldığında en az olanlar gazeteden gazeteğe farklılık göstermektedir. Tablo 6 temel alınarak 4 farklı soru işlevleri için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikleri Tablo 9'daki gibi verilmiştir (Ek 31'de yer almaktadır.). Tablo 9'da verilen istatistiklere göre yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların ortalaması diğer soru sorma şekillerine göre büyük bulunmuştur (111.6). Ayrıca en düşük ortalama *düşüncüdüleme işlevli sözbilimsel sorulara*⁵² aittir. (26.20). *Paylaşılan-öznellik işlevli soruların*⁵³ ortalaması 37.80; *tetikleme işlevli sözbilimsel soruların*⁵⁴ ortalaması ise 35.20 olarak bulunmuştur.

Bu bulgular genel olarak bize gazete köşe yazıları bağlamında Türkçe ikna söyleminde yazarların okuyucuyu ikna etme sürecinde dört farklı işleve sahip sözbilimsel sorudan yararlandığını göstermektedir. Yazarlar, bu süreçte zaman

⁵¹ Yönlendirme işlevli Sözbilimsel sorular bölüm 4.1.2.2.'de anlatılacaktır.

⁵² Düşüncüdüleme işlevli sözbilimsel sorular bölüm 4.1.2.1.'de anlatılacaktır.

⁵³ Paylaşılan-öznellik işlevli sözbilimsel sorular bölüm 4.1.2.3.'de anlatılacaktır.

⁵⁴ Tetikleme işlevli sözbilimsel sorular bölüm 4.1.2.4.'de anlatılacaktır.

zaman görüşünü kanıtlarla destekleyen nitelikteki sorularla (düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel sorular), zaman zaman görüşünü paylaşılır kılarak genel bir gerçekmiş gibi sunarak (paylaşılan-öznellik işlevli sözbilimsel sorular); zaman zaman kendi görüşünü tek olası seçenek olarak sunup okuyucuyu o yönde yönlendirerek (yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular) ve son olarak da okuyucunun dikkatini farklı bakış açılarına yönelterek (tetikleme işlevli sözbilimsel sorular) okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadırlar.

Öte yandan, bu çalışma gazete köşe yazılarının yazar ve okuyucu arasındaki fikir farklılıklarını çözecek bir tartışma ortamı yarattığı öngörüsü üzerine temellenmiştir. Bu bağlamda gazete köşe yazıları savlayıcı bir metin türü olarak ele alınmakta ve bu metin türünün akla uygunluk çerçevesinde ve fikir farklılıklarını çözmeye yönelik hamlelerden oluştuğu düşünülmektedir. Okuyucuyu ikna etme sürecinde yazar, fikir farklılıklarını ortadan kaldırmak ve hedef kişiyi(okuyucu) istenilen yönde düşündürmek için kanıtlar sunmaktadır. Ancak, yapılan araştırmalar sonucunda, Türkçe gazete köşe yazılarında *düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel soruların* yazarlar tarafından en az kullanılan sözbilimsel sorular olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte Türkçe ikna söyleminde yazarlar tarafından en çok kullanılan sözbilimsel soruların ise *yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular* olduğu saptanmıştır. Bu da, yazarların okuyucuyu gerekçeler, kanıtlar ya da nedenler sunarak ikna etmeye değil, daha çok okuyucuyu yönlendirerek ikna etmeye çalıştığını göstermektedir. Elde ettiğimiz bu veriler gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel sorular üzerinden medya iletişinin okuyucu üzerindeki etkileri bağlamında da önemli ipuçları sunmaktadır.

Günümüzde medya, yaşamımızın her alanına sızmış durumdadır. Neleri tartışmamız gerektiğini ve aynı zamanda tartışacağımız konulara getireceğimiz bakış açılarımızı da belirler hale gelmiştir. Gündelik yaşam deneyimlerimizi şekillendiren iyi-kötü, doğru-yanlış, gerçek-hayal gibi ölçütleri artık medya iletileri üzerinden kurgulamaya başladığımız görüşü, birçok iletişim araştırmacısı tarafından kabul görmektedir. Medyanın artık bir yol gösterici olmak, yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4. kuvvet olarak nitelenen kamu adına denetleme işlevini yerine getirmekten

çok bize dilediğini düşündüren, dilediğini tartıştıran bir erke dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda, seyrettiğimiz, okuduğumuz, dinlediğimiz medya iletileri ve medya kuruluşlarının bu iletileri nasıl oluşturdukları, bizim üzerimizdeki etkilerinin neler olabileceği olgusu önem kazanmaktadır. Medyanın hitap ettiği kitle, hitap ederken aktardığı ileti ve bu iletinin arkasındaki kurumsal yapının anlaşılması medya, siyaset, ekonomi ilişkilerini daha rahat kurmamızı sağlayacaktır.

Gazete köşe yazılarında kullanılan dil, yönlendirme işlevi açısından önem kazanmaktadır. Gazete köşe yazılarında mesleksi etik kuralları tarafından belirlenen tarafsız olma, haber-yorum ayrımı gibi kıstasların aksine manipüle edici, yönlendirici anti demokratik ve tek taraflı bir iletişim süreci izlenmektedir. Gazete iletisinin medyanın kendi kurgusunun ötesinde okuyucuda manipülasyonu tetikleyen yapıda bir etki yaratması iletişim sürecindeki karşılıklılık sürecini de sekteye uğratmaktadır. Bu çalışma sonucunda Türkçe ikna söyleminde yazarlar tarafından en çok kullanılan sözbilimsel soruların *yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular* olarak saptanması da bu görüşü doğrular niteliktedir.

Yine Tablo 6 temel alınarak sözbilimsel soruların işlevine bağlı olarak 5 gazete için soru sayılarının dağılımına ait çubuk grafikleri Şekil 19, 20, 21 ve 22'de verilecektir.

Şimdi veri tabanını oluşturan ve türlerine göre sınıflandırılan sözbilimsel soruların tür ve söylem-edimbilimsel işlevler arasındaki bağlantısı incelenecek ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri anlatılacaktır.

4.1.2.1. Sözbilimsel Soruların Düşüngüdüleme İşlevi

Bu çalışmanın bulgularından elde edilen değerlendirmeye göre sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerden *düşüngüdüleme* işlevini, sözbilimsel soru türlerinden *nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular* ve *nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular* yerine getirmektedir.

Düşüngüdüleme işlevini yerine getiren sözbilimsel sorular, yazarın nedensellik ilişkisini açıkça belirttiği sorulardır. Bu soruları kullanmada yazarın niyeti okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasıdır. Yani, yazar, okuyucunun zihninde bu nedensellik ilişkisini kurgulamasını hedeflemektedir ve geliştirdiği hamleler sayesinde metinde iletmek istenen iletiyi okuyucunun nedensellik dizisi içinde alımlamasını sağlamaktadır. Bu şekilde okuyucunun sözbilimsel sorular sayesinde zihninde savlayıcı bir bağlam oluşturabildiği ve iletiyi bu doğrultuda algıladığı; zihninde kurguladığı savlayıcı bağlam sayesinde okuyucunun, yazarın görüşünü kabul edilebilir olarak onaylaması öngörülmektedir.

Okuyucunun zihninde savlayıcı bağlamı oluşturabilmesini sağlayan sözbilimsel soruların okuyucu tarafından kabul edilebilirliğinden söz edebiliriz. Van Eemeren ve Grootendorst'a göre eğer görüş savunulabiliyorsa o zaman görüşün kabul edilebilirliği söz konusudur (Van Eemeren ve Grootendorst, 1992:14; Van Eemeren ve Grootendorst;2004:1; Oswald; 2007:151) Bu çalışmada elde edilen bulgularda yazarın görüş işlevli kullandığı sözbilimsel soruların henüz kanıtlanmamış fakat mevcut bilgilerle mantıksal olarak çelişmeyen iddia nitelikli sorular olduğu saptanmıştır. Sav işlevli kullanılan sözbilimsel soruların ise bir iletinin doğru ya da yanlışlığının temelini ortaya koymada dayanılan *kanıt* nitelikli sorular olduğu tespit edilmiştir. Bu da, veri tabanını oluşturan gazetelerde yazarın sözbilimsel sorular ile sadece görüşünü iletmediği, bu görüşü mantıksal olarak çelişmeyen bir iddia olarak ileri sürdüğü ve ileri sürdüğü bu görüşü de kanıt niteliğindeki savlarla desteklediği görülmektedir. Bir başka ifadeyle yazarlar görüşünün kabul edilebilirliğini okuyucuya onaylatmak için sözbilimsel soruları

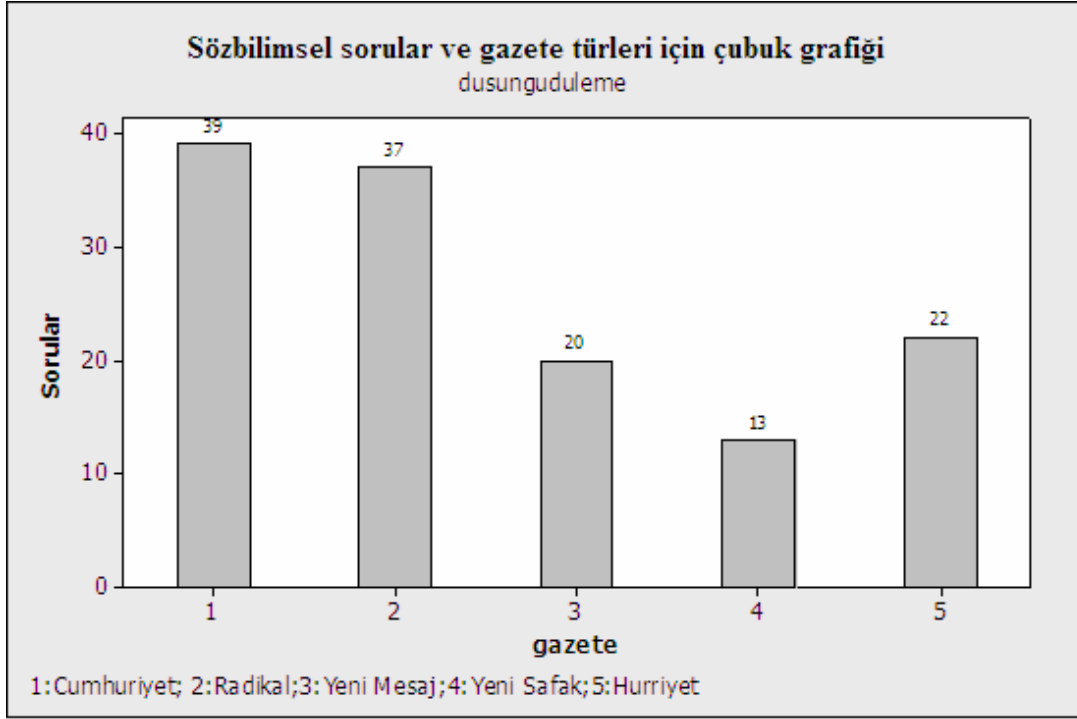
savlayıcı bağlamda oluşturmaktadırlar. Bu sayede okuyucu zihninde yazarın iletmek istediği nedenselliği kurgulayabilmektedir. Okuyucunun yazarın görüşünü kabul edilebilir olarak onaylamasının öngörülmesi de yazarın okuyucuyu bu yönde ikna edebilmesini göstermektedir.

Yani, okuyucunun, yazarın sunduğu ifadeler arasındaki nedensellik bağlayıcılarını saptayabilmesi, yazarın görüşünü kabul edilebilir olarak onaylaması anlamına gelmekte, bu da, okuyucunun zihninde var olan soruların ve şüphelerin yok olmasını, yazarın okuyucuyu bu yönde ikna edebilmesini bir başka ifade ile yazarın kendi görüşü doğrultusunda okuyucuyu düşünmeye güdülediğini göstermektedir. Okuyucunun zihnindeki şüphelerin yok olması ve yazarın görüşünün kabul edilir olarak algılanması sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevlerini göstermektedir.

Bu bağlamda Türkçe gazete köşe yazılarında yazarlar tarafından okuyucuyu ikna etme amaçlı kullanılan sözbilimsel soruların Ilie'nin (1994) ileri sürdüğü şekilde görüş ve sav ifade eden tipler olduğu ve bu anlamıyla düşüngüdüleme işlevine sahip olduğu, bu işlevin de Van Eemeren, Grootendorst ve diğerlerinin (1992, 1997, 2002, 2004) edim-eytişimsel yaklaşımıyla örtüştüğü söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarından elde edilen 1054 adet sözbilimsel sorunun 131 adetinin nedenselliğin metin içinde verildiği *düşüngüdüleme işlevli* sözbilimsel sorular olduğu saptanmıştır ve şekil 19 sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevinin veri tabanını oluşturan gazetelere göre dağılımını göstermektedir:

Şekil 19: Düşüngüdüleme İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.2.2. Sözbilimsel Soruların Yönlendirme İşlevi

White, (2003) sözbilimsel sorunun içindeki iletinin okuyucu tarafından çıkarsamanın zor olmadığını, yazarın bu soruları yönelterek başka bir seçeneğin olası olmasının mümkün olmayacağı duygusunu yansıttığını, yani sözbilimsel soruların okuyucuyu yönlendirdiğini ileri sürmektedir. Böylelikle yazar, okuyucuyla sanki aynı fikirdeymiş duygusunu okuyucuya yansıtmaya çalışmakta ve okuyucuyla işbirliği kurmaktadır. Dolayısıyla okuyucuyu okuma sürecinde sözbilimsel soruları alımlayarak yazarın görüşünü kendi görüşüymüş gibi algılayacak ve sözbilimsel sorular da yazarın ikna etme girişimini yerine getirmiş olacaktır (White, 2003: 267-268). Sözbilimsel soruların *yönlendirme* işlevi de sözbilimsel soruyu soran kişinin yani yazarın, soruyu yönelttiği diğer katılımcı yani okuyucu ile arasında kurduğu kişilerarası düzleminde ortaya çıkmaktadır. Burada yazar *yönlendirme* işlevli sözbilimsel soruları yönelterek okuyucuda zihinsel olarak belli bir konuya yani yazarın iletmeye çalıştığı ileti doğrultusundaki bir konuya yönelme, o bakış açısı ile düşünme söylemini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Yani, yazar hem kendi

tutum ve yargılarını sergilemektedir hem de okuyucunun tutum ve davranışlarını yönlendirmektedir (Koshik, 2005).

Bu bakış açısından yola çıkarak bu çalışmanın bulgularından elde edilen değerlendirmeye göre Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların bazılarının *yönlendirme* işlevli olduğunu söylemek mümkündür. Sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerden *yönlendirme* işlevini, sözbilimsel soru türlerinden “*zıt kutup belirten sözbilimsel sorular*”, “*“neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular*” ve “*yardımcı sözbilimsel sorular*” yerine getirmektedir.

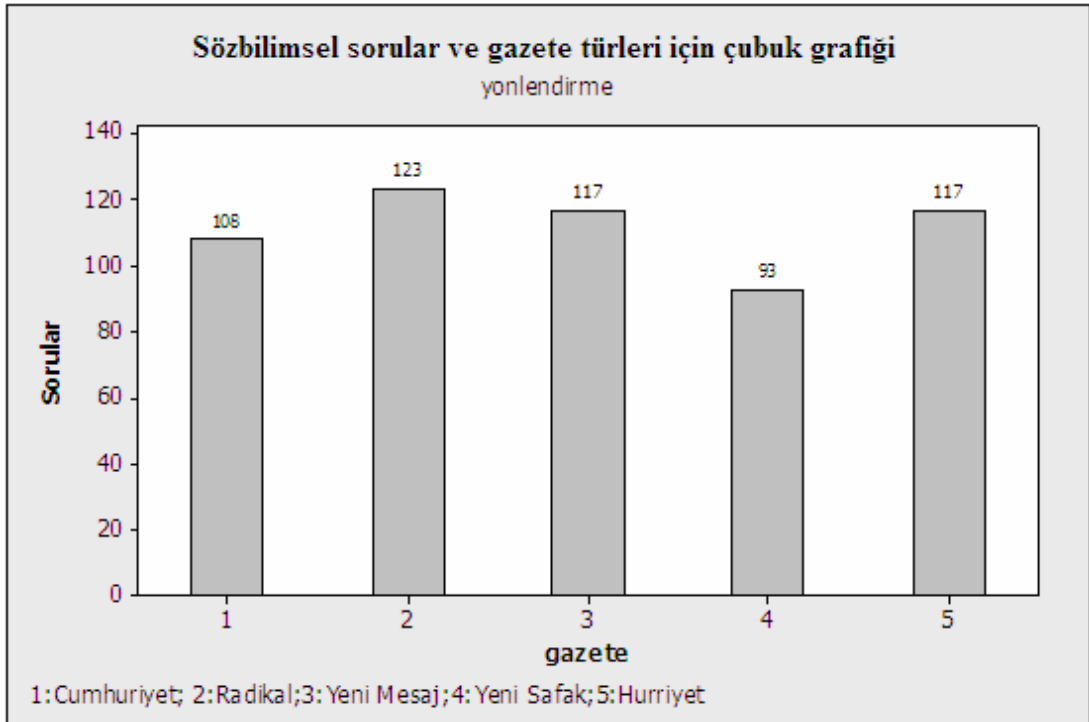
Zıt kutuplu sözbilimsel sorular sayesinde yazarın okuyucuya iletmek istediği ve savunduğu düşüncesini okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak söylediği şeyin zıttını kodlamaya çalışarak ileri sürdüğü görülmektedir. Böylece yazar, yazısında zıt kutup belirten sorularla okuyucuyu kendi düşüncesi doğrultusunda yönlendirmekte, bunu sorunun ters yönündeki yargı ile gerçekleştirmektedir. Yani, yazarın zıt kutup belirten sorusu olumlu anlam taşıyorsa olumsuz, olumsuz anlam taşıyorsa olumlu güdüleme ile okuyucuyu yönlendirmiş olmaktadır. Dolayısıyla yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı bu hamleyle okuyucunun kendi düşüncesinin dışındaki bir olayla ilgili olarak farklı bir bakış açısı elde ettiği, bu yeni bakış açısı doğrultusunda olayı irdelemeye başladığı yani yazarın görüşü doğrultusunda yönlendirildiği düşünülmektedir. Bir başka ifade ile yazar bu şekilde diğer tüm olası yanıtları eleyerek okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda yönlendirmeye çalışmaktadır.

Diğer *yönlendirme* işlevli, yazarın “neden” soru sözcüğü ile okuyucuya iletmış olduğu sözbilimsel sorular, okuyucunun zihninde şikâyet olarak belirlemekte, böylece yazar, iletmış olduğu konuyu okuyucunun sadece bir şikâyet olarak algılaması yönünde onu yönlendirmektedir. Dolayısıyla okuyucunun, yazarın iletmeye çalıştığı iletiyi “neden” soru sözcüğü ile oluşturulmuş sözbilimsel soru sayesinde suçlama çerçevesinde değerlendireceği ve o bakış açısı ile düşüneceği öngörülmektedir.

Son *yönlendirme* işlevli yardımcı sözbilimsel sorular ise yazarın, okuyucudan çıkarsamasını beklediği yanıtı tek olası yanıt olarak sunan sorulardır. Böylece okuyucunun, sözbilimsel sorunun içindeki çıkarsanması öngörülen örtük yanıtı yönelmiş olacağı düşünülmektedir. Yani, dilbilgisel olumsuz sorular olumsuz yanıtları, olumlu sorular ise olumlu yanıtları gerektirmekte ve bu şekilde okuyucu olumlu ya da olumsuz olarak iletilen sorunun içinde gizlenen bildirim tümcesine yönelmekte, yani o yönde güdülenmekte, yönlendirilmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarından elde edilen 1054 adet sözbilimsel sorunun 558 adetinin *yönlendirme işlevli* sözbilimsel sorular olduğu saptanmıştır ve şekil 20 sözbilimsel soruların yönlendirme işlevinin veri tabanını oluşturan gazetelere göre dağılımını göstermektedir:

Şekil 20: Yönlendirme İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.2.3. Sözbilimsel Soruların Paylaşılan-öznellik İşlevi

Paylaşılan-öznellik, öznel bir durumun iki ya da daha fazla kişi tarafından paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Nyuts, 2001a: 35; Scheff, 2006). Ayrıca, yazarın, bilginin doğruluğuna ilişkin sorumluluğu tek başına yüklenmeyip, etkileşim içerisinde olduğu anlamına gelmekte, aynı kanıt ve sonuçlara sahip kişi ya da kişilerle paylaşması anlamına gelen tutumu yansıtmaktadır (Nyuts, 2001a: 36; Nyuts, 2001b: 393). Sözbilimsel sorular yazarın, söylem topluluğunun üyeleri olan okuyucularla dayanışma sağlaması ve böylece kendi öznel görüşlerinin okuyucular tarafından da paylaşıldığı önvarsayımını belirtmesi işlevlerini yerine getirmektedir (Sargın, 2010). Bu bilgiden yola çıkarak bu çalışmada soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların paylaşılan-öznellik işlevi taşıdığını söylemek olası görünmektedir.

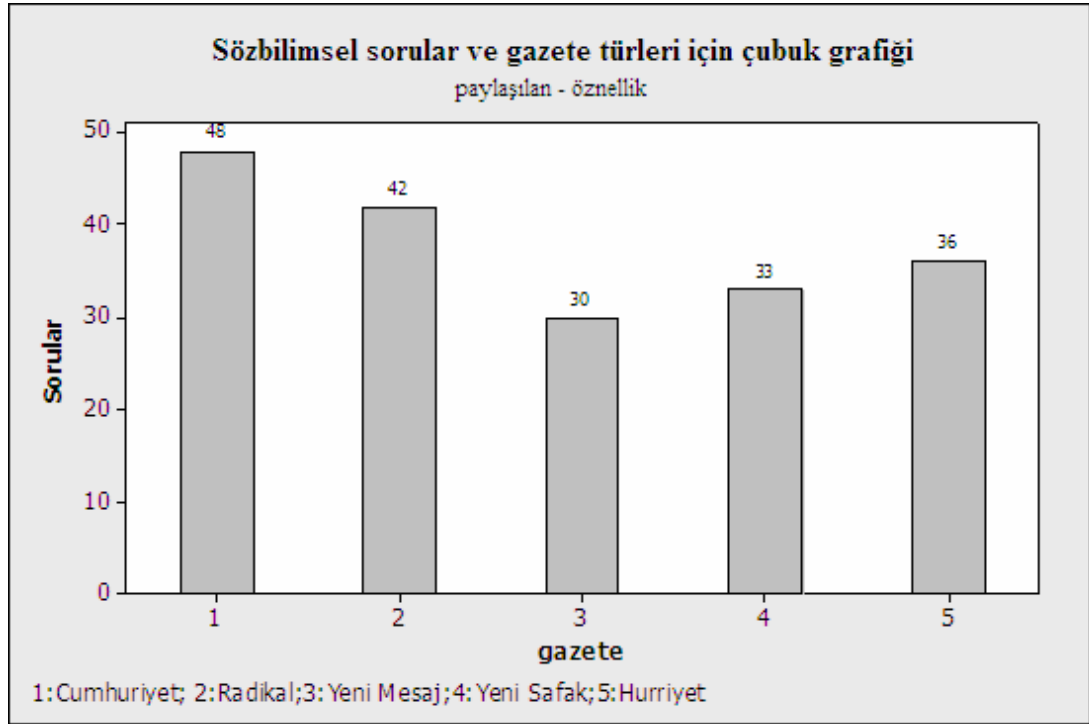
Bu çalışma sonucunda sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden birinin de *paylaşılan-öznellik* olduğunu söylemek mümkündür. Bu soruların, yapılan çözümleme sonucunda, metinde yanıtlarıyla birlikte verilen sorular olduğu ortaya çıkmıştır. Burada sözbilimsel soruların yanıtlarıyla verilmesi, yazarın ileri sürdüğü fikri paylaşılr kılmak için gerçekleştirdiği hamleyi göstermektedir. Yani, yazar okuyucuya görüşünü iletmek için soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruyu dilsel bir strateji olarak kullanmaktadır. Bir başka ifade ile, yazar görüşünü soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruları kullanarak iletmeye çalışmakta ve bu hamle ile görüşünü genel bir gerçekmiş gibi sunmaktadır. Yazarın yanıtı soru ile birlikte açık bir şekilde vermesi yazarın iletmek istediği konu ya da bilgi ile ilgili tutumunu göstermektedir. Bu şekilde iletmeye çalıştığı konuyu nesnel bir gerçekmiş gibi sunmakta ve konunun geçerliliğini de güçlendirmektedir.

Soru-yanıt biçiminde sunulan *paylaşılan-öznellik* işlevli sözbilimsel sorunun ve verilen yanıtının işlevi, okuyucuyu yazarın fikrini kabul etmeye ikna etme çalışmasıdır. Yazar kendi fikrini mantıksal olarak herkesçe kabul edilmesi gereken bir gerçek gibi sunmaktadır. Yazar sorduğu soruyu yine kendisi yanıtlayarak özgün görüşünü ortaya koymakta ve paylaşılr kılmaktadır. Bu açıdan, *paylaşılan-öznellik*

işlevli sözbilimsel sorular katılım sağlama ve yandaşlık oluşturma amacı taşımakta ve okuyucuyla kişilerarası ilişkiler kurmada rol oynamaktadır. Burada sözbilimsel soruyu kullanarak yazar, ileri sürdüğü fikri paylaşılır kılmak istemektedir ve bu da bize sözbilimsel soruların bir işlevinin de *paylaşılan-öznel* işlevi olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırma sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarından elde edilen 1054 adet sözbilimsel sorunun 189 adetinin *paylaşılan-öznel* işlevli sözbilimsel sorular olduğu saptanmıştır ve şekil 21 sözbilimsel soruların paylaşılan-öznel işlevinin veri tabanını oluşturan gazetelere göre dağılımını göstermektedir:

Şekil 21: Paylaşılan-Öznel İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

4.1.2.4. Sözbilimsel Soruların Tetikleme İşlevi

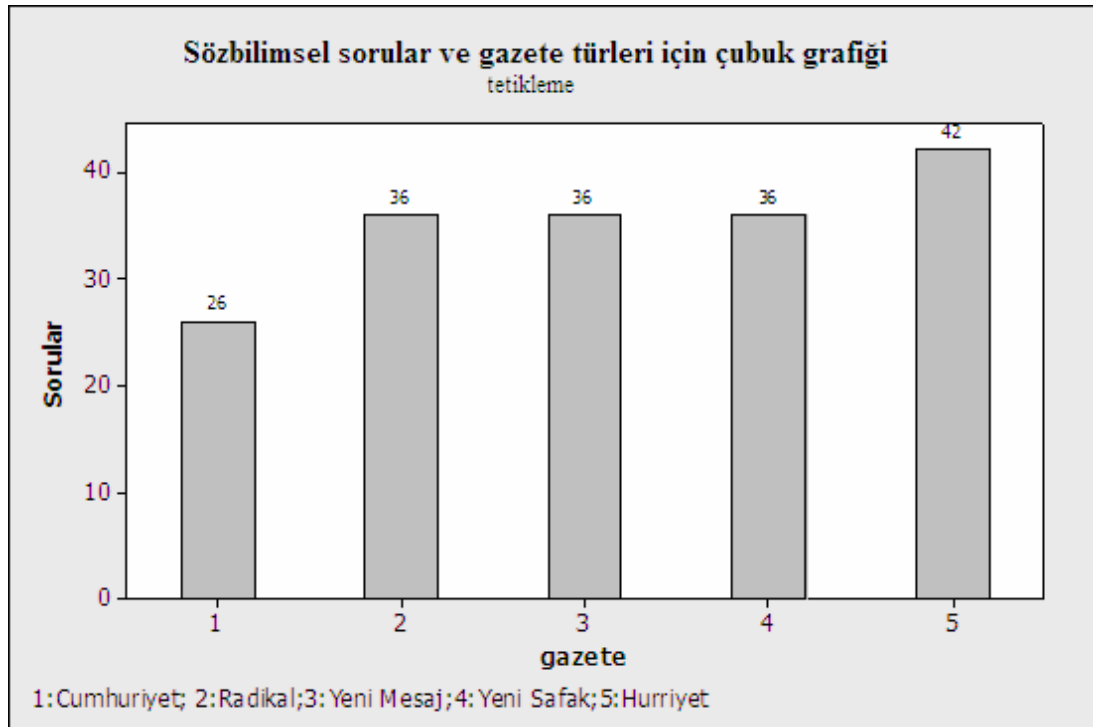
Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre bugüne kadar sınıflandırılmış üç işlev dışında Türkçede ilk kez bizim sınıflandırdığımız ve *tetikleme* olarak

adlandırdığımız bir işleve daha ulaşılmıştır. Bu işlevin diğerlerinden farklı özellikleri, bizim bu soruları farklı bir işlev altında değerlendirmemize yol açmıştır. Yapılan araştırma çerçevesinde daha önce böyle bir sınıflandırmaya rastlanmamıştır.

Tetikleme işlevli sözbilimsel sorular Türkçe gazete köşe yazılarında karşımıza çıkan ve diğer işlevler dışında yer alan sorulardır. Bu soruların *tartışılan konuyu gündeme getirme, tartışılan konuya farklı bir bakış açısı katma* ve *söz konusu konu ile ilgili olarak farkındalık yaratma* gibi tetikleyici işlevler üstlenerek söylem-edimbilimsel amaçlara hizmet ettiği düşünülmektedir. Yani, bu söylem-edimbilimsel işlevlerin okuyucularda farklı tetikleyici etkilere yol açtığı söylenebilir.

Yapılan araştırma sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerin 3 köşe yazarının 4 ay boyunca yayımladıkları köşe yazılarından elde edilen 1054 adet sözbilimsel sorunun 176 adetinin *tetikleme işlevli* sözbilimsel sorular olduğu saptanmıştır ve şekil 22 sözbilimsel soruların tetikleme işlevinin veri tabanını oluşturan gazetelere göre dağılımını göstermektedir:

Şekil 22: Tetikleme İşlevli Sözbilimsel Sorular Ve Gazete Türlerine Göre Çubuk Grafiği

SONUÇ

Ilie, (1994); Koshik, (2005); Halmari, (2004); Ahluvalia ve Burnkrant, (2004); Ashley, (2004); Blankenship ve Craig, (2006); Petty ve diğ (1981); Swasy ve Munch, (1985; 1988) gibi araştırmacıların ileri sürdüğü gibi sözbilimsel soruların ikna edici düzenekler olarak kullanıldığını savlayan ve sözbilimsel soruları Van Eemeren, Grootendorts ve diğ erlerinin (1992, 1993, 1997, 2002, 2004) edim-eytişimsel yaklaşımı doğrultusunda ele alan bu çalışma Türkçe gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Buna bağlı olarak bu çalışmada sözbilimsel soruların etkili ikna stratejileri olduğu önvarsayılmış ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Bu doğrultuda iki araştırma sorusu belirlenmiştir:

1) Köşe yazarlarının kullandığı dilsel belirticilere ve sözbilimsel hamlelere göre sözbilimsel soruların bir sınıflandırılması yapılabilir mi?

2) Belirlenen türlerin söylem-edimbilimsel işlevleri nelerdir?

Belirlenen bu araştırma soruları doğrultusunda, çalışmanın Birinci Bölümünde *ikna söylemi, metin türü ve metin türü olarak gazete köşe yazıları*, İkinci Bölümünde *sözbilim; sözbilimsel sorular, söylem kuramı, savlama ve edim-eytişimsel yaklaşım* gibi araştırmamızın temel kavramlarına yer verilmiştir. Üçüncü Bölümde *veri tabanı* tanıtılmıştır. Dördüncü Bölümde *bulgu ve değerlendirmelere* yer verilerek sonuçlar yorumlanmaya çalışılmış; gazete köşe yazılarındaki sözbilimsel soruların türlerine göre sınıflandırılması yapılmış ve bu sınıflandırmaya göre söylem-edimbilimsel işlevleri belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda bu çalışmanın sonucunda veri tabanını oluşturan gazetelerdeki sözbilimsel soruların yazarlar tarafından 7 farklı türde kullanıldıkları ortaya çıkmıştır. Bunları;

1. Nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular,
2. Nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular,
3. Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular,
4. “Neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular,
5. Yardımcı sözbilimsel sorular,
6. Soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorular,
7. Tetikleyici sözbilimsel sorular

şeklinde belirtmek mümkündür.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda bu çalışmadan elde edilen 7 farklı türdeki sözbilimsel sorular, söylem-edimbilimsel işlevleri açısından değerlendirildiğinde ise 4 farklı işlev ortaya çıkmıştır. Bunları;

1. Düşüngüdüleme işlevi,
2. Yönlendirme işlevi,
3. Paylaşılan-öznellik işlevi,
4. Tetikleme işlevi

şeklinde özetlemek olası görünmektedir.

Sözbilimsel soruların *düşüngüdüleme işlevini* yerine getiren tür, *nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorulardır* ve bu sorular kendi içinde *görüş ve sav belirten sözbilimsel sorular* olarak ikiye ayrılmaktadır. *Yönlendirme işlevini* yerine getiren tür, *zıt kutup belirten sözbilimsel sorular*, *“neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular* ve *yardımcı sözbilimsel sorulardır*. *Paylaşılan-öznellik işlevini*

yerine getiren tür, *soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorulardır. Tetikleme işlevini yerine getiren tür de tetikleyici sözbilimsel sorular* ulamında yer almaktadır.

Şimdi sonuç bölümünde Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin neler olduğu özetlemek mümkündür:

(i). Sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevi:

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden birinin *düşüngüdüleme* işlevi olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan çözümlerler doğrultusunda sözbilimsel soruların düşüngüdüleme işlevini yerine getiren türün ise *nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular* kapsamında yer aldığını söyleyebiliriz.

Burada okuyucunun zihninde savlayıcı bağlamı oluşturabilmesini sağlayan sözbilimsel soruların yazarlar tarafından etkili ikna stratejileri olarak kullanıldıklarını söylemek olası görünmektedir. Van Eemeren ve Grootendorst'a göre (1992:14) eğer görüş savunulabiliyorsa o zaman görüşün kabul edilebilirliği ve ikna ediciliği söz konusudur. Bu çalışmada da yapılan çözümlerler sonucunda yazarların sözbilimsel sorular aracılığıyla örtük olarak iletmeye çalıştıkları görüşlerini savlayıcı bağlam çerçevesinde savundukları gözlenmiştir. Dolayısıyla sözbilimsel soruları kullanarak yazarın okuyucuyu ikna etme girişiminde bulunduğu ve sözbilimsel soruları ikna etme söylemini gerçekleştirme amaçlı kullanarak görüşünün kabul edilebilirliğini gösterdiğini ve bu şekilde okuyucuyu ikna etmeye çalıştığını söylemek olası görünmektedir. Bir başka ifade ile, yazarın, okuyucuyla kişilerarası ilişki kurduğu önvaryayılan gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların okuyucuyu belli bir bakış açısı doğrultusunda düşünmeye güdüleme girişimleri olarak kullanıldıklarını söylemek mümkündür.

Yazarın savlayıcı sözbilimsel soruları kullanmadaki niyeti, okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamak istemesi olarak belirlenmiştir. Yani, yazar, okuyucunun zihninde bu nedensellik ilişkisini kurgulamasını hedeflemekte ve geliştirdiği hamleler sayesinde metinde iletmek istenen iletiyi okuyucunun nedensellik dizisi içinde alımlamasını güdülemektedir. Bu şekilde okuyucu yazarın ikna stratejisi olarak kullandığı söz konusu sözbilimsel sorular sayesinde zihninde bir savlayıcı bağlam oluşturabilmektedir. Zihninde kurguladığı savlayıcı bağlam sayesinde okuyucunun, yazarın görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülendiği ve bu şekilde ikna olduğu öngörülmektedir. Bir başka ifade ile okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulayarak yazarın görüşünü kabul edilebilir olarak algılandığı ve söz konusu görüş doğrultusunda düşünmeye güdülendiği öngörülmekte, bu da sözbilimsel soruların *düşüngüdüleme* işlevini ortaya koymaktadır.

Sözbilimsel soruların *düşüngüdüleme* işlevi bu soruların yazar tarafından ikna edici düzenekler olarak kullanıldığında ortaya çıkmaktadır ve Ilie'ye göre (1994) sözbilimsel sorular ikna edici düzenekler olarak kullanıldığında *görüş* ve *sav* olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla Ilie (1994) *düşüngüdüleme* işlevleri doğrultusunda sözbilimsel soruları iki ulamda incelemektedir: i) görüş olarak işlev görenler ve ii) sav olarak işlev görenler (Ilie, 1994: 145-152). Bu çalışmada da sözbilimsel soruların bir kısmı, görüş ve sav işlevi gören tipler olarak ortaya çıkmakta ve bu saptama da Ilie'nin yaklaşımıyla örtüşür görünmektedir.

(ii). Sözbilimsel soruların yönlendirme işlevi:

Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinden bir diğerinin *yönlendirme işlevi* olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada, yazarın *yönlendirme* işlevli sözbilimsel soruları metinde kullanarak okuyucuda zihinsel olarak belli bir konuya yani yazarın iletmeye çalıştığı ileti doğrultusundaki bir konuya yönelme, o bakış açısı ile düşünme sözeylemini gerçekleştirme çalıştığını söylemek olası görünmektedir.

Yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların yazarlar tarafından üç farklı türde kodlandığı gözlenmiştir: zıt kutup belirten yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular, “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular ve yardımcı sözbilimsel sorular.

Zıt kutup belirten *yönlendirme* işlevli sözbilimsel sorular aracılığıyla, yazar, okuyucuya iletmek istediği ve savunduğu düşüncesini okuyucunun zihninde dilbilgisel olarak söylediği şeyin zıttını kodlayarak iletmektedir. Yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı bu hamleyle okuyucunun kendi düşüncesinin dışındaki bir olayla ilgili olarak farklı bir bakış açısı elde ettiği ve bu yeni bakış açısı doğrultusunda olayı irdelemeye başladığı düşünülmektedir. Yani, zıt kutup belirten yönlendirme işlevli sözbilimsel sorular aracılığıyla yazar, diğer tüm olası yanıtları eleyerek okuyucuyu kendi bakış açısı doğrultusunda yönlendirmekte ve bu şekilde ikna etmekte olduğu öngörülmektedir.

“Neden” soru sözcüğü ile verilen *yönlendirme* işlevli sözbilimsel sorular, yazarın “neden”, “nasıl olur da”, “niye” gibi soru sözcüklerini kullanarak okuyucuya ilettikleri türden sorulardır. “Neden” soru sözcüğü ile okuyucuya iletilen bu sorular yazarın iletmeye çalıştığı belirli bir durum ile ilgili hesap sormasını ifade etmektedir. Bir başka ifade ile yazar bu şekilde iletmek istediği konu ile ilgili bir suçlama yöneltmekte ve şikâyetinde bulunmaktadır. Okuyucunun da yazarın “neden” soru sözcüğü ile ilettiği soruyu bir şikâyet olarak alımlayacağı ve bu şekilde yazarın suçlama olarak yönelttiği konuyu onaylayacağı ya da onaylamayacağı öngörülmektedir. Yani, yazar iletmek istediği konu ile ilgili bir şikâyetinde bulunmakta ama bu şikâyetini örtük olarak “neden” soru sözcüğünü kullanarak sözbilimsel soru ile okuyucuya yöneltmektedir. Yazarın gerçekleştirdiği bu hamle ile, bir olay, olgu ya da kişi ile ilgili iletmek istediği şikâyeti ya da suçlamayı örtüklediği; okuyucunun örtük olan bu iletiyi alımlamasını hedeflediği ve bu şekilde okuyucuyu yönlendirdiği öngörülmektedir.

Yardımcı sözbilimsel soruların, Koshik’in (2005) önerdiği gibi yazarın, okuyucudan çıkarsamasını beklediği yanıtı tek olası yanıt olarak sunan sorular olduğu ve okuyucuyu sözbilimsel sorunun içindeki çıkarsanması öngörülen örtük

yanıta doğru yönlendirdiği sorular olduğu saptanmıştır. Yani, dilbilgisel olumsuz sorular olumsuz yanıtları, olumlu sorular ise olumlu yanıtları gerektirmekte ve bu şekilde okuyucunun olumlu ya da olumsuz olarak iletilen sorunun içinde gizlenen bildirim tümcesine yönelmekte, yani o yönde güdülenmekte, yönlendirilmekte olduğu varsayılmaktadır.

Öte yandan, bu çalışmada Türkçe gazete köşe yazılarında ortaya çıkan sözbilimsel soruların bir kısmı (zıt kutup belirten sözbilimsel sorular, “neden” soru sözcüğü ile belirtilen sözbilimsel sorular ve yardımcı sözbilimsel sorular) yönlendirme işlevi gören sözbilimsel sorular olarak ortaya çıkmakta ve bu saptama da Koshik’in (2005) ve White’ın (2003) ileri sürdüğü yaklaşımıyla örtüşür görünmektedir.

(iii). Sözbilimsel soruların paylaşılan-öznellik işlevi

Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların işlevlerinden bir diğerinin *paylaşılan-öznellik işlevi* olduğunu söylemek mümkündür. Sözbilimsel soruların *paylaşılan-öznellik* işlevini yerine getiren tür ise soruların yanıtlarıyla birlikte verildiği sözbilimsel sorular kapsamında yer almaktadır.

Biz, bu çalışmada, “soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruların *paylaşılan-öznellik* işlevi taşıdığı” sonucuna ulaştık. Bu sorular, sorunun arkasından yanıtlarının verildiği türden sözbilimsel sorulardır. Bu çalışmada da yazarların metin içinde kullandıkları *paylaşılan-öznellik* işlevli sözbilimsel soruların yanıtlarının açık bir şekilde hemen soruların ardından verilmekte olduğu saptanmıştır ve *paylaşılan-öznellik* işlevli sözbilimsel soruların, yazarın ileri sürdüğü fikri paylaşılır kılmak için kullanıldıkları öngörülmektedir. Bu şekilde yazarın, okuyucuyla dayanışma sağlamayı hedeflediği söylenebilmektedir. Metin içinde kullanılan *paylaşılan-öznellik* işlevli sözbilimsel soruların, yazarların kendi görüşlerinin okuyucular tarafından da paylaşıldığı önvarsayımını belirtmesi işlevlerini yerine getirdiği düşünülmektedir. Böylece yazar, sunduğu bilginin doğruluğuna ilişkin sorumluluğu tek başına yüklenmemekte, okuyucu ile etkileşim içerisinde olduğu ve sunduğu

bilgiyi ya da iletteği mesajı onlarla paylaşması anlamına gelen tutumu yansıtmaktadır. Böylece, yazarın soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel soruları dilsel bir ikna etme stratejisi olarak kullandığını söylemek mümkündür. Yazar, bu şekilde iletmeye çalıştığı konuyu nesnel bir gerçekmiş gibi sunmakta ve konunun geçerliliğini de güçlendirmektedir (Caponigro ve Sprouse, 2007:124; Comorovski, 1996:22)

(iv) Sözbilimsel soruların tetikleme işlevi

Bu çalışmada yapılan araştırmalar doğrultusunda daha önce belirlenmemiş ancak bizim veri tabanımızda ortaya çıkan bir türe rastladık. Söz konusu tür, Türkçe köşe yazılarında ortaya çıkan ve yazarlar tarafından okuyucunun aklında olmadığını varsaydığı konuya dikkatleri çekmek amacıyla “ne demeli, nasıl olur, ne dersiniz” gibi farklı dilsel belirteciler kullanarak okuyucuya iletilen türden sorulardır. Bu soruları *tetikleyici sözbilimsel sorular* olarak, işlevini ise *tetikleme işlevi* olarak adlandırdık.

Tetikleme işlevli sözbilimsel soruların okuyucularda farklı tetikleyici etkilere yol açtığı ve Türkçe gazete köşe yazılarında yazarlar tarafından farklı sözbilimsel amaçlara hizmet etmek için kullanıldığı gözlenmiştir. *Tetikleme işlevli* sözbilimsel soruları kullanarak yazarların, *tartışılan konuya farklı bir bakış açısı katma*, *tartışılan konuyu gündeme getirme* ve *söz konusu konu ile ilgili olarak farkındalık yaratma* ya da *okuyucunun dikkatini yönlendirme* gibi sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmeye çalıştıkları söylenebilir. *Tetikleme işlevli* sözbilimsel soruların, yazarların iletmek istedikleri konuyla ilgili tetikleyici dilsel stratejiler oluşturduğu; böylece okuyucuda, bakış açısında değişiklik, belli bir konu ile ilgili farkında olma gibi sözeylemleri tetiklediği düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlarda dikkat çeken bir unsur ise sözbilimsel soruların 4. söylem-edimbilimsel işlevinin ortaya çıkmasıdır ve bunu da, *tetikleme işlevi* başlığı altında toplamak mümkündür. *Tetikleme işlevi* başlığı altında toplanan sözbilimsel sorular, ‘nedenselliğin metin içinde verildiği’ okuyucuyu

düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel sorular, ‘zıt kutup belirten’, “‘neden” soru sözcüğü ile ifade edilen’ ve ‘yardımcı’ sözbilimsel sorular türlerindeki okuyucuyu *yönlendirme işlevli* sözbilimsel sorular ve okuyucuyla dayanışma sağlamayı hedefleyen ‘soru-yanıt biçimindeki’ *paylaşılan-öznellik işlevli* sözbilimsel sorular dışındaki ulamda yer almaktadır. Bir başka deyişle *tetikleme işlevli* sözbilimsel soruların yazarlar tarafından farklı tetikleyici belirteciler kullanılarak okuyucularda tetikleyici etkilere yol açtığı ve Türkçe gazete köşe yazılarında yazarlar tarafından farklı sözbilimsel amaçlara hizmet etmek için kullanıldığı gözlenmiştir. *Tetikleme işlevli* sözbilimsel soruları kullanarak yazarların, *tartışılan konuya farklı bir bakış açısı katma, tartışılan konuyu gündeme getirme ve söz konusu konu ile ilgili olarak farkındalık yaratma* gibi sözbilimsel hamleleri gerçekleştirmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Bu şekilde okuyucunun fikir ve düşüncelerinde değişime yol açarak yazarın, okuyucuyu ikna etmeyi hedefleyen söylemleri yerine getirdiği ve böylece okuyucu ile kişilerarası ilişki kurduğunu söylemek olası görünmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ise gazete köşe yazılarının yazar ve okuyucu arasındaki ilişkinin kişilerarası düzlemde ele alındığı savı da doğrulanmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, sözbilimsel soruların gazete köşe yazılarında tüm bu işlevleri yerine getirdiğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin genel olarak okuyucuyu ikna etme söylemini gerçekleştirdiği savı doğrulanmış olmaktadır.

Sonuç olarak, çalışmamızda temel alınan varsayım, sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel olarak, hedef kişiyi yani okuyucuyu ikna etme işlevini yerine getirdiğidir. Çözümlemeler sonucunda ulaşılan sonuçlar da bu varsayımı desteklemektedir. Türkçe gazete köşe yazılarında kullanılan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevinin okuyucuyu ikna etme işlevini yerine getirdiği varsayımı, çözümlemelerden elde edilen bulgularda doğrulanmıştır. Ayrıca, Türkçe gazete köşe yazılarında yazarlar tarafından kullanılan sözbilimsel sorular aracılığıyla elde edilen ikna girişiminin, yazar ve okuyucu arasındaki etkileşimsel ve eytişimsel

boyutta bir söylem olarak gerçekteştiğini ve sözbilimsel sorular aracılığıyla okuyucunun ikna sürecinin, yazarın okuyucu ile kişilerarası ilişki kurmaya çalıştığı bir düzlemde belirdeğini söylemek mümkündür.

Ayrıca, farklı politik yapılarla, söylemlere sahip bu çalışmanın veri tabanını oluşturan Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların farklı dağılım gösterip göstermediğine bakılmış ve sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri ile ilgili veriler girilmiş, bu verilere göre tanımlayıcı istatistikler yapılmış ve sonucunda şekiller ve grafikler yorumlanmıştır; daha sonra ise “Ki-Kare Uyum İyiliğı” ve “Ki-Kare Bağımsızlık Testi” (Ki-kare testleri ek 32’de verilmiştir) uygulanarak gazeteler ve sözbilimsel soruların türleri ve işlevleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu testler sonucunda gazeteler ile sözbilimsel soru türleri ve söylem-edimbilimsel işlevleri arasında ilişki olduğunu söylemek olası görünmektedir. Öte yandan, hiçbir siyasi düşünce olmadığı düşünöldüğünde gazete türlerine göre soru sayılarının eşit olması beklenen bir durumdur. Bu çalışmada, bu soruların gazeteye göre dağılımının beklenen gazete dağılımına uyup uymadığını araştırmak için de Ki Kare uyum iyiliğı testleri yapılmıştır. Bu testler, farklı politik yapılarla, söylemlere sahip Türkçe gazete köşe yazılarında sözbilimsel soruların farklı dağılım sergilediklerini ortaya koymaktadır.

Ancak, bu çalışmada sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri, ideolojik boyutta irdelenmemiştir. Bununla birlikte, elde ettiğimiz sonuçların başka veri tabanları üzerinde yapılacak benzer çalışmalara basamak oluşturmasının, böylece söylem çözümlmelerinde sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine ilişkin daha kapsamlı, daha farklı sonuçlara ulaşılmasının mümkün olacağı düşünölmektedir.

Bu çalışmanın alanyazınına katkısı, öncelikle sözbilimsel soruları kendi içinde 7 farklı tür altında toplamış olması, daha sonra ise bu türleri söylem-edimbilimsel ve edim-eytişimsel yaklaşımlarla değerlendirip sözbilimsel sorulara 4 söylem-edimbilimsel işlev belirlemesi ve bu konuda Türkçede yapılmış ilk çalışma olmasıdır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, bu çalışmanın veri tabanını oluşturan Türkçe gazete kőőe yazıları çerçevesinde genellenebilir sonuçlardır. Bu çerçevede daha kapsayıcı sonuçlara ulaşılabilmesi için sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerinin farklı veri tabanlarında veya farklı metin türlerinde yapılacak çözümlerler sonucunda ortaya çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahluwalia, R. ve Burnkrant, E. R (2004). “Answering Questions about Questions: A Persuasion Knowledge Perspective for Understanding the Effects of Rhetorical Questions”. *Journal of Consumer Research, Inc.* Vol. 31. s. 26-42.
- Amossy, R (2005). “The Argumentative Dimension of Discourse”. Frans H. Van Eemeren (haz.) *Argumentation in Practice.* Philadelphia, USA: John Benjamins Publishing. s.87-97.
- Aristotle (1954). *The Rhetoric And The Poetics Of Aristotle.* Rhys Roberts ve Ingram Bywater (Çev). USA: Random House, Inc. The Modern Library.
- Aristoteles (2004). *Retorik..* Mehmet H. Doğan(çev). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Cogito-17.
- Asher, N. ve Lascarides, A (2001). “Indirect Speech Acts”. *Synthese.* The Netherlands: Kluwer Academic Publishers. No:128 s.183–228.
- Ashley, L. A (2004). *Figurative Language Effects on the Processing of Figurative Discourse.* Doktora tezi. Memfis Üniversitesi.
- Atılğan, S (1994). “Bir Okur Profili Çalışması: Örnek Gazete “Cumhuriyet”. *Marmara İletişim Dergisi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fültesi Yayını. No:7. s. 37-49.
- Badarneh, M (2003). *The Rhetorical Question As a Discursive And Stylistic Device In The Quran.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Arizona Üniversitesi.
- Bhatia, V. K (1993). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings.* London: Longman.

- Bhatia, V. K (1997). "The Power and Politics of Genre" *World Englishes*. Oxford: Blackwell Publishers. No:16 (3) s. 359-371.
- Bitzer, L. F (1981). "Political Rhetoric". D. Nimmo ve K.R. Sanders (haz.) *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Blankenship, L. K. ve Craig, Y. T (2006). "Rhetorical Question Use And Resistance To Persuasion: An Attitude Strength Analysis". *Journal Of Language and Social Psychology*. London: Sage Publications. Vol:25. No:2. s:111-128
- Blankenship, L. K. ve Holtgraves, T (2005). "The Role Of Different Markers Of Linguistic Powerlessness In Persuasion". *Journal Of Language And Social Psychology*. London: Sage Publications. Vol:24. No:1. s. 3-24
- Booth, W.C (2004). *The Rhetoric Of Rhetoric: The Quest For Effective Communication*. USA: Blackwell Publishing.
- Bowell, T. ve Kemp, G (2005). *Critical Thinking: A Concise Guide*. London: Routledge.
- Brock, L B.; Scott, L R. ve Chesebro, W. J (1990) "An Introduction To Rhetorical Criticism". *Methods Of Rhetorical Criticism: A Twentieth-century Perspective*. Brock, L Bernard; Scott, L Robert ve Chesebro, W. James (haz.) Detroit: Wayne State University Press. s.10-31.
- Büyükkantarcıoğlu, N. ve Yazar, E (2006). "Dil ve İkna: Türk Politika Söyleminde İkna Edici Önerme Yapıları". *Dilbilim Araştırmaları*. s.90-113.
- Bulut, S (2007). *Hürriyet Gazetesi: 1948-1953 Döneminin Yayın Politikası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Caponigro, I. ve Sprouse, J (2007). "Rhetorical Questions As Questions". *Proceedings of Sinn und Bedeutung*. No: 11. Barcelona: University of Pompeu Farba. s.121-133.
- Chandler,D.(1997).An Introduction To Genre Theory <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/intgenre/intgenre1.html>.Erişimtarihi : 15.12.2007.
- Çalhan, R (2008). *Çocuğa Şiddetin Basında Sunumu: Cumhuriyet, Hürriyet Ve Zaman Gazetelerinde Çocuğa Şiddet Haberleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, B (2003). "Söylem, İdeoloji Ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi". Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (haz.) *Söylem ve İdeoloji: mitoloji, din, ideoloji*. İstanbul: Su Yayınları. s.245–284.
- Comorovski, I (1996). *Interrogative Phrases And The Syntax-semantics Interface*. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Daylak, S (2004). *Talk Showlarda Soru-yanıt Savlama Yapısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. İzmir: DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dillard, J. P. ve Pfau, M (2002). "Introduction". J.P. Dillard ve M. Pfau (haz.) *The Persuasion Handbook : Developments In Theory And Practice*. U.S.A: Sage Publications. s. ix-xx
- Dixon, P (1984). *Rhetoric*. USA: Methuen Company.
- Ekici, A (2006) *Trafik Kazası Haberlerinin Medyada Sunumunun Cumhuriyet, Hürriyet Ve Zaman Gazetesi Örneklerinde İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Enkvist, N. E (1985). "Text and Discourse Linguistics, Rhetoric, and Stylistics." Teun A. Van Dijk (haz.) *Discourse And Literature* Amsterdam: John Benjamins B.V. Publishing Company s.11-38.
- Eisenhart, C. ve Johnstone, B (2008). *Rhetoric In Detail: Discourse Analyses of Rhetorical Talk And Text*. Amsterdam: John Benjamins.
- Eveland, Jr. W. P (2002). "The Impact Of News And Entertainment Media On Perceptions Of Social Reality". J.P. Dillard ve M. Pfau (haz.) *The Persuasion Handbook: Developments In Theory And Practice*. U.S.A: Sage Publications. s. 691-728.
- Freeman, B. J (1991). *Dialectics And The Macrostructures Of Arguments: A Theory Of Argument Structure*. Berlin: Foris Publications.
- Gass, H. R. ve Seiter, S. J (2003) *Persuasion, Social Influence, And Compliance Gaining*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Govier, T (2010). *A Practical Study Of Argument*. U.S.A.: Cengage Learning Inc.
- Govier, T (1987). *Problems In Argument Analysis And Evaluation: Pragmatics And Discourse Analysis*. Holland: Foris Publications.
- Günay, V. D (2007). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Halliday, M. A. K (1978). *Language As Semiotics*. Bath: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K (1994). *An Introduction To Functional Grammar*. London: Arnold.

- Halmari, H (2004). In Search Of “Successful” Political Persuasion: A Comparison Of The Styles Of Bill Clinton And Ronald Reagan”. *Persuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Halmari, Helena (haz.). Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing. s.105-134.
- Halmari, H. ve Virtanen, T. (2004). “Towards Understanding Modern Persuasion”. *Persuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Halmari, Helena(haz.). Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing.
- Han, C (2002). “Interpreting Interrogatives As Rhetorical Questions”. *Lingua*. Philadelphia: Elsevier Science B.V. No:112. s:201-229
- Hanauer, D (1998). “The Genre-specific Hypothesis of Reading: Reading poetry And Encyclopedic Items”. *Poetics*. Elsevier Science B.V.s.63-72.
- Henkemans, A. F. S (2001). “Argumentation, Explanation And Causality: An Exploration Of Current Linguistic Approaches To Textual Relations”. Sanders, Ted J. M (haz.) *Text Representation. Linguistic And Psycholinguistic Apects*. Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing. s .231–246.
- Hodge, R. ve Kress, G (1979). *Language As Ideology*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Hosman, A. L (2002). “Language And Persuasion”. J.P. Dillard ve M. Pfau (haz.) *The Persuasion Handbook: Developments In Theory And Practice*. U.S.A: Sage Publications. s.371-390
- Huber, B. R (2005). *Influencing Through Argument*. New York: International Debate Education Association.

- İleri, C (1998). “Yazılı Anlatım Türleri 1: Düşünce Değeri Olan Yazılar. *Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Adadolu Üniversitesi Yayınları. No:1073 s. 105-132.
- Ilie, C (1999). “Question-response argumentation in talk shows.” *Journal of Pragmatics*. No: 31. s.975-999
- Ilie, C (1994). *What Else Can I Tell You? A Pragmatic Study Of English Rhetorical Questions as Discursive and Argumentative Acts*. Stockholm: Almqvist And Wiksell International.
- Ilgın, L (2003). “Söylem Ve İdeoloji”. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (haz.) *Söylem ve İdeoloji: mitoloji, din, ideoloji*. İstanbul: Su Yayınları. 285-298.
- Kaş, A (1985). “ ‘Nobel Barış Ödülü Haberi’ni Okumak”. *Çağdaş Eleştiri*. No: 4(2) s. 21-30.
- Kennedy, G. A (1999). *Classical Rhetoric And Its Christian And Secular Tradition From Ancient To Modern Times*. USA: The University Of North Carolina Pres.
- Kennedy, G. A (1994) *New History Of Classical Rhetoric*. Princeton, New Jersey: Pinceton University Press.
- Kılıç, D (2003). *Haber Yapımı Sürecinde Editör Ve Editorial Sistem: Hürriyet Gazetesi Örneğinde Bir Laboratuar Çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocaman, A (2003). “Dilbilim Söylemi”. Ahmet Kocaman (haz.) *Söylem Üzerine*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık. s1-11.
- Kocaman, A. ve Osam, N (2000). *Uygulamalı Dilbilim-Yabancı Dil Öğretimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hitit Basım Yayın.

- Koshik, I (2005). *Beyond Rhetorical Questions: Assertive Questions In Everyday Interaction*. Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing.
- Koshik, I (2002). "A Conversation Analytic Study Of Yes/No Questions Which Convey Reversed Polarity Assertions". *Journal of Pragmatics*.Vol:34 s.1851-1877.
- Kozok, F (2007). *1938-1946 Yılları Arası Cumhuriyet Gazetesinin Genel Yayın Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kress, G (1983). "Linguistic Processes And The Mediation Of "Reality": the Polititics of Newspaper Language". *International Journal of the Sociology of Language* 40, s. 43-57.
- Levinson, C. S (1992). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, J (1979). *Semantics*. Volume II.Cambridge: Cambridge University Press.
- Martin J, R, ve Rose, D (2003). *Working With Discourse*. London ve N.Y.: Contium.
- Mootz, J. F (2006). *Rhetorical Knowledgein Legal Practice and Critical Legal Theory*. Tuscaloosa, Alabama: The University of Alabama Press.
- Mortensen, W. K.(2004). *Maximum Influence: The Twelve Universal Laws of Power Persuasion*. New York: Amacom.
- Mutlu, E (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Nothstine, W (1989). *Influencing Others: A Handbook Of Persuasive Strategies*. USA: Crisp Publications Inc.
- Nuyts, J (2001a). *Epistemic modality, language, and conceptualization [electronic resource] : a cognitive-pragmatic perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Nuyts, J (2001b). "Subjectivity as an Evidential Dimension in Epistemic Modal Expressions". *Journal of Pragmatics*. sayı: 33. s: 383-400.
- Obenauer, H. ve Poletto, C (2000). "Rhetorical Wh-phrases In The Left Periphery of The Sentence". *Working Papers In Linguistics*. Cilt: 10 No:1. s. 121-151.
- O'Keefe J. D (2002). *Persuasion: Theory And Research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Östman, J (2004). "Persuasion As Implicit Anchoring: The Case Of Collocations". *Persuasion Across Genres : A Linguistic Approach*. Halmari, Helena (haz.). Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing.
- Oswald, S (2007). "Argumentation and Cognition: Can Pragma-Dialectics Interplay with Pragma-Semantics?". *Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines*. Cilt: 1. No:1 s. 148-165.
- Öztokat-Tanyolaç, N (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Özsever, Atilla (2004). *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Özyıldırım, I (2003). "Türkçe'de Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları.". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 20 / Sayı: 2 / s.91-104.

- Parrish, M. W (1995) "The Study Of Speeches". Burghardt, R. Carl (haz). *Readings in Rhetorical Criticism*. Pennsylvania: Strata Publishing Inc. s.34-46.
- Petty, E. R., Cacioppo, J. T. ve Heesacker, M (1981). "Effects Of Rhetorical Questions On Persuasion: A Cognitive Response Analysis". *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol:40. no:3 s. 432-440.
- Phelan, P. ve Reynolds, P (1996). *Argument And Evidence: Critical Analysis For The Social Sciences*. London: Routledge.
- Plett, F. H (1985). "Rhetoric". Teun A. Van Dijk (haz.) *Discourse And Literature* Amsterdam: John Benjamins B.V. Publishing Company. s.59-84.
- Renkema, J (2004). *Introduction To Discourse Studies*. The Netherlands: John Benjamins. B.V.
- Richards. J (2008). *Rhetoric*. USA: Routledge.
- Sargin, M (2010). *Türkçede Tanıtılma Belirticilerinin İşlevleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Scheff ve diğ (2006). *Goffman Unbound!. A New Paradigm for Social Science (The Sociological Imagination)*. <http://en.wikipedia.org/wiki/Intersubjectivity> (erişim tarihi. 12. 05. 2008).
- Scheufele, D. A (1999). "Framing As A Theory Of Media Effects". *Journal Of Communication*. International Communication Association. s. 103-122
- Schlesinger, I; Tamar, K. ve Tamar, P (2001). *The Structure Of Arguments*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Shriffirin, D (1994). *Approaches To Discourse*. USA: Blackwell Publishers Inc.

Simons, H. W., Joanne M., and Bruce G (2001). *Persuasion In Society*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Spurigin, S. De W (1994). *The Power To Persuade: A Rhetoric And Reader For Argumentative Writing*. New Jersey: Prentice Hall.

Swales, M. J (1990). *Genre Analysis: English In Academic And Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Swales, M. J. 1985. "A Genre-Based Approach To Language Across the Curriculum" ML. Tickoo (haz.) *Language Across the Curriculum*. Singapore: Seameo Regional Language Center. s. 10-22.

Swasy, J. L. ve Munch, J.M (1988). "Rhetorical Question, Summarization Frequency, and Argument Strength Effects on Recall". *Journal Of Consumer Research*. No: 15. s. 69-76.

Swasy, J. L. ve Munch, J.M (1985). "Examining the Target of Receiver Elaborations: Rhetorical Question Effects on Source Processing and Persuasion". *Journal Of Consumer Research*. No: 11. s. 877-886.

Tapia, E. J (2001). "Wilbur Samuel Howell: The Trilogy Of Rhetoric, Logic And Science". Kuypers, A. Jim ve King, Andrew (haz.) *Twentieth-century Roots of Rhetorical Studies*. U.S.A.: Praeger Publishers.

Tindale, W. C (2004). *Rhetorical Argumentation: Principles Of Theory And Practice*. U.S.A.: Sage Publications

Tindale, W. C (1999) *Acts Of Arguing: A Rhetorical Model Of Argument*. Albany: State University of New York Press.

- Topuz, H (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Van Dijk, T. A (1996). Opinions and Ideologies In Editorials. [http://www.hum.uva.nl/teun/ editoria.htm](http://www.hum.uva.nl/teun/editoria.htm).
- Van Dijk, T. A (1997). “Discourse As Interaction In Society”. *Discourse As Social Interaction. Vol:2*. London: Sage Publications.
- Van Dijk, T. A (1998). *Ideology*. London: Sage Publications.
- Van Dijk, T. A (2006). “Discourse And Manipulation” *Discourse & Society* No: 17 s. 359 - 383 .
- Van Eemeren, F. H; Grootendorst, R (1992). *Argumentation, Communication and Fallacies. A Pragma Dialectical Perspective*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Van Eemeren, F. H; Grootendorst, R.; Jackson, S. ve Jacobs S (1993). *Reconstructing Argumentative Discourse*. Tuscaloosa ve London: The University of Alabama Press.
- Van Eemeren, F. H; Grootendorst, R. ve diğerleri.(1997). “Argumentation”. T. Van Dijk (haz.) *Discourse as Structure And Process*. London: Sage Publications. s. 208-230.
- Van Eemeren, F. H; ve Houtlosser, P (1999). “Strategic Maneuvering In Argumentative Discourse”. *Discourse Studies*.. London: Sage Publications. s.479–497.
- Van Eemeren, F. H; ve Houtlosser, P (2009). “Strategic Maneuvering: Examining Argumentation In Context” F.H. Van Eemeren (haz.) *Examining Argumentation In Context: Fifteen Studies On Strategic Maneuvering*. The Netherlands: John Benjamins Publishing Company. s.1-24.

- Van Eemeren, F. H; Grootendorst, R. ve Henkemans,A. F (2002). *Argumentaton: Analysis,Evaluation, Presentation*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Van Eemeren, F. H. Ve Grootendorst, R (2004) *Systematic Theory Of Argumentation: The Pragma-dialevtical Approach*. New York: Cambridge University Press.
- Van Eemeren, F. H; ve Houtlosser, P (2005). “Introduction”. *Argumentation In Practice*. Frans H. Van Eemeren (haz.). Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing. s.1-10
- Van Eemeren, F. H; Houtlosser, P. ve Henkemans,A. F (2007). *Argumentative Indicators: A Pragma-dialectical Study*. Netherlands: Springer.
- Virtanen, T. ve Halmari, H (2004). “Persuasion Across Genres: Emerging Perspectives”. Halmari, Helena (haz.). *Presuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing. s.3–24.
- Virtanen, T (2004). “Polls and surveys show”: Public Opinion As A Persuasive Device In Editorial Discourse”. Helena. Halmari (haz.). *Presuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Philadelphia, PA,USA: John Benjamins Publishing. s.153–182.
- Vorobej, M (2006). *The Theory of Argument*. London: Cambridge University Press.
- Walton, D (2007). *Media Argumentation: Dialectic, Persuasion And Rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Walton, D (2006). *Fundamentals Of Critical Argumentation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Warnick, B (2000). “Two Systems Of Invention: The Topics In The Rhetoric And The New Rhetoric”. Alan G. Gross ve Arthur. E Walzer. (haz.) *Rereading Aristotle’s Rhetoric*. U.S.A.: Southern Illinois University s.107-129.
- White, P.R.R (2003). “Beyond Modality And Hedging: A Dialogic View Of The Language Of Intersubjective Stance” *Text-Interdisciplinary Journal For The Study of Discourse*. Text 23(2). Walter De Gruyter. s. 259-284.
- Wichelns, A. H (1995). “The Literary Criticism Of Oratory”. Burghardt, R. Carl (haz.). *Readings in Rhetorical Criticism*. Pennsylvania: Strata Publishing Inc. s.3-28.
- Willard, C.A (1989). *A Theory Of Argumentation: Studies In Rhetoric And Communication*. Alabama: The University Of Alabama Press.
- Yağcıoğlu, S. ve Cem-Değer, A (2001a). “Normların Tartışılabilirliği Ve Yadsımlar: “Teröre Karşıyım Ama...””. *Dilbilim ve Uygulamaları Dergisi, Sayı: 4*. s.109–121.
- Yağcıoğlu, S. ve Cem-Değer, A (2001b). “Logos Or Mythos: (de)legitimation strategies in confrontation discourses of sociocultural ethos”. *Discourse and Society*. 12(6) s.817–852.
- Yağcıoğlu, S. ve Cem-Değer, A (2002). “Toplumsal Çatışma Sürecinde Farklı Söylemler: Bir Eleştirel Söylem Çözümlemesi”. S. Yağcıoğlu (der.) *1990 Sonrasında Laik Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler: Disiplinlerarası bir Yaklaşım*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. s.145–161.

Yağcıoğlu, S. (2002). “Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım” (S. Yağcıoğlu (der.) *1990 Sonrasında Laik Antilaik Çatışmasında Farklı Söylemler: Disiplinlerarası bir Yaklaşım*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları. s.1–34.

Yağcıoğlu, S ve Ercan, G. S (2004). “Hedging Strategies In Turkish Media Discourse: Are they Gender Indexical?” Yağcıoğlu ve Değer (haz.). *Advances In Turkish Linguistics: Proceedings of the 12th International Conference on Turkish Linguistics*. İzmir: Dokuz Eylül Publications. s.623-640

Yarbrough, R. S (1999). *After Rhetoric: The Study Of Discourse Beyond Language And Culture*. Carbondale ve Edwardsville: Southern Illinois University Press.

Yılmaz, S (2002). *Bir Metamorfoz Öyküsü: 1980’ler Ve Basın*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Yüce, E (2007). *Simgesel Seçkinler Ve Habitus: Hürriyet Gazetesinde Köşe Yazarlığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zeyrek, D (2003). “Söylem ve Toplum.”Ahmet Kocaman (haz.)*Söylem Üzerine*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık. s.27–47.

EK 1: Cumhuriyet Gazetesinde nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular

RTE 'nin sözünün eri olduğunu anlayabilmemiz için meğer bir yabancının, Rusya Devlet Başkanı Putin'in tanıklığı gerekiyormuş. Ankara'yı ziyarete hazırlanan Putin, üstelik ne kadar zor olursa olsun RTE'nin verdiği sözü tuttuğunu söylüyor **(1)**Bu söylemde ince bir taktiğin izleri yok mu? **(2)**Rusya'nın kimi önemli, stratejik değeri olan konularda Türkiye'den söz almaya çalışacağını duyumsatmıyor mu bu sözler? **(3)**Putin'in kefil olduğu RTE, gerçekten sözünün eri bir siyasetçi mi? Dışarıda Putin'leri, içeride halkı yakıyor (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Burada yazar birden fazla sözbilimsel soruyu arka arkaya sormakta ve etkili bir ikna stratejisi kullanmaktadır. Bu tür arka arkaya sorulan sözbilimsel soruların hafızaya yardımcı işlevi olduğu ve okuyucunun zihninde bilgi depolanmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Ilie, 1994: 134-145). Bir numaralı sözbilimsel soru “bu söylemde ince bir taktiğin izleri var” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. İki numaralı sözbilimsel soru ise görüş işlevi taşıyan (1) numaralı sözbilimsel sorunun savı olarak işlev görmektedir ve “bu sözler Rusya'nın kimi önemli, stratejik değeri olan konularda Türkiye'den söz almaya çalışacağını duyumsatmaktadır” bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Burada, yazar tarafından “*bu söylemde (Putin'in söyleminde) ince bir taktiğin izleri var çünkü bu sözler Rusya'nın kimi önemli, stratejik değeri olan konularda Türkiye'den söz almaya çalışacağını duyumsatmaktadır*” savlaması oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde gerçekte yüzey metinde olmayan ancak yazarın, okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulayarak yorumlamasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce, yani iki numaralı sözbilimsel soru, görüş olarak işlev gören bir numaralı sözbilimsel sorunun savını göstermektedir. Üç numaralı sözbilimsel soru ise “Putin'in kefil olduğu RTE, gerçekten sözünün eri bir siyasetçi değildir” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. Bu sorunun yanıtı olarak beliren “dışarıda Putinleri, içeride halkı yakıyor” tümcesi ise sav işlevi görmektedir ve yazarın görüşünü desteklemektedir. Burada ise yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği nedensellik ilişkisi ise “*Putin'in kefil olduğu RTE, gerçekten sözünün eri bir siyasetçi değildir çünkü dışarıda Putinleri, içeride halkı yakıyor*” şeklindeki savlamada ortaya çıkmaktadır.

Şimdi bir anımsatma, bir sonuç: RTE, zina girişimini başlattıklarında, "ilgili düzenlemenin 'kadın-erkek eşitliğini sağlamaya' yönelik olduğunu" söyledi (2 Eylül 04) Tepkilerin yoğunlaşmasından sonraki son demecinde: "Biz şu anda 'kadına saygının gereğini' yerine getiriyoruz. Kadının hakkını koruyoruz" dedi (7 Eylül 04) Karşı tepkileri umursamıyor. Nuh diyor Peygamber demiyor ama; bağlılığını, saygısını bir saniye olsun eksik etmediği Kuran, kadın-erkek eşitliği konusunda bakalım ne diyor: "İki erkeği de bu muameleye tanık tutunuz. İki erkek bulunmazsa... bir erkekle iki kadın tanık olsun (Bakara Suresi, 282. ayet)" .... "Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. İyi kadınlar gönülden boyun eğendir (Nisa Suresi, 34. ayet)" ... "(Ey erkekler, kadınlarla) aranızdaki üstünlüğü unutmayın (Bakara Suresi, 237. ayet)" .... "Erkeklerin onlardan (kadınlardan) bir üstün dereceleri vardır (Bakara Suresi, 228. ayet)" **(4)Kadın-erkek eşitliğini gerekçe yaptığına göre; RTE, Kuran'da da reform mu yapıyor ?** (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Dört numaralı sözbilimsel soru karşı tarafla birliktelik duygusu yaratabilmek ve aleyhinde konuşulan kişiye karşı olumsuz tavır oluşturabilmek için ironi amaçlı kullanılmaktadır. (Ilie,1994: 134-145). Yazar, "RTE kadın-erkek eşitliğini gerekçe yaptığını göre, Kuran'da da reform yapıyor" görüşünü okuyucuya ironik biçimde iletmekte ve bunun için de sözbilimsel soru kullanmaktadır. İronik biçimde ilettiği bu görüşünü desteklemek amacıyla Kurandan bazı bölümler alıntılanmaktadır. Bu bağlamda yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: "RTE Kuran'da da reform yapıyor, RTE yalan söylüyor **çünkü** Kuranda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik hiçbir şey yok". Burada yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan "çünkü" belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce yani 4. sözbilimsel soru görüş işlevli bir sorudur. Burada yazarın görüşünü desteklemek için kullandığı sav "Kuranda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik hiçbir şeyin olmaması"dır, ve bu sav Kurandaki alıntılarla zenginleştirilmiştir. Yazarın bu görüşü okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile ise aşağıdaki gibi formüle edilebilir:

1. Eğer p ise, o zaman q.

2. q değil.

Dolayısıyla 3. p değil.

RTE, kadın-erkek eşitliği istiyorsa Kuran'a bağlı değildir (Kuran'da Eşitlik yok.)

RTE, Kuran'a bağlı.

Dolayısıyla RTE, eşitlik istemiyor yani, yalan söylüyor (Çünkü reform yapıyor)

Yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği tasım sonucundan da anlaşıldığı gibi 4. sözbilimsel sorunun yazarın görüşü olan “RTE, reform yapıyor; yani RTE yalan söylüyor” tümcesi olarak algılandığı söylenebilir.

(5) Bugünlerde ahvâl-ı adiyeden saydığımız, alkışladığımız, marjinal eleştirilerle karşılanan kimi gelişmelerin yarınlarda başımıza daha büyük sorunlar açacağını düşünüyor muyuz acaba? Elbette yoksullar da AB'yi istiyor, üstelik bir an önce üye olmamızı... Yıllardır ülkenin yoksul kesimlerine medyayla siyasetçisiyle, AB'ye girerek kısa sürede fakir fukaralıktan kurtulacaklarını şıngıladık. AB'ye üye olursak şıp diye kansere çare bulunacak, kalp krizleri azalacak, yemek içmek giyinmek, ohooo sözü mü olur, neredeyse bedavaya gelecek. Demokrasinin başladığı 1950 öncesi yıllarda Demokrat Parti'nin sigarayı beş kuruşa satacakları propagandasına halkın inandığı gibi, şimdi her beklenti, her alanda umut AB'ye bağlanıyor. İşsizliğe çare mi; AB demek, Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde iş bulmak, çoluk çocuk yaşamak demek. Oysa üyelik işsizede ne yazar? Bir ülkeye başvuracağını, başvuru kabul görürse o ülkeye gidebileceğini nereden bilsin garibim? Pasaportu cebine koydu mu, ver elini dilediği Avrupa ülkesi. Orada iş hazır, para hazır. Okul, ev, sosyal yardım hazır... Sanyior. (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Beş numaralı sözbilimsel soru ile yazar, “Bugünlerde ahvâl-ı adiyeden saydığımız, alkışladığımız, marjinal eleştirilerle karşılanan kimi gelişmeler (AB üyeliği ile ilgili) yarınlarda başımıza daha büyük sorunlar açacak” görüşünü iletmektedir. Bu görüşü desteklemek için yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “*bu gelişmeler başımıza sorunlar açacak **çünkü** özellikle yoksul halk Ab üyeliğinin her şeye çare olacağını düşünüyor*” . Yani, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce 5 numaralı sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimdir ve görüş işlevli bir sorudur. Böylece AB üyeliğinin her şeye çare olmayacağını okuyucuya iletmeye çalışmaktadır. Bunu da (5) numaralı sözbilimsel soru ile gerçekleştirmektedir.

RTE 'nin sözünün eri olmadığını anlayabilmemiz için bir yabancının, Rusya Devlet Başkanı Putin 'in tanıklığı gerektiğini yazmamızın üzerinden sekiz gün geçti; bu kez RTE'nin doğruların

üzerine yalanlama perdesi çekerek gerçeği sakladığını yine bir yabancı aracılığıyla, Komser Verheugen sayesinde kanıtlayabildik. Başbakan doğru olanı yalana çevirmekte gerçekten mahir. Üstelik cesur da. Komser Verheugen, hükümetin zina konusundaki olumsuz tutumunu Başbakan'la Dışişleri Bakanı'nın yüzüne söylediği haberi basında yer aldı. Haber RTE'nin hışmına uğradı. Başbakan'a göre Verheugen zinayı görüşmede konu etmedi, zina ile ilgili yasal düzenlemenin AB sürecini olumsuz etkilemesinin söz konusu olmadığını söyledi. Yalan Verheugen'den döndü. Komiser, ayrılacağı gün zina konusundaki yanlış tutumu Başbakan'a da, Dışişleri Bakanı'na da söylediğini yazılı basına da, TV'lere de açıkladı. Zengin gazetecinin evindeki özel akşam yemeğine katılan kimi gazetecilere de yineledi. Durumu saptayan haberi bizim gazete, "*Biri doğruyu söylemiyor*" başlığıyla duyurdu (6) Kuzum, yalan söyleyeni aramaya gerek var mı? (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Altı numaralı sözbilimsel soru ile yazar, "*yalan söyleyeni aramaya gerek yok çünkü yalan söyleyen kişinin kim olduğu açık, o kişi ise RTE'nin ta kendisi*" savlamasını okuyucuya iletmek istemektir. Görüş olarak işlev gören sözbilimsel soru "yalan söyleyeni aramaya gerek yok" bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Bu şekilde yorumlanan savlamada yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını istediği savlamada ortaya çıkan "çünkü" belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce, görüş olarak işlev gören sözbilimsel sorunun savını göstermektedir. Burada yazar okuyucuya "RTE'nin yalan söylediği" yönündeki görüşünü düşündürmeyi hedeflemektedir ve bu görüşünü desteklemek için de sözbilimsel sorudan önce savını pekiştiren tümceleri sıralamaktadır.

Dışişleri ve Genelkurmay, Tel Afer'in bombalanmasını dikkatle ve kaygıyla izlediğimizi açıkladı. ABD nezdinde birtakım girişimler yapıldı (7) TC Hükümeti sözlü uyarılarını yazıya neden dökmedi veya dökemedi? Bu soru Amerika karşısında boynu bükük Türkiye'yi resmediyor (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Yedi numaralı sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş " Amerika karşısında Türkiyenin boynunun bükük olması"dır. Bunu desteklemek için de bu görüşün öncesinde yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde savlayıcı olarak yorumlanmasını hedeflediği savlayıcı bağlam ise "*Amerika karşısında Türkiyenin boynu büküktür çünkü TC Hükümeti sözlü uyarılarını yazıya dökememiştir*" şeklinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde kodlandığı varsayılan "çünkü" belirticisinden önce yer alan bölüm görüş;

“çünkü” ile nedenselliği açıklanan bölüm ise görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir bu da sözbilimsel soru ile verilmektedir.

MEB'in 10 ilde başlattığı "*Haydi Kızlar Okula*" kampanyasıyla birlikte yapılan hesaplamalara göre 640 bin kız çocuğu okula gitmiyor. Oysa Prof. Güngör Uras'ın yazdığına göre, "*Kızlarımız okula gidiyor mu gitmiyor mu diye tartışırız. İstatistikler yalan söylemiyor ise 14 milyon öğrencinin 7 milyonu kız*". Bu arada okul ve öğretmen açığı üzerindeki irdellemeler, yakınmalar unutuluyor. Örneğin Eğitim-Sen'in açıklamalarına göre 8 bin okulda ikili, 17 bin okulda birleştirilmiş sınıflarda eğitim veriliyor. Bu yıl 550 bin öğretmenin görev yapacağı açıklanırken bir cümle içine sığdırdığımız şu gerçekten hemen hiç söz edilmiyor: İlköğretimde 3 bin okulda 100 bin derslik, 106 bin öğretmen; ortaöğretimde 11 bin derslik, 74 bin öğretmen açığı var! 14 milyon öğrenci ilk ve ortaöğretime devam ediyor bugün, ancak okula girmesi gereken 5-18 arası çocukların sayısı 20 milyon dolayında. Bu rakam, 6 milyon çocuğun okulla hiç tanışmadığını gösteriyor. "*Haydi Kızlar Okula*" elbette desteklenmesi gereken bir girişim ve **(8)** fakat MEB'in "*Herkes Okula*" kampanyası açması, yayması ve olumlu sonuca her yıl adım adım yaklaşması gerekmez mi? (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Burada sözbilimsel soru “MEB’in herkesin okula gitmesini sağlayacak bir kampanya açması ve yayması gerekir” bildirim tümcesi olarak algılanmakta; yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği savlama ise, “*MEB’in sadece kızların değil, herkesin okula gitmesini sağlayacak bir kampanya açması ve yayması gerekir çünkü istatistiklere göre Türkiyede 6 milyon çocuk okulla hiç tanışmamıştır*” biçiminde yorumlanmaktadır. Yazar, sekiz numaralı sözbilimsel soru ile bu olayın irdelenmesi gerektiğini vurgulamakta ve sözbilimsel soru yazarın görüşünü ifade etmektedir. Çünkü yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlamada “MEB’in herkesin okula gitmesini sağlayacak bir kampanya açması ve yayması gerekir” bildirim tümcesine dönüştürülen sözbilimsel soru gerçekte yüzey metinde olmayan “çünkü” belirticisinden önce yer almaktadır. Sözbilimsel sorunun öncesinde yer alan tümceler ve bunları özetleyen “Türkiyede 6 milyon çocuk okulla hiç tanışmamıştır” tümcesi ise görüşünün nedenlerini açıklayan savları ifade etmektedir ve bu savlar yazarın okuyucunun zihninde kurgulamayı hedeflediği savlamada “çünkü”den sonra yer alan tümcelerdir.

RTE, AB'nin zinayı sindiremeyeceğini bile bile bu oyuna neden başvurduğu sorusuna önceki geceden bu yana yanıt aranıyor. Kuşku yok; RTE, kendinde öylesine güç vehmediyor ki, Kopenhag ölçütlerini yerine getirdikten sonra her ülkenin kendine özgü yaşam koşullarını saptamakta özgür

olacağına inanıyor ve. (9)Kasımpaşalılıyor mu desek acaba? AB'ye de efeleniyor (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Dokuzuncu sözbilimsel soru, “RTE Kasımpaşalıyor” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. Yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlama “*RTE Kasımpaşalıyor **çünkü** kendinde öylesine güç vehmediyor ki, Kopenhag ölçütlerini yerine getirdikten sonra her ülkenin kendine özgü yaşam koşullarını saptamakta özgür olacağına inanıyor*” şeklinde ifade edilebilir. Burada, yüzey metinde olmayan ancak yazarın bir ikna stratejisi olarak okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı savlamada ortaya çıkan “çünkü”den önce yer alan “RTE Kasımpaşalıyor” tümcesi bize bu tümcenin görüş işlevli bir tümce olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla dokuzuncu sözbilimsel soru görüş işlevi üstlenmekte öncesinde yer alan tümceler ise savları oluşturmaktadır.

Birkaç gündür AKP içinden gelen seslerin önceki krizli günlerden daha karışık olduğunu görüyoruz. AKP üst yönetimi kimi kilit milletvekilleriyle kapalı görüşmeler yapıyor. Bir bakıyoruz orada konuşulanlarla dışarıda konuşulanlar arasında yasalar kadar fark var (10) AKP yönetimi kendi milletvekillerine ayrı, halka ayrı, CHP'ye ayrı, MÜSİAD'a ayrı, TÜSİAD'a ayrı, AB'ye ayrı şey mi söylüyor? Görünen, bu sorunun yanıtının evet olduğunu ortaya koyuyor (11) Bu durumda AKP'nin tekeline almaya kalktığı siyasal ahlak nerede kaldı? (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Onuncu sözbilimsel soru “AKP yönetimi kendi milletvekillerine ayrı, halka ayrı, CHP'ye ayrı, MÜSİAD'a ayrı, TÜSİAD'a ayrı, AB'ye ayrı şey söylüyor” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. Burada yazarın hedefi okuyucunun zihninde “*AKP yönetimi kendi milletvekillerine ayrı, halka ayrı, CHP'ye ayrı, MÜSİAD'a ayrı, TÜSİAD'a ayrı, AB'ye ayrı şey söylüyor **çünkü** bir bakıyoruz orada konuşulanlarla dışarıda konuşulanlar arasında yasalar kadar fark var.*” savlamasını kurgulamasıdır. Zihinde bu şekilde oluşturulan savlamada onuncu sözbilimsel sorudan önce yer alan tümcenin sav işlevi gördüğü söylenebilir, çünkü söz konusu tümce, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden sonra yer almaktadır. Onibirinci sözbilimsel soru da görüş işlevli bir sorudur ve “AKP siyasal ahlaksızlık yapmaktadır” şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda onuncu sözbilimsel soru ve öncesinde yer alan tümce ise görüş işlevli 11. sözbilimsel sorunun sav işlevli

tümceleridir. Burada kurgulanan savlama ise şu şekilde yorumlanabilir: “*AKP siyasal ahlaksızlık yapmaktadır çünkü orada konuşulanlarla dışarıda konuşulanlar arasında yasalar kadar fark var; AKP yönetimi kendi milletvekillerine ayrı, halka ayrı, CHP'ye ayrı, MÜSİAD'a ayrı, TÜSİAD'a ayrı, AB'ye ayrı şey söylüyor*”. Ayrıca yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve 11. sözbilimsel sorunun görüş işlevli oluşunu da kanıtlamaktadır:

1. Eğer p ise, o zaman q

2. p

Dolayısıyla, 3. q

1. Eğer bir partinin orada ya da burada konuştukları arasında fark varsa, o parti siyasal olarak ahlaksızdır.

2. AKP'nin orada konuştuklarıyla dışarıda konuştukları arasında yasalar kadar fark var; AKP yönetimi kendi milletvekillerine ayrı, halka ayrı, CHP'ye ayrı, MÜSİAD'a ayrı, TÜSİAD'a ayrı, AB'ye ayrı şey söylüyor.

Dolayısıyla, 3. AKP siyasal olarak ahlaksızdır.

Burada okuyucunun zihninde formüle edilen nedensellik dizisi “AKP siyasal olarak ahlaksızdır” bildirim tümcesi olarak algılanan 11. sözbilimsel sorunun görüş işlevli olduğunu kanıtlamaktadır.

"Değerli yazarımız Orhan Birgit DSP'lidir; yine değerli yazarımız Yakup Kepenek CHP'lidir. Bu iki arkadaşımız Cumhuriyet'te buluşuyorlar da neden bir partide buluşamıyorlar?.." Eğer bu iki partinin programları arasında temel farklılıklar varsa, diyecek bir şey yok!.. Ama iki partinin programları temelde aynıysa, iş değişiyor...Neden değişiyor?..Çünkü laik öğretimi değiştirmek üzerine girişimleri ve zina konusundaki tutumundan sonra AKP'nin takıyyeciliği üstüne kuşku kalmadı... Merkez sağın bu konuda sesi soluğu çıkmıyor... Ama laik Cumhuriyet tehlikede! **(12)** Bu tehlikeyi görüp de birleşemeyenler, Atatürk 'ün dediği gibi "gaflet, dalalet, hatta ihanet içindedirler" demek haksızlık mıdır? CHP ile DSP'nin programları temelde bir ise bu ikilik neden?. (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Burada yazar “CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir” görüşünü okuyucuya iletmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus ponens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi de şu şekilde formüle edilebilir:

1. Eğer p ise, o zaman q

2. p

Dolayısıyla, 3. q

1.Eğer bir parti bu tehlikeyi görüp de birleşmiyorsa, gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir.

2. CHP ve DSP birleşmiyor.

Dolayısıyla, 3. CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir.

Burada formüle edilen nedensellik dizisi bize onikinci sözbilimsel sorunun sav işlevi taşıdığını göstermektedir. *Modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile elde edilen sonuç yazarın görüşünü göstermekte ve bu görüşü desteklemek içinde sav işlevli sözbilimsel soru sorulmaktadır. Burada yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği savlama “*CHP ve DSP gaflet, dalalet hatta ihanet içindedir çünkü CHP ve DSP bu tehlikeyi görüp de birleşmiyor*” şeklinde oluşturulabilmektedir. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce görüş; sonrasındaki ise sav işlevi üstlenmektedir. Dolayısıyla 12. sözbilimsel soru “CHP ve DSP bu tehlikeyi görüp de birleşmiyor” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve sav işlevi görmektedir.

Prof. Dr. Neda Armaner 'den bir mektup aldım, bu köşede çıkan "*Fikir, Zikir, Bikir*" başlıklı yazıdan söz açarak diyor ki: "*Bu yazınız benim anormal dindarlığın bilimsel çalışması olarak yayımladığım kitabımın eski bir deyimle adeta 'netice-i kelamı' gibidir. Taşkın dinsel duygu, düşünce ve aksiyon çeşitleri sonuçta ortaya bir tablo koyar: 'Idée mystique' ve 'Idée érotique' arasında bocalayanlar, her alanda, sözle ya da tutum ve davranışlarıyla kişilik bozukluklarını ortaya dökerler.*" Profesör Armaner'in "*Psikopatoloji'de Dinî Belirtiler*" adlı kitabından bir küçük alıntı: "*Demek oluyor ki, gerek normal gerekse anormal şahsiyetin (kişiliğin) iki yapıcısı, biyolojik tabiatlı olan beden ile sosyal tabiatlı olan çevrenin etkisi, her ferde göre derecelenir ve tartışması yapılabilir. Bunlar*

arasında dikkate değer sosyo-kültürel bir etmen olarak din eğitimi de vardır. Bu eğitimin olumlu olduğu hallerde kişiye güç veren din, kişiyle bir çatışma, niza halindeyse, türlü olumsuz durumlarla ortaya çıkar”. AKP’li yöneticilere bir göz atalım, **(13) dinsel dışavurum gibi görünen siyasetlerinin altında hangi 'psikopatolojik' iletiler yatıyor? (14) Yoksa koskoca devlet politikasında uçkurla apış arasına sıkışan hastalıklı ruhsal güdülenme egemenleşebilir miydi?** (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Burada 13. ve 14. sözbilimsel sorular art arda kullanılmaktadır ve 13. sözbilimsel soru görüş işlevi görürken 14. sözbilimsel soru da sav işlevi görmektedir. İki sözbilimsel soru bildirim tümcelerine dönüştürüldüklerinde iletilmek istenen savlamayı oluşturmaktadır; bu da okuyucunun zihninde şu şekilde kurgulanmaktadır: “*AKP’nin dinsel dışavurum gibi görünen siyasetlerinin altında bazı 'psikopatolojik' iletiler yatıyor **çünkü** koskoca devlet politikasında uçkurla apış arasına sıkışan hastalıklı ruhsal güdülenme egemenleşti.*” Yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada “çünkü”den önce yer alan tümce görüş, “çünkü”den sonra yer alan ise sav işlevi görmektedir.

Birleşmiş Milletler’in açılışında Fransa ve Brezilya’nın hazırladığı 'açlık ve yoksulluğa karşı savaşım' tasarısına 110 ülke destek verirken ABD karşı çıkmış... Bektaşî'ye sormuşlar: - *Baba, Allah var mı?.. Bizimki: - Hiç olmaz olur mu, demiş, hayatım boyunca iddialaşıyoruz, hep onun dediği oluyor* **(15)Yoksa bu Amerika Allah mı?** (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Yazar burada “Amerika Allah gibi yani hep onun dediği oluyor” görüşünü iletmek istemekte ve bunun için de bir ikna stratejisi olarak 15. sözbilimsel soruyu sormaktadır. Burada yazar tarafından okuyucunun zihninde oluşturulması istenen savlama şu şekilde yorumlanabilir: “ *Amerika Allah gibi yani hep Amerikanın dediği oluyor **çünkü** Birleşmiş Milletler’in açılışında Fransa ve Brezilya’nın hazırladığı 'açlık ve yoksulluğa karşı savaşım' tasarısına 110 ülke destek verirken ABD karşı çıkmış*”. “Amerika Allah gibi yani hep Amerikanın dediği oluyor” bildirim tümcesine dönüştürülen sözbilimsel sorunun, yüzey metinde belirmeyen ancak okuyucunun zihninde oluşturulan savlamada “çünkü”den önce yer aldığı görülmektedir, dolayısıyla söz konusu sözbilimsel sorunun görüş işlevi gördüğü söylenebilir. Sözbilimsel sorudan önce yer alan tümceler ise bu görüşü destekleyen sav işlevli tümcelerdir.

RTE, "İslami Türkiye" görüşlerini bırakmış? Türbanlı eşi, kızları, bakanlarının yarından fazlasını türbanlı eşleri olanlardan seçmesi, AİHM'nin siyasal simge gördüğü türbanın Çankaya'dan üniversite sıralarına, devlet dairelerine girmesi için var gücüyle çaba sarf etmesi, bu konuda laik cephe ile vuruşması -bizimkilere göre- **(16)** RTE'nin İslami görüşlerinden vazgeçtiğini mi kanıtıyor? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Burada yazar 16. sözbilimsel soru ile "RTE, İslami görüşlerinden vazgeçmedi" görüşünü iletmeye çalışmaktadır. Yazarın niyeti, okuyucunun zihninde "RTE İslami görüşlerinden vazgeçmedi **çünkü** Türbanlı eşi, kızları, bakanlarının yarından fazlasını türbanlı eşleri olanlardan seçiyor, AİHM'nin siyasal simge gördüğü türbanın Çankaya'dan üniversite sıralarına, devlet dairelerine girmesi için var gücüyle çaba sarf ediyor, bu konuda laik cephe ile vuruşuyor" savlamasını kurgulamasıdır. Aslında yüzey metinde olmayan ancak okuyucunun zihninde kurgulanan savlamada beliren "çünkü" belirticisinden önce yer alan tümce görüş, "çünkü"den sonra yer alanlar ise sav işlevi görmektedir. Böylece yazar, görüş olarak bildirdiği sözbilimsel sorunun yanıtını da öncesinde kullandığı savlarda vermektedir.

Tayyip Erdoğan'ın dünyadan habersiz oluşu bir yana, Başbakan'ın, çevresinde olan bitenleri sezemediği de anlaşılıyor; yoksa **(17)** yanına Adalet Bakanı Cemil Çiçek 'le din-diyantten sorumlu Mehmet Aydın 'ı alarak zina konusunda elin keferesini 'ikna' etmeye 'Frengistan' a gider miydi?. (Cumhuriyet, Eylül: 2004)

Burada yazar, " RTE, dünyadan habersiz ve çevresinde olup bitenleri sezemiyor" görüşünü iletmektedir. Onyedinci sözbilimsel soruyu da sav işlevli sormaktadır. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın " RTE, dünyadan habersiz ve çevresinde olup bitenleri sezemiyor" görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir.

1. Eğer p ise, o zaman q
  2. q değil
- Dolayısıyla, 3. p değil

1. Eğer RTE dđnyadan haberdar olsaydı ve çevresinde olup bitenleri sezseydi, o zaman yanına Adalet Bakanı Cemil iek 'le din-diyantten sorumlu Mehmet Aydın'ı alarak zina konusunda elin keferesini 'ikna' etmeye 'Frengistan' a gitmezdi.

2. RTE yanına Adalet Bakanı Cemil iek 'le din-diyantten sorumlu Mehmet Aydın'ı alarak zina konusunda elin keferesini 'ikna' etmeye 'Frengistan' a gitti.

Dolayısıyla, 3. RTE dđnyadan habersiz ve çevresinde olup bitenleri sezemiyor.

Burada yazar, “yoksa RTE, yanına Adalet Bakanı Cemil iek 'le din-diyantten sorumlu Mehmet Aydın'ı alarak zina konusunda elin keferesini 'ikna' etmeye 'Frengistan' a gitmezdi ama gitti **dolayısıyla** dđnyadan habersiz ve çevresinde olup bitenleri sezemiyor” savlamasını yaratmayı hedeflemekte ve bu savlamada yzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle doğrultusunda okuyucunun zihninde beliren “dolayısıyla” belirticisinden sonra kullanılan tđmce gđrüş, öncesindeki ise bildirim tđmcesine dđnüştürölmüş 17 numaralı sözbilimsel sorudur ve sav işlevi taşımaktadır.

Irak'ın güneyinde değişik bir hareketlenme var. Amerikan-İngiliz yapımı anayasaya göre, 3 vilayet bir araya gelirse kendi içinde özerk bir yapı kurma hakkını kullanabiliyor. Akla ilk, bunun kuzeyde uygulanabileceği düşüncesi gelmişti. Ancak güneydeki 3 vilayetin, Basra, Nasıriye ve İmara'nın ortak hareket etme eğilimine girdiği haberleri var. Bu vilayetleri birleştiren de burada etkin olan güç. Yani İngiltere.(18) Acaba İngiltere, Keşmir'de de olduğu gibi "bir yeri terk etmek durumundaysan, sorun ek, öyle çık" politikası mı izliyor?(19) Güneydeki 3 vilayeti ötekilerden ayırmayı mı hedefliyor?

Basra bölgesinde Şii lider Sistani etkin. Onun karşısında Sadr var. Şiiilerin kendi içindeki yapıya göre Sistani, Sadr'ın üstünde. Son Necef gerginliklerinde de Sistani, tedavi için gittiği Londra'dan döndü, Sadr'ı sakinleştirdi ve direnişini bırakmasını sağladı. 3 vilayetin bölünmesi Sadr'la Sistani'nin de arasını açabilir.(20) Acaba İngiltere, bir taşla iki kuş vurup hem Irak'ı hem Şiiileri mi bölmeyi hedefliyor?

Benzer biçimde ABD'nin de usul usul Musul yaptığı, kuzeye doğru yerleşmeye başladığı dikkati çekiyor (21) 1991'deki Körfez Savaşı'ndan bu yana kuzeyde güvenli bölge oluşturmaya hedefleyen ABD, burayı sadece Kürtler değil, kendisi için de mi hazırladı? (22)Kerkük yakınlarında kurulan büyük üs, bu hedefe mi dönük? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

18, 19, 20, 21 ve 22. sözbilimsel sorular aynı metin içinde art arda verilmiştir ve görüş işlevi görmektedir. Burada yazar, ilk olarak yanıtları vermekte ve daha sonra ise sözbilimsel soruları okuyucunun dikkatini çekmek için sormaktadır. Her bir paragraf kendi içinde bir savlama oluşturmaktadır. Çünkü her bir paragrafta yer alan sözbilimsel sorunun öncesinde yer alan tümceler sözbilimsel soruların nedenlerini belirtmektedir.

Zina sorununu AB yolunda şeriatın esinlenerek çözmek isteyen Başbakan Recep Tayyip Bey 'in başı epey ağrıdı; **(23)** ama bilmem ki bundan ders aldı mı? Bizde 'Avrupa' dedin mi akan sular durur; herkes AB'ye girmek ister... Ama nasıl?.. Erdoğan gibi.. Hem tesettürü benimseyecek, hem zinada şeriat hukukuna göz kırpacak, hem Avrupalı olacak!.. Peki, bütün bu koşullarda Kuranıkerim'e ve şeriat kanunlarına aykırı kuralları benimseyen Başbakan Erdoğan, neden zinada çıkış yaptı?.. Ve Kuranıkerim'in kurallarına ters yaşarken türbanda niçin diretiyor?.. Başbakan bugün eşi Emine Hanım'ın başını açmasına izin verse ne olur? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Buradaki sözbilimsel soruda yazar, “zina sorununu AB yolunda şeriatın esinlenerek çözmek isteyen Başbakan Recep Tayyip Bey 'in başı epey ağrıdı; ama bundan ders almadı” görüşünü iletmeye çalışmaktadır. Burada yazar, “*RTE bundan ders almadı çünkü Kuranıkerim'in kurallarına ters yaşarken türbanda diretiyor*” savlamasını yaratmayı hedeflemekte ve bu savlamada yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle doğrultusunda okuyucunun zihninde beliren “çünkü” belirticisinden önce kullanılan tümce görüş işlevi görmektedir. Burada sözbilimsel soru, sav işlevi gören “neden, niçin” gibi açıklayıcı sorulara yanıt işlevi görmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu savlamada “çünkü”den sonra yer alan tümce yani sav işlevli tümce metin içinde “neden” soru sözcüğüyle verilmektedir ve “Bütün bu koşullarda Kuranıkerim'e ve şeriat kanunlarına aykırı kuralları benimseyen Başbakan Erdoğan zinada çıkış yaptı ve Kuranıkerim'in kurallarına ters yaşarken türbanda diretiyor” şeklinde algılanmaktadır. Burada yazar, RTE'nin türbanda belirttiği gerçeğini okuyucuya iletmek istemekte, bunun için de metin içinde okuyucuya “neden, niçin” soru sözcüklerini içeren soruları iletmektedir. Bu sorular da yazarın “zina sorununu AB yolunda şeriatın esinlenerek çözmek isteyen Başbakan Recep Tayyip Bey 'in başı epey ağrıdı; ama bundan ders almadı” görüşünü destekleyen savları oluşturmaktadır.

Lütfi Kırdar Kongre Salonu'nda adına uluslararası sempozyum düzenlenen Bediüzzaman Said-i Nursi'nin kimliği nedir?.. Biz konuşmayalım; bu konuda gerçek bilgiyi verecek olan kaynak ansiklopedilerdir. "*Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*" nin '*Nursi*' karşılığında yazılı olan maddesini aktarıyorum: *Risale-i Nur adını taşıyan yapıtlarıyla çağdaş uygarlığın ve laikliğin karşısında yer aldı. Şeriata bağlı İslam birliğini savundu.* Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi'nde Said-i Nursi'nin adı karşısında bu metin var.. (24) Bilmem ki başka bir şey eklemeye gerek var mı? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

24. sözbilimsel soruda yazar, metinde ismi geçen kişinin kimliği ile ilgili görüşlerini iletmektedir. Bu kişinin laiklik karşıtı bir kişi olduğunu iletmeye çalışmakta ve okuyucunun "*Bediüzzaman Said-i Nursi'nin kimliği ile ilgili başka bir şey eklememe gerek yok **çünkü** her şey açık bir şekilde ansiklopedide verilmiş*" savlamasını oluşturmasını istemektedir. Burada söz konusu kişinin laiklik karşıtı bir kişi olduğu görüşünü sözbilimsel soru ile örtükletmektedir. "*Bediüzzaman Said-i Nursi'nin laiklik karşıtı bir kişi olduğu ile ilgili başka bir şey söylememe gerek yok*" görüşünü desteklemek için de sav amaçlı olarak ansiklopedik bilgiler vermektedir.

Son anda büyük bir değişiklik olmazsa 2005 yılı ortasında müzakereler başlayacak. Bitecek mi? AB'deki tartışmalara bakılırsa, zor... Dün Avrupa Parlamentosu üyelerinin sözleri çok umut vermiyordu. Müzakereler Türkiye açısından 3 ciddi engelle başlayacak: 1- Türkiye'nin karşısında 25 ülke olacak. Daha önceki müzakerelerde AB Komisyonu söz konusu ülke ile muhataptı. Şimdi bütün ülkelerle. Ancak, bunun nasıl olacağı henüz belli değil. Bazı sürprizler görünüyor. 2- Müzakerelerin ucu açık. Bunu pür AB'ciler, "*Kardeşim adı üzerinde müzakere, ucunda ne olacağını şimdiden kim söyleyebilir*" biçiminde açıklıyor. Ancak, öteki ülkelerin tümüne müzakerelerin muhtemel bitiş tarihi verilmişti. AB böyle bir tutumla, kendi içindekileri de rahatlatmak istiyor olmalı... 3- Müzakereler her an askıya alınabilecek. Hükümet bunu da doğal bir durum olarak sunmaya çalışıyor. Böyle bir olasılığı sürekli diri tutmak, AB'nin Türkiye'ye yönelik önyargısını da ortaya koyuyor. Napolyon, "*Bazı eksiklikler var*" diyen askerine, "*Say bakalım*" demiş. "*Birincisi, mermi bitti*" deyince, "*ötekileri sayma, gerek yok*" karşılığını vermiş (25) Türkiye'nin önüne bu kadar ağır üç koşul konduktan sonra başka bir şey koymaya gerek var mı? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Burada yazar, "*Türkiye'nin önüne bu kadar ağır üç koşul konduktan sonra başka bir şey koymaya gerek yok **çünkü** konulan koşullar zaten çok ağır*" savlamasını yaratmayı hedeflemekte ve bu savlamada yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle doğrultusunda okuyucunun zihninde beliren "*çünkü*" belirticisinden önce kullanılan tümce, görüş işlevi görmektedir. "*Başka bir şey*

konmasına gerek yok” görüşünü desteklemek ve bu görüşü doğrultusunda okuyucusunu ikna etmek için de “koşuların zaten çok ağır olduğu” savını koşulları maddeler halinde sıralayarak vermektedir.

Yoksa kadını tesettüre mahkûm ederek Avrupalı olunamaz; **(26)** şimdi Avrupa'da yaşayan "Milli Görüşçüler" Avrupalı mı oldular?.. Yok canım.. Olamazlar! (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Yazarın ikna amaçlı gerçekleştirdiği hamlenin sonucunda okuyucu tarafından “Avrupa'da yaşayan "Milli Görüşçüler" Avrupalı değiller (olmadılar, olamazlar) **çünkü** kadını tesettüre mahkûm ederek Avrupalı olunamaz” şeklinde algılanan savlamada 26. sözbilimsel soru “Avrupa'da yaşayan "Milli Görüşçüler" Avrupalı değiller” bildirim tümcesine dönüştürülmektedir. Söz konusu sözbilimsel soru, yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını beklediği savlamada yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde kodlaması beklenen “çünkü” belirticisinden önce yer almaktadır. Burada sözbilimsel soru, yazarın görüşünü ifade etmektedir. Bu görüş doğrultusunda okuyucuyu ikna etmek için de yazar sav amaçlı olarak sözbilimsel sorudan önceki tümceyi kullanmaktadır, yani sav, oluşturulan savlamada “çünkü”den sonra yer alan tümcedir.

(27) Raporun acaba ne kadarının ayırında RTE? Brüksel'deki basın toplantısında "koşullu evet" ten söz edenlere "koşul moşul" olmadığını söyleyen Başbakan'ı, Ankara'daki AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu -aynı gün- yayımladığı basın duyurusuyla yalanladı (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Burada yazar “RTE, raporun ayırında değil çünkü Brüksel'deki basın toplantısında "koşullu evet" ten söz edenlere "koşul moşul" olmadığını söyleyen Başbakan'ı, Ankara'daki AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu aynı gün yayımladığı basın duyurusuyla yalanladı” savlamasını yaratmayı hedeflemektedir. 27. sözbilimsel soruda ise görüşünü yansıtmaktadır ve sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimi yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği savlamada “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümcedir. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır. Bu şekilde okuyucunun zihninde 27. sözbilimsel soru sayesinde yazarın hedeflediği savlayıcı bağlamı oluşturduğu ve yazarın görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülendiği öngörülmektedir.

Kardeşim biz daha kentli olma bilincini yerleştirememişiz, biz daha kentlerimizi yaşanabilir hale getirememişiz, **(28)** bu halimizle AB'ye girebilir miyiz? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

28. sözbilimsel soruda yazar “biz, bu halimizle AB’ye giremeyiz” görüşünü iletmekte ve AB’ye girebilmenin ön koşulu olarak kentli olma bilincimizin olması gerektiğini savunmaktadır. Burada sözbilimsel soru görüş, öncesindeki tümce ise sav işlevli kullanılmaktadır. Çünkü yazarın okuyucunun zihninde oluşturmasını hedeflediği savlamada “biz, bu halimizle AB’ye giremeyiz” bildirim tümcesine dönüştürülen sözbilimsel soru yüzey metinde olmayan ancak okuyucunun zihninde oluşturduğu öngörülen savlamada “çünkü”den önce yer almaktadır : “*Biz, bu halimizle AB’ye giremeyiz **çünkü** daha kentli olma bilincini yerleştirememişiz, kentlerimizi yaşanabilir hale getirememişiz*”.

Oysa, Avrupalı gibi davranmak, Avrupalı olmak?.. Sokakta, lokantada, işyerindeki - tartışmaları değil- sadece yüksek sesli konuşmalardan rahatsız olmak, adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinlemek, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmelerini, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmaları, çatal bıçak gürültüleriyle yaşamak gibi **(29)** küçük ve basit örnekler diye omuz silkeğimiz ama mide bulandıran öğeler ulus olarak henüz Avrupalı gibi yaşamadığımızı -bir ölçüde- kanıtlamıyor mu? (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve bu da, 29. sözbilimsel sorunun görüş işlevli oluşunu kanıtlamaktadır:

1. Eğer p ise, o zaman q
2. p
- Dolayısıyla, 3. q

Eğer (p) adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinliyorsak, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmeleriyle, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmalarla, çatal bıçak gürültüleriyle yaşıyorsak, o zaman (q) biz (ulus olarak) Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz.

(p) Biz adım başı cep telefonu konuşmalarını beş metre öteden dinliyoruz, arkanızdan gelenlerin bağırarak birbiriyle söyleşmeleriyle, lokantada, herhangi bir lokalde uğultu haline dönüşen konuşmalarla, çatal bıçak gürültüleriyle yaşıyoruz.

Dolayısıyla (q) biz Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz.

Yukarıdaki gibi formüle edilen nedensellik dizisinde elde edilen sonuç, “Biz Avrupalı değiliz, Avrupalı gibi yaşamıyoruz”, 29. sözbilimsel sorunun görüş işlevli olduğunu göstermektedir. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde buradaki nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır.

Sen kalk git, ne idüğü çok belli gerekçeyle Amerika'da yaşamayı canı gönülden ve de siyaseten yeğle, sonra da otur bu yazıyı kaleme alıp profesyonelce timsah gözyaşları dök!.. Gülen Hoca!.. Gel şu edebiyatı bırakalım da bana söyle bakayım, madem bu kadar Müslüman'sın, bu kadar hasret çekiyorsun, **(30)** niçin bir İslam ülkesinde, sözgelimi İran, Suudi Arabistan, Sudan'da yaşamıyorsun da Hıristiyan Amerika'ya postu sermişsin?.. (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir. Okuyucunun *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihninde kurgulayarak elde ettiği sonuç 30. sözbilimsel sorunun sav işlevli olduğunu göstermektedir.

1. Eğer p ise, o zaman q .	Eğer kişi gerçek Müslüman ise, o zaman İslam ülkesinde yaşar.
2. q değil	Fethullah Gülen İslam ülkesinde yaşamıyor (Amerika'da yaşıyor)
Dolayısıyla, 3. p değil	Dolayısıyla Gülen, gerçek Müslüman değil.

Yukarıdaki gibi formüle edilen nedensellik dizisinden elde edilen sonuç, burada yazarın görüşünün “Gülen, gerçek Müslüman değildir” olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla “Gülen bir İslam ülkesinde yaşamıyor (Amerika'da yaşıyor)” bildirim tümcesine dönüştürülen 30. sözbilimsel soru yazarın görüşünü desteklemek için kullandığı düşünügü işlevli bir sorudur.

Kimi gazeteci arkadaşlar yazılarında RTE'yi ayıpsadılar. Neden? (31) Bugüne değin siyasetle ticareti birbirine karıştıran bir başbakan değil mi karşılardaki? (32) Başbakanlığa geldikten sonra İslami sermayeden kimi holdinglerle ilişkisini kesti mi? Hayır! (33) Kore'de iki otomobili geri mi çevirdi? Yooo! (34) Oğlunun cola'sının reklamına soyunmadı mı? Evet! (35) Düğünleri gelir sağlanan bir törene dönüştürmedi mi? Evet! Boş verelim bir başbakana yakışmayan son davranışı... Benzer olaylara gebe mi önümüzdeki günler; değil mi, ona bakalım (Cumhuriyet, Ekim: 2004)

Burada yazar birden fazla sözbilimsel soruyu arka arkaya sormakta ve etkili bir ikna stratejisi yaratmaktadır çünkü Ilie'ye göre (1994) birden fazla sözbilimsel sorunun arka arkaya sorulması etkili bir ikna stratejisi olarak işlev görmektedir. Bu tür soruların hafızaya yardımcı işlevi olduğu ve okuyucunun zihninde bilgi depolanmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir (Ilie, 1994: 134-145). 31. sözbilimsel soru görüş işlevli bir soru, 32.,33.,34. ve 35. sözbilimsel sorular ise sav işlevli sözbilimsel sorulardır. 31. soru “başbakan, siyasetle ticareti birbirine karıştıran bir başbakandır” bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve yazarın görüşünü yansıtmaktadır. Bu görüşünü desteklemek için de yazar sav işlevli diğer soruları sormaktadır. Bu bağlamda yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*Başbakan, siyasetle ticareti birbirine karıştıran bir başbakandır **çünkü** başbakanlığa geldikten sonra İslami sermayeden kimi holdinglerle ilişkisini kesmedi; **çünkü** Kore'de iki otomobili geri çevirmedi; **çünkü** oğlunun cola'sının reklamına soyundu; **çünkü** düğünleri gelir sağlanan bir törene dönüştürdü.*” Burada yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce yazarın görüşünü ilettiği tümcedir. “Çünkü” belirticisinden sonra yer alan tümceler ise sav işlevlidir.

(36) Türban kültüründe vurgulanan kadına bakışın tüm toplumun gözleri önünde en sert biçimde sergilenişine tepki göstermek, olaya çare için yeterli sayılabilir mi?.. Sorun İbo değil!.. Hepimiz biraz İbo'yuz.. Tesettürü savunan bakış açısından kurtulamadıkça, yaşadığımız toplum sürekli İbo'lar yetiştirmekten kendini alamayacaktır (Cumhuriyet, Kasım: 2004)

Burada yazar “türban olayına tepki göstermek bu sorunu çözmek için yeterli sayılamaz (yeterli değildir)” görüşünü yansıtmak istemekte ve bu görüşü

doğrultusunda okuyucuyu ikna etmek için de 36. sözbilimsel soruyu sormaktadır. Bu görüşü desteklemek için ise sorunun sonrasında yer alan tümceyi sav işlevli kullanmaktadır. Bu bağlamda yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*Türban kültüründe vurgulanan kadına bakışın tüm toplumun gözleri önünde en sert biçimde sergilenişine tepki göstermek, olaya çare değildir çünkü ilk olarak tesettürü savunan bakış açısından kurtulmak gerekir.*” Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır. Bu şekilde okuyucunun zihninde 36. sözbilimsel soru sayesinde yazarın hedeflediği savlayıcı bağlamı oluşturduğu ve yazarın görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülendiği öngörülmektedir.

(37) Irak'taki devletler hukukuna tümüyle ters düşen gayrimeşru işgale bile ses çıkaramayan Müslümanın Müslümanlığına ben ne diyeyim?.. Ayakkabıyla girilmeyen camiye postallarıyla girip kutsal mekânı çiğneyen emperyaliste karşı ağzını açıp iki laf edemeyen bizim İslamcı iktidarın İslamcı bile olamayacağını görmek için fal bakmaya gerek yok!.. Bunlar Müslüman coğrafyasında Amerika'ya yamanıp içerdeki mazlumları, yoksulları aldatmak için örgütlenmiş takıyye tayfasıdır (Cumhuriyet, Kasım: 2004)

Buradaki sözbilimsel soru, “*iktidarın gerçek Müslüman olmadığı*” görüşünü ortaya koyan yazarın, bu görüşü desteklemek için kullandığı sav olarak işlev görmektedir. Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir. Okuyucunun *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihninde formüle ederek ulaştığı sonuç yazarın görüşünün göstermektedir. Buradaki tasımın kurulmasına yardımcı olan ikinci öncül ise 37. sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimdir ve okuyucuya yazarın görüşünü desteklemek için yöneltilmiştir. Buradaki nedensellik dizisinin yardımıyla yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlama ise şu şekilde kurgulanabilir: “*Bu iktidar gerçek Müslüman değil çünkü Irak'taki devletler hukukuna tümüyle ters düşen gayrimeşru işgale bile ses çıkaramadı.*”

1. Eğer p ise, o zaman q. Eğer kişi gerçek İslamcı, gerçek Müslüman ise, bu tür gayrimeşru işgale ses çıkarır.

2. q değil. Bu iktidar Irak'taki devletler hukukuna tümüyle ters düşen gayrimeşru işgale bile ses çıkaramadı.

Dolayısıyla, 3. p değil. Dolayısıyla bu iktidar gerçek Müslüman değil.

ABD'nin laik Cumhuriyetimiz için neler düşündüğünü bilemiyoruz; AB'nin Türkiye'ye dönük siyaseti de soru işaretlerini taşıyor; **(38)** kendimizi güvencede sayabiliyor muyuz? Ne yazık ki "ulusal gücümüzü" yeterince yaratamadık; gözümüz ille de dışarıda; AB'ye dönük umutlara bel bağlamış, başka hiçbir şey düşünmüyoruz.. **(39)** Kendine güveni olmayan bir ülkenin güvencesi olabilir mi? (Cumhuriyet, Aralık: 2004)

38. sözbilimsel soruyu sorarak yazar “kendimizi güvencede sayamayız” görüşünü iletmektedir. Sözbilimsel sorunun öncesinde ve sonrasında yer alan tümceler ise bu görüşü destekleyen savlar olarak belirmektedir. Yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*Kendimizi güvencede sayamayız **çünkü** ulusal gücümüz yok, **çünkü** AB'ye dönük umutlarla yaşıyoruz, **çünkü** ABD'nin Cumhuriyetimiz için ne düşündüğünü bilmiyoruz, **çünkü** AB'nin Türkiye'ye dönük siyasetini bilmiyoruz*”. Bu şekilde yorumlanan savlamada yazarın görüşünü savunmak için birden fazla sav ileri sürdüğü görülmektedir. Ayrıca yazar son olarak 39. sözbilimsel soruyu sav işlevli kullanmakta ve 38. sözbilimsel soruda ilettiği görüşü bir kere daha desteklemektedir: “*Kendimizi güvencede sayamayız **çünkü** kendine güveni olmayan bir ülkenin güvencesi olamaz*”. Bu şekilde gerçekte yüzey metinde olmayan ancak yazarın, okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulayarak yorumlamasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi görüş işlevli sözbilimsel soru ile bu görüşü destekleyen savlar arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu da, okuyucu ve yazar arasındaki iletilim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Yazarın niyeti okuyucunun zihninde buradaki nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır.

EK 2: Cumhuriyet Gazetesinde Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular

(1) Binbir vaatle iktidara gelen RTE'nin yarattığı hayal dünyasının yıkıldığını Putin bilmez olur mu? Bu açıklamanın anlamı nedir? Şudur: Bu açıklama hükümetin içinde bulunduğu aczi yansıtıyor ve: RTE'nin sözünün eri olmadığını kanıtlıyor. (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(2) Peki, Irak'ta kafası kesilen suçsuz insanın günahı vebali ne?.. (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(3) Pekâlâ; ama, siz ve iktidarınız Sayın Bakan Çiçek Cemil: Savlarınıza haklılık kazandırmak için öncelikle milletvekili dokunulmazlığını kaldırmakla görevli değil misiniz? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Mademki baskıya dayanamayacaklardı; (4) öyleyse on beş gündür ülkeyi, siyaseti cadı kazanına çevirmeye ne gerek vardı? Kimileri diyor ki, zınayı cezalandırmak savından AKP vazgeçti. Kimine göre geri adım attı. Oysa vazgeçmedi, vazgeçirildi. Geri adım atmadı, attırıldı (Cumhuriyet, Eylül 2004)

İktidar sözcüleri AB'den gelen son dayatmaları (sanki zınayı gündeme kendileri getirmemiş gibi) çok değişik biçimde algılayıp yorumluyorlar. Örneğin Türkiye üzerinde oyun oynandığını söyleyen sözcü Çiçek, Bakanlar Kurulu'nda TCY ile ilgili bir karar olup olmadığı sorularına uzun yanıtlar verirken, dikkatleri çekmeyen bir vurgulama yaptı: "*Bir süreden beri Türkiye'nin önüne gelen konular, dışarıdan talep yerine içeriden talebin AB üzerinden Türkiye'nin önüne getirildiği*" gibi kanıtlanması zorunlu bir sav öne sürdü (5) "Kendi ülkesi üzerinde, bir başkası taraftan baskı yaptırma gayreti içinde" bulunan veya bulunanları, varsa kurumları; üstelik görevi Adalet Bakanlığı olan Çiçek 'in kanıtlayarak açıklaması gerekmiyor mu? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Oysa, nefesi tutulan, soluksuz kalan tek bir kişi var; Başbakan! (6) Akıl almaz bir davranışla olmadık zamanda olmadık yerde zina diye bir olay çıkaran RTE'nin yakasına yapışmamız gerekmiyor mu? (Cumhuriyet, Eylül 2004).

RTE; AB Komisyonu raporunun içeriğini öğrendikten, herhalde görüştüğü Schröder'in de "*tavsiye*" adı altında sıralanan koşulları doğrulamasından sonra kuzu kesildi. Ne koşul ne de moşul! Hepsini unuttu gitti: Alman sivil toplum kuruluşlarının ödül plaketiyle birlikte edindiği Avrupalı sıfatı ile dününü bir kez daha unuttu; tarih almıyor, Batı övgüler yağdırıyor, arkasını sıvazlıyor ya, yeni koşullar falan filan.. ötesini boş ver gitsin der gibi. Hiçbir aday ülkeye uygulanmayan koşullarla bize tarih verilecekmiş, ne umuruna. O sanki ilelebet, en azından 2030'a kadar tek başına iktidarda kalacak, AB'den gelen her emre buyur diyebilecek konumda olabilecekmiş gibi... Cumhurbaşkanı Chirac'a ve AB üyelerine devlet adamının nasıl davranması gerektiğini içeren "*ciddiyet*" mesajları gönderiyor.

Zinayı cezalandırmayı kabul etmeyen AB'nin eleştirilerini "*İçişlerimize karışmayın*" diye tersleyen RTE: ülkeyi rahatlatmak için AB üyeliğini referanduma götürme girişimlerini destekleyen Fransız Cumhurbaşkanı'nı ciddiyete davet ediyor **(7)** Dünden bugüne nasıl geldiğini bilen Chirac'lar, RTE'nin çıkışını önemser mi? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Avrupa'nın Türkiye'yi dışlamaya yüreği yok, işlemeye de gönlü pek razı değil! Bizi ne tutacak, ne bırakacak; en azından 10 yıl süreli bir zaman diliminde elinin altında bulunduracak, değil mi? **(8)** Peki, gerçek böyleyken alaturka bayram havasında göbek atmak Avrupalılığımıza yakışıyor mu? ((Cumhuriyet, Ekim 2004)

(9) Buna karşın; Bay RTE 'den, Bay Gül'den, sözcü Bay Çiçek Cemil 'den, Rum şantajına karşı çıkan bir demeç, bir yazılı açıklama işittiniz mi, gördünüz mü? **(10)** Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımayacağımızı kesin bir dille açıkladıklarına tanık oldunuz mu**(11)?** Suskun kalmaları bir anlam ifade etmiyor mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(12) AB'ye girip girmemeyi tartışmadan önce 21. yüzyıla nasıl girdiğimizi tartışsak, AB'ye daha kolay girmez miyiz? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(13) Ekonominin tıkrında gittiğini içeren nutuklara, gerçeklerle hemen her gün birebir yaşayan halk inanır mı? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Söz AB'den açılmışken bir unsuru daha açalım. AB raporunda Türkiye'de yeni azınlıkların imal edilmesi arayışları var. Sünni olmayan Müslüman azınlıklar tanımıyla en çok Alevilerin hedeflendiği bir gerçek. Aleviler denince de doğal olarak daha çok orta-doğu Anadolu'da yaşayanlar ve bu bölgeden büyük kentlere göç etmiş kesimler akla geliyor. Ancak Hatay-İskenderun hattında yaşayan, daha çok Arapça konuşan kesimlere de dikkat çekmek gerekiyor **(14)** Acaba AB raporundaki bu tanım Türkiye kamuoyunda tartışıldığı sınırlar içinde mi ve tartışılan çerçeve kadar masum mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Nasıl yanıt ama! Unakıtan Kemal Bey bakan oldu olalı, iktidar görelî beri ya Türkiye gerçeklerini görmemezlikten geldi ya da... Eee tabii, **(15)** anayasada ufacak bir değişiklikle trilyonlar değerinde satışa hazır orman arazisi olanlar için, dün de bugün de tuzu kurular için bugün ve yarın kaygısı olabilir mi? ((Cumhuriyet, Ekim 2004)

Bir nokta unutuluyor. AP, üye ülke halklarının seçtiği kişilerden oluşuyor ve halkların sesini yansıtıyor. Bugün AP'ye gereksinmeyebilir, önem vermeyebilirsiniz, ama **(16)** yarın, AP'de üyeliğin

onaylanması aşamasına gelindiğinde oradaki parlamenterlerin oylarına gereksinilmeyecek mi?
(Cumhuriyet, Ekim 2004)

(17) Fransız Cumhurbaşkanı, iç politika çalkantılarından (ya da kendi geleceğiyle ilgili kimi kaygılardan) ötürü basın toplantısında Türkiye ile beraber görünmekten çekiniyor, korkuyorsa... yarınlarına dönük sözlerine nasıl güvenebilirsiniz? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(18) Her şeyden ve hepsinden önce liderlerimize inanmamız gerekiyor mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Ermeni soykırımı iddiası sanki AB'nin davası gibidir; Sevr'den miras bölücülük ve azınlık davaları gündeme girmiştir; **(19)** Kıbrıs Rumları ve Yunanistan isteklerinin AB içeriğiyle ne ilgisi vardır? (Selçuk, 29 Ekim)

Başbakan'ın bir numaralı danışmanı Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer, geçenlerde "sorunu" AKP'ye uygun bir mantıkla açıkladı. "Cumhurbaşkanı'nın kanunları iade gerekçelerine baktığımızda, teknik değerlendirmelerden ziyade siyasal ve ideolojik bir gerekçenin varlığı hemen göze çarpar" diyordu **(20)** Bu, Sezer'in hukuksal açıdan gerekçelerini hafife almak; ama her davranışını daha çok siyasal ve ideolojik bir gerekçeye bağlamak anlamına gelmiyor mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(21) Devletin bankaları var, yatırım kredilerini özel girişimciye açmak gerekmez mi?.. **(22)** Dış dünyanın acımasız rekabetine karşı, tarım ve endüstri kesimlerinde özel girişimciyi korumak da devletin görevi değil midir?.. Elinde sermayesi olan özel girişimcinin yatırım yapması için, piyasada eşitlik kuralına uyararak, devlet her türlü desteği sağlamalı... Peki, devlet adına bu işleri üstlenen AKP iktidarı ne yapıyor?.. Özel girişimciyi ayırıyor: İşadamı dinci oldu mu, bu iktidarı destekledi mi, her türlü kolaylık, destek, ayrıcalık gösteriliyor; laik girişimci ise hava alıyor, Atatürkçü işadamına güçlükler çıkarmak, tarafsızın çanına ot tıkamak için her şey yapıyor! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(23) Arıncı'nın demokrasilerde özgürlüğün kimi kurallara bağlı olduğunu bilmesi gerekmez mi? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(24) Devlet katında türban kavgası vererek halkı Müslümanlık gösterisiyle aldatmaya çalışan politikacının eşi, İslamın temel kurallarını gerçekten ister mi?.. Türban takan politikacı hanımı, miras ya da evlilik kurumunda Müslümanlığa nasıl bakar?.. Boşanma ve evlenme hukukunda ya da mirasta, Kuran-ı Kerim'i değil, 'İsviçre Medeni Kanunu' nu yeğleyip türban ve tesettür şamatasıyla sandıktan çıkan politikacı, karşıdevrimci bile sayılamayacak kadar üçkâğıtçıdır... Ancak ne oldu?.. Takıyeci Müslüman sanal kimliğiyle ve yüzde 25 oyla iktidara geçince en başta medya yalakalığa soyundu.. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(25) Atatürk'ün daha Kurtuluş Savaşı sürerken, Afyon'da top atışları devam ederken, Ankara'da ilk eğitim kurultayını toplaması her şeyi anlatmıyor mu? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Ortadoğu'da en kolay iş savaşmak. Barış, savaştan kat kat zor. Kurmak bir dert, yaşatmak başka dert **(26)** Yeryüzündeki bütün silahların beşte birine ev sahipliği yapan Ortadoğu'da barışa ne kadar yer kalır? **(27)** Daha ötesi bunu hangi silah sanayi ister? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

MHP'nin partisel görüşlerini, inançlarını benimsemeyebiliriz; velâkin, **(28)** başta ana muhalefet partisi ve DYP gibi partilerin yapması gerekeni yaparak raporun içeriğini "AKP'nin Teslimiyet Belgeleri" adı altında bir kitapçıkta toplamasını, kamuoyunun bilgisine sunmasını yadsıyabilir miyiz? **(29)** Bu gerçekler göz önünde tutulursa; İlerleme Raporu'nun ne getirdiğini ne götürdüğünü açıklamayan iktidarla muhalefet partilerine, bir kısım medyanın parlak ufuklar çizen yorumlarına güvenebilir misiniz? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Mustafa Kemal Atatürk 'ün Türkiyesi laik Cumhuriyeti kurarak haç ile (ay-yıldız değil) hilal çatışmasını tarihe gömecek bir uygarlık atılımını gerçekleştirmiştir... Öyle görünüyor ki emperyalizmin doymak bilmez hırsı tarihi geriye doğru yazmak inadındadır... Bugün tüm İslam coğrafyasında Haçlı seferine karşı direniş sürecinde büyüyen çocuklar yetişiyor... Bush- ABD- Avrupa-özetle Batı, insanlığı ve uygarlığı kundaklayıp yangını körüklemek yolunda ellerinden gelen çılgınlığı yapıyorlar, petrol kokusu hepsini çıldırtmış, akıllarını başlarından almış... Peki, bu zamanda Türkiye'ye ne düşüyor?.. **(30)** Başımızdaki iktidar gizlice istavroz çıkaran takıyyeci kimliğiyle bu sorunun yanıtını verebilir mi? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(31) Demokratikleşme ve insan hakları deyince; bakanın aklına öncelikle türbanlı eşine üniversite yaşağının gelmesi doğal değil mi? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Güney Kıbrıs küçük bir devlet. Ama o küçük devletin 25 üye ülkeden biri olarak AB içinde Almanya, Fransa, İngiltere kadar hakları olduğunu unuttuk galiba **(32)** 25 üye ülkenin 24'ünü tanıyarak, ama birini tanımayı reddederek müzakerelere nasıl başlayacaksınız? Şimdi bu soru soruluyor, daha doğrusu Türkiye sorguluyor. "Türkiye ne yapar'ı" yanıtlayalım. Daha önce ne yaptıysa onu yapar; müzakerelere başlamak için -Denктаş'ın dediği gibi- Güney Kıbrıs'ı tanıyarak "evvela Kıbrıs'ı verir. Bunu yaptıktan sonra da vermeye devam eder" . Daha açık vurgulayalım; Kuzey Kıbrıs'ı Rumların kucağına bırakıverir (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(33) Bugünlere gelmesinde büyük hizmeti geçen Erbakan'ın pazar günü İstanbul'da büyük kalabalığa seslenirken söyledikleri; hem gerçekleri hem de RTE'nin gerçek kimliğini yansıtmıyor mu? Ne diyor Erbakan; AKP, Amerika'nın en büyük ortağı haline geldi. Irak'ta büyük katliam sürerken eli

kolu bağı oturuyor. Her türlü desteği vererek zalimlere ortak oldular! İktidar bu sözleri duymuyor olabilir (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(34) Bir devletin üç büyük kuvvetinden birinin başına yaranmak için üç büyük kuvvetinden bir ötekinin başını, hem de suç işleyerek karalamaya kalkışan bir medya dünyada görülmüş müdür? (Cumhuriyet, Aralık 2004).

Kimi haberlerde ana muhalefet liderinin zirveye katılıp katılmayacağını bugün yarın belli olacağı söyleniyor **(35)** Kıbrıs ve AB gibi iki ulusal sorun zirvede ele alınacaksa o toplantıda ana muhalefet liderinin de bulunması, görüşlerini ve hatta dışarıda açıklayamadığı kimi bilgiler varsa devlete yansıtması, hükümetin yanlışlarını söylemesi her açıdan doğru olmaz mı? Ne çare, adamlarda ulusal sorunlarda birliktelik fikri yok. Paylaşım fikri yok! (Cumhuriyet, Aralık 2004)

Evet, Enver Paşa'nın hayatı bir macera romanı gibidir; ama, okunduğu zaman da laik Cumhuriyetin hepimiz için ne demek olduğu dört dörtlük bir bilinçle algılanır... Peki, bu roman bitti mi?.. Yok canım... Türkiye'nin İstanbul'unda ve Orta Asya'nın Afganistan'ında tesettür sürüyor; kadın günah gibidir...**(36)** Bugün de laik Cumhuriyetin iktidar koltuklarına oturmuş olanların kadın saçının görünmesini bile günah sayıp tesettürü öngörmeleri günümüzün başta gelen siyasal sorunlarından biri değil mi? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

Mesleğe "*Babîali*" de başladım ben, "*Bizim Yokuş*" dediğimiz yerde toplanmıştı bütün gazeteler, dergiler, matbaalar.. Artık Babîali yok.. Dağıldık.. İyi ki dağıldık, çünkü gazeteci olarak birbirimizin yüzüne bakacak halimiz de kalmadı.. Babîali medyaya dönüştü.. Tüm tarihimizde gazetelerin bugünkü kadar siyasal iktidara dalkavukluk ettiği görülmemiştir; dün bir "*ceride*" nin manşetinde Başbakan Tayyip Erdoğan 'ın boy fotoğrafıyla süslenen şu tümce vardı: "*Boyun eğmeyiz!..*" Kime boyun eğmiyoruz?.. AB'ye!.. Sen içerde bu edebiyatla efelenirken AB'nin kapısına dönük yüzünde yalvar yakar olursan, kişiliğine takılacak rozetin adını söylemek bile gereksiz...**(37)** Kapısında yalvar yakar olduğu AB'ye karşı meydan okumaya kalkışanın da bu edebiyata alkış tutanın da ne kadar "*Avrupalı*" oldukları belli değil mi? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

Birbirimize girerek AB'ye giremeyeceğimize göre, önce Türkiye'nin, ekonomisinden iç barışına her şeyiyle kendi ayakları üzerinde durur hale gelmesini sağlayalım **(38)** Siz hiç başkasına dayanarak koşan ve başarılı olan atlet gördünüz mü? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

Bu arada yalaka yazı dizilerinde RTE'nin birden sinirlerine egemen olamadığını, ama Gül'ün yatıştırıcı sözlerle sakin olmasını sağladığını okuduk. Son Türk büyüğü masadan ayrılmaya karar vermiş, Gül acele etmeyelim demiş, görüşmelere devam etmeyi salık vermiş. Bu açıklamalar Gül'ün RTE'yi yalanladığını resmediyor **(39)** Gül'ün 2002'lerde iki ay daha başbakanlık görevini sürdürürse

Lahey'de Kıbrıs sorununu çözeceğini öne sürmesi bile, bir anlam ifade etmiyor mu? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

RTE kurduğu partide başbakanlığı başka ellere bırakacak değil ya; ne var bunda diyeceksiniz. Ama şimdi aynı kulvarda peşi sıra koşan Gül'ün nefesini herhalde ensesinde hissediyor olabilir. RTE, türbanlı Köşk idealinden vazgeçmiş değil. 2007'lerde ya erken seçimden sonra ya da önce Köşk... Ama mutlaka! Bakanlıklar semtine başefendi kim olacak? RTE şimdiden Gül'ü yatıştırmanın yolunu buldu. **(40)** Gül'e kendinden sonra başbakanlık koltuğunu ima etmediğini kim söyleyebilir? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

RTE'nin bütçe görüşmelerinde "AKP iktidarında ritim bozuklukları, siyasi kan uyuşmazlıkları yok" diye övündüğü sırada; partisinden Afyon Milletvekili Reyhan Balandı Hanım, istifa etti. İstifa nedenleri RTE'yi yalanlıyor. Afyon il örgütü "başı açık" Balandı'yı bir türlü sindiremiyor(muş)! Milletvekilinin sürekli istemesine karşın uyuşamadığı örgütün görevden alınmasına RTE rıza göstermiyor(muş). Velakin istifanın ardından partide bir telaş. Reyhan Balandı'yı yitirmemek için mi? Kadınlara verdikleri değer nedeniyle mi? Yok, ne o ne bu. İstifayı önlemenin temelinde başka amaçlar yatıyor. AKP, Meclis'teki milletvekili sayısından fire vermemeye çalışıyor. 370 milletvekili ile anayasayı tek başına rahatlıkla değiştirebilir ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 'in değişiklikleri referanduma götürmesini engelleyebilir **(41)** Bu nedenle üstelik duyarlı bir döneme girildiği sırada bir milletvekilinin istifa ederek Meclis grubundaki yeterli sayıyı aşağı düşürmesine AKP yönetiminin karşı çıkması normal değil mi? **(42)** Üstüne üstlük sair zamanlar olsa, bir milletvekilinin oyuna gereksinim duymasa, türbansız bir kadın milletvekilinden kurtulma fırsatını kaçırır mı bu iktidar? **(43)** Ama bugünlerde? Bir istifa RTE'nin onaylayacağı bir davranış olabilir mi? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(44) Önceki gün bu gelişmeler izlenirken; böyyük anayasacı, böyyük düşünür, böyyük devlet adamı Başbakan Beyefendi, zina ile ilgili düzenlemeyi (dikkat) kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik diye, (dikkat) "aldatmaları sona erdirecek, insanlık onurunu kurtaracak bir adım" ve de üstelik -bir gazeteğe- "Düzenleme AB'ye uyum için sorun çıkarmaz" diye niteleyivermez mi? (Cumhuriyet, Eylül, 2004)

Irak, ABD işgalinden sonra, tersi bir sonuç verdi, terör üreten bir merkez haline dönüştü. Bush 'un şahinlerinin iddiası Irak'ta fiyaskoyla sonuçlandı. ABD'nin, Rusya'nın ve büyük devletlerin terörü yenme siyasetleri belli. Şiddete, daha sert bir şiddetle karşılık vermek **(45)** Ancak bu girişimler, terörü sınırlandırmak bir yana, daha da yaygınlaştırmadı mı? İşte Çeçenler, işte Irak, **(46)** bu ülkelerdeki terörü yenmek amacıyla başvurulan bastırma siyasetlerinin acımasızlığı, teröristleri yenmek bir yana, güçlendirmede mi? Putin 'in ve Bush'un izledikleri siyasetlerin bu sorunu çözmekte başarısız olduğu, tam tersine terörü kışkırttığı, yaşanarak kanıtlandı. O zaman, gelin terörü

lanetlerken, terörü kıskırtan devlet terörünü de masaya yatıralım (47) Çeçenistan'dan Filistin'e, Bosna-Hersek'ten Irak'a kadar, kimlik sorunları barışçı yollarla çözülemediği için bu ülkeler, terör üretim merkezleri haline gelmediler mi? (Cumhuriyet, Eylül 2004).

Haydaa! Ülkeyi böylece tımarhaneye dönüştüren, Avrupa'yı ayağa kaldıran on-on beş gün süren süreç başladı ve şimdi, iktidarın şu perişan haline bakın: Şeriat eğilimli gelişmelerin yaratıcısı, zinayı ortaya atarak makulu rayından çıkararak, sorunu çorbaya çeviren kendileri değilmiş gibi... Sanki süttten çıkmış ak kaşık mübarekler (48) Gül ile Çiçek; AB ile içerideki muhalefeti suçlarcasına, "ortada olmayan bir maddeyle tasarının gölgelendiğini" öne sürmezler mi? Bu vurdumduymazlığa pes demek bile hafif kalıyor (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Türkiye artık bitmişti; Ortadoğu'da hiçbir kıymeti harbiyesi kalmamış, stratejik değeri sıfırlanmış, ABD'nin gözünden düşmüş bir ülke olarak defteri dürülmüştü; (49) Bush Irak'ı avucunun içine alınca bu coğrafyada bize ne gerek vardı? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(50) RTE'nin Brüksel heyetini bir din âlimi bir de çiçekle güçlendirmesinin bir anlamı, bir amacı olması gerekmez mi? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Bir an için Kerkük'te bir oldubitti ile karşılaşacağımızı varsayalım (51) Türkiye bu durumu protesto etmekten ya da artık Irak'ta denetimi elinden giderek kaçırarak ABD'ye şikâyet ederek, önlem almasını istemekten başka ne yapacak? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

RTE, otobüs istemiş, armağan iki otomobili kabullenmiş. Uçak da isteyebilir, tank da (52) Şaşılacak ne var? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Fransa'nın tutumunu değiştirmek dostumuz Yaşar Kemal'e ve ona verilen nişana kaldıysa... Pekâlâ, gerekeni yerine getirebilir. Evet, ama (53) Yaşar'dan önce Fransa'nın olumsuz tutumuna karşı, bu hükümetin Avrupa'dan Türkiye'ye en çok yatırım yapan Fransa'ya kapıları kapayacağımızı, Alman-Fransız ortak yapımı uçakları almayacağımızı, aramızdaki ticareti asgari düzeye indireceğimizi söylemesi gerekmez mi? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Meclis'in itibarı konusunda çok hassas davranıyorsunuz. Olumsuz bir değerlendirme yapıldığında hemen tepki gösteriyorsunuz (54) Yukarıdaki yüz kızartıcı suçları da içeren dosyaların dokunulmazlık kapsamında kalması Meclis'i zedelemiyor mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(55) Adamlar AB'yi (Avrupa kamuoyunu) ayarlamak için canla başla çalışırken Öcalan'ın İmralı sefasını, refahını gündeme getirmenin âlemi ne? (Cumhuriyet, Kasım 2004).

(56) Sözünde duracağına, o kadar çalışkan ki, küçük herhangi bir belgeyi bile okumadan imzaladığına inanarak aylardır baş üstünde tutanlar -yadsınması olanaksız son olaylar karşısında- bu Başbakan'ın gerçek kimliğini görebildiler mi? (Cumhuriyet, Kasım 2004).

(57) İçeride dışarıda büyük gürültüler koparan (şeriata uygun) zina maddesini; RTE , Avrupa ülkelerinden örnekler göstererek savunmamış mıydı? (Cumhuriyet, Kasım 2004).

Bu karga kültürlü bir yaratık!.. Yoksa şiir, müzik, resmin harmanında bilinmeyen bir yolculuğa kuş suretinde çıkabilecek pusulayı kullanmasını bilemezdi. Çağımız insanı Shakspeare'ı tanıyıp Arafat'ı bilen bu karga kadar olamazsa dünyamız karanlığa daha beter gömülecektir (58) Turistik gezide dolaştığı Troya'nın geçmişini okurken heyecanlanıp Felluce'ye ilgisiz gözlerle bakan kişi uygar sayılabilir mi?. (Cumhuriyet, Kasım 2004).

(59) RTE, Verheugen'in sözcüsü Filori 'yi yanıtlarken söylediği gibi, Belçika Başbakanı'na, AP önder ve üyelerine, biz Türküz, iç işlerimize karışamazsınız, diyebilecek mi? Kadıköy'den başka köy görmemiş, maddi manevi bolluk içinde yaşayan yazarçizerler; günlerdir şöylesine nasihat çekiyorlar bizimkine: Boş ver tarikatları, cemaatleri, yut önceden söylediklerini (60) Zaten Türk siyasal sözlüğü siyasette erkekliğin on koşulundan dokuzunun tükürdüğünü yalamak olduğunu yazmıyor mu? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(61) AKP yöneticileri Atatürk devrimlerini ve Kurtuluş tarihimizi ne kadar biliyorlar? (62) Başbakan Erdoğan, laik Cumhuriyet'in hukuk yapısının nasıl oluştuğundan haberli midir? (Selçuk, 7 Ekim)

(63) Rapora ek Etkiler Raporu'ndaki -müzakere sürecinde açık seçik biçimde önümüze çıkması olası- muğlak ifadelerin arkasına gizlenen kimi sakıncalar incelemeye alındı mı acaba? Örneğin Dicle ile Fırat'ın uluslararası denetime tabi tutulması gibi bir tehlikeyi sezindiren... bu konuda İsrail'le, hatta komşularıyla işbirliğini duyumsatan... hatta ve hatta, (64) uluslararası denetimde ABD ile AB'nin söz sahipliğini öngören üstü kapalı ifadeler dikkatleri çekti mi? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(65) 24 Nisan referandumunda RTE'nin el altından, son gün açıktan, AB'den gelen maddi yardımlarla Talat partilerinin, dışardan gelen paralarla maaşları ödenen, Denктаş ve Türkiye düşmanlığı yapan kimi yalaka yazarların desteğiyle evet oyu sağlandı da ne oldu? (Arcayürek, 13 Ekim)

(66) "AB'ye girdik" diye düğün bayram yapmak gafletinde kendini yitirmiş uçuk medyamız, nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ı tarım kesiminde yaşayan bu ülkenin hayatında neler olacağını düşünüyor mu, biliyor mu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(67) Peki, ABD doğal kaynakları elinde tutmak için Asya'ya el koyduğuna göre Rusya, Çin, Hindistan geniş getirip olan bitenleri uzaktan mı izleyecekler? Ya Müslüman coğrafya? (68) Tümü de ABD'nin "İlmlü İslam Devleti Modeli" ne girip kuzu kuzu güdülmeye razı mı olacaklar?(69) Bush yönetiminin 'Büyük Ortadoğu Projesi' ne razı AKP yönetiminin AB'ye girmek yolunda güdümlenecek on yıllık bir oyalama sürecinde yazgısı ne olacak?.. Ya Avrupa?..(70) Ne yani koskoca AB, en başta Fransa, Almanya, vesaire, bizi ABD'ye mi hediye edecek?. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(71) Sağlık sistemi özelleştirilerek devletin sağlık hizmeti vermesine son verilmek mi isteniyor?(72) Sağlık hizmetlerinin kalitesi artmayacağı gibi kaliteli sağlık hizmeti SSK'linin cebinden ödeyeceği ek para ile mi sağlanacak? (73)Sağlık hizmetlerinden yararlanmak için prim dışında SSK'li cebinden ödeme yapmak zorunda mı kalacak? İşte Başbakan Beyefendi'nin bu sorulara yanıtı: "İnsan sağlığının faturası olmaz!" Bir SSK'li sağlığını kazanabilmek için yeni yasanın öngördüğü maddi koşullara sahip değilse? Başbakan'ın yanıtı, "Kalan sağlar bizimdir" özdeyişini anımsatıyor (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(74)Bu irdelemeler RTE'nin gerçek niyetleriyle bağlantılı bir uyanışın ilk işareti sayılabilir mi? (75)RTE ile peşindeki kadroların gerçek yüzünü görmeye başladığı izlenimini veren Avrupa uyanıyor mu? Ne dersiniz? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

EK 3: Cumhuriyet Gazetesinde “Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular

Bizim Kurtuluş Savaşımız çok yönlüdür; eşi emsali o tarihe dek görülmemiştir: 1) Kurtuluş Savaşımız emperyalizme karşıydı.. 2) Ulusaldı.. 3) Hıristiyan ile Müslüman arasındaydı.. 4) Dışa karşıydı.. 5) İç savaştı.. Bu mirasın ağır yükü günümüzde de karşımıza çıkıyor; Yunanistan'la, Ermeni ve Rum diasporalarıyla dünya ölçeğinde sorunlarımız sürmektedir;(1) Amerika'da, Fransa'da, öteki Avrupa ülkelerindeki parlamentolar 1915'te yaşanan sözde soykırım iddialarının peşini neden bırakmıyorlar?. (2)Yunanistan Ege'de, Rumlar Kıbrıs'ta niçin Türkiye ile inatçı bir savaşımı sürdürüyorlar?..(Cumhuriyet, Eylül 2004)

(3) Ulus devlet mademki tarihe gömülüyor, biz de AB içinde eriyip gideceğiz, dostlarımızın bu acelesi ya da telaşı neden? Eğer müzakere tarihi verilirse Türkiye AB'ye girmek için en az 10–15 yıl bekleyecekmiş...(4) Peki, patrikhane ile papaz okulu talepleri neden beklemiyor? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(5)Son dakika dönüşleriyle ünlenen bir siyaset adamı bu manevrayı neden yapmasın; AB'ye, TBMM açılır açılmaz içtüzükte bir yolunu bulup 1-5 Ekim arasında ya da CHP'nin olağanüstü toplantı çağrısını destekleyerek veya TCY'yi ekim ayı içinde zinasız çıkaracağı güvencesini neden vermesin? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Belediye Başkanı iken "*İstanbul'un imamıyım*" diyen RTE için, "*Şimdi Türkiye'nin imamlığını yapıyor*" demiş Kemal Anadol. Alınganlık gösterilecek ne var bu sözde?(6) Anadol'un dünden bugünü anımsatması efendileri acaba neden bu kadar "*rencide*" ediyor? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(7)Örneğin memur sendikalarının iktidarın kamuoyunu aldatmaya çalıştığını içeren açıklamalarını ele alarak neden muhalefet görevini düne kadar yerine getirmedi? Dün bir basın toplantısıyla zevahiri kurtarmaya çalışıyor.(8) Yoksulluk sınırı 1.5 milyara dayanmış; sokağa dökülen memurların zam isteklerini "*Ne hakla?*" diye karşılayan bu Başbakan'a neden yüklenmiyor? (9) Muhalefet partisi; Başbakan'ın sendikaların taleplerini saptırarak, memurların "*önce yüzde 163, sonra yüzde 164, son olarak yüzde 168 zam*" istediklerini söylemesine neden ve niçin sessiz kaldı? Şu örneği verse yine yol gösterme görevini yerine getirmiş olacak: Bre insafsız; gerçek dışı zam yüzdelerini söylerken memura verdiği 200 bin (rakamla 200.000) kira yardımına yüzde 1000 zam yapsan iki milyon lirayı ancak bulacağını neden hesaplamazsın? Oysa, hesap kitap ortada; hükümetin savladığı

gibi memurlar 72 katrilyon istemiyor, sadece 15 katrilyonla *"her türlü, ama her türlü gereksinmelerini karşılayacaklarını"* söylüyorlar. Daha basite indirgemek gerekirse; en düşük maaşın 840 milyon, kira yardımının 154 milyon, her çocuk için 38 milyon, çalışmayan eş için 96 milyon lira istiyorlar. Hükümet mi? Yüzde 8 zam, maaşlarda 48 milyon artış! Ağanın eli tutulmaz dedikleri bu olsa gerek! Sendikaların daha güçlü muhalefet yaptıklarını söylesek başımız ağrımaz! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Bu köşede geçen gün sordum: **(10)** Emine Erdoğan Hanım, Kuran'daki tesettürü benimsiyor da evlilik hukukunu neden hiçe sayıyor?**(11)** Kadın haklarında şeriatı neden dışlıyor? AKP yöneticileri ve eşleri tam bir fikir keşmekeşi içinde yaşıyorlar... Türkiye Kemalist devrimle tüm hukuk yapısını çağdaşlık yolunda değiştirmeseydi, bugün AB yoluna girebilir miydik? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(12) Peki, geçenlerde gazetelerde bir sürü haber okumuştuk, İsrail neden Kuzey Irak'a sarkmıştı, "Kürt Yahudiler" dalgası niçin çıkarılmıştı? Türkiye'de İslamcı iktidarının yükselişi İsrail'in canını mı sıkıyordu? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(13) Bugün 70 milyonluk Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil edenlerin süngüleri neden bu kadar düşük, boyunları neden bu kadar eğik? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Elimizdeki tartışmasız gerçek şu: Geçmişte ABD'nin toplum mühendisleri Türkiye'yi avuçlarının içinde oynatmışlar; istedikleri gibi çekip çevirmişler.. **(14)** Peki, ABD Cumhurbaşkanı Bush , daha milletvekili bile değilken, Tayyip Erdoğan 'ı neden Beyaz Saray'a çağırıp konuştu? **(15)** Kemal Derviş durup dururken neden seçimi gündeme getirip içinde bulunduğu Ecevit Hükümeti'ni dağıtmak görevini yerine getirdi?.. Amerikalı akıllı, yüzde 10 seçim barajıyla ılımlı İslamı Türkiye'de tek başına iktidara getireceğini hesapladı; bizim aptal başına geleceği göremedi... Geleceğe bakarken bir adım ötesini göremeyen aptal bugün geçmişi bile anlayamıyor... Fuller'in konuşmasından sonra da anlayabilecek mi dersiniz?.. Bilemem!. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(16) Egemenliğin kayıtsız şartsız Allah'a ait olduğunu söyleyen, söylemekle yetinmeyip elbette öyle olduğuna inanan RTE: egemenliğin Brüksel'e, AB Komisyonu'na devredilmesine neden karşı çıkmıyor? Niçin karşı çıkan tek bir cümle söylemiyor? İktidar galiba egemenliğin Allah'a veya ulusa ait olduğunu savlamaktan, söylemekten vazgeçti. Egemenliği kayıtsız şartsız Brüksel'e devrediyor (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(17) Amerikalılara hizmet veren Irak'taki onca yabancidan kimileri öldürülüyor da, yabancılar arasından Türk şoförler cımbızla seçilerek neden katlediliyor? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(18) Fethullah Gülen bir gerçek din adamıysa, neden vatanını ya da bir başka İslam ülkesini öngörmüyor da Amerika'da yaşamayı yeğliyor? **(19)** Türkiye Cumhuriyeti'nin yargısından niçin kaçıyor? **(20)** Gerçek bir din adamıysa, Amerika'nın Felluce'den başlayarak Müslüman coğrafyasında işlediği cinayetler karşısında niçin ağzını açıp tek tümce söylemiyor?.. Fethullah, bu tutumuyla, İslam âlemini kanı revana boğan Anglo-Protestan Hıristiyanlığın Amerika'ya yerleşmiş suç ortağıdır.. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Başbakan ayda bir TV kanallarından yayımlanan Ulusa Sesleniş programında AB İlerleme Raporu'na ek etki raporunu ve tavsiyelerini anlatmaya, üyelik müzakereleri açılırsa nelerle karşılaşacağımızı ya da RTE 'nin hazırlandıktan hemen sonra övdüğü ve dengeli bulduğu raporların içerdiği kazanımlardan halkımızı bilgilendirmeye bir türlü yanaşmadı. Yanaşacağı da benzemiyor.**(21)** Geleceğimiz bu raporların söylediği gibi parlak ise bugüne değin neden açıklamadı? İktidar, raporları halktan saklamayı politikasına uygun görüyor olabilir.**(22)** Geleceğimizi ipotek altına alan raporla, eklerini halka anlatmaktan, halkı bilgilendirmekten neden kaçıyor? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(23) Hükümet, muhalefet, Meclis, milletvekili ve medya; din, para, şantaj... Amaca varmak için her türlü aracı kullanan, devletle iç içe konumda olan Gülen şebekesi ve faaliyetleriyle ilgili geniş bilgi sahibi Nurettin Veren'den yararlanmayı neden düşünmüyor? Asıl soru bu! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

CHP Genel Merkezi'nin, Baykal'ın bir savcı-hâkim gibi eldeki bazı belgeleri sallaya sallaya yargılama yapma hakkı yok.**(24)** CHP Meclis'te neden dokunulmazlıkların kaldırılmasını istiyor? Vekillerin şaibe altında kalmaması için. Hakkında dosya bulunanların yargıda hesap vermesi için. O zaman CHP'li bir belediye başkanı suç işlemişse, hesabını yargıya vermesi gerekir (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(25) Kıbrıs bir sorun değilse başımızdaki ünlü ikili durmadan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni 17 Aralık'tan önce tanımayacağımızı neden yineleyip duruyorlar? Bizim ikiliye sormadıkları soruyu buraya alalım: 17 Aralık'a kadar tanımayacaksınız, anladık; velâkin, zirveden tarih çıkarsa, 17 Aralık'tan sonra, üstelik Güney Kıbrıs'ın aralarında bulunduğu 25 üye ülkeyle müzakerelere nasıl başlayacaksınız? Çankaya zirvesinden önceki toplantıda, Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş 'a, Kuzey Kıbrıs hükümetine Güney Kıbrıs'ı tanımayacağımızı içeren sözünüzün arkasında duracak mısınız? Denktaş, son görüşmede RTE 'nin ve tabii Gül 'ün, *"Tanıma zorlamalarına sonuna kadar direneceklerini söylediler"* diyor. *"Sonuna kadar direnmek"* kimi olumsuz çağrışımlara kapı açıyor. Sonuna kadar direniriz ama... 17 Aralık'tan sonra baskılara dayanamayacağımız noktada direnmemiz son bulur anlamına mı geliyor, bilen yok. RTE, -örnekleri görüldü- Kuzey Kıbrıs'a verdiği sözden bir saat içinde vazgeçebilir (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(26) Çeşitli suçlardan sanık bu kişilerden bizim anlı şanlı medyamız neden söz açamaz?.. Çünkü iktidara göbeğinden bağlıdır.. Dışişleri Bakanı Gül, İçişleri Bakanı Aksu '*evrakta sahtecilik*' le suçlanıyorlar.. (27) Paşaları manşetlerine geçiren medya neden ağzını açıp bunlar için iki laf söylemiyor?. (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(28) Bu alanda da mide bulandırıcı gelgitlerin salınacağı kuruldu; müzakere tarihi verilecekken, Kıbrıs Rum yönetiminin, Atina'nın neden sesleri yükselmeye, şartları ortaya çıkmaya başladı? (29) Meşhur rapordan sonra niçin Türkiye içinde Lozan Antlaşması tartışılmaya açıldı?.. Azınlıklar, azınlıkların birdenbire gündeme gelmesi hayra alâmet mi? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Anadili Kürtçenin basın yayında ve temel eğitimde seçmeli ders olması gibi beylik isteklerden söz ettikten sonra asıl hedefe doğruluyor (30) Azınlık diye görülmeyi, anılmayı reddettikten sonra acaba neden "*evrensel hukuka uygun yeni, demokratik bir anayasa yapılmasını*" önplana çıkarıyor?

EK 4: Cumhuriyet gazetesindeki Yardımcı Sorular

Graham Fuller'ın Devrim Sevimay'a söyledikleri, hem geçmişin itirafları hem geleceğin tasarımlarıdır... Ancak bunu salt Fuller'a bağlamak da yanlıştır; ABD'nin geçmişte Türkiye'yi çekip çevirdiği, bugün de geleceğe programladığı açık seçik ortadadır; ancak bir ahmak olan bitenleri anlamaz... Vaşington tam bir toplum mühendisliği yaparak ülkemizi istediği gibi yoğuruyor; sonra da bu oyunun adını demokrasi yaftasıyla örtüyor.. **(1)**Peki, laik Cumhuriyetin tehlikede olduğunu söyleyenler bu durumda haklı mıdır?.. Düşünmek gerek! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

ABD basınında çıkan haberlerse İncirlik'in statüsünün hâlâ kesinleşmediği yönündeydi.**(2)** Acaba hükümet geçmiş gizli anlaşmalardan birinin herhangi bir maddesine sığınıp yeni bir hukuksal adım atmadan ABD'ye yardım ve yataklık etmeye mi hazırlanıyor? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(3) İçeriden dışarıya birbirine koşut bu söylemler; Kürtlerin azınlık haklarını isteme arifesinde olduğunu veya istemeye kısıktıldıklarını gösteriyor mu? Ne dersiniz, her gün ortaya çıkan sakıncalarıyla bindik bir alamete, gidiyor muyuz kıyamete? Nereye? (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Ne oluyor?.. Fener Rum Patrikhanesi üzerinden Ökümenik kilise müziği faslı.. Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac 'tan "*Bizans çocukları*" üzerine çeşitleme.. ABD Büyükelçisi Edelman 'ın "*Evrensel Ortodoks Fener Rum Patrikhanesi*" ne sahip çıkan tatavası.. AB Parlamento Başkanı seçilen İspanyol Borrell 'in ayağının tozuyla Diyarbakır'ı ziyaret etmekteki acelesi.. Avrupa devletlerinin parlamentolarında birbiri ardına çıkarılan Ermeni soykırımı iddialarına destek kararları.. Kıbrıs Rum Yönetimi'ni hemen tanımak üzerine Lefkoşa'dan başlayıp Atina'dan desteklenen baskıların Avrupa'da rağbet görerek gündeme getirilmesi Kıbrıs Rum Yönetimi'nden Rum diasporasına; Yunanistan'dan Yunan diasporasına; Ermenistan'dan Ermeni diasporasına değin dünya coğrafyasına yayılmış Türkiye'ye karşı güçlerin AB kapısında birdenbire fokurdamaya başlaması hayra alamet midir?..Biz bu AB'yi çağdaş hukukta ve ekonomide birleşip bütünleşmek sanıyorduk; **(4)**AB'li patronlar AB'yi Türkiye ile siyasal ve tarihsel bir hesaplaşmanın örgütü mü sayıyorlar? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

EK 5: Cumhuriyet Gazetesinde nedenselliğin açıklanmadığı ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular

AKP'lilerin (kuşkusuz CHP'nin de) açıklaması gereken bir sorun hâlâ masada. **(1)** Resmi nikâhsız yaşamak zina mı değil mi? **(2)** İmam nikâhı ile "birlikte" oturanlar, evli evsiz "birlikte" olduklarını açıklayanların durumu ne olacak? Yoksa yanıt şöyle mi: -Karamsarlığa kapılmayın- "uygun adım demokraside" çare tükenmez! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(3) Bundan sonra ne olur? Büyük olasılıkla Putin, terör eylemleriyle sarsılan itibarını arttırmak için terörizme karşı atağa geçecek. Teröristlerin kadın ve çocukları hedef seçmesine dikkat çeken Putin, "Nasıl ki ABD uluslararası teröre karşı mücadele veriyorsa, ben de aynı mücadeleyi veriyorum. BM Güvenlik Konseyi de benim yanımda yer almalı" diyecek (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(4) Zinanın yeni tarifini biliyor musunuz? Kimi konularda bilgisi olmadan fikri olan RTE ; 3 Eylül günü atv'de Ali Kırca 'yla konuşurken zınayı şöyle tarif etti: "Alan razı, veren razı." **(5)** Kim alıyor, kim veriyor? Zinada alıcı kim, verici kim? Anlaşılmıyor. Konu üzerindeki bir yığın açıklamasından çıkarılabilen sonuca göre; RTE, bu tarifile zina ile ilgili kovuşturmanın erkeğin veya kadının şikâyetine bağlı olacağını söylemek istiyormuş (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Zina konusunda pasif (dingin) kalmaktan ne umuyorsa; ana muhalefet de garip bir tutum içinde. Genel Başkan Baykal 'ın partiyi bağlayan söylemine göre; CHP, "zinayı yasaklamayı iktidarın istiyor olmasını anlayışla karşılıyor, oy vermiyor, ama -AKP istemi doğrultusunda- iktidara yasayı, zınayı sabote etmemeye söz veriyor" **(6)** Bunun anlamı mı efendim? Açık değil mi: İktidarın istediği bir göz Allah verdi iki göz! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Ankara'yı en çok sevindiren ve gazete manşetlerine taşınan tümce şu oldu: Yeni koşul yok! **(7)** Niçin yok? Müzakerelere başlanması için **(8)** Müzakerelerin başlamasından sonra koşul var mı? Evet (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Gelinen noktada zina tartışmasının TCY'ye ilişkin bölümü tamamlanmış oldu. **(9)** Başka bölümü olabilir mi? Olabilir.. **(10)** Nerede? Medeni Yasa'da.. **(11)** Orada tartışma alevlenirse ne olur? TCY'deki durum olur! AKP'nin iktidara geldiği günden bu yana tabanına ve cüzdanına hitap eden temel konulardaki tutumu hep bu oldu (Cumhuriyet, Eylül 2004)

AB, TCY geçmezse müzakere başlamaz, diyor **(12)** Ama AB zina TCY'ye girerse müzakere sürdürülemez diye özetlenen tutum takınırsa ne yapacak? Tek yapacağı tarikatlara, grubundaki köktendinci siyaset erbabına verdiği sözden dönmekten başka çare kalmadığını söylemek! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(13) Erdoğan Brüksel'e gitmeden önce Meclis'in ne zaman toplanacağı belli miydi? Hayır...**(14)** Ne zaman belli oldu? Brüksel'de Erdoğan- Verheugen görüşmesi biter bitmez.**(15)** Meclis'in toplanacağı haberi ilk hangi şehirden geldi? Brüksel'den... Başka sorumuz yok! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(16) Barzani 'nin Kuzey Irak'ta otorite benim demeye gelen bu hareketini hükümet anında öğrendi mi, öğrendi ise ne yaptı? Öymen hükümetin neler yaptığını veya yapmayı düşündüğünü öğrenmeye çalıştı. Bazı TV kanallarından Dışişleri'nin Amerika nezdinde girişimlerde bulunduğu haberi verildi, aslı yok. Öymen soruyor: Hükümet nerede? Kızılcahamam'da milletvekillerini pıspışlıyor! (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(17) Peki, reklamın dünyadaki itici gücü ne?.. Önünde durulamaz iki tutku, reklamı olduğundan daha çekici yapıyor: Bir: Tüketim.. İki: Para. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(18) Kim bu varlığından söz edilen cahiller? Yoksa başımızdakiler mi? Müzakerelerin ucunun açık olması, serbest dolaşımın yasaklanması gibi temel sakıncaları açıkça, resmen dile getiren kim? Hükümet! (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(19) Peki, AKP iktidara geçtikten sonra Derin Devlet kimin telefonunu özellikle dinledi? Yargıtay Başkanı'nın!.. İnanılacak şey değil!**(20)** Peki, yargı gücünün başındaki kişinin telefonunu yargı kararı olmadan dinleyen 'Derin Devlet' kaydettiği konuşmaları kimlere sızdırdı? Gazetelere. Medyaya!**(21)** Peki, Derin Devlet'ten yakınıp demokrasiden ve hukuktan dem vuran medya ne yaptı? Derin Devlet ile işbirliği yaptı! (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(22) Peki, Ankara'da bu karışık dünyanın Türkiye'ye yönelik boyutlarını düşünen, irdeleyen, tartışan, bir siyaset ve strateji oluşturan bir ulusalcı hükümet var mı?.. Haydi canım sen de!. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Hükümet sadece, karışmam ha, gibi birtakım açıklamalar yapıyor. Kerkük'ün Kürt kenti olmadığını söylüyor.**(23)** Söylüyor da ne kadar etkili ve geçerli olabiliyor bu babalanmalar, efenemeler? Kocaman bir hiç! (Cumhuriyet, Ekim 2004)

İster şantaj koksun, isterse tehdit. Barzani böyle konuşabiliyor. Ya sen! Ne yaptın, yapıyorsun? **(24)**Silahlı bu söylemin en ufak değer taşımadığını ifade edecek minicik bir açıklama yaptın mı, yapabiliyor musun? Hayır! Ha, bu hükümet Başbakanlık'ta (asker sivil katılımıyla) toplantı düzenliyormuş gibi masallar... At gözlükleri takmış koşuyor, koşuyor. AB'nin gösterdiği ucu açık bir hedefe doğru.. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(25) Ama 'AB mi, ezan mı' diye bir seçim gündeme girse, bu iktidarın tutumu ne olur?.. Önümüzde ölçü var: Zina konusunda Kuran-ı Kerim'in buyruğunu hasıraltı eden AKP'nin ta kendisi değil mi?. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(26) Peki, çözüm bu kurumu kapatmak, elde ne varsa illere verelim ne yaparlarsa yapsınlar demek mi? Bizce değil... Bu yaklaşım kolumuz ağrıyınca, çözüm olarak hemen keselim demeye benziyor! (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(27) Peki, bundan çıkan sonuç nedir?.. Türkiye'de zaten azınlık hukuku yoktu; Lozan ayrıcalığı laik Cumhuriyetin çağdaş yasalarıyla ortadan kaldırılmıştı.**(28)** Peki, şimdi neler oluyor?.. 'Avrupa Komisyonu' nun raporuyla bizim 'Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu' ndan çıkan rapor arasında ilginç bir görüş yaklaşımı var.. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

Büyük işi nedir bu hükümetin? 17 Aralık'ta uygun bir karar metniyle müzakere tarihi almak!
(29)Hükümetin Öcalan'ın sağlığı ile İmralı'daki yaşam koşulları ile yakından denetleyip ilgilenen Avrupalıya sert çıkması olası mı? Hayır!**(30)** Basit bir cezaevi olayıyla uğraşır mı uluslararası üne kavuşan RTE ile Gül 'ümüz? Hayır! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(31) Bu hükümet kimin elinde? Olaylar soruyu yanıtlıyor. RTE, -Mercedes değil- MAN fabrikasını gezerken beğendiği bir otobüsün Başbakanlık'a armağan edilmesini istedi. 19 Ekim 2004. O gün, 19 Ekim'de RTE'nin siyasetle ticareti karıştırdığına, Kore'de de armağan edilen iki otomobili geri çevirmediğine değinen Güncel'de şu satırlar okunuyor: "...Benzer olaylara gebe mi önümüzdeki günler; değil mi, ona bakalım... Örneğin önümüzdeki günlerde.. satın alacağımız Alman-Fransız yapımı yolcu uçakları sözleşmesine imza atarken: ...RTE 'ya bir uçak da bana, yoksa imza yok' ... derse." Yazı "Beterin beteri var kardeşlerim" diye bağlanıyor ve: Dün 1 Kasım 2004. Hürriyet ve Milliyet'te; "Başbakan RTE'nin (veya onun adına uçak pazarlığı yapanların) 36 Airbus alımı sırasında Başbakanlık için bir VIP uçağı istediğini, ancak şirketin 'Çok iyi pazarlık yaptınız. Marjımız kalmadı' diye talebi -kibarca- geri çevirdiğini" içeren bir haber yayımlandı. İçinizi ferah tutun: Şirket, Mercedes'in 1 milyon dolarlık ünlü Maybach marka arabasını armağan ederek RTE'nin gönlünü alıyor. Geri çevrilmeyi sindiremeyen RTE'nin haberi yalanlaması da olası, "Ne var bunda, ticaret

elbette siyasetle bir arada yürütülür" diyerek pişkinliğe vurması da... Türkiye'nin nasıl yönetildiğini hâlâ soruyor musunuz? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Devletin bankaları var, yatırım kredilerini özel girişimciye açmak gerekmez mi?.. Dış dünyanın acımasız rekabetine karşı, tarım ve endüstri kesimlerinde özel girişimciyi korumak da devletin görevi değil midir?.. Elinde sermayesi olan özel girişimcinin yatırım yapması için, piyasada eşitlik kuralına uyararak, devlet her türlü desteği sağlamalı.. **(32)** Peki, devlet adına bu işleri üstlenen AKP iktidarı ne yapıyor?.. Özel girişimciyi ayırıyor: İşadamı dinci oldu mu, bu iktidarı destekledi mi, her türlü kolaylık, destek, ayrıcalık gösteriliyor; laik girişimci ise hava alıyor, Atatürkçü işadamına güçlükler çıkarmak, tarafsızın çanına ot tıkamak için her şey yapılıyor! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Meclis Başkanı uğraş vereceği sorunları bir yana atmış.**(33)** Bir sakallıya servis yapılmamasına bu kadar hiddetlenmesinin, sakallıyı gazinoya sokmak için uğraş vermesinin nedeni, nedir? Bu davranıştaki amaç, askerlerin (örneğin orduvevlerine türbanlıların girmesindeki engel gibi) uyguladığı kimi kuralları delmek olmasın? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(34) Başbakan'ın hazinesel uyarılarını kulak ardı ederek Devlet Bakanı Babacan 'ı "Ne söylersem o olur" diye azarlaması, sadece iç politikaya ve tek parti iktidarına özgü bir hastalık mı? Elbette değil, bakın neden değil: (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(35) Bu hükümet, önlem olarak kadınların çantalarını kaptırmamaları için nasıl taşımaları gerektiğini, kapkaççıdan kaçınmak için yolun neresinde yürüneceğini TV'lerde canlı örneklerle polise anlattırmaktan başka herhangi bir önlem aldı mı? Hayır mı? Ne demek hayır? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(36) 10 Kasım günü düzenlenen bir sempozyumda; laiklik kavramı, Atatürk'ün gösterdiği hedeflerin temel taşı olduğu artık yadsınamaz bir gerçek iken; "...laikliğin demokratik gelişmeye paralel şekilde 'değişime açık yeni anlamlar' kazandığını" söyleyen kim? RTE! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti AİHM'de FP'nin kapatılmasını elbette savunuyor, savunacak ama **(37)** Abdullah Gül nasıl savunacak? MSP'den başlayıp RP'de, sonra FP'de gelişen, nihayet AKP'de iktidar olan siyasal bir akımın tam göbeğinde yer almış... bu siyasal akımı laik Cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı hareket ettiği için kapatan Türk yargı sistemini, Anayasa Mahkemesi'ni nasıl savunacak? Alimallah dinci kamuoyundan öyle bir şamar yer ki... İyisi mi boşver Türkiye Cumhuriyeti'ni savunmayı der, AİHM'yi ve çevresini şaşkına çeviren bir tutum izleyerek bakanlığın gönderdiği savunma yazısını özür mektubuna dönüştürür (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(38) Bizim Müslüman geçinen iktidarda olmayan şey ne?.. Dini imanı geçtik, Allah'tan biraz utanma duygusu isteseler iyi olacak!. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Fethullah Gülen "vaaz üslubu" nu nereden almış? **(39)** Müslümanlıkta durmadan yakınan, sızlanan, mızıldanan, ağlayan, acındıran, gözyaşı döken, salya sümükle sözcük ve tümceleri birbirine karıştıran yöntem var mı?.. Yok canım... Gülen'i dinleyen sanır ki Romalının zindanında aslanlara yem olarak atılmayı bekleyen Hristiyanın feryad-ü figanı Müslüman hançeresinde ikinci baskısını yapıyor... Hoca bu Yeşilçam üslubu yüzünden çok tuttu.. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(40) Peki bu cephesiz savaşta haklı cephe kim?.. Sorulur mu?.. İşgalci kimse haksız odur (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Şimdi iktidarda eşinin görünümünün AB üyeliğine olumlu katkı yapmayacağını düşünerek Avrupa gezilerini tek başına yapan bir başbakan var ama, AB gazeteleri Türkiye'nin imajı değişiyor deyip, Avrupalı görünümlü Türk kadınlarının fotoğrafını yayımlıyor... Neden? AB, Türkiye'yi Türkiye'siz tartıştığı için! Kıbrıs konusunun Türkiye'nin önünde bir engel oluşturma olasılığı kalmadı. Türkiye verebileceği ne varsa verdi. AB katında sıra Rum kesiminde **(41)** Rumların 17 Aralık'ta AB'nin genel eğilimine ters düşecek bir adım atma olasılığı var mı? Var ama bu olasılığın azaltılması için bazı çalışmalar da yapılmıyor değil... Örneğin son dönemde kimi EOKA'cılarının demeçleri akla bir dizi soru işaretini getiriyor! (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(42) Yaşam sokakta, sinemada, maçta, çarşıda, pazarda, meydanda, parkta tehlikeli sayılmaya başladı mı ne olur?.. İnsanlar otorite arayışına girerler. (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Bu başbakan ve çevresi, AP raporundaki koşulları bugün önemsemeyebilir, ancak müzakereler -diyelim ki- olumlu sonuçlandı. Türkiye'nin üyeliği AP'nin onayından geçecek **(43)** O zaman? O zamanı, uzun süreli geleceği düşünen kim? RTE'ye gerekli olan bugün. Çiçek Cemil 'in mantığına ve gerekçesine göre, AB ile müzakereleri tek elden hızla ve sağlıklı biçimde yürütebilmek için başkanlık sistemine geçmemiz gerekiyor. Tek el, hızlı çalışma... Bu gövdenin üzerine bir baş gerekiyor **(44)** En akil, en bilgili, en dürüst, en çalışkan, en... Kim olabilir? Ülkemizin yetiştirdiği en büyük Avrupalı... Elbette RTE! (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(45) Dönem başkanı Hollanda'nın bütün üyelere yazılı olarak bildirdiği bu durum Türkiye'yi rahatlatacak bir değişiklik mi? Hayır; zira, ister yazılı olsun, ister sözlü olsun, dönem başkanı Hollanda Başbakanı'nın yapacağı iki açıklama, Güney Kıbrıs'ı 2 Ekim'e kadar tanıma anlamına geliyor. Ha Ali, ha Veli! Bu açıdan bakıldığında Güney Kıbrıs'ın sözlü bir teminatı kabul etmeleri akıl dışı görünmüyor (Cumhuriyet, Aralık 2004)

|Medya, gazeteler, televizyonlar, haber başlıkları, köşe yazıları bir şeyi unutuyorlar.. **(46)** Şu anda "dokunulmazlık" şemsiyesinin arkasına sığınıp da yargılanmaktan kurtulan en sorumlu siviller arasında kimler var?.. Tayyip Erdoğan.. Abdullah Gül.. Abdülkadir Aksu.. Kemal Unakıtan.. Ve başka AKP'liler. (Cumhuriyet, Aralık 2004)

İnsanın sorası geliyor: Zafer çığlıklarını geri bıraktığımız günler gelecek; **(47)** acaba bugün dereyi görmeden paçayı sıvayanlar, müzakere tarihi uğruna nelerden vazgeçtiğimizin farkına varacaklar mı? Hiç umutlanmayalım. O zaman geldiğinde bugün zafer sarhoşluğuyla ayakları yerden kesilenler, yaban ellere teslim ettikleri ulusal yararlarımızdan vazgeçmelerini örtecek pek çok gerekçe bulacaklardır (Cumhuriyet, Aralık 2004)

Ne yazık ki Türkiye'de laikliğe içtenlikle bağlı bir siyasal iktidar yok... AKP hem ABD'yi, hem AB'yi takıyyeci iktidarına bir süreçte iki payanda gibi düşünüyor. Bu nedenle her ikisinin de önünde boynu eğik ve el pençe divan duruşundadır **(48)** Bu idare-i maslahat siyaseti nereye kadar gider?.. Batı ile İslamcı çatışması derinleşip tırmandıkça AKP iktidarının bacakları ayrılacaktır (Cumhuriyet, Kasım 2004)

EK 6: Cumhuriyet Gazetesindeki Tetikleyici Sözbilimsel Sorular

(1) Merak ederim; örneğin başı elbette, kolları açık giysiyle pop şarkıcısı Sertab Erener Gazi Orduevi'ndeki konserine başlarken "Atatürk kızı olmaktan gurur duyuyorum" dediği zaman, Meclis Başkanı'yla Başbakan'ın yaşadıkları, yaşattıkları hangi sahneler geçiyordu akıllarından? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Eylemciler daha önceki hastane ve tiyatro baskınından sonra okul basıp yelpazeyi genişlettiler. Tablo, Çeçen militanların masum insanların bulunduğu yerlerde rehin alma eylemi yapmayı bir gelenek haline getirdiğini, buna karşılık Rusların da kaç kişi ölürse ölsün, teröristlere karşı operasyon düzenleme seçeneğinden başka bir şey düşünmediğini gösteriyor. Şiddete karşı şiddet... Sonuçta ne olmuş? Şiddet büyümüş! Şiddet yöntem olarak seçildikten sonra haklı-haksız ayrımı da ister istemez anlamını yitiriyor. Böylesi olaylarda ilk yapılan açıklamalar, teröre hedef olan devletin kimi-nereyi hedef seçtiğine yönelik ipucu verir **(2)** Ruslar, El Kaide ve Arap diyerek neyi kayda geçirmek istemiş olabilir? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Bu terslik zina olayında ortaya çıkınca AB ile AKP iktidarı arasındaki çelişki ortaya çıktı; ve dışı tam bağımlı kesimde kıyamet koptu; medyanın her köşesinde şaşkınlık, düş kırıklığı, kuşku, tepki, ağlama, sızlanma başladı; **(3)** bu durumda AB bize müzakere tarihi vermezse ne olacak, başımıza neler gelecekti? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(4) Milletvekillerinin gazını almaktan öteye geçmeyen, beş paralık değerinde sonuç vermeyen Kızılcıhamam'da konuşan RTE'nin; yüz bulamadıklarından yakınan AKP grubuna, "bakanları hırpalamadan bazen -o da her zaman değil arada bir- silkelemelerini" salık vermesine ne demeli? Dr. Kemal Satır yaşasaydı "Allah derim" diye yanıtlardı. Çaresizlikten! (Cumhuriyet, Ekim2004)

(5) Geçmişinde softlığı bu kadar alaya alarak mizahını yapan Anadolu toplumunda, 21'inci yüzyılın bu vaktinde, oruç tutmayan arkadaşlarını Yeşilirmak'a atan üniversite öğrencilerine ne demeli?.."Allah akıllar versin" mi demeli?. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

AB'nin -özetlediğimiz paragrafta- üyeliğimizi bağladığı koşul açıkça görülüyor. Buna göre; ya Ermenistan bugüne kadarki savlarından, Avrupa Parlamentosu'ndaki söylemlerden, Fransa'nın tutumunu belirleyen girişimlerden, ABD'de birçok eyalette 24 Nisan'ı Ermeni soykırımı günü ilan ettiren davranışlarından vazgeçecek veya: Türkiye soykırımı kabul edecek, özür dileyecek ve Ermenistan'a tazminat ödeyecek!**(6)** RTE 'nin Paris'teki ağırlığı Ermeni soykırımı soruları içeren basın toplantısında Türkiye'nin bugüne kadar izlediği politikalarda bir değişiklik yapacağını gösteren bir işarete rastlanmadığına, Ermenistan'ın da tarihsel savlarından vazgeçmesi olasılığı bulunmadığına göre... ucu açık müzakere sürecinde AB'ye üyeliğimiz nasıl olacak? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(7) Dün şerefelerinden Türkçe ezan okunan minarelerin bugünkü durumu neyi vurguluyor?.. Müezzin yerine hoparlör konulmuş, döner merdivenler ıssız... Oysa bugünkü teknolojiye bakılırsa ne camilerde kubbeye gerek var, ne de minareye; ama konu bu değildir; ezanın Arapça okunmasının altında da Müslümanlıktan çok siyasal çıkar kavgasının çelişkisi yatıyordu. Bugün koskoca İslam coğrafyasına emperyalist Amerika el koymuş Müslümanlarda tıss yok!.. Birleşmek şöyle dursun, birbirlerinin kuyusunu kazmak için her şeyi yaparlar... Türkiye'nin dünya ölçeğinde zavallılığı da minarelerde Arapça ezan okunduğu tarihten bu yana yoğunlaştı... Rastlantı mı? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(8) Ya Atatürk 'ün mareşal üniformalı tablosunun karşısına Selimiye Camii önünde çarşafli kadın figürlerinin bulunduğu, üzerinde Arapça Allah yazılı tablonun asılması ve tepkiler üzerine kaldırılması olayına ne demeli? Bu olaylar başkanın eskiye, eski günlere özlemine yansıtan düşüncelerden süratle vazgeçtiğini kanıtıyor... Ne dersiniz; kanıtıyor mu? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(9) Hazreti Muhammet, bugün dünyada olsaydı, Felluce'deki camide Amerikalıların katlettiği Müslümanları aç köpekler yerlerken, 'umre' de 'sahur kebapları' nı mideye indiren bizimkilere nasıl bakardı?.. Ne söylerdi?.. Ne yapardı? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(10) Sosyal hukuk devletiyle bağdaşmayan böyle bir yasayı savunan hükümetin asıl amacı nedir? İşçilerin malı sayılan hastanelere hükümet neden el koyuyor? Bu ve benzeri soruları içeren konular irdelenmiyor, yanıtlar aranmıyor (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Türkiye Cumhuriyeti'nin 80 yılı aşan deneyiminin devamında Türkiye bölünmez. Ya dağılır, ya bütünlüğünü korur! Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde yurttaşlık bağı var. Tıpkı Fransa'da olduğu gibi herkes birinci derecede yurttaş. Herkes yasalar önünde eşit. Bunun zaafa uğradığı anlar elbette var. Asıl olan bu hedefi tutturmaya çalışmak (11)Eğer, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Anadolu insanına Türk ulusu denir, herkesin bu kimliğin altında ayrı etnik kökenleri olabilir, tanımını ortadan kaldırırsanız ne olur? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(12) Tam üyeliği yuvarlayan, fakat ucu açık ifadesine yer veren bir karar metni konulursa önüne, bu saptamaya Ankara'da kafa tutan RTE görelim bakalım, ikide bir yinelediklerini Brüksel'de söyleyebilecek mi veya ne ölçüde hangi tonda söyleyebilecek? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(13)Peki, bu düşün nasıl bir ülkede yaşanıyor?.. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2003 yılı hane halkı tüketim harcamaları anketinin sonuçlarını dün açıkladı... Türkiye'deki halkın en yoksul yüzde 20'si ülkedeki tüketim harcamalarının yüzde 8,8'ini yapıyor... Ya en zengin yüzde 20 ne

yapıyor?.. En zengin yüzde 20'nin harcamaları yüzde 39.8!.. Yani yüzde 40!.. İnanılır gibi değil!.. Ama gerçek!.. Yıllardan beri yoğunlaşan gelir adaletsizliğinin tüketime yansımından türeyen "*utanç tablosu*" 2002'den 2003'e biraz daha derinleşerek AKP iktidarında rekor düzeye tırmandı... Uygur ülke, yurttaşları arasında gelir-gider dağılımının adaletli ve dengeli olduğu ülke demektir... Türkiye'deki adaletsizlik hepimiz için yüz karası!.. (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(14) İyi ki bizim Uğur Mumcu bu günleri görmedi; "*araştırmacı gazetecilik*" türünün bu denli kötüye kullanılıp şantaj aracı, çıkar silahı, patronun amacına uygun yalan dolan yöntemi olarak ilginç bir mesleğe dönüştüğünü görse ne yapardı?.. (Cumhuriyet, Ekim 2004)

(15) Bu ülkede ikiyüzlülüğün sonu ne zaman gelecek? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Altan Öymen anılarının ikinci cildini yayımladı.. Adı: "*Değişim Yılları.*" (Doğan Kitap). Birinci cildin adı "*Bir Dönem Bir Çocuk*" tu, 30'lu 40'lı yılları kapsıyordu; bu kez 50'li yılların sayımı dökümü yapıyor; Öymen'in saydam yaklaşım yöntemine eklenen kalem ustalığının özentisiz rahatlığıyla oluşan kitap okunurken keyif veriyor; **(16)** fotoğraflarla, karikatürlerle, gazete kesikleriyle donanmış bu sevimli yapıtın, geçmişi anlatırken Türkiye'nin bugünkü dramını da sergilemesine ne dersiniz?.. Demokrat Parti iktidarı irticaya ödün vere vere yürümeye çalıştı. ABD tüm Ortadoğu'da '*yeşil kuşak*' kuramıyla '*komünizme karşı İslamcılık*' siyasetini destekliyordu; ama bu gidişin sonu yoktu... Olmadığı bugün açık seçik ortaya çıkmıştır... Altan Öymen sanırım ilerde yazacağı kitaplarda gericiğin Türkiye'de adım adım ülkeyi nasıl bugünlere getirdiğini de tatlı tatlı anlatacaktır (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Bu hafta Meclis'te futboldaki şike iddiaları da görüşülecek **(17)** Acaba siyasetteki, ekonomideki şike iddialarına sıra ne zaman gelecek? **(18)** Bunları gündeme getirecek bir parti ne zaman ortaya çıkacak? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(19) Sözü edilen destekler, örneğin yüksek gübre fiyatları gibi diğer tarımsal gereksinimleri karşılamıyorsa, çiftçi, köylü ne yapsın? Derdine çare bulacağını umut ettikleri Başbakan Beyefendi'nin huzuruna geliyor, yüksek gübre fiyatlarından yakınıyorlar. Vay sen misin pahalılıktan, gübre fiyatlarının yüksekliğinden söz açan diye açıyor ağzını, yumuyor gözünü ve vuruyor çiftçilere (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Peki, ama AKP iktidarının, isim vermeden doğrudan RTE'nin sert biçimde eleştirildiği Saadet Partisi mitingi toplumsal bir hareket değil mi? **(20)** -Birinci sayfadan vazgeçtik- mitingi sütunlarında değerlendirmeyen -Gözcü dışında- Doğan Holding gazetelerinin tutumuna ne dersiniz? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

Tayyip Bey yanına Emine Hanım 'ı aldı, Suriye'ye gitti; bizimkileri Şam'da Cumhurbaşkanı Esad ile Esmâ Hanım karşıladılar.. Ama o ne?.. Emine Hanım tesettür üzere kapanmış.. Esmâ Hanım çağdaşlık üzere giyinmiş.. Oysa Tayyip Bey ile Esad'ın giyim kuşamları arasında fark yok. (21)Peki, bizim Müslüman dünyamızdaki kadın-erkek eşitsizliği nasıl giderilecek?.. İslamda kadın erkek eşitsizliği çok derin; üstesinden gelebilmek için laik devlet düzenine bağlanmak, İnsan Hakları Bildirisi'ni benimsemek, kadın haklarını sonuna dek savunmak bile yetmiyor; bir "vicdan muhasebesi" yle erkeğin ruhunu temizlemesi gerekiyor (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(22) Demeçlerinde sürekli "Türkiye'ye müzakere tarihi verilecek hem de koşulsuz verilecek" diyen Abdullah Gül, olası gelişmeler karşısında, üstelik başka ülkelerle müzakere sürecinde görülmeyen koşullar öne sürülürse ne yapacak? (Cumhuriyet, Eylül 2004)

(23) Velâkin "Basında çıkanlar, gerçeklerden o kadar uzak ki, gelecek hafta bugünlerde sanıyorum çok daha farklı bir fikirde olacaksınız. Şaşıracaksınız" ifadeleriyle acaba ne demek istiyor? Bizim AB ve hükümet yalakası tayfa, Verheugen'in bu sözlerini beklentilerin üzerinde öneriler açıklayacağı biçiminde yorumlayabilirler (Cumhuriyet, Eylül 2004)

Çok zor ama diyelim ki ABD Irak'tan çekilme kararı aldı. Geride de kendisine yakın bir hükümet bırakma planı yaptı (24) Bu aşamadan sonra Irak'ın içinde bütünlüğü sağlayacak bir formül bulunabilir mi? (Cumhuriyet, Kasım 2004)

(25) Peki, medya kirlenirse, holding çıkarlarına bağlanırsa, bu çıkarlar yüzünden iktidar kapısına şartlanırsa ne olacak?.. (Cumhuriyet, Aralık 2004)

(26) 7 Aralık'ta Çankaya Köşkü'ndeki toplantıda AB'den gelen dayatmalarla Lozan'daki görüşmelerde ekümenik sıfatının kullanılmayacağı uluslararası söylemlerle tutanaklara geçmesine karşın bugün yeniden ve birdenbire tartışılmaya başlanan bu konu ele alınacak mı? Yoksa toplantı sadece Kıbrıs'la ilgili son dayatmaları mı görüşecek? (Cumhuriyet, Aralık 2004)

EK 7: Radikal Gazetesinde nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular.

(1) “Evli bir erkek karısını aldatır ya da evli bir kadın kocasını. Sizce bu, hapse atılmayı gerektiren bir 'suç' mudur?” ... Devletin ne yatak odalarımızda bir işi var ne de bizim mutluluğumuzu belirlemeye hakkı. Bırakın özel olan özel kalsın (Radikal, Eylül 2004).

(1) numaralı sözbilimsel soruda yazar evli bir erkeğin karısını aldatmasının ya da evli bir kadının kocasını aldatmasının hapse atılmayı gerektiren bir suç olmadığı görüşünü okuyucuya aktarmaktadır. Burada sözbilimsel soru “zina hapse atılmayı gerektiren bir suç değildir” şeklinde algılanmakta ve görüş işlevi görmektedir. Bu görüşü desteklemek için yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “*Zina hapse atılmayı gerektiren bir suç değildir, çünkü zina özel hayatla ilgilidir ve devletin yatak odasıyla işi olmamalıdır*”. Yani, yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisi ile nedenselliği açıklanan tümce 1 numaralı sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimdir ve görüş işlevli bir sorudur. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği görüşü bu nedensellik ilişkisi içinde alımlamasıdır. Bu şekilde okuyucunun zihninde 1. sözbilimsel soru sayesinde yazarın hedeflediği savlayıcı bağlamı oluşturduğu ve yazarın görüşü doğrultusunda düşünmeye güdülendiği öngörülmektedir.

Tamam, bütün Müslümanlar terörist değil, ama (Elraşid'in de belirttiği gibi) teröristlerin çoğunluğu Müslüman. Neden dersiniz? Can alıcı soru burada. Yanıtı hazır: "Müslümanlar eziliyor da ondan," diyorlar. Bu yanıt hiç de yeterli gözüküyor bana. Petrol içinde yüzen İran, Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya gibi ülkelerin 'ezildiğini' söylemenin pek bir mantığı yok. Açlıktan perişan olan ve Müslüman olmayan Afrikalılara bakın. Asıl ezilip perişan olanlar onlar. Hem de bir kısmı, Sudan'da olduğu gibi, Müslüman Araplar tarafından ezilip perişan ediliyorlar (2) "Ezildiği için terörist olma" kıstasıyla hareket edersek, dünyada en çok teröristin kara Afrika'dan çıkması gerekmez miydi? ?" (Radikal, Eylül 2004).

Yazar, “ ülkeler ya da dinler, ezildiği için terörist değildir; dolayısıyla, Müslümanlar da ezildiği için terörist değildir” görüşünü bildirmekte ve sözbilimsel

soruyu da bu görüşü desteklemek için sav amaçlı sormaktadır. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “ ülkeler ya da dinler, ezildiği için terörist değildir; dolayısıyla, Müslümanlar da ezildiği için terörist değildir” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Dolayısıyla yazarın okuyucunun zihninde yaratmak istediği süreç gerçekleşmektedir. Yani, “Müslümanların ezildikleri için terörist olmadıkları” görüşünü örtük bir şekilde iletmektedir. Sav işlevi taşıyan sözbilimsel soru ile de bu görüşü desteklemektedir. Yazarın kurmak istediği savlama, “*Müslümanlar ezildiği için terörist değildir; çünkü ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edersek, dünyada en çok teröristin kara Afrikadan çıkması gerekirdi*” şeklinde özetlenebilir. *Modus tollens* nedensellik dizisi sayesinde de ifade edilmemiş öncül, “en çok teröristin kara Afrikadan çıkmadığı”, ortaya çıkarılmaktadır. Burada yüzey metinde olmayan; yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlamada ortaya çıkan “çünkü”den sonra yer alan tümce sözbilimsel sorunun iletmek istediği bildirim tümcesidir ve yazar tarafından sav işlevli kullanılmaktadır.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

1.Eğer ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edersek (p), o zaman dünyada en çok teröristin kara Afrikadan çıkması gerekirdi (q).

2.Dünyada en çok terörist kara Afrikadan çıkmıyor (q değil).

Dolayısıyla 3. ezildiği için terörist olma kıstasıyla hareket edemeyiz (p değil).

(3) İslam dininde fanatizmi özendirilen bir unsur mu var? İslam dininin kendisinde değil, fakat içinde yer aldığı siyasal kültürlerde böyle bir özellik olduğunu söyleyebiliriz sanıyorum. İslam dini, diğer büyük dinlerden farklı olarak, hâlâ dinle siyaseti kaynaştırmaktadır. Din-siyaset birliği esas alınmaktadır. Bu, ender bulunan bir patlayıcı madde etkisi yapıyor. Dinle siyasetin karışımı, fanatizm

ve şiddet için en elverişli zemini yaratıyor. Dinle birlikte anılan siyaset, ister istemez fanatikleşiyor (Radikal, Eylül 2004).

Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve 3. sözbilimsel sorunun görüş işlevli oluşunu da kanıtlamaktadır:

1. Eğer p ise, o zaman q
2. p
- Dolayısıyla, 3. q

Eğer din ile siyaseti birlikte anarsan, kaynaştırırsan; o zaman din fanatikleşir.
İslam dini, din ile siyaseti kaynaştırıyor.
Dolayısıyla, İslam dini fanatiktir.

Burada *modus ponens* nedensellik dizisi ile elde edilen sonuç, yazarın “İslam dini fanatiktir” görüşünü ortaya örtük bir şekilde koymaktadır; bu da sözbilimsel soru ile okuyucuya iletilmektedir. Yazar, okuyucunun zihninde “İslam dini fanatiktir; çünkü hala dinle siyaseti kaynaştırmaktadır” savlamasını oluşturmaya çalışmaktadır. Yazar, sözbilimsel soruda örtük olarak iletmek istediği görüşünü desteklemek için de sorudan sonra gelen sav amaçlı tümceleri sıralamaktadır.

Türkiye'de eğitimin ciddi bir sol projeye ihtiyacı var. Hayattan kopuk olmayan, uygulanabilir bir sol projeye. Çünkü şu an Türkiye'de eşitsizliğin kaynağında eğitimdeki fırsat eşitsizliği var. Çok küçük bir azınlık dışında kimse 'vasat' kabul edilebilecek bir eğitimi bile alamıyor. Çocuklarını özel okula gönderebilenler bir ölçüde onların geleceklerini kurtarıyorlar ama mesela (4) Esenlerdeki o 5 bin öğrencinin sizce kaç üniversiteye kadar ulaşabilecek? (Radikal, Eylül 2004).

Buradaki sözbilimsel soru “Esenlerdeki öğrencilerin birçoğu üniversiteyi kazanamayacak” bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Bu şekilde yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlama şu şekilde ifade edilebilir: “Esenler gibi gelir düzeyi düşük kesimlerdeki öğrenciler üniversiteye gidemeyecekler çünkü Türkiye’de eğitimde fırsat eşitsizliği vardır.” Yazar burada 4 numaralı sözbilimsel soruyu görüşünü iletmek için kullanmakta; sözbilimsel sorudan önce yer

alan tümcelerde ise bu görüşünün nedenlerini sunmaktadır. Yani, bu tümceler de metinde sav işlevi üstlenmektedir.

'Zina suç olsun,' diyen fahri ahlak polislerinin dedikleri doğrusa, Avrupalıların işi gücü zina yapmakmış. Bizde de ahlak düşkünü zinacılar varmış ve bu iş ulusal değerlerimize ve ahlakımıza tersmiş. Batılılaşma çabalarımız sırasında zina mikrobunu kapmışız. Şimdi titreyip kendimize dönmenin zamanı gelmiş (5) Gerçekten öyle midir acaba? (6) Atalarımız hep bakir ve bakire miydi? Bizim atalarımızın bu işlere pek de yabancı olduklarını sanmıyorum doğrusu (Radikal, Eylül 2004).

Burada art arda kullanılan iki sözbilimsel soru görmekteyiz. İlki (5 no'lu) “Batılılaşma çabalarımız sırasında zina kavramını Avrupalılardan almış olmamızın imkânsız olduğunu” belirtmeye çalışan bildirim tümcesi olarak algılanan sorudur; diğeri ise (6 no'lu) bu görüşü desteklemek amacı ile kullanılan “atalarımız hep bakir ya da bakire değildi” bildirim tümcesi olarak algılanan sözbilimsel sorudur. Yazar, bunu destekleyen tümceleri de metnin ilerleyen bölümlerinde yazmakta ve incelemelerin, hatta edebiyatın, bunun aksini söylediğini yani atalarımızın bakir ya da bakire olmadığı fikrini desteklediklerini belirtmektedir. Sonuç olarak okuyucunun “*Batılılaşma çabalarımız sırasında zina kavramını Avrupalılardan almış olmamız imkânsız çünkü atalarımız da hep bakir ve bakire değildi ,yani atalarımızın da çok masum oldukları söylenemez*” şeklindeki savlamayı kurgulaması amaçlanmaktadır. Böylece buradaki 5 nolu sözbilimsel soru görüş, 6 nolu soru ise bu görüşü destekleyen sav işlevindedir.

Şimdi bu şartlar geçerliken ve ülkede çevre korumak için yapılan yatırımlar 'lüks' olarak görülürken, (7) arıtma tesisine sahip olmadığı ve düzenli çöp depolama alanları bulunmadığı için belediye başkanlarını hapse atmak ne derece adil bir uygulama acaba? (Radikal, Eylül 2004).

Buradaki sözbilimsel soruda yazar “bazı çevre koruma düzeneklerine sahip olmadıkları için belediye başkanlarına hapis cezası verilmesinin ne derece adil olduğu” sorusunu yönelterek aslında “bunun hiç de adil olmayan bir davranış olduğu” görüşünü okuyucuya vurgulamaktadır. Yani, bu sözbilimsel soru “bazı çevre koruma düzeneklerine sahip olmadıkları için belediye başkanlarına hapis cezası verilmesinin adil olmadığı” görüşünü iletmeştir. Bu görüşü desteklemek için de sorudan önce yer alan ve sav işlevi taşıyan tümce yer almaktadır. Sonuç olarak

okuyucunun zihninde kurgulanması hedeflenen savlama şu şekildedir: “*Aritma tesisine sahip olmadığı ve düzenli çöp depolama alanları bulunmadığı için belediye başkanlarını hapse atmak adil bir uygulama değildir çünkü ülkede çevre korumak için yapılan yatırımlar 'lüks' olarak görülmektedir*”

Aynı durum belediye başkanları için de geçerli. Kısacası, TCK'daki bu uygulaması iki yıl ertelenen çevreyle ilgili hüküm bence bugün uygulanması zaten mümkün olmayan bir hükümdü. Yürürlüğe girse de bir şey değişmeyecekti. Ben o hükmün iki yıl sonra uygulanabileceğinden de şüpheliyim (8) İşçisine maaş ödeyemeyen belediyelerin arıtma tesisine para ayıracaklarını mı düşünüyorsunuz sahiden? (Radikal, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru sav işlevli olarak yer almaktadır. Çünkü yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*TCK’de bazı çevre koruma düzeneklerine sahip olmadıkları için belediye başkanlarına hapis cezası verilmesi hükmü uygulanamayacak bir hükümdür çünkü işçisine bile maaş ödeyemeyen belediyeler arıtma tesisine para ayıramayacaklardır*” . “İşçisine bile maaş ödeyemeyen belediyeler arıtma tesisine para ayıramayacaklardır” bildirim tümcesi olarak algılanan sözbilimsel soru kurgulanan savlamada yüzey metinde olmayan “çünkü”den sonra yer almaktadır, bu da, sözbilimsel sorunun sav işlevli olduğunu göstermektedir. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde kodlandığı varsayılan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce ise yazarın okuyucuya iletmek istediği görüştür.

Şimdi iyiden iyiye moda olan liberal düşüncenin bir varsayımı (her zaman açıkça söylenmese de) şudur: "Her birey özgürlük istediğine göre, her toplumda ve ortamda demokrasi mümkündür ve kurulabilir." Bu varsayımın altında yatan varsayım da (her zaman açıkça söylenmese de), demokrasinin toplumsal önkoşullarının olmadığı, iradi bir seçim olduğu, bireyler ve liderler istedikten sonra, ortam ve koşullar ne olursa olsun, demokrasinin kurulabileceği anlayışıdır (9) Gerçekten öyle midir? Hiç sanmıyorum. Kuşkusuz ki bütün insanlar (hatta hayvanlar) özgürlük ister. Fakat bireylerin özgürlük isteği, her toplumsal ve siyasal koşulda demokrasinin oluşması için yeterli değildir. Bu iddialardan hangisinin geçerli olduğunu önümüzdeki yıllarda Irak'ta ve Afganistan'da göreceğiz. (Radikal, Ekim 2004).

Buradaki sözbilimsel soru yazarın sorudan önce belirttiği görüşün kabul edilir olup olmamasıyla ilgili olarak yöneltilmiş bir sorudur. Burada yazar, bu anlayışın

gerçek olmadığı görüşünü okuyucuya yansıtmaktadır. Yazar, “*Demokrasi bireyler ve liderler istedikten sonra ortam ve koşullar ne olursa olsun kurulabilecek bir anlayış değildir çünkü bireylerin özgürlük isteği her toplumsal ve siyasal koşulda demokrasinin oluşması için yeterli değildir*” şeklinde bir savlamanın kurgulanmasını istemekte ve bunun için de metinde örtük bir şekilde bir nedensellik ilişkisi yaratmaktadır. Yani yazarın niyeti okuyucunun zihninde bu nedensellik ilişkisini kurgulaması ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasıdır. Bu şekilde okuyucu söz konusu sözbilimsel soru sayesinde zihninde savlayıcı bir bağlam oluşturabilmektedir. Buradaki sözbilimsel soru da yazarın görüşünü iletmekte sonrasında yer alan destekleyici tümceler ise sav işlevi üstlenmektedir.

Aslında ABD'nin uyguladığı şiddet, yerleştirmek istedikleri siyasal düzenin de sorgulanmasına neden oluyor. Kerkük Türklerinin gazetesi 'Türkmeneli'nin 25 Ağustos sayısında Abdülkadir Hacıoğlu şunları yazıyordu: "Amerika ve müttefiklerinin ülkemize getirdikleri demokrasi, özgürlük ve insan hakları galiba promosyonlu çıktı. Demokrasinin yanında bedava şiddet, özgürlüğün yanında beş hapis ve işkence, insan hakları ve barışın yanında ücretsiz terör var." (10) Bu insanların, ABD'ye bakarak, 'Demokrasi iyi bir şeymiş, aman biz de demokrat olalım' demeleri için bir neden var mı sizce? (Radikal, Ekim 2004).

Burada yazar sözbilimsel soru ile görüşünü iletmektedir çünkü yazarın okuyucudan kurgulamasını istediği savlamada “Kerkük Türklerinin ABD’ye bakarak demokrasiyi talep etmeleri mümkün değil” bildirim tümcesi olarak algılanan sözbilimsel soru “çünkü” belirticisinden önce yer almaktadır: “*Kerkük Türklerinin ABD’ye bakarak demokrasiyi talep etmeleri mümkün değil çünkü ABD demokrasinin yanında şiddet, hapis, işkence ve terörü de birlikte getirdi*”. Dolayısıyla sözbilimsel sorudan önce yer alan tümceler ise bu görüşü desteklemek amaçlı kullanılan savları göstermektedir.

Kısacası, biz bu işte çok deneyimliyiz. Dünyada hiçbir ulus bizim kadar alfabetini, dilini, kılık kıyafetini, yasalarını değiştirme marifetini gösterememiştir (11) Zaten halkımızın yüzde 75'inin AB'yi istemesi de bunu göstermiyor mu? Müzakereler hele bir başlasın, daha sona ermeden Avrupalıdan çok Avrupalı olacağımızdan emin olabilirsiniz. Tarihimizden kaynaklanan bir kıvraklığımız var. Yakın zamanda Avrupalılar da bunu görerek şaşkınlığa düşecektir (Radikal, Ekim 2004).

Burada yazar, “bizim toplumumuzun AB’ye kolayca uyum sağlayabilmesi” yönündeki görüşü iletmeye çalışmaktadır ve sözbilimsel soruyu da bu görüşü pekiştirmek için kullanmaktadır. Çünkü burada “toplumumuzun AB’ye kolayca uyum sağlayabilmesi” aslında açık bir şekilde ifade edilmemektedir. Ancak okuyucunun ifade edilen öncüllerden yola çıkarak ifade edilmemiş olan sonucu zihninde kurgulayabildiği yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda öngörülmektedir. Yazarın okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulamasını ve iletmek istediği iletiyi bu nedensellik dizisi içinde alımlamasını hedeflediği öngörüldüğünde sözbilimsel sorular aracılığıyla *modus ponens* nedensellik dizisinin yardımı ile zihinde oluşturulan nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve bu doğrultuda 11. sözbilimsel sorunun sav işlevli oluşunu da kanıtlamaktadır:

1. Eğer p ise, o zaman q
2. p
- Dolayısıyla, 3. q

Eğer bir toplum yasalarını kolayca değiştirebiliyorsa, o zaman AB gibi köklü toplumsal değişikliklere de kolay uyum sağlar.

Bizim toplumumuz zamanında yasalarını değiştirme marifetini göstermiştir.

Dolayısıyla bizim toplumumuz AB’ye kolayca uyum sağlayabilir.

Buradaki sözbilimsel soru “halkımızın çoğunluğu AB’ye girmek istemektedir” şeklinde bir bildirim tümcesine dönüştürülebilir. Söz konusu sözbilimsel soruda okuyucunun nedensellik dizisi sayesinde zihninde kurgulayarak ulaştığı olduğu sonucu destekleyen niteliktedir, dolayısıyla bu sözbilimsel soru yazarın görüşünü destekleyen sav olarak işlev görüyor denebilir.

AB ile üyelik müzakerelerinin başlaması, 200 yıla varan bir Batılılaşma sürecinin günümüzde ulaştığı sonuçtur. Bizim için de, Avrupalılar için de yeni bir şey değil. Osmanlı’dan kalma bir geleneği sürdürüp gidiyoruz işte (12) Biraz inatçı mıyız, ne dersiniz? (Radikal, Ekim 2004).

Oniki numaralı sözbilimsel soru yazarın görüş işlevli kullandığı bir sorudur. Burada yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*Biz biraz inatçıyız çünkü Osmanlıdan bu yana hala bir batılılaşma süreci*

yaşıyoruz”. Dolayısıyla aslında metin yüzeyde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlamada “çünkü”den önce yer alan ve “biz biraz inatçıyız” bildirim tümcesine dönüştürülen tümcenin görüş işlevi gördüğü söylenebilir.

İstanbul'a ne zaman yağmur yağsa bir felaket oluyor. Dünkü gazeteler ağız birliği etmişçesine, 'Her yağmurda evimizi su basarsa bizi Avrupa Birliği'ne almazlar,' deyip duruyordu. Bu noktada söyleyecek bir çift lafım var: **(13) Yıllarca İstanbul'un belediye başkanlığını yapmış kişiyi terfi ve taltifen elbirliğiyle başbakan yapmadık mı?** **(14) Üstelik kendisinin kaçak bina yaptırdığını bile bile?** **(15) Kimi kime şikâyet edeceğiz?** (Radikal, Ekim 2004).

Burada yazar “şehircilikle ilgili olarak bir problem ile karşı karşıya kaldığımızda şikâyet etmeye hakkımızın olmadığı” görüşünü belirtmekte ve bunu da 15 numaralı sözbilimsel soruyu sorarak iletmektedir. 15 numaralı sözbilimsel sorudan önce yer alan 13 ve 14 numaralı sözbilimsel sorular da bu görüşü desteklemek amaçlı sav işlevlidirler. Söz konusu sözbilimsel sorular bildirim tümcelerine dönüştürüldüklerinde ise şu nedensellik ilişkisi ortaya çıkmaktadır ki bu da yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama olarak belirmektedir: “*Yıllarca İstanbul'un belediye başkanlığını yapmış kişiyi biz başbakan yaptık, üstelik kendisinin kaçak bina yaptırdığını bile bile dolayısıyla kimseyi kimseye şikâyet etmeye hakkımız yok*”.

Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki 'vesayet' yetkisinin gerekçelerinden birisi budur. Yerel yönetimler elbette demokrasinin gelişmesi açısından önemlidir. Fakat, bizim yerel yönetimlerimizin demokrasinin gerektirdiği olgunluk düzeyine ulaştığından ciddi biçimde kuşku duyarım **(16) Daha geçenlerde Karadeniz Bölgesi'ndeki kentlerden birinin belediye zabıtası değil miydi ahlak polisliğine soyunan, el ele tutuşan gençleri kovalayan?** Lisa'ya kalkan el mutlaka cezalandırılmalıdır. Ama hukuka saygıyı yitirmeden ve çözdüğünden fazla sorun yaratmadan. 'Lisa Yasası'nı onaylayanların duygularını anlıyorum. Ama duygular her zaman doğru yönü göstermiyor işte (Radikal, Ekim 2004).

Buradaki sözbilimsel soru yazarın “kuşku duyarım” ifadesi ile belirttiği görüşünü desteklemek amaçlı kullanılan ve “daha geçenlerde Karadeniz Bölgesi'ndeki kentlerden birinin belediye zabıtası ahlak polisliğine soyunup el ele tutuşan gençleri kovaladı” bildirim tümcesine dönüştürülen sav işlevli bir sorudur.

Sonuç olarak okuyucunun zihninde kurgulanması istenen savlama şu şekilde formüle edilebilir: “*Bizim yerel yönetimlerimizin demokrasinin getirdiği olgunluk düzeyine ulaştıklarını düşünmüyorum çünkü daha geçenlerde Karadeniz Bölgesi'ndeki kentlerden birinin belediye zabıtası ahlak polisliğine soyunup el ele tutuşan gençleri kovaladı*”. Metin yüzeyde olmayan ancak yazar tarafından okuyucunun zihninde oluşturulması hedeflenen savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden sonra yer alan tümce bildirim tümcesine dönüştürülmüş 16 numaralı sözbilimsel sorudur.

Anlamakta zorlandığım bir diğer şey, bu şeriatçı anlayışla nasıl AB'ye gireceğimizdir.(17) Şeriat hükümlerini ekonomide uygulamaya başlayan bir ülkeyi neden aralarına kabul etsinler ki? 'Ekonomik şeriatçılık', ünlü zina tartışmasından çok daha radikal bir dinci eğilimi yansıtıyor (Radikal, Kasım 2004).

Burada yazar, sözbilimsel soruyu sorarak “şeriat hükümlerini ekonomide uygulamaya başlayan bir ülkeyi AB'ye almak istemeyecekleri” görüşünü iletmektedir. Bu görüşü destekleyen sav işlevli tümceyi de sözbilimsel sorudan sonra kullanmaktadır. Burada yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlama şu şekildedir: “*Şeriat hükümlerini ekonomide uygulamaya başlayan bir ülkeyi aralarına kabul etmezler çünkü ekonomik şeriatçılık, zina tartışmasından çok daha radikal bir dinci eğilimi yansıtmaktadır*”. Metin yüzeyde olmayan ancak yazar tarafından okuyucunun zihninde oluşturulması hedeflenen savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce bildirim tümcesine dönüştürülmüş 17 numaralı sözbilimsel sorudur.

Birbirimize saldırmak için bahane arar gibi bir halimiz var. Cumartesi günü gençlerin YÖK'ü protestosuna bakın: Yerden taşları söküp çevreye fırlatanlar... Molotofkokteyli atanlar... Sopayla sağa sola saldıranlar.. (18) Böylesine dizginlenemeyen şiddet gösterisi yapan gençler paradoksal bir biçimde YÖK'ü haklılaştırmış olmuyor mu? Malum, YÖK'ün var oluş nedenlerinden birisi, öğrencilerin şiddete başvurmasını engelleyecek bir ortam yaratmaktır. Atılan her taş, YÖK'ün yerini biraz daha güçlendirmekten başka bir şeye yaramaz (Radikal, Kasım 2004).

Burada yazar ‘gençlerin YÖK'ü haklılaştıran bir tavır sergiledikleri’ görüşünü iletmektedir. Bunu da 18 numaralı sözbilimsel soru ile okuyucuya aktarmaktadır. Burada okuyucu 18 numaralı sözbilimsel soruyu zihninde “böylesine

dizginlenemeyen şiddet gösterisi yapan gençler paradoksal bir biçimde YÖK'ü haklılaştırmış oluyor” bildirim tümcesine dönüştürerek okumaktadır. Yazar tarafından okuyucunun zihninde kurgulanması istenen savlama şu şekilde formüle edilebilir “*Gençler paradoksal bir biçimde YÖK’ü haklılaştırmış oluyorlar çünkü dizginlenemeyen bir şiddet sergiliyorlar*”. Bu şekilde oluşturulan savlamada sav amaçlı kullanılan “dizginlenemeyen bir şiddet sergiliyorlar” tümcesi ise sözbilimsel sorudan önce yer alan şiddet içerikli eylem örnekleri sergileyen tümcelerdir.

Tabii kadın politikacıların durumu daha da vahim (19) Herkesin şapur şapur birbirini öptüğü politika dünyasında bir kadının ne kadar zorlanacağını düşünebiliyor musunuz? Eskiden daha kötü bir huyumuz vardı: Politikacıları omzumuzla sırtladığımız gibi koşturur dururduk (Radikal, Kasım 2004).

Ondokuz numaralı sözbilimsel soru ‘politika dünyasında herkes sürekli öpüşüyor’ şeklinde bildirim tümcesine dönüştürülen ve sav işlevi gören bir sorudur. Burada yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlama “*Kadın politikacıların durumu çok zor, vahim çünkü politika dünyasında herkes birbirini şapur şapur öpüyor*” şeklinde belirtmektedir. Dolayısıyla metin yüzeyde olmayan ancak yazar tarafından okuyucunun zihninde oluşturulması hedeflenen savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden sonra yer alan tümce sav işlevli sözbilimsel sorudur.

Cihat Aktaş öldürüldü. Onu öldürdüğü öne sürülen bir zanlı var, gözaltında (20) Ama acaba sahiden tek zanlı o mu? Kimse kusura bakmasın ama üyesi olmaktan onur duyduğum Beşiktaş Jimnastik Kulübü de bence o cinayette şu veya bu kadar pay sahibi. Çünkü cinayet işlenen ortam, maalesef bilerek isteyerek oluşturulmuş bir ortam (Radikal, Kasım 2004).

Yazar, “*Cihat Aktaş’ı öldüren tek zanlı gözaltına alınan zanlı değil çünkü Beşiktaş Jimnastik Kulübü de cinayete ortam oluşturduğu için suçlu*” şeklindeki savlamayı okuyucunun zihninde oluşturmaya çalışarak buradaki sözbilimsel soruyu “tek zanlı gözaltındaki değil” görüşünü iletmek için kullanmaktadır. Bu görüşü desteklemek için de “çünkü” belirticisini kullanarak nedenselliği belirtmektedir.

Kimse bana münferit olay palavraları sıkmasın. Bıçaklama olmasa ezilme olacaktı, oluyordu zaten. Kapalı tribün fotoğraflarına bir bakın, (21) orası sağlıklı bir maç seyretme yeri olabilir mi? Oradan canlı çıkmak bir mucize (Radikal, Kasım 2004).

Burada yazar “kapalı tribünün maç seyretmek için sağlıklı bir yer olmadığı” yöndeki görüşünü okuyucuya iletmek için 21 numaralı sözbilimsel soruyu kullanmaktadır ve söz konusu soru okuyucunun zihninde “evet, sağlıklı olamaz” şeklinde belirlemektedir. Bu görüşünü güçlendirmek ve okuyucunun zihninde görüşünün doğruluğunu kabul ettirmek için de söz konusu sözbilimsel sorudan önce yer alan “fotoğraflara bakın, orada her şey açık” şeklinde yorumlanabilecek olan sav işlevli tümce kullanılmaktadır. Sonuç olarak okuyucunun zihninde kurgulaması hedeflenen nedensellik şu şekildedir: “*Kapalı tribün sağlıklı bir maç seyretme yeri olamaz çünkü fotoğraflardan anlaşılacağı gibi o kadar dolu ki bıçaklama olmasa ezilme olacaktı*”.

Beni korkutan ikinci huyumuz, bu tür felaketler olduğu zaman bürokratik bir refleksle olayı halktan gizlememizdir. Hatırlarsınız, Çernobil kazasında önce radyasyon düzeyi saklandı, esen rüzgârlar konusunda bile halka bilgi verilmedi, sonra da radyasyonun zararlı olmadığı, hatta yararlı olduğu (sekse yararlıymış!) söylendi (22) Gelecekte de aynı tavrın sürmemesi için bir neden var mı? (Radikal, Kasım 2004).

Burada yazar 22 numaralı soruyu sorarak iletmek istediği görüşle ilgili olarak okuyucuda bir farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Okuyucuya “gelecekte nükleer santraller ile ilgili bir felaket yaşanırsa bunun bürokratik olarak halktan gizlenebileceği” görüşünü iletmede ve Çernobil örneğini vererek bu görüşü desteklemekte, verdiği örnekle bir farkındalık yaratarak okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadır. Yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı bu hamle ile de okuyucu zihninde “*gelecekte nükleer santraller ile ilgili bir felaket yaşanırsa bunu bürokratik olarak halktan gizlerler çünkü Çernobil felaketini de bürokratik olarak halktan gizlemişlerdi*” savlamasını kurgulayarak yazarın görüşünü alımlamaktadır.

Tabii ki yeni Cumhuriyet rejiminin endoktrinasyon çabaları bu kuruluşların ortaya çıkmasında rol oynadı (23) Fakat, yeni kurulan hangi rejim meşruiyet arayışında bunun gibi yollara başvurmamıştır ki? Ve halkevlerini salt CHP'nin ve Cumhuriyet'in çocuğu saymak, sağladıkları

toplumsal katkıları görmezlikten gelmek, tarihi gerçekleri saptırmak olur diye düşünüyorum (Radikal, Kasım 2004).

Buradaki sözbilimsel soru okuyucu tarafından “yeni kurulan rejimlerin çoğu meşru olabilmek için bu tarz yollara (halkevleri gibi) başvururlar” bildirim tümcesine dönüştürülmekte ve yazarın “halkevlerini salt CHP'nin ve Cumhuriyet'in meşrulaşma çabaları olarak görmek doğru olmayacaktır” doğrultusundaki görüşünü desteklemek amaçlı olarak sav işlevli kullanılmaktadır. Yani, yazarın okuyucuyu ikna amaçlı gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde oluşturması hedeflenen savlamada “dolayısıyla”dan önce yer alan bildirim tümcesine dönüştürülmüş 23 numaralı sözbilimsel soru sav işlevi taşımaktadır. Böylece yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “*Yeni kurulan rejimlerin çoğu meşru olabilmek için bu tarz yollara (halkevleri gibi) başvururlar dolayısıyla halkevlerini salt CHP'nin ve Cumhuriyet'in meşrulaşma çabaları olarak görmek doğru olmayacaktır*”.

Evlerinin önünde 'Dur!' ihtarına uymadıkları için. 12 yaşındaki çocuğa 13 mermi. Dokuzu sırtından. Sekiz mermi de babasına (24) Şimdi sevinecek miyiz AB'den görüşme tarihi aldık diye? Karşı komşum ve adaşım Yıldırım Türker dün güzel bir yazı yazmış: 'Neden susuyoruz?' diyordu feryat edercesine (Radikal, Kasım 2004).

Burada yazar “AB’den görüşme tarihi almanın aslında o kadar da önemli ve sevinilecek bir olay olmadığı” görüşünü sözbilimsel soruyu sorarak okuyucuya iletmektedir. Bu görüşü desteklemek içinde yaşanmış bir olaydan örnek vererek “zihniyet olarak daha Avrupalaşamadığımızı” ileri sürmektedir. Yani, sözbilimsel sorudan önce verilen örnek sav işlevli kullanılmaktadır. Dolayısıyla yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde savlayıcı olarak beliren nedensellik şu şekildedir: “*AB’den görüşme tarihi aldık diye sevinmemeliyiz çünkü daha dün ‘dur’ ihbarına uymadıkları için evlerinin önünde bir baba-oğul vahşice öldürüldü*”. Böylece yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce, bildirim tümcesine dönüştürülmüş 24 numaralı sözbilimsel sorudur ve görüş işlevli kullanılmaktadır.

Anlamakta zorlandığım şey, (Allah göstermesin) 'Türkiye, AB'den müzakere tarihi alamaz ve kapıdan geri çevrilirse dinci eğilimlere yönelir' önermesidir **(25) Neden?** **(26) Türkiye laik düzeni benimserken AB mi vardı?** **(27) AB'nin gönlü hoş olsun diye mi laikliği benimsedik?** Şimdi AB ile tam üyelik ilişkisini kuramazsa dinci bir siyasal yapıya döneceğini ileri sürmek, Türk siyasal sisteminin yüzeysel, gelip geçici bir hevesten ibaret olduğunu söylemek anlamına gelir ki, bunu kabul etmek mümkün değildir (Alkan, 16 Aralık)

Burada yazarın “neden” soru sözcüğü ile okuyucuya yöneltmiş olduğu sözbilimsel soru aslında yazarın görüşünü yansıtmak için kullanmış olduğu bir sorudur. “Neden” sorusu “neden dinci eğilimlere yönelsin ki, tabi ki dinci eğilimlere yönelmez” şeklinde bildirim tümcesi olarak algılanan görüşünü yansıtmaktadır. Bu görüşünü “neden” soru sözcüğü ile vererek okuyucuda ilgi uyandırmaya çalışmaktadır. Daha sonra gelen 26 ve 27 numaralı sözbilimsel sorular ise görüşünü desteklemek için kullandığı sav işlevli sorulardır. Burada da “Türkiyenin zaten laik olduğunun ve laiklikle AB’nin ilişkili olmadığını” vurgulamaktadır. Sonuç olarak yazar 25, 26 ve 27 numaralı sözbilimsel soruları ardı ardına sorarak kendi düşüncesi doğrultusunda okuyucuyu ikna etmek için bir ikna stratejisi geliştirmiştir. Bu şekilde gerçekleştirmeye çalıştığı hamle ile okuyucunun zihninde bir savlama oluşturmasını hedeflemektedir. Yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “*Türkiye AB’den müzakere tarihi alamasa da dinci eğilimlere yönelmez çünkü AB’den önce de laikti, çünkü AB için laik olmadı, çünkü Türkiye hep laikti*”.

(28) Türkiye AB'ye girmekle ulusal egemenliğinden ödün vermiş olmayacak mı? Elbette olacak, bundan hiç kuşkunuz olmasın **(29) AB'ye tam üye olmadan da ödün vermedik mi?** **(30) Gümrük Birliği'yle gümrük vergisini belirleme hakkını devretmedik mi?** **(31) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini tanıyarak ve ulusal yargının üzerinde bir yer vererek yargıdaki ulusal egemenlik haklarımızı sınırlamadık mı?** Ama ulusal egemenliğe getirilen sınırlamalar AB dışında da geçerlidir **(32) IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, hatta Birleşmiş Milletler... ülkelerin ulusal egemenliklerine sınırlamalar getirmedi mi?** **(33) Biz de bundan payımızı almadık mı?** 'Tam bağımsızlık', retorik düzeyde çok güzel ve cazip kuşkusuz. Ama uygulamada dünyada 'tam bağımsız' ülke bulunduğunu sanmıyorum (Radikal, Aralık 2004).

Burada yazar “Türkiye AB’ye girerse ulusal egemenliğinden ödün vermiş olacak” bildirim tümcesine dönüştürülen 28 numaralı sözbilimsel soruyu okuyucuya yönelterek bu yöndeki görüşünü ifade etmektedir. Daha sonra ardı ardına gelen 29, 30, 31, 32, 33 numaralı sözbilimsel sorular ise bu görüşünü destekleyen sav işlevli sorulardır.

Geçenlerde Can Dündar, Dünya Ermenileri Başpatriği Karekin'e soruyordu: "Din temelli bir medeniyetler çatışmasından söz ediliyor. Nasıl karşılıyorsunuz?" Patrik, vermesi gereken en akıllıca yanıtı veriyor: "Bu çatışmaların içine dini bir temel koymak çok yanlış. Bu tür paralellikler kurmak yeni tehlikeler yaratır. Tersine sorunların çözümü için dikkatimizi işbirliğine yöneltmeliyiz. Hiçbir din, savaş dini değildir." Başpatriğin, bulunduğu konum gereği elbette böyle konuşması gerekiyor. **(34) Ama gerçekte hiçbir din savaş dini değildir, dinlerin hepsi barıştan yanadır, diyebilir miyiz?** Hiç sanmıyorum. Tarihi gerçek şu ki, büyük dinlerin hemen hepsi büyük savaşlara yol açmıştır. Büyük olmalarını biraz da bu savaşlara borçludurlar. Hıristiyan Ermenilerle Müslüman Türklerin ve Kürtlerin çatışmalarını bir tarafa bırakalım **(35) 'Birisini bir yanağına vurursa, öbür yanağını da çevir.'** diyecek kadar barışçı olan Hıristiyanlık, dünyaya ne kadar barış getirdi? Kutsal topraklara yapılan Haçlı Seferleri neydi? Ya kendi aralarında yaptıkları din savaşları? Ya dinsizleri veya başka dinden olanları cayır cayır yakttıkları engizisyon mahkemeleri? Ya kökü kazınan Amerikan yerlileri? İki yüzyıl içinde dünyanın önemli bir bölgesini işgal eden ve insanları kılıçtan geçiren Müslümanlar çok mu barışçıydı? 'Cihat', ne demektir? 'Darül İslam', 'Darül harp' ne anlama gelir? Fransa'ya ve Viyana kapılarına kadar dayanan Müslümanlar bu işi barışçı yoldan mı gerçekleştirdiler? Çok uzaklara gitmeye gerek yok. Kahramanmaraş'ta ve Sivas'ta olanları din uğruna haklı görenler ve gösterenler az mıydı? RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan, Sivas'ta adam yakanların avukatlığını üstlenmeye kalkmadı mı? 11 Eylül saldırılarının gerekçesi neydi? İstanbul'da havranın ve İngiliz Konsolosluğu'nun önünde patlayan bombaların amacı neydi? Hindistan'da yaşanan Hindu-Müslüman-Sih çatışmaları hâlâ sıcaklığını korumuyor mu? İkinci Dünya Savaşı'nda fırınlarda yakılan Yahudiler dini önyargılara kurban gitmedi mi? Yalnız din değil, kutsallık tanıdığımız her şey uğruna insanlar öldürülmüştür. Tarih, bunun örnekleriyle doludur. Paradoks şurada ki, insanlar, varlıklarının nedenini açıklamak, yeryüzündeki seyahatlerine bir anlam verebilmek için de 'kutsal'a muhtaç gözükmüyorlar (Radikal, Aralık 2004).

Burada 34 numaralı sözbilimsel soru “hiçbir din savaş dini değildir, dinlerin hepsi barıştan yanadır diyemeyiz” şeklinde bildirim tümcesine dönüştürülen ve yazarın görüşünü ortaya attığı türden bir sorudur. Burada genel olarak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamaya çalıştığı savlama “*hiçbir din savaş dini değildir, dinlerin hepsi barıştan yanadır diyemeyiz çünkü tarih bunun tam tersi olduğunu*

kanıtlayan örneklerle doludur” şeklinde belirlemektedir. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucuyu ikna etmek için gerçekleştirdiği hamle sonucunda okuyucunun zihninde oluşturulmaya çalışılan savlamada “çünkü” belirticisinden sonra yer alan tümce sav işlevli bir tümcedir. Burada yazar da görüşünü desteklemek için diziler halinde sözbilimsel soru sorarak tarihten örnekler vermekte ve bu soruları sav amaçlı sormaktadır. Diziler halinde beliren sözbilimsel sorular da okuyucunun aksi yönde düşünmesini engellemek amaçlıdır.

Ama bu o kadar basit değil. Bugün tanıyacağız. Yarın başka bir fırsatta Kıbrıs'la ilgili başka bir şey isteyecekler. Ertesi gün başka bir şey... Ellerinde en azından 56 ya da 62 kez fırsat olacak. İşte bu noktada, 'O zaman Kıbrıs'ta çözüm olsun' lafları ortaya çıkıyor (36) Peki, bu kolay mı? Pek değil. En azından, Annan Planı'nın yeniden pazarlık edilmesini gerektiriyor çözüm (Radikal, Aralık 2004).

36 numaralı sözbilimsel soru yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde ‘bu noktada Kıbrıs’ta çözüm olsun demek kolay değil’ şeklinde algılanması öngörülmekte ve hemen sonrasında gelen tümce ile de arasında bir nedensellik ilişkisi kurulmaktadır. Yani, burada yazar 36 numaralı sözbilimsel soruyu bu yöndeki görüşünü yansıtmak için kullanmaktadır. Sonrasında gelen tümce ise sav işlevlidir. Yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlama ise şu şekildedir: “*Bu noktada Kıbrıs’ta çözüm olsun demek kolay değil çünkü bu çözüm Annan Planı'nın yeniden pazarlık edilmesini gerektiriyor*”. Metin yüzeyde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda okuyucunun zihninde kurgulanması öngörülen nedensellik dizisi ile oluşturulan savlamada ‘çünkü’ den önce görüş sonra ise sav işlevli tümce yer almaktadır.

Örneğin, (37) bugün hükümette Adalet ve Kalkınma Partisi değil de Cumhuriyet Halk Partisi olsaydı, acaba Dışişleri Bakanlığı Fazilet Partisi davasında bugün verilen savunmanın aynısını mı verecekti, yoksa parti kapatmada Türkiye'nin haklılığını, FP'nin laik düzen için tehdit oluşturduğunu mu söyleyecekti? Eğer Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin görüşlerini o gün iktidarda olan parti hangisiyse o temsil ediyorsa -ki bir demokraside başka türlü düşünmek kolay değil- o zaman ülkenin görüşlerinin iktidardan iktidara değişebileceğini de kabul etmeliyiz (Radikal, Aralık 2004).

Burada yazar kendi bakış açısı doğrultusunda doğruluğunu kabul ettiği görüşünü iletmektedir ve okuyucunun da zihninde bu görüşün doğruluğunu kabul

etmesi için bir strateji geliştirmiştir. Böylece okuyucunun yazarın sunduğu iki seçenektan birini olası seçenek olarak algılaması öngörülmektedir. Bir başka ifadeyle 37 numaralı sözbilimsel soru yazarın sunmuş olduğu iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığını ortaya koymaktadır. Burada yazarın bu adanmışlığı yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *ayrıştırıcı tasım* sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla q .

Burada yazarın sözbilimsel soruda verilen iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayrık önermenin, p , yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (*dışişleri Bakanlığı Fazilet Partisi davasında bugün verilen savunmanın aynısını vermeyecekti*), ikinci ayrık önerme, q , olası seçenek olarak belirlemektedir (*parti kapatmada Türkiye'nin haklılığını, FP'nin laik düzen için tehdit oluşturduğunu söyleyecekti*).

EK 8: Radikal Gazetesinde Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular

(1) Yüzü gözü örtülü bir kadın bakkala girip 'Bir ekmek verir misiniz?' dediği zaman azgın bakkalın aklından neler geçeceğini bilebilir misiniz? (Radikal, Eylül 2004)

(2) Ya niyet zinasına nasıl engel olacağız? Niyet bu, elle tutulmaz, gözle görülmez, dizginlenmez, 'dur' dersin durmaz, 'git' dersin gitmez (3) İnsanın kafasının içinde esen fırtınaları kim engelleyebilir ki? (4) Ya o burkalar, peçeler arkasındaki kadın yakışıklı bir erkek görür de göz zinası, sesi güzel bir civan görüp de ses zinası yaparsa ne olacak? Nedense bu bahis hep atlanır (Radikal, Eylül 2004)

(5) 'Hükümetin yatak odamızda işi ne? (6) 'Hükümetin başka işi yok mu?' (Radikal, Eylül 2004)

(7) İyi de, Amerika'nın, Rusya'nın, İsrail'in yaptıkları doğru mudur? (8) İnsanlar bu yapılanları görmezlikten gelip sineye mi çeksinler? Yalnız Amerika, Rusya ve İsrail değil, dünyadaki pek çok ülke, pek çok dönemlerde insanlığa sığmayan şeyler yapmıştır, hâlâ da yapmaktadır. Bunlara elbette tepki göstermek gerekir. Önemli olan, gösterdiğimiz tepkinin biçimidir. Günahsız bebeleri kalkan yapıp, rehine tutup, sonra kurşunlayarak Rusya'nın yaptıklarını engellesek bile, bu yanlış bir şeydir, mazur görülecek, 'ama'lanacak bir yanı yoktur (Radikal, Eylül 2004)

İstanbul Belediyesi'nde bazı çalışanların maaşları dün haber oldu. Üç kişi ayda 12 milyar, 10 kişi ayda 6 milyar, bir kişi 4.5 milyar, bir kişi 3 milyar 750 milyon, bir kişi de 3 milyar almış (8) Başbakan'ın, bakanların, milletvekillerinin, Genelkurmay Başkanı'nın ayda 5-6 milyar aldığı bir ülkede kamu kuruluşlarının bu kadar yüksek maaş ödemesi doğru mudur? (Radikal, Eylül 2004)

Benim kafamı karıştıran, sayın Başbakan'ın böyle bir konuda İstanbul Belediyesi'ne müdahale etmek zorunda kalmasıdır (9) Daha geçenlerde Erdoğan'ın başında bulunduğu AKP yönetimi, merkezi hükümette toplanan pek çok yetkiyi yerel yönetimlere devretme kararı almadı mı? Gerçi bu yasa Cumhurbaşkanı'nından döndü, tekrar görüşülmek üzere Meclis'te bekliyor (Radikal, Eylül 2004)

(10) Yerel yönetimlere bu kadar güvenen, devletin pek çok yetki ve görevini yerel yönetimlere devreden Başbakan, böyle bir konuda belediyeye müdahale etmekle kendisini yalanlamış olmuyor mu? Üstelik müdahale ettiği, kendi çöplüğü olan, kendi çizdiği çerçevede hareket eden İstanbul Belediyesi (Radikal, Eylül 2004)

Başbakan Erdoğan, İstanbul Belediyesi'ndeki maaş olayında olduğu gibi sorun çıkan her belediyeye telefon edip işleri düzene koyacağını sanıyorsa, o başka elbette (11) Ama o zaman bu yetki devri tartışmasının anlamı nedir ki? (Radikal, Eylül 2004)

(12) Peki, ama o okulda eğitim ne kadar yapılabilir ki? (13) Sınıf mevcutları 100 kişiye dayanmışken, o kalabalığın içindeki minicik çocuklara öğretmenleri ulaşmak istese bile nasıl ulaşır ki? (14) Acaba o kalabalıkta öğretmen öğrencisine gerçekten ulaşmak ister mi, yoksa 'Bir an önce bugün de bitse de gitsem' diye mi düşünür? (15) İçinde 5 bin öğrencinin bulunduğu bir okulda sabah yoklaması nasıl yapılır? (16) Tuvaletler nasıl temizlenir? (17) Teneffüslerde o çocuklarla nasıl başa çıkılır? Türkiye'de eğitimin ciddi bir sol projeye ihtiyacı var. Hayattan kopuk olmayan, uygulanabilir bir sol projeye. Çünkü şu an Türkiye'de eşitsizliğin kaynağında eğitimdeki fırsat eşitsizliği var. Çok küçük bir azınlık dışında kimse 'vasat' kabul edilebilecek bir eğitimi bile alamıyor (Radikal, Eylül 2004)

Anlaşılan o ki, TCK konusundaki blok, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kendisinden kaynaklanıyor. Erdoğan'ı bu bloku koymaya yönelten sebepleri ise bilmiyoruz. Bence, yaşananlar bir akıl tutulması. Yaşananları akılla mantıkla açıklamak imkânsız. Tarikatların baskısını çok ciddiye alanlar var mesela (18) Ancak, Avrupa Birliği ile müzakereleri zora düşürmek tarikatlara nasıl bir fayda sağlayabilir ki? (Radikal, Eylül 2004)

Eskilerin 'fikri takip' dediği şeyi unuttuk. Memleketin genel durumuna biz de uyduk, her gün yeni bir kriz konusunu, skandalı vs. manşetimize taşıdık ama pek az olayın sonunu getirebildik. Makro sıkıntılarımız öyle büyüktü ve öyle sık başımıza işler açıyordu ki, belki son 15 yılımızı mikro hiçbir konuyla ilgilenmeden geçirdik (19) Her gün hükümetlerin yıkılıp yeniden kurulduğu bir ülkede, diyelim 'Haydi Kızlar Okula' gibi bir kampanyayı nasıl yürütebilirsiniz ki? Kız öğrencilerin okula gönderilmemesi mikro sorunlarımızdan sadece biri (20) Şehircilik sorunlarımızla ne kadar ilgilendik ki? Açlık grevleri ve F tipi tartışmaları dışında cezaevlerimizin durumuyla ne kadar ilgilendik? (21) 'Trafik canavarı' deyip geçiyoruz ama trafik kazalarının nedenlerini gazetelerimizde ne kadar tartıştık, ne kadar gündeme taşıdık? (Radikal, Eylül 2004)

Bir 'suç' yeterince büyük kalabalıklar tarafından işlenecek olursa 'suç' olmaktan çıkar. Buna en güzel örnek gecekondular. Büyük kentlerimizin etrafında milyonlarca insan Hazine arazilerini işgal edip buraya kurdukları evlerde yaşıyorlar. Yaptıkları suç (22) Ama bu insanları hapse atmak ya da o binaları yıkmak mümkün mü? (Radikal, Eylül 2004)

Bu terörist enternasyonalin amacı küresel istikrarsızlıktır. Çıkış noktasının küresel adaletsizlik olarak savunulması, geldiğimiz noktadaki cinayetleri ve her biri öncekinden daha büyük dehşete yol açan vahşeti mazur gösteremez. (23) Bu insanlık dışı eylemi ve korkunç bilançoğu kim mazur gösterebilir? (Radikal, Eylül 2004)

(24) Sadece sandığa gidip oy atmakla demokrasi gerçekleşir mi? (Radikal, Ekim 2004)

Suudi Arabistan'da 10 Şubat'ta yapılacak yerel seçimde kadınlara oy hakkı tanınacağı beklentisi vardı. Son haberlere göre, ilk kez yapılacak bu seçimlerde kadınlara oy hakkı tanınmayacakmış (25) Otomobil kullanması, eğitim alması, işe girmesi, seyahat etmesi yasak olan veya erkeğin iznine bağlı olan kadınlara oy hakkı verilse ne olur ki? (Radikal, Ekim 2004)

(26) Demokrasi, eğer insanların kendilerini yönetecek kişileri seçmesi anlamına geliyorsa, Amerikan başkanını sadece ABD halkının değil, bütün dünya halkının seçmesi gerekmez mi? (Radikal, Ekim 2004)

Son günlerde bir 'azınlık' lafıdır gidiyor. İnsan ister istemez durup soruyor: (27) Salt etnik kökene bakacak olursanız, kim çoğunluk ki? (Radikal, Ekim 2004)

Zira görünüşe göre Türkiye'de azınlıklardan oluşan bir çoğunluk var (28) Bu gelenek içinde Kürtlere ve Alevilere de fazlasıyla yer olduğunu söylemeye gerek var mı? 'Buyurun, siz de çoğunluğun bir parçası olun!' (Radikal, Ekim 2004)

Stephen Hawking de öyle değil mi? Düşüncelerinde bütün evreni dolaşiyor, karadeliklere girip çıkıyor, zamanda seyahatin mümkün olup olmadığını tartışıyor. Ama tekerlekli sandalyesinde çakılıp kalmış, kendi başına 10 santim bile gidemiyor. Evreni düzenleyen yasaları formüle etmeye çalışıyor, ama konuşamıyor. Bu arada çapkınlık yapmayı da ihmal etmiyor! Ya bizim politikacılar? 'Ahlakı, manevi kalkınmayı, dini değerleri...' rehber edinmiş politikacılarımıza bakıyoruz, en önde gelenleri 'Hazine'nin trilyonlarını iç etmekten' mahkûm oluyor (29) Bir zamanlar Bosna Müslümanları için toplanan yardım paralarını da onlar iç etmemiş miydi? (Radikal, Kasım, 2004)

(30) Ve o Avrupa'nın bizi almak için ileri sürdüğü en sağlam gerekçe, Türkiye'nin laikliği benimsemiş bir İslam ülkesi olarak radikal İslamcılara karşı bir kalkan oluşturacağı değil miydi? (31) Şeriat yasalarına uymayanların işten atıldığı bir ülkeyi AB neden tam üye olarak kabul etsin? (32) AKP gerçekten ne yaptığını biliyor mu? (Radikal, Kasım, 2004)

(33) Oysa o Mussolini değil miydi halkı sığır sürüsüne, faşist militanları da bu sürüyü yönlendiren kaplanlara benzeten? (Radikal, Kasım, 2004)

Şöyle arkanıza yaslanıp, son 30-40 yılın kadın liderlerini anımsayın: Ülkesini demir bir pençeyle yöneten ve Arjantinlilere dünyayı dar eden Margaret Thatcher'ı mı istersiniz, Araplara göz açtırmayan Golda Meir'i mi, Pakistan'ı hizaya sokan Indra Gandhi'yi mi, aynı derecede güçlü ve otoriter olan bayan Butto'yu mu, azınlıkları kırıp geçiren bayan Bandranaika'yı mı? Bangladeş'ten Filipinlere ve Türkiye'ye kadar hiç de yumuşak, anaç ve sevecen olmayan nice kadın lider gördük. Bu

söylenenlere haklı bir itiraz gelecektir: İyi, ama onlar gerçekten kadın değildi, erkeklerin dünyasına koşullanmış, bu dünyanın parametrelerini veri olarak kabul etmiş kişilerdi (34) Bu itirazı yapmakla, erkek doğasından ayrı bir kadın doğası olduğunu, ama bu doğanın ortaya çıkma fırsatını bulamadığını, böyle bir fırsat çıkarsa kadınların dünyayı kurtarabileceğini dolaylı olarak söylemiş olmuyor muyuz? Belki (Radikal, Kasım, 2004)

Gelecek 10 yıl içinde üç tane nükleer enerji santrali yapılacakmış. Gittikçe artan oranda enerjiye gereksinim duyacağımız ortada. Ama bu açığımızı kapatmanın en doğru yolu nedir, onu pek tartışmıyoruz. Enerji Bakanlığı 'nükleerde' karar kılmış (35) Bu kadar önemli bir konuda yeteri kadar tartışma yapıldığını söyleyebilir misiniz? (36) Enerji üretiminin çeşitli almasıklarını, her seçeneğin olumlu ve olumsuz yönlerini, alternatif maliyetlerini, çevreye etkilerini, potansiyellerini biliyor muyuz? (37) Kamuoyunda bunlar enine boyuna tartışıldı mı?(38) Rüzgâr, güneş, jeotermal, su gibi yenilenebilir kaynaklarını sonuna kadar kullandık mı? (39) Halen bilinen doğalgaz kaynakları için yeterli yatırımı yaptık mı? Nükleer enerjiye, bütün diğer seçenekler tüketildikten ve ancak kamuoyunda enine boyuna tartışıldıktan sonra karar verilmelidir. Ve 'nükleer enerjinin sakıncalarından korkanlara geri kafalı muamelesi yapmaktan da vazgeçsek iyi olur (Radikal, Kasım, 2004)

Oysa bence bu metin bir fırsat yaratıyor. Her ne kadar metne imza atanların Türkiye'de yaşayan Kürtleri gerçekten temsil edip etmedikleri, bütün Kürtler adına konuşmaya yetkili olup olmadıkları konusu hayli tartışmalıysa da, bu metin dolaylı olarak bir tartışma zemini yaratıyor (40) Ama 2004 yılının Türkiye'sinde böyle şeyleri tartışmak ne kadar mümkün acaba? Bundan 10 yıl önce, Ali Kırca'nın 'Siyaset Meydanı'nda bir gece sabahlara kadar Kürt sorunu tartışılmış, neredeyse her şey söylenmişti (Radikal, Aralık 2004)

Umarım Diyanet'in bu hutbesi, yılbaşı geceleri sağa sola saldırmayı mili geleneklerimizden sayan bazı kişilerin gözünde bir fetvaya dönüşmez. Dinlerarası hoşgörü elbette güzel bir şey (41) Ama önce aynı dinin ve ülkenin içindeki insanların birbirine hoşgörü göstermesi gerekmez mi? Haa, bir devlet kuruluşu olan Diyanet'in bu hutbesini AB'li dostlarımız nasıl karşılar diye merak etmeyin. Onlar Türkçe bilmiyor nasıl olsa (Radikal, Aralık 2004)

Geleceğe ilişkin ve olup olmayacağı belli olmayan karanlık senaryoları sanki gerçekmiş gibi takdim etmek ne kadar adil bir davranış, ne kadar dürüstçe bir davranıştır. Bir başka nokta, bugün muhalefette olan partilerin gelecekte sanki hiçbir zaman iktidara gelemeyecekmiş gibi davranmaları (42) Yarın o partiler iktidara gelecek olurlarsa acaba dün Meclis'e iddia ettikleri gibi 'Türkiye'ye ikinci sınıf bir üyelik öngörülmüştür' diye düşünmeye devam mı edecekler ve o zaman AB ile müzakereleri durduracaklar mı? Yazık, gerçekten çok yazık (Radikal, Aralık 2004)

Yani, ortada aslında ciddi bir iyi niyet eksikliği, hadi doğrudan söyleyeyim kötü niyet var. Ortada normal bir işletmeci mantığı olsa, stadyuma bilet parasını vermemiş tek bir kişinin bile girmesine izin verilmemesi lazım. Ortada normal bir işletmeci mantığı olsa, stadyumda olay çıkaran ya da küfürlü tezahürat yapan kişilerin daha maç sürerken kulaklarından tutulup dışarı atılması lazım. Geçen gün bu köşede stadyumlarla sinema ya da tiyatro salonlarının birbirine çok benzediğini yazdım (43) Sinemada birileri film devam ederken yüksek sesle konuşup sizin film izlemenize engel olsa onları şikâyet etmez misiniz? Stadyumda da aynı şey. Birileri sizin maç seyretmenize engel oluyorsa onları şikâyet etmek gerekir (Radikal, Kasım 2004)

Başka bir AKP milletvekilinin gene dâhice bir önerisi oldu: "İlahiyat fakülteleri papaz ve haham yetiştirsin!" İşte bir fikir ki, kimsenin aklına gelmemiştir ve gelemez de! Türkiye'de topu topu 50 bin kadar Yahudi, 2 bin kadar da Rum olduğuna göre, yetiştireceğimiz papaz ve hahamları ihraç etmemiz düşünülmüyor olmalı. Ben de şaşırıp kaldım. Durup dururken böyle bir fikir nereden ve nasıl neşet eder, sorusunu sormadan edemedim. Bu dâhiyane önerinin bir nedeni, ilahiyat fakültelerinin salt hoca yetiştiren yerler olarak görülmesidir. Gerçi böyle bir beklenti varsa da, (44) ilahiyat fakültelerinin bütün dinler konusunda yansız ve bilimsel araştırmalar yapan ve bunları öğreten yerler olması gerekmiyor muydu? (Radikal, Aralık 2004)

Kısaca söylemek gerekirse, 'ulus - devlet' henüz ölmedi. Ama çok büyük değişiklikler geçiriyor (45) Her siyasal yapı ve ideoloji zamanla değişmez mi? Hiçbir şey değişmeden kalmıyor işte (Radikal, Aralık 2004)

(46) Bu hiç de uzun olmayan metnin anlaşılması ve yorumlanması gerçekten bu kadar zor mudur? Bu sorunun cevabını bulmak kolay değil. Çünkü vereceğiniz cevap, o metni hangi niyetle okumaya başladığınızla ilgili. Bu köşenin okurları benim o metni nasıl okuduğumu biliyor; efsaneler yerine gerçeklere inanmayı tercih edenlerdenseniz, metnin özünde son derece açık olduğunu görebilirsiniz. Ama metni salt muhalif olmak için okursanız, salt gedikler bulmak için okursanız, biraz da hayal gücünüzü çalıştırarak bir sürü laf bulabilirsiniz (Radikal, Aralık 2004)

'Teolojinin', yani 'din biliminin' de teknolojik gelişmeye katkısı yoktur, bu durumda, eğer tutarlı olacaksa, (47) Sayın Erdoğan'ın dini konulara kaynak ayrılmasına da karşı çıkması gerekmez mi? (Radikal, Eylül 2004)

Üçüncüsü, bilimi sadece teknoloji üretimine indirgersek ortaya garip durumlar çıkabilir: (48) "Para getiriyor, teknolojinin gelişmesine katkısı yok," diye felsefeyi, mantığı, tarihi görmezlikten mi geleceğiz? (Radikal, Eylül 2004)

Tabii ki Gül'ün ve başörtülü kızlarımızın AB'den tek istedikleri bunlardan ibaret değil. Ama beklentilerinin en önemli maddesi belli ki askeri müdahalelerin engellenmesi ve bu arada

başörtüsünün temsil ettiği siyasal zihniyete de serbest bir hareket alanının sağlanmasıdır (49) Müzakere tarihini aldıktan bir gün sonra söylenenlerin ve yapılanların başka yorumu olabilir mi? (Radikal, Aralık 2004)

Çok uzaktan bakarak bir değerlendirme yapacak olursak, yakın zamana kadar Türkiye'nin yüzünün Batı'ya dönüklüğünün teminatı Türk Silahlı Kuvvetleri'ydi. Zaman zaman darbe olsa bile, paradoksal biçimde bu darbeler 'demokrasiyi korumak' için yapılıyordu.(50) Ancak bir ülkede demokrasi askeri darbelerle ne kadar daha korunabilirdi ki? Bu sistem sürdürülebilir değildi ve esasen Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşma ihtimali de artık yok sayılmıyordu. Kısacası, TSK yakın zamana kadar Türkiye'yi Batı istikametinde tutan bir 'çıpa' görevi görüyordu ama bu durum sürdürülebilir değildi. Türkiye'yi Batı yörüngesinde tutmak için daha kalıcı, vatandaşın daha gönüllü katılım sağladığı bir başka mekanizmaya ihtiyaç vardı. O mekanizmanın adı Avrupa Birliği işte (Radikal, Aralık 2004)

Bir başka örnek et ve tavuk ürünleri... Biz bu ürünlerimizi AB ülkelerine satamıyoruz. Satamamızın tek nedeni, bu ürünlerin sağlığından bir türlü emin olunamaması. Avrupalı emin olmadığı için almıyor, ama biz alıyoruz ve afiyetle yiyoruz (51) Peki biz yediğimiz et ve tavuk ürünlerinin sağlığından emin miyiz? (52) Bu en basit insani talebimizi karşılamak için kamu yetkilerini kullananlar ne yaptılar? (Radikal, Aralık 2004)

Avrupa Birliği karşısında hamaset nutukları atanların biz vatandaşların hayat kalitesini artırmak için bugüne kadar ne yaptığını merak ediyorum doğrusu (53) Deprem konutları inşaatını bile yolsuzluk için fırsat bilen bir siyasi partinin bana söyleyebilecek neyi olabilir ki? (Radikal, Aralık 2004)

Tıpkı bundan 1000 yıl önce Orta Asya'dan Arap ülkelerine doğru geldikleri zaman olduğu gibi. O günlerde de, Arapların hizmetinde askeri bir güç olarak Ortadoğu'nun kapılarını aralamışlardı. Arap liderlerinin hassa ordularını Orta Asya'dan gelen gözü kara, savaş sanatında ustalaşmış Türk birlikleri oluşturmaya başladı. Türkler, sonra Anadolu'yu ele geçirdiler, daha sonra da Avrupa'nın yarısını ve Ortadoğu'nun tümünü. Şimdi askeri, ekonomik ve stratejik konumuz nedeniyle Avrupa kapılarını açıyor ya da açar gibi yapıyor.(54) Hollanda Dışişleri Bakanı'nın sözlerinde, bundan 1000 yıl önceki Arap liderlerinin düşüncelerinden izler yok mudur acaba? (Radikal, Aralık 2004)

Amerikalılara kızıyoruz. Kendi açımızdan da elbette haklıyız. Askerlerimizin başına torba geçirip savaş esiri gibi muamele ediyorlar. PKK örgütlenmesine ses çıkarmıyorlar. Barzani'yi ve Talabani'yi şımartıyorlar. Öldürülen Türk şoförleri, kaçırılan Türk işadamları umurlarında değil. Sözlerini bir türlü tutmuyorlar. Kerkük'te soydaşlarımız baskıyla karşılaşıyor, aldırıyorlar. Gel de kızma Amerika'ya (55) Ama bütün bunların gerisinde Amerika'nın bize vermeye çalıştığı pek de gizli olmayan bir mesaj yok mu? Sanırım Amerika da şunları demeye getiriyor: "Bak kardeşim Türkiye, seninle dostuz, ahabız, hatta stratejik müttefikiz, tamam, ama sen bunların gereğini yerine

getirmedin. Beni savaşa giderken en kritik anda yalnız bıraktın, verdiğin sözleri tutmadın. Sen beni ne kadar desteklediysen, ben de seni o kadar desteklerim!" Bunu açıkça söylemeleri diplomasinin kitabına pek uymaz, ama bize dolaylı yollardan ilettikleri mesaj budur sanıyorum (Radikal, Aralık 2004)

Tamam, Amerika'nın kendi hesapları var, ona göre davranıyor diyelim (56) Ama bizim de kendi sorunlarımızı kendimizin çözmeye çalışmamız, her şeyi Irak'ta gücü elinde bulunduruyor diye Amerika'dan beklemememiz gerekmez mi? (Ki Amerika'nın Irak'ta denetimi ne ölçüde elinde bulundurduğu da çok tartışmaya açık bir şey.) Örneğin Bağdat Elçiliğimizde görevlendirilen polislerimizin yolda öldürülmesi olayında Amerikalıları suçladık, Iraklı Kürtleri suçladık, Arapları suçladık... Bütün suçlamalarımızda haklı olabiliriz (57) Ama bir suçlamayı da kendimize yöneltmemiz gerekmez miydi? (Radikal, Aralık 2004)

Irak'ta herkes kelle koltukta dolaşiyor. Özellikle de Türkler (58) Böyle bir ortamda, güvenlik görevlilerimizin kurbanlık koyunlar gibi bir arabaya doldurulup gönderilmesi ne kadar doğrudu? (59) Beş kişilik uçak biletiyle doğrudan Bağdat havaalanına gönderilmeleri çok mu zordu? (60) Ya da zırhlı bir arabayla gönderilmeleri? (61) Yanlarına koruma için eskort verilmesi? Kimseyi suçlamıyorum. Bu olasılıklar elbette sorumluların da aklına gelmiştir ve muhtemelen bir yerlerdeki bürokratik engellere takılıp kalmıştır (Radikal, Aralık 2004)

(62) Polisin, savcılarının, hâkimlerin, cezaevi müdürlerinin, gardiyanların başka işi gücü yok, benim evliliğimi mi koruyacaklar, beni böylesine yanlış bir adımı atmaktan onlar mı alıkoyacaklar? (Radikal, Eylül 2004)

(63) Oysa şu ceza kanunu bu haliyle çıksa ve AKP zina konusunda çok ısrarlıysa 1 Ekim'de Meclis açıldığında tek maddelik bir yasa önerisiyle zinayı hapislik suç yapan madde TCK'ya eklense olmaz mı? (Radikal, Eylül 2004)

(64) Almanya'da, Hollanda'da, Fransa ve Avusturya'da Türkiye'ye karşı en aktif kampanya yürütenlerin çoğunlukla sağ partilerden ve Katolik kökten olmaları rastlantı mı? (65) Vatikan'ın bu konudaki çıkışlarının, çoğu Avrupalı politikacı tarafından, asırlar sonra kilise yeniden devlet işlerine mi karışmak istediği soru ve tepkisiyle karşılaşması bir rastlantı mı? (66) Avrupa'nın laik köklerini yeniden tartışmaya bile açmak istemeyen politikacıların, aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa ile tam bütünleşmesini savunmaları bir rastlantı mı? (Radikal, Eylül 2004).

(67) Kim bilir, Sedat Bucak'ın sekiz yıl boyunca sakladığı o fotoğraflar belki de fotoğraflardaki kişilere şantaj amacıyla elde tutuluyordu. Bu hükümet, savcının talep etmesi halinde en azından Kutlu Savaş'ın raporunun eklerini mahkemeye göndermeli (Radikal, Ekim 2004).

(68) Kim bilir, belki de ileride buna 'dinin postmodernleşmesi' denecektir (Radikal, Ekim 2004).

Anadolu, binlerce yıldır, yüzlerce kültürün harman olduğu bir mekândır. "Anadolu Türklüğü" diyebileceğimiz bir şey mi doğuyor belki de, (69) kim bilir? (Radikal, Ekim 2004).

Tabii şu soru ortada duruyor: (70) İstisnai ve arızı olmaması, işkencenin bir devlet politikası olduğu ve sistematik olarak uygulandığı anlamına gelir mi? Böyle bir ilişkiyi zorunlu olarak kurmasak bile, işkencenin ciddi bir sorun olduğu anlamına gelecektir (Radikal, Ekim 2004).

Devletin baskısına karşı çok duyarlıyız. Elbette duyarlı olmamız da gerekir. İşkence olmamalı, düşünceler özgürce açıklanabilmeli, polis vatandaşa keyfi davranmamalı... Hepsi doğru. Ama bir başka baskı türü daha var: Toplumsal baskı (71) Kocanın karısına, aile meclisinin gençlere, mahallelinin komşularına uyguladığı baskı daha mı önemsizdir? (Radikal, Kasım 2004).

Terörist olduğundan kuşkulandıkları bebekleri ve yaralıları kurşuna dizdiler. Amerika, uçaklarla ve tanklarla saldırıyor. Bombalıyor. Evleri yıkıyor (72) Bu toz bulutu arkasında canını kurtarmaya çalışan sivil insanların terörist olup olmadığını nereden biliyor olabilir? Felluce'de veya diğer kentlerde elbette direnişçiler veya teröristler vardır. Fakat, uçaktan bomba atan Amerikan askerinin, yerdeki hedefte bulunanların terörist olduğunu bilmesi mümkün değil (Radikal, Kasım 2004).

Şaka bir yana, bu son haber ve etkileri en azından biz gazeteciler için ders olmalı. Gazetenizin manşetinden, Türkiye'nin belli şartların oluşması durumunda savaşa girebileceğini yazıyorsunuz ve bu haberden kimse etkilenmiyor, haber neredeyse hiç yankı yaratmıyor, başka hiçbir gazete ya da TV bu konuyu ele alan başka haberler yapmıyor (73) Sizce de düşündürücü değil mi? (Radikal, Kasım 2004).

O filmler, 'iyi' veya 'kötü', 'gerçekçi' veya 'hayal ürünü', 'nesnel' veya 'yanlı' olarak sınıflandırılmıştır. Ama 'Amerikan karşıtı' diye eleştirilmemiştir (74) Şu aşırı alınganlığı bırakmamızın zamanı gelmedi mi dersiniz? (Radikal, Kasım 2004).

Diyelim ki bilimsel araştırma sevdasından vazgeçtik ve ilahiyatların din adamı yetiştiren meslek liseleri olduğunu kabul ettik, (75) Yahudiler ve Hristiyanlar kendi din adamlarını yetiştiremiyor mu ki bu işi de biz üstlenelim? Dedim ya, bu AKP milletvekillerini başıboş bırakmaya gelmiyor. Hemen akla ziyan Zihni Sinir projeleri üretmeye başlıyorlar (Radikal, Aralık 2004).

Şimdi anlamakta zorlandığım nokta şudur: Nasıl oluyor da, hem "Tanrı'nın varlığını kanıtlamak veya yalanlamak bilimsel alanın dışındadır," diyeceğiz, hem de 'Bilimi ateizmden kurtaralım,' çağrısı yapacağız.. (76) Bir çelişki yok mudur bu işte? (Radikal, Aralık 2004)

Tarih böyle okunmuyor, biliyorum ama, (77) 2000 yılında ABD'nin başında Bill Clinton, İsrail'in başında Ehud Barak varken varılan Camp David anlaşmasından son anda caymasaydı, tarih başka türlü gelişebilir miydi? (78) Şaron, Harem üş-Şerife zorla girdiği o büyük kışkırtmasına kalkışmayabilir, ilkinden çok kanlı olacak ikinci intifada başlamayabilir, Barak hükümeti devrilmeyebilir, gerilim düşebilir miydi? (79) Filistin halkı nesillerdir özlediği sükûnete bir nebze olsun kavuşabilir miydi? (80) Irak savaşına dek tırmanacak bir olaylar zinciri başlamayabilir miydi? Keşke öyle olsaydı. Arafat, Kudüs'ün Filistin başkenti olmayacağı bir plana imza atmak istemedi (Radikal, Kasım 2004)

EK 9: Radikal Gazetesinde “Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular

Ortaçağda veba illeti ortalığı kasıp kavururdu. Bazı kentlerde çok kısa bir zamanda nüfusun büyük bir bölümünü silip süpüren bir illetti. O dönemin tıp bilgisi bu hastalıkla baş edemiyordu. Ama garip bir şekilde, salgın hastalık bir süre hükmünü icra ettikten sonra kendiliğinden söner gider ve nüfusun geri kalanı canını kurtarırdı (1) Neden, salgın neden bir noktaya kadar gelip, ondan sonra yok oluyordu? Bu soruya verilen yanıtlardan birisi şudur: Veba mikrobu çok azgındır (Radikal, Eylül 2004)

(2) Durup dururken neden Fransız gazetecileri kaçırdılar acaba? (Radikal, Eylül 2004)

Bir başka senaryoya göre, hükümet AB'den 'müzakerelerin ancak iki yıl sonra başlayabileceğine ilişkin bir mesaj aldı, o yüzden böyle bir 'Erkeklik bizde kalsın' tepkisi gösterildi (3) Peki, ama AB'den öyle bir mesaj gelse bile Türkiye bütün suçu neden üstüne alsın ve AB'yi sorumluluktan kurtarsın? (Radikal, Eylül 2004)

Eğer Batı, İslam âlemiyle arasındaki gerginliğin sona ermesini istiyorsa, demokrasiyi, dolayısıyla da laikliği teşvik etmeli. Nitekim bugüne kadar yapılan da bu (4) Peki o zaman ne demeye Fransa Başbakanı, "İslam ırmağının laiklik yatağında akmasını istiyor muyuz?" sorusunu soruyor (Radikal, Eylül 2004)

Fransa Başbakanı Jean-Pierre Raffarin'in The Wall Street Journal Europe gazetesine Türkiye ile ilgili verdiği demeçte geçen bir cümleye takılmıştık. Şöyle diyordu Raffarin: "İslam ırmağının laiklik yatağında akmasını istiyor muyuz?" (5) Acaba Raffarin neden bu cümleyi kurmuştu ve neden bugün kurmuştu? Avrupa Birliği, laik-demokratik ulus-devletlerin halen oluşturmaya çalıştıkları bir birlik. Birliğin laik karakteri son derece önemli. Birliğin bu karakterini koruması gerektiği konusunda en tutkulu tartışmalar Fransa'da yapıldı. Zaten bizim de kullandığımız 'laiklik' kavramının kendisi Fransa'dan geliyor (Dünyanın geri kalanında din-devlet işleri ayrılığı meselesi başka kelimelerle adlandırılır. Anglosakson dünyasının kullandığı tabir 'dünyevileşme' anlamında 'sekülerizm'dir, sonuçları laiklikle aynı bile olsa laiklikten farklıdır.) (Radikal, Eylül 2004)

Peki kural böyledir de, (6) mesela İstanbul'da, Arnavutköy ile Bebek arasında, tam Akıntıburnu ve civarında her yağmurda biriken suyu sadece 5 metre ötedeki denize doğru akıtmak neden mümkün olamamaktadır? Çok basit bir sebeple: Belediyemiz yol yapmasını bilmemekte, bilime ve mühendisliğe en ufak bir önem bile vermemekte, bu yüzden de aslında kendiliğinden denize doğru akan suyun önüne setler koymakta, yolun eğimini yanlış yapmakta ve dolayısıyla minik gölcükler yaratılmasını sağlamaktadır (Radikal, Kasım 2004)

(7) Alaattin Çakıcı, neden Fransa'da veya Avusturya'da hapis yatmaktan şikâyetçi? (8) Neden Türkiye'ye gelmeyi istiyor? Çünkü burada hapiste de olsa organizasyonunu yönetmeyi sürdürüyor (Radikal, Ekim 2004)

Buna rağmen her maçta o tribünde kapasitesinin çok ama çok üzerinde insan oluyor, ayrıca gerçek bilete sahip pek çok kişi de sürekli stat dışında kalıyor, içeri bile giremiyor.(9) Çünkü neden? Çünkü nedense haftalardır İnönü Stadı'nın elektronik turnikeleri arızalı (Radikal, Kasım 2004)

Doğrudur, AP, Türkiye ile ilgili kararını aralık ayının 13 veya 14'ünde verebilecek. Ve Konsey kararı da ancak AP kararından sonra oluşacak; çünkü Konsey'in AP ile çelişmesi ya da AP'ye bir karar empoze ediyormuş gibi gözükmesi gerçekten 'şık' olmaz. O zaman da akla bir soru geliyor: (10) Peki bu metin neden şimdi sızdırıldı? Sorunun cevabını en başta verdim sanırım: Pazarlık için. AB, Türkiye'nin neyi nereye kadar kabul edebileceğini şimdiden görmek istiyor (Radikal, Kasım 2004)

İsterseniz karşılaştırmak için şu olayları anımsayalım: Stat cinayeti... Günlerce bütün basın manşetten verdi, televizyonlar tartışma programları yaptı, konu en yüksek düzeyde ele alındı, yasal önlemlerin alınması gündeme geldi. Kapkaççılar tarafından trenden atılan gencin ölümü. O da günlerce manşet oldu, tartışıldı, hükümet düzeyinde önlemler düşünüldü, televizyonlarda haber programlarında ele alındı (11) Neden Mardin Kızıltepe olayı aynı ilgiyi görmedi? (12) Çocuklara karşı ilgisiz olduğumuz için mi? Sanmıyorum.

Bakın Manisa'da polisin çocuklara yaptığı işkence olayını. Basın, senelerce peşini bırakmadı. Çünkü işkence görenler çocuktu (13) Basın, polisi eleştirmezken çekindiği için mi? Değil. Polisin yaptığı işkenceler ve yargısız infazlar basında her zaman yer bulmuştur (14) Öldürülenler Kürt kökenli olduğu için mi? Öyle gibi görünse de, bu da tam olarak gerçeği yansıtmıyor olabilir. Asıl sorun, olayın uzak bir doğu kasabasında geçmesidir. Ölenler Türk de olsa, Kürt de olsa, benzer bir tepkisizlikle karşılanacaktı, çünkü gazetelerin, televizyonların, kamuoyunu oluşturan merkezlerin çok uzağında yer alıyordu (Radikal, Kasım 2004)

Ama biz haftalardır bizi hiç mi hiç ilgilendirmeyen bir konuyu tartışıp duruyoruz (15) Acaba neden? Ben nedenini söyleyeyim: Çünkü biz Rumları sevmiyoruz (Radikal, Aralık 2004)

Bu saatten sonra Türkiye'ye hayır denmesi, Avrupa'nın zaten pek fazla olmayan prestijinin neredeyse tamamen ortadan kalkmasına yol açabilir (16) Peki o zaman günlerdir süren bunca lakırdı, ardı ardına ortaya çıkan ve hepsi birbirinden kötü karar taslakları neyin nesii? Onlar, açıkçası birer peşrev. Dün de yazdım, zirve kararında yer alacak ve bizim için en fazla önemi taşıyacak üç konu, 16 Aralık akşamı bizzat liderler tarafından yazılacak. Ne bugünlerde konuştuğumuz daimi temsilciler

taslaklarında ne de ayın 13'ü ve 15'inde iki kez yapılacak dışişleri bakanları toplantılarında en önemli üç konuda bir taslak metin yazılacak. Peki ne bu üç konu? Hemen söyleyeyim: Müzakerelerin başlaması ve müzakere tarihi ile ilgili kararlar, ilk iki kritik konu. Onları bir de müzakerelerin açık uçluluğu meselesi izleyecek (Radikal, Aralık 2004)

Bu yetmiyor, yurtiçinde de dine dayalı örgütlenmeler gırla gidiyor. İslami bankacılıktan MÜSİAD'a kadar (MÜS'ün gerçekten ne kadar 'müstakil' olduğunu bilmeyen var mı?), İslami öğrenci derneklerine, işçi sendikalarına, partilerine, finans şirketlerine, yeşil sermayeye, tarikat şirketlerine ve okullarına kadar her boyda ve çeşitte dini temelli siyasal-toplumsal örgütlenmeden geçilmiyor. Bu işte biraz çifte standart yok mudur? (17) Bir örgütlenme biçimi Avrupalılar için sakıncalı ve tehlikeli oluyor, uygarlıklar arası savaşa yol açacak kadar düşmanlık üretebiliyorsa, aynı örgütlenme biçimi bizler için neden sakıncasız olsun? (18) Eğer Hıristiyan kulübü niteliğindeki bir kümeleşme dünya barışı için tehlikeliyse, İslam kulübü neden aynı tehlikeleri taşımazın? Anlamakta zorlanıyorum (Radikal, Aralık 2004)

Dile kolay, 'Açıl susam açıl' diye inleyerek tam 40 yıl kapısında bekledik. Paslı kapı sonunda derin gıcırta ve hırıltılarla açılır gibi yaptı. Gerçekten tam olarak açılıp açılmadığından emin olmadığımız için biraz şaşkınca bakınıp duruyoruz (19) Kapıyı neden açmaya karar verdiler? Rivayet muhtelif. Bana en gerçekçi ve tarih bilinciyle yoğrulmuş gözükten yorumu Hollanda Dışişleri Bakanı Bernard Bot yaptı: "Küresel bir dünyada sözünüz geçsin istiyorsanız, nüfus ve askeri-ekonomik yeterlik açısından kayda değer bir ağırlığınızın olması önemlidir. Türkiye, dönmek zorunda olduğumuz bu siyasal güce katkıda bulunacaktır. Türkiye'yle birlikte hiç şüphesiz çok daha güçlü olacağız. Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar'la sınırları olan Türkiye, AB'ye stratejik bir değer katacaktır." (Radikal, Aralık 2004)

(20) Madem ABD yönetimi de artık Kerkük'e yönelik Kürt girişimlerinin Irak'taki istikrarsızlığa yeni bir tür çatışma biçimi ve kaynağı ekleyeceğine inanıyor, o zaman neden bu durumun önüne geçemiyor? Amerikalı kaynağım şöyle diyor: "Sürekli uyarıyoruz. Belki yeterince ciddiye almıyor ama, uyarıyoruz. Yalnız biz değil, bildiğim kadarıyla İngilizler de uyarıyor. Geçenlerde bölgeye giden İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw da uyardı. Bunu daha sonra Ankara'ya geldiğinde Türk Dışişleri'ne de söyledi." (Radikal, Ekim 2004)

Dün, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı Dr. Vahit Bıçak tarafından yapılan bir açıklamada ise, malum ilan edildi ve raporun resmi bir niteliği olmadığı söylendi. Ancak Doktor Bıçak'ın açıklamasında, komisyonun bazı üyelerinin, raporun basına yansımaları ardından Başbakanlığı arayarak raporun kendi görüşlerini temsil etmediğini öne sürdüklerini söyledi (21) Peki bu açıklama neden BİHDK'nın başkanı Profesör İbrahim Kaboğlu tarafından değil de, kurulun üyesi bile olmayan Bıçak tarafından yapılmıştı? Bıçak'ın açıklaması şöyle: "Raporun ilk basına yansıması şekli değil ama, daha

sonra bazı gazetelerde Başbakanlık raporu ve hükümetin resmi görüşü olarak sunulması, Başbakanlık'ta rahatsızlığa yol açtı (Radikal, Ekim 2004)

Rum yönetiminin bunu tanıma olarak ilan edeceği şimdiden anlaşılıyordu. Türk diplomatlar şu seçenekleri gayri resmi olarak dillendirdiler: (22) Bunun tanıma anlamına gelmediği neden sonuç bildirgesine açıkça yazılmıyordu? (23) Ya da daha iyisi, neden Kıbrıs'a ilişkin paragraf sonuç bildirgesinden tamamen çıkarılmıyordu? 17 Aralık'ta tam üyelik amaçlı müzakereler ilan edilirse, Türkiye de Kıbrıs konusunda daha rahat adımlar atar hale gelebilirdi. Bu önerilere de Brüksel'den gelen bir yanıt yok. Türkiye, AB tarafından bir adım gelmedikçe Kıbrıs konusunda bir adım atmama tavrını en azından dün akşam itibarıyla sürdürüyor. Yani Kıbrıs cephesinde henüz yeni bir şey yok (Radikal, Aralık 2004)

(24) Peki, Erdoğan bu işin bir krize doğru gittiğini gördüğü, pragmatist ve gerçekçi bir politikacı olarak bunu AB'ye kabul ettirmesinin neredeyse imkânsız olduğunu tahmin ettiği halde, neden CHP lideri Deniz Baykal ile Başbakanvekili-Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve Adalet Bakanı Cemil Çiçek arasında varılan anlaşmayı geçersiz kıldı? Kulislerde en çok iki nedenden söz ediliyor. İlki, Başbakan'ın bu kritik konuda hükümetin AB ile en çok ilgili kurumlarından yeterli teknik destek almadığı, talep etmediği anlaşılıyor. İkincisi, krizin tırmanmasında Erdoğan ile Gül-Çiçek arasında yeterli iletişim kurulmamasından kaynaklanan bir sorunun olduğu iddiası. Erdoğan'ın yakın çevresinde, Gül ve Çiçek'in Baykal'la konuşması sırasında Tacikistan'da olan Başbakan'ın, Ankara ve Brüksel'deki bazı gelişmelerin, kendi parti ve hükümet kanalları tarafından, haber ajanslarından sonra kendisine iletilmesinden duyduğu kızgınlık konuşuluyor (Radikal, Eylül 2004)

Bilmiyorum, (25) Peker haberlerini neden Radikal'de göremediğinizi yeterince anlatabildim mi? (Radikal, Ekim 2004)

Belli ki o da Bush'un kazanmasını istemiştir (26) Neden? Çok basit: Savaş çılgınlıkları atan, Afganistan ve Irak'tan sonra İran'la da dalaşan Bush yönetimindeki Amerika'nın imajı uzun vadede ancak El Kaide terör örgütünün güçlenmesine yarar da onun için! (Radikal, Kasım 2004)

İslamcı teröristler 12 Nepalli işçiyi öldürdü (27) Neden? Fukara işçiler Budha'ya inandıkları için (Radikal, Eylül 2004)

(28) Madem TCK'nın acelesi yoktu neden Meclis olağanüstü toplandı? Olan bitenin adını koyalım: AKP'nin yaptığı büyük ama çok büyük bir siyasi acemilik. Bir hükümet, başını sonunu, önünü arkasını hesaplamadan yasa çıkarma girişiminde bulunmaz (Radikal, Eylül 2004)

EK 10: Radikal Gazetesindeki Yardımcı Sorular

(1) 'AKP, AB'den tarih aldıktan sonra mı zinayı suç sayan maddeyi gündeme getirecek?'

Bilemem tabii. Ama böyle bir kurnazlık yaparlarsa hiç şaşmam (Radikal, Eylül 2004)

Davetin evsahibi olan Özkök'ün çardaktaki en popüler kişi olduğunun bir göstergesi daha vardı. İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Peter Westmacott bir süre fırsat kolladıktan sonra uygun bir anda, protokol kurallarını da biraz esneterek çardağa girdi ve doğru Özkök'ün yanına gitti. Bu tür toplantılarda uzunca denebilecek bir süre, 10 dakika kadar başbaşa konuştular. Westmacott, geçen hafta da Erdoğan'dan randevu isteyerek makamına gitmiş ve 1 saat 40 dakika görüşmüştü. Radikal'in elde ettiği bilgiler, Westmacott'un Erdoğan'a "Aralık'taki AB Zirvesinden Türkiye'nin en iyi sonucu alması için birlikte neler yapılabilir?" gibi ilginç bir soruyla gittiğini gösteriyordu. Erdoğan da büyükelçiye Türkiye'nin şimdiye dek yaptıklarını sıralamış ve 6 Ekim'de açıklanması beklenen İlerleme Raporu'na dek daha neler yapacaklarını anlatmıştı (2) Acaba büyükelçi, Özkök ile konuşmasını da aynı amaçla mı yapmıştı? Özkök'ün 30 Ağustos nedeniyle yayınladığı mesajda, Türkiye'nin şimdiye dek AB yolunda önemli mesafe aldığını vurgulaması, konuya gösterdiği ilginin devam ettiğinin kanıtıydı (Radikal, Eylül 2004).

Öte yandan hem Özkök, hem de yeni Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar Büyükanıt, son günlerde devir teslim törenleri vesilesi ile yaptıkları konuşmalarda, TSK'nın zayıflatılmaması gereğini vurguladıkları ve laik cumhuriyeti koruma görevinin "sınanmaması" gerektiğini söyledikleri biliniyordu (3) Acaba Büyükelçi'nin konuşması "mesajın alındığına" ilişkin işaret sayılabilir miydi? Büyükelçi sorularımı yanıtsız bıraktı. Özkök de, "Susma hakkını" kullanmak istediğini söyledi. (Radikal, Eylül 2004).

AKP'li Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger'in ise konuşacak enerjisi fazlasıyla vardı. Partisini, ayrı kökenlerden gelen insanların oluşturduğu bir tür 'aşureye' benzetti. Ancak aşurenin pişirilmesi gerekiyordu (4) Parti politikasının bütünü oluşturan görüşlerden birini temsil etmesi, çığ kalma işareti miydi? (5) Bir söz ustası olan ve siyaseti Demirel'le öğrenen Dülger, acaba aşurenin pişirilmemesi halinde, yani parti politikalarının tartışılarak oluşturulmaması halinde, içindeki her tahılın kendisi olarak kalacağı, belki de her an bütünden ayıklanmaya hazır durduğunu mu ima ediyordu? Bu soruyu fazla iddialı bulanlar varsa, Dülger'in sözlerini "TCK bir siyasi sakarlıktı, düzeltilir" diyerek tamamlamasını dikkate alabilir (Radikal, Eylül 2004).

(6) Ama AKP'nin zina konusunu açması, Ankara'ya gelen rapora ilişkin bilgilerle bağlantılı mıydı? (Radikal, Eylül 2004).

Özellikle Başbakan'ın Brüksel'de, AB Genişleme Sorumlusu Günther Verheugen ile görüşmesi sonrası açıklamalarında "Hükümetimiz döneminde gündeme gelmeyecektir" demesi, en az CHP'ye zinanın suç sayılmasının önerilmesi kadar hatalı bir adım sayılmalı (7) Böylelikle verilen acaba 'Benim kıymetimi bilin, başkası gelirse bu anlaşmayı bulamazsınız' mesajı mıdır? Olabilir ve ilk bakışta sakıncası yok gibi görünüyor. Ancak bu ifade, Türkiye'nin AB üyeliğini ulusal bir politika olarak almadığı, bir hükümetin verdiği sözlerin diğer hükümetler tarafından geri alınabileceği, daha vahimi, Türk hükümetlerinin sözüne güvenilmeyeceği şeklinde algılanabilir (Radikal, Eylül 2004).

Çevre sorunlarının artacak olması göze alınabilirdi, nasıl olsa yeni bir çevre yasası yoldaydı (8) Yoksa AKP, zınayı suç saydıramadığı için manevi olarak tatmin edemediği tabanını, böylelikle hiç değilse maddi olarak rahatlatma yoluna mı gidiyordu? Bunu önümüzdeki süreçte çevre şikâyetlerinin nerelerde yoğunlaştığına bakarak da anlayabileceğiz (Radikal, Eylül 2004).

Bu işten anladığımı söyleyenler hemen belirteceklerdir: Nükleer santrallerin çevreye hiçbir zararlı etkisi yoktur. Evet, her şey yolunda gittiği sürece tehlike yok (9) Ama ya her şey yolunda gitmezse? (10) Ya Çernobil'de ve pek çok başka olayda olduğu gibi felaket kapımızı çalarsa? Beni en çok korkutan nükleer santralin kendisi değil, onu kullanacak olan 'Bize bir şey olmaz abi'ciler. Kabul etmek lazım ki, bu tavır bizim ulusal kültürümüzün bir parçasıdır. Uçak kazalarından araba kazalarına kadar geçerli olan başlıca risk faktörü bu 'Bize bir şey olmaz' tavrıdır (Radikal, Kasım 2004).

En farklı, cesur ve bence gerçekçi değerlendirmeyi Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac yaptı, "Biz de, Türkler de Bizans'tan kaynaklanan ortak bir tarihi paylaşıyoruz," dedi. Kimse Chirac'ı ciddiye almadı. Ama dedikleri doğrudu. Bizim, Avrupa ile müşterek bir tarihimiz ve kültürümüz var. Elbette kendimize özgü farklılıklarımız da var. (11) Ama kimin yok ki? (12) Bir Sicilyalı İtalyan veya Giritli Rum, Akdeniz'in karşı kıyısındaki Türk'e mi benzer, yoksa Avrupa'nın Kuzey ucundaki Danimarkalıya mı? (13) Rakı eşliğinde 'Zeybekiko' oynayan bir Rum köylüsü en çok kimi andırır? (14) Sıradan bir Türk ailesinin günlük yaşamı sıradan bir Afgan veya Suudi Arabistan ailesinin yaşamını mı daha çok andırır, yoksa sıradan bir Yunanlı, Yugoslav veya İtalyan ailesinin yaşamını mı? Dini farklılıklar kuşkusuz ki önemlidir. Fakat, din her şeyi belirlemiyor. Özellikle Türkiye gibi laikliği benimsemiş bir ülkede. İnsanların davranışlarını belirleyen daha geniş bir kategori, 'toplumsal kültürdür.' Din, bu kültürün bir parçası olarak karşımıza çıkıyor (Radikal, Aralık 2004).

Amerikalı kaynağım şöyle diyor: "Sürekli uyarıyoruz. Belki yeterince ciddiye almıyor ama, uyarıyoruz. Yalnız biz değil, bildiğim kadarıyla İngilizler de uyarıyor. Geçenlerde bölgeye giden İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw da uyardı. Bunu daha sonra Ankara'ya geldiğinde Türk Dışişleri'ne de söyledi." (15) Buradan Barzani'nin ABD ve İngiltere'yi bütün uyarılara karşın ciddiye almadığı, onlara da kafa tuttuğu sonucunu mu çıkarmalıyız? (Radikal, Ekim 2004).

EK 11: Radikal Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular

Bu tür zinaların önüne geçmek için şeriatla yönetilen bazı ülkelerde kadınların radyoda, televizyonda şarkı söylemesi yasaklandı (1) Yasaklandı da sanki zinanın önüne geçildi mi? Pek sanmıyorum (Radikal, Eylül 2004)

Şimdi dönüp Irak'a bir bakın.(2) Demokrasi için en küçük bir ihtimal görebiliyor musunuz? Ben göremiyorum. Acaba, diyorum (3) Almanya ve Japonya'da gerçekleşen demokratikleşmenin kerametini kendinde gören Amerika, Irak'ta da aynı şeyi yapabileceğini mi sanıyordu? Öyleyse, fena halde yanıldığını anlayacaktır. (Radikal, Eylül 2004)

Sorun salt maaşlarla ilgili değil. Bu 'reform'a imza atıp, "Böylece Türkiye'yi demokratikleştireceğiz, hizmetleri daha etkin kılacağız," diyenlerin şu sorulara verecekleri yanıt merak ediyorum: (4) Türkiye'de yerel yönetimler, merkezi yönetimden daha verimli midir, daha etkin midir, daha disiplinli midir, yolsuzluklara daha dirençli midir, dost, ahbap, akraba kayırma konusunda daha ilkeli midir, mali disiplini daha fazla gözettikleri söylenebilir mi, daha şeffaf, katılımcı ve demokratik olduklarını iddia edebilir miyiz? (5) Yöneticilik deneyimi açısından üstlerine yüklenen yeni görevlerin üstesinden gelecekleri söylenebilir mi? (6) Bölgeleri arasında büyük gelişmişlik farkları olan Türkiye'de merkezi devletin rolünü sınırlamakla bu adaletsizlikleri önlemek daha da zorlaşmış olmaz mı? Bu soruların çoğuna olumlu yanıt vermenin zor olduğunu düşünüyorum. Yanlış anlaşılmasın, ilke olarak ve kuramsal olarak uzun dönemde yetkilerin merkezi yönetimden yerel yönetimlere kaydırılmasının doğru olduğuna ben de inanıyorum. Fakat bu işi bir kanun hükmüyle bir gecede uygulamaya koymanın büyük bir kargaşaya ve sıkıntılara yol açmasından korkarım (Radikal, Eylül 2004).

(7) Peki, Avrupalı öyle dedi ya da düşünüyor diye kendi parlamentomuzun yasama hakkını mı inkâr edeceğiz? Hayır, elbette değil. Ama unutmayın, idam cezasını da Avrupa standardı öyle olduğu için kaldırdık (Radikal, Eylül 2004)

(8) Ama toplumdaki bütün önemli şeyleri ekonomiye ve paraya indirgemek dindar-muhafazakâr anlayışın özünü çelişmez mi acaba? Bana çelişir gibi geliyor (Radikal, Eylül 2004)

(9) Bütün bu zina tartışmasına, koca Türk Ceza Kanunu reformunun sırf bu yüzden askıya alınmış olmasına, Avrupa Birliği Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Günter Verheugen ve onun ofisinde çalışanlarla Türkiye Başbakanı arasındaki sevimsiz polemige rağmen, AB bu yılın sonunda Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini başlatabilir mi? Hemen cevap vereyim: Evet, başlatabilir, hatta başlatmalıdır (Radikal, Eylül 2004)

Rusya'nın lideri Putin'de beni korkutan bir şey var. Duygularımı hiç belli etmeyen biri midir, yoksa hiç duygusu mu yoktur, bir türlü karar veremiyor insan. Ama hesap adamı olduğunu, kafasının gerisinde durmadan kâr-zarar hesabı yapan organik bir bilgisayar bulunduğunu sanıyorum (10) Ya da Amerikan Başkanı Bill Clinton gibi kapı aralığında Monica'yla kırıştırması mümkün müdür? Hiç sanmıyorum (Radikal, Eylül 2004)

Oysa Putin'den önceki Rusya lideri Yeltsin bambaşka bir karakterdi. Durmadan içer ve önüne gelene sarkıntılık eder, sululuk yapmadan duramazdı. Bir seferinde televizyon kameralarının önünde görevli kadınlardan birine çimdik atınca günlerce tartışma konusu olmuştu. Çimdigi yiyecek hafif bir çığlık atarak yerinden doğrulmuş, bunu yapanın Yeltsin olduğunu görünce, 'Delidir, ne yapsa yeridir' gibilerden başını sallayarak yerine oturmuştu (11) Putin'in kameralar önünde böyle bir işe kalkıştığını düşünebilir misiniz? Mümkün değil (Radikal, Eylül 2004)

(12) Yeni Ceza Yasası düşünce suçlarının kapsamını daraltacak mı? Bu konuda net bir görüş oluşmadı. Ne olup bittiğini zaman içinde uygulama gösterecek. Şu kadarını kesinlikle söyleyebiliriz ki, eski ceza yasasında şiddetle yasaklanan siyasal eğilimlerin serbest bırakılması hiç de korktuğumuz sonuçlara yol açmadı. Bu ülkenin aydınlarını uzun yıllar komünizmi yasaklayan 141-142'nci maddelerden hapishanelerde süründürdük. Sonra bu maddeler kaldırıldı, Komünist Parti seçimlere bile girdi (Radikal, Eylül 2004)

(13) Ankara'da çoğu kişinin birbirine şaka yollu sorduğu gibi, "Verheugen'in başına taş mı düştü?" Kuşkusuz hayır (Radikal, Eylül 2004)

Bir ara yasa çıkarmaya kalkıştılar: "Askeri darbe yapmak yasaktır!" Askeri darbeleri yasaklamak elbette çok zekice bir şeydi. Tek sorun vardı: (14) Bu yasa kim uygulayacak? Devlet tabii. Sonsuzdan gelip sonsuza giden Türk devleti. Devletimiz ne derse o olur (Radikal, Ekim 2004)

Bin Ladin'in terör tehdidi taşıyan kaseti Bush'un seçilmesinde etkili olmuşa benziyor (15) 'Amerika'yı kana bulayacağız' diyen bir Bin Ladin klasiğinin sertlik yanlısı Bush'un şansını artıracığını Bin Ladin bilmez miydi? Elbette bilirdi. (Radikal, Kasım 2004)

Fransa Dışişleri Bakanı AB bağlamında Ermeni soykırımını iddialarından söz etti (16) Bu bir koşul mu? Hayır değil. Ama şu anlaşılıyor, önümüzdeki dönemde Ermeni meselesi dâhil pek çok konu gündeme gelecek (Radikal, Aralık 2004)

(17) Bakanlar Kurulu'nun, Avrupa Birliği 17 Aralık'ta Türkiye'ye müzakere tarihi verirse nelerin yapılması gerektiği konusunu kaç defa gündeme aldığı biliyor musunuz? Ben de yeni sordum ve öğrendim; hiç almamış (Radikal, Ekim 2004)

Kıbrıs konusuna girmeden, bu zirve toplantısının, yapılmış olsaydı neden 4-5 Ekim için ayarlandığı, bu takvimin nasıl bir planlama sonucu hazırlandığı üzerinde durmak lazım (18) İstanbul önce bir İKÖ zirvesi, ardından bir NATO zirvesine ev sahipliği yapmışken, Dışişleri Bakanlığı acaba tam ilerleme raporunun açıklanması öncesinde, bütün dikkatlerin 17 Aralık'taki AB zirvesine yoğunlaşması gerekirken bu çabadan nasıl bir fayda ummuştu acaba? Belki şöyle düşünülmüştü: Başbakan Tayyip Erdoğan, Almanya'nın milli günü sayılan 3 Ekim'de, Berlin'de Avrupa idealleri için çalışan liderlere verilen 'Quadriga' ödülünü alacak, sonra dönüp İstanbul'da Avrupa ile İslam dünyasının kucaklaşmasına ev sahipliği yapacak, bu zirvenin hemen ardından, 6 Ekim'de de AB Komisyonu'nun 'Türkiye ile müzakereler başlasın' tavsiyesi açıklanacak. Bir nevi Türk'ün Türk'e propagandası olacaktı. Olmadı (Radikal, Ekim 2004)

(19) Peki, MGK'daki tartışmalar hükümetin AB konusunda atacağı yeni adımları zorlaştırabilir mi? Çok muhtemel değil. Gerçi mutlaka yeni reform adımlarının temel çıkarları zedelememesi için nelerin yapılması, ya da yapılmaması gerektiği yönünde uyarılar olacaktır. Ama Ankara'da herkes ülkenin ne kadar zor bir tarihi dönemde olduğunu ayırımında. Türkiye'nin önüne dışarıdan çıkarılan engellemelere, içeriden gelecek katkıların hesabını üstlenmek, oldukça ağır bir sorumluluk (Radikal, Ekim 2004)

(20) Avrupa Türkiye'yi reddedebilir mi? Soruya hemen yanıt verip devam edelim: Çok zor. İmkânsız ölçüsünde zor (Radikal, Ekim 2004)

Demokrasinin en geniş anlamıyla bir tahammül rejimi olduğu bilinciyle, Avrupa demokrasisinin çoğulcu bir ruhla güçlenebilmesi için Türkiye'ye tahammül etmek durumunda, onunla birlikte yaşamak durumunda olduklarının farkında olmalarıdır (21) Bu birlikte yaşama zorunluluğu ileride gönüllü bir birlikteliğe dönüşebilir mi? Belki ve çoğunluk için muhtemelen dönüşebilir. Ancak bugün için kapıların -kapatmak isteyenler tarafından bile kapatılmayacak olmasını teşhis etmek gerekir (Radikal, Ekim 2004)

(22) MGK Genel Sekreterliği'nin devlet bünyesinde adı öyle konulmamış bir istihbarat ve operasyon birimi olarak çalışması ve ortaya çıkan üretimden hangi makama karşı, ne sorumluluğu olduğu konusundaki muğlâklıkların gölgesinde çalışması, böylece son bulmuş sayılabilir mi? Evet, sayılabilir. En azından MGK bundan böyle ne yasası, ne yapılanmasıyla bu işlerden arınmış durumda; en azından şu andaki durum bu (Radikal, Kasım 2004)

(23) Kıbrıs'ın Türkiye'yi veto etmesi mümkün mü? Kâğıt üzerinde mümkün, uygulamada çok zor. Kıbrıs'ın vetosu Türkiye'ye kısa dönemde kaybettirip, uzun dönemde daha fazlasını kazandırabilir (Radikal, Aralık 2004)

Anlamı yeterince ciddi. Müzakerelerin başlamasını ya da bitirilmesini Kıbrıs sorunundan daha ciddi bir şekilde etkileyecek konu, işte bu 'kalıcı kısıtlamalar' ihtimali. Çünkü, 3 Ekim tarihi önünde getirilen Gümrük Birliği'ne Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'ni dahil etme protokolünün imzalanması, zaten Türkiye'nin reddettiği bir konu değildi. Bunun resmi tanıma anlamına gelmeyeceği o kadar çok kere söylendi ki, Rum hükümeti de bunu benimsemiş görünüyor (24) Peki müzakerelerin başladıktan sonra kesintiye uğraması ihtimali ya da o aşamada yeni taleplerde bulunulması ihtimali var mı? Kesinlikle var (25) Peki bu her şeyin sonu mu? Hayır. Hatta kuvvetli bir AB yanlısı olarak bilinen Brüksel Özgür Üniversitesi'nden profesör Ali Bayar, bunun korkulacak bir şey bile olmadığını, bazen görüşmeleri kesmenin de diplomasinin bir parçası olabileceğini söylüyor. Müzakereler sırasında (evet Fransa tarafından) veto edilen İngiltere, İspanya ve Danimarka örnekleri ortada. Gündüz Aktan, geçenlerde bu konudaki bir 'beyin jimnastiği' toplantısının kahve arasında, İspanya'ya imza aşamasında İngiltere tarafından dayatılan balık kotalarının artırılmasının, bir nota ile nasıl etrafından dolaşarak aşıldığını anlattı. Önemli olan müzakerelerin başlaması. Ondan sonra gelen taleplerle mücadele etmek de, başa çıkmak da daha kolay. Önemli olan mücadele azmini yitirmemek ve nerede haklı olduğunu iyi bilerek çıkarları korumak. (Radikal, Aralık 2004)

(26) Acaba aynı programı bugün, Kopenhag Kriterleri'ni kâğıt üzerinde yerine getirmiş ülkemizde yapabilir miyiz? Ben o kadar emin değilim (Radikal, Aralık 2004)

Pazartesi günü Hazine'nin bir iç borçlanma ihalesi vardı, sadece bu ihalede uğranan faiz zararı 85 trilyon lira civarında. Bu para durduk yerde cepten çıkmış oldu (27) Kimin cebinden? Tabii ki bizim cebimizden (Radikal, Eylül 2004)

(28) Gerçekten, Bush ile Kerry arasında bir fark var mıydı? Bana soracak olursanız bazı nüanslarda ve üslupta farklılıklar olsa bile temel politika tercihlerinde ve gerektiğinde bu tercihleri uygulama biçiminde fazla bir fark olmayacaktı (Radikal, Kasım 2004)

Eskiden de liseli öğrenciler arasında kavga olurdu elbette. Ama bunlar daha çok kız meselesinden çıkardı ve bir racona göre halledilirdi. Şimdilerde okullu gençler birbirlerini harçlığını almak için öldürüyor. 2 milyon mendil parası için bıçaklanan 12 yaşındaki çocuğun veya altın künyesi için arkadaşları tarafından öldürülen çocuğun öyküleri çok tipik.(29) Ne oldu da böyle değiştik? Birkaç faktör aynı anda etkili oldu sanıyorum. Birincisi, hızlı kentleşmenin ve sanayileşmenin etkisiyle geleneksel toplumun davranış kuralları (normları) yıkıldı, yerine yenisi konulamadı (anomi). İkincisi, bu anomik ortamda 'para' bir norm gibi (hatta her şeyi haklılaştıran bir 'mega- norm' gibi) algılanmaya başlandı. Üçüncüsü, sinema ve televizyonlarda (Radikal, Kasım 2004).

Bu köşede birkaç kez yazdım; başta biz gazeteciler olmak üzere hepimizin kendimizi yeni dönemin yeni şartlarına uyarlaması gerekiyor (30) Gelecekte mega sorunlar olmayacak mı? Olacak

elbette. Ama ağırlık makro meselelerden mikro gibi gözüken meselelere geçecek. Aslına bakacak olursanız geçti bile (Radikal, Kasım 2004).

Bu hatırlatmayı yapıyorum, çünkü bugünlerde Ankara'da bu konu yeniden çok revaçta. 16-17 Aralıkta AB zirvesinin Türkiye'yi tatmin etmeyen bir karar alması durumunda, Tayyip Erdoğan hükümetinin 1997 Lüksemburg'da yapıldığı gibi kapıyı vurup çıkacağı ve AB ile ilişkileri donduracağı çok sık konuşulmaya başlandı (31) Peki böyle bir şey mümkün mü? Elbette mümkün. Ama 'teorik olarak' mümkün (Radikal, Aralık 2004)

16 Aralık gece yarısına, hatta belki 17 Aralık gününe kadar sürecek olan bu yoğun diplomatik trafiğin özü bir pazarlık. Bu pazarlıklarda Türkiye, ne istediğini açıkça ortaya koymuş durumda ve elbette Ankara'dan, 'İstedığımızı alamazsak bize verileni elimizin tersiyle iteriz' tarzı bir hava da yayılıyor. Yazının başından beri sorumuz aynı: (32) Bu hava gerçeği ne kadar yansıtıyor? Edindiğim izlenim, Türkiye için bazı 'kırmızı çizgi'lerin gerçekten çok kalın çizilmiş çizgiler olduğu ve bu noktadaki isteklerin yerine gelmemesi halinde Türkiye'nin gerçekten kapıyı çarpıp çıkabileceği yönünde (Radikal, Kasım 2004).

(33) Peki nedir bu 'kırmızı çizgi'ler? Aslında bunlar iki tane: 1. Türkiye'ye tarih verilmemesi ya da 2005 yılını aşan günlere tarih verilmesi; 2. Müzakerelerin hedefinin tam üyelik olduğunun açıkça yazılmaması (Radikal, Aralık 2004)

Söyledikleri ara sıra Türkiye'de can acıtsa da, genişleme sorumlusu Günther Verheugen'in son açıklamaları tabloyu olanca çıplaklığıyla ortaya koyuyor (34) Ne diyor Verheugen? Türkiye'nin AB'ye katılımıyla ortaya çıkacak riskleri ve sorunları AB kontrol edebilir ve nereye gideceğini kestirebilir. Oysa Türkiye'nin AB'den kopmasıyla ortaya çıkacak sorunlar tamamen kontrolümüz dışında olacaktır. Reformlar duracak, belki bütün bölgeyi daha büyük istikrarsızlıklara sürükleyebilecektir. İşte bunu diyor (Radikal, Ekim 2004)

(35) Bugün kutladığımız Şeker Bayramı'yla 19 Ocakta kutlanacak Kurban Bayramı'nın tam ortasında ne var hesap etiniz mi? 17 Aralık Avrupa Birliği Zirvesi. Bunda tabii ki ulvi bir anlam çıkarmak gerekmiyor. Ama bir sonraki bayrama girdiğimizde, Türkiye'nin falı, deyim yerindeyse, açılmış olacak (Radikal, Kasım 2004)

(36) Peki, 25 AB üyesi tarafından yapılan 17 Aralık belgesi ortadayken, Türkiye'nin nota vermesinin bir anlamı var mı? Bu konuyu yalnızca halen Dışişleri'nde görevli olan uzmanlara değil ama, bu konular üzerine yıllarını vermiş emekli diplomat ve uluslararası hukukçulara sorduğunuzda, nota vermenin olayların seyrini etkileyecek bir anlamı ve önemi olduğu sonucuna varabiliyorsunuz. Uzmanlara göre, Türkiye böylelikle olabilecek en açık şekilde, 'Ben senin aldığın bu kararı

tanımıyorum, bunu bana dayatmanı kabul etmeyeceğimi şimdiden söylüyorum' diyor (Radikal, Aralık 2004)

Gerçi, aksi takdirde de Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in, rejim değişikliği anlamına gelen böyle bir konuyu halkoylamasına sunma yetkisini kullanacağı tahmin edilebilir (37) Şu anda kamuoyu yoklamalarında önde görünen Erdoğan, merhum Turgut Özal'ın iktidarının ilk kez kıl payı kaybettiği bir halkoylamasıyla sarsıldığı dersi de ortadayken, gücünü sınamayı tercih edecek mi? Zor ve gereksiz görünüyor. Ama yine de, Erdoğan'ın şu anda ciddi bir kabine değişikliğine gitmesinin, başkanlık rejimi tartışmasını en azından 2005 yılı için gündemden kaldıracağını söylemek mümkün görünüyor (Radikal, Aralık 2004)

Örneğin, bakanlık beklentisindeki bazı isimlerden, özellikle yurtdışı ilişkilerinde uzmanlaşmış vekillerden AB ile müzakere heyetinde yararlanılması yoluna gidilebilir (38) Erdoğan'ın son günlerde çehresine yerleşen sıkıntının tek nedeni acaba bu mu? Kulislere yayılan bazı bilgiler, tek sıkıntının bu olmadığını gösteriyor. Teyit aldıkça paylaşacağız (Yetkin, 30 Aralık)

(39) Peki sonuç ne oldu? Fransa'da kamuoyu öyle sert tepki gösterdi ki, terörist-direnişçilerin istediğinin tam tersi oldu: Türbana destek yürüyüşü yapacak olan İslami örgütler yürüyüşü iptal etmek zorunda kaldılar (Radikal, Eylül 2004)

Diğer öneri ise bankaların vatandaşlara verdiği kredi kartlarına sınırlama getirmek istiyor. İki önerinin de sahibi hükümet. Her iki öneride de gerekçe aynı: Toplumunu korumak (40) Peki toplumu kime ve neye karşı korumaya çalışıyor hükümetimiz? Aslında, toplumu kendisinden gelecek 'tehditten' korumak istiyorlar! Ve bunu da toplum adına yaptıklarına inanıyorlar. (Radikal, Eylül 2004)

Savaştan önce faşizmin en mümtaz temsilcileri olan bu iki ülke, savaştan sonra sanki sihirli bir değnekle dokunulmuş gibi demokratik birer ülke haline gelmişti (41) Nasıl oldu? Elbette savaşı kazanan ülkelerin demokratik yapıda oluşu bu gelişmede rol oynadı. Fakat bu ülkelerdeki demokratikleşme sürecini salt buna bağlayamayız (Radikal, Eylül 2004)

(42) Plaketler ne işe yarar? Çalışırken büromuzun, emekli olunca evimizin duvarlarını süsler, mesleğinde başarılı olmuş bir kişi imajını taşımamızı sağlar (Radikal, Ekim 2004).

EK 12: Radikal Gazetesindeki Tetikleyici Sözbilimsel Sorular

(1) Görüyor musunuz hükümetin iki kanun değişikliği önerisi bizi nereden alıp nereye götürüyor? Gündemde iki öneri var. İçerikleri itibarıyla birbirlerine ancak Mars ve Venüs kadar yakınlar, ama bir de özlerine bakalım: İki öneri aslında birbirinin aynısı. Önerilerden biri, değiştirmekte olan Türk Ceza Kanunu'na zinanın şikâyete bağlı suç olarak eklenmesini ve zina yapanlara hapis cezası verilmesini öngörüyor (Radikal, Eylül 2004)

Şu zina tartışmasının bitmesi üzücü oldu. Bu konuda herkesin bir diyeceği vardı ve her söylenen ilgiyle dinleniyordu. Büyük bir boşluk doğdu. Şimdi aynı tutkuyla tartışacağımız bir konu kalmadı artık (2) Yeni eğitim yılını, Ceza Yasası'ndaki düşünce özgürlüğüne ilişkin maddeleri, dış ticaret açığını, asık suratlı AB yetkililerini ve Bush'un maceralarını tartışmakla gün mü geçer? (Radikal, Eylül 2004)

Bugün Avrupa, Irak'ta olan bitene seyirci. Amerika'nın yaptıklarını elbette onaylamak mümkün değil, ama bir yandan da olan oldu ve tarihi geri döndürmek mümkün değil. Önemli olan ileriye bakmak, bundan sonra ne olacağını kestirmeye çalışmak ve Irak'ın dünya için yarattığı ve yaratacağı güvenlik sorunlarını en aza indirmek (3) Acaba Avrupa, Irak'ta bir rol üstlenmekten daha ne kadar kaçınılabilir? (4) Irak'a, tam da Avrupalı sosyalistlerin önerdiği gibi 'insani' bir yaklaşım nasıl sağlanabilir acaba? (Radikal, Eylül 2004)

Oysa görünen o ki, her kuşak kendi macerasını yaşıyor, her kuşağa göre kendi yaşadıkları çok önemli, her kuşak kendisinin 'kayıp' kuşak olduğunu, haksızlığa uğradığını, anlaşılmadığını düşünüyor. Her kuşağın kendine göre bir dili var, kavramları var, algılama ve yargılama biçimleri var, önemli veya önemsiz saydığı şeyler farklı. Ve her kuşak, kendinden öncekilerin çok yaşlı olduğunu, onların yaşadıklarının çok ama çok uzaklarda kaldığını düşünüyor. Ama olayları yaşayanlar için farklı bir zaman skalası var. Onlar için henüz her şey daha dün gibi! (5) Bakalım şimdinin gençleri 40 yıl sonra neler anlatacak? (Radikal, Eylül 2004).

(6) 11 Eylül 2001'den bu yana tedirginliği artan dünyayı, acaba kasım ayındaki ABD seçimlerinden önce ne bekliyor? Bu çılgın dalga artık sadece bir hedefi, bir milleti bir grubu değil, herkesi vurmaya başladı (Radikal, Eylül 2004).

Erdoğan belki de, aslında tabandan yükselen bir talep olmadığı AKP'liler tarafından da ifade edilen zina konusunu, türbanı şu aşamada AB ile sorun yapmayı göze almak istemediği için gündeme getirmiş olabilir (7) AB Komisyonunun 6 Ekim'de, TCK konusunu 17 Aralık AB zirvesine kadar

çıkarma koşuluyla vermesi, Erdoğan'ın umduğu çıkışı getirecek mi? (8) Erdoğan'ın böylece 'işte muhafazakâr değerlerimizi AB'ye kabul ettirdik' demesi, asıl rahatsızlık konusu olan türban sorununda yükselen tansiyonu düşürebilir mi? Sorunun adını koymak, çözümün yarısıdır (Radikal, Eylül 2004).

Herkes aynı şeyi soruyordu: (9) 6 Ekim'den önce çıkacağı yolunda hükümetin söz verdiği yeni Türk Ceza Kanunu'nun zina konusu nedeniyle dondurulması ne anlama geliyor? Cemil Çiçek, çoğu soruları yalnızca gülümseyerek geçiştirdi. Bir kısmına ise, bir gün önce Bakanlar Kurulu çıkışında söylediklerini özetleyerek yanıt verdi. Bakan yeni bir şey söylemeyince bu kez diplomatlar ve gazeteciler, daha çok da gazeteciler, kendi zihinlerindeki senaryoları söyleyip, bakana doğrulatma ya da yalanlatma yolunu denediler. Çiçek bu eski Kızılderili oyununa düşmeyecek kadar deneyimliydi (Radikal, Eylül 2004).

(10) Zina konusu, çoğunluğun inandığı ve AKP'li Mehmet Dülger'in dile getirdiği gibi bir siyasi sakarlık mı, yoksa AKP Meclis Grup Başkanvekili Faruk Çelik'in dediği gibi bir taktik miydi? Sanırım bunları tam olarak tahlil etmek için Başbakan'ın ayrıntılı açıklama yapması gerekecek. Bu açıklamayı pazar günkü olağanüstü toplantı sırasında Meclis Genel Kurulu'nda yapması en doğrusu olacaktır. Ama taktik de olsa, kaza da olsa, sonuçta vakit çok geç olmadan toparlanabilmiş olması. Her şey bir gerilim filmine dönmüştü, umalım dün gördüğümüz mutlu son olsun (Radikal, Eylül 2004).

Önemli soru şu: (11) Müzakereler başladığında, Türkiye, geçmişte AB'ye üye olmuş ülkelere göre farklı bir muameleye tabi tutulacak mı, tutulmayacak mı? Bu sorunun cevabı hem çok kolay hem de çok zor. Cevap vermedeki zorluk, adına müzakere denen uyum sürecinin son derece dinamik ve ülkesine göre değişen doğasından kaynaklanıyor (Radikal, Ekim 2004).

(12) Türkiye'de sistematik işkence var mıdır, yok mudur? Sık sık karşımıza çıkan ve daha da çıkmaya devam edecek olan bir soru. AB'nin genişlemeden sorumlu yetkilisi Verheugen geçen ay Türkiye'yi ziyaret ettiğinde buradaki bazı örgütler Verhaugen'e "Sistematik işkence var," dedi. Bunun üzerine Verheugen bir inceleme yaptırdı ve nihai raporada, "İşkence var, ama sistematik değil" diyerek işi tatlıya bağladı. Sorun bir açıdan 'tanım'la ilgili olmalı. 'Sistematik işkence' ne demek? Pek çok farklı tanım verilebilir. Benim anladığım, devletin, açıkça ifade edilmeyen bir politika olarak işkenceyi kullanması, işkencecileri koruyup kollamasıdır (Radikal, Ekim 2004).

Amerikan halkının yüzde 23'ünün işkenceden yana olduğunu ortaya koydu (13) Sıradan insanların yüzde 23'ü işkenceyi normal bir sorgulama ve cezalandırma yöntemi olarak görürse, polislerin yüzde kaçını işkence yapar dersiniz? (14) Bu kadar yaygın olan işkencenin hangi noktada 'sistematik', hangi noktada 'arızı' olduğunu nasıl bileceğiz? (15) Ölçütümüz ne olabilir? Bu, yalnız bizim için değil, bütün ülkeler için geçerli olan ciddi bir sorun (Radikal, Ekim 2004).

Geçenlerde, gece vakti evime dönüyorum. Birdenbire, İstanbul'un ana caddelerinden birinde, yolumun üstünde ve benden sadece 5-10 metre ötede bir çakıl yığını bulunduğunu fark ettim. O çakıl yığına çarpmaktan kurtuldum, ama yoldaki inşaatı ve çukurunu ancak tekerleklerim çukura girip çıktıktan sonra fark edebildim. İnsaf! Sokak lambaları yanmıyor. Ana caddede inşaat yapılıyor, ne bir işaret var ne uyarı. Yolun yarısı damperli kamyonla getirilip oraya bırakılmış çakıl taşlarıyla kapalı. Ve burası İstanbul. Ne o, Büyükşehir çalışıyor! Alın size bir küçük mesele daha (16) Acaba aynı çukura o gece kaç otomobil düştü? (17) Bu çukurun o otomobillerin amortisör ömründe yarattığı hasarın parasal karşılığı acaba ne kadar? (Radikal, Kasım 2004).

İstanbul'da şöyle bir dolaşım bakalım (18) Kaç yerde kaldırım inşaatı göreceksiniz? (19) Ve kaç yerde kaldırımlardan sahiden memnunsunuz? İnsan tek başınayken fark etmiyor (20) İstanbul sokaklarında bebek arabasıyla ya da tekerlekli sandalyeyle bir dolaşmayı deneyin, bakalım ne göreceksiniz? Üstelik başta İstanbul olmak üzere şehirlerimize en fazla yatırım, en çok emek kaldırımlar için harcanır. Şimdi seçim dönemine uzak olduğumuz halde bu kadar çok kaldırım inşaatı var; siz bir de seçim yaklaşınca görün. Benim hesabıma göre bütün İstanbul'un kaldırımları ortalama yedi yılda bir baştan sona yenileniyor. Oysa mesela New York'ta herhalde son 50 yıldır kaldırımlar değişmemiştir (Radikal, Kasım 2004).

Tartışmasızlık, kavgasızlık hâkim bugünlerde. İktidarla muhalefet arasında 'Atatürk mal mıdır' gibi seviyeli cümlelerle süslü olan magazin el olaylar dışında herhangi bir tartışma yok. Son günlerin kalabalık işçi mitinglerine yol açan yegâne olayı, Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devriyle ilgili yasa tasarısı, ama onda da işçi gösterileri gazetelere pek yansımıyor (21) Nedir bu sessizlik? Bana kalırsa bu sessizlik en azından 17 Aralık'taki Avrupa Birliği zirvesine kadar sürecek. Sonra? Sonrasında ciddi siyasi tartışmaların başlaması kuvvetle muhtemel. Bir kere, 17 Aralık'ta herhalde o güne kadar çok vahim gelişmeler yaşanması ya da Meclis temposunu düşürüp söz verilen yasaların çıkması sağlanmaması hali dışında, AB, Türkiye ile müzakereleri başlatma kararını alacak (Radikal, Kasım 2004).

Sonuç olumluysa mesele yok. Müzakereler başlar ve sürer gider. Türkiye için de, AB için de hayırlısı bu olur (22) Ya başlamazsa? (23) Bizim kırmızı çizgilerimizi iplemezlerse ne olacak? Rivayet muhtelif. Şimdiden alternatif arayışları başladı: Çin'den Hindistan'a ve Rusya'ya kadar dünyayı yeniden gözden geçiriyoruz. Üstü kapalı veya açık tehditler sıralanıyor: Ret halinde AB ile ilişkilerimizin olumsuz etkileneceği kuşkusuzdur. Belli olmaz, bakarsınız Amerika'yla olan bağlarımızı da artırırız. Bu sonucusu elbette ABD'den hiç hoşlanmayan Fransızlara yönelik bir anımsatmadır (Radikal, Aralık 2004).

Ben yine meseleye olumlu tarafından bakayım: Bugünlerde artık doruk noktasına ulaşmış olan Türkiye içinde Avrupa tartışması ve Avrupa'daki Türkiye tartışması, başka hiçbir şeyi değilse

karşılıklı bilgisizliği ve önyargıları sergilemesi bakımından iyi oldu. Eğer gelecekte bu önyargıları ortadan kaldırmaya ya da en aza indirmeye uğraşacak olsak, neyle uğraşacağımızı şimdiden öğrenmiş olduk, fena mı? Bence gelecekte işe tarih kitaplarıyla başlamakta fayda var. Bir örnek vereceğim, 1529 yılındaki Kanuni'nin meşhur Viyana kuşatması (24) Bu kuşatmayı biz tarih kitaplarımızda nasıl okuduk, bir Alman, bir Fransız, bir Belçikalı, bir Avusturyalı, bir İtalyan nasıl okudu acaba? Başkalarını değil ama bizim nasıl okuduğumuzu biliyorum. Bizde lise düzeyinde Osmanlı tarihi bir kahramanlıklar ve ardından da devletteki merkezi çürümenin yol açtığı kaçınılmaz çöküşün tarihi olarak anlatılır (Radikal, Aralık 2004).

Başbuğ'un kabul edilemeyeceğini söylediği bir başka husus da, (daha çok PKK ve destekçisi örgütler tarafından dile getirilen) 'Kürtlerin de Türklerle birlikte kurucu iki halk olarak anayasal kimliğe kavuşturulması' önerisi (25) Peki, uluslararası hukukta da üzerinde herkesin anlaştığı bir azınlık tanımının bulunmadığını söyleyen Başbuğ, birey hakkı-grup hakkı ayrımıyla ne demek istiyor? (Radikal, Kasım 2004)

(26) Daha sekiz ay önce patlayan Ebu Garib hapishanesindeki işkence skandalını hatırlayan var mı? O skandalın ABD Başkanı George Bush'un seçmen gözündeki itibarını zedeleyebileceğini düşünenler arasında ben de vardım. O sırada ABD'de idim ve yalnız siyasilerle, bürokratlarla değil, New York'un etkili iş çevreleriyle de görüşmeler yapıp gidişin yönünü anlamaya çalışıyordum. ABD'nin dış dünyaya ve dış dünyanın itibarlı değerlerine kapalı çoğunluğu, tercihini Bush'un bir buldozer gibi ezip geçme ve dönüp arkasına bakmama siyasetinden yana kullandı(Radikal, Kasım 2004)

(27) Peki bu devletin güvenlik yapılanması bu fişlerden ve planlardan bütünüyle vaz mı geçti? (28) Muhtemelen büyük kısmı yüksek gizlilik derecesi taşıyan bu belgelerin MGK Genel Sekreterliği'ndeki kopyaları, eldeki tek kopyaları mıydı? (29) Yapılanlar tarihe mi gömüldü? (30) Eğer öyleyse, yüksek gizlilik derecesi taşıyan bu belgelerin, eldeki tek kopyasının imhasına kim karar verdi? (31) Başbakan Tayyip Erdoğan mı, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök mü? (32) MGK toplantılarına başkanlık eden Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in bu durumdan haberi oldu mu? (33) Eğer öyleyse ve bunca yıldır yapılan işlemlerin tek kopya kayıtları yok edildiyse, Türk kamuoyunun bunları öğrenme hakkı elinden alınmış sayılır mı? Kimlerin ve hangi kuruluşların hakkında, ne gerekçeyle ve nasıl fişler doldurulduğu konusu bugün olduğu gibi gelecekte de merak unsuru olabilir. Kimlerin fişlendiği belki herkesin unutmak, geçmişte bırakmak istediği kötü anılar olarak da değerlendirilebilir (Radikal, Kasım 2004)

(34) Hükümet açısından her şey yolunda gider ve genel seçim Kasım 2007'ye kalırsa, Erdoğan mayısta cumhurbaşkanı seçilmek için aday olacak mı? CHP'nin bugünkü anayasal yetkiler çerçevesinde buna sembolik olarak itiraz edeceği, seçimi boykot etmekle yetineceği düşünülebilir (Radikal, Kasım 2004)

Sorunun, parlamenter sistem yerine başkanlık ya da yarı başkanlık sistemine geçilmek istendiğinde çıkacağı da söylenebilir (35) Hükümet, böyle bir Anayasa değişikliği çerçevesinde, bugün üniversiteler ve daha geniş kamu alanlarında türban yasağına kaynaklık eden Anayasa maddelerini de değiştirmek isteyebilir mi? Bu durumda sorun cumhurbaşkanlığı tartışmasının ötesine yayılabilir; AB mevzuatı ile çatışma hatlarına yol açması ihtimali de var (Radikal, Kasım 2004)

AB'ye tam üyelik perspektifi ciddiyet kazanınca muhafazakâr yayın organlarında şu tür yazılar çıkmaya başladı: 'Medeniyet mi değiştiriyoruz?' Biraz geç kalmış bir soru değil mi? Aslına bakacak olursanız Türkiye 200 yıldır medeniyet değiştirmeye çalışıyor (36) Tanzimat'tan Atatürk devrimlerine ve sonrasına kadar geçen sürede yaşananlar köklü bir medeniyet değiştirme çabası değil de nedir? (Radikal, Ekim 2004)

EK 13: Yeni Mesaj Gazetesinde nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular.

“Dalgalı kur politikasında da dövizin gerçek değerini belirleyen ne devlet, ne de yerli sermaye grupları. Türkiye’nin döviz konusunda kalbi olan Tahtakale’ de günlük işlem hacmi 200–250 milyon dolar civarında. HSBC ve City Bank ‘ın günlük işlem hacimleri ise 1–1,5 milyar dolara kadar çıkabiliyor (1) Şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını kim belirliyor siz söyleyin? Yabancı sermaye Türkiye’de istediği gibi oynayabiliyor.” (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş “yabancı sermayenin Türkiye ile istediği gibi oynayabilmesi”dir. Bunu desteklemek için de bu görüşün öncesinde yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Söz konusu sözbilimsel soru da ‘şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını yabancı sermaye belirliyor’ bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı savlama ise şu şekilde yorumlanabilir: “*Yabancı sermaye Türkiye de istediği gibi oynayabiliyor, çünkü şimdi dolar kurunu ve buna bağlı ülkenin ekonomik gidişatını yabancı sermaye belirliyor*”. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda okuyucunun zihninde kurgulanması öngörülen nedensellik dizisi ile oluşturulan savlamada ‘çünkü’ ile açıklanan bölüm görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir, bu da, 1 numaralı sözbilimsel sorudur.

Müslüman Lider Beşir, her ne kadar bir devrim süreci ile başa gelmiş olsa da; Avrupa ve Amerikalılar o ülkenin siyasal yapısını anlamak istemiyorlar. Darbeyi yaptıran da darbeye çökertenler de onlar aslında (2) Amerika’nın desteklemediği hangi darbe var ki? Avrupa ve ABD burada sadece demokrasi adına değil, kendi öncelikli menfaatlerini gözetme adına harekete geçiyorlar (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Yazar burada ‘Amerika’nın desteklemediği darbe yok’ şeklindeki görüşünü yansıtmak için 2 nolu sözbilimsel soruyu kullanmaktadır. Söz konusu sorunun görüş işlevli olduğu da yazarın gerçekleştirmeyi hedeflediği hamle sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Okuma sürecinde okuyucunun, yazarın metin içinde sözbilimsel soru ile örtük olarak kodladığı nedensellik ilişkisini zihninde kurgulayarak ortaya çıkardığı öngörülen savlama “*Amerika’nın desteklemediği darbe yok çünkü ABD*

demokrasi adına değil, kendi menfaatleri için hareket ediyor” şeklinde belirtilebilir. Dolayısıyla yüzey metinde olmayan ancak yazarın gerçekleştirdiği hamle sonucunda okuyucunun zihninde kurgulanması öngörülen nedensellik dizisi ile oluşturulan savlamada ‘çünkü’den önce yer alan bildirim tümcesi yani 2 nolu sözbilimsel soru görüş, ‘çünkü’den sonra yer alan tümce ise sav işlevlidir.

“Dini açıdan mümkün değil, çünkü İslam dini, dini ya da milliyeti ne olursa olsun rehinelere öldürmeyi ve onlara işkence yapmayı yasaklamıştır (3) Karıncaı bile incitmekten imtina eden bir anlayış nasıl olur da insanları suçsuz yere öldürür? Bu hiç mümkün değil.” (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru görüş işlevi görmektedir ve okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin kurgulanması sayesinde “rehineleri öldürenler Müslüman olamaz” bildirim tümcesi olarak yorumlanabilmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “rehineleri öldürenler Müslüman olamaz” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Savlayıcı olarak yorumlandığında ise yazarın okuyucunun zihninde kurgulanmasını hedeflediği nedensellik “*rehineleri öldürenler Müslümanlar olamaz çünkü İslam dini rehinelere suçsuz yere öldürmeyecek bir anlayışa sahip*” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla buradaki sözbilimsel soru görüş, sorudan önceki ifadeler ise sav işlevi taşımaktadırlar.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

Eğer bir anlayış karıncaı bile incitmekten imtina ediyorsa, o zaman insanları suçsuz yere öldürmez (İslam dini rehinelere suçsuz yere öldürmeyecek bir anlayışa sahip)

Rehineler suçsuz yere öldürülmüş.

Dolayısıyla bunu yapan (rehineleri öldüren) İslam olamaz.

(4) Rus halkı kaybettiği vatandaşları için yas tutarken, bölgede taziye turu atarak adeta günah çıkaran Putin, bu kanlı eylemi savuşturarak tarihe de adını yazdırdı. “Putin, okul baskınıyla bu tarz eylemlerin önüne set mi çekmiş oldu, yoksa yeni eylemler ve kinlere kapı mı aralamış oldu?” (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Burada yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği nedensellik dizisi *ayrıştırıcı tasım* ile verilmektedir.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla q .

Birinci ayrık önermenin, p , yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (*Putin, okul baskınlarıyla bu tarz eylemlerin önüne set çekiyor*), ikinci ayrık önerme, q , olası seçenek olarak belirlemektedir (*Putin, okul baskınlarıyla yeni eylemler ve kinlere kapı aralamış oluyor*). Burada yazarın sözbilimsel soruda verilen iki seçenektan bir tanesine yani ikinci ayrık önermeye olan adanmışlığı açıkça belli olmakta ve sonuç olarak beliren önerme, q , yazarın görüşünü ortaya koymaktadır.

Zinayı böylesine açıkça savunan kadınların, kadın gazetecilerin olduğu bir ülkede bu “zina severlere” karşı toplumun tepki vermemesi ise ayrı bir vahamet. Cınnet mi geçiriyoruz diye soruyorum kendi kendime.(5) Toplum cınnet mi geçiriyor? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Buradaki sözbilimsel soru görüş işlevli bir sorudur. Savlayıcı olarak yorumlandığında ise yazarın okuyucunun zihninde kurgulanmasını hedeflediği nedensellik *Toplum cınnet geçiriyor çünkü zinayı böylesine açıkça savunan kadınların, kadın gazetecilerin olduğu bir ülkede bu ‘zina severlere’ karşı toplum tepki vermiyor*” şeklinde algılanmaktadır. Dolayısıyla 5 nolu sözbilimsel soru ‘toplum cınnet geçiriyor’ bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve yazarın sözbilimsel soru ile örtük olarak gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde kurguladığı nedensellik ilişkisiyle ortaya çıkan bağlamda bu tümce ‘çünkü’den önce yer almaktadır. Sözbilimsel sorudan önce yer alan tümce ise sav işlevli kullanılmaktadır.

Bu sebeple sahip olduğumuz maddi ve manevi bütün değerlerimizin kıymetini bilelim (6) Hangi milletin binlerce yıllık böyle ulvi bir mirası var? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Yazar, sözbilimsel soru ile örtük olarak gerçekleştirilmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun zihninde “*Hiçbir milletin bizimki kadar ulvi bir mirası yok dolayısıyla sahip olduğumuz maddi ve manevi bütün değerlerimizin kıymetini bilelim*” savlamasını kurgulamasını hedeflemektedir. Yüzeysel metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde oluşmasını hedeflediği savlamada 6nolu sözbilimsel soru ‘hiçbir milletin bizim kadar ulvi bir mirasa sahip olmadığı’ ifadesini yansıtan bildirim tümcesi olarak algılanmakta ve ‘dolayısıyla’ belirticisinden önce yer aldığı için de sav işlevli kullanılmaktadır.

(7) Duri, Halepçe katliamına önyak olduğu için mi yakalanmak isteniyor yoksa yaklaşan seçimler öncesi Bush’a prim sağlamak için mi? Bu konuda tereddütlerimiz var (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Burada yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını hedeflediği nedensellik dizisi *ayrıştırıcı tasım* ile verilmektedir.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla q .

Yazar tarafından birinci ayrık önermenin değil, [p değil], “*Duri, Halepçe katliamına önyak olduğu için yakalanmak istenmiyor*”, ikinci ayrık önermenin kabul edildiği [$(dolayısıyla q)$, “*yaklaşan seçimler öncesi Bush’a prim sağlamak için yakalanmak isteniyor*”] gözlenmektedir. Dolayısıyla sonuç olarak beliren önerme, q , yazarın görüşünü ortaya koymaktadır.

Hatırlarsanız, zina tartışmalarının ayyuka çıktığı sıralarda bir yazımda “TCK yasasının diğer maddelerini de incelemek lazım. Medyada gündem edilmeyen, gelecekte ülkemizi ve milletimizi daha zor koşullara iten bazı maddeler kabul edilmiş olabilir. Zina yasası da yem olarak sunulup, gündemi meşgul ederek, milletimizin asla kabullenmeyeceği bu maddeler onaylanmış olabilir” yorumunu

yapmıştım. Zaman gösterdi ki bu yorum doğruymuş. Gerek imamların güncel mevzularla ilgili konuşmasını, gerekse çocuklarımızın dini eğitimini kısıtlayan, yeni TCK yasası niyetleri ortaya çıkardı. En ilginç de bunu muhafazakar, dindar olarak bilinen AKP kadrolarının yapmasıdır (8) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Cumhuriyetin kurucusu Atatürk, her türlü misyonerlik çalışmasını ülkemizde yasak etmesine rağmen, 150 bin misyoner istediği şekilde propaganda yapabiliyor, 8 milyon bedava İncil dağıtabiliyor, ama devletin bir memuru olan, milletimizi bir ve beraber tutan cami imamlarımıza kısıtlamalar ve de hapis cezası getiriyorsun? Üstelik şu ana kadar hiçbir yanlışları olmamasına rağmen (9) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, çıkardığınız imar yasasıyla Protestan misyonerlerin 32 bin ev tipi kilise açmalarına müsaade ediyorsunuz, yüzde 99 Müslüman Türk olan bu ülkenin çocuklarına kendi ülkesinde dini ve milli değerlerini öğrenmesine mani oluyorsun? (10) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, senin ülkende Hristiyan azınlıklar vaftizini, nikahını kendi dini kurallarına göre yapabiliyor, ama Müslüman Türk insanının dini nikahına kısıtlama getiriyorsun, hapis cezası veriyorsun? (11) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, yüzde 99 Müslüman Türk olan bu milletin çocuklarının nüfus cüzdanına dini İslam'dır diye yazdırılmıyor? (12) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, ulusal güvenliğimizi büyük ölçüde tehdit eden mevzularda –toprak satışları, Kuzey Irak, Madenlerin talanı, Kıbrıs, milli egemenliğin devri gibi– bu ülkenin MGK'sını da sivilleştirerek istediğin her şeyi yapabiliyorsun da, adı hiçbir terörist eyleme karışmamış, bu milletin insanı, yarın ülke işgal edildiğinde vatani ve bayrağı uğruna gözünü kırpmadan verebilecek – Nene Hatunlar gibi– başörtülü bacılarımızın problemine “ Bu bizi aşar” diyorsun? Üstelik Türk milletinin örfünde ve kültüründe olmasına rağmen (13) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, din dersi kitaplarına yüzde 99 Müslüman olan bir ülkede, İslam dinini üçüncü sıraya koyuyorsun? (14) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Peygamber efendimizin sözde resmini, bütün edep kurallarını hiçe sayarak, çocuklarımızın din kitaplarına koyuyorsun? (15) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Hristiyan ve Yahudiliği de hak din kapsamına sokuyorsun? (16) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, “Allah katında tek din İslam'dır diyen en büyük dinsizdir” diyen kişiyi Diyanetten sorumlu devlet bakanı yapıyorsun? (17) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Papalığını Hristiyanlığı yaymak için gündeme getirdiği “Dinlerarası Diyalog” safatasını devletin politikası haline getiriyorsun? (18) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, “Kuranın yüzde 30'una gerek yok, Kuran tarihseldir, Yahudiler ve Hristiyanlarla ilgili ayetler Peygamber zamanındakiler içindir, bugünküleri kapsamaz” diyerek Kuranın evrenselliğini inkar edenleri dini konularda yetkili kılıyorsun? (19) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Türkiye'de olması gerekenin çok üstünde papaz ve rahip varken, Heybeliada Ruhban Okulu'nu açmak için uğraşıyorsun, yüzde 99 Müslüman olan bir ülkede İmam–Hatip okullarını ise kapatıyorsun? (20) Nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki, Fener Rum Patriğini “ekümenik” yani siyasi manada devlet başkanı sıfatı vermeye çalışıyorsun, bu milletin imamlarına konuşmalarına bile sansür getiriyorsun ve hapis cezası veriyorsun? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Burada yazar “AKP kadrolarının milli ve dini bir anlayışı yok” görüşünü iletmek istemektedir. Bunu da, “nasıl bir milli ve dini anlayışınız var ki” sözbilimsel sorusunu sorarak gerçekleştirmektedir. Bu görüşünü aynı soru içinde görüşünü destekleyen savı vererek bir nedensellik ilişkisi içinde okuyucuya iletmektedir. Böylece, gerçekte yüzey metinde olmayan ancak yazarın, okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulayarak yorumlamasını amaçladığı savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden sonra gelen tümceler yazarın görüşünü desteklemek için sav amaçlı kullanılan tümcelerdir. Ilie’ye göre (1994: 134-145) diziler halinde sorulan sözbilimsel sorulara diziler halinde yanıtlar verilmesi ikna girişiminin gücünü daha da arttırmaktadır. Çünkü sorunun içinde örtük halde bulunan yanıtı desteklemektedir. Burada da yazar sözbilimsel soruyu ardı ardına sıralamaktadır. Bu şekilde yazar, kullandığı savlarla birlikte “AKP kadrolarının milli ve dini bir anlayışı yok” görüşünün kabul edilebilirliğini arttırmaya çalışmaktadır. Gerçekte yüzey metinde olmayan ancak yazarın, okuyucunun zihninde nedensellik ilişkisini kurgulayarak yorumlamasını amaçladığı savlama ise şu şekildedir: “*AKP kadrolarının milli ve dini bir anlayışı yok çünkü devletin bir memuru olan, milletimizi bir ve beraber tutan cami imamlarımıza kısıtlamalar ve de hapis cezası getiriyor; çünkü çıkardığınız imar yasasıyla Protestan misyonerlerin 32 bin ev tipi kilise açmalarına müsaade ediyor, yüzde 99 Müslüman Türk olan bu ülkenin çocuklarına kendi ülkesinde dini ve milli değerlerini öğrenmesine mani oluyor; çünkü yüzde 99 Müslüman Türk olan bu milletin çocuklarının nüfus cüzdanına dini İslam’dır diye yazdırmıyor; çünkü yarın ülke işgal edildiğinde vatani ve bayrağı uğruna gözünü kırpmadan verebilecek – Nene Hatunlar gibi– başörtülü bacılarımızın problemine “ Bu bizi aşar” diyor; çünkü Peygamber efendimizin sözde resmini, bütün edep kurallarını hiçe sayarak, çocuklarımızın din kitaplarına koyuyor; çünkü Hıristiyan ve Yahudiliği de hak din kapsamına sokuyor; çünkü “Allah katında tek din İslam’dır diyen en büyük dinsizdir” diyen kişiyi Diyanetten sorumlu devlet bakanı yapıyor; çünkü Papalığını Hıristiyanlığı yaymak için gündeme getirdiği “Dinlerarası Diyalog” safsatasını devletin politikası haline getiriyor; çünkü “Kuranın yüzde 30’una gerek yok, Kuran tarihseldir, Yahudiler ve Hıristiyanlarla ilgili ayetler Peygamber zamanındakiler içindir, bugünküleri kapsamaz” diyerek Kuranın evrenselliğini inkar edenleri dini konularda yetkili*

kılıyor; **çünkü** Türkiye’de olması gerekenin çok üstünde papaz ve rahip varken, Heybeliada Ruhban Okulu’nu açmak için uğraşüyor, yüzde 99 Müslüman olan bir ülkede İmam–Hatip okullarını ise kapatıyor; **çünkü** Fener Rum Patriğini “ekümenik” yani siyasi manada devlet başkanı sıfatı vermeye çalışıyor, bu milletin imamlarına konuşmalarına bile sansür getiriyorsun ve hapis cezası veriyor.”

EK 14: Yeni Mesaj Gazetesinde Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular.

Irak'ta iki gazeteciyi rehin alarak Fransız yönetimiyle türban pazarlığına tutuşan ve isminin başına islam ibaresi ekleyen ne idüğü belirsiz örgüt, son iddialara göre Fransa'dan fidye istemeye başladı. İki gazetecinin serbest bırakılması için 5 milyon dolar talep eden eylemcilerin bir anda çarketmesi onların ne Türban ne de İslam davası olduğunu gösterdi. Fransız yönetimi, bölgedeki İslami kurum temsilcilerini kullanarak eylemcilerle irtibat kurmaya çalışıyor (1) Ne gerek var ki buna? (2) İslamla uzaktan yakından hiçbir ilgisi ve ilintisi olmayan karanlık bir örgüte İslami kurum temsilcileri ne diyebilir, ne söz geçirebilirler? (Yeni Mesaj, Eylül 2004)

Rus Lider Putin'in " Teröristleri ve terörün kaynağını dünyanın neresinde olursa olsun vurabiliriz" demesinden sonra, terörün anlamı ve kaynağı da yeni bir şekil kazandı. Her yer ve her alan terör unsuru olabilir, terörü besleyebilir ve herkes rahatça terörist sıfatına sokulabilir. Anlayış bu artık (3) Terör ve terörist tanımlaması madem bu kadar elastik bir kavram olarak görülüyor ve uygulamada her nokta vurulabiliyorsa Çeçenler mi sadece terörist olmuş oluyor? (4) Ya da Çeçenler dışında başkalarının Çeçenler'e uyguladıkları şiddet mi terör kapsamında değil? Bunu anlamak ve anlamlandırmak gerçekten çok zor (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Yerine göre Şiiler ile, yerine göre Kürtler ile ve özelde Türkmenler ile yakından ilgilenmesi kaçınılmaz olan Türkiye, ABD'nin emperyal açılımları karşısında pek bir varlık gösteremedi. Bu bilinen bir gerçek.(5) ABD'ye sırtını dayayan Talabani ve Barzani Ankara'ya zaman zaman kafa tutmadı mı? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(6) Türkmen beklentilerinin siyasi atraksiyonlarla desteklemesi gerekmez mi? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Rum–Yunan–ABD cephesinde, Türkiye'nin menfaati ve KKTC'nin tanınması adına anlamlı bir adımdan söz etmek imkansız. Sözde Ege ve Kıbrıs'ta estirildiği söylenen suni rüzgarın balonu soğuk kongre salonlarında sönüyor. Zamansız bir zamanlamayla Türkiye sıkıştırılarak yeni tavizler elde edilmek isteniyor (7) KKTC'nin vereceği taviz kaldı mı ki? Bu da ayrı bir soru (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Avrupalı kardeşleriniz istiyor diye Türk topraklarının parsel parsel satılmasına zemin hazırlayan yasalar çıkartmışsınız. Kul olmuşsunuz, köle olmuşsunuz. Teslimiyetin en zirve noktasının örneklerini sergilemişsiniz. Sonra kalkıp "kendi kararlarımızı kendimiz veririz" diyorsunuz (8) Kim inanır size? Ha, evet, "bütün bunların kendi kararınız olduğunu, Türkiye'nin ABD'ye ve AB'ye peşkeş çekilmesini kendi özgür irademiz ve isteğimiz, hiç bir baskı ve cebir altında kalmadan yapıyoruz" diyorsunuz bunu ima ediyorsanız o başka (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Uzakta bir serap. Bir adım atıyorsunuz, bakıyorsunuz ileride. Bir adım daha atıyorsunuz, o hala uzakta. Siz yakalamaya çalıştıkça o kaçıyor ve uzaklaşıyor. Çünkü o gerçekten bir serap (9) Olmayacak duaya “amin” denir mi? 40 yıldan beri bıkmadan usanmadan Türkiye “amin” diyor (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(10) Avrupalı olmak uğruna “müdahale edilmedik bir saha” kaldı mı Türkiye’de? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Türkiye AB, KKTC, BM ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde rayına oturması için Türk siyasilerinin daha anlamlı adımlar atması gerekmekte (11) AB içerisinde Yunan’a ve Rum’a boyun eğmektense; AB’siz ulusal öncelikleri korumak ve gözetmek daha akıllıca değil mi? Akılsız kafanın yükünü ayaklar çekiyor. Yarım asırdır değişmeyen AB aşığı kafaların yükünü Türk halkının çekmesi gibi. Sahiden bir düşündüm de bulamadım (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(12) Ellerimizdeki kozlar bir bir alınırken, ayağımızın altındaki zemin kaydırılırken nasıl iyimser olabiliriz? Rum–Yunan ikilisini şımartmaktan öte bir şey yapmayan Avrupa’da Türk öncelikleri çok geri planda kalacak bu bir gerçek. Evet ile Hayır arasında gidip gelen KKTC kamuoyunun Rum–Yunan ikilisinin bu yeni baskısından dersler alması gerekiyor (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Buna ilave olarak, misyonerler karşılıksız para dağıtıyor, bedava İncil dağıtıyor, kilise sayısı her geçen gün artıyor. Bunun anlamı şudur “Biz bu nesli Hıristiyanlaştıracamız” (13) Millet olarak artık uyanmanın zamanı gelmedi mi? Vatanımıza, Milletimize, Bayrağımıza ve özellikle de nesillerimize sahip çıkalım. Sahip çıkanlarla beraber olalım, emaneti onlara devredelim (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Samsun’da zabıta, deniz kenarında uygunsuz gördükleri gençleri uyarmış. Medya “vay sen misin uyar!” diye feveran ediyor. Yahu kardeşim, bırakın zabıta görevini yapsın (14) O gençler orada daha uygunsuz bir halde görünseler, çoluk çocuk onlara bakıp olumsuz etkilense daha mı iyi olacak? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Çıkın şu sokaklara bakın. Eşcinseli bilmem nesi alenen el ele dolaşiyor. İnsaf yahu! Hükümet niye dur demiyor bu ahlaksızlığa. Bizim de çocuklarımız var. Bu ahlaksız tabloyu gördüklerinde nasıl izah edeceğiz onlara (15) Devlet aileyi korumakla mükellef değil mi? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Şunu da unutmamamız lazım, bazı yazarlarımız “AB’ye girmememiz lazım” doğru yorumunu yaparken, yönlerini ABD’ye çevirerek ülkemizi başka bir uçuruma atmak istiyorlar. ABD’nin ekonomisi de çökmüştür ve durumunu düzeltmek için savaş ortamının oluşturduğu

imkânlardan istifade etmektedir (16) Kendisine bile faydası olmayan AB'yi eleştirip, yine kendisine faydası olmayan ABD'ye koşmak ne kadar doğru bir çözüm olabilir? Hala çözümü AB kapılarında, okyanus ötelerinde arayanlar sınıfta kaldılar. Çünkü tek çözüm kendi öz değerlerimizde. Ne kadar erken fark edersek, o kadar çabuk çözüme ulaşıyoruz (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

O el, Türkiye'yi AB'ye ırgat yapmak için geleneğini, göreneğini, kültürünü, ekonomisini, siyasetini, hukukunu her türlü reformasyona tabi tutarken Kur'an ayetlerine Avrupa'yı küstürmeyecek anlamlar yüklemekten çekinmiyor (17) Avrupalı olmak için Kur'an-ı bile sansürlemeye başlayan bir Batıcı kafanın küçülebileceği daha bir zillet seviyesi var mı? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

AB bu raporda bir taraftan ekonomik olarak seni çökertirken, diğer taraftan ağır tazminatlara da mahkum ederek tamamen bitirmeyi hedefliyor. Yani sana yüzme öğreteceğim derken bir taraftan seni derine çekiyor, diğer taraftan da ayağının altındaki kumu eşeliyor. Lütfen, bu oyunlara gelmeyelim. Emanete böyle sahip çıkılmaz. Emanete hıyanet olmaz (18) Atalarımız, birilerine peşkeş çekelim diye mi bize bu aziz vatanı emanet etti? Eğer sahip çıkmasını beceremiyorsanız, bari kenara çekilip emaneti ehline bırakma erdemini gösterin (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Bütün bu açık ve net ifadelere rağmen Dinlerarası Diyalog, maalesef Türkiye'de, maksatlı bir şekilde, insanımıza "Hoşgörü, kardeşlik, birlik, beraberlik, karşılıklı uyum halinde iletişim" anlamlarında lanse edilmiş ve Batılıların yukarıda bahsettiğimiz kendi belgeleriyle sunulan ifadeleri ve hedefleri gizlenmiştir (19) Siz hiç Vatikan'ın Dinlerarası Diyalog tarifinden ve yapmış olduğu açıklamalardan "dostluk ve kardeşlik" mesajı çıkarabiliyor musunuz? Ülkemizde Dinlerarası Diyalog yalanı kapsamında, AB hayali uğruna, Batılılaşma süreci uğruna öyle şeyler yapılıyor ki, bunların hepsi vatanımızı ve milletimizi her geçen gün uçuruma doğru itiyor (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Teknolojik olarak ilerde olmaları kültür noktasında da iyi oldukları anlamına gelmez. Medeniyet farklıdır, teknoloji farklıdır. Bugün Hıristiyan Batı aleminin Bosna'da, Kosova'da, Irak'ta, Filistin'de yaptığı zulümler ortadadır (20) Bunlar mı bize hoşgörüyü öğretecek? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Avrupa Birliği Komisyonu'nun ilerleme Raporu'nda Fırat ve Dicle sularının kullanımı ile ilgili madde daha şimdiden ortalığı karıştırdı. Raporun 9 'uncu sayfasında şöyle deniliyor: "Su önümüzdeki yıllarda giderek stratejik bir mesele olacaktır. Bundan ötürü, Türkiye'nin AB üyesi olması sonucu, Dicle ve Fırat nehirleri üzerindeki barajların ve sulama tesislerinin uluslararası yönetime verilmesi gerekebilir. Bu AB için büyük bir meseledir." (21) Fırat ve Dicle suları ile AB'ye girmenin ne alakası var? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Türkiye yapılan bu açıklamada ifade edildiği gibi 69 milyar Euro'luk bir ticaret açığıyla AB'ye gerçekten büyük bir hibe yapmış. Bu durum AB'ye yük olmadığımızı kesinlikle gösteriyor,

ama peşinden farklı bir problemi ortaya çıkarıyor (22) Zaten kriz üstüne kriz yaşayan Türkiye ekonomisinin böyle bir hibe etme lüksü var mıydı? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Seçim barajı hükümet tarafından büyük bir ihtimalle indirilecek, Zana ve ekibi kurdukları Apo destekli partileri ile meclise bile girebilecek. Belki de koalisyona girip hükümet olacak ve hükmetmeye başlayacaklar (23) Böylesi bir ikilem başka hangi ülkede yaşanıyor? Şaşmamak elde değil.. (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Sayın Başbakanımıza şunu hatırlatmak isterim, AB'nin ve ABD'nin sizi takdir etmesi kendi menfaatleri uğruna, Türkiye'den daha fazla taviz koparmak içindir. Türkiye olmasa sizin yüzünüze bile dönüp bakmazlar. Batılıların ödülleri ve takdirlerini kazanmaya çalışacağımıza, size değer verip iktidara taşıyanların takdirini kazanmaya çalışın (24) Bir zamanlar topraklarımızı işgal edip dedelerimizi şehit eden, Türk kanı dökenlerin tavsiyelerinin sana ne faydası olabilir? Hem iç ve dış siyasette, hem de ekonomide bizi bataklığa sürükleyen bu mantığa artık dur deyip, bizi kendi özümüze uygun milli projelerle yönetecek, kabiliyetli ve basiretli liderleri iktidara getirmeliyiz. Siyasi hareketlerin içinde "IMF ve AB tavsiyeleri dışında çözüm vardır" deyip milli bir ekonomi modeli ortaya koyan ve de kaynaklarını gösteren tek lider Prof. Dr. Haydar Baş'tır. Kendi milli benliğimize dönüp, sürünmekten ve başkalarına köle olmaktan derhal kurtulmalıyız (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Yukarıdaki bilgiler bana ait değil. Bizzat Zaman gazetesinin yayınladığı bir haberin içinde yer alan bilgiler. Abant'ın bir diğer refiki Zaman, Abant'tan Brüksel'e terfi etmeyi Avrupa Parlamentosu'nun ve Katolik Üniversite'nin gölgesinde toplantı düzenlemeyi büyük bir zevkle duyuruyor okurlarına (25) Brüksel'deki bu "diyalog" zirvesinin Avrupa koordinatörlüğünü Katolik Prof. Dr. Rik Torfs yaptığı bu toplantıda övünülecek ne var? (26) Bu toplantı bile, diyalog sürecinin bu süreçte yapılan organizasyonların hangi ellerin kontrolünde olduğunu ortaya koymuyor mu? Tam da bu esnada 40 yıl Fethullah Gülen'le birlikte olan ve daha sonra cemaatten kopan Nurettin Veren, geçtiğimiz günlerde, cemaatin ileri gelenlerinden Alaattin Kaya ile bir araya geliyor ve onu uyarıyor: "Kiliselerin ve Papazların gizli maksatlarına alet olmayın. Uluslararası hesaplarda pazarlık konusu olmayın." Veren, belli ki cemaat üzerinde yıllardan beri kiliselerin ve papazların kontrolünden, ve uluslararası güçlerin etkinliğinden hayli rahatsız. (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Almanya'nın başkenti Berlin'de yaklaşık 40 bin çocuğun açlık sınırında yaşadığı bildirildi. Berlin'de yayınlanan B.Z. gazetesi "Çocukların aç kalmalarının nedenlerinin başında işsizliğin, gittikçe artan boşanmaların ve ailelerin sorumsuzca davranmalarının geldiğini" yazdı (27) Kendi çocuğuna faydası olmayan AB bize mi bakacak? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

ABD, seçimlere varıncaya kadar müdahale etmektedir ve BOP kapsamında Protestan misyonerlerini göndererek AKP'nin çıkardığı kanunlardan da istifadeyle gerek kiliseler açarak, gerekse bedava İnciller dağıttırarak gençlerimizi Hıristiyanlaştırma gayretindedir. Son olarak çıkarılan

“Gerçek Furkan” adlı sahte Kuran da Bizzat ABD tarafından CIA ajanlarına hazırlanmıştır. 20 dilde nüshasının olması ve bunların içinde Türkçe’nin de olması hedefi ortaya koymaktadır. Bu konuda misalleri arttırmak mümkündür (28) Sizce bütün bu gelişmeleri değerlendirdiğimizde ABD ile ilişkilerimiz milli çıkarlarımız doğrultusunda mı? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Eee.. (29) Bu kadar cesaret alan ve iç içe olduğumuz, kardeş olduğumuz, Kurtuluş mücadelesini, Çanakkale mücadelesini beraber omuz omuza verdiğimiz Kürt milletini Türkiye’den koparmak isteyen, aslında Kürt milletine en büyük zararı veren Öcalan, Leyla Zana ve ekibi bu kadar pastan sonra boş durur mu? Fırsat bu fırsat özerklik istemeye başladılar. AB gazetelerine ilanlar verdiler, hem de ücretsiz (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Müzakere sürecinde geçecek zaman zarfında AB üyeliğinde tek değişmeyecek olan şey “tam üyelik” kelimesi olacaktır. Göreceksiniz yılları bulan AB üyelik sürecinde olduğu gibi, tam üyelik kavramının içi olabildiğince boşaltılacak ve adı “tam üyelik” olan ama imtiyazlı ve özel statülü içeriğe sahip bir ortaklık bize önerilecektir. Bu şekilde bir ortaklık ta kesinlikle diğer üye ülkelerin kazandıkları hakları bizim halkımıza kazandırmayacaktır. Bu da ikinci sınıf vatandaş olmayı, yani AB’nin zencileri olmayı kabul etmek anlamına gelecektir (30) En son açıklanan tavsiye niteliğindeki metinde ifade edilen şeyler ve daha önce Türkiye’nin önüne konulan şartların üye olan diğer ülkelerin hiçbirisinin önüne konulmamış olması AB’nin bize zaten özel bir statü uyguladığını göstermiyor mu? (31) Açıklanan taslakta “müzakerelerin uzun bir sürecin başlangıç noktası olduğu, doğası itibarıyla sürecin ucu açık ve tam üyelikle sonuçlanacağı anlamını taşımadığı” ifade edilmesi de bu anlama gelmiyor mu? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Diğer üye ülkelere verilen serbest dolaşım hakkı Türk milletine verilmeyecek. Bu şartlar imtiyazlı ortaklık demektir ve maalesef Erdoğan hükümeti tarafından kabul edilmiştir. Tarımla ilgili üye ülkelerin tamamına AB tarafından yapılan yardımların hiç birisi Türk çiftçisine verilmeyecektir (32) Bu da bize önerilen ortaklığın diğer üye ülkelere önerilenden çok farklı olduğunu göstermiyor mu? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Türkiye bütün bu üye ülkelerin isteklerini yerine getirdikten sonra AB ülkeleri kendi halklarına Türkiye’nin üyeliğini isteyip istemediklerini soracak. Bu referandum belirleyici olacak. “Hayır” oyları çoğunluk oluşturduğu takdirde, Türkiye verdiği bütün tavizlere ve kaybettiği onlarca yıla rağmen kapı dışarı edilecektir.(33) Bunun adı zafer ya da başarı mıdır? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Ve eğer bu imamların görev yaptığı camilerde namaz kılmış isem, –araştırıp bakacağım– kıldığım namazları iade edeceğim, kazasını kılacağım. Çünkü Allah’ı (c.c.), Hz. Muhammed’i (s.a.v.), Kur’an’ı, sünneti tahsil etmiş, sonra geçip bu ülkenin camilerinde, bu ülkenin Müslümanlarına namaz kıldıran ve de bunun için bu devletten para alan imamların, “Bu devlet bize özgürlüklerimizi

vermiyor, bu özgürlükleri ancak kafirlerden alabiliriz” mantığı içerisinde olmasını kabullenemiyorum. Öyle değil mi, ey imamefendiler! (34) Camide namaz kılarken okuduğunuz surelerde Yüce Rabbimiz Hıristiyan dünyası için “kafirler, sapıtanlar, cehennemlikler” ifadelerini kullanmıyor mu? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Binlerce genç ama tek bir ses, tek bir vücut ve tek bir gönül. Biz Malazgirt’i, Çanakkale’yi, Kurtuluş Savaşı’nı bu yürekle kazandık (35) Böyle birlik ve beraberliğin olduğu yerde hiç mağlubiyet olur mu? Prof. Dr. Haydar Baş Bey çok sevinçliydi ve sevinç göz yaşları döküyordu. Çünkü Türkiye’yi, bayrağını, sancağını ve ülkenin bütün değerlerini gelecekte muhafaza ve müdafaa edecek, bu ülkeyi manda ve himaye ile değil, bağımsız olarak yönetecek, bütün dünyaya adalet dağıtacak bir nesli karşısında görüyordu (Yeni mesaj, Kasım 2004)

Tabii ki her şey de olduğu gibi bu da bağımsız bir iradenin yapabileceği bir icraattır. Şu an ki iktidarın bunu yapabilmesi mümkün değildir. IMF’ye hayır diyen ve AB hayali uğruna koşmayan, Milli bir duyarlılığa sahip bir anlayışın, yani Prof. Dr. Haydar Baş ve Bağımsız Türkiye Partisi kadrolarının başaracağı bir iştir (36) Artık gerçekleri görmenin zamanı gelmedi mi? (Yeni mesaj, Kasım 2004)

(37) Türkiye’yi AB üyeliği için oyalayanların ve Irak’ta işkence ve katliam yapanların geçmişte Haçlı seferlerinde Müslüman ölümlerini cesetlerini pişirip yiyen yamyamların torunları olduğunu ve Bush’un 9. Haçlı savaşını başlattığı gerçeğini görmemizin zamanı gelmedi mi? (Yeni mesaj, Kasım 2004)

Avrupalı liderlerin zihnindeki Türkiye, halen tam bir çözüme getirilmiş değil. Dönem Başkanı Hollanda başta olmak üzere Almanya ve Fransa’nın bakış açıları ve tutumları Türkiye’ye karşı net olmadığı gibi kaypak bir zeminde ilerliyor. “ Biz zaten Avrupalıyız” diyerek, Avrupa’ya yelken açan Türk idaresinin kendi önceliklerini Almanya ve Fransa’nın eline vermesi beklenemez. Osmanlı da Avrupalı idi hem de tam Avrupa’nın göbeğinde (38) Osmanlı’yı çökertenlerin başında da aynı Avrupa olmadı mı? (Yeni mesaj, Kasım 2004).

(39) KKTC’de raferandumda verdiği sözü tutmayan AB’nin, Türkiye’nin birliğe üyeliği konusunda –siyasi ve diğer kriterleri sonuna kadar yerine getirsek bile– verdikleri sözü tutacaklarının herhangi bir garantisi var mı? (Yeni mesaj, Ekim 2004)

Devletin sunacağı bu hizmetleri çiftçiler zaten hak etmektedir, fakat yıllarca bu haklardan mahrum edilmişlerdir (40) Kendisine bu hizmetler sunulan, devleti “baba” olarak gören bir çiftçi niçin toprağını satsın? Böylece büyük bir ihanet olan toprak satışının önüne geçmiş oluruz. Ülkemiz sadece tarımla bile dünyanın süper güçlerinden biri olabilecek kapasiteye sahiptir. Bütün bu projeleri yapabilmek için ABD ve AB kapılarında dilenmeyen, onurlu ve şahsiyetli liderlere ihtiyaç vardır.

Ülkemizin içinde bulunduğu bütün problemlere bir çözümü olan Prof. Dr. Haydar Baş Beye kulak verelim ve her bir cümlesi önem taşıyan projelerini yakından takip edelim (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Zinanın bir boyutu aldatma ise, evet aldatmanın en alasını gerçekleştiren parti AKP. Seçmene verdiği sözü tutmayan, milli görüş deyip global görüşe köle olan, kubbeler miğferimiz deyip çan kulelerinin ninnisine kapılan AKP'nin çizgisini tam olarak yorumlamak gerekirse, "bir aldatma çizgisinde" diyebiliriz. Asıl aldatan AKP! Toplumun ahlakını korumak gayesinde olan siyaset divanelerinin haline bakın: (41) Talep olursa çıplaklar kampı açabiliriz" diyen AKP'li Kadından Sorumlu Bakan Güldal Akşit'in partisi mi koruyacak toplumun ahlakını? (42) Camilerin yanı başında içki satışına yeniden izin sağlayan AKP hükümeti mi koruyacak ahlakımızı? (43) TMSF'ye geçen Cine-5 kanalı ile akşamları "devlet eliyle" erotik yayınlar yaptıran AKP mi koruyacak ahlakımızı? (44) Eşi başörtüsü ile üniversiteye giremediği için AIHM'ye dava açan ama iktidar koltuğuna oturunca davasını geri çeken Abdullah Gül gibileri mi koruyacak yoksa? Bunların hepsi numara. Hepsi günlük bayat siyaset. Hepsi milleti aldatma oyunları. (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(45) ABD'yi ilk kez "Operasyonunu bitir!" diye uyardığı söylenen Türk Dışişleri, Türkmenler'e Kızılay çadırı ve gıda yardımı yapmaktan öte siyasal anlamda ne yapıyor? Bu adımlar tabi ki insani ve sosyal boyut olarak önemli. Lakin yetersiz (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Kendini Avrupa Birliği'nin ve Yunanistan'ın güvenlik şemsiyesine alarak ekonomik ve siyasal ambargoların kaldırılabilir olması ihtimaline müsaade etmeyen Rum tarafı, değişik baskılarla adadaki Türkleri pasifize etmeye çabılıyor (46) Durum gün gibi ortada iken; Genel Sekreter Annan'ın Ada'daki Rum baskılarını ve ayak oylarını görmek istememesi masum bir durum olarak nitelendirilebilir mi? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Bir Avrupa ülkesinde Hıristiyanlık üçüncü din olarak anlatılsa ve yorumsuz bir şekilde bütün dinler çocuklara öğretilse, her halde büyük bir isyan çıkardı (47) Yunanistan'ın, İsrail'in, ABD'nin o yaştaki çocuklara yorumsuz bir şekilde İslam'ı anlattıklarını düşünebiliyor musunuz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Onlar sırf Müslüman olduğun için AB'ye seni almıyorlar, senin yaptığma bak. Milli ve dini değerlerimizi nesillerimize aktaramazsak batmaya, yok olmaya mahkûmuz. (48) Milli ve manevi değerlerden yoksun bir nesilden vatanı ve değerlerimizi korumasını nasıl beklersin? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Çözüm arayan için çözüm çok. Ama bunun için önce vatanını ve milletini sevmen lazım. Türk olduğun için onur duyman lazım. Çözümü okyanus ötelelerinde aramaman lazım. Muhtaç olduğun kudretin damarlarındaki asil kanda mevcuttur. Bilmen lazım. Çözüm için öncelikle derhal tahdit

yasaları kaldırılmalıdır (49) Yoksa bağımsız olduğunu nasıl ifade edebilirsin? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(50) Türklüğün AB potasında eritileceği bir küresel proje de, Türk mü kalacak ki, Türkiye mi kalacak ki böyle konuşuyor? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Kanlı okul baskınına katılan Rus güvenlik birimleri nasıl zavallı insanların ölümüne kapı aralamışlarsa; rehine eylemini gerçekleştiren ve kendilerini Çeçen davasıyla özdeş gördüklerini söyleyerek kafa bulandıran canilerin birbirinden farkı yok. Tamamen bir oyun. Oyun içinde oyun (51) Çeçenistan'da eşini kaybeden ve adına "Kara Dullar" denen kadın(!) terör örgütüne mensup kadınların başkalarının eşlerini öldürmeye niyetli olduklarını nasıl öngörebilirsiniz? (52) Çocuklarını Rus askerlerinin kurşunuyla kaybeden Çeçen babaların başkalarının çocuklarına kıyabileceğini hangi argümanla açıklayabilirsiniz? Kuzey Osetya'da tüm dünya bir kez daha gördü ki, terör sınır tanımıyor, din tanımıyor, vicdan tanımıyor, iman tanımıyor.. (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

AKP Hükümeti "çöken bir AB'ye" Türkiye'yi yamamak için olağanüstü bir azimle çabılıyor (53) Çöken bir yapının altında kalmanın neresinde "izzet" var, söyler misiniz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Sayın Başbakan, bir yandan bu toprakları, bu vatani, bu milleti ve bu milletin bayrağını Avrupa Birliği şemsiyesi altında yeni Roma İmparatorluğu'nun bir parçası yapmaya çırpınırken, öte yandan "Türklükten, Türkiye'den" bahsediyor (54) Türklüğün AB potasında eritileceği bir küresel projede, Türk mü kalacak ki, Türkiye mi kalacak ki böyle konuşuyor? AB'ye üye olmak istiyorsanız önce milli kimliğimizden yani Türklüğünüzden, sonra ulus-devletinizden yani Türkiye'nizden vazgeçeceksiniz demektir (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Sözde muhafazakâr olarak bilinen bir hükümetin Milli Eğitim Bakanı "Bırakın çocuklar kendi seçimini yapsın" diyebiliyor (55) Yukarıda bahsettiğimiz misyonerler benim gencimi seçim noktasında zorlarken, sen eğitimin başındaki insan olarak nasıl onları serbest bırakırsın? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Buraya kadar olayları incelediğimizde gerek Türkiye cephesinden, gerekse AB cephesinden yapılan beyanatlarda müzakereler hususunda hiçbir şart olmayacağı açıklandı. Sadece AB yetkilisinin bazı tavsiyeleri(?) oldu. Fakat çok geçmeden "yeni şart yok" diyen AB cephesinden balyoz gibi talepler inmeye başladı. Kürtlere Türkiye Cumhuriyetinden ayrılabilmesi için referandum hakkı tanınsın. Heybeliada Papaz Okulu açılsın. Ayasofya kilise olarak ibadete açılsın. Bu taleplerden sonra da ekleniyor "Bunlar hayata geçmeden AB takvimi yok" (56) Hiçbir şartın olmaması böyle ise, kim bilir şartlı olmaları nasıl olur? Merak konusu (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Yapılan anketler İtalyanların yüzde 45'i, İspanyolların yüzde 39'u, İngilizlerin yüzde 31'i Almanların yüzde 26'sı, Fransızların ise sadece yüzde 16'sı Türkiye'nin üyeliğini istiyor. AB'nin yeni anayasasına göre yüzde 65 çoğunluğun sağlanması gerekiyor. Bundan çıkan sonuç şudur ki, pratikte Türkiye'nin AB'ye üye olması hiç ama hiç mümkün değil. Mevcut AKP hükümeti hala "müzakereler koşulsuz başlamalı" diye sayıklaya dursun, AB'nin yetkili ağızlarının ifadeleri böyle. Aralık ayında yapılan müzakerelerde tarih verilse dahi bu sonuç asla değişmeyecektir. Çünkü bunlar ülkemizi adım adım parçalamak için bir oyalama taktiğidir (57) Yıllar önce, 1986 yılında, " Biz, biz olduğumuz müddetçe AB asla bizi arasına almayacaktır" diyerek bu gerçeği ifade eden Prof. Dr. Haydar Baş Beye hala kulak vermeyecek misiniz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Biz bu yola baş koyduk..!Avrupa Birliği bizi istemese de bizler onu istiyoruz.Fırça da atsalar,Damarımıza da bassalar,Dışişlerimizi tahrik de etseler,İçişlerimize çomak da soksalar (58) Bu değil mi yapılanlar? (59) İstenenler bu değilmi AB'den Verheugen'den, Prodi'den? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(60) Döne dolaşa başa gelince yerimizi kaybetmiş olacağımızın farkında mıyız? Biz bu yola baş koyduk. Başımız üstüne.Baaşüstüne...!diye diye de küçülüyoruz. Onlar büyürken biz küçülüyoruz (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(61) Paramparça olmaya böylesine sevinerek koşan başka kimse var mı dünyada? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(62) Dün AB'ye, Katolik Hıristiyan Devletler Birliği diyen Erdoğan, bugün bu "Hıristiyan Birliğe" dahil olmak için bu kadar rencide edici şartları ve dayatmaları nasıl kabul edebilir? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

AB ihtiyaç duymasına rağmen kapılarını bizim işçimize kapatırken, kendi ürünlerini hiç bir kısıtlamaya takılmadan bize satabilecektir (63) Bu maddede istenenler, kapitülasyon değil de nedir? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(64) Ulusal çıkarlarımız ile Avrupa beklentilerimiz ne kadar da tezat değil mi? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(65) Müzakerelere ucu açık, ama kapısı sıkı sıkıya kapalı bir AB için daha ne kadar kendimizi yıpratmaya devam edeceğiz? Başbakanımız Fransa'da yaptığı temaslara olumlu geçtiğini her fırsatta söylüyor, Hatta AB'ye alsınlar diye kilise ayinine bile katılıyor, Fransızların sözde Ermeni soykırımını konusundaki hassasiyetini bildiğinden dolayı "sözde" kelimesini bile şirin gözükmek için yutuyor. Ama Sayın Başbakanımızın kendisi de çok iyi biliyor ki, ne kadar takla atarsan at Fransa'nın Türkiye'nin AB üyeliği noktasında görüşleri net ve açık (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

EK 15: Yeni Mesaj Gazetesinde “Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular.

Geçtiğimiz cuma günü, Necef’te şehit edilen Müslümanlar için İstanbul’da bir grup tarafından gıyabında cenaze namazı kılındı. Cenaze namazına katılanlardan biri de Abdurrahman Dilipak’tı. Dilipak namaz için toplanan kalabalığa bir de konuşma yaptı. Konuşmasında sarfettiği şu sözler insan tüylerini diken diken edecek boyutta idi. “Necef’te verilen mücadele, Çanakkale’de verilenden çok daha faziletlidir.” Dilipak’a göre Necef direniş Çanakkale savaşındandır çok daha önemli, onurlu ve faziletli idi (1) Dilipak böyle bir mukayese yapma gereğini neden duyuyor acaba? (2) Çanakkale’de şehit olan 250 bin kişinin kemiklerini sızlatan, onları rencide eden bu sözleri neden sarfeder? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Milli Eğitim din derslerine kısıtlamalar getiriyor. Ülkemizde 150 bin misyoner, milyarlarca dolar para harcayarak, burslar dağıtarak, iş imkanları sunarak Hıristiyanlığı yayarken, bizler Kuran kurslarını kapatıyoruz ve asıl dinini öğrenmesi gereken yaşta çocuklarımıza dinini öğrenme imkanını sağlamıyoruz. Din derslerinde ise bütün dinleri yorumsuz bir şekilde öğretiyoruz (3) %99 Müslüman bir ülkede benim gencim niçin Hıristiyanlığı, Yahudiliği, Budistliği yorumsuz öğrensin? Kafasını bulandırmaktan başka bir şey yapmıyoruz. Maalesef Milli Eğitimin çıkardığı din kitaplarında şu ifade geçiyor “Yeryüzünde birden çok din olması kaçınılmaz bir durumdur. Bu, insan doğasından kaynaklanan bir durumdur”. Halbuki % 99 Müslüman bir ülkenin insanı olarak şunu biliyoruz ki, insanların doğasında birden fazla dini arama yoktur (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

AKP hükümeti zina konusunda ortaya koyduğu tavır ve siyasi anlayış bu partinin kimliksizliğini ve basiretsizliğini de ortaya koyuyor: 1– Erdoğan diyor ki: “Zina yasasının çıkmasını CHP bizden talep etmişti. Sonra vazgeçtiler. Kucağımızda kaldı. Tavrımız aynı zamanda CHP’nin tutumuna tepkidir.” Demek ki, sizin zina diye bir derdiniz yokmuş! Zinanın aile ve toplum için yok edici bir kangren olduğunu düşünüyormuşsunuz. Bu düşünce CHP’ye aitmiş! (4) O halde neden CHP’nin önünüze koyduğu bu tasarımı anında sahiplenip, sanki toplumun namus bekçiliğine soyunmuş gibi bir hava çizdiniz? (5) Ve neden bu namus bekçiliğinden vazgeçiverdiniz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Avrupalı olmak isteyen Türkiye’nin “Hıristiyan Avrupalıyı” cehenneme gönderen bir itikat anlayışının Batılı değerlere uymadığını fısıldıyor; bir anda “Hıristiyanlar da cennetliktir! Hıristiyanlarla amentümüz aynıdır” diyen yerli zangoçlar devreye giriyor. Bütün müdahalelerin zirveye çıktığı, en büyük ivmeyi kazandığı dönem AKP dönemi (6) Neden? Çünkü AKP yönetimi “Aman ne güzel! Bizde zaten böyle bir sosyal, ekonomik, manevi, kültürel yapı istiyorduk! AB de aynı şeyi istiyor! Yerine getirelim bitsin bu iş!” edasıyla beş bin yıllık Türk tarihinin köküne dinamit koyma sevdasına büründü de ondan (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(7) Eğer her sahada Batılı ülkelerin emrine, manda ve himayesine gireceksek, egemenliğimizi devredeceksek başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, dedelerimiz niçin mücadele verdi? (8) Niçin bu kadar şehit verdik? Vallahi dedelerimizin kemikleri sızlıyor. Lütfen niyetlerinizi mertçe ortaya koyun. Koymasanız da bu millet er geç bu oyunları fark edecek. Çünkü bu milletin hemen hemen hepsi şehit torunudur (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Bu noktada görülmektedir ki, AB, sadece etnik grupları azınlık statüsüne sokup ülkeyi parçalamayı hedeflememekte, aynı zamanda kapsama alanı milletimizin tamamını kuşatmaktadır (9) Şimdi anlıyor musunuz niçin 32 bin Protestan ev tipi kilise açıldığını, 150 bin misyonerin ülkemizde AKP iktidarı döneminde cirit attığını ve 8 milyon insanımıza İncil dağıtıldığını, gençlerimize burslar verilerek kiliselere bağlandırıldığını? Bu misyoner faaliyetlerle Hıristiyanlaştırılan bu insanlarımız yarın AB'nin talepleri doğrultusunda azınlık olarak karşımıza çıkabilir, zaten hedeflenen de budur. Şimdi AB talepleri doğrultusunda yeni azınlık tabirine girenleri de hesaba katarak tekrar ele alalım (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Avrupa Parlamentosu'nun İnsan Hakları Alt Komitesi Başkanı ve Fransa Yeşiller Milletvekili Helene Flautre'nin Diyarbakır'da yaptığı açıklama Türkiye'de büyük tepki topladı. "Diyarbakır, Kürt bölgesinin başkentidir diyen ve AB'ye girmek için Türkiye'nin bu bölgedeki sorunları halletmesi gerektiğini" ifade eden Flautre'ye kızdığımız gibi kendimizi de otokritik etmek durumundayız (10) Avrupa Birliği'nin gerek Parlamento temsilcileri, gerekse Komisyon ve Konsey'deki şahsiyetleri niçin Ankara'ya değil de Diyarbakır'a vurgu yapıyorlar? Asıl düşünülmesi gereken bu soru (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Sayın Ohmae doğru söylüyor (11) 40 yıldan beri kapısında beklediğimiz, bu güne kadar bize hiçbir fayda sağlamayan, üstelik gümrük birliğiyle beraber 70 milyar euro kaybımıza sebep olan, koparmak istedikleri tavizlerle beraber bizleri tamamen parçalamak ve yok etmek isteyen bir coğrafyaya niye dahil olalım? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Yine yanlış duymadınız: Her yıl Abant'ta yapılan toplantılar, Avrupa Parlamentosu'nun da desteğiyle, Brüksel'e Avrupa Parlamentosu binasına taşındı (12) İyi de Avrupa Birliği ülkelerinin ortak parlamentosu ve Avrupa milletlerinin iradelerinin tecelli ettiği bu Parlamento, bugüne kadar "aciz kulun" Abant'ta düzenlediği toplantıyı neden Brüksel'e alır? (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Kanal 7, sıradan din adamlarını ekranlarına çıkarmak şöyle dursun daha önce Müslümanlık dininden dönerek Hıristiyan olan papazlara ekranlarını açarak çok büyük yanlış yapmaktadır (13) Amaç Hıristiyanlığı bilen birisini konuk etmekse, herhangi bir papaz olabileceği halde neden Turgay Üçok isimli İslam'dan dönmüş olan bir papaz seçiliyor? Eğer insanımıza doğru olanı göstermek istiyorlarsa böyle doğru gösterilmeyeceğini bilmeleri gerekir. Bu yaptıkları ile olsa olsa izleyenlerin

kafasını daha çok karıştırırlar. Dolayısıyla da söz konusu programda olduğu gibi misyonerlerin amaçlarına hizmet etmiş olurlar (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Artık Erdoğan'ın keyfi yerine gelmiştir herhalde. Avrupa'nın yerinde olsam ben de Erdoğan'ı yılın Avrupalısı seçerdim (14) Neden mi? Müzakere tarihi verilmese bile biz “Kopenhag Kriterleri'nin adını “Ankara kriterleri” olarak değiştirip aynen yolumuza devam ederiz” diyen Erdoğan, elbette yılın Avrupalısı seçilir. Genel seçimler sonrası ilk ziyaretini Vatikan'ın bulunduğu İtalya'ya yapmış olduğu ve AB'ye üyeliği Türkiye'nin AB ile kıyacağı “Katolik nikâhı” ifadesiyle anlatmış olduğu için Erdoğan yılın Avrupalısı seçilmiştir (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Başbakan Erdoğan'ın yılın Avrupalısı ödülünü hak eden bu ve benzeri icraatlarını çoğaltmak mümkün, ama maksat hâsıl oldu ve neden Erdoğan'ın yılın Avrupalısı seçildiğini okur anladı sanırım. Yakın zamanda Başbakan Erdoğan'ı yılın değil “yüzyılın Amerikalısı” seçerlerse hiç ama hiç şaşırılmayacağı (15) Neden mi? “Tezkereyi geçirmek bizim misyonumuz” diyen bir maliye bakanına sahip olduğu için Erdoğan'a yüzyılın Amerikalısı ödülü verilebilir. Büyük Ortadoğu Projesinde “Diyarbakır bir yıldız olabilir. Bunu başarmamız lazım” dediği için Erdoğan'a yüzyılın Amerikalısı ödülü verilebilir (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Bu temel gerçeğe yola çıkıldığında, Başbakanımızın “ABD bizim doğal müttefikimizdir”, “Eğer AB bizi almazsa, Kopenhag kriterlerine ‘Ankara Kriterleri’ der, yolumuza devam ederiz” şeklindeki açıklamalar anlamını tamamen yitirmektedir. Çünkü hiçbir zaman ülkeler “doğal” müttefik olmaz, müttefik ise de bu tek taraflı fayda şeklinde olmaz (16) Diğer taraftan bizi kendi coğrafyasında görmek istemeyenlerin bizi sömürmek için dayattığı siyasi ve ekonomik kriterleri niçin bu kadar uygulamakta ısrar ediyoruz veya edeceğimizi ifade ediyoruz? ABD ve AB bizim milli çıkarlarımıza uygun hareket ediyorsa, bizden istedikleri bu çıkarlarımıza uygun ve ulusal güvenliğimizi tehdit etmiyorsa, onlarla kurduğumuz askeri, ekonomik ve siyasi birliktelikler bizi bir adım daha ileriye taşıyorsa o zaman yolumuza devam edebiliriz (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Borç geri ödemelerinde daha büyük bir yığılma var, cari işlem açığı 14 milyar dolar yani 2 katından fazlaya çıkmış, ekonomik koşullar her geçen gün daha da kötüye gittiğinden piyasalar oldukça tedirgin. O halde krizi oluşturacak etkenler daha da güçlenmiş vaziyetle bekliyor (17) Peki niçin kriz olmadı? Bu krizin 2004 başlarında olmamasının en büyük sebebi ABD'nin Irak'ta Türkiye'ye ihtiyacının olması ve IMF'yi bu sebeple yönlendirmesidir (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

(18) Ekonomi iyiye gidiyorsa, 30 bin çiftçi niye tepki gösteriyor? (19) Memur, işçi, esnaf, sanatkar niçin ekonomik bunalım içinde, halinden memnun değil? (20) İşsizlik niye artıyor? (21) İş adamlarının çekleri niçin dönüyor? (22) Haciz davalarının sayısında niçin artış var? (23) Özellikle büyük şehirlerde gasp ve hırsızlıkların sayısında niçin artış var? (24) İnsanlar kredi kartı borçlarını niye ödeyemiyor? (25) Stoklar niçin artıyor? (26) Ekonomik sıkıntılardan dolayı niçin insanlar intihar

ediyor, cinayet işliyor, aile dramları yaşıyoruz? Kendinizi kandırabilirsiniz, ama milleti asla (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Ne hükümet bu konularda açıklama yaptı, ne de soracağı sorular önceden belli olan basın mensupları bu konularda soru sordu (27) Zirve öncesi 31 başlıktan bahseden Erdoğan niçin sadece 3–4 mevzu hakkında yorum yaptı? Yorum yapılmadığına göre, anlaşılan o ki, bu maddelerin hepsi AB'nin istekleri doğrultusunda kabul edildi. Zamanla bunları tek tek uygulandığını maalesef göreceğiz. Talepleri kısaca hatırlayalım: (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Olası saldırılara karşı alarm veriliyor ve hava saldırıları engelleniyor. 11 Eylül saldırılarında bu sistemin kasıtlı olarak uygulanmadığı da iddialar arasında idi (28) Pentagon ve İkiz Kuleler bu sistemin bir parçası olmasına rağmen neden hava saldırılarında yetersiz ve etkisiz kalınmıştı? Bu soru da sorgulamalar arasında. Sorgulamalar diğer soru işaretlerini de ortaya koyunca yakinen tanık olduğumuz üzere CIA ve FBI'da şüpheler arttı, kadrolardan istifalar geldi (Yeni mesaj, Kasım 2004)

Çok değil üç yıl öncesine kadar dünyanın en prestijli, prensipli ve rötarı az hava yolu şirketi olan THY, şimdilerde rekor düzeyde rötartlar yaparak, yolcularla sille tokat olmaktan zevk duyan yeni personelleriyle ayrıca medar-ı iftiharımız! (29) Peki bir kaç yıl önce binlerce kişi aynı anda arasa bile anında hizmet veren (118) bilinmeyen numaralar servisi. arayanı hemen ilgili uçuş hattına yönlendiren THY telefon hatları neden böylesine felç oldu? (30) Çok düşük rötartlarla hizmet veren THY neden şimdi rötarda rekora doğru koşuyor? Bütün bunların sebebi, işin ehli olan idari kadroların ve tıkr tıkr işleyen bir sistemin hallaç pamuğu gibi tasfiye edilmesinden kaynaklanıyor. Siyasetçi, devletin işleyen mekanizmalarına “kendini–sözüm ona– ispatlamak için” dokunduğu ve o mekanizmaları dağıttığı an sonuç böyle oluyor (Yeni mesaj, Kasım 2004)

Avrupa Birliği'nin marşı 9.Senfoni ile Antalya'da Başbakan Erdoğan tarafından açılan ve Hollanda'nın Avrupa Bakanı'nın da teşrif ettiği dinler bahçesi hem Belek için Turistik bir mesaj olacak hem de Ankara için Brüksel'e siyasal mesajlar gönderilecek. İlginç olduğu kadar insan hafızasını zorlayan bir tablo (31) Neden Avusturya'da, İtalya'da, İngiltere'de böyle organizasyonlar tertiplenmiyor? Belçika'da katedralin yanındaki camiye bile tahammül edilmiyor, Yunanistan'da bırakın camileri, o camilerin cemaatine dahi baskılar yapılmakta (32) Yunanistan ya da İsrail niye dinlerarası diyalog adı altında Türkiye'nin yaptığı gibi bir eyleme kalkışmıyor? (33) Bizim gibi AB adayı olan Romanya ve Bulgaristan'da semavi(!) dinler neden biraraya getirilmiyor? Bu tür etkinlikler, ekonomik ve siyasal ezilmişlik duygusunun Türk siyasiler üzerindeki yansıması diyebiliriz. Etik açıdan Avrupa ile uyuşmayan Türk dokusu ilahi dinler(!)örgüsüyle harmonize edilmeye çalışılıyor. Avrupa'nın Türkiye'ye ve İslam dünyasına bakışını hepimiz biliyoruz (Yeni mesaj, Aralık 2004)

Adalet Komisyonu Başkanı AKP'li Köksal Toptan'dan onbinlerce şehit vererek kazandığımız milli egemenliğimizin devredileceğinin itiraflarını okudunuz (34) Madem ki kurtuluş savaşı vererek kazandığımız egemenliğimizi ülkemizi o gün işgal eden Avrupa ülkelerine bırakacaktık neden bunu 81 yıl önce yapmadık? (Yeni mesaj, Eylül 2004)

Ama problemler aynen devam ediyor (35) Ekranda millete hoş görünmek adına kendi partilerini ve icraatlarını eleştiren AKP milletvekilleri rol yapmıyorlarsa ve rahatsız olmakta gerçekten samimi iseler neden istifa edip onurlu bir tavır sergilemiyorlar? (Yeni mesaj, Eylül 2004).

(36) Evet, onlar bu yetkiyi kimlerden ve ne şekilde alıyorlar? İran'dan gelen heyetler Ankara'ya ilgi göstermeyince yer yerinden oynuyor da, Brüksel'den gelenler Ankara'yı es geçince neden daha etkili sesler çıkarılmıyor? Fransız Yeşilleri'nden Alman Sosyal Demokratlarına; İngiliz hariciyecilerinden Kaypak Verheugen'e kadar uzanan geniş bir temsil yelpazesinde etkili ve yetkili görünenler, Doğu ve Güneydoğumuza gelerek ahkâm kesiyor, nutuk atıyor ve çekip gidiyorlar (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

EK 16: Yeni Mesaj Gazetesindeki Yardımcı Sorular

(1) Savunma Bakanlıkları kapsamında İsrail ile ortak savunma ve işbirliği geliştiren Moskova'nın Beslan'daki okul katliamının hemen ardından ABD ile kolkola yürümesi size de ilginç gelmiyor mu? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(2) BTP kadrolarının vatana, millete ve bayrağa sahip çıkan anlayışından mı rahatsız oluyorsunuz? (3) Milletimizi misyonerlerin kucağına oturtan “dinlerarası diyalog” oyununu bozduklarından mı rahatsız oluyorsunuz? (4) Türk gençlerini Hristiyan yapmak için 30.000 kilise açtığınızda buna karşı çıktıklarından mı rahatsız oluyorsunuz? (5) Ülkemizin topraklarını ve madenlerini yabancılara peşkeş çekmenize karşı çıktıklarından dolayı mı rahatsız oluyorsunuz? (6) Yoksa BTP ve Kuvayı Milliye kadroları AB' ye ve IMF' ye hayır diyerek çözümü milli bir politikada aradıklarından, devlet, millet, sivil, asker kenetlenmelidir, bir ve beraber olmalıdır tezini gündem ettiklerinden mi rahatsız oluyorsunuz? Hepsinden rahatsız olduğunuz belli oluyor ki, bir taziye gönderme erdemindense, böyle aşağılık bir olayı organize etmeyi reva görüyorsunuz. Milletimiz yapılanların farkındadır. Sizlere çok güvenmişlerdi ama şimdi ne kadar yanlış düşündüklerini ülkenin her tarafında konuşuyorlar. Bu yaptıklarınızın hesabını bir gün aziz Türk Milletinin önünde kat be kat vereceksiniz (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Komiser Verheugen teftişe gelecek, Türk güvenlik güçlerinin sivillere işkence yaptığına dikkat çekecek ve Türk askerinin Doğu ve Güneydoğu'da bölge halkına kötü davranılıyor olmasından şikâyetçi olacak. Böyle öngörmüştük. Verheugen bizleri şaşırttı. Ne Türk polisine ne Türk askerine doğrudan bir laf etmedi. Komisyon'daki görevinde son günlerini yaşayan Verheugen, biranda Türk dostu oluvermişti (7) Kendi evinde farklı, deplasmanda farklı açıklamalar mıydı bunlar? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(8) Acaba YTL'nin bu sıralar gündeme gelmesi ekonominin kötüye gidişatını millete unutturmak için mi? (9) Bundan istifade ederek zaman kazanmak için mi? (10) Yoksa bu meselede bilemediğimiz bir rant mı var? Zaman gösterecek (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Bush'un sürekli danıştığı akıl hocası olan –sözde bir rahip– Fallwell, Bush'a şu nasihatte bulunuyor “Tanrı, ABD'yi kutsamıştır, çünkü ABD, İsrail'i kutsamıştır. Eğer ABD'de topraklarımızın bereketli olmasını istiyorsan, İsrail'e yardım etmeye devam etmelisin”. Nasıl bir rahipse. Amerikalı bir parlamenterin şu ifadeleri gerçekleri anlamamıza yardımcı olacaktır. “Tanrının Mesih'i göndermesi için Ortadoğu'da kıyamet savaşının yani 'Armagedon'un çıkması ve Büyük İsrail Devleti'nin kurulması şarttır”. ABD'li yetkililerin bu ifadelerinden sonra insanın aklına şu soru gelmiyor değil (11) “Acaba ABD Büyük İsrail Projesini uygulayabilmek için mi kuruldu?”. Çünkü olay sadece petrol veya başka madenler meselesi olsaydı, zaten buradaki petrolün çoğu kendisinin

kontrolünde. Hem kendi imajını da sıfırlayan böyle çılgınca bir katliama kalkışmasının mantıklı bir izahı da yok. Zaten birçok ABD başkanının olduğu gibi Bush'un ve etkin çoğunlukta ABD vatandaşının "Tanrıyı, Mesih'i göndermeye zorlama" inancına sahip olduklarını bütün dünya kamuoyu bilmektedir (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Biz Avrupa'dan bizi almasını değil, bizim onlara katılmamızı şart olarak sunabildiğimiz ve dayatabildiğimiz ölçüde büyük bir devlet imajını çizebiliriz.(12) Aleviler ile Kürtler'i Türkiye'de azınlık olarak gören bir Avrupa zihniyetini sindirmeye hazır mısınız? (13) Kıbrıs ve Ege başta olmak üzere Türkiye'nin hassas coğrafyalarını bölücü örgütlere ve misyonerlere zemin olarak hazırlayan ikiye bölünmüş Avrupa milletleriyle uyuma hazır mısınız? (14) İç ve dış borçlarımızın azalmayacağına, işsizliğin bitirilemeyeceğine, tarımdan sanayiye değişik sektörlerde beklenen iyileştirmelerin tam olarak sağlanamayacağına, Birlik üyesi olursa da ulusal çıkarların ve milli gururun kırılacağına hazır mısınız? (15) Birliğin uzun vadeli olamayacağı öngörülerine ve dağılması durumunda içine düşeceğimiz kocaman bir boşluğa hazır mısınız? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Milli bütünlüğün yapı taşları üzerindeki küçük oynamalar bile Türkiye'nin altının oyulmasına neden olacaktır (16) İlerleme raporunda ileri bir aşama kat etmek adına fazla mı ileri gidiliyor? Bu adımlar bizi ileri değil, daha da geriye, daha da kötüye götürür. Bu kadar da ileri gidilmez ki.. (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

EK 17: Yeni Mesaj Gazetesinde nedenselliğin açıklanmadığı ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular.

Sözümüne, Başbakan zina yasasının tasarıdan çıkarılmasına böyle aslanlar gibi kükreyerek ve TCK paketini geri çekip AB'ye meydan okuyarak tabanına ne kadar kararlı olduğunu gösterdi (1) Acaba Başbakan gerçekten kararlı mı? (2) “Aslanlar gibi kükreyen!” Erdoğan acaba Avrupa ile köprüleri atmaya mı planlıyor? Hiç de öyle değil. İki gün önce AB'ye –sözümüne– tavır alan Başbakan dün hemen çark etti ve “AB ile münasebetlerimiz gayet iyi gidiyor. Herhangi bir sıkıntı söz konusu değil” açıklamasını yaptı (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

2 Kasım seçimlerine doğru ABD biraz daha içe doğru dönerken, Ortadoğu ve Türkiye üzerinde ortak emelleri olan Batılılar Türkiye'nin gündemini bir taraftan AB, bir taraftan zina tartışmaları ile meşgul ettirdiler. (3) Peki BOP askıya mı alındı? Hayır. Sadece seçimlere kadar derinden, sessiz bir takım çalışmalar yapıyor. Hazırlıklara bakılırsa, bundan sonraki lokma Irak gibi kolay olmayacak (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(4) Avrupa Birliği veya ABD'ye göre Türkiye denilince akla ne geliyor acaba? (5) Kaç gündün beri mütareke basının “hurra! müzakere tarihi alacağız” gibi çılgınlıklar attığı Brüksel görüşmeleri sonrası, acaba “Batılı dostlarımızın!” Türkiye'den ne anladıklarını hiç düşündük mü? (6) “Türkler yeknesak bir millet midir? ‘Türkiye halkı’ Türk milletini oluşturan ana unsur mudur?” sorularına ne cevap veriyor Batılılar? ABD'ye ve Batı'ya göre Türkiye Cumhuriyeti, etnik kimlikler mozaikidir. “Türkler” bu mozaik oluşturulan parçalardan sadece bir tanesidir (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

İncil için de aynı ölçü geçerlidir. Şimdi sen Hz. Ömer'den çok mu bilgilisin ki, o tedbirini alıyor, sen ise zarar vermez mantığını taşıyorsun. Ülkemizde tam 8 milyon İncil dağıtılmıştır (7) Gayrı Müslimlerin sayısı 10 bin civarında olduğunu düşünürsek, bunlar kime verilmiştir? Tabii ki senin insanına. 32 bin ev tipi kilise açılmıştır. Yani 10 bin azınlığın bulunduğu ülkemizde, hepsini de Hıristiyan sayalım, 1 kişiye tam 3 kilise. İşte Müslüman'a zarar veremezler mantığını işleyerek ülkemizi bu noktaya getirdiler (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Etnik dilleri ön plana çıkarın –Ki sizi daha çabuk bölüp, parçalayıp, yutabilelim– dediler, bizimkiler hemen itaat ettiler, hem de devletin televizyonunda bile yer vererek. AB dedi bizimkiler yaptı, AB dedi bizimkiler yaptı, AB dedi bizimkiler yaptı (8) Peki ne uğruna, sonucunda ne aldık, ne elde ettik? Koskoca bir HİÇ.. (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Osmanlı'nın sadece Fransa'ya verdiği kapitülasyon imtiyazları bugün AKP tarafından bu madde ile bütün Avrupa'ya verilmektedir (9) Peki karşılığında ne alınmaktadır? Gazetemiz

yazarlarından Murat Çabas'ın 06.10.2004 tarihli yazısının sonunda dediği gibi 'koskoca bir HİÇ' (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

AB'nin İlerleme raporuyla bizden istediği şartlara kayıtsız şartsız 'evet' diyen her parti, her hareket ve her vatandaş bilerek veya bilmeyerek Türkiye'nin bölünmesine ve parçalanmasına 'evet' demiş olduğunu bilmelidir (10) Bunun kabul edilmesi mümkün müdür? Vicdan sahibi hiç kimse bunu kabul edemez (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(11) Kopenhag Kriterleri'nde mi geçiyor Fırat ve Dicle sularını AB'nin ortak kullanımına açmak? Elbette hayır (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(12) İktidara gelir gelmez tek ve vazgeçilmez politika olarak Avrupa Birliği'ne girmeyi uygulamaya başlayan partilerin sonu ne oldu dersiniz? Hepsinin sonu hüsrana oldu. Hepsi seçmenden çok büyük darbeler yedi. AB yolunun 12 Eylül sonrası önünü açan parti ANAP'tı. Bilhassa Mesut Yılmaz'lı ANAP, neredeyse her gün Avrupa Birliği'ne yönelik söylem ve icraatlarla gündemdeydi (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Yıllarca siyasilerimizin gözünü AB hayali bürümüş ve ondan başka bir arayışı ve çözümü hiç düşünmemişler. Milletimizi de bu hayal uğruna hep oyalamışlar (13) AB, gerçekten Türkiye için bir çözüm mü? (14) Biz AB olmadan gelişemez miyiz? (15) İllaki onların tavsiyelerine mi ihtiyacımız var? Tabii ki hayır. Gerek siyasi ve sosyal, gerekse ekonomik konularda kendisine dahi çözümü olmayan AB, tabii ki bize çözüm olamaz (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

ABD ve AB bizim milli çıkarlarımıza uygun hareket ediyorsa, bizden istedikleri bu çıkarlarımıza uygun ve ulusal güvenliğimizi tehdit etmiyorsa, onlarla kurduğumuz askeri, ekonomik ve siyasi birliktelikler bizi bir adım daha ileriye taşıyorsa o zaman yolumuza devam edebiliriz (16) AB ve ABD ile diyaloglarımız gerçekten bu çerçevede mi? Tabii ki hayır (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Her ey net ve açık bu söylenenleri yorumlamaya bile gerek yok. Tarım kesiminin AKP'nin yapmış olduğu yanlış icraatlarla geldiği nokta ortada. IMF ve AB talimatlarıyla ekonominin ve tarımın düzelmeyeceğini görmekteyiz (17) Peki çözüm yok mu? Tabii ki var. Kendi özümüze uygun, toplumsal değerlerimizle örtüşen bir ekonomik modelle bütün problemlerin çözümü mevcut (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

17 Aralık deyip durdular, işte 17 Aralık geldi çattı (18) Bakalım ne olacak? Medya neredeyse 17 Aralık'tan sonra Türkiye'de güneşin bile farklı bir şekilde doğacağını iddia edecek, ama şuna emin olun ne Türkiye'de ne de Avrupa'da değişen hiçbir şey olmayacak (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

18 Aralık sabahı elimize baktığımızda bizim göreceğimiz şey en iyi ihtimalle ucu açık, tam üyelikle

sonuçlanmayacak bir müzakere tarihi olacak (19) Peki, AB'nin elinde 18 Aralık sabahı ne olacak? AB'nin elinde Kopenhag Kriterleri kapsamında bize çıkardıkları yasalar olacaktır. AB'nin elinde kazanılmış bir Kıbrıs olacaktır. Güney Kıbrıs'ı tanıma konusunda bile “merak etmeyin 17 Aralık'tan sonra kabul edeceğiz” imasında bulunan siyasiler olduktan sonra Kıbrıs'a artık kaybedilmiş gözüyle bakmak mümkündür (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

17 Aralık zirvesinde işgücünün serbest dolaşımına süresiz bir derogasyon konulmadı. Fakat bunun yerine “gerekli görülen durumlarda” şekline dönüştürülerek konuldu. Kabul edilemez denilen hususların adı değiştirilip aynen karar metinlerine girmiş olması ortada borazan medyanın da iştirak ettiği bir zafer olmadığını göstermektedir (20) Hangi durumlarda gerekli görüleceği belirtiliyor mu? Hayır (21) Gerekli görüldüğü takdirde bu kaç yıl sürecek belli mi? Hayır. Bu konular belirsiz bırakılmışsa bu bir zafer mi yoksa bir hezimet mi olduğuna siz karar verin. Herhangi bir AB üyesi ülkenin sudan sebeplerle gerekli göreceği bir durumda Türk işgücünün serbest dolaşımı süresi belli olmayan bir şekilde kısıtlanabilecek (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Bu borçlar ancak başta tarım ürünlerimizin ihracatı olmak üzere her türlü ihracat, madenlerimizin işlenmesi ve maden ürünlerimizin pazarlanması, kar getiren KİT'lerin daha da verimli hale getirilmesi, tüketimin canlandırılarak üretimin karşılığını bulması ve artması, böylece daha fazla vergi toplamanın önünü açmak gibi –bu kalemleri arttırabiliriz– açılımlarla ödenebilir (22) Peki, AKP ne yaptı? AKP tarımı tamamen bitirmiştir. Tarım ürünleri ithalatı ihracatı geçmiştir. Yani temel sektörümüz olan tarım dışı ticaret açığı vermektedir (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Bu sebeple AKP hükümeti önümüzdeki günlerde hem dolaylı vergileri daha da arttıracak, hem de toplam borcumuzun kat kat artmasına sebep olacaktır (23) Cözüm nedir? Vergi ve borçları ödeme konusunda tek çözüm Prof. Dr. Haydar Baş Bey tarafından ortaya konulmuştur. Yarın bu çözümlere değineceğiz (Yeni Mesaj, Aralık 2004).

Şunu unutmayalım ki ahlaki ölçülerden mahrum, sorumluluk sahibi olmayan bir gençlik milletin altına konulmuş dinamit gibidir (24) Peki çözüm yok mu? Tabii ki var. Gençlerin efendisi Hz. Ali (KV)'nin şu sözü çok manidardır “ Her karanlıktan sonra mutlaka bir aydınlık vardır.” Geçtiğimiz günlerde Bursa Kocayayla'da Bağımsız Türkiye Partisi Gençlik Kollarının düzenlediği bir yaz kampı vardı. Kampın son günü olan Pazar günü Türkiye'nin her tarafından gelen BTP sevdalılarının da iştirakiyle de yapılan gençlik kurultayına bizler de katıldık. Kurultayda gençlerin kamp boyunca eğitim, yarışma ve spor çalışmalarının neticesi olarak ödülleri verildi. Bizler de gurur duyduk. Çünkü milyonlarca gencin başıboş bırakıldığı bir ortamda binlerce gencin eğitilmesi, kabiliyetlerine göre ödüllendirilmesi ve her şeyden önemlisi topluma faydalı bir unsur olarak kazandırılması gerçekten çok manidardı (Yeni mesaj, Kasım 2004)

(25) Bütün bu olanlara karşın, AKP hükümeti herhangi bir politika değişikliğine gitti mi? Elbetteki hayır. Çünkü AKP, adeta at gözlüğü takmış gibi sadece gideceği yönü görebiliyor, belki de onu bile tam göremiyor (Yeni mesaj, Eylül 2004)

Bunun tek istisnası Türkiye’dir (26) Bizim eğitim sistemimizde hedeflediğimiz, gençlerimizi yetiştirmek istediğimiz model insan tipi var mı? Hayır yoktur. Her gelen iktidara göre eğitim sistemimiz köklü bir şekilde değişmektedir. Amaçsız, hiç bir ideale sahip olmayan gençler yetiştirilmekte ve bu şekilde gençliğimiz terörün, uyuşturucunun ve misyonerlerin kucağına atılmaktadır (Yeni mesaj, Eylül 2004)

Burada şu soru ile karşı karşıya kalıyoruz (27) Ekonomide milli bir duruş ortaya koyacak olan harekette bulunması gereken unsurlar neler olmalıdır? Bu soruya madde madde cevap verelim: Bağımsız bir lider/Lideriyle aynı ideale sahip bir kadro/Gerektiğinde masaya yumruk vurabilecek cesaret/Kendi değerlerine inanmak/Kendine güven/Milletine güven/Olayları doğru tahlil edebilme gücü/Ekonomi ilmine hakim olabilme/Proje üretebilecek zeka ve muhakeme gücü/Kaynak ortaya koyabilecek bilinç/Uygulamada kararlılık.Bu unsurlardan birinin bile eksik olması durumunda istenilen neticelerin alınması mümkünattan değildir. Bu değerlere ve daha fazlasına sahip olan bir hareket milli bir duruş ortaya koyabilir. Ancak o zaman milli ekonomi modeline ulaşılmış olacaktır (Yeni mesaj, Ekim 2004)

Bugün başta ABD olmak üzere, sana tarımda kotalar koydurtan Batı 200–300 milyar dolar gibi Türkiye bütçesinin iki katı bütçelerle tarımını desteklemektedir. Çiftçisini kendi başına bırakarak, kurtlar sofrasında yem olma pozisyonunda bırakmıyorlar. Bir taraftan kendi çiftçini eziyorsun, diğer taraftan ithalatın önünü açıyorsun, bir taraftan da arazi sahibi olan zor durumdaki çiftçini çantasında dolarlar olan yabancıların kucağına bırakıyorsun.(28) Bu ne anlama geliyor? Bu tam olarak bir yok oluşun ifadesidir. Beyler, gemi batınca içindeki herkes boğulur. Sakın bunun dışında kalacağınızı zannetmeyin (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Türkiye’nin meselelerine en gerçekçi yaklaşımı gösteren, proje ve çözüm adamı Prof. Dr Haydar Baş’ a kulak verelim (29) Bakın Prof. Dr. Haydar Baş Bey’ in Milli Ekonomi Modelinde nasıl bir döviz politikası düşünülüyor? Milli Ekonomi Modelinin bu döviz politikasıyla artık TL hak ettiği yere yerleşiyor ve yabancıların ülkemizde para oyunları ile istedikleri gibi at koşturmalarına engel olunuyor, hem de dövize endekli bütün borçlarımız da ödenerek (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(30) AKP’nin yeni TCK yasasını çıkarmak için CHP’nin desteğini alma çabasının arkasında ne olabilir? Görünürde “muhalafetle uyumlu çalıştığı” intibamı vermek ama asıl problemleri “meşruiyet”. Devletle ve rejimle bir türlü çözemedikleri meşruiyet sorunlarını CHP ile fingirdeşerek çözmeyi planlıyorlar (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

EK 18: Yeni Mesaj Gazetesindeki Tetikleyici Sözbilimsel Sorular.

Esasen gerek Irak'ta, gerekse ülkemizde ve son olarak Rusya'da yaşanan terörizm faaliyetlerine bakarken şu yaklaşım çok doğru olacaktır (1) Bu terörist eylemler sonucunda en çok kimler, ya da hangi örgüt veya devletler fayda görmektedir? Bu sorunun cevabı bizi bu cinayetleri işleyen veya işleten adrese götürür (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(2) Kuzey Osetya'daki terör(!) eyleminden sonra Endonezya ve Pakistan'da yaşanan havadan ve karadan bombalama eylemleri ile aynı günün sabahının ilk ışıklarında eşzamanlı olarak Irak ve Filistin'de katledilen sivillere ne demeli? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Böyle onursuz politikalarla devlet yönetilmez. Geçmişte bulunduğumuz coğrafyada herkese doya doya adaleti yaşatan bir millet olarak kendimizin farkına varmalıyız. Üzerimizdeki külleri aralamalıyız. Hem iç, hem de dış politikada onurlu ve ülkemizi bize yakışan bir noktaya getirecek Prof. Dr. Haydar Baş ve BTP kadrolarına fırsat vermenin zamanı geldi de geçiyor. Dünya sahnesinde olmamız gereken konuma gelmediğimiz müddetçe katliamlar, zulümler devam edecektir (3) Bütün dünya bizi bekliyor, ya biz neyi bekliyoruz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Zina ile ilgili düzenlemenin çağdaş(!) Avrupa normları ile örtüşmediğini söyleyen Birlik yetkilileri Türkiye'nin bu düzenleme ile üyeliği riske ettiğini üzerine basa basa söylediler. "Zina suç olsun mu olmasın mı..?" gibi kısır bir tartışmanın biranda gündeme oturtulması ve bunun Avrupalılarca tasvip görmeyeceği bilinmesine rağmen, hükümetin neden böyle bir seçenek ortaya koyduğu halen tartışılıyor (4) AB'nin Türkiye'ye üyelik perspektifi vermeyeceği görüldü ve rest mi çekilmek istendi? (5) Tüm kozlar zina üzerinden oynanarak Ekim Raporu için biranda çözüme gidilip el mi güçlendirilecek? (6) AB'nin kabul edilemez taleplerinin ilerisi için zararlı olduğu keşfedilerek atılan süreçten geri mi dönülmek isteniyor? (7) AB ile yollar ayrılmak mı isteniyor; yoksa hedefe kestirmeden varabilmek için kısa ve daha kestirme yollar mı deniyor? Bunları şu aşamada bilebilmek mümkün değil. Öngörebildiğimiz net bir şey var o da; Ankara gerek zinayı gerekçe gösterecek gerekse diğer ceza yasalarındaki yeni düzenlemeleri... Avrupa Birliği mensubu ülkeler, Türkiye'yi farklı kulvarda ve farklı beklentilerle prese çekecekler (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Bunun üzerine Baydemir, Orduevini ziyaret ederek Özel Paşa ile görüşüyor. DEHAP tabanından gelen bir başkan böylece ilk kez Orduevine girmiş oluyor. Ve çıkışta "sorunumuz silahlarla çözülemez" diyor (19 Eylül 2004, Vatan) (8) Acaba Korgeneral Necdet Özel bu buluşmayı kendi inisiyatifiyle mi, Genelkurmay Başkanlığı'nın talimatlarıyla mı gerçekleştirmiştir? (9) Genelkurmay, HADEP'E karşı bir konsept değişikliğine mi girmiştir? (10) Leyla Zana, Hatip Dicle gibi mahkûm DEHAP'lılarla kol kola gövde gösterisi yapan DEHAP'lı başkanlar, bundan sonra Orduevlerine alınacaklar mıdır? Bu sorulara cevap verecek kimse var mıdır? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Bir YTL rüzgârı estikçe esiyor. YTL çıkınca Türk Lirası itibar kazanacak. Halk alışverişte daha rahat olacak. YTL sihirli değnek, ekonomide birçok şey düzelecek (11) Yoksa düzelmeyecek mi? (12) Nedir bu YTL? (13) Ekonomimize ne kazandıracak? (14) Gerçekten paramıza itibar kazandıracak mı? (15) Kolaylık sağlayacak mı? (16) Yoksa bu da mı bir oyalama taktiği? Ülkemizin gittikçe daha fazla bataklığın içine gittiğini seyreden AKP hükümeti –çünkü sadece seyretmekle meşgul, hakkını vermek lazım bu gidişata katkılarını da unutmamak lazım– bir takım makyajlarla durumu örtbas etmeye, milletin dikkatinden kaçırmaya çalışıyor (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Bir yandan etnik kimlikler parselasyonu, bir yandan coğrafi parselasyon, ayrıca sinsice devam eden “dini kimlikler parselasyonu”; Avrupa Birliği denilen proje bu (17) İyi de bu bizim divaneler niye ve neye seviniyorlar? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

Netice de borçlarımızın faizlerini bile ödeyemeyecek noktaya geldik. İleriye görebilen, her konuda, özellikle de ekonomide yaşadığımız problemleri –çünkü her şeyin temelinde iktisadi bağımsızlık vardır– aşabilecek, çözüm ve proje insanı Prof. Dr. Haydar Baş’a Türk milleti olarak ihtiyacımız var (18) Daha ne kadar kendimize acı çektirmeye devam edeceğiz? (Yeni Mesaj, Eylül 2004).

(19) Sahiden, KKTC’nin referandum sonrası kazancı ne oldu? (20) Türkler yüzde 70’e yakın bir oranla Ada’daki Annan Planı’na destek vererek nasıl bir kazanım elde ettiler? (21) Rumlar “hayır” diyerek hayırlı bir iş mi yapmışlardı ki AB’ye alındılar? (22) Bizimki hayal kurmak mı, çekememezlik mi, alınganlık mı, başka bir deyişle: oyalanmak mı? İçeride kendi kendimize oyalanmamız yetmezmiş gibi; dıştan güdümlü oyalama taktikleri üzerimizde kurgulanıyor (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Alevi, Hz. Peygamberimizin damadı olan Hz. Ali’yi seven kişi demek. Yani Ehl-i Beyt aşığı. Ali Doğan ve Fuat Bozkurt gibi Aleviler, elbette Hz. Ali ile de, İslam’la da ilgisi bulunmayan bir çizgideler (23) Bu çizgi nereye hizmet ediyor? Bu sorunun cevabını Dünya Ehl-i Beyt Vakfı Başkanı Fermani Altun veriyor: “Ben bizzat İzmir’de 80 Alevi gencinin Hıristiyanlığa geçtiğine şahit oldum” (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Diyanet işleri Başkanı Ali Bardakoğlu şöyle diyor; “(NTV 29 Eylül – 2004) Kendi Müslümanlığımızı, kendi din anlayışımızı güncelleştirmeliyiz. Dini bilgi bize göre tarihin bir yerinde asılı duran, hiç değişmeyen bir şey değildir. Dini bilgileri sürekli rasyonel düşünce ile geliştirmemiz, yenileştirmemiz gerekiyor.” (24) Bir Müslüman nasıl güncelleşecek? (25) Güncellik Müslümanı nasıl kuşatacak? (26) Diyanet İşleri Başkanı hangi yetki ve sıfatla “Müslümanlığı ve İslam anlayışını” güncelleştirmeye çalışıyor? Bugün Türkiye’de Müslümanların güncelleşmek diye bir sorunu yok.

Ama “din bürokratları” böyle bir sorun üretiyorlar ve ürettikleri sorunun çözümü için öneriyi de “İslam’ı güncelleştirme” olarak sunuyorlar. Müslümanın “güncelleşmesini, çağdaşlaşmasını, Batılılaşmasını ve reforme edilmesini” en başta Batı istiyor (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Sen ne kadar takla atarsan at, adam yıllarca, hatta asırlarca aynı şarkıyı çalıyor. (27) Peki, bu kadar girmek için çaba sarf ettiğimiz, hatta uğruna milli ve manevi bütün değerlerimizi, yani her şeyimizi teker teker kaybettiğimiz bu AB’nin sosyal ve ekonomik durumu nasıl hiç merak ettiniz mi? (28) Siyasilerimizin ifadeleriyle “AB’ye girersek aş buluruz, iş buluruz, hayat standartlarımızı yükselir” gibi hayallere kapıldığımız AB, gerçekten böyle mi? Yine The Economist’te AB’nin iç yüzü ortaya çıkarılıyor. Eurobarometer adlı araştırma kuruluşunun yaptığı çalışmada, AB vatandaşlarının sadece yüzde 43’ü AB ve kurumları hakkında olumlu düşünüyor. Yani AB toplumunun yarısından fazlası hallerinden pek memnun değil (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Ayrıca “TSK iç hizmet Kanunu’nun 35. Maddesi değişmelidir” diyorlar. Yani adamlar TSK’nın koruyuculuk vasfını da ortadan kaldırıyor. İşin Türkçe’si AB şunu demek istiyor “Kardeşim ben senin milletini Hıristiyan yapacağım, azınlık yapacağım, topraklarına el koyacağım, kısaca geçmişin intikamını alacağım, ama senin askerin orada dursun ve bana karışmasın”. (29) Sizce nasıl bir manzara karşımıza çıkıyor (30) AB ağzındaki baklayı açık ve net olarak ortaya koyarken, hala AB üyeliği noktasında ısrar etmenin mantığı nedir? (31) Buna hala ‘evet’ demek bir ihanet değildir de nedir? Sizce Mustafa Kemal Atatürk ve bu vatan uğruna şehit olan dedelerimiz bugün yaşasa ne derlerdi hiç düşündünüz mü? Aziz Türk milletinin, bütün değerlerimizi yok eden bir hayal peşinde koşturanlara ve bütün bu olanları bayram havasıyla karşılayanlara değil, kendi öz değerlerimizle “Türkiye’yi Kainat devleti yapacağım” diyen, bunu başarabilecek kabiliyete, projelere ve kadroya sahip Prof. Dr. Haydar Baş’a ihtiyacı var (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

Son gelişmeler AKP hükümetinin oyunculuk adına iyi bir tiyatro oynadığını ve halen devam ettiğini açıkça ortaya koymuştur. İki yıla yakın bir zamandır sahnede bulunan yandaşları ve medya patronlarına lüküs hayatı oynatan ve yaşatan sahnede bulunanların ekonomisini büyüttükçe büyüten AKP sıra vatandaşa gelince sefilleri oynadı. Milli geliri dolar bazında % 100’e yakın arttırdığını iddia eden AKP, memura % 10 gibi komik rakamlar üzerinde durulmaktadır. Sebep bütçede yok, olsa dükkân senin (32) Dolar bazında yüzde yüz artan milli gelire ne oldu göreniniz oldu mu? (33) Yüzde onüç büyüyen ekonomiye ne demeli sahi o nerede? Hükümetin en büyük iddialarının başında gelir dağılımı adaletsizliğini ortadan kaldırmak idi. Şimdi önünde bir fırsat GSMH’da artan oranda memura zam versin. Çiftçinin ürününü değerlendirsin. Madem milli hâsıla bu kadar artmış o oranda da vatandaşa yansıtmak lazım. Hodri meydan. Tabi bu satırları yazarken ben bile ağlanacak halimize gülüyorum. Çünkü iddia edildiği gibi böyle bir büyüme yok (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

(34) PKK terörüne karşı kullanıldığı gerekçesi ile Türkiye'ye tank satımını durduran Almanya'yla bu frekansta iş yapmanın etik açıdan önemini nasıl görüyorsunuz? (35) Peki ya sözde Ermeni soykırımını gündem ederek işi anıt dikmeye kadar götüren Fransa ile iş pişirmeye? (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

ABD'nin ve AB ülkelerinin kendi ülkelerinde bulunan azınlık durumunda olan milletlere yaptıkları baskıları hatırlatarak, hangi cüretle bizim iç işlerimize karıştıklarının hesabı sorulmalıdır (36) Aynı raporda, bize, etnik grupları azınlık sayın talimatı verirken, Türk işçilerinin serbest dolaşımını yasaklamalarını, gümrük duvarlarının tek taraflı indirme taleplerini nasıl izah ediyorsunuz? Senin ezanına, başörtüne, ahlaki değerlerine tahammül edemeyen Batı, hangi yüzle senden, azınlık okullarında, hatta devlet okullarında derslere papaz girsin, Heybeliada Ruhban Okulu açılış talebinde bulunabilir? İlerleme raporundan daha vahim olan ise “Sen de mi Bürütüs” dedirtecek olan, içimizdeki, ama kafası ve gönlü Türkiye'ye ait olmayan bir takım aydın geçinenlerin hazırladığı rapor (Yeni Mesaj, Ekim 2004).

EK 19: Yeni Şafak Gazetesinde nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular.

Ama İslam adına kelle koparma seremonileri de, bunların dünya kamuoyuna takdimi de inancıma, onunla iç içe olan insanlığıma ters geliyor. Bazı okuyucularım soruyor: Ebu Gruyb'de yakınlarınız bulunsaydı ne yapardınız? Ebu Gureyb'in gardiyanlarıyla, işgalcilerle savaşırdım, ama (1) Fransız gazetecileri rehin alır mıydım? (2) Nepalli işçileri katleder miydim? (3) Türk şoförlerin kafasını keser miydim? (4) Bir okul dolusu öğrenciyi rehin alır mıydım? Hayır, bunları yapmazdım, yapamazdım! Kur'an'da defalarca "haddi aşmayın!" diye seslenir Yaratan. "Allah haddi aşanları sevmez!" Had... Sınır... Sınırı olandır Müslüman... Elini, dilini, kalbini, sınırlayandır (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Burada yazar, 1, 2, 3 ve 4 numaralı sözbilimsel soruları sav işlevli sormaktadır; yani söz konusu sözbilimsel sorular okuyucu tarafından “gazetecileri rehin almam, Nepalli işçileri katletmem, Türk şoförlerin kafasını kesmem, bir okul dolusu öğrenciyi rehin almam” bildirim tümceleri olarak algılanmakta ve sav işlevli sorulmaktadır. Ancak okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile kurguladığı savlamada yazarın “bütün bu olayları yapanın Müslüman olmadığı” görüşünü iletme niyetinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve yazarın niyeti doğrultusunda okuyucunun zihninde kurgulaması öngörülen savlama ise şu şekildedir: “*Fransız gazetecileri rehin alan, Nepalli işçileri katleden, Türk şoförlerin kafasını kesen, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alan kişi Müslüman olamaz çünkü Müslümanlıkta bu tarz sınırını aşan olaylar yaşanmaz; ancak bu olaylar yaşanmıştır*”.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

1. Eğer (p) kişi Müslümansa, o zaman (q) sınırını bilir; yani, Fransız gazetecileri rehin almaz, Nepalli işçileri katletmez, Türk şoförlerin kafasını kesmez, bir okul dolusu öğrenciyi rehin almaz.

2 (q) değil: Sınır aşılmıştır; yani, Fransız gazetecileri rehin alınmış, Nepalli işçileri katledilmiş, Türk şoförlerin kafasını kesilmiş, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alınmıştır.

3. Dolayısıyla; bunları yapan Müslüman olamaz.

Okuyucunun zihninde kurgulanan savlama sayesinde 1, 2, 3 ve 4 numaralı sözbilimsel soruların yazarın görüşünü desteklemek için sunduğu sav işlevli sorular olduğu söylenebilmektedir. Okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “*Fransız gazetecileri rehin alan, Nepalli işçileri katleden, Türk şoförlerin kafasını kesen, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alan kişi Müslüman olamaz*” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir.

"Zina suç sayılmasın" demek, halk nezdinde, Türkiye'nin bir başkalaşmasının işareti olarak görülüyor. "Nereye gidiyoruz?" sorusunu soruyor halk. Bir değer aşınması, bir kişilik erozyonu olarak, "namus" gibi kavramların önemsizleştiğinin göstergesi olarak algılıyor. Zinayı suç saymayan bir yasal düzenleme, halkın dünyasının dışına çıkıyor. "Ne yapalım, zamanın, Avrupa'nın geldiği nokta bu, Biz de AB ile bütünleşme yolundayız, öyleyse halk da içine sindirsin" denilebilir. Halk gerçekten içine sindirebilir de, ama, (5) bir başka grup insanın da, bizzat Avrupa'da yaşanan cinsel savruluşu, bunun ortaya çıkaracağı insani tıkanmayı irdelemesi gerekmez mi? (Yeni Şafak, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru görüş ilevli bir sözbilimsel sorudur ve yazarın “bir başka grup insanın da, bizzat Avrupa'da yaşanan cinsel savruluşu, bunun ortaya çıkaracağı insani tıkanmayı irdelemesi gerekir” görüşünü ifade etmektedir. Yazar, sözbilimsel soruyu ve sorudan önce yer alan tümceleri kullanarak da okuyucunun zihninde savlayıcı bir bağlam oluşturmaya çalışmaktadır: “*bir başka grup insanın da, bizzat Avrupa'da yaşanan cinsel savruluşu, bunun ortaya çıkaracağı insani tıkanmayı irdelemesi gerekir; çünkü zinanın suç sayılmaması bir değer aşınmasının, bir kişilik erozyonunun, namus gibi kavramların önemsizleştiğinin göstergesidir, halkın dünyasının dışına çıkmaktır*”. Yazar, sözbilimsel soru ile bu olayın irdelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Metinde sorudan önce yer alan tümceler ise görüşünün nedenlerini açıklayan savları ifade etmektedir ve yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlamada “çünkü”den sonra yer alan tümcelerdir.

(6) Biz bir öğrenci otobüsüne bomba atıp, çocukların ceset parçalarının yollara savrulmasına razı olabilir miydik? (7) Biz, bir okul dolusu öğrenciyi rehin alıp, o minicik çocukların gözlerine korku salabilir, gözlerimizin önünde parçalanmalarını içimize kabul ettirebilir miydik? (8) Babaların intikamını çocuklardan, ya da katil bir devletin intikamını çocuklardan almak olur muydu? İslam dünyası olarak terörü reddetmeliyiz. Bütün mazlumiyetimize rağmen, savaş dışı alanların yükünü sırtımıza almaktan kaçınmalıyız. Çocuk ölümlerinin yükünü İslam'ın sırtına yüklemek gibi bir vebali asla tasvip etmemeliyiz (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin yardımı ile kurguladığı savlamada yazarın “bütün bu olayları yapanın Müslüman olmadığı” görüşünü iletme niyetinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani, metin yüzeyde olmayan ancak yazarın gerçekleştirmeye çalıştığı hamle sonucunda okuyucunun nedensellik ilişkisi sayesinde kurguladığı savlama şu şekilde ifade edilebilir: “*bu tarz terör olaylarını yapan Müslüman olamaz çünkü Müslüman teröre karşı olandır, tüm bu olayları yapmayandır; ancak bu olaylar yapılmıştır*”. Okuyucunun zihninde kurgulanan savlama sayesinde 6, 7 ve 8 numaralı sözbilimsel soruların yazarın görüşünü desteklemek için sunduğu sav işlevli sorular olduğu söylenebilmektedir.

1. Eğer p ise, o zaman q
2. q değil
- Dolayısıyla 3. p değil

1. Eğer (*p*) kişi Müslümansa, o zaman (*q*) teröre karşı olmalıdır; yani, bir öğrenci otobüsüne bomba atıp, çocukların ceset parçalarının yollara savrulmasına razı olmamalı, bir okul dolusu öğrenciyi rehin almamalı, o minicik çocukların gözlerine korku salmamalı, gözlerimizin önünde parçalanmalarını kabul etmemeli, babaların intikamını çocuklardan, ya da katil bir devletin intikamını çocuklardan almamalı.

2 (q) değil: Teröre karşı çıkmamıştır; yani, tüm bu terör yanlısı olaylar yaşanmıştır.

3. Dolayısıyla; bunları yapan Müslüman olamaz.

Böylesine bir risk ihtimaline rağmen Türkiye'nin önüne konan kırk katır - kırk satır modeli... Biz tedavi kabul etmez mazoşistleriz ya... İşkenceden zevk alırız ya... Vur kırbacı! Nasıl olsa "daha

çok, daha çok" diye ses veren birileri bulunur bizim vadilerde. Başbakan Erdoğan "Ucu açık tarih olmaz" demiş... (9) Avrupa, bunu nihai bir rest olarak mı okuyor, yoksa geçici bir pazarlık hamlesi olarak mı? Avrupa, Rum baskısıyla İKÖ - AB toplantısının iptaline razı oldu. Hani medeniyetler arası buluşma vardı... Sildik onu.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Başbakanlık, bir komisyon oluşturmuş ve sonunda kendisini bile yerden yere vuran ve sonuçta tedirgin eden bir rapor çıkmış ortaya.. (10) Nasıl okumalı bunu? İnsan Hakları Danışma Kurulu'nun nasıl bağımsız ve özgür çalıştığı, insan hakları söz konusu olunca Türkiye'de artık müthiş bir açılım yapılabileceği tarzında mı, yoksa Türkiye'de ipin ucunun kaçtığı ve en temel meselelerin küresel güç odaklarının inisiyatifinde gündeme geldiği biçiminde mi? IMF gündem belirliyor Türkiye'de, AB gündem belirliyor... Onlarla paralel çalışanlar gündemi yönlendiriyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(11) Kürt ve Alevilere azınlık statüsü kazandırarak Türkiye'de fay hatları oluşturmak AB'nin insan hakları planlarıyla mı ilgilidir yoksa başka niyetler mi söz konusudur? Eğer AB Türkiye'yi bünyesine gerçekten almak istiyorsa, bunun önüne şu an koşulan şartlarda ısrar etmeyecektir, çünkü bunların hiçbiri AB için hayati şartlar olarak değerlendirilemez. Ve eğer AB bu şartlarda ısrar ederse, bu da sadece AB'nin Türkiye'ye karşı kötü niyetini, yani Türkiye'yi hiçbir biçimde almak istemediğini, bu arada Rum - Ermeni korumacılığı gibi kadim hastalığının nüksettiğini ve Türkiye bünyesinde fay hatları oluşturarak zayıf düşürmeyi hesapladığını ortaya koyar (Yeni Şafak, Aralık 2004).

AB çevrelerinde bazı tavırlar var ki, sahiplerini mazur görebilirsiniz. Diyelim, kamuoyunu ikna meselesi... Fransa'nın bazı tavırları böyle okunabilir. Chirac'ın tabanı ile problemi var. Belki "ucu açık" ifadesi, kendi kamuoyunu tatmin açısından anlam taşıyabilir. Yani "Türkiye'nin üyeliği garanti değil, bakın ucunu açık bıraktık, adamlar on yıl müzakere edecekler, biz onay vermediğimiz takdirde tam üye olamayacaklar" gibi bir mesaj yollamak mümkün. Ancak bu tavrın bile iyi niyet boyutu sorgulanabilir (12) Acaba Chirac, "Ucu açık diyelim, halkımızı idare edelim, sonra Türkiye için gerekeni yaparız" gibi mi düşünüyor, yoksa, "İşte halkımızın istediği gibi Türkiye'ye tam üyelik sözü vermiyoruz. Ama müzakereleri de başlatıp, Türkiye'yi küstürmemiş oluyoruz. Bakalım sonunda ne olacak, 10 yıl sonra kim öle kim kala..." yaklaşımı ile mi hareket ediyor? Ben şahsen, "Ucu açık"tan başlayıp "Özel statü"ye doğru uzandığı izlenimi veren her ifadenin, müzakere sürecini anlamsız kılacak ve baştan kötü niyet taşıyan bir ifade olarak okunabileceği kanaatindeyim (Yeni Şafak, Aralık 2004).

9., 10., 11. ve 12. sözbilimsel soruları kullanarak yazar kendi bakış açısı doğrultusunda doğruluğunu kabul ettiği görüşünü iletme niyetindedir; okuyucunun da zihninde bu görüşün doğruluğunu kabul etmesi için bir strateji geliştirmiştir.

Böylece okuyucu yazarın sunduğu iki seçenektan birini olası seçenek olarak algılamaktadır. Bir başka deyişle 9., 10., 11. ve 12. numaralı sözbilimsel sorular okuyucunun zihninde formüle edilen ayrıştırıcı tasım sayesinde yazarın iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığını ortaya koymaktadır.

Ya p ya da q
 p değil
Dolayısıyla q .

Söz konusu sorularda yazarın sözbilimsel sorularda verilen iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayrık önermenin, p , yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken, ikinci ayrık önerme, q , olası seçenek olarak belirlemektedir. 9. soruda “Erdoğan’ın bu açıklamasını, Avrupa geçici bir pazarlık hamlesi olarak göreceğ”; 10. soruda “başbakanlığın oluşturduğu raporun Türkiye’de ipin ucunun kaçtığı ve en temel meselelerin küresel güç odaklarının inisiyatifinde gündeme geldiği şeklinde okunduğu”; 11. soruda “Kürt ve Alevilere azınlık statüsü kazandırarak Türkiye’de fay hatları oluşturmanın sebebinin farklı kötü niyetler taşıdığı”; 12. soruda ise “Chirac’ın ucu açık müzakere ile hem halkın istediği gibi Türkiye’ye üyelik vermediklerini hem de Türkiye’yi küstürmediklerini kastettiği” önermeler olası seçenekler olarak belirlemektedir. Yani, bu önermeler yazarın görüşlerini göstermektedir.

YÖK, Kardiyoloji Bölümü’nde yargı kararlarını uygulamayan rektörü "görevden alınması" istemiyle Cumhurbaşkanı Sezer’e havale etti. YÖK üyelerinin laikliği, hele Atatürkçülüğü tartışılmayacağına göre... Cumhurbaşkanı onaylarsa, Alemdaroğlu görevden alınacak (13) İyi de, bu neyi değiştirecek ki? Asıl, Çelikel ve Tanör’ün işaret ettiği "sakinca"yı, yani böyle bir YÖK’ü meşrulaştırın yasaları ortadan kaldırmak lazım (Yeni Şafak, Eylül 2004).

13 numaralı sözbilimsel soruda yazar, ‘Alemdaroğlu’nun görevden alınması hiçbir şeyi değiştirmeyecek’ görüşünü iletmektedir. Burada yazarın niyeti okuyucunun zihninde “*Alemdaroğlu’nun görevden alınması hiçbir şeyi değiştirmeyecek çünkü yapılması gereken asıl şey YÖK’ü meşrulaştırın yasaları ortadan kaldırmak*” savlamasını oluşturmasını sağlamaktır. Böylece örtük olarak

iletmek istediği iletiyi okuyucuya aktarmakta ve okuyucunun zihninde bu Őeklide bir nedensellik ilişkisi oluşturmayı sağlayarak okuyucunun Şüphelerini yok etmeye ve okuyucuyu bu yönde ikna etmeye çalışmaktadır. Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını amaçladığı savlamada “ünkü”den önce yer alan tümce 13. sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimidir ve 13. sorunun yazarın görüş işlevli kullandığı bir soru olduğunu göstermektedir.

EK 20: Yeni Şafak Gazetesinde Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular.

(1) Türkiye'yi yaptıklarından dolayı 'cezalandırma' Iraklıların işi olabilir mi? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(2) Türkiye'deki sinagogu ve İngiliz bankasını bombalayıp; bu arada onlarca Türk'ün ölümüne yol açarak, İngilizleri ve İsrail'i terbiye etmek direniş midir? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Irak'ta "başörtüsüne özgürlük" için şantaj yaptığını ilan eden direnişçi Fransa'da başörtüsüne özgürlük mücadelesi veren Müslümanları tedirgin ediyor, uykularını kaçırıyor (3) Bu işte bir yanlışlık yok mu? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(4) Kızının serbest ilişkiler ağı içine düşmesini isteyen bir "insan" bulunur mu? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Geçmişte, milletin teveccüh ettiği iktidarlar, kimi milleti unuttuğu için kimi de gafletten, insanların hareket alanını daraltan düzenlemeler yapabilmişlerdi (5) Ak Parti iktidarda diye kusurlu yasanın geçmesine müsaade mi edeceğiz? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(6) Şimdi 'zina' konusunda, sırf geri adım atmamak için, AB şansını zora sokma pahasına, ısrar ettiğinde, başörtüsü yasağı ve meslek liselerine uygulanan adaletsizlik yüzünden mağdur olanlara, "Bizim haklı konularımız için neden böyle ısrarcı davranılmadı" deme hakkı doğmaz mı? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Bunun sebebi, tasarımın ilk biçimini hazırlayan kadroda yer alan bazılarının özgürlükleri 'lüks' sayan zihniyetleri; bu Meclis'in görevlendirdiği yeni komisyon pek çok maddeyi atıp bazılarını yeniden kaleme alarak metni güncelleştirdi, ancak komisyon üyelerinin bir dizi tuzağı fark etmediği de âşikâr.. (7) Aksi halde, 2002 yılı ağustos ayında gerçekleştirilen anayasa değişikliğine uyumlu hale getirilmiş TCK maddeleri yeni metinde daha da esnetilmiş olarak karşımıza çıkar mıydı? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Bu tür konuların tartışılmasında elbette hiçbir mahzur yok. Tersine, tartışa tartışa doğruların daha kolay bulunacağı da belli. İnsanın aklına yine de bir soru takılıyor: Her iki konunun yakın zamanda gündemimizi meşgul eden 'zina' konusu gibi bugünün toplumunda bir karşılığı yok; dar bir zümreyi ilgilendirebilir, tartışması bazılarımıza keyif de verebilir (8) Ancak, toplumun çoktan aşığı konuları şimdilerde tartışma gündemine sokmanın ne anlamı var? Her iki konu da geniş kitleleri zerre kadar ilgilendirmiyor. 'Darbe' ve 'Atatürkçülük' gibi bugünün toplumunda karşılığı bulunmayan konuları, önemli görüyorsa, TSK'nın kendi içerisinde tartışarak bir sonuca bağlaması yeterli olacaktır.

'Zina'yı tartışmamız gerektiğinde, dil dökerken, bayağı yorulduk, yeniden 'olmayan konuları' tartışmak bizden beklenmesin (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(9) Avrupa Uluslar Topluluğu içinde yer alma tutkumuz "yenilmişlik psikolojisi"nden kaynaklanıyorsa, biz o savaşlardan galip çıkmadık mı, "Millî Mücadele"yi kazanmadık mı, "Düvel-i muazzama"yı dize getirmedik mi? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Yorulduk... Cumhurbaşkanı yoruyor bizi... Hâlâ o, hangi rasyonaliteye dayandığı belirsiz "irtica" uyarıları, "din devleti tehlikesine karşı uyanık olalım" söylemi... (10) Türkiye'de, Cumhurbaşkanımızın endişelerini haklı çıkaracak boyutta bir irtica ve din devleti tehlikesi var mı gerçekte? Tane tane, açık açık konuşalım ve birbirimizi üzmeylelim. Türkiye'de ciddi bir irtica tehlikesi bulunmadığını, bırakın bu tehlikeyle anılan (özdeşleştirilen) kimseleri, ülkemizin başına gelecek en büyük felaketin "din devleti uygulaması" olduğunu söyleyen/düşünen laik eşhas bile itiraf ediyor. Kaldı ki, değil yakın tarihte, en katı monarşinin hüküm sürdüğü Osmanlı döneminde bile bir "din devleti tehlikesi" yaşanmadı (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Yorulduk... Cumhurbaşkanı yoruyor bizi... Hâlâ o, hangi rasyonaliteye dayandığı belirsiz "irtica" uyarıları, "din devleti tehlikesine karşı uyanık olalım" söylemi... Bir an Cumhurbaşkanımızın endişelerinde haklı olduğunu düşünelim (11) Peki, kötülük bunun neresinde? (12) İlimli ya da ılımsız, din devleti arzularının sisteme entegre olmasından, kendini demokrasiyle telif etmesinden daha doğal, daha masum ne olabilir? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Başbakan Erdoğan "B Planı olmayan siyasetçi olmaz" diyor; haklı. Haklı ama bunu, AB'nin şu andaki tavrının negatif olması durumu için söylüyor (13) Su anda ortaya çıkan sonuç, bütünüyle negatif olarak değerlendirilmese bile, Ak Parti'nin gelecek tüm zamanlar için AB'nin iyi niyetinden emin olması beklenebilir mi? (14) Kim nasıl telafi mekanizması işletirse işletsin, sonuçta "ucu açık bir süreç" kime güven verebilir ki? Öyleyse Türkiye de her halükarda bir "B Planı" geliştirme zorunluluğunu hissedecektir, hissetmelidir (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Hükümetin telâffuz edilmemiş iddiası, Türkiye'nin aynası ve Ak Parti'nin doğum yeri olan İstanbul'u Avrupa'nın 'en yaşanılabilir' kenti haline dönüştürmektir. İstanbul'da yaşayanların morali Anadolu'nun hayattan aldığı tadı da etkiliyor çünkü. Belediye hizmetlerini hafife alan siyasî kadroların başına gelenleri biliyoruz; (15) belediyelerden gelerek Türkiye'yi teslim almış bir partiye bunu hatırlatmaya gerek var mı? İstanbul ilgi bekliyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Bu sadece bize özgü bir durum da değil. Devletler oluşurken kurucu iradenin içerisinde yer almış etnik ve dinî gruplar başka ülkelerde de 'azınlık' kabul edilmezler (16) Sayılarının Katoliklerden daha az olduğu Avrupa ülkelerinde Protestanlar 'azınlık' sayılıyor mu meselâ? Ya da tersi? İspanya'da

Katalanlar, Basklar var, bunlar otonom bölgelerde yaşıyorlar, ancak 'azınlık' statüsü söz konusu değil onlar için.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Ancak, sorun gerçeklerden değil algılamalardan kaynaklanıyor (17) Birkaç aydan beri gazetelerin manşetlerine tırmanan yargıç ve savcılara dair haberleri okuyan, TV ekranlarında dile getirilen iddiaları dinleyen sıradan insanların yargı sürecine güveni kalır mı? Bir çürük elmanın bütün çuvalı çürüttüğünü unutmayalım. Yaralı bereli bir adalet câmiası, eğer tedbir alınmazsa, şâibelerin üzerine daha da yapıştığı acı gerçeğiyle yüz yüze gelmek zorunda kalabilir (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Çünkü Türkiye'de, bütün askeri darbeler, Atatürkçülük adına yapıldı. Mustafa Kemal darbe ideolojisinin kuramcısı, "Nutuk" da bu ideolojinin kutsal kitabı haline getirildi (18) İçeridekiler böyle de, dışarıdakiler çok mu farklı? Düşünebiliyor musunuz, Özbekistan Devlet Başkanı İslam Kerimov bile "Atatürkçü" olduğunu söylüyor. "Benim yolum Atatürk'ün yoludur" buyurmuş, "Atatürk'ü sevenler benim dostumdur, sevmeyenler düşmanım..." Kırgız Askar Akayev de "Atatürk'ün yolunda..." Türkmenbaşı ha keza! Merhum Haydar Aliyev'in Atatürk'ü ne kadar sevdiğini hatırlatmaya gerek yok. Küçük Aliyev de sık sık Atatürk'e atıf yapıyor. Ortak özellikleri otoriter ve diktatör olmaları... Özbek Kerimov, Türkmen Şapar, Kırgız Akayev ve bize en yakın olması gereken Azerbaycanlı Aliyev ülkelerinde adeta terör estiriyor... Muhalefet yok. Hukuk yok. Parlatonun, adı var kendi yok. Kurulu düzeni eleştirenler, "Madem bağımsızlığımızı kazandık, o halde Rusya'nın peyki gibi davranmayalım" diyenler sorgusuz sualsiz darağacına gönderiliyor. Cezaevleri, kerameti kendinden menkul diktatöre kafa tutan muhaliflerle dolu (Yeni Şafak, Ekim 2004).

ABD ise tek süpergüç ve orada iktidar olan her çeşit aşırılığı dünyanın her tarafında sergileme yetkisine sahip olduğunu düşünüyor... Ona dönük gerçek hislerin yüksek sesle telâffuzu, Washington'da ipleri elinde tutanların, 'teröre karşı mücadele' adını verdikleri hegemonya savaşında haklılık iddiasına yol açıyor. Tam bir kısır döngü (19) Yüreğimizin ve aklımızın yük haline dönüştüğü böyle bir dönem daha önce yaşanmış mıdır? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Herhalde anladınız: Alışılmış müzakere süreci mekanizmasına muhatabımız ülkelerin politikacılarından oluşan 'hükümetler arası konferans' diye yeni bir unsur ekliyor İlerleme Raporu, bir de müzakerelerin herhangi bir noktada askıya alınabilecek biçimde 'ucu-açık' olmasını öngörüyor; bunlar, Ankara'nın kabul edebileceği ilkeler değil (20) 28 ülkenin her birinin, uzun sürecin her noktasında, 'rasyonel' düşünen politikacılara sahip olacağını nasıl varsayabiliriz? İçlerinden birinin itirazı 'ucu-açık' süreci askıya almayla sonuçlanabildiğine göre, Türkiye'deki siyasî iktidardan herhangi bir sebeple mutlu olmayan bir ülkenin bütün yapacağı mızıkçılık çıkarmaktan ibaret... Türkiye'de hassas konularda askere ait geleneksel 'sübab olma' işlevini AB üstleniyor diye seviniliyor ya, AB, istediğinde, bu yolla, 'siyasî darbe' de gerçekleştirebilir ülkemizde... (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Sonunda bunu da başardık: Sorunları deşip çözümler üretmek üzere kurulmuş komisyonun kendisi sorun oldu. Artık raporda neler yazıldığı değil, yazılanları kimin ne için yazdığını tartışır dururuz...(21) Peki de, konuya bu biçimde yaklaşmamız Türkiye'nin çözmesi gereken sorunları ortadan kaldırırmı? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(22) Leyla Zana'nın AB kürsülerinde ödüllendirilmesiyle gelişen süreç, AB'nin sadece İlerleme Raporu'ndaki gibi yeni azınlıklar üretmekle kalmayacağını, bu grupların temsili için aktörler de üreteceğine işaret etmiyor mu? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(23) Dünyada hangi toplum var ki, siyasi kanaatleri homojen olsun? Elbet farklı eğilimler var ve nitekim bunların siyasi oluşumları da mevcut (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Dünyada ilk defa Fransa'da saçlarını kazıtıyor bir Müslüman genç kız... başka çözüm bulamadığı ve saçlarını göstermek istemediği için.. (24) Bu Fransa'nın özgürlük şampiyonluğunun ikiye bölünmüşlüğüne vurulmuş bir şamar değil midir? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(25) Cumhurbaşkanının oturduğu yerin 'kamusal alan' sayılması, o makam ile halk arasında (cumhur ile cumhurreşi arasında) mesafe koymak anlamı taşıyor mu? Oysa, varlığıyla övündüğümüz 'Cumhuriyet' sistemi, ismi üstünde, 'halkın doğrudan yönetimi' anlamına geliyor ve cumhurbaşkanları o anlamı o mekâna taşıyan kişiler olarak kabul ediliyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Açık olan bir şeye daha işaret edilebilir: O da, bu tezin, bu farklı kavimler arasında Müslümanlığın ortak payda - kaynaştırıcı unsur olarak devam etmesi halinde etkili, gerçekçi olacağı hususudur. Müslümanlık gerilediği, ilişkiler başka planlara kaydığı ölçüde, bu tez sarsılacak, yara alacak ve sonuçta bir gerçeğe tekabül etmez hale gelecektir. Soru şudur: (26) Türkiye Cumhuriyeti, Lozan'dan sonra iç düzenini oluştururken, İslam'ın, bu bütünleştirici hüviyetini - misyonunu koruma noktasında derin bir şuur sahibi olmuş mudur? (27) Yani azınlıklar konusundaki "Lozan hassasiyeti", iç sistem dizaynında da dikkate alınmış mıdır? Burada sorunlar bulunduğunu düşünüyorum. Bugün, sistemi iman ölçüsünde sahiplenen kime sorsanız, dikkat çekici ölçüde övünerek, sistemin inşa sürecinde laikleşme gereği dinin etkinliğinin azaltıldığını söyleyecektir. Buradaki "din"den kastın "İslam" olduğu açıktır (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Başbuğ yaptığı konuşmada İlerleme Raporu'nda yer alan azınlık kavramına itiraz ediyor, "Türkiyelilik" kavramının tehlikeli olduğunu vurguluyor, şunları söylüyordu: Türkiye Cumhuriyeti üniter bir devlettir. Üniter devlette tek ülke, tek bir egemenlik ve tek bir millet vardır. Millet bir bütündür parçalardan ibaret görülmez. Böyle görülürse parçaların her biri vatanın da parçalarına sahip çıkma temayülü gösterir. Bu ise devletin parçalanmasına giden yolu açar (28) Şimdi buna karşılık, "Üniter devlet farklılıkları da içerir, zira toplum parçalardan oluşur, önemli olan parçaların uyumunu,

bütünlüğünü doğal ve demokratik yollardan sağlamaktır..." demenin bir manası var mı? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Düşünüyorum da, bu iklimin bir parçası olmazsanız, o heyecanı duyumsamanız kolay olmayacak. Toplumunuzda yaşanan heyecanı duyumsamadığınızda da, onun gündeminden haberiniz olmayacak... Çağıl çağıl Kur'an sesi, içinizde bir yankı bulmadığında, Kur'an'la bu toplum arasındaki ilişkinin derinliğini idrak etmek mümkün olmayacak. Bunu neden not etme ihtiyacı duyuyorum? Bu ülkede yaşayan bir derin millet var ve çoğu zaman bu ülkede gündem oluşturanlar, onun gönül gündeminden haberdar değiller (29) Bir Bayram namazı ruhaniyetini paylaşmadığımız milletle ne kadar gönül bağı kurabiliriz ki? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Deniz Baykal bu kolay ve Türkiye şartlarında sonuç da alabilecek akla uymak yerine, o 'aklı' sorgulama akıllılığı göstermelidir. İlk düşünmesi gereken de, etrafında saf tutmuş olanların, Türkiye'ye ve temsilcisi oldukları 'sosyal demokrasi' çizgisine bugüne kadar ne kazandırdıklarıdır (30) Her seferinde kendilerini yeniden Meclis'e atmaktan başka ne başarıları var Baykal'ın çevresinde toplananların? Oysa Türkiye, Mustafa Sarıgül'e verilen olağanüstü heyecanlı tepkide de görüyoruz, farklı bir söylem bekleyişi içerisinde (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Rumların ve Rumları AB üyesi yapan Avrupa camiasının, 17 Aralık'a doğru, böyle bir mantık tuzağında Türkiye'yi bir zihin bulanıklığına itmek istemesi çok normal (31) Bizim kalemlerin "Ya AB'ye almazlarsa..." korkusuyla Ankara'yı Rum beklentileri istikametinde zorlaması doğru mu? Yukarda bütün "Kıbrıs Cumhuriyeti" ifadelerini tırnak içine aldım. Çünkü o "Kıbrıs Cumhuriyeti" değil, basbayağı bir Rum Yönetimi idi. Onu "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tanımak BM'nin ve ona bağlı olarak AB'nin yanlıydı. Rum cinayetleri görülmemiş, bunu önlemek için yapılan Türk müdahalesi, "işgal" sayılmıştı. Üstüne üstlük, Annan Planı ile başlayan süreç göz ardı edilerek AB, Rumlara bir de tam üyelik statüsü bahşetmişti (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Türkiye duyarlı insanlar ülkesi haline gelecek, umudumuz bu. Duyarlılık ise, her şeyden önce, insan hayatı söz konusu olduğunda devreye girmek zorunda. Sivillere karşı güç kullanımı, ancak kabul edilebilir hallerde ve tehdit söz konusu olduğunda mâzur görülebilir (32) Sefere çıkmaya hazırlanan bir kamyon şoförünü, çocuğuyla birlikte hazırlık yaparken, evinin önünde öldürmenin kabul edilebilir bir tarafı olabilir mi? (33)Hele, 12 yaşındaki çocuğun üzerine tam 13 kurşun sıkmanın? Teröre ilişkin bir kuşku söz konusuysa, bunu kimsenin hayatını tehlikeye atmadan bertaraf etmenin birden fazla yolu vardır. İHD'nin raporuna geçirdiği 'infaz' iddiasını ciddiye almayı gerektiren pek çok yönü var Kızıltepe'deki olayın.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Sorun, Patrik ve ekümenik tartışması değil... Sorun, ABD Ankara Büyükelçisi Edelman'ın tavrı, üslubu.. (34) Bir büyükelçi görev yaptığı ülkenin "hassasiyetlerini" dikkate almaz mı? Edelman geldiğinden beri "sorun" olmaya devam ediyor (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(35) İyi de, zirveye kadar geçecek sürecin böylesine keskin manevralara sahne olacağını beklemiyor muyduk zaten? Avrupalılar işi yokuşa sürerek kendilerinden beklenileni yapıyorlar... Bununla amaçladıkları, Türkiye'den olabildiğince çok tâviz koparmak, ayrıca taleplerden bir bölümünü de -allem edip kalem edip- masadan kaldırmak... Türkiye de tersinden benzer bir strateji izliyor: Râzı olabileceği bazı ayrıntılarda uzlaşmaz görünmesinin, daha önce hiç dile getirmediği konuları masaya taşımalarının sebebi bu... 17 Aralık'ta iki tarafın orta bir noktada buluşması umulabilir.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Yunanistan'ın, Türkiye ile ilişkileri en sıcak götüren, bir anlamda en barışçı diye nitelenebilecek politikacısı Yorgo Papandreu, "Patrikhane Mekkemizdir" diyor. Üstelik bunu "dil sürçmesi" bahanesine falan bile bağlamıyor. "Mekkeniz" başkasının elinde olacak ve sizin bir hesabınız olmayacak (36) Bu mümkün mü? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Benim hemen hergün aklımda ve yüreğimde tarttığım bu değerlendirmeyi Başbakan Tayyip Erdoğan da, kendisi, hükümeti ve partisi adına mutlaka yapıyor. AB kapısından döndürülen Türkiye'de hükümet etmek elbette zorlaşacaktır; ekonomide, dış politika tercihlerinde, hatta sosyal ve siyasî politikalarda ciddi değişiklikler yapmak gerekecek... Dengeleri bütünüyle bozacak bir gelişme o (37) Ancak, AB yörüngesinde kalmış Türkiye'nin müzakere sürecinde karşısına çıkartılacak dertleri göğüslemesi daha mı kolay olacak? Şu ana kadar dile getirilmiş 'özel şartlar' bütünüyle karar metninden temizlense bile, o vesileyle açılan tartışmalar, önümüzdeki sürecin bubi tuzaklarıyla dolu olduğunu hepimize gösterdi (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Türkiye'nin AB Zirvesi'nin toplandığı bugüne kadar sürdürdüğü tutumunda anlaşılmayacak bir yön yok: Daha önce aynı yoldan geçmişlere uygulanan şartlara razı Türkiye, hatta kendi özel durumunun farkında olduğu için, biraz kısıtlayıcı şartlara da ses çıkartmıyor; ancak düpedüz haksızlığa uğramaya ve 'ortaklık' kavramıyla bağdaşmayan muameleye mâruz bırakılmaya da izin vermiyor. İzin verdiğini düşünelim: (38) Göz göre göre aldatılmış birinin girdiği ortaklıkta kendini rahat ve huzur içinde hissetmesi mümkün müdür? Rahatı kaçmış, huzura muhtaç biri diğer ortakların da hayatını karartır.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(39) "Kıbrıs'ı hemen tanı", "Eşit ortak olarak kabul etmesem de benim yörüngemden ayrılamazsın" ve "Diğerlerinden farkını kabul et" şartlarıyla ortaklık pazarlığı yapılır mı? (40) Yapıldığı takdirde buna pazarlık denir mi? (41) Dense bile, böyle bir pazarlık sonucunda kurulan ortaklık ilişkisinden hayır umulur mu? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Türkiye savaş alanında kazandıklarını müzakere masasında kaybetme geleneğine sahip olduğu için, bizde âdet, müzakerede varılan sonucun küçümsenmesidir. O sonuç ne olursa olsun... Buna ters bir başka âdetimiz de, masada elde ettiğimiz başarıların, ihmaller ve savsaklamalar

yüzünden, daha sonra aleyhimize dönebilmesidir (42) Kıbrıs sözgelimi, yıllarca çözümden kaçılarak bir sorunlar kördüğümü haline getirilmedi mi? Oysa, yıllar önce, akılcı bir diplomasi hamlesiyle bugün Türkiye'nin AB sürecinin önünü açan bir unsura dönüştürülebilirdi Kıbrıs... Brüksel'de elde edilen sonucu, biraz da, Kıbrıs'ta son yıllarda kaydedilen çözümden yana gelişmelere borçluyuz (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Böyle adımları dünyanın etkin başka ülkeleri de atabilir. Amerika, Rusya, Çin gibi BM Güvenlik Konseyi üyeleri veya BM Güvenlik Konseyinin kurumsal yapısı vs.. (43) Bu da AB'nin kendi başına merkezinde kendisinin de bulunduğu sorunları çözme yeteneğini gösteremediği, başka güç odaklarının kuyruğuna takıldığı görüntüsünü doğurmayacak mı? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Ülkemizin AB macerasıyla enflasyonlu ekonomi arasında bir paralellik var; ikisi de neredeyse 40 yıllık bir geçmişe dayanıyor. Dolayısıyla, Türkiye'yi enflasyona mahkûm edenler ile AB üyeliğini geciktirenler farklı olmayan kişiler.. (44) Geçmişe doğru 40 yıla yakından baktığımızda Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Mesut Yılmaz'ın simaları gözümüzün önüne gelmiyor mu? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Bu kanun tasarısı AKP'nin tasarısı.. (45) İktidarda olup, bu denetimsizliği pekiştirenlerin daha sonra sistemden şikâyet etmeye ne kadar hakları olur? Türkiye'nin en önemli sorunu hâlâ devlet-siyaset ve devlet-toplum ilişkisidir. Bunu kimse unutmamalı.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(46) Acaba, işe, 'zina' kavramının dinî ağırlığını zedeledikten kabul edilebilir ilişki biçimini yasada tanımlamakla başlayamaz mıyız? Evlilik dışı ilişkiyi ihbar ve tákibe yol açmayacak bir 'kusur' kabul edip eşler için boşanma sebebi saymak kolay bir çözüm getirebilir sözgelimi (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(47) AB karşı çıkar, hükümet de geri adım atarsa, ya da şu an, sesi yüksek çıkan çevrelerin tepkisi sonucu düzenlemeden vazgeçerse, iktidarın iktidarından geriye ne kalır? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Ülkede siyaseti yakından izleyen ve hükümetin tasarruflarından doğrudan etkilenen kamuoyu bakımından, hak ve özgürlükleri genişletme yönünde yapılmak istenenler ile 'zina' konusunun şimdi ele alınış biçimi arasında hiçbir benzeşme bulunmuyor. Hükümet, sözgelimi meslek liseleriyle ilgili düzenlemede 'haklı' idi, ama kamuoyunu sertleştirmemek için geri adım attığında da 'doğru' bir iş yapmış oldu (48) Şimdi 'haklı' olsa bile bunu kendi çevresine bile doğru-dürüst anlatamadığı bir konuda sırf geri adım atmış olmamak için direnmesi ne denli 'doğru' sayılır? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Benim ismimin önüne "Hayata; aldığı ilahiyatçı terbiye dışında bakamayan" tanımlamasını koymuş... Burada hem "ilahiyatçı" bakışın yargılaması - aşağılaması var, hem de benim... Ona göre menşeiniz "ilahiyatçı" ise hayata sadece "ilahiyatçı" gibi bakarsınız ve böyle baktığımızda da mutlaka bazı şeyleri anlamazsınız (49) "Liberalizmi 200 yıllık Batı medeniyet çıkırının belkemiği" olarak gören, bunu benim "anlamadığım"ı not düşen kişi, acaba İslam'ın da büyük bir medeniyete vücut verdiğini, bunun özünde de "İslam'ı doğru anlamak" gibi bir "ilahiyat" disiplininin bulunduğunu düşünmüş müdür? (Yeni Şafak, Ekim 2004)

(50) Böyle bir sistemde siyasî karar merciinde bulunup da "Dokunulmazlığım kalksın" diyebilmek mümkün mü? Bu, dünyanın hiçbir demokratik sisteminde öngörülmeven genişlikte dokunulmazlıkların milletvekilleri tarafından sonsuza kadar kullanılabilmesi anlamına gelmiyor elbette. AB yolunda kararlı adımlar atan Türkiye, birçok alandaki yanlışlıklarından vazgeçip sistemini evrensel ölçülere uyduruyor; bunun etkilerini hepimiz her gün hissediyoruz. Yasadışı kişiler ve örgütlerin üzerine yürünmesi bu yolda katedilen yeni bir mesafe. Bu sürecin sonunda Türkiye 'çoklu-iktidar' görüntüsünü geride bırakacak ve 'kuvvetler ayrılığı' ilkesinin titizlikle uygulandığı çağdaş bir demokrasiye dönüşecek. Hepimizin beklentisi bu. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Aklıma şöyle bir soru geliyor: (51) -Acaba Ağar da devlet bünyesinde olsaydı bu mağduriyetlerden yana olur muydu, ya da şu an mağduriyetlerin sürmesini sağlayanlar, halktan oy istemeye gelselerdi, bu mağduriyetlerden kurtulup "Kerim devlet" söylemine sahip çıkarlar mıydı? Ağar'ın duruşunu sorgulamak değil niyetim, onun geldiği noktanın hala bir yerlerde kalanlara örnek olmasını dilemekteyim. Ağar topluma içiçe ve devletin durduğu noktayı bilen bir insan olarak yarayı görüyor. Bir sabah namazında Eyüp'te aralarına karıştığı belki on bin insanın "iç tehdit" kapsamında değerlendiriliyor olmasının, boş bir korkudan, bu yapıdan çok uzakta bulunmaktan, belki sırça köşklere yaşamaktan ileri geldiğini görüyor. Buradan baktığımızda herhalde Ağar, cuma namazında Diyarbakır'da bir general halkla omuz omuza saffa girse, bir çok şeyin kendiliğinden hallolacağını da görüyor olmalıdır (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Cumhurbaşkanının bu uygulamasının temelinde konumu gereği oturduğu binayı 'kamusal alan' sayması yatıyor; başörtüsünün 'kamusal alan' sayılan yerlerde yasak olduğuna inanıyor Ahmet Sezer ve yasağı Çankaya Köşkü'nde de uyguluyor. Eski cumhurbaşkanları döneminde olmayan uygulamanın yıllara göre farklılığı haklı bir soruyu akla getiriyor: (52)Çankaya Köşkü Ahmet Sezer cumhurbaşkanı olduktan sonra ve özellikle son iki yılda mı 'kamusal alan' haline dönüştü? Kaldı ki, Turgut Özal Çankaya Köşkü'nün kapılarını haftada bir gün halka açardı; bu da oranın 'kamusal alan' değil 'halka ait bir mekân' olarak görülmesi gerektiğinin bir işareti kabul edilebilir (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Cumhuriyet Bayramı için düzenlenen bir etkinliğin, kimliğine bakılmaksızın her eğilimden erkeğe ve 'bazı' kadınlara açık tutulması bu alanda bir geriye gidiştir (53) Davetiye ayırımı bazı kadınların 'eşit olmayabileceği' kabulü üzerine dayanmıyorsa, bu tür bir davranış başka ne anlama geliyor olabilir? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Konya'dan bir mektup var. Altında Fatma Türkkol imzası... Başörtülü girdiği için sınavı iptal edilen bir genç kız o. Binlerce Ayşe'den Fatma'dan biri... "Yayınlayın mektubumu" diyor. Bunca "sorun yok" nidaları arasına bir "sorun" taşımak için çırpınıyor. Bu mektubu yayınlamak istiyorum (54) Acaba, Çin Seddi'nden daha kalın önyargıların olduğu bu alanda, bir yürekte küçük bir kanama sağlayabilir miyim? Gelin okuyalım, belki içimizde hâlâ kıpırdayan bir şeylerin bulunduğu farkına varırız (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(55) Siz hiç esareti içselleştirmiş bir İslam toplumu biliyor musunuz? Dünya cellâtlarının bütün hedefi, İslam toplumlarının esareti içselleştirmesini sağlamaya yönelik. Ama bunu başaramadılar... En mazlum İslam ülkesinde en büyük direnişle karşı karşıyalar. Kendilerini selamlayacağını bekledikleri, içinden çıkan despotların idaresi altındaki Irak halkı bile, esarete selam durmadı, yiğit bir direniş sergiledi (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(56) Acaba CHP'nin böyle bir kırmızı çizgisi var mı Müslümanlık'la ilgili politikasını tesbit ederken? (57) Mesela koca Ramazan geçti, iftarlara veya sahurara olsun katılmayı gerekli gördü mü CHP dünyası? Bu bir oruç sorgulaması değil, bir aidiyet sorgulaması... Gayrı müslimlerin bile iştirak ettiği bir yığın iftar düzenlendi bu memlekette. Avusturya Cumhurbaşkanı bile kendi ülkesindeki Müslümanlarla bir ortak noktası bulunduğunu düşünerek iftar verdi. Bunlar aidiyetlerin kesiştiği noktayı gösteren en azından kültürel buluşmalar... Nerede buluşuyor CHP Türk toplumu ile; onu sorguluyorum. Tabii ki bu sorgulamaya CHP'nin son zamanlarda sergilediği muhalefet üslubundan geliyorum (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Bana göre de doğru bir tesbit bu... CHP bu gidişle asla iktidar alternatifi olamaz. Çünkü toplumsal karşılığı sürekli küçülüyor (58) Düşünün "iftar"larda bile bir aidiyet bağı yakalayamayan CHP toplumu nerede buluşur? (59) Acaba şu anda CHP, toplumla bir "Bayram" paylaşımı yaşıyor mu? Baykal'a seslenmek isterim, CHP'nin artık "tik" haline gelen "İslam karşıtı" reflekslerinin bir psiko - terapide ele alınması zamanı gelmiştir. Kalbine danış sayın başkan, kopuyorsun ülkenin ikliminden, sevinçlerinden, hüznlerinden, hassasiyetlerinden, kültüründen... Bu ülkede İslam'la ilişkilerini sağlıklı düzenleyemeyen hiçbir hareketin başarı vadedmediğini öğrenmeden yola çıkan liderlerin akıbeti perişanlıktır, bu bir dost hatırlatması... (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(60) 12 yaşındaki Uğur Kaymaz ve babası Ahmet Kaymaz'ın evlerinin önünde kamyon yüklerken 23 kurşunla öldürülmeleri, otopsi raporuna göre küçük çocuğun "sağ ve sol elinde 4, sırt

bölgesinde 9 olmak üzere 13 adet kurşun yarası olması, dokuz mermi yarasında yakın atış izlenimi doğuran barut izi görülmesi" nasıl açıklanır? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(61) Dünya tarihinin dönemeç noktaları sayılabilecek uluslararası antlaşmalar, bugün bizde varolana benzer bir medya yapılanması ve düzeni söz konusu olsaydı, kolay kolay kotarılabılır miydi acaba? (62) Lozan Antlaşması ile ilgili müzakereler sözgelimi: onlarca televizyon kanalı ve bir o kadar gazetenin yakın ilgisi altında götürülse, her yeni gelişme ile tarafların her açıklaması anında herkese ulaştırılsaydı, ortaya çıkan nihai metin ülkenin lehine olabilir miydi? Bu soruyu akla getiren, hiç kuşkusuz anladımız, Avrupa Birliği (AB) ile şu sıralarda yürütülen diplomatik müzakereler... Her kafadan bir ses çıkıyor ve çıkan her ses hiç geciktirilmeksizin herkese ulaştırılıyor... Türkiye ile sorunu olan her ülke, her çıkar grubu, gelişmeleri etkilemek için veya 'fırsat bu fırsat' düşüncesiyle, ortaya atılıp bir şeyler söylüyor. Kimi doğrudan, kimi de başkası aracılığıyla... Gazete ilânına başvuran bile çıktı.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

AB sözcüleri, "Rumları tanımadan üye ülke hükümetlerinin bizzat karar verici konumda olacakları müzakereyi nasıl sürdüreceksiniz?" sorusunu sormakta haklı (63) Evet, bundan böyle Rumları tanımadan bu işi nasıl götüreceğiz? Bunun anlamı şu: Bugün tanımış olmasak bile, zaman hep Rumlar'dan yana çalışacak ve iki adımda bir Rumlarla yüz yüze gelme, yani tanıma sorunu ile karşılaşma zorunda kalacağız (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Yakın geçmişte benzer bir felâket yaşadığımız için Güney Asya'da meydana gelen depremin Tsunami etkisinin yol açtığı yıkımı bizler daha iyi anlayabiliyoruz. Onbinlerce insanın can kaybı yanında harita değiştirecek denli doğal düzeni de bozan afet, çok az duyarlı insan dışında, neredeyse bütünüyle magazin değeri açısından ele alınıyor günlerdir (64) Tatil beldesi adalarda mahsur kalan veya kayıp bizden ünlüler de olmasa, gazete ve televizyonlar yaşanan felâketin boyutlarını nasıl yansıtırlardı acaba? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

EK 21: Yeni Şafak Gazetesinde “Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular.

Diyeceksiniz ki, (1) madem CHP yönetimi yolsuzlukla mücadeleye bu kadar düşkün ve bir derginin haberiyle harekete geçecek kadar hassas; hakkında gazetelerde çıkan yolsuzluk suçlamaları yüzlerle ifade edilen Kocaeli millitvekili Sefa Sirmen hakkında neden bir komisyon oluşturmadı? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(2) Madem "doğruların tek noktadan değil, çeşitli bakış açılarıyla bakmak suretiyle ortaya çıkacağını kavramış gençlerin yetiştirilmesi" düşünülüyordu, o gençlere total ve merkezci yaklaşımların gülünç hallerini niçin öğretmiyoruz? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Son bir not: "Halk iradesi"nin nereye konacağı konusunda liberal çizgi ne kadar farklılaşıyor tam görmek mümkün olmasa da, baskın görüntünün bunun kolaylıkla ihmal edilebildiği yönünde olduğu anlaşılıyor. Diyorum ki, liberal çizgi, Türkiye'nin duyarlılıklarını gözetten bir versiyon oluşturmayı denemeli ve "Tayyip Erdoğan liberal açılımları da öngören muhafazakar bir duruşla halkla bütünleşebiliyor, (3) liberal partiler bunu neden yapamıyor? Eksik olan ne?" sorusunu sormalı (Yeni Şafak, Ekim 2004)

Yeri gelmişken, şu "oda sistemi" lafını pek sevmedim (4) Niçin açık açık "tecrit" demiyoruz sanki? Değerli hocalarımız, buldukları cezaevinde böyle bir uygulama olmadığı için bilmiyor olabilirler, ama oda sistemi dediğimiz şey, adlı adınca tecrittir.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Hocalarımız, "Hükümlü ve tutukluların iyileştirilmesinde kitabın önemini bilen eğitimcilerin, mahkumlardan gelen taleplerini sevinçle karşıladıklarını" söylüyorlar (5) Niçin mi seviniyorlar? Çünkü, suçun bireysel olmasına karşın, toplumsal nedenleri olduğunu ve "suçlunun iyileştirilmesinden toplumdaki tüm bireylerin sorumlu tutulması" gerektiğini düşünüyorlar. Hem, entelektüel uğraş içindeki bireylerin suç işleme olasılıkları daha düşük olabilirmiş (Yeni Şafak, Ekim 2004)

(6) Neden her düzeyde idare ve siyasetten kendi özel alanımızı büyütmevi anlıyor, bunu yapabilmek için ait olduğumuz toplumsal ve ekonomik çevrenin yaşam alanını kuralsızca, keyfice genişletmevi şiar ediniyoruz? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(7) Neden bu ülkede birey haklarından, hukuktan sadece mağdurlar söz eder? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(8) Peki, birey hakkından söz eden mağdurlar nasıl olur da hep bireysiz bir kamu düzeni söylemini yüceltirler, karşıtları ise farklılaşmayı reddeden insansız bir çağdaşlık söylemi tuttururlar? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Ama AB, Leyla Zana'lı bir siyasi oluşumu öne çıkarıyor. Bana göre, Kürt kimlikli muhtemel bir siyasi oluşumun bu çizgide odaklanması yönünde bir manipülasyon bu (9) Neden böyle? Çünkü bu çizgi, ideolojik olarak Kürt toplumunun çoğunluğunun aksine İslam'la sorunlu bir çizgi. Zaman zaman Marksizm'e kadar uzanan sol bir çizgi (Yeni Şafak, Ekim 2004).

AB'ye yaklaştık diye sevinenlere sorarım: (10) 12 yıl önce daha olgun biçimde tartıştığımız konuları şimdi neden elimize yüzümüze buluşturuyoruz? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Farklı kimliklerin farkına varılarak toplumsal uzlaşmanın, toplum düzeyinde sağlanması, örselenmiş toplumsal mutabakatların çağdaş demokrasi anlayışı çerçevesinde ve sistem içinde yenilenmesi.. (11) Peki fırtına neden böyle sert esiyor? Zira rapor etrafında kopan fırtına, raporu hazırlayanlardan, destekleyenlerden çok, ondan tedirgin olanlardan kaynaklanıyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(12) CHP niçin halkla, fakir fukarayla değil de, devletle ve özellikle statükoyla bütünleşti? (13) Nasıl oldu da, insan hakları ve demokrasi duyarlılığı konularındaki önceliği "dinci" addedilen partiye kattırdı? (14) Neden kendi özü olan "emek"ten uzaklaşıp "devlet solculuğu", "seçkincilik" ve "bürokratik solculuk" gibi çıkışı olmayan yollara saplandı? (15) Ve niçin iktidara gelememektedir? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Çünkü Sarıgül rasyonel siyaset yapıyor. Klikçiliğe ve hizipçiliğe yüz vermiyor. Partinin hazırladığı koşullarda genel başkanlık yarışına girse, kaybedecek. Partiyi "çevre"den kuşatıyor. Hesabı, önce seçmen desteğini almak, sonra delegeleri bağlayıp bir huruç harekâtıyla genel başkanlık koltuğuna oturmak (16) Niçin adam, "keşfedilmediği" için kızgınları oynayan, keşfedilmeyeceğini anlayınca da "kültür ögesi" olarak kalmaya rıza gösteren Zülfü Livaneli gibi genel merkezin yürüncesinde kaybolsun? Ayrıca, genel başkanlığa oynamak ne ayıptır, ne de suçtur. Sav, Sarıgül'le ilgili açıklamasında, bu tür durumlarda meselenin yargıya intikal etmeden, parti içinde de çözülebileceğini, kendilerinin de ("yolsuzlukla mücadele" bağlamında) bunu yaptığını söylüyor. Sarıgül babamın oğlu değil ama, sanki biraz haksızlık ediyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Üzerlerine bomba yağdırılan, tanklarla vurulan camilerden bir cami, binlerce işgalci askerden bir asker, ölüm tarlalarından bir tarla ve vahşetinin kırpıla kırpıla bir kareye indirilmiş resmi... Sansüre sığmayan vahşet! (17) Niye camiler vuruldu önce Felluce'de? Kıyım tamam olsun diye... Vahşet tesirini icra etsin diye... Bir şehrin iradesi çözülsün, Sünniler bütün olarak işgalci güçlere boyun eğsinler diye... Hayır, direnişçiler oralarda toplandığı için değil... Amerika, böyle işgal zamanlarında

"bombalama olmaz" diye sivil insanların camilere (mabedlere) sığınacağını bilir (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Her alanda özgürlük imkanları oluyor, sadece başörtü alanında karanlık sürüyor (18) Niye? Çünkü Avrupa Birliği'nin bu alanda hassasiyeti yok. Hatta Avrupa Birliği, İslam konusundaki özel tavrı sebebiyle bu yasağın sürmesinden yana.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Bu çıplak gerçeği görüp de "O başa kakmanın sebebi neydi, istedikleri olduğunda neden görmezden geldiler?" sorusunu sormamak imkânsız (19) Sahi, neden hemen her gün câmi cemaatini din kardeşlerinin başına gelenler konusunda sessiz kalmakla suçlayıp durdular ve yüreklerden taşan isyanı görünce neden suskun kalmayı yeğlediler? Çok önemli bir soru bu.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(20) "Ben başörtümle okuyamıyorum, bu bir eğitim hakkı gaspıdır" diye çığlık atınca neden kulaklar duymaz oluyor? Hürriyet gazetesinin "Hürriyet" eksenli reklamları var.. her şey sayılmış, hangisini alsanız, altına başörtülü bir genç kızın fotoğrafını koyabilirsiniz, ama Hürriyet bunu görmüyor. "Gözler kör olmaz, kör olan kalplerdir!" Sahi "Hürriyet" neydi, bir kere daha sayar mısınız? Ey Ankara, senden gören bir göz bekliyorum. Artık miadı dolmalı bu can yakıcı zincirlerin.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Kıbrıs ve Ege sorunları da öyle.. (21) Eğer, başka ülkelerle ihtilâflı olmak AB üyeliğine engelse, şimdi ortaya atılıp karar metnine "Kıbrıs Cumhuriyeti tanınmalı" ve "Ege sorunları Lahey'e götürülmeli" cümlelerini yazdırmak isteyen Kıbrıs ve Yunanistan üyeliğe terfi ederken aynı sorunlar neden engel teşkil etmedi? Bu iki ülke, kendilerini ihtilâflarıyla içlerine kabul eden diğer AB üyelerini şimdi Türkiye'yi zora sokmak için kullanmaya kalkışabiliyorlar.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Bu pazarlıkta tarafların durumlarının eleştirel gözle değerlendirilmesi gerekiyor. Sözgelimi, Kıbrıs'ın, Türkiye ile müzakerelerin başlatılması için resmen tanınmayı talep etmesi anlamsız bir 'şart'; anlamsızlığı, Türkiye'nin sürecin bir yerinde bunu zaten yapacak olmasından.. (22) Peki Rumlar bunu niye şimdi talep etmekte? Bunun cevabı belli: Türkiye'nin üyeliğinin önünü kesmek için... Pazarlık gibi görünen, hiç değilse Rumlar açısından, ilişkinin kesilmesinin bir bahanesi.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Birincisi, askeri alandaki yolsuzluk soruşturmalarının böylesine gündeme oturmasının anlamı.. (23) Neden çok dikkat çekiyor bu davalar? "Çünkü zor bir alan askeri alan, hele Türkiye'de kimse askere dokunamaz, asker soruşturulamaz, askere bir suç ithamı yapılamaz, bir kere askeri kisveyi giydin mi, otomatik zırh edinmiş olursun, ayrıca asker, kurumun yıpranması ve sistem üzerindeki etkinliğinin azalması endişesi ile kol kırılır yen içinde kalır ilkesini benimsediği için çürük alanları dışa vurmaya sevmeyiz." yargısı hakim kamuoyunda. 12 Eylül generalleri, bütün ağır ithamlara

rağmen yargılanmamışlardı. Org. Özkök, bir şeffaflık hamlesi yapıyor. Ve bu, gözleri faltaşı gibi açıyor (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(24) Madem Yargıtay'ın bir süre önce aldığı, "İzinsiz telefon dinlemek ve bunları yayınlamak suçtur; telefon kayıtları hiçbir şekilde delil teşkil etmez" kararı, ortadaki rüşvet pazarlığı iddiasını dayanaksız bırakıyor, o halde gazete niçin bu haberi sürmansetten duyurdu? Amaç, "rüşvet pazarlığı iddiası"nda adı geçen şahısları "suçlu" göstermek, kamuoyu önünde küçük düşürmek, mahremiyetlerine tasallutta bulunmak, kişilik haklarına saldırmak değilse, nedir? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Washington Post'un doğa ayaklandığında bölgede bulunan muhabiri, gazetesine geçtiği ilk haberinde, manzarayı "Kutsal Kitap'tan bir sahne" olarak tanımladı. Benzer bir tanımlamayı, 1999 depremini içinden yaşadığımda ben de yapmıştım yazılarımda. Bütün kutsal kitaplarda, 'kıyamet' manzaraları, deprem tarzı doğal afetleri hatırlatır biçimde anlatılır; ya da tersi: Doğal afet yaşayan din konusunda bilgili her insanın aklına ilk gelen, okuyup duyageldiği 'kıyamet' ile ilgili anlatımlar olur

(25) Washington Post muhabirine 'kutsal' hatırlatması yapan afet, onu içinden yaşayan Türkiye'den gitme turistlerde neden benzer çağrışımlara yol açmadı dersiniz? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(26) Madem CHP yönetimi yolsuzlukla mücadeleye bu kadar düşkün ve bir derginin haberiyle harekete geçecek kadar hassas (Hatırlayalım, Sarıgül'le ilgili iddialar ilk Nokta dergisinde yayımlanmıştı); niçin bin türlü spekülasyona konu olan Kocaeli milletvekili Sefa Sirmen hakkında da benzer bir komisyon oluşturmadı? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Akıl alır gibi değil. Oylama öncesi "Asker rahatsız" haberini yazan 'gazeteci', bir yıl arayla iki kez gazetesinde ve yazdığı kitapta, "ABD ile Türkiye 1 Mart öncesinde mükemmel bir anlaşma kotarmıştı" bilgisini sunabiliyor. Hadi o kendine özgü sebeplerle bunu yapıyor, (27) peki de, gazetesini öncekiyle çelişen bir haberi bir yıl arayla iki kez nasıl oluyor da doğruymuş gibi sayfalarına taşıyor? Hem de, en vicdansızların bile Felluce'de yaşananlara bakıp "İyi ki biz bu bataklığın içinde değiliz" dedikleri bir dönemde... Hem de, savaşa taraf olmadığı halde tam 65 vatandaşını Irak batağında kaybetmiş bir ülkede (Yeni Şafak, Kasım 2004).

EK 22: Yeni Şafak Gazetesindeki Yardımcı Sorular

(1) Kıbrıs Rum yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımak, sonra onu AB'ye tam üye yapmak ve daha sonra da Türkiye ile ilişkilerde Rumları etkin bir oyuncu olarak devreye sokmak, AB'nin, diyelim Fransa'nın, Almanya'nın ve ötekilerinin hayati çıkarları ile ilgili bir durum mudur? (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(2) 10 yıl iktidarda kalsa bu kadro, artık ağlaşmayı değil gözlerimizin gururla ışıldayışını konuşacağımız bir sonuç alınabilecek mi? Bence bu hükümetin başkanı ve onun Milli Eğitimi emanet ettiği kadrolar, bu ışığı şimdiden yüreklerinde hissetmeliler. Bu ışığı içlerinde hissediyor iseler, bunun için tüm devlet mekanizmasını bu istikamette bir heyecana sevk etmeliler. Problemlerin üstüne üstüne gitmeli, bunun için her türlü bedeli göze almalılar (Yeni Şafak, Aralık 2004).

EK 23: Yeni Şafak Gazetesinde nedenselliğin açıklanmadığı ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular.

Darbenin bir numaralı ismi Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç Sanayi ve Kalkınma Bankası yönetim kurulu üyeliğine getirilirken, "Demirel'e ilişmeyelim" diyen Faik Tütün Adalet Partisi'nden senatör seçildi. Şimdi sıkı durun...(1) Darbenin başarısının Demirel'in indirilmesine bağlı olduğunu söyleyen Korgeneral Hayati Savaşçı ne oldu, biliyor musunuz? Ne olacak? Demirel'in partisinden Samsun milletvekili! 28 Şubat postmodern darbesinin (ifade Erol Özkasnak'a aittir) "değerli" elemanlarından Orgeneral Teoman Koman, Cavit Çağlar'ın İnterbank'ında yönetim kurulu üyeliğine, Oramiral Güven Erkaya da Türkbank yolsuzluğuna karıştığı iddia edilen Korkmaz Yiğit'in danışmanlığına getirildiler (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Bunu, "AB hedefi söz konusu olduğunda olmazsa olmazımız yoktur. Her şey verilebilir, çünkü AB herşeydir, uygarlıktır vs'dir. Korunacak şey ileri sürmek, AB hedefini baltalayabilir, bu da Türkiye için hüsrandır" tarzındaki teslimiyetçi tavırlar bulunduğu için ifade etme gereği duyuyorum (2) Türkiye için "B Planı" na sahip olmak neyi gerektirir? "Türkiye'nin asla vazgeçemeyeceği çıkarları nelerdir?"in tesbitini gerektirir. Yani bir "olmazsa olmazlar listesi"nin, bilinç birikimi halinde saklanması (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Belki biraz basitleştirilmiş gibi gelse de durum bu. AB diplomasisi Türkiye için gerçekten beşli salto atma başarısı göstermiş.. (3) Peki, buna tepki göstermek mi gerekiyor? Bir yönüyle evet, tepki göstermek gerekiyor. Türkiye'nin son üç yıl içerisinde demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydettiği mesafenin takdir edilmesi ve müzakere sürecinin başlamasının tavsiyesi elbette olumlu tespitler; ama olumlu yönleri unutturacak kadar rahatsız edici ifadelere de tepki gösterilmeli. Bazı Avrupa ülkelerinin kamuoylarını tatmin etmeyi ön planda tutmamalı ve Türkiye aleyhindeki her çevrenin gündemini ekletirerek raporu yamalı bohçaya dönüştürmemeliydi komisyon (Yeni Şafak, Ekim 2004).

17 Aralık'taki karar birçok açıdan büyük lokma Fransa'ya kilitlenmiş görünüyor. Fransa'nın olası menfi tutumunun Avusturya, Hollanda gibi Türkiye'nin AB üyeliğine mesafeli duran ülkelerin sesinin daha yüksek çıkmasına ve dengelerin terse dönmesine yol açabileceği ortada (4) Fransa'nın kaotik durumu ne üretecek? Sual bu... Bu suale yanıtımız ise şu: Kaos kısa vadede Türkiye'nin işine yarayacak, orta ise Fransa'yı müzakerelerde yaşanacak tikanıklıkların merkezine oturtacak... Nasıl? Fransa'da dört etkin siyasi parti var. UMP (Chirac'ın iktidar partisi), Sosyalist Parti, UDF (Giscard d'Estaing'in sağ partisi) ve Komünist Parti.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Aslında, raporun ardında en kararlı biçimde duran Prof. Dr. Baskın Oran'ın bu yöndeki fikirleri bilinmiyor değildi. Çünkü her ortamda Sayın Oran bunu seslendiriyordu (5) Peki bütün o

zamanlarda Sayın Oran'ın görüşleri böylesine ilgi çekmiş, böylesine tartışma konusu olmuş muydu? Elbette hayır! (6) Peki Sayın Oran, bu değerlendirmelerin "Başbakanlık" şemsiyesi altında dile getirilmesinin böylesine tartışma doğuracağını bilmez mi? Elbet bilmesi gerekir. Öyleyse, ortaya maalesef Başbakanlığın adı kullanılarak gerçekleştirilen bir provokasyon çıkıyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Gelin, her iki rapordaki çözüm önerilerinin tümünün bir an için yanlış olduğunu varsayalım (7) Bu durumda, o raporlara geçmiş tespitler, Türkiye'nin sistemine dönük eleştiriler ortadan kalkıyor mu? Kalkmıyor elbette. Türkiye, o beğenmediğimiz önerilerin dile getirilmesini hak eden hataları sistemi içerisinde barındırıyor. O hataların mutlaka ortadan kaldırılması gerekiyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

İlahiyatçı, hukukçu, felsefeci kimliğiyle yıllardır ekranlarımıza çıkıp bizleri hem aydınlatan hem azarlayan, saçma sapan sorular sorduğumuzda "bunların cevabını kitaplarımızda yazdık, hiç okumadınız mı?" diyerek hafifçe kaşlarını çatan, bu arada kitaplarının tirajı yüzbinleri geçmiş sevimli, sempatik, başarı küpü değerli profesör Yaşar Nuri Öztürk de bir parti kurdu. Partisinin ismini sır gibi saklıyor. Hele kurucular kurulu bir saptansın, o zaman açıklayacak. Hem laik hem dindar, hem ulusalcı hem batıcı, hem liberal hem sosyal demokrat, hem açılımcı hem otarşist, hem Atatürkçü hem Kemalist bir parti olacakmış bu (8) Olabilir mi? Teoride mümkün de, rasyonalitesi yok (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(9) Başbakanlık İnsan Hakları Kurulu Başkanı Vahit Bıçak'ın sert açıklamaları ve tavırları olmasa kriz bu noktaya gelir miydi? Hiç sanmıyoruz.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(10) Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti olma yolunda ve ekonominin daha sağlıklı hale gelmesi için köklü reformlar yapılması gerekiyor muydu? -Elcevap mutlaka (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(11) AB süreci olmasaydı Türkiye, içeriği insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti olma yolunda ve ekonominin rasyonel zeminlere kavuşması için bu ölçüde dönüştürme imkanı bulabilir miydi? -Elcevap bulamazdı (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(12) AB sürecinin, içeriğinin tanziminde siyasi kadrolara mevcut sağlıksız yapının devamından yarar uman odaklara karşı hem bir imkan hem de motivasyon kazandırdığı doğru mudur? -Elcevap doğrudur (Yeni Şafak, Ekim 2004).

-AB ve Türkiye farklı kültür - medeniyet iklimlerinde oluşmuş iki dünya. (13) Bu iki dünyanın entegrasyonu anlamına gelen tam üyelik buluşmasında doğru olan Türkiye'nin bazı farkları koruma duyarlılığı sergilemesi midir, yoksa kendini "üstün uygarlık" yaklaşımı içinde bütünüyle

AB'nin yeniden biçimlendirmesine teslim etmesi midir? -Doğru olan kendi kültür - medeniyet değerleri konusundaki hassasiyetleri korumasıdır, ötekisi asimilasyona tabi tutulmak olur. Kaldı ki Avrupa, çok kültürlülüğü önceleyen bir yapıdır (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(14) Türkiye'nin AB ile tam üyeliğine kesin gözüyle bakılabilir mi? -Henüz AB ile müzakerelerin başlamasına karar verilmiş değil. Muhtemelen 17 Aralık'ta bu yönde karar verilecek. Ancak müzakerelerin başlaması demek sonucun tam üyeliğe çıkacağı anlamına gelmiyor. En az 10 yıl, belki 15 yıl sürmesi beklenen bir süreç bu. Sonuç gene de, Türkiye her şeyi yapsa bile, bu zaman içinde AB'nin alacağı biçime, AB ülkelerindeki siyasi karar mekanizmalarının tavrına, ve daha önemlisi şayet referanduma gitme durumu olursa, Avrupa kamuoylarının tavrına bağlı. Burada da Fransa Cumhurbaşkanı Chirac'ın dediği gibi üç ihtimal ortaya çıkıyor: Müzakerelerin sonunda tam üyeliğe karar verilse bile sonucu referandum belirleyebilir. Müzakere süreci kesintiye uğrayabilir, görüşmeler sonuçsuz kalabilir. Süreçte ciddi sorunlar çıkabilir ve Türkiye ile AB tam üyelik dışında özel bir formül üzerinde anlaşılabilir (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Amerikan seçimleri sırf ABD'de değil de, dünyada yapılıyorsa, herhalde Bush'un ve neo-con ekibinin hiç şansı olmazdı (15) Acaba Kerry'nin şansı olur muydu? Çok zayıf ihtimal. Çünkü Kerry de, Bush'tan sadece "bir gömlek farkı" sergiliyor. "Bir gömlek farkı" çünkü, Amerikan saldırganlığı konusunda pek ayrı düşünmüyor, ayrı düştüğü nokta, Bush'un yeterli neticeyi alamaması, Amerika'nın güvenliğini tehlikeye atması... yani "Irak'ta ne arıyorsun?" diye sormuyor Kerry, "Niye hala netice alamadın?" diye soruyor. Bunun tercümesi daha çok bomba, daha çok zulüm demek... Bush'a mı oy verirdiniz, Kerry'ye mi? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Bush ve ekibi, İslam coğrafyasında sevilmiyor. Türkiye de Bush'a ve ekibine sevgi duymuyor. İslam coğrafyası, Bush ve ekibinin Büyük Ortadoğu Projesi adı altında ihraç etmeye çalıştığı nesnenin, bünyesinde hiçbir hayır barındırmadığına inanıyor (16) Böyle bir ortamda, Bush'un ikinci iktidar döneminde Türkiye - ABD ilişkisi nasıl gelişecek? Genelde Ak Parti ile ABD ilişkileri çok negatif gözüküyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Başka bir deyişe bu brifingler, TSK-basın ve TSK-kamuoyu ilişkilerini belirli formel bir yapıya oturtmakla kalmamış, askeri bünye içinde bir dönem altüst olmuş "açıklama, siyasi kanaat belirtme disiplini" yeniden sağlamıştır. Son iki yılda ordu içinde yaşanan gelişmelere ve tartışmalara bakıldığında, "iç disiplini sağlamaya yönelik bu ikinci yön"ün "ilk yön"den daha önemli olduğu açıktır (17) Peki bu gelişme, durumu brifingleri açıklamaya, doğrulamaya yeter mi? (18) Ya da bu brifingler "AB'nin de savunduğu kamuoyunu bilgilendirme ve bilginin paylaşımını destekleyen bir yöntem" olarak değerlendirilebilir mi? Pek sanmıyoruz (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(19) Bütün çabalara rağmen Filistin'de barışa ulaşılmamasının müsebbibi kimdir? Bu soruya, dünya kamuoyundan neredeyse tek ses halinde alacağımız bir cevap var: Yaser Arafat.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

"Türk" yerine "Türkiyeli" ifadesinin kullanılması da, aslında "Türk" tanımlamasının ırki muhtevasının, bazı toplum kesimlerince kabul edilmeyeceği varsayımına ve daha yumuşak bir tanımlamanın daha kabule şayan olabileceği düşüncesine dayanıyor (20) Bütün bunların sorunu, yani bazı toplum kesimlerinin "Türk" diye tanımlanmak yerine kendi etnik kökenleriyle tanınma isteğini ortadan kaldırdığı söylenebilir mi? Sanmıyorum. Ne "Kürtlerin kökeninin Türk olduğu" tezi, ne de "Ne mutlu Türküm diyene" sözünün yumuşak izahı farklılık bilinci içindeki toplum kesimlerinde yankı bulmuyor, ya da tersine bir yankı buluyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Amerika böyle yapar (21) Japonlar Pearl Harbor'a baskın yapınca karşılığını sadece Japon ordusunu yok ederek mi verdiler? Hayır. Nagazaki ve Hiroşima halkının üzerine atom bombası atarak, yani 15 saniyede çocuk, kadın, genç yaşlı demeden yüzbinlerce insanı buharlaştırarak verdiler... İnsanlık, sivil halk duyarlılığı... Ne ki o Amerikan savaş ahlakı yanında? (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Bir an için, 17 Aralık'ta yapılacak AB Zirvesi'nden Türkiye'yi tam tatmin etmeyen bir karar çıktığını düşünelim: (22) Yani ne olacak, Türkiye, 3 Kasım öncesinin ruh karartıcı şartlarına geri mi dönecek? İnsanların birbirine kuşkuyla baktığı, küçük bir azınlığın bütün toplumu kendi çizgisinde tutmak için akıl almaz yollara başvurduğu, beceri fukarası, liyakatsiz insanların resmî ideoloji bağları sebebiyle el üstünde tutulduğu günlere... "Höt" denildiğinde hazırola geçen politikacıların bu sadakatlerini yolsuzluk olarak ödettikleri bozuk döneme geri dönülebileceğine inanmak büyük bir saflık aslında (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Sarıgül de hemen o gün bir basın toplantısı düzenleyip cevabını yapıştırmış: "Baykal benimle uğraşacağına doğru dürüst muhalefet yapın." (23) Bu kavgadan ne çıkar? Hiçbir şey çıkmaz. Sarıgül partiden atılır. Baykal istifa etmez. Muhalifler daha da siner. İsmail Cem susar. Sağlık sorunlarıyla uğraştığı için istese de konuşamaz zaten... Kemal Derviş iyice kabuğuna çekilir. Geçmişte partisine, genel başkanına, parti yönetimine en ağır lafları söyleyen Zülfü Livaneli "hiçbir şey olmamış gibi yapmaya" devam eder (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Fakat akreditasyon yasağının tam da kalktığını söyleyemeyiz. Örneğin, Milli Gazete, Özgür Gündem ve Evrensel gazetelerinin temsilcileri davet edilmediler. Neden, bilmiyorum. Elbette sivil Genel Sekreter Yiğit Alpogan'da bunun bir açıklaması vardır. En iyisi bu açıklamayı ya da bir sonraki MGK toplantısını bekleyelim. Tabii, akreditasyon yasağının gevşemesi, "tahsisli medya" için de haber konusu oldu. Çoğunluğun saçma ve gereksiz bulduğu bir yasak uygulamadan kalkmıştır ve bu bir haber konusudur. Fakat haberciliğin de bir raconu, bir ahlakı olmak gerekir (24) Örneğin, önünüze gelen bir gazetede, "MGK'dan dinci basına izin çıktı" şeklinde, önyargılı ve kötü niyet ürünü bir başlıkla karşılaşırsanız ne yaparsınız? Ben çok sinirlendim (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(25) Türkiye AB için stratejik anlamda vazgeçilecek bir ülke mi değil mi? (26) Avrupa Türkiye'yi kaybetmeyi göze alabilir mi? Eğer bu sorunun cevabı, "Avrupa Türkiye'yi stratejik anlamda kaybetmeyi göze alabilir" şeklinde ise, o zaman, ortaya konan tüm davranışların anlamı değişir. Böyle bir durumda Avrupa'nın Türkiye'ye, gerçekten, bitirilmemiş bir savaşın sonrasında (Sayın ki Birinci Dünya Savaşı'nda başlayıp Sevr'de tırmanan ama Lozan'da bitirilmemiş olan bir hesap bu) üyelik için kapı çaldığına göre muhtaç durumda görüp şart dikte ettiğini düşünürsünüz. Yok, eğer "Avrupa Türkiye'yi stratejik anlamda kaybetmeyi göze alamaz" diye düşündüğünüzde, Türkiye'nin önüne konan şartlar, diplomatik anlamını yitirir, kötü şakalara dönüşür. O zaman da "Neden bu kadar aptal bir diplomasi?" diye sorarsınız (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Ancak müzakere prosedürünün değişmesi, müzakerelerin ucu açık olarak tanımlanmaktan çıkarılması pek kolay görünmüyor. Bu koşullarda soru şudur: (27) Türkiye'nin, Türk hükümetinin tavrı ne olacak? Masadan çekilme, ilişkileri askıya alma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünmüyoruz (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Çare, AB'nin, bizzat kendisinin oluşturduğu sakat yapıyı düzeltmesi, bunun için de Rumları çözüm yönünde zorlamasıdır (28) Bu mümkün mü? Bu da çok zor görünüyor. Dolayısıyla sorun sadece ötelenmiş gözüküyor (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Türkiye'nin AB perspektifi içerisinde yoluna devam etmesinin anlamını merak edenlerin yapmaları gereken, bir an için tam tersi bir duruma tanıklık ettikleri varsayımını zihinlerinden geçirmeleridir: (29) Başbakan Tayyip Erdoğan ve heyeti, itiraz ettikleri maddeler yumuşatılıp Türk tezlerine yakın hale getirildiği halde masadan kalksalar acaba ne olurdu? Bazıları açısından bu sorunun cebe dönük dehşetengiz bir cevabı bulunduğu muhakkak; ancak esas sorun kişisel kâr-zarar hesaplarının çok ötesinde yatıyor. Tersine senaryo karşımıza çıksaydı, 17 Aralık 2004 Türkiye için üstesinden kolay gelinemeyecek bir dizi sorunun başlangıç tarihi olacaktı. Dün Brüksel'de tanık olduğumuz olayın tam tersi yaşanmış olsaydı, siyasî hayatı içinden çıkılması imkânsız belirsizliklere sürükleyecek, toplumsal ilişkileri berhava edebilecek, kitleleri birbirlerinden kuşku duyar hale getirecek bir sürecin başlayacağına hiç kuşkunuz olmasın (Yeni Şafak, Aralık 2004).

Onları üreten kurum ve makamların gizlenmesine, koruma kalkını içinde bağımsız hareket etmesine, denetimsizliğe yol açıyor. Bir kurumun diğer bir kurum aleyhine topladığı bilgi, aldığı eylem kararı böylece gizlilik ibaresi altında devreye girebildiği gibi, gayrimeşru ilişki ve durumlar da aynı ibareyle koruma altına alınabiliyor. Bu durumda devlet sırrı kavramı, sadece rejimin üzerindeki bürokratik tahakkümünü ifade etmekle kalmıyor; aynı zamanda suiistimallerin, gruplaşmaların temel kaynaklarından biri haline gelebiliyor (30) Peki bu son skandalın ve bunca rezaletten sonra devlet sırrına ilişkin mevzuat elden geçirilecek mi? Öyle sanıyorsanız, yanılıyorsunuz.. (Yeni Şafak, Aralık 2004).

(31) Peki Sarıgöl hareketi nasıl bir gelecek vadediyor? Sarıgöl CHP bünyesinde çıkış arıyor. Ancak sadece CHP tabanına oynamadığı açık. Şişli örneğinden yola çıkarak, siyaseti, daha geniş bir taban üreterek yürütmek istiyor. Çerçeve şu: Halkla her ortamda buluşmayı hedefleyen bir ilişki ağı. Bu her siyasetçinin hedefi olmalı ama burada Sarıgöl'ün klasik CHP çizgisinden farkı, CHP'nin halkın dindar eğilimlerine yönelik korkusunu aşma noktasında... Daha az ideolojik daha çok popülist... Cami ve cemevine birlikte ulaşma... Sarıgöl, bunu, bir muhafazakâr siyasetçiden daha açık biçimde camiye ulaşma, bir Aleviden daha açık biçimde cemevine ulaşma ölçüsünde gerçekleştiriyor (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Cumhuriyet, bir yönüyle, 'halkın kendini doğrudan yönetmesi' demek, (32) acaba Türkiye'de halk kendini doğrudan yönetebiliyor mu? Bu soru durduk yerde, bir boşlukta sorulmuyor. Türkiye'nin tarihi bu alanda epey zigzaglarla dolu. Dönemlere göre bunu sağlamanın yöntemleri değişse bile 'olağanüstü' yönetimler süreklilik arz ediyor bizde, halkın kendini doğrudan yönettiği dönemler ise bayağı nadir. Sisteme sistem dışı müdahaleleri o sürekliliği sağlamanın bir aracı olarak da görebiliriz. Daha yakın zamanlarda ise, yetkisini anayasadan alan bazı kurumlar halk yönetimine resmen ortak çıkmaya başladılar. Ak Parti hükümetinin Avrupa Birliği (AB) perspektifine canla başla sarılmasının en önemli sebebi, hiç kuşkunuz olmasın, bunu, 'cumhuriyet' kavramını gerçek zeminine oturtma fırsatı olarak değerlendirmesidir (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(33) Acaba Türkiye AB'den tam üyelik için kesin tarih alamaz da, ilişkiler koparsa Türkiye için başka çıkış yolu var mı? Bu sorunun bir alt yapısı olduğunu biliyordum. Bir kere "AB olmazsa işimiz zor" biçiminde bir yargı alttan alta işlemiş ve toplumu etkilemeye başlamıştı. Bir kısım insanımız işimizin gerçekten zor olduğuna inanıyor ve AB'nin alternatifsiz olduğunu düşünüyordu. "Türkiye Ortadoğu'ya mı yönelecekti, orası bir bataklık ve orada çağın gerisinde kalmış ülkeler vardı. Yoksa Türkiye Amerika ile iş tutup, bölgede Amerika'nın piyonu mu olacaktı?" Bu sorular tüm AB tartışmalarında ziyadesiyle sorulmuş ve ortaya Türkiye için AB'nin olmazsa olmaz olduğu bir sonuç çıkmıştı (Yeni Şafak, Aralık 2004).

EK 24: Yeni Şafak Gazetesindeki Tetikleyici Sözbilimsel Sorular.

(1) Hükümet, AB'den bir tepki alırsa ne yapar? Son tahlilde zina konusunu "Ya AB ya zina düzenlemesi" tarzında görmeyeceği açık. İşte "zor noktaya gidiş" dediğim şey bu (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Üç yıl önce bugün ne olduğunu ezbere biliyoruz, sonuçlarını da iliklerimizde hissediyoruz; ancak bilinmeyen, ama üzerinde uzun uzun düşünülmeyi hak eden bir önemli nokta var: (2) ABD o korkunç eylemlere farklı bir tavır belirleseydi, dünyamız bugün acaba nice olurdu? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(3) Acaba, Bush yönetimi, 11 Eylül uğursuz eylemlerini daha farklı değerlendirip o değerlendirmeye uygun politikalar benimseseydi, bugün nasıl bir durumla karşı karşıya olurduk? (Yeni Şafak, Eylül 2004)

(4) Ellerinde pankartlarla "Zina suç olmasın" diye yürüyen kadın fotoğrafları neyi anlatıyor sizce? "Zina suç olmasın" yaklaşımı, zinanın tarafı haline gelmenin riskini azaltmayı öngörüyor. Burada kadın tarafı söz konusu olabilir, erkek tarafı söz konusu olabilir (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Türkiye, haklı olarak, Irak'taki her gelişmenin bölgenin geleceği ve Türkiye'nin güvenliği ile yakından ilgili olduğunu düşünüyor. Bir soru: (5) -Acaba ABD, Rice'ın mantığından hareketle, Türkiye'ye "PKK'yı askeri olmayan yollarla çözeceğiz" dediği gibi, Kürt hareketi temsilcilerine de "Türkiye meselesini askeri olmayan yollarla halledeceğiz" gibi bir proje sunmakta mıdır? (6) Ve Osman Öcalan, ABD tarafından Ankara'ya "Daha ne istiyorsunuz, terörist örgütü parçaladık ya, bunu öpün başınıza koyun" gibi bir söylemle sunulacağı günlerin heyecanlı bekleyişi içinde midir? ABD'nin oynadığı oyunu çözmek... Türkiye bunun kaygısında olmalı... Oyunu birlikte kurmak da var, o da deyneğin bir başka pis ucu... çünkü orada da İslam coğrafyasına yönelik operasyona dahil olmak var... Türkiye, müttefik diye bellediği bir güç tarafından bu kadar dar bir alana sıkıştırılmışsa, varın siz Afganistan'ı, Irak'ı hesap edin.. (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Bugünün sorusu şu: (7) İktidar partisinin eline teslim ettiği TCK tasarısında değişiklik yapma yetkisini CHP hangi yönde kullanacak? (8) Sadece kendisini ilgilendiren konularda değişiklik önerilerine geçit verirken, diğerlerine "Bana ne?" deyip ilgisiz kalacak mı? TCK, bu son hamleyle, CHP'nin sınavına dönüşmüş oldu. Meclis o kadar hızlı çalışıyor ki, siz bu satırları okurken, gündeme taşıdığımız kaygılar eskimiş bile olabilir. Biz yine de hatırlatma görevini yapalım da.. (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Bilinmeyen ve kaygıyı derinleştiren konu, ABD'nin bu yapılanmanın uzun vadede Türkiye'ye nasıl bir yansımalarının olmasını öngördüğüdür. Türkiye Kuzey Irak'ta yerleşmiş bulunan PKK Kongra Gel varlığının izalesini, ABD açısından bir samimiyet testi gibi de görmüş gibidir (9) "Acaba ABD, PKK Kongra Gel'e ne ölçüde tavır koyacak?" ABD, bugüne kadar "terörist" olarak nitelediği bu gruba karşı fiili bir harekette bulunmadı. Irak'ta "teröristlerle mücadele" adı altında şehirleri bombalayan, çocuklar üzerine ateş kusan ABD birlikleri, PKK konusunda tek adım atmadı (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Önce birkaç soru: (10)-Acaba Türkiye ile Avrupa Birliği arasında toplumsal değer farkı var mı? (11) -Acaba böyle farklar varsa bunlar korunmalı mı? (12) -Türkiye - AB ilişkisi, bunların değişmesini gerektiriyorsa, hangi ölçüde bir değişim öngörülüyor? (13) -Bu değişim talepleri toplumsal tepkilere yol açarsa gerilim nasıl çözüme bağlanacak? Tüm bu sorular, aslında "uyum - entegrasyon" sorunu ile ilgili (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Ak Partililerin ellerindeki bütün işi gücü bırakıp şu soruya cevap aramalarının zamanı: (14)Bu krizin sonunda Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin önü kesilirse, ardından gelecek siyasî çalkantıda ayakta durabilir miyiz?" Bu soruyu sadece kendileri için değil, Ak Parti'ye umut bağlayanlar ve bütün Türkiye için de sormalılar.. (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Türkiye'nin AB macerası birçok yorumcuya, siyasetçiye, toplumsal harekete anlamsız gelen zina meselesi yüzünden tehlikeye girmek üzere... Soru ise şu: (15) Bu krizi, meydana gelme biçimi ve yaratacağı sonuçlar itibarıyla yukarıdaki çerçevede anlamlandırmak mümkün müdür? (16) Yani önümüze sorun olarak çıkan siyaset de akıl ve değer arasındaki dengesiz ilişkinin bir sonucu mudur? (17) Ya da bu kriz aşılamadığı takdirde meydana gelecek gelişmeler yukarıdaki çerçeveye uygun mu olacaktır? (18) Yani Türkiye siyasetin dar alan içinde meydana geldiği bir çerçevenin, partilerin çoklaşması sisteminin yeniden ocağına mı düşecektir? Bunların üzerine düşünmekte fayda var.. (Yeni Şafak, Eylül 2004)

Neyse, herkes rahat nefes alabilir: Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Brüksel'deki temaslarından "AB'ye devam" mesajı çıktı. Sadece o mu? AB'nin genişlemesinden sorumlu Günter Verhaugen de, Komisyon Başkanı Romano Prodi de, Tayyip Erdoğan'ın kararlılığından duydukları 'hayranlığı' tam ifade edecek söz bulmakta zorlandılar. Brüksel temasları sonrası her şey yoluna girmiş görünüyor: Meclis pazar günü olağanüstü toplanıp TCK'yı kabul edilmiş biçimiyle geçirecek... İyi de, (19) şu son iki haftada yaşananları nasıl açıklayacağız? Bu sorunun altında yatan düşünce açık: 'Zina' konusunun bu biçimde tartışmaya açılması, AB organları ve üye ülkelerin başkentlerinde, Türkiye ve Ak Parti hükümeti ile ilgili olağanüstü değerlendirmeleri olumsuz etkiledi. İktidara Türkiye içindeki bakışlar da etkilendi bu gelişmeden. Konunun piyasaya dönük yüzünde ise zarar var: Hazine, faizdeki yukarıya doğru eğilim yüzünden, daha pahalı borçlandı (Yeni Şafak, Eylül 2004)

İki yönlü saldırganlığı ve şiddet tutkusunu törpüleyecek bir deneyime kapı aralıyor AB'nin Türkiye'yi içinde görme isteği.. (20) Tarihin bir döneminde 'egemen uygarlık' temsilcisi olmuş bir ülke, bugünün 'egemen uygarlığı' ile eşit şartlarda temasa geçtiğinde, bu 'fizyon' nasıl bir sonuç doğuracak? "AB içinde Türkiye" bu deneyin yapılması imkândır. Dünyanın karanlıklara gömülmesi tehdidine karşı bir son girişim... AB bunu bir imkân olarak görüyor, Türkiye de fırsat olarak değerlendirmeli (Yeni Şafak, Ekim 2004).

(21) Cumhurbaşkanımız ne demek istiyor, hangi tehlikeye karşı bizi tetik ve müteyakkız olmaya çağırıyor? Bir de, sanki, ılımlı ya da köktendinci, cari bir din devleti arzusu varmış gibi, demokrasiyi bu hayali, fiktif, irrasyonel arzunun tehlikelerinden korumaya çalışıyor: İster ılımlı, ister köktendinci olsun, din devletiyle demokrasinin bağdaşması hem olanaksızmış, hem de iki rejimin yan yana getirilmesi tarihe ve bilime ters düşmekteymiş.. (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Demek ki, Topbaş'ı hedef alan gazete istediğini (her neyse artık o) alamadı... Topbaş övgüsünde yarışan gazete ise istediğini aldı.. (22) Peki, biz "ne istediğini bilemeyen gazeteciler" ne yapsak? (23) Başbakan'dan, şu akçalı ilişkilerle kirlenmiş medya düzenine el koymasını mı istesek? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Aslına bakılırsa, Selçuk'un Avrupa'nın bir 'uygarlık' sorunu olduğu tespiti bütünüyle yanlış değil. Özellikle, son bir kamuoyu yoklamasına göre oranlarının yüzde 75'e çıktığı anlaşılan Fransa'daki "Türkiye'yi AB'de görmek istemiyoruz" cephesinin zihniyeti o sorunu yansıtıyor. Aydınlanma felsefesinin temelinde yatan 'insanların kardeşliği' ülküsünden uzaklaşma anlamına geliyor bu. Türkiye'yi ve Türk insanını kendileriyle 'eşit' görmeme de ayrı bir 'Aydınlanmacı' sorun. Türkiye bu kadar arzuladığı halde onu AB dışında tutmak isteyenler, 200 yıldır sürdürdüklerini iddia ettikleri idealleri bir kenara itmiş görünüyorlar.. (24) Peki de, Türkiye'deki 'Aydınlanmacı' elitlerin AB'yi istemeyerek dışa vurdukları sıkıntı ne? Bu önemli bir soru. Türkiye'de sayıları 'Aydınlanmacı' bilinenlerden çok daha fazla olan geleneksel muhafazakâr cephe açısından, Türkiye'nin AB üyeliği, herhalde 'ilk' tercih değil. Tayyip Erdoğan'ın başını çektiği muhafazakârların AB yoluna düşmeleri için önce kendilerini dönüştürmeleri gerekti. Bu da, 'demokrasi' ve 'insan hakları' gibi temel esaslardan mahrumiyetin mâliyetini bizzat üstlenmelerinden sonra mümkün olabildi. Ak Parti açısından, Türkiye'yi AB üyesi haline getirmek önemli bir hedef olsa da, öyle sanıldığı gibi 'olmazsa olmaz' bir öncelik teşkil etmiyor (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Hatta bu dönemlerde mafyadaki Kürt grupların tasfiye edildiği, kamu desteğiyle mafyanın Türkleştirildiği, kullanıma ve hizmete açık hale getirildiği bir yapı oluşturulduğu açığa çıktı (25) Peki bugün bu yapının ve politikasının neresindeyiz? Sıkça temizlikten söz edildi, söz ediliyor. Ne var ki, temizlik operasyonu tabir edilen adımlar, genel olarak buzdağının görünen, kirli kesimlerinin kesip

atılmasının ötesine geçmedi. Bu operasyonlar, suçlularla resmi görevliler arasındaki ya da çeşitli suçlu-resmi görevli bloğu arasındaki ilişkiler rant ve iktidar kavgasına dönüştükçe ve ana yapı hissedilir hale geldikçe ortaya çıktı (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Türkiye'de sistemin hemen her alanda yanlışları içinde barındırdığını, son haftalarda tartışıp durduğumuz 'Mafya-siyaset-bürokrasi' üçgeninin boyutları bir gerçek olarak önümüze seriyor (26) Alaattin Çakıcı ve Sedat Peker gibiler güçlerini nereden alıyorlar? (27) Başları derde düşünce kimler yardımlarına koşuyor, kendileri kimlerle elele varlıklarını sürdürüyorlar? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Cumhurbaşkanlığı çalışanlarının bir dâvet için bu kadar zahmete katlandığı bir başka ülke herhalde yoktur. Çankaya Köşkü'nde verilecek Cumhuriyet Bayramı resepsiyonuna dâvet edilecek herkesin aile hayatını mercek altına alan bir zahmet bu. "Kimin eşi başörtülü?" sorusunun cevabını verebilmek için geniş bir istihbarat çalışması yapılıyor olmalı; bu bir zahmet... Ardından, görevlilerin, konuğun eşli veya eşsiz çağrıldığını anlaşılır bir açıklıkla dâvetiye zarflarına işlemesi zahmeti geliyor.. (28) Acaba, yanlış istihbarat üzerine eşli çağrılmış eşi başörtülü konuklar için köşkün kapısında da tedbir alınacak mı? (Yeni Şafak, Ekim 2004).

Bush, 11 Eylül'de ülkesinin başına gelene, dünyanın herhangi bir köşesinde her zaman rastlanabilen şiddet eylemlerinden biri gözüyle bakıp olanı 'insanlığa karşı işlenen suç' kategorisinde değerlendirebilse ve saldırıyı gerçekleştirenlerin motivasyonunu anlamaya çalışsaydı, dünyamız bugünkünden çok farklı bir görüntüde olacaktı; buna hiç kuşku yok... Burada şu soruyu da sormak görevimiz: (29) 11 Eylül'e farklı tepki verse ve izlediğinden çok farklı politikalar belirlese, Bush, ikinci kez başkan seçilmeyi başarabilir miydi? Bu soruya kolayından cevap vermek gerçekten zor. Ancak, o sorudan hareketle şunu söyleyebiliriz: 11 Eylül ardından Neo-Con projesine dört elle sarılmakla, Bush, ikinci dönem başkanlığın kapısını aralamış olabilir; ancak o davranış tarzı, kendisine, dünyanın her tarafında olumsuz biçimde anılmayı getirdi... Bir zamanların 'örnek ülkesi' ABD'nin 'en sevilmeyen ülke' haline gelmesi Bush politikaları yüzünden... Ülkesinde halka saldırdığı korkuyla ayakta kalmayı başardı Bush; ancak dışarıya saldırdığı korku ülkesinin itibar desteğini yok ediyor.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

İnsanoğlu özgür irade sahibi bir varlık olarak yaratılmış. İnanç seçimleri de onun için bir sınav alanı olarak belirtilmiş. Onun için insanların inanç seçimlerini, din değiştirmelerini önlemek mümkün değil. İletişim ortamı, inanç değiştirmeleri de getirecek. Bundan kaçınmak mümkün değil. Ancak bunun rekabet ve çatışma ortamını beslediği de bir gerçek. Soru şu: (30) Acaba bu ilişkinin mutlaka yok edici bir niteliğe bürünmesi kaçınılmaz mıdır? (31) İnsanlığın temel kriz alanlarında dindarca bakışın ortak duruşu söz konusu olamaz mı? Belki "Dinler arası" diye başlayıp şimdilerde daha doğru biçimde "Dindarlar arası" diye ifade edilen "diyalog" girişimi böyle bir arayışın ürünü. Bu

arayışın henüz çok derin fay hatlarını ortadan kaldırdığı söylenemez. Türkiye-AB ilişkilerinde din ana sorun, Amerika-İslam coğrafyası ilişkilerinde kanama noktası dinle ilgili, Filistin-İsrail ilişkilerinde din en derin fay hattı (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Ülke yöneticilerinin veya toplum liderlerinin mal varlığındaki büyüme her zaman sorun olmuştur. Özellikle toplum liderleri için bu daha çok ahlaki mahiyet taşımıştır. Çünkü bir "dava" için binlerce insan gözyaşı, ter akıtır, ortaya bir birikim çıkar, sonra bu birikim, liderlerin şahsi mülküne dönüşür. Bu her zaman o "dava"nın bağlıları bakımından dramatik sonuçlar doğurmuştur. Şimdi böyle bir hadise, Arafat için konuşuluyor (32) Acaba Filistin davası için İslam ülkelerinden akan fonlar şahsi mülk haline dönüştü mü? (33) Arafat'ın Batı bankalarında milyar dolarları var mı? (34) Ve bunlar Arafat'tan sonra kime kalacak? Yani bir miras kavgası... Mülteci kamplarında, İsrail kuşatması altında ekonomik bir faciayı paylaşan Filistinliler bir yanda, ve miras kavgası öte yanda.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

Türkiye için 17 Aralık önemli bir tarih, buna kuşku yok. Brüksel'de toplanacak Avrupalı liderler Türkiye ile müzakereyi başlatma konusunda kararı o gün verecekler. Bu, Avrupa Birliği (AB) mâcerasının 1959'da gündemimize girdiği düşünülürse, neredeyse yarım asırlık bir sürecin bir anlamda 'mutlu sona' ulaşması demek. Aslında, süreci bu coğrafyada 'modernleşme' yolunda atılan ilk adımlarla başlatıp 200 yıllık bir perspektif çizmek de mümkün (35) İyi de, görüştüğü askerler ve sivillerin, Rauf Denktaş'a "17 Aralık'ı bekle" mesajı vermeleri ne anlama geliyor? O tarih işadamları açısından önemli; çünkü AB üyeliği kesinleşmiş bir ülke vatandaşı olarak daha rahat hareket edebilecekler... İşsizler de meydana gelecek hareketlenmenin istihdamı artıracacağı beklentisindedir; bir çok aydın için ise 'özgürleşme' ve 'hukuk devleti haline gelme' gibi bir anlamı var AB üyeliğinin... Kız babaları bile, dünürlere, "Hele Aralık bir çıksın" deme durumundalar; herkes önünü görmek için AB konusunda virajın nasıl alınacağını bilmek istiyor. Bunda ayıplanacak bir yön yok.. (Yeni Şafak, Kasım 2004).

(36) Ünlü para ve finans uzmanı Soros'un, akademisyen-gazeteci arkadaşımız Soli Özel'e yaptığı açıklamaları okudunuz mu? Onca laf kalabalığı arasında, benim dikkatimi şu cümle çekti: "Eğer Başkan Bush seçimi kaybetseydi yönetimin politikalarının (Irak'ın işgal edilmesinin) 11 Eylül'ün psikolojik ortamı nedeniyle geçici anormallikler olduğunu söyleyebilecektik." (Yeni Şafak, Kasım 2004).

EK 25: Hürriyet Gazetesinde Nedenselliğin metin içinde verildiği sözbilimsel sorular

(1) Bu alanda ‘kadın-erkek eşitliği’ sağlanacaksa, kadınların da biri resmi nikâh, birisi imam nikâhı ile iki erkekle evlenmeleri mümkün olabilir mi acaba? Olmaz... Çünkü şeriat kadını insan saymıyor, tüm düzenlemelerde sözü edilen ‘kişi’ erkeklerdir. (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada bir numaralı sözbilimsel soruyu ileterek yazar, “Müslümanlıkta kadının iki erkekle evlenmesi mümkün değil” şeklinde algılanması öngörülen görüşünü iletmektedir. Bu görüşünü desteklemek için de sözbilimsel sorunun ardından ilettiği sav işlevli tümceyi kullanmaktadır. Okuyucunun burada zihninde kurgulaması öngörülen savlayıcı bağlam ise şu şekilde yorumlanabilir: “*Müslümanlıkta kadının iki erkekle evlenmesi mümkün değil çünkü şeriat kadını insan saymıyor, bu hak erkeklere özgü bir haktır*”.

Bay Verheugen’in bu gezisinde ağzından bal aktı. Doğrusu şaşırıdık...(2) Türkler eskiden çok kötüydü de iki yılda mı düzeldi? (3) Yoksa her şey üç aşağı beş yukarı bugünküne yakındı da AB yetkilileri mi sadece olumsuz gerçekleri görüyor ve söylüyorlardı? Her neyse... Şimdi Türkiye’nin AB’den, ‘görüşmelere başlamak için tarih verilmesi’ yönündeki beklentisinin resmen yanıtlanmasına şunun şurasında üç ay kaldı. Eğer bir çuval inciri bu üç ay içinde berbat etmezsek, görünen o ki AB zirvesi ‘Türkiye ile üyelik görüşmelerine hemen başlanmasına’ karar verecek (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada yazar kendi bakış açısı doğrultusunda doğruluğunu kabul ettiği görüşünü iletmektedir ve okuyucunun da zihninde bu görüşün doğruluğunu kabul etmesi için bir strateji geliştirmiştir. Böylece okuyucunun yazarın sunduğu iki seçenektan birini olası seçenek olarak algılaması öngörülmektedir. Bir başka ifadeyle 3 numaralı sözbilimsel soru yazarın sunmuş olduğu iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığını ortaya koymaktadır. Burada yazarın bu adanmışlığı yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *ayrıştırıcı tasım* sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla *q*.

Yazarın ilk ilettiği 2 numaralı sözbilimsel sorunun “eskiden Türkler kötüydü”, ikinci yani 3 numaralı sözbilimsel sorunun ise “her şey üç aşağı beş yukarı bugünküne yakındı ama AB yetkilileri sadece olumsuz gerçekleri görüyor ve söylüyorlardı” bildirim tümceleri şeklinde algılanması öngörülmektedir. Burada yazarın 3 numaralı sözbilimsel soruda gizlenen bildirim tümcesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayrık önermenin, *p*, yani 2 numaralı sözbilimsel sorunun içindeki iletinin, aslında yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (eskiden Türkler kötüydü), ikinci ayrık önerme, *q*, yani yani 3 numaralı sözbilimsel sorunun içindeki ileti olası seçenek olarak belirlemektedir (her şey üç aşağı beş yukarı bugünküne yakındı ama AB yetkilileri sadece olumsuz gerçekleri görüyor ve söylüyorlardı).

Kadını bir köle gibi görüp, onu mirasta, tanıklıkta, sosyal yaşamda adam yerine koymayan... Başını örtüp, yaz günü palto giydiren zihniyet, namus ve haysiyeti beklemek için ise polis gerektiğini düşünse de...(4) Şimdi samimilerse; AB'ye girmemeleri gerekmez mi? Namus uğruna.. (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada sözbilimsel soru görüş işlevi görmektedir ve okuyucunun zihninde *modus tollens* nedensellik dizisinin kurgulanması sayesinde “AB'ye girmemeleri gerekir, yani söylediklerinde samimi değiller” bildirim tümcesi olarak yorumlanabilmektedir. Okuyucu, yazarın bu görüşünü yazarın niyeti doğrultusunda zihninde *modus tollens* nedensellik dizisini formüle ederek alımlamaktadır. Okuyucunun, yazarın niyeti doğrultusunda zihninde oluşturduğu nedensellik dizisi aşağıdaki gibi formüle edilebilir ve okuyucunun zihninde belirmesi öngörülen bu nedensellik dizisi sonucunda elde edilen sonuç da yazarın “söylediklerinde samimi değiller” görüşünü iletmeye çalıştığını desteklemektedir. Savlayıcı olarak yorumlandığında ise yazarın okuyucunun zihninde kurgulanmasını hedeflediği nedensellik “*Şimdi samimilerse AB'ye girmemeleri gerekir çünkü bu zihniyet kadını köle gibi görmüş, onu mirasta, tanıklıkta, sosyal yaşamda adam yerine koymamış, başını örtüp, yaz günü palto giydirmiş, namus ve haysiyeti beklemek için ise polis*

gerektiğini düşünmüştür.” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla buradaki sözbilimsel soru görüş, sorudan önceki ifadeler ise sav işlevi taşımaktadırlar.

1. Eğer p ise, o zaman q

2. q değil

Dolayısıyla 3. p değil

Eğer AB’ye girmek istiyorsan, o zaman kadına insan gibi davranmalısın.

Kadına insan gibi davranılmıyor.

Dolayısıyla AB’ye girmemeleri gerekir. Yani samimi değil.

(5) AB uğruna ‘kadının namus ve haysiyetini’ korumaktan vaz mı geçecek dersiniz? (6) Yoksa ‘kadın namus ve haysiyetinin’ olmadığı AB’ye girmek için yine de can mı atacak? Çağdaş insanlar kadının ‘namus ve haysiyetini’ korumaya kalkmazlar. Ona özgürlüğünü, kimliğini, kişiliğini verirler, kadın kendi ‘namus ve haysiyetini’ korumasını bilir. Kadının ‘namus ve haysiyet’ anlayışı, ‘namus ve haysiyet’ ticareti yapan erkeklerden yücedir (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada yazarın bu görüşü yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *ayrıştırıcı tasım* sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla q .

Yazarın 6 numaralı sözbilimsel soruda gizlenen bildirim tümcesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayrık önermenin, p , yani 5 numaralı sözbilimsel sorunun içindeki iletinin, aslında yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (AB uğruna ‘kadının namus ve haysiyetini’ korumaktan vaz geçmeyecek), ikinci ayrık önerme, q , yani yani 6 numaralı sözbilimsel sorunun içindeki ileti olası seçenek olarak belirlemektedir (‘kadın namus ve haysiyetinin’ olmadığı AB’ye girmek için yine de can mı atacak).

O kadar uzaklara gitmeyin... Bizdeki yobazlara bakın (7) Türkiye’de cereyan edenler de dahil, ‘İslam’ adına yapılmış terör eylemlerinden bir tekini (örneğin Durmuş Kumdereli olayını)

kınadıklarını anımsıyor musunuz? (8) O halde bunlara ‘İslam’ damgası vuran niçin haksız oluyor? (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada 7. ve 8. sözbilimsel sorular art arda kullanılmaktadır ve 8. sözbilimsel soru görüş işlevi görürken 7. sözbilimsel soru da sav işlevi görmektedir. İki sözbilimsel soru bildirim tümcelerine dönüştürüldüklerinde iletmek istenen savlamayı oluşturmaktadır; bu da okuyucunun zihninde şu şekilde kurgulanmaktadır: *“Bunlara İslam damgası vuran haksız olmaz çünkü Türkiye’de cereyan edenler de dahil, ‘İslam’ adına yapılmış terör eylemlerini kınamıyorlar”*. Yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada “çünkü”den önce yer alan tümce yani 8 numaralı sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimi, görüş, “çünkü”den sonra yer alan 7 numaralı sözbilimsel sorunun bildirim tümcesine dönüştürülmüş biçimi ise sav işlevi görmektedir.

En güzelini Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) Meclis Grup Başkanvekillerinden Haluk İpek söylemiş. Bu zatın ifadesine göre AKP meğer, Avrupa Birliği’nin (AB), ‘zina’ konusunda başka hiçbir ülkeye herhangi bir dayatması olmadığı halde tutup Türkiye’yi sıkıştırmasına tepkiliymiş. İpek "Eğer AB'nin bu tür dayatmalarına göz yumarsak ilerde başka ülkeler için ileri sürmediği birçok hususu Türkiye'den ister hale gelir. Dolayısıyla buna göz yumamazdık" demiş (9) Bu zat acaba Türkiye'de değil de son üç-beş, hadi bilemediniz iki yılını başka bir ülkede mi geçirdi? Türkiye'de olsaydı hem AB'nin "dayatmalarını" yadırgamaz, hem de böyle "onlara yapmayıp da bize neden yapıyorlar?" türü laf etmezdi (Hürriyet, Eylül 2004).

Dokuz numaralı sözbilimsel soruda yazar “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) Meclis Grup Başkanvekillerinden Haluk İpek’in Türkiyede olup bitenlerden habersiz olduğu” görüşünü okuyucuya iletmek istemektedir. Ancak bu görüşünü açık olarak bir düz tümce ile değil, görüşün örtük olarak iletildiği bir sözbilimsel soru ile gerçekleştirmektedir. Bu görüşünü de sözbilimsel sorunun sonrasında yer alan tümce desteklemektedir. Okuyucunun zihninde kurgulanması hedeflenen savlama ise şu şekilde öngörülmektedir: *“Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) Meclis Grup Başkanvekillerinden Haluk İpek heralde Türkiyede yaşamıyor (Türkiyede olup bitenlerden habersiz) çünkü Türkiyede olup bitenleri yadırgıyor”*. Burada yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde

kodlandığı varsayılan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce yazarın okuyucuya iletmek istediği görüş, sonrasında yer alan ise sav işlevli tümcedir.

Başbakan AB sözcüsüne, "Sen bizim içişlerimize karışamazsın" diyor. Teorik olarak doğru. Ama unuttuğu bir şey var. Büyük bir iştiyakla girmek istediğimiz o topluluk, ortak bir anayasayı referanduma sokmaya hazırlanıyor. Bunun anlamı şu. AB, artık "içişleri" kavramını siliyor. Sen Kıbrıs gibi tarihi meselelerinde, idam cezasının kaldırılması gibi tarihi bir kararda, hukuk sistemin gibi "en iç" sayılabilecek konularda bu coğrafi ve siyasi haritayı kabul etmişsin, bütün bunları "içişlerine müdahale" olarak görmemişsin. İş dini temele dayalı bir "günah" olayına gelince birden meydan okumaya başlıyorsun. Merak ediyorum (10) Acaba AKP, Türkiye'nin içişleri ile "cemaatin içişlerini" birbirine mi karıştırıyor? (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada yazar 10. sözbilimsel soru ile “AKP, Türkiye'nin içişleri ile cemaatin içişlerini birbirine karıştırıyor” görüşünü iletmeye çalışmaktadır. Yazarın niyeti, okuyucunun zihninde “*AKP, Türkiye'nin içişleri ile cemaatin içişlerini birbirine karıştırıyor çünkü Kıbrıs gibi tarihi meselelerde, idam cezasının kaldırılması gibi tarihi bir kararda, hukuk sistemin gibi "en iç" sayılabilecek konuları "içişlerine müdahale" olarak görmemiş, dini temele dayalı bir olayı içişlerine müdahale görmüştür.*” savlamasını kurgulamasıdır. Aslında yüzey metinde olmayan ancak okuyucunun zihninde kurgulanan savlamada beliren “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce görüş, “çünkü”den sonra yer alanlar ise sav işlevi görmektedir. Böylece yazarın, görüş olarak bildirdiği sözbilimsel sorunun öncesinde kullandığı tümceler, görüşünü desteklemek amaçlı kullandığı sav işlevli tümceleri iafde etmektedir.

Çünkü o devirde getirilen; bol şahit, mil-u mikale durumu, ip-mip çekme, iftira atılan kadınları korumaya yönelikti, belki de devrim sayılabilirdi. Şimdi?..Bu reform ipsiz... Bu çağda iki polisle kadınları-kızları durum tespiti için adli tıba, erkekleri hapis haneye gönderebilecekler. Söz konusu olan; çağdaş toplum olmak, ya da olamamak.. (11) Çağdaş hukuku mu seçeceksiniz, yoksa yazarlarınız getirilen 'reformu' anlamak için fıkıh kitaplarına mı bakacaklar? Ya da: Ne günahı vardı da bu güzel ülkenin, götürüp bunlara teslim ettiniz?..Ne yaptı size?. (Hürriyet, Eylül 2004).

Burada yazar kendi bakış açısı doğrultusunda doğruluğunu kabul ettiği görüşünü iletmektedir ve okuyucunun da zihninde bu görüşün doğruluğunu kabul

etmesi için bir strateji geliştirmiştir. Böylece okuyucunun yazarın sunduğu iki seçenektan birini olası seçenek olarak algılaması öngörülmektedir. Bir başka ifadeyle 11 numaralı sözbilimsel soru yazarın sunmuş olduğu iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığını ortaya koymaktadır. Burada yazarın bu adanmışlığı yazarın okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *ayrıştırıcı tasım* sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Ya p ya da q

p değil

Dolayısıyla q .

Burada yazarın sözbilimsel soruda verilen iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayırık önermenin, p , yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (*Şimdi yapılan reformlar çağdaş hukukla ilgili değil*), ikinci ayırık önerme, q , olası seçenek olarak belirlemektedir (*Şimdi yapılan reformlar eski çağda fıkıh kitaplarında olduğu gibi bir reformdur*). Böylece okuyucunun zihninde oluşturulması öngörülen savlama şu şekildedir: “*Şimdi yapılan reformlar çağdaş hukukla ilgili değil, eski çağda fıkıh kitaplarında olduğu gibi bir reformdur.*”

Koyun bunun üzerine ‘Yerel Yönetim Reformu’ ile zabıtaya verilecek polisiye yetkileri... Çünkü kendi tesettürlü-ahlaki (!) yaşamlarını elbette tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır (12) Kadının -din tüccarlarına kıyasla milyon kere daha yüce- iffetini polisiye tedbirlerle korumaya kalkan bir kafadan bunları beklemez de neyi beklersiniz? (Hürriyet, Eylül 2004).

Oniki numaralı sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş “Kendi tesettürlü-ahlaki yaşamlarını tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır” tümcesinde ifade edilmektedir. Bunu desteklemek için de bu görüşün sonrasında yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde savlayıcı olarak yorumlanmasını hedeflediği savlayıcı bağlam ise “*Kendi tesettürlü-ahlaki yaşamlarını tüm ülkede uygulamak için gerekeni yapacaklardır çünkü kadının iffetini polisiye tedbirlerle korumaya kalkıyorlar.*” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim

sürecinde okuyucunun zihninde kodlandığı varsayılan “çünkü” belirticisinden önce yer alan bölüm görüş; “çünkü” ile nedenselliği açıklanan bölüm ise görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir bu da sözbilimsel soru ile verilmektedir.

Keza çevrenin-suyun-havanın kirlenmesine çok kızdığını da hatırlamanız gerekir. Çevre Bakanı Pepe ise muhtemelen Başbakan’ın sözlerine güvenerek, daha beş gün önce suyun-toprağın-havanın aşırı kirlenmesi karşısında ‘acil önlem’ çağrısı yapmıştı. Ama ülkeyi zehirleyenlere iki yıl daha izni de kendileri verdiler.Çünkü hiçbir konuda samimi değiller. Düzenli-yasal-sağlıklı kentler yerine, kendilerinin oy deposu olacak kaçak tarikat mahalleleri kurmaktan vazgeçemediler. İnsanları yavaş yavaş öldüren, Çevre Bakanı’nın deyimiyle ‘Hasta toplum’ yaratan sanayicilerin katliamına biraz daha izin verirken de akıllarında ne çocuklar ne de yaşlı hastalar vardı. Birincisinde üçkâğıtçıları, ikincisinde çevre katili holdingleri tercih ettiler. Üstelik bizim medyanın ‘reform’ dediği yasa ile bunları yaptılar önceki gece (13) Siz hiç böyle ‘reform’ duydunuz mu? Kentleri ve çocukları öldüren... Bir ihanet gibi.. (Hürriyet, Eylül 2004).

Buradaki sözbilimsel soru “Yaptıkları reform değil” bildirim tümcesi olarak algılanmaktadır. Bu şekilde yazarın okuyucunun zihninde oluşturmayı hedeflediği savlama şu şekilde ifade edilebilir: *“Yaptıkları reform değil çünkü reform olarak yaptıkları şey sonucunda kentler, insanlar, çocuklar ölüyor.”* Yazar burada 13 numaralı sözbilimsel soruyu görüşünü iletmek için kullanmakta; sözbilimsel sorudan önce yer alan tümcelerde ise bu görüşünün nedenlerini sunmaktadır. Yani, bu tümceler de metinde sav işlevi üstlenmektedir.

Devletin ilgili birimine mensup yetkililer, zaman zaman vatandaşlık hakkı isteyen kişinin evine baskın yapıyormuş. Bu baskın sırasında en çok dikkat edilen hususlardan biri, evin temizliği oluyormuş. Yani bu kişinin İsviçre toplumunun özelliği olan temizlik kurallarına uyup uymadığına bakılıyormuş. Düşündüm (14) Böyle bir kuralı Türkiye’de vatandaşlık hakkı isteyen insanlara uygulamak mümkün müdür? Bunu sormak bile saçma.(15) Kendi vatandaşı temizlik kurallarına riayet etmeyen bir ülkede, başkalarından böyle bir şeyi bırakın talep etmeyi, akıldan bile geçirmek mümkün mü? Ama bakın Avrupa’nın bir ülkesinde ‘temizlik’, vatandaşlık kriteri haline gelmiş (Hürriyet, Ekim 2004).

Burada 14. ve 15. sözbilimsel sorular art arda kullanılmaktadır ve 14. sözbilimsel soru görüş işlevi görürken 15. sözbilimsel soru da sav işlevi görmektedir. İki sözbilimsel soru bildirim tümcelerine dönüştürüldüklerinde iletilmek istenen savlamayı oluşturmaktadır; bu da okuyucunun zihninde şu şekilde kurgulanmaktadır:

“Temizlik kuralları Türkiyede vatandaşlık isteyen insanlara uygulamak mümkün değildir çünkü kendi vatandaşı bile temizlik kurallarına riayet etmiyor.” Yüzey metinde olmayan ancak yazarın okuyucunun zihninde kurgulamasını istediği savlamada ortaya çıkan “çünkü” belirticisinden önce yer alan tümce görüş, “çünkü”den sonra yer alan ise sav işlevi görmektedir.

Ama kâğıt üstünde reform yapıp onu eski kafayla -zihniyet değişikliği yapmadan- uygulayınca o reformlar yarar değil, felaket getirdi. Nitekim Osmanlı’nın parçalanmasını o reformlar hızlandırdı. O nedenle sadece reform ilan etmek yetmiyor, radikal bir metotla zihniyet değişikliği yapmamız, çağdaş kafalı kadrolar yetiştirmemiz gerekiyor. İyi de... Son dolaşmamızda Anadolu’da bir kere daha gördük (16) Türkiye’nin her tarafını pıtrak gibi saran tarikat yurtları devamlı yobaz üretirken biz nerede hangi çağdaş kafalı kadrolar yetiştirebilir, hangi zihniyet devrimini gerçekleştirebiliriz? (Hürriyet, Ekim 2004).

Onaltı numaralı sözbilimsel soru sav işlevi görmektedir. Yazarın iletmek istediği görüş “Çağdaş kafalı kadrolar yetiştirmemiz gerekiyor” tümcesinde ifade edilmektedir. Bunu desteklemek için de bu görüşün sonrasında yer alan sözbilimsel soruyu sormaktadır. Yazarın okuyucunun zihninde savlayıcı olarak yorumlanmasını hedeflediği savlayıcı bağlam ise *“Çağdaş kafalı kadrolar yetiştirmemiz gerekiyor çünkü Türkiyenin her tarafında yobaz var.”* şeklinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, yüzey metinde olmayan ancak yazar tarafından iletişim sürecinde okuyucunun zihninde kodlandığı varsayılan “çünkü” belirticisinden önce yer alan bölüm görüş; “çünkü” ile nedenselliği açıklanan bölüm ise görüşü savunma amaçlı yapılan savı temsil etmektedir bu da sözbilimsel soru ile verilmektedir.

Bu yazının çıktığı gün, benim genel yayın yönetmenliğini yaptığım Hürriyet Gazetesi’nin ‘Keyif’ ekinde bir Kürtçe CD’yle ilgili övücü bir tanıtım yazısı yayınlandı. Ama böyle düşündüğüm halde, şu soruyu sormadan edemiyorum.(17) ‘29 Ekim Resepsiyonu’na gelen bir kişiye, arabasının müzik çalarını sonuna kadar açıp Kürtçe şarkı çaldıran duygu nedir?’ Evet bu duyguyu çok merak ediyorum (18) Müzik tutkusu mu? Yoksa ‘Bak biz bunu böyle kabul ettiririz’ duygusu mu? (Hürriyet, Kasım 2004).

Biliyorsunuz, o tiplerin başında merhum Turgut Özal gelirdi. Nitekim ‘mozaik’ dedi, insanlarımızın zihnine ‘sen başkasın’ fikrini soktu. Sonra ‘Neden Türkiye Cumhuriyeti diyoruz? Aslında Anadolu Cumhuriyeti desek daha doğru olurdu’ fikrini ortaya attı. O da yetmedi, ‘Türkler ile Kürtler arasında bir federasyon kurulması’ yolundaki düşüncesini, sözde tartışmaya açtı. Ama asıl

maksadı, böyle bir olasılığı zihinlere yerleştirmekti. Hálá merak ederiz: (19) Türkiye Cumhuriyeti'nin il-el-ebed payidar (sonsuz kadar var) olması mı onu mutlu ederdi, bir şekilde değişip İslam Cumhuriyeti'ne dönüşmesi mi, 'Türk-Kürt Federasyonu' olması mı, yoksa 'Türk' kavramını unutturabilmek için adının Anadolu Cumhuriyeti'ne dönüştürülmesi mi? Zaman zaman söylüyoruz ya... Bu milleti asıl kendi aydınları ile kendi yöneticileri arkasından vurur. Yoksa halkın kendisi melektir (Hürriyet, Kasım 2004).

18 ve 19 numaralı sözbilimsel soruların verildiği metinde yazar, görüşünü okuyucunun zihninde ayrıştırıcı tasım nedensellik dizisini oluşturmasını hedefleyerek iletmeye çalışmaktadır. Yazarın görüşü, okuyucunun zihninde oluşturmaya çalıştığı *ayrıştırıcı tasım* sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Ya p ya da q
 p değil
Dolayısıyla q .

Burada yazarın 17 ve 18. sözbilimsel sorularda verilen iki seçenektan bir tanesine olan adanmışlığı açıkça belli olmaktadır. Birinci ayrık önermenin, p , yazar tarafından açık bir şekilde kabul edilmediği gözlenirken (29 Ekim Resepsiyonu'na gelen bir kişiye, arabasının müzik çalarını sonuna kadar açıp Kürtçe şarkı çaldıran duygu müzik tutkusu değil), ikinci ayrık önerme, q , olası seçenek olarak belirlemektedir(29 Ekim Resepsiyonu'na gelen bir kişiye, arabasının müzik çalarını sonuna kadar açıp Kürtçe şarkı çaldıran duygu 'Bak biz bunu böyle kabul ettiririz' duygusudur). 19 numaralı sözbilimsel soru içinde aynı şeyi söylemek mümkündür. Yazar bu soruyu yönelterek kendi düşüncesini ortaya koymaktadır.

Bence bu seçimler ABD için ikinci bir 11 Eylül... Birincisinde, dünyanın gözünde büyüttüğü Amerika'nın o süper gücü çökmüştü. Şimdi ise demokrat-insani değerlere sahip, bilinçli ve akıllı zannedilen Amerikan toplumu yerle bir (20) 100 bin ceset, ortaya dökülen binbir yalan dolan, üzerine işenen insanlar, Usame bin Ladin nargilesini çekerken kolu-bacağı uçmuş çocuklar, bu savaşı en anlaşılır savaş yaparken, ABD seçmeni için '59 milyon kişi nasıl bu kadar aptal olabilir?' sorusu doğru mu? (21) Yoksa bu soruyu sormak mı aptallık? (22) Eğer ABD kapitalizmin babası ise niçin aptal olsunlar? (Hürriyet, Kasım 2004).

Burada yazar, “ABD toplum olarak artık insani değerlere sahip olmayan, bilinçli ve akıllı bir toplum olmadığı” görüşünü okuyucuya iletmeyi hedeflemekte, bu görüşünü de 20. ve 21. sözbilimsel sorularda örtük olarak iletmektedir. Okuyucunun zihninde kurgulanması öngörülen “ABD seçmeni aptal değil çünkü ABD kapitalizmin babası.” şeklindeki savlamada “ABD seçmeni aptal değil” bildirim tümcesi 20. ve 21. sözbilimsel sorularda ifade edilmektedir. Sav işlevli 21 numaralı sözbilimsel soru da yüzey metinde olmayan ancak okuyucunun zihninde oluşturması hedeflenen savlamada “çünkü” belirticisinden sonra yer alan tümcedir. Sonuç olarak sözbilimsel sorular aracılığıyla yazar görüşünü ve bu görüşü desteklemek amaçlı savını ileri sürmekte ve okuyucunun zihninde oluşturulması öngörülen savlama şu şekilde belirtilebilmektedir: “*ABD toplum olarak artık insani değerlere sahip olmayan, bilinçli ve akıllı bir toplum değil çünkü ABD kapitalizmin babası.*”

EK 26: Hürriyet Gazetesinde Zıt kutup belirten sözbilimsel sorular

(1) Teröristten daha aşağılayıcı bir insan sıfatı olabilir mi? (2) Gerçekten, belli bir amacı gerçekleştirmek için olsa bile, kurban olarak silahsız masumları seçen ve öldüren insandan daha alçağını bulabilir misiniz? (3) Daha geçen gün bunların akıl hocalarından biri, herhangi bir Türk vatanperverinin gözyaşı dökmeden anmadığı Çanakkale Savaşı ile Şiilerin kutsadığı Necef şehrindeki çarpışmaları mukayese etmedi mi? (4) 'Necef benim için Çanakkale'den bin kat daha faziletlidir' demedi mi? (Hürriyet, Eylül 2004)

(5) Bu yasa çıkarsa, iki evli kimi partililer, kimi milletvekilleri, kimi belediye başkanları, kimi iktidar yandaşı bürokratların içeri atılması gerekmez mi? (Hürriyet, Eylül 2004)

Günlerdir bir fırsat bulsak da, on gün sonra Meclis'te görüşülecek olan yeni Türk Ceza Yasası hakkında neden tanınmış ceza hukuku hocalarımızdan veya üniversitelerin ceza hukuku kürsülerinden ses çıkmıyor diye sorsak diyorduk. Hadi onlardan çıkmadı... Barolar nerede? (6) Üyelerinden ceza hukuku uzmanı avukatları bir araya getirip Meclis'te topu topu 20-30 (bilemediniz 50) kişinin 'tamamdır, iyidir' dediği yasa tasarısını incelettirmeleri gerekmez miydi? (Hürriyet, Eylül 2004)

Günlerdir bir fırsat bulsak da, on gün sonra Meclis'te görüşülecek olan yeni Türk Ceza Yasası hakkında neden tanınmış ceza hukuku hocalarımızdan veya üniversitelerin ceza hukuku kürsülerinden ses çıkmıyor diye sorsak diyorduk. Hadi onlardan çıkmadı... Barolar nerede? (7) Görüşlerini, eleştirilerini ortaya koymaları için tasarının yasallaşması, birçok insanın canının gereksiz yere yanması ve sakıncaların tek tek ve yaşanarak ortaya çıkması mı lazım? (Hürriyet, Eylül 2004)

(8) İyi niyetlerinden kuşku duymadığımız TBMM Adalet Komisyonu üyeleri ile bu Komisyon'un teşkil ettiği Alt Komisyon'da görev alan üyelerin birkaç ay bile sürmeyen çalışmalarıyla, bir ülkenin temel yasalarından biri 'ham-hum şarolop' usulüyle görüşülür ve kabul edilebilir mi? (Hürriyet, Eylül 2004)

(9) Bir okul basıp altı, yedi, sekiz -en büyüğü 16- yaşındaki yavruları kan gölünde boğmak, hangi insani değerle bağdaştırılabilir? (Hürriyet, Eylül 2004)

Lanet olsun!'Ama lanet olmuyor.. (10) Olsa terör denen bu alçaklık, bu ahlaksızlık, bu namussuzluk, bu iğrençlik sürüp gider mi? (Hürriyet, Eylül 2004)

Çeçenler, Ruslardan bağımsızlık istiyorlar'mış...(11) İstemeyin diyen mi var? Ama mücadelenizi insanlığınızı kaybetmeden yapın. (Hürriyet, Eylül 2004)

(12) Kendi hakkını alamayan yargıçların, güçsüz ve mağdur insanlara hukuk dağıtması olası mıdır? (Hürriyet, Eylül 2004)

(13) Bunu bilmek için müneccim olmak gerekiyor mu? Bu istatistiğe bakarsanız, bu ülkenin kadınları ‘zinacı’ ama erkeklerinin hepsi birer namus timsali (14) Siz hayatınızda böyle ikiyüzlü bir istatistik gördünüz mü? (Hürriyet, Eylül 2004)

Bu son örnekle ilgili uygulama tartışılabilir ama herhalde ‘Bir rektörün görevden alınmasını’ gerektirecek bir eylem olduğu ileri sürülemez. ‘Alemdaroğlu ile ilgili inceleme konusu sadece bu değildi ki... Ötekileri de dikkate almak lazım. Örneğin Alemdaroğlu’nun uygulamış gibi görüldüğü kararları aslında yasaya karşı hile sayılabilecek yollarla uygulamadığı da bir gerçek’ deniyor (15) O zaman YÖK’ün Alemdaroğlu hakkında ‘Soruşturma’ açılmasına karar vermesi... Onun sonunda gerekirse ‘disiplin’ cezası vermesi yahut ‘suç’ teşkil eden hususlar varsa yargı yolunu harekete geçirmesi gerekmez miydi? (Hürriyet, Eylül 2004)

Öyle ya.. (16) Yargının önünü tıkayarak hukukun üstünlüğü savunulabilir mi? Doğrusu bu noktada YÖK tarafından alınan karar insana hiç de ‘tarafsız’ ve ‘hukukun üstünlüğünü koruyucu’ görünmüyor (Hürriyet, Eylül 2004)

(17) ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell eğer Şubat 2004’te Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’e mektup yazıp, ‘daha da gecikilirse dava zamanaşımına uğrayacak’ diye uyarımasaydı, Ahmet Baştan adalet huzuruna çıkartılır mıydı? (Hürriyet, Eylül 2004)

(18) Avrupa Birliği’nin Ekim 2002’de açıkladığı İlerleme Raporu’nda bu olay kınanmasaydı ve Türkiye ‘işkence ile savaş konusunda samimi olmamakla’ suçlanmasaydı, o dava zamanaşımına uğramadan biter miydi? (Hürriyet, Eylül 2004)

(19) O zaman bulunamayan polisleri bulup adalet huzuruna çıkarmaya söz veren Başbakan Bülent Ecevit ile Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk bu yüzden az mı mahcup oldular? Anlaşıyor ki ‘işkenceye sıfır tolerans’ türünden parlak laflar yetmiyor. Dediginizde samimi olmanız ve gerçeklerden korkup üstünü örtmek yerine kötü olan gerçekleri iyi gerçeklere dönüştürmeniz gerekiyor (Hürriyet, Eylül 2004)

Hukukçularımız galiba görüşlerini ortaya koymak için yasanın çıkmasını, uygulamanın görülmesini bekliyorlar (20) İyi de o zaman ‘uzman’ ile sokaktaki adamın ne farkı kalıyor? (Hürriyet, Eylül 2004)

Şimdi, ‘halk böyle istiyor’ diye bu ilişkiyi Ceza Kanunu’na sokmaya çalışanlara sesleniyorum. Türkiye’de bütün muhafazakâr merkez partilerin hepsi ‘1950 misyonunun devamı

olduklarını' iddia ederler. Adnan Menderes; Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'la birlikte İstanbul'da aynı anıtmezarda yatıyor. Mezarlar bugün Türkiye'de birer özgürlük ve demokrasi anıtı olarak kabul ediliyor (21) Bu üç insan, katil veya hırsız olsalardı üzerlerine böyle bir anıt dikilebilir miydi? Ama bakın şimdi o insanların hayatlarındaki mahrem ve çok özel ilişkileri de hırsızların ve canilerin yargılandığı kanunun içine sokuyorsunuz. (Hürriyet, Eylül 2004).

AKP, cemaatlerin etkisindeki tabanından zina konusunda gelen baskılara direnemiyordu. Ama o zaman AKP'ye şu sorulmaz mıydı: (22) 'Aylarca gösteri yapan şehit analarının istekleri, zinanın suç olmasını isteyen cemaatlerin talebinden daha mı önemsizdi?' AKP, şehit analarının bütün baskısına rağmen idam cezasını kaldıran, dolayısıyla Apo'yu ipten kurtaran kanuna destek vermişti (Hürriyet, Eylül 2004).

(23) Türkiye'deki karayolları trafiği İngiltere'deki gibi "soldan" olsaydı AB buna tahammül eder miydi? (24) Boğa güreşleri eğer İspanya'da değil de Türkiye'de yerleşik bir gelenek olsaydı, AB karşımıza gelip, "Ne yapacaksınız yapın; ama bu kanlı ve vahşi oyunu ortadan kaldırın" demez miydi? (25) İspanya'nın AB üyeliğine girmesinden önce "İngiltere ile aranızdaki Cebelitarık sorununu çözün" diyen oldu mu? (Hürriyet, Eylül 2004).

Tam da AB Raporu resmen açıklanmak üzereyken yine tuhaf haberler gelmeye başladı: AB Komisyonu'nun 'Genişleme'den sorumlu üyesi Günter Verheugen daha geçen hafta 'artık her şey tamam' dediğini unutmuş olmalı ki, şimdi Welt am Sonntag Gazetesi'ne 'Raporda yer alan bazı konuları Türk hükümetinin kabul etmesinin kolay olmayacağını' söylemiş. Bununla da kalmamış, görüşmeler başlasa bile 'bunun sonucu açık bir süreç' olacağını eklemiş (26) Bu 'Canımız isterse vazgeçeriz' demek değil mi? (Hürriyet, Ekim 2004).

Lafı dolandırmaya gerek yok. Türkiye 1964 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Güney'deki Rum yönetimini devlet olarak tanımasına engel olamadığı zaman zaten elindeki en önemli kozu kaçırmıştı. Bu durumda yapılacak şey hem KKTC'yi tanımaya devam etmek, hem de Güney Kıbrıs'taki Rum yönetimini tanımaktır. Çünkü bu gerçeği reddederek bir yere varmamız mümkün değil (27) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) Türkiye aleyhine açılan Loizidu davası kararını tanımadık da bir yere mi vardık? Biliyorsunuz, Güney Kıbrıs Rumlarından Bayan Titina Loizidu, 'KKTC sınırları içinde kalan evimi kullanamıyorum. O nedenle Türkiye bana tazminat ödemelidir' diye dava açtı. AİHM, 28 Temmuz 1998 tarihinde Bayan Loizidu'yu haklı bulup Türkiye'nin 'tazminat' ödemesine karar verdi. Biz bu kararı 6 yıla yakın süre tanımadık. Ama sonunda hem o kararı kabul ettik, hem de Titina Loizidu'ya gecikme faiziyle birlikte 1 milyon dolardan fazla para ödedik. Bunlar bizim dik başlılığımızın ve gerçekleri reddederek bir yere varabileceğimize ilişkin beyhude çabalarımızın örnekleri (Hürriyet, Ekim 2004).

AİHM, 28 Temmuz 1998 tarihinde Bayan Loizidu'yu haklı bulup Türkiye'nin 'tazminat' ödemesine karar verdi. Biz bu kararı 6 yıla yakın süre tanımadık. Ama sonunda hem o kararı kabul ettik, hem de Titina Loizidu'ya gecikme faiziyle birlikte 1 milyon dolardan fazla para ödedik. Bunlar bizim dik başlılığımızın ve gerçekleri reddederek bir yere varabileceğimize ilişkin beyhude çabalarımızın örnekleri (28) Peki, AB'nin ve genel olarak Batı'nın bize karşı tutumu daha mı iyi? Tam da AB Raporu resmen açıklanmak üzereyken yine tuhaf haberler gelmeye başladı: AB Komisyonu'nun 'Genişleme'den sorumlu üyesi Günter Verheugen daha geçen hafta 'artık her şey tamam' dediğini unutmuş olmalı ki, şimdi Welt am Sonntag Gazetesi'ne 'Raporda yer alan bazı konuları Türk hükümetinin kabul etmesinin kolay olmayacağını' söylemiş. Bununla da kalmamış, görüşmeler başlasa bile 'bunun sonucu açık bir süreç' olacağını eklemiştir (Hürriyet, Ekim 2004).

Gerçekten Tayyip Erdoğan çok kısa zamana çok ciddi reformlar sığdırdı. Gerçi bunlar daha önce de yapılmayacak şeyler değildi. Ama bu sonuçların alınmasındaki asıl mesele orada siyasi iradenin olup olmadığıdır (29) Örneğin 'Bilgi Edinme Hakkı' yasasının çıkmasına itiraz eden mi vardı? (30) Dernekler yasasının liberalleşmesine, hukuk devleti ilkelerinin güçlendirilmesine kim karşı çıkıyordu? (31) Türk Ceza Kanunu'nun çağdaştırılması ihtiyacı yeni mi duyuldu? (32) İstinaf Mahkemeleri'nin kurulmasını savunanların son 20 senedir seslerini duymadıklarını bilmiyor muyuz? (33) Basın Yasası'nı değiştirmek gerektiğini, ifade özgürlüğünün demokratik bir hukuk devletinde olması gerekene göre çok dar olduğunu yeni mi fark ettik? Tüm bunları -ve saymadığımız diğer reformları- gerçekleştiren Tayyip Erdoğan'ı bir de o nedenle kutlamak gerekir (Hürriyet, Ekim 2004).

Haritayı alıp önünüze koyun. Türkiye AB üyesi olduğu takdirde, Ermenistan, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye Avrupa Birliği'ne sınır oluyor (34) Avrupa rüzgarının bu ülkeleri de etkilememesi mümkün mü? Dün Dışişleri Konutu'nda yaptığımız sohbet sırasında tarihin oradaki en önemli tanığı, Bekir Sami Bey'in masasıydı. O masa Cumhuriyet'in ilk dışişleri bakanının masasıydı. Şimdi o Türkiye, Cumhuriyet'in koyduğu en önemli hedeflerden birine ulaşmayı sağlayan birçok görüşmeye tanık oluyor (Hürriyet, Ekim 2004).

İtiraf edeyim ben 'Bayrağı nereye diktiğimizi' de, bu bayram havasını da, niye sevindiğimizi de anlayamadım. Brüksel'in raporu olumlu, tamam.. (35) Ama iyi okunduğunda o karar aynı zamanda 'AB için henüz yeterince çağdaş ve uygar olmadığımızın' da uluslararası resmi belgesi değil mi? Bence sevinmek yerine işe koyulmalıyız. Sadece siyasi iktidarın aldığı kararlar, yaptığı yasalar yetmiyor. Her birimizin ayrı ayrı çağdaş-uygar olması gerekiyor. Artık ilkel davranışlara kızmalıyız. Görgüsüzlüklere-ahmaklıklara katlanmamalıyız. Avantacılığa, beleşçiliğe, kolaycılığa koşmamalıyız. Aldatılan, kandırılan, sessiz, tepkisiz, pısrık bir kalabalık olmaktan çıkmamız lazım. Başımızda akıl, yüreklerimizde gurur olmalı. Ve ben neye sevindiğimi bilmeliyim (Hürriyet, Ekim 2004).

Son yağışlardan sonra bazı televizyon ve gazetelerde, Sao Paulo’da bulunan Kadir Topbaş’a yöneltilen eleştirileri ve daha da ileri gidilerek onunla dalga geçilmesini görünce, kendi başıma gelen bu olayı hatırladım. Eminim Kadir Topbaş da benim hissettiklerimin daha fazlasını hissetmiştir (36) Ama yağmur yağdı ve şehri su bastı diye, o sırada çok önceden programlanmış uluslararası toplantıya katılmış bir belediye başkanına yüklenmek meseleyi çözüyor mu? Bütün samimiyetimle ifade edeyim ki, bunları, bir mesleki eleştiri çerçevesinde söylemiyorum. Geçmişte biz de Hürriyet’te benzer bir yaklaşımda bulunmuştuk (Hürriyet, Ekim 2004).

Evet, bu şehrin altyapısı bir felaket. Evet, devlet yıllardır bu sorunlara çare bulamadı. Evet, belediyelerin sorumluluğu var. Peki biz vatandaşlar? (37) Bizler, hepimiz olmasa da en azından büyük bir bölümümüz, masum muyuz? (38) Bu şehrin etrafını eciş bücüş kaçak yapılarla dolduranlar devletten mi emir almıştı? (39) Altyapısı, yolu, kanalizasyonu olmayan yerlere kaçak inşaatları çıkan, onunla da yetinmeyip ilk seçimde üç beş kat daha eklemek için demir filizlerini nöbetçi bırakan insanların hiç mi suçu yok? (40) Tek kuruş vergi ödemeyen, kapısının önüyle ilgilenmeyen insanların devleti göreve çağırmaya ne kadar hakkı olabilir? EVET AMA Evet devleti, yerel yönetimleri eleştirelim. Görevlerini yapmaya davet edelim. Ama bunu yaparken, insaf ölçülerini kaçırmayalım. Bir de vatandaş olarak kendi sorumluluklarımızı unutmayalım.. (Hürriyet, Ekim 2004).

Yanılmıyorsak Hikmet Sami Türk zamanında bu gençleri mesleğe hazırlamak için bir akademi kuruldu. Öğreniyoruz ki akademi de iktidarın kadrolaşma politikasına teslim olmuş. (41) Mesleğine değil de başka amaca yönlendirilen genç adamdan ne kadar hâkim, ne kadar savcı çıkar? Hâkim veya savcı adayının (veya bilfiil bu görevde olanların) kişilikleri adalet dağıtmaya müsait mi değil mi kimse sormaz... Mesleğin ne öncesinde ne uygulama aşamasında kimse ‘etik değerler’ konusunda sistemli, tutarlı bir eğitim almaz... Verilen maaş, adalet dağıtan bir insanın sosyal düzeyine uygun olmaz.. (Hürriyet, Ekim 2004).

Birileri devletle, bizle alay ediyor. Bizler, hepimizin hakkını koruma ve kollama görevini seçtiğimiz insanlara devrettik (42) Başkalarının ‘devleti koruma ve kollama görevinden’ rahatsız olan seçilmiş kurumların, ‘devleti, vatandaşı koruma ve kollama görevini’ kendi üzerine alması gerekmez mi? (Hürriyet, Ekim 2004).

(43) Böyle bir rezalet olabilir mi? Bir devlet kendisi ile ilgili yaşamsal bir raporu kendi diline çevirmiyor, muhtemelen içindekileri saklamak güdüsüyle. Ve Türkiye okumadığı raporu tartışıyor (Hürriyet, Ekim 2004).

Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün Haziran 1990 ayı boyunca yabancı basın organlarında Türkiye konusunda çıkan haber ve yorumlarla ilgili bir araştırması var. ABD, Belçika, Federal Almanya, Fransa ve İngiltere’de yani Batı dünyasının lokomotifleri sayılan 5 ülkede yayınlanan 33 günlük gazetede bir ay boyunca Türkiye hakkında topu topu 58 (yanlış

okumadınız elli sekiz) adet haber ve yorum çıkmış. Bunlar içinde haber sayısı 33'ten ibaret. Ayrıntıya girmeden söyleyelim.. (44) Türkiye'nin ne kadar taşra sayıldığını bu tablo göstermiyor mu? Kimsenin ilgisini çekmezseniz sizi 22 Mart 2000 akşamı ABD'deki WLIW21 isimli TV kanalında yayınlanan 'The American Armenians' başlıklı programda olduğu gibi 'Türkiye'de araba hırsızları parmakları kesilerek cezalandırılırlar' diye tanıtırlar, siz de sesinizi bile duyuramazsınız (Hürriyet, Ekim 2004).

Hani Türkiye'deki irtica tehlikesi nedeniyle altı sene evvel kurulan Başbakanlık Takip Kurulu ve ona bağlı olarak tüm il ve ilçelerde teşkil edilen Takip Kurulları vardı ya... O kurulların 'irticai faaliyette bulunduğunu' saptadığı ve bu yüzden disiplin cezası alan, dolayısıyla siciline not düşülen memurlar, amirler, öğretmenler, öğretim üyeleri, sağlık personeli, polisler, yargıçlar, savcılar vs. bu sayede süttten çıkmış ak kaşığa dönüvereceklermiş. Tabii onu sicili bozuk olduğu için terfi edemeyenlerin üst mevkilere tayini izleyecek. Böylece küçük boyutlu sakınca, büyük boyutlu sakınca haline gelecek. Öyle ya.. (45) AKP'nin kadrolaşması eğer laik cumhuriyetin temel ilkeleri yüzünden engelleniyorsa, buna AKP katlanabilir mi? (Hürriyet, Ekim 2004).

Çünkü gazetecilere yönelik en ağır haberler, eleştiriler yine bizim gazetelerimizde yayınlanır. Bundan gocunmayız. Çünkü hepimizin gözünde yargının 'imtiyazlı' bir yeri vardır. Onun zedelenmesinin, hepimizin zararına olacağını tam bilincindeyizdir (46) Bizim yargıya karşı gösterdiğimiz bu hassasiyeti, yargı mensuplarının daha fazla göstermesi gerekmez mi? (Hürriyet, Ekim 2004).

(47) Her konuda farklı kutuplara bölünen, her konuda yüzlerce değişik yorumla ve tavırla okuyucularının önüne çıkan bu gazetecilerin, Yargıtay bildirisi konusunda farklı dozlarda da olsa 'eleştirel' bir konuma geçmesi, önemli bir gösterge değil mi? Ben Türk yargısının kirli ilişkilere girmemiş üyelerinin bu fotoğrafı iyi okuyacağına eminim (Hürriyet, Ekim 2004).

(48) Bizde, bırakın yanlış iş yapmayı, milyarlarca doları batırıp milletin sırtına yıkan bankacılara ne yapıldı? Diyeceksiniz ki, bankaları elinden alındı (49) Alındı da hayatlarında ne eksildi? Hangisi halkın karşısına çıkıp özür diledi? (50) Hangisi parası batmış küçük tasarruf sahibinin feryatlarına kulak verdi? (51) Bu feryatlar yüzünden kaçının bir gecelik uykusu kaçtı? (Hürriyet, Ekim 2004).

Bunların ardından da o PKK'nın dağda kalmış artıklarına emirler yağdırıyor. Devletle pazarlığa kalkıyor. Canı istiyor 'ateşkes' ilan ediyor. Ondan sıkılınca 'ateşkes bitti, artık Türk askerini öldürebilirsiniz' emri veriyor. Bunu üstelik kendisini ziyaret eden avukatları aracılığıyla ilan ediyor. Daha da sıkılırsa, İmralı'daki malikânesinden sağa sola talimatlar veriyor. Demeçlerini pek çok yerde yayınlıyor. Kızıyor, PKK içinde ve dışında kalmışlarla polemik yapıyor (52) Dünyada böyle 'dangalak' bir infaz anlayışı var mı? Demek meşhur terörist Çakal Carlos (Ilich Ramirez Sanchez)

1997 yılında Fas'ta yakalanınca, Fransa'da değil de Türkiye'de yargılanıp ömür boyu hapse mahkûm edilseydi, şimdiye kadar belki 50 cinayet daha işletmiş, 100 yeri soydurtmuştu (Hürriyet, Ekim 2004).

Bakın size bugünün Türkiye'sinden bazı çizgiler vereyim. Geçen hafta en çok satan yabancı CD'lerin ilk iki sırası Yunanlı şarkıcılarındı. Gazetelerde Yunanlı yazarlarla yapılmış mülakatlar yayınlıyor. Kürtçe söyleyen bazı sanatçıların konserleri tıklım tıklım. Anlayacağınız, Türkiye kompleksiz bir ülke. Türkiye, etnik komplekslerinden arınmış bir ülke (53) Şimdi bunu başka etnik komplekslerle karıştırmanın bir alemi var mı? Ülkemiz bir geçiş dönemi yaşıyor. Medeniyetin arafındayız. Bu bekleme odasında birbirimizi kışkırtacak davranışlardan kaçınmalıyız (Hürriyet, Kasım 2004).

İkincisi... Bir an için çekinceleri geçerli ve anlamlı sayalım (54) İslam ülkeleri 'Tüm İslam devletlerinde şeriatı dayalı rejim kurulması teşvik edilecektir' diye bir anlaşma imzalasalar, buna laik Türkiye Cumhuriyeti adına imza atılabilir mi? (Hürriyet, Kasım 2004).

Hazine Müsteşarı İbrahim Halil Çanakçı, AKP hükümetinin verdiği yetkiyle gitmiş İslam Konferansı Teşkilatı tarafından hazırlanan bir anlaşmaya 1 Eylül 2003 tarihinde imza koymuş. Anlaşma İslam ülkelerinde özel (ve kamu) kuruluşlarının geliştirilmesine katkıda bulunmayı öngörüyor. Yalnız ufak bir koşulu var: Her şey şeriat hükümlerine göre yapılacak (55) Laik Türkiye böyle bir anlaşmaya imza atarsa kıyamet kopmaz mı? Nitekim CHP milletvekilleri, TBMM'de bunu yaptılar. Gerçi AKP'liler 'Türkiye adına anlaşmaya konulan çekince' söz ediyorlar; ama ortada öyle bir çekince yok. Zaten yasa tasarısı da 'çekince konu' demiyor. 'Konulmasının öngörülmesinden (derpiş edilmesinden)' söz ediyor. Böylece Türkiye düpedüz şeriat hukukunun geçerliliğini kabul etmiş oluyor. Tuhaf bir durum.. (Hürriyet, Kasım 2004).

Kısaca laik cumhuriyet tutuyor şeriat düzenini esas alan (Anayasal rejimimize taban tabana zıt) bir anlaşmayı imzalıyor. Ve onu 'çekincemiz var' yutturmacasıyla kabul edip sineye çekiyor. Oysa bu mümkün değil. Çünkü esasta anlaşamadığımız belgeye imza atmamanız gerekir. Hadi atıldı diyelim.. (56) Buna çekinceyi (reservation=ihtrazi kayıt) imza atarken koymanız gerekir değil mi? Onu da yapmıyoruz. Her şey bitiyor. Hem Anayasal rejimimizi, Anayasamızın değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek hükümlerini ayaklar altına alıyoruz, hem de hiçbir Türk firmasının yararlanamayacağı bir anlaşmayı öpüp bir de başımıza koyuyoruz (Hürriyet, Kasım 2004).

Üstelik bunu bir kere -yani yanlışlıkla- yapmıyoruz, ikide bir tekrarlıyoruz (57) Bu kadarı da fazla değil mi? (Hürriyet, Kasım 2004).

Türkiye'nin farkını gösteren bir başka iftara gelince. Türkiye Yahudi Cemaati'nin hahambaşısı hafta başında Neve Şalom Sinagogu'nda bir iftar verdi (58) Medeniyetler buluşmasının bundan daha güzel bir fotoğraf olabilir mi? Bundan bir yıl önce haince bombalanan bir sinagogda, üç

dinin mensupları Müslümanların iftarı için bir araya geliyor. Bir üçüncü iftar da yine Ankara'da. İsrail'in Ankara Büyükelçisi, iftar veriyor. Bu iftara Filistin'in Ankara Büyükelçisi'ni de davet ediyor. O da katılıyor. İftarda Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi de var (Hürriyet, Kasım 2004).

Yanılıp yanılmadığımızı siz de hafızalarınızı yoklayarak yanıtlayın: (59) Milyonlarca dar gelirlinin 'kötü gün için' biriktirdiği paraları, onları kandırarak iliklerine kadar soyan banker faciası faili binlerce alçaktan, (çaycı) Yalçın Doğan dışında yargılanıp ciddi bir cezaya çarptırılan oldu mu? (60) Hayali ihracat rezaleti döneminde devletin hazinesi bilerek ve isteyerek soydurulmadı mı? (61) Bu insafsız soygun yüzünden Turan Çevik dışında (o da ayarlanmış bir ceza ile) hesap veren kim var? (Hürriyet, Kasım 2004).

Dönüp çevrenize bakarsanız o soygunun suç ortaklarını şimdi itibarlı zenginler arasında görebilirsiniz. Menkul değerlerle ilgili sayısız suç işlendi (62) Söyleyin lütfen Nasrullah Ayan'a verilen göstermelik bir ceza dışında kimin başına ne geldi? (63) Biz 17 bin kişi kaybettiğimiz 17 Ağustos 1999 depremi yüzünden bula bula sadece Veli Göçer isimli birini bulup 25 yıla mahkûm etmedik mi? Veli Göçer sayalım ki 100 kişinin ölümünün sorumlusu idi.. (64) Böyle adalet mi olur, böyle işleyen devlete devlet mi denir? (Hürriyet, Kasım 2004).

Kendisi bundan böyle tapusu, inşaat izni olmayan, Hazine arazisi üzerine yapılmış kaçak gecekondu bölgelerine de gitmemeli. Eşi Emine Erdoğan, kaçak yapılarda oturan gecekondu sakinlerinin evlerine iftar ziyareti yapmamalı. Kaçak yapılarla, gecekondulaşmayla mücadelesini gerçekten hızlandırmalı. Başbakan Erdoğan, bu jestinin mutlaka arkasını getirmelidir. Aynı şekilde, bugün onu alkışlayan yazarlar da Başbakan'dan bu davranışı beklediklerini açıkça ilan etmelidirler. 'Gökkafes' bugün Türkiye'de kaçak yapılaşmanın sembolü haline geldi. Başbakan oraya gitmemekle, bu tartışmayı yeniden başlattı. Ama bu noktada durup hepimizin şu soruya samimi biçimde bir cevap vermemiz gerekiyor: (65) Sadece bir sembolü yıkmakla Türkiye'deki kaçak yapılaşmayı önlemiş olacak mıyız? (Hürriyet, Kasım 2004).

Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ne uymasını elbet isteyecekler. Nitekim beyanlardan bir kısmı doğruca bunu ifade ediyor. Gerçi arada bir 'Türkiye hemen AB üyesi olacak değil... Bu noktaya gelmeden önce uzun ve zahmetli aşamalar var' türü laflarla hem gerçeği ifade ediyorlar, hem de Türkiye'yi caydırmak istermiş gibi görünüyorlar; ama sonuç itibarıyla dedikleri doğru (66) Ama 1999 sonunda yapılan Helsinki zirvesinde Türkiye'nin adaylığını kabul edip o sırada 'Başka ülkeler için uygulanan usul ve koşullar ne ise Türkiye'den de aynen o istenecek ve onlar uygulanacaktır' dedikten sonra Fransa'nın tutup 'Evet ama biz bu konuyu referanduma götürürüz' koşulunu getirmesi dürüstlüğe uyuyor mu? (Hürriyet, Kasım 2004).

Bir an için bu dayanışma türünü yaygınlaştırın (67) Yani polis müfettişi, rüşvet alan polisi; teftiş yetkisiyle görev yapan yargıç, rüşvet alan yargıcı; bıçak parası alan veya muayenehanesinden geçmeyen hastayı hastaneye yatırmayan doktoru kendi meslektaş; müteahhidin hırsızlığına göz yuman kontrol mühendisini kendi arkadaşı aynı şekilde yani 'kol kırılır yen içinde kalır' anlayışıyla koruduğu zaman neyi nasıl düzeltebilirsiniz? (Hürriyet, Kasım 2004).

Eğer böyleyse, 'insan hakkı ihlalleri' konusundaki tutumumuzu yeniden gözden geçirmemiz gerekir. Son bir ayrıntı. Gümüşhane'de öldürülen avcılarla ilgili davanın ilk duruşması dün yapıldı. Bu olayı gerçekleştiren jandarma mensupları hakkında 20 yıl hapis cezası isteniyor.Yani devlet ve yargı, her iki olayın da üzerine eşit biçimde gidiyor (68)Bizim de bu iki olaya bakışta, daha eşitçi bir yaklaşım içinde bulunmamız gerekmez mi? (Hürriyet, Aralık 2004).

(69) Madem 1 Mart tezkeresini reddederek bölgede 'tarafsız kalmayı' tercih ettik, bu tarafsızlığı sürdürmekte yarar yok mu? (70) Yani Türkiye'nin yararı, tepkileri daha makul düzeyde tutup daha serinkanlı bir siyaset izlemek değil midir? Demek istediğim şu: En anti Amerikan duygulara sahip Avrupa sessiz kalabiliyorsa, bizim de biraz sınırlarımıza sahip olmamızda yarar var. Emin olun, saflaşmanın giderek arttığı bu dünyada, sınırlarına hâkim olabilen bir Türkiye, hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar için çok olumlu işler başarabilir. Dünyanın, sınırlarına hâkim bir Türkiye'ye her zamankinden çok ihtiyacı var (Hürriyet, Aralık 2004).

En güzelini Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) Meclis Grup Başkanvekillerinden Haluk İpek söylemiş. Bu zatın ifadesine göre AKP meğer, Avrupa Birliği'nin (AB), 'zina' konusunda başka hiçbir ülkeye herhangi bir dayatması olmadığı halde tutup Türkiye'yi sıkıştırmasına tepkiliymiş. İpek "Eğer AB'nin bu tür dayatmalarına göz yumarsak ilerde başka ülkeler için ileri sürmediği birçok hususu Türkiye'den ister hale gelir. Dolayısıyla buna göz yumamazdık" demiş. (71) Bay İpek'in aklı "Kopenhag kriterleri içinde yer almadığı" resmen ilan edilmiş olan Kıbrıs sorunu için Avrupa Birliği, Türkiye'ye baskı yaparken neredeydi? (72) "Evet Kıbrıs sorunu orada yok; ama AB ile görüşmelere başlama kararını etkileyebilir" diyen Başbakan Tayyip Erdoğan değil miydi? Kimse kıvrımasın... Zaten kıvrırmaya imkân da yok. Her şey ortada... AKP sahnede oynadı oynadı... Seyirciyi "başka biri" olduğuna inandırmak için elinden geleni yaptı. Ama işin içine Rufailer (biz Rufai diyorsak siz tarikat anlayın) karışınca maske düştü, gerçek çehre ortaya çıktı (Hürriyet, Eylül 2004).

Bizimki hálá 'Görüşmelere başlamazlarsa biz de Ankara kriterleri der, yolumuza devam ederiz' havası çalıyor. Türkiye Başbakanı'nın bu kadar gerçeklerden kopuk olup olmadığını herhalde bizzat görmek istemiş olmalı ki, Belçika Başbakanı, Başbakan Erdoğan'ı bu perşembe sabahı kendisiyle kahvaltı yapmaya davet etti. Öyle sanıyoruz ki Erdoğan'a son bir dostluk yapacak ve 'Bu fırsatı bir daha zor yakalarsınız. O nedenle inat etme' mesajını verecek. Diyelim ki o böyle tavsiyede bulundu; ama bizim Başbakan, 'Biz Türk'üz. Burnumuzun doğrusuna gideriz' anlamında bir yanıtla her şeyi berbat etti. Ve... 17 Aralık tarihli toplantıda 'Türkiye ile müzakerelere başlamak için henüz

koşulların oluşmadığı' kararı verildi. Merak ediyoruz.. (73) AKP Lideri Tayyip Erdoğan, bunun yaratacağı tepkinin kendi siyasi kaderini tayin edecek kadar şiddetli olacağını göremeyecek kadar miyop mu? (Hürriyet, Eylül 2004).

Çünkü dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun, bir bakkal dükkânına, bir oto galerisine, bir pazarcıya 'İdam cezası kalsın mı, kalsın mı' diye sorsanız, alacağınız cevap bellidir: 'İdam cezası kaldırılmasın...' Ama dünyanın birçok medeni ülkesi, idam cezasını kaldırdı. Başbakan seçim öncesinde 'Kanun dışı gecekonduları yıkacağız' dedi (74) Bu demeci vermeden önce, İstanbul'da bir gecekondudan başını uzatıp 'Merhaba' dedikten sonra, 'Gecekonduları yıkalım mı, yıkmayalım mı' diye sorsaydı, alacağı cevap sizce ne olurdu? Soğuk Savaş yıllarında pazar yerine gidip, 'Komünist partiye izin verelim mi' diye bir soru sorsaydınız alacağınız cevap şu olurdu: 'Sakın ha...' O nedenle gelişmiş demokrasilerin siyasetçileri, böyle kararları alırken pazar yerinin değil, gelişmenin, modernleşmenin, demokrasinin sesini dinlerler (Hürriyet, Eylül 2004)

Feministlerin yıllardır sürdürdükleri 'dayak karşıtı' kampanyalar bir anda yerle bir oldu. Olimpiyatlarda 2 dünya, 5 olimpiyat rekoru kıran kadın haltercimiz Nurcan, başarısının sırrını açıkladı çünkü: 'Hocam dayak attı, kazandım...' Başarının sırrına bakın... Bu durumda dayak atan antrenörler bulmalıyız. Boksörlerimiz kazansınlar diye onlara kim dayak atacak bilemem. Ama yüzmede, atıcılıkta, atletizmde, gülle atmada, bilhassa halterde iyi dayak atıcı hocalar gerekiyor (75) Siz: Türkiye'nin olimpiyatlarda aldığı en çok altın madalyanın 'kadına erkek dayacağı' sonucu olduğunu nerden bilecektiniz? Bir gözü mor kadınlarımız, gelecek olimpiyatlarda tüm altınları alırlarsa bunu erkek dayacağına borçlu olacağız (Hürriyet, Eylül 2004)

Hem kuzum... Bizde işkence sanığı polisi, polisin bulamaması örneği bir değil ki.. (76) Manisa'da lise öğrencisi çocuklara ağır işkence yapan polislerden bazılarını da bulamama konusunda polisimizin ne kadar başarılı olduğunu unuttuk mu? (Hürriyet, Eylül 2004)

Hürriyet'in bunu duyuran çılgık gibi haberinin hemen altında iki ünlü Türk futbolcunun resmi vardı, Fenerli Rüştü ile Ümit Özat'ın resimleri. Araba aldıkları için mi, maçı kazanmak için mi, her neyse, kurban kestiklerini duyuruyordu haber. Ben ise bütün yazılarım gibi 'kesme kültürü' yazımı da ne kadar boşuna, ne kadar ahmakça, ne kadar gereksiz yazdığımı düşünüyorum (77) Çocukların örnek aldıkları iki ünlü (muhtemelen hiç kitap-gazete okumayan, televizyonda haberlere bakmayan, dünyayı izlemeyen) futbolcu bunu yaparsa, ruhlarımıza sinmiş 'kesme kültürü' nasıl kimliğimizden silinecek? (Hürriyet, Eylül 2004)

Peki siz söyleyin bakalım.. (78) El Kaide dahil tüm o kategoriye giren terör örgütlerinin işlediği bunca ağır ve vahşi, bunca iğrenç cinayetleri 'İslam'cılarının gerçekten ve güçlü bir sesle kınadığına hiç tanık oldunuz mu? (Hürriyet, Eylül 2004)

İran'da biliyorsunuz her şey din adına yönlendiriliyor. Sistemin başında da Ayetullah Ali Hamaney diye en yetkili din adamı var (79) Bu zatın İslam adına işlenmiş bu kadar vahim terör eylemlerini kınadığını hiç duydunuz mu? (Hürriyet, Eylül 2004)

Bizleri kıskırtan, bizlere de durmadan, 'Yalaka', 'Vatan haini' diye hakaret eden çevreler var. Biz de her gün kapımızın önünde 'Laik Türkiye'ye ihanet ediyorsunuz' diye bağırانlarla uğraşıyoruz. Ama emin olunuz, biz kendi fanatığımıza kulaklarımızı kapadık. Kıbrıs gibi bir konuda ülkenin menfaati neyi gerektiriyorsa onu destekledik. Lütfen siz de birkaç ay kulaklarınızı kapayın. Kapayın ve kendi kendinize şu samimi soruyu sorun: Bu ülkede 700 yıl boyunca zinaya recm dahil her türlü ceza verildi (80) Fuhuş ortadan kalktı mı? Son altı yıldır zinaya ceza yok (81) Bu ülke daha mı ahlaksız oldu? Ahlaklı toplum cezayla, sopayla değil, sağlam eğitimle, iyi rol modelleri yaratılarak kurulabilir (Hürriyet, Eylül 2004)

Unutmamız gereken bir nokta daha var. Avrupa Birliği, her ülke için bir 'ortak kurallar' süreci. Ortak kurallara uymak, kendine ait eski bazı alışkanlıklardan vazgeçmektir. Siz buna ister 'taviz' deyin, ister 'uyum sağlama' (82) Sonunda amaç ortak bir medeniyete gitmekse, bunun adı şu veya bu olmuş fark eder mi? (Hürriyet, Eylül 2004)

Türkiye'de başarıya ulaşmış çok büyük markalar var. İzmir'den bir örnek vermek gerekirse, hepimizin günlük hayatına, beslenme kültürüne yepyeni boyutlar getiren 'Pınar' ürünlerini gösterebilirim. Bu büyük markalar, bu girişimciliğin ruhu şimdi kendi coğrafyasının en büyük markası olan 'Türkiye' markasını bir üst lige taşımak istiyor. Halkın yüzde 75'i bu büyük projeye gönülden inanmış ve destekliyor. Ortada büyük bir heyecan var. Şimdi düşünüyorum, bu yüzde 75'lik büyük küresel heyecanın karşısına bazıları güya yüzde 80'lik bir 'zina' cezasını dikmek istiyor. Hepimize soruyorum: (83) Türkiye bu iki 'yüzde 70'ten hangisini tercih etmeli? Söyleyin, cevap vermeye gerek var mı? (Hürriyet, Eylül 2004)

Ben size söyleyeyim; AKP'li inişe geçti. Bu zina meselesi ile birçok kesim ve kişi AKP'nin gerçek yüzünü-niyetini-amacını sezdi. AKP'nin bir belediye seviyesini aşamadığını gördüler. Şimdiye kadar AKP'ye yalakalık yapan gazeteciler, yorumcular, işadamları, sermaye kuruluşları dahi... Hatta Dülger gibi akıllı AKP'liler... Neyse ki anladılar. Çağdaş toplum olmanın ilk şartıdır; çağdaş yönetim.. (84) Ortaçağ kültürünün peşine takılıp, 2000'li yılların çağdaş ülkesine nasıl gidilir? (Hürriyet, Eylül 2004)

Brüksel'den yayın yapan TV haberlerine kilitlenmiş gözlerimin kırıştığı sırada dönmüş olmalı. Şöyle diyordu artık: 'Zina konusu benim dönemimde asla gündeme gelmeyecek...'Ve Verheugen'in, Başbakan Tayyip Erdoğan'a 'AB tarihine geçtiniz' demesi boşuna değildi. Bence de; dönmede rekor kırarak artık tarih kitaplarındaydı. Sormaz mısınız: (85) Peki 'Kadınlarımızın iffetini

korumak için' getireceklerini söyledikleri madde AB dayatması sonucu unutulduğuna göre, ne oldu şimdi kadınlarımızın iffeti? (Hürriyet, Eylül 2004)

Ekonominin bu horozlanma krizi yüzünden kaybı olan 5 milyar doları saymıyorum. Borsada-dolarda açığözlerin bir haftada cebe indirdikleri vurgunu da hesaba katmayın. (86) 'Kadınlarımızın iffeti' miydi AB ile aramızdaki sorun? (Hürriyet, Eylül 2004).

Doğrusunu isterseniz konuyu önemsememizin nedeni, yasal yetkisini kullanarak 'çuvaldızı' başkasına batıran yargının, 'iğneyi' de kendisine batırdığını görmemizdir. Bu bizde çok az rastlanabilen bir örnektir. Çünkü bizde hukuk kurallarından çok meslek taassubu egemendir. Doktor kusuru hastanın ölümüne neden olur ama 'meslek içi dayanışma' adına olayın üstü örtülür, ölenin (veya yakınlarının) hakkı yenir. Asker askeri, polis polisi, mühendis mühendisi, avukat avukatı korur. Ticarete ahlaksızlık, müteahhitlikte hırsızlık bu yüzden sürer gider (87) Ne dersiniz, bunların da düzelmesi için Avrupa Birliği'nden medet ummaya mecbur muyuz? (Hürriyet, Ekim 2004).

Trafikte sorun çıktığında aracından inen her Türk'ün bir tek ideali vardır; öbür araçtan ineni dövmek (88) Kentlerin yüzde 70'e yakını gecekondular, organize bir 'gasp' suçu değil de ne? Önlenemeyen işkence; kamuda çalışan kimi görevlilerin ruhundaki 'mafya babalığının' gereğidir (Hürriyet, Ekim 2004).

Hükümetin bir bakanı, hala kim olduğunu çözemediğimiz bu esrarengiz adama, Çukurova ile görüşüp devletle anlaşmasını tavsiye ediyor. Devletin anlı şanlı bağımsız denetim kuruluşları, kim olduğu katiyen belirsiz bu kişilerin, var olup olmadığını hala bilmediğimiz şirketleriyle masaya oturuyor. Sonra ödeme günü geldiğinde de 'Biz yanıldık, kötü duruma düşürüldük' diye ağlayıp sızlıyor (89) Sorarım size: böyle bir konu Meclis'in gündemine gelmez de ne gelir? Ortada sıkı bir içtihat var. Eski Başbakan Mesut Yılmaz, 600 milyon dolarlık bir banka satışına karıştığı ve 'kendine yandaş medya oluşturma' gayretine girdiği için Yüce Divan'a gönderildi. Şimdi önümüzde milletin sırtına yüklenmiş milyarlarca dolarlık borç ödeme anlaşmaları var (Hürriyet, Ekim 2004).

Oysa Sarıgül ona göre 11 Aralık 2002 tarihinde yani Yeni Türkiye Partisi'nden ayrılıp CHP'ye üye olduğu gün 'Çok dinamik, alev topu gibi kabına sığmayan, pırl pırl, çok sevilen bir belediye başkanı' idi. Ama Sarıgül, Parti Genel Başkanlığı'na aday olduğunu ortaya koyunca adı 'yolsuzluk yapan biri'ne çıkartıldı. Sarıgül yolsuzluk yapan biri mi değil mi, bilmiyoruz. Ama yaptıysa bunun er geç ortaya çıkacağından eminiz. Ancak Sarıgül'le ilgili iddiaların aydınlığa kavuşması yeterli değildir. CHP Genel Merkezi'nin, adı yolsuzluğa karışmış tüm partililer için aynı duyarlılığı göstermesini beklemek de hakkımızdır (90) Kaldı ki Sarıgül'ü şimdi 'yolsuzlukla' suçlayan CHP Genel Merkezi daha önce neredeydi? (Hürriyet, Kasım 2004).

(91) Yaklaşık yarım asırdır horlanan, hatta Almanya'ya ilk gittikleri yıllarda 'heim'larda - hadi çok da açık söylemeyelim- parya muamelesi gören Türklerin, kendilerini aşağılayan ve 'Avrupalı'lığı kendi inhisarında sananlara büyük bir 'insanlık' ve 'uygarlık' dersi vereceği kimin aklına gelirdi? Hem de Köln'de... Hem de 25 bin kadar insanın katılımıyla... Hem de 'Barış için teröre karşı el ele' başlıklı bir büyük gösteri yürüyüşüyle... Her kim akıl ettiyse kutlarız. Aldığımız bilgiye göre yürüyüşü Diyanet İşleri Türk İslam Birliği düzenlemiş. Ellerinde Türk, Alman ve Avrupa Birliği bayrakları olduğu halde, 'Terörün dini olmaz', 'Yurtta sulh, cihanda sulh', 'İslam barıştır' yazılı dövizlerle, bir kısmı Köln'ün meşhur katedrali önünden, diğer bir kısmı bir cami önünden yola çıkarak şehrin merkezinde buluşmuşlar (Hürriyet, Kasım 2004).

EK 27: Hürriyet Gazetesinde “Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular

İyi niyetlerinden kuşku duymadığımız TBMM Adalet Komisyonu üyeleri ile bu Komisyon’un teşkil ettiği Alt Komisyon’da görev alan üyelerin birkaç ay bile sürmeyen çalışmalarıyla, bir ülkenin temel yasalarından biri ‘ham-hum şarolop’ usulüyle görüşülür ve kabul edilebilir mi? (1) Eğer bu iş bu kadar kolay ise -dünkü Cumhuriyet’te Sayın Vural Savaş yazıyordu- İsviçre Ceza Yasası’nın hazırlanması niçin 1883’ten 1937’ye kadar, yani tam 54 sene aldı? (Hürriyet, Eylül 2004)

(2) Niçin Türkiye ‘güvensizlikte’ Afrika ülkeleri ile aynı grupta? (Hürriyet, Eylül 2004)

(3) Nasıl olur; varlıklı ve güçlü suçluların yaptıkları her zaman yanlarına kar kalıyor? Asla kaybetmiyorlar. Ama yoksul ve güçsüz suçlular içeridekilerdir (Hürriyet, Eylül 2004)

Başbakan ‘agora demokrasisini’ çok seviyor. Girdiği bir ev, geçerken uğradığı bir oto galerisi, onun için bir referandum sandığı. Ama öyle bir sandık ki, işine geldiği zaman bir bakkal dükkânına giriyor, gelmediği zaman semtine uğramıyor. Dün, ‘zina’ konusundaki kararını, bir oto galerisine girerek oylattı. Sonuç: Oybirliği ile ‘zinaya hapis cezası’. Böylece zina konusundaki referandum sonuçlanmış oldu. Şimdi buradan aldığı güçle, Meclis’e gidecek ve şunu diyecek: ‘Bakın halk böyle istiyor.’ (4) Peki oto galerileri, köy meydanları ve bakkal dükkânlarındaki görüşü bu kadar önemsiyordunuz, zinadan çok daha önemli bir konuda, mesela, ‘İdam cezasını kaldıralım mı, yoksa bırakalım mı’ diye neden sormadınız? (5) Neden, oto galerisine girip, ‘Apo’yu yakaladık, şimdi ona ne yapalım’ diye görüş almadınız? Almadı, çünkü oradan gelecek cevabı biliyordu (Hürriyet, Eylül 2004)

(6) AKP, Avrupa’yı niye ‘iyi okuyamıyor?’ Çünkü ‘özgürlük’ konusuna hálá 20’nci yüzyılın gözlüğüyle bakıyor (Hürriyet, Eylül 2004)

AKP’liler herhalde ‘imam, hatip, vaiz gibi yandaş gördüğümüz seçmenleri darıltmayalım’ diye düşünmüşler. Oysa bu madde yürürlükteki yasada da var. Ancak ‘bu fiil alenen yapıldığı takdirde’ (örneğin vaaz verirken) cezanın artırılmasını emreden ibare maddeden çıkartılmış. Doğrusu biz anlayamadık (7) Dar bir çerçevede işlenirse suç sayılan eylem daha geniş bir çerçevede işlenirse verilecek ceza neden aynı oluyor? (Hürriyet, Eylül 2004)

AKP, şehit analarının bütün baskısına rağmen idam cezasını kaldıran, dolayısıyla Apo’yu ipten kurtaran kanuna destek vermişti. Doğru da yapmıştı. Çünkü bütün bunlar, Türkiye’de iç barışı sağlayacak ve Avrupa Birliği yolunda yürümemizi hızlandıracak cesur kararlardı (8) Şehit analarına

direnebilen AKP, cemaatlere niye direnemiyordu? İşte birçok Avrupalının kafasında soru işaretine yol açan çelişki buydu (Hürriyet, Eylül 2004)

Önce şu soru ile başlayalım: (9) Eski Başbakan Mesut Yılmaz, neden Yüce Divan'a gönderildi? (Hürriyet, Ekim 2004).

Bir soru daha (10) Eski Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan, neden Yüce Divan'a gönderildi? (Hürriyet, Ekim 2004).

Şimdi elimizi vicdanımıza koyup şunu soralım: (11) Bu ülkenin eski bir başbakanını 600 milyon dolar gibi satış için, başbakan yardımcısını evrakı zamanında intikal ettirmemek gibi bir iddiayla Yüce Divan'a gönderen Meclis, 5-6 milyar dolarlık iddiaları neden gündemine getirmez? (Hürriyet, Ekim 2004).

(12) Azerbaycan'ın Karabağ bölgesini işgal eden Ermenistan'dan niçin tazminat talep etmezler? (Hürriyet, Ekim 2004).

(13) Bu bankayı soyup soğana çeviren, sonra batırıp gidenlere neden kimse hesap sormadı? (Hürriyet, Kasım 2004).

Emlak ve Kredi Bankası ne oldu? (14) Tepesindeki hırsızlar yıllarca ve herkesin gözü önünde, üstelik o dönem iktidarlarının da teşvikiyle bankayı iliklerine kadar soyarken -ve soyduktan sonra- neden 'dur' diyen çıkmadı? (15) Niçin hiçbir çalmanın ve çaldırmanın cezasını çekmedi? (Hürriyet, Kasım 2004).

(16) Örneğin Sarıgül'ün adının bazı yolsuzluklara karıştığına ilişkin haberler aldıklarından söz eden Bülent Ecevit'in beyanlarına neden itibar edilmedi? (Hürriyet, Kasım 2004).

Keza Sarıgül'e 'Mayıs 2004'ten başlayarak yurdun muhtelif yerlerinde bunca miting yaptın. Örneğin Sivas'ta, Ordu'da, Tokat'ta, Samsun'da, Denizli'de, Aydın'da, Erzincan'da, Çorlu'da meydanlara çağırдыңın halka hitap ettin. Trabzon'da, Batman, Urfa, Afyon, Kocatepe, Çankırı mitinglerini ilan ettin. Bunlara İstanbul'dan -veya çevre illerden- çok sayıda otobüs dolusu adam taşıttın (17) Her biri milyarlarca liraya çıkacak bu mitinglerin giderini hangi kaynaktan karşıladın? diye neden sorulmadı? İçinde bulunduğumuz dönemin gerçekleri artık 'Allah bana yürü ya kulum dedi' palavrasıyla örtülemiyor (Hürriyet, Kasım 2004).

(18) CHP'li birçok belediye başkanı hakkında buna benzer iddialar ortaya atıldığı halde, genel merkez neden sadece Sarıgül'e bu kadar fokus oldu? (Hürriyet, Kasım 2004).

Ama özellikle Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın tutumu çok hüzün verici. Türkiye'nin AB üyeliği yeni bir konu değil ki, Jacques Chirac'ın aklına 'üyelik dışı bir formül' fikrinin yeni gelmesini kabul edelim...(19) Böyle bir fikriniz var idiyse 43 yıl önce Türkiye'ye, belli kriterleri yerine getirince AB üyesi olacağı sözünü neden verdiniz? (Hürriyet, Aralık 2004).

İnsan Hakları Derneği, bu olayı incelemiş ve bu konuda bir rapor hazırlamıştı. Ama basın bu rapora rağmen ilgilenmemişti. Tabii buna bakınca ister istemez aklıma şu soru geliyor: (20) Kızıltepe olayı böylesine büyük bir yankı bulurken, Gümüşhane olayı neden es geçilmişti? (Hürriyet, Aralık 2004).

EK 28: Hürriyet Gazetesindeki Yardımcı Sorular

Bence asıl; devletin kendi kendisiyle hesaplaşması lazım. Ben ‘.....’ diye yazdığım için mahkûm olduğumda henüz Susurluk patlamamıştı. Oysa Susurluk fotoğrafı tamı tamına benim ‘.....’ tezimi doğruladı. Evet ‘.....’ idi (1) ASALA ve PKK sorunları karşısında vatani kurtarma görevi mafyaya mı verilmişti? (2) O zaman mafyayı devlet mi yarattı? Şimdi eski ahbaplıkları sürdürmek isteyen mafyadan tabii ki yakalarını kurtaramıyorlar. Pekiiii... 80 yıldır bütçesinin neredeyse yüzde 50’sini eğitime-sağlığa değil de, savunmaya-güvenliğe ayıran bir devlette, vatani kurtarmak mafyaya düştüyse... Ben niye ‘.....’ diyemiyorum (Hürriyet, Ekim 2004).

Örneğin raporda ‘Türk’ kavramını atıp ‘Türkiyeli’ kavramını koyma öneriliyorsa -ki durum aynen böyledir- Kaboğlu ‘O terim bize değil Baskın Oran’a ait’ diyemez. Efendim ‘devletin dili olmaz’mış, ‘devletin resmi dili’ olurmuş. Doğru... Doğru ama.. (3) Bunu diyenler 1982 Anayasası’nın ne kadar Türkçe fukarası bir Anayasa olduğunu yeni mi fark ediyorlar? (Hürriyet, Kasım 2004).

Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu’nun yaptığı basın toplantısını basıp elindeki rapor metnini yırtan Kamu-Sen Sendikası’nın, ülkücü olduğu bilinen Genel Sekreteri Fahrettin Yokuş’un tavrı bize Altan’ın sözlerini anımsattı. Galiba bu zatı da, olgunlaşmasını beklemeden o göreve getirmişler. Nitekim bu zat dün de bir basın toplantısı yaparak o çirkin hareketini tekrar savunmuş. Hatta demokratik bir hakkımı kullandığımı ileri sürmüştü. Hızını alamamış, ‘Bu ihanet belgesini değil bir defa, bin defa, on bin defa, yüz bin defa karşımıza çıksa yine yırtar atarız’ demiş. Nereden başlayacaksınız?(4) ‘Demokrasi’nin asıl düşmanının kaba kuvvet ve tahammülsüzlük olduğundan mı?(5) Yanlışında ısrar edişinin sadece kendisini değil, kendisi ile aynı siyasi çizgiyi paylaştığı bilinen binlerce ülkücüyü de en az kendisi kadar çirkin göstermesinin ona da ülküdaşlarına da hiç yarar sağlamayacağından mı? (6) Demokrasi kavramını eğer ‘toplantı basma hakkı’ diye anlıyorsa, medeni aleme uyabilmesi için daha kırk fırın ekmek yemesi gerektiğinden mi? Neyse... Bu zata bu kadar yer ayırmak bile israftır (Hürriyet, Kasım 2004).

EK 29: Hürriyet Gazetesinde Nedenselliğin açıklanmadığı ancak soru ve yanıtın birlikte verildiği sözbilimsel sorular

(1) Acaba askerlerin kamusal alan saydığı garnizonlar, Ahsen Unakıtan'a açık mı? Bu fotoğrafa bakarsak açık olması gerekir.(Hürriyet, Eylül 2004)

(2) 'Hürriyet'in logosundaki o sözle, terazinin sağ tarafındaki o cümleler arasında bir çelişki var mı? Hayır, hiçbir çelişki yok (Hürriyet, Eylül 2004)

Verheugen geçen çarşamba akşamı Mehmet Ali Birand'ın evinde bize şunu söylüyordu: 'Ben hem Başbakan'a, hem Dışişleri Bakanı'na bu işin ciddiyetini anlatmaya çalıştım. Ama anlatabildiğimi sanmıyorum.' Anlatamıyor, çünkü hem Başbakan, hem yakınları bu işi olabilecek en basit düzeyine indiriyor: 'Halk böyle istiyor, biz de yapıyoruz.' Yapıyorsunuz ama size en yakın duran tarafsız insanlar bile o malum soruyu sormaya başlıyor: 'Siz kendi hayat tarzınızı bize zorla dayatmaya mı çalışıyorsunuz?' (3) Onlar sorunca Batılı medyanın sorması da doğal değil mi? Tabii onlar da aynı soruyu sormaya başlıyor (Hürriyet, Eylül 2004)

(5) AKP'liler yakın ilişki içinde oldukları tarikat mensuplarının aklına uysalardı ne olurdu? Bir de ona bakalım? İçeride Adalet ve Kalkınma Partisi 'sözüne güvenilmez parti' damgasını yerd. Dışarıda da Avrupa Birliği (AB) konusunda bizi destekleyen tüm çevreler, 'Lanet olsun! Türkler son dakikada bir çuval inciri berbat ettiler' diyerek ellerini eteklerini çekerlerdi (Hürriyet, Eylül 2004)

Dubai, bir şirket gibi değil, gerçekten bir şirket olarak yönetiliyor. Mesela, palmiye projesini nasıl ortaya çıkardıklarını anlatıyor. Dubai'nin sahili 40 kilometre. Dolayısıyla plaj oteli bakımından kapasitesini doldurmuş durumda (6) Öyleyse ne yapmak lazım? Sahili olan adalar kurmak. Palmiye projesi bu düşünceyle başlamış. Önce, denizin ortasına 7 kilometre sahili olan basit dalgakıran şeklinde bir ada kurmayı düşünmüşler (Hürriyet, Eylül 2004).

(7) "Sizce zinaya hapis cezası verilmesi TCK'ya girse de, AB Türkiye'ye müzakere tarihi vermeli mi?". Hiç tereddüt etmeden şu cevabı veririm: ELBETTE. Elbette vermeli. Çünkü şuna gerçekten inanıyorum (Hürriyet, Eylül 2004).

Vatandaşlık verilecek kişilere sorulan sorulardan biri de şuymuş: 'Türkiye ile İsviçre milli takımları karşılaştığı zaman hangisini tutarsınız?' Tabii beklenen cevap şu: 'İsviçre'yi tutarım.' Ya Fenervahçe. Bu soruyu okuyunca aklıma başka bir şey geldi. (8) Acaba bu soruyu milli takım değil de mesela 'Bir İsviçre takımı, Fenervahçe, Beşiktaş veya Galatasaray'la karşılaşırsa hangisini tutardınız' diye sorsalardı ne olurdu? Belki herkesin değil; ama en azından bazı gençlerin vereceği cevapları tahmin edebiliyorum. İsviçre'de yaşayan bir Fenervahçeli,

Beşiktaşlı veya Galatasaraylı gencin böyle bir maçta İsviçre takımını tutması imkânsız. Ama Galatasaraylı bir gencin Fenerbahçe'ye karşı İsviçre takımını tutması çok muhtemeldir. Ayrıca bunun için ille de İsviçre vatandaşı olması gerekmez. Ha, hemen belirteyim. Fenerbahçeli veya Beşiktaşlı bir genç için de durum farklı olmaz. Bütün dünyada 'aidiyet' duyguları çok değişti. Birçok duygu, artık milli sınırları aşarak başka bir 'enternasyonal' yarattı. Çağımız artık bir 'sınır tanımayan duygular' çağı. Bazı insanlar için 'Fenerbahçelilik' veya 'Galatasaraylılık', bugüne kadar 'milli' diye bildiğimiz birçok şeyden daha önemli. O nedenle modern devletlerin yeni vatandaşlık kriterlerinde bu özelliklerin de yerini alması gerekir (Hürriyet, Ekim 2004).

Erdoğan'ın kişiliğini şekillendiren dini inançları ile yaptığı reformlar taban tabana zıttır. Ama bu gerçek bu aşamada bizi ilgilendirmemektedir. Biz şimdilik sonuçla ilgiliyiz. Sadece sonuçla değil... Erdoğan'ın, ülkenin demokratikleşmesi yönünde attığı adımların geçmişiyile de ilgiliyiz. Tayyip Erdoğan -zina konusundaki anlaşılmaz çelişkisi bir yana- son iki yılda yaptıklarıyla karşımıza şu soruyu çıkardı: (9) Bu reformlar daha önce yapılamaz mıydı? Bize kalırsa yapılırdı. Biz 1946'da demokrasiye de böyle bir cesur atılımla geçebildik. Ama (Atatürk'ün devrimler dönemini hariç tutarak söylüyoruz) ne daha önce aynı cesareti gösterebildik ne de sonra.. (Hürriyet, Ekim 2004).

Birçok kişi Tayyip Erdoğan ile arkadaşlarının Hıristiyanlara doğru var güçleriyle koşmalarını anlayamıyor. Oysa bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Birincisi; (10) bu arkadaşların amacı Türkiye'nin 'Laik Cumhuriyet' kimliğini silip, yerine 'Müslüman Türkiye' kimliğini yazmak değil miydi? Bu oldu. Bütün dünya 'Müslüman Türkiye AB'ye giriyor' diye haykırıyor. İkincisi: (11) AB demokrasisine uyum aşamasında; askerlerin etkisini azaltmak, muhtemel müdahale tehditlerini ortadan kaldırmak ve MGK'dan DGM'lere kadar askerleri sivil yönetimden uzaklaştırmak mümkün olmadı mı? Oldu... Üçüncüsü: (12) Böylece kimi aydınların, medyanın, sermayenin ve dış güç odaklarının desteğini alarak, daha birkaç dönem iktidarda kalmaları kolaylaşmadı mı? Kolaylaştı... Diyeceksiniz ki 'Peki, kafalarındaki şeriat, bilinen amaçları, dinci tutkular ne oluyor?...' Şimdilik gizli. Nitekim AB karar aşamasında ve Emine Hanım ile arkadaşları ortalarda fazla yoklar. Ama daha sonra Türk zekâsı nasıl olsa bir yolunu bulur (Hürriyet, Ekim 2004).

Dediğim gibi açıklamaya son anda bir teşekkür paragrafı eklenmiş. Bana göre bu cümle, müzakere sürecinde Türkiye'nin izleyeceği politikanın ilk adımını oluşturuyor. Avrupa kamuoyunu kazanmak...(13) Avrupa kamuoyu Türkiye'yle müzakerelerin başlamasını nasıl görüyor? Çoğu ülke kamuoyu Türkiye'nin alınmasına karşı. Ama bu arada sıradan insanın Türkiye ile ilgili bilgileri de çok derin değil (Hürriyet, Ekim 2004).

Orgeneral Özkök'ün ikinci kabahatine gelince... Genelkurmay Başkanı, 'Ordunun hükümet ile şiir gibi uyum içinde olduğunu' söylemiş. Benim bildiğim bu kulis haberi bizzat Orgeneral Hilmi Özkök tarafından yalanlandı ve o sözlerin hangi bağlamda söylendiği izah edildi. Ama nedense bunları tahkik etmek profesörün işine gelmemiş (14) Bakın Genelkurmay Başkanı'nın üçüncü 'büyük'

kabahati neymiş?Orgeneral Özkök bir konuşmasında ‘Türkiye sevgisi en çok TSK’da vardır görüşüne katılmıyorum’ demiş (Hürriyet, Ekim 2004).

Alevi yurttaşlarımız da Helsinki belgesindeki ifadeyle ‘Sünni olmayan Müslüman topluluk’ iken şimdi ‘Sünni olmayan Müslüman azınlık’ olarak nitelendirilmişler. Öyle veya böyle.. (15) Farkı ne? Farkı şu: ‘Azınlık’ bir statüdür. Bütün içinde kendine özgü hakları vardır. Bir kesime ‘azınlık’ dediğiniz zaman onu da ‘bir bütün’ olarak görmemiz gerekir. Yani artık bireylerin hak ve özgürlüklerinden değil, azınlığın haklarından söz etmeniz zorunlu olur. O durumda devletin genel olarak koyduğu kuralların yanında bir de azınlık için kural koyma durumunda kalır (Hürriyet, Ekim 2004).

Başbakan çok önemli bir gerçeğin altını çiziyor: ‘Türkiye artık kendi içine kapalı bir toplum olamaz.’ Burada asıl dikkatimi çeken nokta şu: (16) Başbakan’ın bu sözlerinin muhatabı kim? Çok şematik bakarsak, buna uygun genel bir cevap verebiliriz: ‘Türkiye’nin AB üyeliğine karşı çıkan çevreler.’ Yani ‘Kızılelma koalisyonu’. Ama hemen altındaki cümle, seslenilen muhatabın daha geniş boyutlara uzandığını gösteriyor (Hürriyet, Ekim 2004).

(17) Yaşar Kemal gibi bir yazar çıkıp Fransız halkına tepki göstermeli mi? Benim kanaatim tam tersi. Legion d’Honneur’ü gururla taşıyıp, o nişanı kabul etmenin gerisinde yatan düşüncüyü anlatmak gerekmez mi? Fransız halkına tepki göstermek yerine onlara Türkiye’yi ve Türkleri anlatmak çok daha önemli. Ben her şeye rağmen Batı’da başlayan bu büyük tartışmanın Türkiye’nin lehine olacağını düşünüyorum (Hürriyet, Ekim 2004).

Fransa ve Almanya’nın sağ kanadı Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkarken, onlar desteklerini göstermek için İstanbul’da bir kongre topluyorlar. Hepsi Türkiye’ye büyük bir sempatiyle bakıyorlar. Geçenlerde Fransız televizyon kanallarının birinde Türkiye konusunda bir açık oturum düzenlendi. O açık oturumda Cohn-Bendit’i izledim. Müthiş bir azim ve samimi bir polemikçilikle Türkiye’yi savunuyordu. Fransız siyasetçileri beni ne kadar düş kırıklığına uğrattıysa, Cohn-Bendit de o kadar umut veriyor. Bana göre, geleceğin rekabetçi ve uygar Avrupası onun gibilerin düşüncesi üzerine inşa edilebilir. Yeşiller’in tutumunu görünce insan ister istemez şunu düşünüyor: (18) Aradan geçen süre içinde kim değişti? Yeşiller mi bize yaklaştı, biz mi onlara? Onların görüşlerinde de bir ölçüde değişme olmuş olabilir. Ama şurası bir gerçek ki, asıl değişen biziz (Hürriyet, Ekim 2004).

Bütün fotoğrafları önümüze koyduk. Birinci sırada çocuğun annesinden dayak yemiş halini gösteren fotoğraf vardı. Çocuğu o hale getiren annesiydi. Onun yanında çocuğunun bu hale düşmesine üzülen bir baba ve onu yanına almak isteyen dede vardı. Üçüncü karede, mahkeme kararından sonra çocuğun arkasından ağlayan yeğenler, akrabalar görünüyordu. Dördüncü karede ise bir devlet görevlisinin kucağında yeni hayatına giden o altın saçlı çocuk. Yüzündeki morluklar, şişlikler geçmiş, arkasından dünya güzeli bir çocuk yüzü çıkmıştı. Çok uzun tartıştıktan sonra ‘Sağolasın Devlet Baba’

başlığını koyduk. Ama hiçbirimiz de içimizden şu düşünceyi atamamıştık: (19) ‘Acaba en iyi çözüm bu mu?’ (20) Bir çocuğun, anne baba, aile şefkatine en çok ihtiyaç duyduğu sırada devletin anonim sevgisine emanet edilmesi çok mu iyi bir çözümdü? Değil elbet... Ama ne yazık ki önümüzdeki öteki alternatifler daha iç açıcı değil (21) Çocuğu dedesine veya öteki aile üyelerine emanet etseniz aynı şeylerin tekrarlanmayacağı garanti mi? Değil. Çünkü bu alternatif daha önce denenmiş. Ama anne gelip çocuğu almış. Bundan sonra da aynısını yapabilir. (Hürriyet, Ekim 2004).

Suç işlemiş, hapse atılmış bir insanın da elbet vazgeçilemeyecek, devredilemeyecek hakları var. Ama mahkûm olmuş bir kimse, sokaktaki insan kadar özgür davranma hakkına sahip değildir. O nedenle durumunun gerektirdiği kısıtlamalara uymak zorundadır. (22) Büyükanıt haksız mı? Bizce haksız değil; ama yaptığı uyarı çok geç! (Hürriyet, Ekim 2004).

Dün sabah toplantımızın önemli konularından biri, gözaltına alınan kadın hükümlülerle ilgili yeni maddeydi (23) ‘Gözaltındaki kadın zanlıları kadın doktorların muayene etmesi, yeni bir zina kanunu olayı haline gelebilir mi?’ Benim cevabım şu: ‘Hayır kesinlikle gelmez.’ Ne yazık ki hepimiz teyakuzdayız ve AKP’nin getirdiği her kanun maddesinin arkasında ‘gizli niyetler’ arıyoruz. Ama unuttuğumuz bir şey var. Bu maddenin müellifi, AKP hükümeti değil (Hürriyet, Kasım 2004).

Bir başka ayrıntı daha (24) Bu davet acaba Genelkurmay Başkanı’nın şahsi yaklaşımını mı yansıtıyor? Aynı iftarda Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ da olduğuna göre, kurumsal bir ilişkiyi temsil ettiğini söyleyebilirim. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin laik cumhuriyete bağlılığından kimse şüphe edemez. Bu bağlılık ilelebet sürecektir. Ben hükümetle asker ilişkilerin demokratik bir ülkeye yaraşır biçimde gelişmesinin, Türk toplumunun çağdaş bir merkez coğrafyada yeniden buluşmasında çok etkili olacağına inanıyorum. Bu iftarı da güzel gelişmenin örneği olarak görüyorum (Hürriyet, Kasım 2004).

Çok değil, 10 yıl öncesine dönüp Avrupa dediğimiz kıtanın haritasını önünüze alıp bir bakın. Bugün anti Amerikancılığın hareket üssü olan Paris’in Saraybosna’ya uzaklığı sadece 2000 kilometredir. İşte Avrupa başkentlerinin burnunun dibindeki bu bölgede Müslümanlar dört yıl boyunca kesildi, işkenceye uğradı, evinden edildi. Arnavutlar soykırımın kenarından döndü (25) ‘İnsani değerlere sahip’, o ‘aptal olmayan’ Avrupalıların seçtiği insanlar bu ateş yılları boyunca ne yaptı? İsterseniz ne yaptıklarını Fransızca yazayım: ‘Bla..bla..bla...’ Yani laf üretmekten başka bir şey yapmadı. Sonunda bu insanları kurtarmanın liderliğini, kızdığımız Amerikalılar ile en az onun kadar kızdığımız Tony Blair yaptı (Hürriyet, Kasım 2004).

AB’nin tarih verme vakti yaklaştıkça iktidarın türbanlı hanımefendileri ortalıkta gözükmüyorlar farkındaysanız (26) Niçin? Çünkü; AB kamuoyunda Türkiye’nin kimliği giderek daha çok tartışılıp da karar anı yaklaşırken, İranvari görüntüler kimseyi ürkütmesin diye, iktidarın erkekleri, iktidarın türbanlı hanımlarının fazla gözükmemesini istemiyorlar. Asena’ya uygulanan sahne yasağı gibi

bir şey. Ya da: Saçının ucu gözükmüşse cehennem ateşinde yanacağına inandırılan milyonlarca kadın ile özgürlüğünü isterse topuğundan vurulacağına inanan Asena'nın korkuları arasında ne fark var (Hürriyet, Kasım 2004).

Rahşan Ecevit affı çıkartılırken ve bu sokak cinayetlerini işleyenler salınırken, yine iktidara hoş gözükmüş uğruna tepkisiz-sessiz kalan medya günahını saymıyorum bile. Bence medyanın günahı var. Türkiye tarihinin en zor, en çetrefilli, en dar, en bilinmez güzergahından geçerken medya böyle olmamalı (27) Böyle günlerde medyanın; önce dönüp kendine bakması, sonra bir ışık gibi toplum önüne düşmesi gerekmez mi? Gerekir.. (Hürriyet, Kasım 2004).

Sadece onlardan ibaret değil elbet... CHP Ordu İl Yöneticileri de son yerel seçimlerde 'doğru aday' partiye önerdikleri için (o aday yani Seyit Torun sonra DSP'den Ordu Belediye Başkanı seçildi) CHP'den ihraç edildiler (28) Edildiler de CHP Merkezi bundan sonuç aldı mı? Hayır... Hepsi yargıya gidip bu kararı iptal ettirerek geriye döndüler (Hürriyet, Kasım 2004).

Geçenlerde anımsayacaksınız, 'Türk savaş uçaklarının Ege'de Yunan hava sahasını ihlal ettiği' iddiaları ortaya atılmıştı (29) Gerçekten böyle bir durum olduğu için mi? Hayır... Tüm inanılır kaynaklar diyor ki, 'Ortada yeni bir durum yok. Türk uçakları yıllardır ne yapıyorsa ne eksik, ne fazla onu yapıyor' (Hürriyet, Kasım 2004).

Geçen gün CNN International gibi, olabildiğince tarafsız şekilde habercilik yapmaya çalışan bir televizyon kanalında bile 'Felluce'nin ABD askeri güçleri tarafından kurtarılmak üzere olduğu' bildiriliyordu (30) Kurtaran kim? İşgalci kuvvet (31) Kimden kurtarıyorlar? Felluce'yi asıl sahibinden kurtarıyorlar.. (Hürriyet, Kasım 2004).

Gerçi iyi devlet o durumda bile vatandaşına sahip çıkar ama hadi biz onu bizimkinden beklemeyelim. Ama her halükarda Irak sınırları içinde egemen olan güç ne ise (o ister Amerikan işgal gücü olur, ister Bağdat'taki hükümet olur, fark etmez) ona, 'Masum insanların öldürülmesinden doğan sorumluluğa onları ortak gördüğümüzü' resmen bildirir, orada huzur ve güveni sağlamanın onlara ait olduğunu anımsatırız (32) Almazlarsa ne mi yaparız? Hiçbir şey elde etmesek bile günü geldiğinde 'Siz de bize böyle davranmamış mıydınız?' deme hakkını elimizde tutarız (Hürriyet, Kasım 2004).

Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde İstanbul, olimpiyatlar için aday olmuştu. Çiller, Türkiye'nin başvurusunu kuvvetlendirmek için Fener Patriği, Hahambaşı ve Ermeni Patriği'nden birer mektup istemişti. Fener Patriği o mektubu 'ekümenik' sıfatı ile imzalamıştı (33) Peki Başbakan Çiller mektubun altındaki bu sıfatı görünce ne yapmıştı? Hiçbir itirazda bulunmadan, Olimpiyat Komitesi'ne vermişti. Aradan 10 yıl geçti (Hürriyet, Aralık 2004).

1970'li yıllarda Fransa'da doktora öğrencisiydim. Vietnam Savaşı'nın dorukta olduğu yıllardı. Paris'te her hafta Vietnam Savaşı'nı kınayan, Amerika aleyhtarını gösteriler yapılırdı. HER YERDE VARDI Bu sadece Paris'e ait bir olay da değildi. Avrupa'nın neredeyse bütün şehirlerinde buna benzer anti Amerikan gösteriler yapılırdı. Irak Savaşı'nın başında da buna benzer bazı gösterilere tanık olduk (34) Ama son zamanlarda bir şey sizin de dikkatinizi çekmiyor mu? Felluce'de bunca olay oluyor; ama Avrupa'da ufak tefek birkaç gösteri dışında hiçbir tepki yok (Hürriyet, Aralık 2004).

(35) Ya da çok sayıda kadınla imam nikâhı ile evli tarikatçıların, şeyhlerin, şıhların durumu?

(36) Peki; şeriat izin veriyor diye kadın üzerine kadın alan, onların benliğini-kimliğini silen, sefalet ve yalnızlığa mahkûm eden maneviyatçı erkekler yine suçsuz mu sayılacaklar? Elbette. Bu sadece bir AKP fantezisi, o kadar.. (Hürriyet, Eylül 2004)

EK 30: Hürriyet Gazetesindeki Tetikleyici Sözbilimsel Sorular

(1) İşlerine gelince ‘Biz Avrupa’daki laiklikten başka bir şey istemiyoruz. O kadarını verir yeter’ diyen bu bağnaz kafalara birileri çıkıp; ‘Biz de sizden, kendi devletinin yasalarına saygı gösteren -yasa derken trafik yasasından, ceza yasasından değil, laik rejimin temel taşı olan yasalardan söz ediyoruz- Fransız Müslümanlarının yaptığını bekliyor ve istiyoruz’ dese acaba yanıtları ne olur? (Hürriyet, Eylül 2004)

Biliyorsunuz Rum Patrikhanesi ‘Heybeliada Ruhban Okulu’nun tekrar açılması için bastırıyor. Aslında hükümetler de ‘Yasalarımıza uygun olarak açılabilir’ diyor yani öneriye karşı çıkmıyor. Lakin Patrikhane okulun Türkiye’deki yasalara göre değil, Patrikhane’ye bağlı olarak ve Patrikhane’nin ilkelerine göre açılmasında ısrar ediyor. Anımsayacaksınız, tam bir ay önce Patrik Hazretleri Rueters haber ajansının sorularına verdiği yazılı yanıtta ‘Ruhban okulu AB baskısıyla açılacak’ anlamında bir cümle kullanmadığını açıklamıştı. Patrikhane Temsilcisi’nin dün bu konuyu Verheugen’e açmış olup olmaması o nedenle önemli. İkincisi... Aynı demeçte Patrik Bartholomeos -daha önce mahkemeye verdiği bir ifadenin tam aksine- ‘Türkiye’de din özgürlüğünün kısıtlı ve sığ’ olduğunu ileri sürmüştü (2) Acaba diyoruz geçen bir ay zarfında Patriğin kanaatlerinde bir değişme oldu mu? (Hürriyet, Eylül 2004)

(3) ‘Kadının namus ve haysiyetini koruyoruz’ diyen AKP şimdi ne yapacak? (Hürriyet, Eylül 2004)

Gülay Göktürk, bence en hayati noktaya parmağını koyuyor. AKP’ye soruyor: Siz, kendi hayat tarzınızı bize zorla dayatacak mısınız, yoksa dayatmayacak mısınız? Aynı gazetede bir başka yazar, Hasan Celal Güzel de zina olayına hükümetten farklı biçimde yaklaşıyor. ‘Yıllar önce Anayasa Mahkemesi’nin iptal ettiği bir hükmü yeniden gündeme getirip AB müzakerelerinin başlaması arifesinde açmaza düşmenin alemi var mı’ diye soruyor (4) Bakın Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün büyük medyaya bağlamaya çalıştığı olay, kendilerine yakın duran medyada bile nasıl ele alınıyor? (Hürriyet, Eylül 2004)

Öteki de öyle.. (5) ‘tasarıdaki hükümlerden eğer sadece bazıları’ AKP iktidarının benimsediği değerlerle (onları da bilmiyoruz) çakışıyor da diğerleri onlarla uyumlu değilse, bu hükümet ne yapmak istiyor? (Hürriyet, Eylül 2004)

Önerinin amacı fark edilmesin diye ‘zina’ yerine ‘evlilik bağı içindeki cinsel sadakatsizlik’ kavramı kullanılacaktı. Oysa getirilmek istenen formül ‘zina’ sayılmayabilecek eylemleri de suç haline getirecekti. Örneğin Başkan Bill Clinton ile Monica Lewinsky skandalındaki iddiaları anımsayın.

Orada zina yoktu; ama Bill Clinton'un eşine karşı cinsel sadakatsizlik gösterdiğini ortaya koyan her şey vardı (6) Peki, evli bir kadının lezbiyen ilişkisine ne diyelim? (Hürriyet, Eylül 2004)

(7) Bilmiyorum AKP'nin gerçek yüzünü görebildiniz mi? AKP 'çağdaş muhafazakar' bir parti değildir. Ne çağdaşlıkları doğrudu, ne değişiklikleri doğrudu, ne de demokrat oldukları. Bunu anlatmayı biz başaramadık. Ama bu son bir-iki günde AKP'nin kendisi başardı mı? Anlamak istemeyenler artık anladılar mı, bilemeyiz. AKP bir şeriat emrini uygulamak istiyor: 'Zinaya' takmaları bu yüzden (Hürriyet, Eylül 2004)

Sonrası artık sizin bileceğiniz bir şey. İki yıldır; İran çağrışımı tesettürlü devlet fotoğrafları, türban kavgaları, on binlerce tarikat kadrosu, içki-yırtmaç-kıyafet yasakları, dinci sermaye hareketleri, dua ile düzgün gitmesi istenen tren, tarikatların, şihlin ve şeyhlerin nüfuz alanları, dinci örgütler ile diz dize çekilen fotoğraflar, şiirler, beyanlar, belgeler, kanıtlar size bir şey ifade etmediyse...İki yılda; Türkiye'nin başına geleni göremediyseniz (8) Şimdi olanları görebilir misiniz? Ben bilemem. Siz bilirsiniz.. (Hürriyet, Eylül 2004)

Başbakan'ın Verheugen'le yaptığı görüşmenin iki bölümü var. Birinde kalabalık bir heyetle görüştü. Ancak ikinci kısımda baş başa görüştikleri bir bölüm var. Öğrenebildiğim kadarıyla bu bölümde Başbakan'ın yanında Egemen Bağış bulunuyormuş. Egemen Bağış'ın İngilizcesi fevkalade iyidir. Dolayısıyla bir tercüme hatası olması ihtimali çok az. Ancak ortada başka bir durum var. Verheugen bir diplomat. Egemen Bağış ise diplomat değil. Aklıma gelen soru şu: (9) Acaba Verheugen diplomatik bir dille durumu anlatmış; ama Bağış bu nüansı yakalayamamış olabilir mi? Bilmiyorum. Ama hem Verheugen'i, hem Başbakan'ı dinliyorum. İkisinin de yalan söylemediğinden eminim. O zaman aklıma ister istemez bu soru geliyor (10) Acaba görüşmede diplomatik nüanslar yeterince fark edilmedi mi? Bu sorunun cevabını öğrenebileceğimizi sanmıyorum (Hürriyet, Eylül 2004)

Ekonominin bu horozlanma krizi yüzünden kaybı olan 5 milyar doları saymıyorum. Borsada-dolarlarda açığözlerin bir haftada cebe indirdikleri vurgunu da hesaba katmayın. (11) Peki Başbakan ters istikamette bir yere gidince yeniden dönerse ne yapacağız? (12) Bilmiyorum, Türkiye'nin kimlerin elinde olduğunu, nasıl yerden yere vurulduğunu anlayabildiniz mi? (Hürriyet, Eylül 2004).

(13) Depremin nasıl bir üretim ve tüketim sektörüne dönüştüğünün, nasıl reyting sağlayan, hatta yeni yeni yıldızlar yetiştiren bir türlü pop-star değilse bile dep-star haline geldiğinin farkında mısınız? Bir yandan iktidar yeni yeni kaçak yapıları teşvik ederken, medya kendi depremi ile mutlu ve özel sektör bol bol kasa satıyor. Ama depreme dayanıklı binalar, kentler için bir adım bile yok.

İstanbul; depremini bir Türk gibi bekliyor. Ben ise deprem kelimesini duyunca sallanıyorum (Hürriyet, Ekim 2004).

Bir profesör, adını bugüne kadar hiç duymadığım bir dergide, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök'e hitaben bir açık mektup yayınlamış. Biraz araştırdım, birkaç yüz adet satan, daha çok bazı kişilere postayla bedava gönderilen bir dergiymiş. Yazıyı yazan profesör, Genelkurmay Başkanı'nı bakın nelerden dolayı eleştiriyor. Genelkurmay Başkanı 'Türk ordusu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ordusudur' demiş. Profesör, Genelkurmay Başkanı için 'Herhalde dili sürçmüştür' diyor. Çünkü ona göre şöyle demesi lazımmış: 'Türk ordusu Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Türk ulusunun ordusudur.' (14) Anlayışı görüyor musunuz? Türkiye Büyük Millet Meclisi demek ki Türk ulusunun meclisi değil. Demek ki o Meclis'in seçilmesi için oy kullanan insanlar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değilmiş, dolayısıyla Türk ulusunun birer üyesi sayılamazmış (Hürriyet, Ekim 2004).

Büyük yağışın başladığı ve yolların tıkanıdığı gün İstanbul Belediyesi çok önemli bir işe başlıyordu. Dere yataklarına kurulmuş kaçak yapıları yıkıp, ıslah çalışmalarını başlatacaktı (15) Bu olaydan bir gün önce ve aynı gün bazı televizyon kanallarının, evi yıkılacak kişilerle ilgili yayınlarını izlediniz mi? Görüntü şöyleydi: 'Belediye zavallı vatandaşın evini yıkıyor...' Oysa hepimiz biliyoruz ki, o evler yıkılmadıkça her yağışta oralarını sular basacak, birtakım insanlar ve çocukları hançerelerini yırtarcasına 'Nerede bu devlet' diye bağırarak. Hepimiz biliyoruz ki, göreve çağırdıkları o devletin birinci görevinin, o evleri yıkmak olması gerekir (Hürriyet, Ekim 2004).

Hepimizin önünde bir olay var. Bu parlamento, 100 milyon dolarlık bir banka ihalesi yüzünden geçmiş dönemin başbakanını ve bakanlarını Yüce Divan'a gönderdi. Şimdi ortada 5 milyar dolarlık bir dalavere var. Kimse sesini çıkarmıyor. CHP, Meclis'te bir girişim yaptı, onun da gerisi gelmedi. Merak ediyorum, (16) Mesut Yılmaz ve arkadaşlarını Yüce Divan'a gönderen karar için elini kaldıran milletvekillerinin vicdanından gelen cılız bir ses bile yok mu? (Hürriyet, Ekim 2004).

İşte rapor önümde duruyor. Arada bir gözüm takılsa da başka yere bakıyorum. Bu sefer aklım takılıyor, unutmak için CHP'nin durumunu düşünüyorum. Herkes baştan başlayıp yeni yeni haberler bulduğuna göre, benim iyi bir şey yakalamam için sondan başlamam gerekiyor. Ortasından başlasam hangi yana gideceğimi bilemem (17) Anlamadığı bir dilden ibadet eden, en kutsal kitabını bile bir kelime olsun anlamadan yüzlerce yıl okuyan bir toplumun ferdi olarak, yoksa 'Ne takdir ediyorsa odur...' mu desem? Üstelik beni gören 'raporu' soruyor. Ben ise onların da okumadığını bildiğim için 'Siz nasıl buldunuz?' diye soruyorum, bir suskunluktan sonra okumadığımız raporu tartışıyoruz. (Hürriyet, Ekim 2004).

Bunların bir bölümüyle, ne olduğunu bir türlü öğrenemediğimiz şirketlere güvenerek anlaşmalar yapılıyor. Anlaşmaların ödeme tarihi geliyor. Paralar yatırılmıyor. Sonra ikinci anlaşmalar yapılıyor. Onlar da ödenmiyor. Tekrar birincisine dönülüyor. Ondan sonra ‘16 milyon dolar ödeyin bitsin bu iş’ türünden acayip açıklamalar yapılıyor. Bir bölümü ise anlaşma masasına bile oturmuyor. Ve bunların hepsinin elinde birer medya grubu var (18)Öyleyse nedir Mesut Yılmaz’ın durumundan farklı olan? (Hürriyet, Ekim 2004).

(19) AKP bunlarla değil, laik cumhuriyetle bütünleşmenin hem kendi geleceği hem de Türkiye’nin geleceği için çok daha iyi olduğunu, Brüksel’de yediği zina dayağıyla anlayamadıysa ne zaman anlayacak? (Hürriyet, Ekim 2004).

Yeri gelmişken şu ‘Biz Türkiye’de azınlık değiliz. Biz Cumhuriyet’in kurucu ortağıyız’ lafına da bir örnekle değinelim: (20) Mesut Barzani’nin babası Molla Mustafa Barzani’nin, 1970’li yıllarda Irak’taki yönetime karşı başlattığı isyan nasıl bastırılmıştı bilir misiniz? Barzani, o tarihteki Irak Cumhurbaşkanı Abdülkerim Kasım’dan ‘Irak’ın kurucu iki halkından biri Araplar, öteki Kürtlerdir’ ödününü aldı ve bunu Irak Anayasası’na koydurdu. Hikâyenin sonrasını şimdi Irak’ta okuyoruz. Ama aynı oyunun burada yani Türkiye’de de oynanmasını isteyenlere de uyumadığımızı duyurmak istiyoruz (Hürriyet, Ekim 2004).

Geçen cuma günü bu ülke tarihinde bugüne kadar hiç görülmemiş bir bildiri yayınlandı. Bildiri, içeriği ve üslubu bakımından tam anlamıyla bir ‘yargı muhtırasıydı’. Nereden bakarsanız bakın, toplumun siyasi ve hukuki müesseselerini sarsacak önemde bir bildiriydi (21) Ama bir şey dikkatinizi çekti mi? Artık statükonun son kalesi haline gelen küçük bir gazete dışında hiçbir gazete bu bildiriye manşetine taşımadı (Hürriyet, Ekim 2004).

Doğan Hızlan’ın edebiyat ve sanat dünyamızdaki yerini bu kadar güzel anlatan bir cümle olamaz. Erdal Öz bu konuşmayı yaparken Hızlan’ın kulağına eğilip, ‘Oktay Ekşi burada olsaydı, ‘Herhalde edebiyatın cumhurbaşkanı değil; padişahı denmesini isterdiniz’ diye düzeltirdi’ dedim. Doğan Hızlan gerçekten bütün bu sözleri hak eden bir insandır. (22) Acaba dünyada kaç gazete künyesinin en üst noktalarında böyle bir edebiyat ve sanat insanı vardır? (Hürriyet, Ekim 2004).

(23) En iyi oyuncu ödülünü kazanan Almanyalı Türk sanatçı Sibel Kekilli’yi unuttunuz mu? Kızın geçmişinde porno oyunculuğu ortaya çıkınca ailesi onu öldürecek diye söylenti çıkmıştı. Bunun üzerine Alman polisi kızın evine küçük bir ‘ziyaret yapmıştı’. Bu ziyaretin hem aileye, hem de bütün âleme, ‘Biz bu kızı yalnız bırakmayız’ mesajı olduğunu en sıradan zekâlı biri bile anlamıştı (Hürriyet, Ekim 2004).

O, Dışişleri’ne ve AB Genel Sekreterliği’ne sordu. Her ikisinde de Türkçe çevirileri yoktu. Avrupa Anayasası’nın olmadığı gibi, 6 Ekim’de yayınlanan komisyon raporunun çevirileri de henüz

tamamlanmamış. Sadece www.abhaber.com adlı sitede anayasanın bir çevirisi bulunuyor. Ancak bu da resmi bir çeviri değil. Bu durumda aklıma şu soru geliyor: (24) Acaba Başbakan Erdoğan'ın dün nihai belgesini imzaladığı anayasayı kim çevirdi? Veya çevrildi mi? Bu soruyu soruyorum; çünkü kulağıma şöyle bir bilgi geldi. Geçenlerde Başbakan, İlerleme Raporu'nun Türkçe'sini istemiş. Ama çevirisini önüne koyamamışlar... Dün birçok gazetenin manşeti, Avrupa Anayasası idi. Tahmin ediyorum, bugün gazetelerin manşetlerinde de bu tarihi imza töreninin fotoğraflarını göreceksiniz (25) Peki Türk vatandaşlarının ileride hangi haklara sahip olacağını, hangi sorumluluklar altına girdiğini öğrenmek isteyen bir Türk vatandaşı, bunların ne olduğunu nereden öğrenecek? Ankara'dan bana verilen cevap şu oldu: 'O belgeleri AB, Türkçe'ye çevirecek.' Anlayacağınız, nihai belge Türkçe'ye çevrilmeden imzalandı (Hürriyet, Ekim 2004).

Bizim şu anki Anayasamızda da, din ve inanç özgürlüğü teminat altındadır. Ama din değiştirme özgürlüğüne özel bir atıf yoktur. Benim asıl merak ettiğim madde ise şuydu: 'Herkes düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, tek başına ya da başkalarıyla birlikte topluluk halinde ve herkesin önünde (public) veya özel olarak, din ya da inanç değiştirme özgürlüğünün yanı sıra, ibadette, öğretimde, uygulamada ve törenlerde dinini veya inancını açıkça ortaya koyma özgürlüğünü de içerir.' (26) Bu maddedeki 'Public' kelimesi ne anlama geliyor? (27) Bizde tartışılan 'kamusal alan' mı, yoksa ibadethanelerde, mesela camilerde namaz kılma anlamında mı kullanılıyor? (28) Ne bileyim, isteyen Taksim veya Concorde Meydanı'nın ortasında istediği zaman toplu namaz kılabilecek mi? Bana göre maddenin İngilizce ve Fransızca metni muğlak bir ifadeyle yazılmış. Bu yüzden resmi bir Türkçe metnini görmek istedim. Ben bulamadım. Başbakan'ın da bulabildiğini sanmıyorum. Belki önüne bir bilgi notu konmuştur; ama resmi bir çeviri hâlâ yok. İşte o nedenle diyorum ki: Hem İlerleme Raporu hem de Avrupa Anayasa'sı derhal Türkçe'ye çevrilip resmi metin haline getirilmelidir (Hürriyet, Ekim 2004).

İtiraf edeyim, bana bu ikinci ihtimal daha mümkün görünüyor. Belli ki, kurumsal olmayan bir 'derin gırtlak', bir yerlere mesaj vermeye çalışıyor. Benim merak ettiğim asıl soru şu: (29) Bu mesajın gerçek hedefi kimdi? (30) Kuzey Iraklı Kürtler mi, yoksa 'içeride birileri mi?' Ben komplo teorilerinden hiç hazzetmem. Komplo teorisini abartanları da müsaadenizle biraz 'ırlak' bulurum. Ama burada çok sakil bir tabloyla karşı karşıya bulunduğumuzu söylemeden edemeyeceğim (Hürriyet, Kasım 2004).

Eminim siz de benim gibi şu sorunun cevabını merak ediyorsunuzdur (31) Şişli Belediye Başkanı Mustafa Sarıgül'ün CHP içinde başlattığı hareket başarılı olabilir mi? İsterseniz bu soruyu biraz daha cesur biçimde sorayım (32) 'Acaba Sarıgül, merkezin Tayyip Erdoğan'ı olabilir mi?' (Hürriyet, Kasım 2004).

Atatürk karşıtlığını kitleselleştirme ve organize hale getirme dönemi Adalet Partisi (AP) iktidarının İmam Hatip Lisesi açma ve yasadışı Kuran kurslarına göz yumma politikasıyla başladı. Bunu 1970'li yılların Milliyetçi Cephe koalisyonları hızlandırdı. Ama 12 Eylül yönetiminin İmam-Hatip liselerine devam eden kız öğrencilerin 'okulda başörtüsü takmalarına' izin vermesi, tarikat yurtlarına ses çıkarmaması tuz biber ekti. Ama bir 10 Kasım akşamı eşini alarak Ankara'da bir gece kulübünde dans etmeye giden Turgut Özal'ın yaptıklarını hiç kimse yapmadı. Çünkü Özal, önce okullardaki laik eğitimi çürütecek her yayını, her beyanı, her kitabı okullara soktu. 12 Eylül'ün yaptığını beşle, onla, yüzle çarptı. Atatürk'ün kurduğu devletin işleyişini bozdu. Laik Cumhuriyet'in adına ve tekil (üniter) yapısına bile karşı çıktı. Uzatmayalım... Atatürk yine dimdik ayakta, yine en yukarıda ve yine en itibarlı yerde.. (33) Peki ya ötekiler nerede? (Hürriyet, Kasım 2004).

Geçen cuma gününden beri çok merak ettiğim bir şey var (34) Başbakan Tayyip Erdoğan ve CHP Genel Başkanı Deniz Baykal birlikte Kahire'ye uçarken acaba neler konuştular? (Hürriyet, Kasım 2004).

(35) Bizim Dışişleri Bakanlığı, özellikle de hükümetimiz, Irak'a giderek orada ne idüğü belirsiz terör çetelerinin elinde hayatını kaybeden kamyon, TIR vb. araç sürücülerinin de bu ülkenin evladı olduklarını, bilmiyoruz ne zaman düşünecekler? Haberleri olsun diye dünkü gazetelerdeki bilgiyi tekrarlayalım: Sadece son 24 saat içinde Irak'ta öldürülen sürücülerin sayısı 3'e yükselmiş. Son iki haftada öldürülenler 7'yi bulmuştu. Savaşın başlamasından bu yana öldürülenlerin sayısını herhalde bizim resmi makamlar bilmiyor (Hürriyet, Kasım 2004).

Ve ister sadece 1, ister 60 veya 100 olsun, kendi vatandaşına sahip çıkması gereken -daha doğrusu devlet olma haysiyetini taşıyabilen- hiçbir devletin bu kadar ilgisiz, bu kadar sorumsuz ve bu kadar şaşkın bir halde bu trajediye seyirci kalması kabul edilemez. Ama Türkiye Cumhuriyeti gördüğümüz gibi olup biteni eli kolu bağlı seyretmekle yetiniyor. Baktık.. (36) Acaba biz mi farkına varamadık? Dışişleri Bakanlığı bu konudaki duyarlılığımızı gösteren çıkışlar yaptı, hükümet tarafından alınan önlemleri açıkladı, Irak'taki hükümet veya Koalisyon Güçleri denen işgalciler nezdinde teşebbüste bulundu da biz mi atladık dedik (Hürriyet, Kasım 2004).

Bilanço bitmedi. Irak'ta Amerika ve İngiltere'nin yanında savaşan öteki koalisyon güçlerinin savaşın başından beri kaybettiği toplam asker sayısı 72. Irak'a asker gönderen İtalya'nın kaybı sadece 19 (37) Peki nasıl oluyor da Türkiye, savaşa fiilen giren bu ülkelerin toplamından daha fazla insan kaybediyor? (Hürriyet, Kasım 2004).

(38) Felluce'de ölenler şehitse, kafası kesilen Türk şoförler ne? İşte o yüzden diyorum ki, Irak savaşının gerçekten ne olduğunu, ilerde, belki 10-15 yıl sonra anlayabileceğiz (Hürriyet, Kasım 2004).

Oralarda belediyeler, şehrin ırzına geçilmesine izin vermezler. Plandan dışarı çıkamazsınız. Yollar düzenli, işaretli ve denetimlidir. Araba park yerleri otopark mafyasının değil, belediyenin elindedir. Halkın bir yerden diğerine kolay, ucuz, temiz ve hızlı şekilde gitmesini sağlayan toplu ulaşım araçları hizmettedir. Kısaca belediyeden beklenen hizmetler sonuna kadar yapıldıktan sonra belediye halka gider ve ‘tek çare bu kaldı’ diyerek ücret ister (39) Peki ya siz? (40) ‘Halktan ücret istemeden önce yapılması gerekenlerin yüzde birini yaptınız mı?’ diye biri sorsa, ne yanıt vereceksiniz? (41) ‘Ahh şu mektepler olmasa, Maarif Nazırlığı ne de kolay olurdu’ diyen Osmanlı paşası yoksa hâlâ yaşıyor mu? (Hürriyet, Kasım 2004).

Çok merak ettiğim bir konu var (42) Acaba ‘Milli Siyaset Belgesi’ dediğimiz ve ‘Türkiye’nin gizli anayasası’ olarak nitelediğimiz belgede, Fener Patrikhanesi’nin ‘ekümenikliği’ ile ilgili bir madde var mı? (Hürriyet, Aralık 2004).

EK 31: Veri tabanını oluşturan sözbilimsel sorular ve ilgili tanımlayıcı istatistikler

Tablo 3: Tüm soru ve gazete türlerindeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler

Değişken	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
sorular	35	0	30,11	22,63	2,00	91,00

Bu istatistiklere göre tüm soru ve gazete türlerindeki ortalama soru sayısı 30.11 iken bu soruların standart sapması 22.63 ile büyük bir değer olarak bulunmuştur. Standart hata'dan varyans değeri bulunur. Bu da veri setimizdeki değişkenliği gösteren bir istatistiktir. Veri setine ait standart sapmanın büyük olması varyans değerinin büyük olması demektir. Bir başka deyişle standart hata ne kadar büyükse değişkenlik de o kadar fazladır. Tanımlayıcı istatistiklerden minimum ve maksimum değerlerine bakıldığında en düşük soru sayısı 2 iken en yüksek soru sayısı da 91 olarak bulunmuştur.

Tablo 4: 5 farklı gazete türü için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	gazete	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
sorular	1	7	0	31,57	23,56	4,00	75,00
	2	7	0	34,00	22,61	15,00	80,00
	3	7	0	29,00	20,06	2,00	65,00
	4	7	0	25,00	22,08	2,00	64,00
	5	7	0	31,0	29,9	5,00	91,0

Tablo 4'de verilen istatistikler, gazetelere ait sözbilimsel soruların ortalamalarını göstermektedir. Buna göre, tabloda 1 numara ile belirtilen Cumhuriyet gazetesi ile 5 numara ile belirtilen Hürriyet gazetesine ait soru sayılarının ortalaması birbirlerine çok yakındır (31.57, 31). 2 numara ile belirtilen Radikal gazetesi 34 ortalama ile sözbilimsel soruların en çok kullanıldığı gazetedir. 3 numara ile belirtilen Yeni Mesaj gazetesinin ortalaması 29 iken 4 numara ile belirtilen Yeni Şafak gazetesinin ortalama soru sayısı da 25'tir.

Tablo 5: 7 farklı türdeki soru türleri için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
nedensellik_sav	5	0	8,80	6,10	2,00	17,00
nedensellik_goru	5	0	17,40	7,27	6,00	26,00
soru-yanit	5	0	37,80	7,22	30,00	48,00
zit_kutup	5	0	75,00	1,20	64,00	91,00
neden	5	0	28,00	5,70	20,00	36,00
yardimci	5	0	8,60	6,47	2,00	16,00
tetikleyici	5	0	35,20	5,76	26,00	42,00

Tablo 5’de verilen istatistiklere göre sözbilimsel soru türlerinden zıt kutup belirten sözbilimsel soru sayısı, 75 ortalama ile diğer soru türlerine göre büyük bulunmuştur. Tablo 5’den elde edilen istatistikler sonucunda diğer soru türlerinin ortalamaları ise şu şekildedir:

Nedenselliğin metin içinde verildiği sav işlevli sözbilimsel sorular: 8.80

Nedenselliğin metin içinde verildiği görüş işlevli sözbilimsel sorular: 17.40

Soru-yanıt biçimindeki sözbilimsel sorular: 37.80

“Neden” soru sözcüğü ile verilen sözbilimsel sorular: 28

Yardımcı sözbilimsel sorular: 8.60

Diğer sözbilimsel sorular: 35.20

Tablo 7: Tüm sözbilimsel soru işlevleri ve gazetelerdeki soru sayısı için tanımlayıcı istatistikler

Değişken	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
islev_1	20	0	52,70	36,20	13,00	123,00

Tablo 7’de verilen istatistiklere göre sözbilimsel soru işlevleri ve gazetelerdeki ortalama soru sayısı 52.7 iken bu soruların standart sapması 36.2 ile büyük bir değerdir. En düşük soru sayısı 13 iken en yüksek soru sayısı da 123 olarak bulunmuştur.

Tablo 8: 5 farklı gazete için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	gazete	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
İşlev	1	4	0	55,3	36,3	26,0	108,0
	2	4	0	59,5	42,4	36,0	123,0
	3	4	0	50,8	44,7	20,0	117,0
	4	4	0	43,8	34,4	13,0	93,0
	5	4	0	54,3	42,7	22,0	117,0

Tablo 8’de verilen istatistiklere göre tablo 8’de yer alan 1 numara ile belirtilen Cumhuriyet gazetesi ile 5 numara ile belirtilen Hürriyet gazetesine ait soru sayılarının ortalaması birbirlerine çok yakındır.(55.3 ile 54.3). En yüksek soru sayısı da 2 numara ile belirtilen Radikal gazetesinde çıkmıştır.(59.5). 3 numara ile belirtilen Yeni Mesaj gazetesinin ortalaması 50.8; 4 numara ile belirtilen Yeni Şafak gazetesinin ise 43.8 olarak bulunmuştur.

Tablo 9: 4 farklı türdeki soru işlevleri için soru sayılarına ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	işlev	N	N*	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
soru	1	5	0	26,20	11,30	13,00	39,00
	2	5	0	37,80	7,22	30,00	48,00
	3	5	0	111,60	11,70	93,00	123,00
	4	5	0	35,20	5,76	26,00	42,00

Tablo 9’da verilen istatistiklere göre yönlendirme işlevli sözbilimsel soruların ortalaması diğer soru sorma şekillerine göre büyük bulunmuştur (111.6). Ayrıca en düşük ortalama düşüngüdüleme işlevli sözbilimsel sorulara aittir. (26.20). Paylaşılan-öznellik işlevli soruların ortalaması 37.80; diğer işlevli sözbilimsel soruların ortalaması ise 35.20 olarak bulunmuştur.

EK 32: Ki-kare Testleri

İncelemede nitel ve nicel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi, bilgisayarda SPSS (Statistical Package for the Social Science; Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi) for Windows 13.00 paketi ile yapılmıştır. Tablolarda yer alan, sıra ve sütunlar yüzdesi alınarak sunulmuştur. Ayrıca çapraz ilişkinin kurulduğu değişkenler, yani gazeteler ve sözbilimsel sorular arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı yani hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı **Ki-kare testleri** ile elde edilmiştir. Ki-kare (Pearson Chi-square) analiz tekniğine göre iki değişken arasındaki ilişkinin sonucunda elde edilen Pearson Chi-square değeri % 5'ten küçük ($p < 0,05$) ise iki değişken arasında anlamlı bir ilişki vardır, % 5'ten büyük ise ($p > 0,05$) ise anlamlı bir ilişki yoktur. Değişkenlerin arasında anlamlı bir ilişki olabilmesi için % 95 güven aralığında kalınması gerekmektedir.

İstatistiksel çözümlenmelerde kategorik değişkenlerin birbiri ile ilişkili olup olmadığını anlamak için kullanılan test **Ki-Kare bağımsızlık testidir**. Ki-Kare testinin hipotezleri, test istatistiğinin hesaplanması ve karar kuralı aşağıdaki gibidir:

H₀ ve H₁ hipotezleri

H₀: İki değişken arasında ilişki yoktur.

H₁: İki değişken arasında ilişki vardır.
şeklindedir.

Test istatistiği

$$\chi^2 = \sum \frac{(\text{Gözlenen} - \text{Beklenen})^2}{\text{Beklenen}}$$

ile hesaplanır. Burada,

Gözlenen: Veri setindeki değeri,

Beklenen: Veri setindeki her bir gözlenen değer için araştırmacı tarafından beklenen değeri verir.

Karar kuralı

Bu test istatistiği sonucunda hesaplanan Ki-Kare değeri istatistiksel tablolardan bakılarak karar verilir. Eğer tablo değeri Ki-Kare değerinden küçükse H_0 hipotezi reddedilir. Bir başka deyişle, Ki-Kare test istatistiğinden elde edilen p değeri 0.05 değerinden küçükse H_0 hipotezi reddedilir. Burada 0.05 değerinin seçilmesinin nedeni %95 güvenle ya da %5 hata payı ile bu sonuçlar istatistiksel olarak geçerlidir demektir. Sonuç olarak eğer H_0 hipotezi reddedilirse, %95 güven ile bu incelenilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır denir.

Bu çalışmada veri tabanını oluşturan 1054 sözbilimsel sorunun gazete ve soru türlerine göre sayıları Tablo 2’de verilmişti. Gazete ve soru türleri arasında ilişkinin olup olmadığını anlamak için ise Ki-Kare bağımsızlık testi yapılmış ve bu testin hipotezleri aşağıdaki gibi verilmiştir.

H_0 : Gazete ve soru türleri arasında ilişki yoktur.

H_1 : Gazete ve soru türleri arasında ilişki vardır.

Bu hipotezlerin varlığında Ki-Kare bağımsızlık testinin sonuçları Tablo 6’deki gibi elde edilmiştir. Sıra, gazeteleri; sütun ise sözbilimsel soruların türlerini göstermektedir. Gazeteler sırasıyla Cumhuriyet, Radikal, Yeni Mesaj, Yeni Şafak ve Hürriyet gazeteleridir. En sağdaki sütun, toplamları vermektedir. Her bir sıra için öncelikle gazetelerde yer aldığı toplam sayı ile en sağda toplam sütunu ve altında tüm gazetelerdeki toplam adedi yer almaktadır.

Tablo 10: Gazete ve Soru Türleri İçin Ki-Kare Bağımsız Testi Sonuçları

Sorularda kullanım sıklıkları								
sıra: gazete	sütun: türler							
	1	2	3	4	5	6	7	All
1	13	26	48	75	29	4	26	221
2	17	20	42	80	28	15	36	238
3	2	18	30	65	36	16	36	203
4	7	6	33	64	27	2	36	175
5	5	17	36	91	20	6	42	217
All	44	87	189	375	140	43	176	1054

Cell Contents: Count

Pearson Chi-Square = 59,026; DF = 24; P-Value = 0,000
Likelihood Ratio Chi-Square = 62,053; DF = 24; P-Value = 0,000
Cramer's V-square 0,0140005

Ki-Kare testinin sonucuna göre H_0 hipotezi reddedilir ($p=0.000<0.05$). Yani gazete ve soru türleri arasında ilişki vardır. Bir başka deyişle gazete ve soru türleri birbirine bağlıdır denilebilir. Ancak bu ilişkinin derecesi düşüktür (Cramer's test istatistiği=0.014).

İstatistiksel çözümlenelerde gözlenen değer beklenen değer ile arasında fark olup olmadığını anlamak için yapılan test **Ki-Kare uyum iyiliği testidir**. Daha önce yazılmış olan test istatistiği ile aynı yöntem ile hesaplanır. Ancak burada iki değişken değil tek değişken söz konusudur. Ki-Kare uyum iyiliği testinin hipotezi de buna bağlı olarak aşağıdaki gibi değişmektedir:

H_0 : Belirlenen değişkene göre gözlenen değer ile beklenen değer arasındaki fark yoktur.

H_1 : Belirlenen değişkene göre gözlenen değer ile beklenen değer arasındaki fark vardır.

Hiçbir siyasi düşünce olmadığı düşünüldüğünde gazete türlerine göre soru sayılarının eşit olması beklenen bir durumdur. Bu çalışmaya göre bu soruların gazeteye göre dağılımının beklenen gazete dağılımına uyup uymadığını araştırmak

için Ki Kare uyum iyiliği testi yapılmıştır. Bu test için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀: Gazete türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemsizdir.

H₁: Gazete türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemlidir.

Yapılan bu testin sonucu Tablo 11’de verilmektedir:

Tablo 11: Gazete Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi

toplam			
	Observed N	Expected N	Residual
175,00	175	210,8	-35,8
203,00	203	210,8	-7,8
217,00	217	210,8	6,2
221,00	221	210,8	10,2
238,00	238	210,8	27,2
Total	1054		

Test Statistics	
	toplam
Chi-Square ^a	10,554
df	4
Asymp. Sig.	,032

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 210,8.

Tablo 11’de verilen Ki-Kare uyum iyiliği testine göre H₀ hipotezi reddedilir. Yani gazete türüne göre elde edilen soru sayıları arasında istatistiksel olarak %95 güven ile anlamlı bir fark vardır (p=0.032<0.05).

Aynı zamanda köşe yazarlarının kullandığı soru türlerine göre soru sayılarının eşit olması beklenen bir durumdur. Bu çalışmaya göre bu soruların soru türüne göre dağılımının beklenen soru türü dağılımına uyup uymadığını araştırmak için Ki Kare uyum iyiliği testi yapılmıştır. Bu test için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₀: Soru türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemsizdir.

H₁: Soru türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemlidir.

Yapılan bu testin sonucu Tablo 12’de verilmektedir:

Tablo 12: Soru Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi

toplam_1			
	Observed N	Expected N	Residual
43,00	43	150,6	-107,6
44,00	44	150,6	-106,6
87,00	87	150,6	-63,6
140,00	140	150,6	-10,6
176,00	176	150,6	25,4
189,00	189	150,6	38,4
375,00	375	150,6	224,4
Total	1054		

Test Statistics	
	toplam_1
Chi-Square ^a	528,478
df	6
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 150,6.

Tablo 12’de verilen Ki-Kare uyum iyiliği testine göre H₀ hipotezi reddedilir. Yani soru türüne göre elde edilen soru sayıları arasında istatistiksel olarak %95 güvenle anlamlı bir fark vardır (p=0.000<0.05).

Yukarıda yapılmış olan testler bu çalışmadaki sözbilimsel soruların türleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Şimdi de sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri dikkate alınarak bazı testler gerçekleştirilecektir.

Daha öncede soru türleri ve gazeteler için yapılan Ki-Kare bağımsızlık testi, burada da sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri ve gazeteler için

yapılmıştır. Buna bağlı olarak veri tabanını oluşturan 1054 sözbilimsel sorunun gazete ve söylem-edimbilimsel işlevlerine göre verilen sayıları için Tablo 6 kullanılmıştır. Gazete ve sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri arasında ilişkinin olup olmadığını anlamak için **Ki-Kare bağımsızlık testi** yapılmıştır. Bu testin hipotezleri aşağıdaki gibi verilmiştir.

H₀: Gazete ve soru işlevleri arasında ilişki yoktur.

H₁: Gazete ve soru t işlevleri arasında ilişki vardır.

Bu hipotezlerin varlığında Ki-Kare bağımsızlık testinin sonuçları Tablo 13'deki gibi elde edilmiştir:

Tablo 13: Gazete ve Soru İşlevleri İçin Ki-Kare Bağımsız Testi Sonuçları

Soruların kullanım sıklığı					
sıra: gazete_1	sütun : islev				
	1	2	3	4	All
1	39	48	108	26	221
2	37	42	123	36	238
3	20	30	117	36	203
4	13	33	93	36	175
5	22	36	117	42	217
All	131	189	558	176	1054

Cell Contents: Count

Pearson Chi-Square = 23,272; DF = 12; P-Value = 0,026
Likelihood Ratio Chi-Square = 23,503; DF = 12; P-Value = 0,024
Cramer's V-square 0,0073599

Ki-Kare bağımsızlık testinin sonucuna göre H₀ hipotezi reddedilir (p=0.026<0.05). Yani gazete ve soru işlevleri arasında %95 güvenle istatistiksel olarak ilişki vardır. Ancak bu ilişkinin derecesi düşüktür (Cramer's İstatistiği=0.007).

Daha öncede soru türleri ve gazete türleri için ayrı ayrı yapılan Ki-Kare uyum iyiliği testi burada da sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevleri ve gazete türleri için yapılmıştır. Hiçbir siyasi düşünce olmadığı düşünüldüğünde gazete

türlerine göre soru sayılarının eşit olması beklenen bir durumdur. Bu çalışmaya göre bu soruların gazeteye göre dağılımının beklenen gazete dağılımına uyup uymadığını araştırmak için Ki-Kare uyum iyiliği testi yapılmıştır. Bu test için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Gazete türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemsizdir.

H_1 : Gazete türlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemlidir.

Yapılan bu testin sonucu Tablo 14'deki gibi verilmektedir:

Tablo 14: Gazete Türleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi

gazetee			
	Observed N	Expected N	Residual
1,00	221	210,8	10,2
2,00	238	210,8	27,2
3,00	203	210,8	-7,8
4,00	175	210,8	-35,8
5,00	217	210,8	6,2
Total	1054		

Test Statistics	
	gazetee
Chi-Square ^a	10,554
df	4
Asymp. Sig.	,032

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 210,8.

Ki-Kare uyum iyiliği testine göre H_0 hipotezi reddedilir. Yani gazete türüne göre elde edilen soru sayıları arasında istatistiksel olarak %95 güvenle anlamlı bir fark vardır ($p=0.032<0.05$).

Aynı zamanda veri tabanını oluşturan sözbilimsel soruların söylem-edimbilimsel işlevlerine göre soru sayılarının eşit olması beklenen bir durumdur. Bu

çalışmaya göre bu soruların, soru işlevine göre dağılımının beklenen soru türü dağılımına uyup uymadığını araştırmak için Ki-Kare uyum iyiliği testi yapılmıştır. Bu test için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Soru işlevlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemsizdir.

H_1 : Soru işlevlerine göre gözlenen soru sayısı ile beklenen soru sayısı arasındaki fark önemlidir.

Yapılan bu testin sonucu tablo 15’de verilmektedir:

Tablo 15: Soru İşlevleri İçin Ki-Kare Uyum İyiliği Testi

islev			
	Observed N	Expected N	Residual
1,00	131	263,5	-132,5
2,00	189	263,5	-74,5
3,00	558	263,5	294,5
4,00	176	263,5	-87,5
Total	1054		

Test Statistics	
	islev
Chi-Square ^a	445,894
df	3
Asymp. Sig.	,000

a. 0 cells (.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 263,5.

Tablo 15’de verilen Ki-Kare uyum iyiliği testine göre H_0 hipotezi reddedilir. Yani soru işlevlerine göre elde edilen soru sayıları arasında %95 güvenle istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0.000<0.05$).